ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 1. У Сомбору 15. Јануара 1866. **Год. VIII.**

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школскога Листа једапред на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

Изјава

П. ЧИТАТЕЉИМА.

Позват од господина школског саветника Дра Ђ. Натошевића и добивши дозволењ од високе земаљске власти, примам се ја издавања и уређивања Школскога Листа. У той надежди, да ће ме читаоча публика нашега народа барем у толико помагати, да без своје штете лист овај издавати могу, ево разашиљем први број свима оним општинама и поштованим особама, коима је лист овај прошле године шиљан.

Лист Школски излазиће одсад точно и уредно сваког петнајстог и последњег дана у месецу и доносиће чланке о школи, учитељима, и о воспитаваню и учењу деце из Педагогије Дидактике, Методике и Историје ових наука; израђене лекције за углед, предлоге за поболшање материялног стања учитељског, школске наредбе, и школске вести.

Уз' школски лист излазиће на свршетку сваког месеца додатак под насловом: „Пријатељ Српске Младежи.“

Додатак овај доносиће поученя и предмете за читањ наменђне за изображењ ума и воспитањ срца и душе предраге младежи Српске обоега пола. У њему ће се находити у лепом избору житија светих, животописи, приповедке, притче, басне и песме моралног садржаја; предмети из Историје, Земљописа, Физике, Диететике, Домоводства и польске Економије; рачунске и гимнастичне игре и друге задаће.

Ја сам у Школском Листу од постанка његовог много радио, по томе надам се да ћу с' Божиномъ помоћу моћи и дужности уредника одправляти у толико боље, што је наш

многозаслужени и обштелюбљени Господин Школски Саветник Др. Ђ. Натошевић обећао, да ће и у напредак своим врстним педагогичним чланцима оба ова Листа подпомагати. Притом учтиво позивам и молим све наше учене мужеве како овде, тако и у Кнежевини Српској, а особито наше пречастнэ Свештенике, Школске Управитељ, Професоре висших и средњих училишта и Народне Учитељ, да ми своє умне прилоге и дописе, кои се са горњим програмом слажу, шиљати изволе; я пак од своє стране обећавам, да ћу свакоме, кои ме у овом погледу подпомагао буде, из почасти оба Листа безплатно шиљати.

Цена є за оба Листа заєдно на годину 4 фор.; а на по године 2 фор. а. вр. — Школски Лист без Додатка неће се никоме слати. Но на Додатак сам отвара се обашка годишня предплата са 1 фор. 20 нов. и полгодишня са 60 нов. а. вр.

Све Родољубце а особито народне учитељ пријатељски умољавам, да у месту свом што више предплатника на Школски Лист скупе, а притом да младеж обоєга пола на држанѣ „Пријателя Српске Младежи“ позову.

Господи скупительима за велики труд њихов дає се седми примерак єдног и другог Листа на дар, а имена скупителя и предплатника' штампаће се у Листу.

Они Предплатници, кои су за целу прошлу годину предплатили, добиће ове године Школски Лист до краја Септембра, с' тога нека изволе іошт 1 форинту послати, па ће им се Лист целе ове године шиљати — Они пак кои су предплатили за по године, примити ће у накнаду іошт шест броєва Листа и 4 Додатка, а за целу ову годину, ако Лист држати желе, имаю наплатити само три форинта. Свима ланьским предплатницима уз први овогодишњи брой разаслаће се и шести брой Школскога Листа од 1865. године, и тако неће они никакву штету трпити.

Они предбројници Школскога Листа кои од године 1864 дугую, могу дуг свой код мене положити заєдно са новом предплатом, да не би моралѣ за оно мало новаца у двапут пошту плаћати.

Напоследку она Господа и Обштине, конма є 1865. године Лист шиљан, а іошт нису за њга платили (има преко 700) нека се одма приме да су ради Лист држати, пак ће им се редовно шиљати.

Предплатни новци молим да ми се заедно са атресом предплатника у плаћеном писму пошљу.

Као што од своје стране обећавам да ћу оба Листа уредно и на време издавати, тако молим да ми се и читаоћа публика наша са предплатом за времена одзове, и да се сваки, кои Листа држати жели, мени што скорије пријавити изволи, ер само ће се онолики број листова штампати, колико се предбројника на њи пријавило буде.

У Сомбору на Св. Саву 1866.

ПИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ
уредник и издаватељ Школскога Листа.

Школа и свештенство.

Колико је важна школа за цркву држим да није нуждно доказивати. Црква неможе бити без школе, већ ако ће да іой рад сасвим ништа не вреди. Шта би било душепопечительство без школе? Не би л' му био подрезан корен, исчупано срце, отето најплодније поље, на комъ семе Христианства сеје. Црква је прошлих векова била основателька школе, њезина хранителька и најбрижливија мати. Основна школа код Христиана не може другчија ни бити, нити се даде мислити другчија, него конфесионална. Зато и јесте код свију конфесија црквена, и ово је право свакой цркви осигурано свима титулама и гаранцијама: народним, државним и приватним.

Истина је, има и држава и народ своја права на школу, и има своје интересе; али, христианской држави и христианском је народу први интерес Христианство, и ово прва светиња. Основна је школа у нас управо овога ради дигнута; нега овог задаћа је; а ова нега не да се без дотичне цркве и свештенства ни мислити. Узети дакле школу из руку црквених, секуларизирати је, био би велики губитак за цркву, іош већи за конфесију, и за Христианство, а тим на деморализацију народа, коя увек грдне последеце собом вуче, не само за тай народ, и за суседе, него и за целу државу, и то тим грђе, што је народ простији.

Ово је узрок, те іош ни једна христианска држава није на то ишла, да узме школу из руку црквених, него и онде

где є опажала нужду, да своіом моћи школу под яче закрилѣ узме, и онде є само цркви руку у помоћ пружала, да заєдно са њом школу чува, и ниє нигде изключивала свештенство, ни хтела држати школу без овог, нити ће, докгод се хришћанства држи, моћи ову без оног држати, почем се на неки мести са жалостним искуством осведочило, да є ово од велике штете, те зато се свуд, гдегод є ово и покушавано, опет на оно вратило. Тако стоі и данас школа по државним наредбама и прописаним условима покрај врховног надзора државе под управом цркве и нѣзиних органа, не као служителя цркве само, но и као служителя државе, с коима заєднички прави школске наредбе, поставља учителѣ и инспекторе и наређує помоћи, гдегод є школа потребує. Нигде іош ниє држава ни од єдне конфесиє школу узела и себи присвоила, него є іош неким конфесіяма тако сасвим уступила, да окром врховног надзора и найглавніихъ начелних питаня никаквога далѣ уплива себи не присвая, нит тражи.

Али ово последнѣ време почели су се дизати гласови, да се ова власт, што є црква по природи на школу има, ограничи само на науку вере, а сва остала права да се одузму, єр излази вика, да свештенство своє дужности око школе не врши онако како би по пропису вршити требало, те да тим школа у назад иде, место да с духом времена и науке напредує. Да є ова вика на више места основана, о томе на жалост ниє сумнѣ, и когод школу загледи, на многима ће се местима уверити, да є тако.

Шта се дакле има чинити? У овом є случаю прва и найглавния задаћа клиру, да онай уплив, кои є досад по државном закону на школу имао не само сачува, него да га цркви іош већма задобиє, као на коє природно право има, од коєг зависи благостанѣ школе и хришћанско одгаянѣ народа.

На питанѣ, како да учини ово, има само єдан єдини одговор: да клир своіом способношћу вештином и вредноћом у струци школской доведе своє противнике, да га поштую. Па како се данас од свуда виче: „предайте школу само людма од струке“ то се имаю свештеници еминентно као ови люди од струке показати; само ће тим запушити уста своим противницима и тим ће само угушити сву вику, коя на то смера, да се узме школа из руку свештеника, чим се ови покажу, да су они найвештіи и найбољи стручни люди за школу.

Ово є дакле услов. Без овога є узалудно осланянѣ цркве на своє право, и узалудна најболя жеља и љубав државе к свештенству. Ако свештенству оскудева педагогичка и дидактичка вештина, онда су узалуд сва права цркве на школу, онда су и све оне најпробитачније наредбе по школу од врло мале користи. Напротив све најнеповољније околности мало по мало ће се изгладити, ако свештенство ову вештину има, и узгледа, да є све болѣ и већма придобиє.

Ово є истина, коя се неможе довољно на срдце метнути. Дужност дакле и мудрост позива свештенство, да свим трудом прионе, те себи оно солидно знанѣ и вештину прибави, што се за држанѣ и напредованѣ школе данас иште; и то да се не задовољи са неколико обштих правила, него да уђе у све поєдиности воспитања и науке, коє има школа дати, и да се у овом што болѣ увештба и уживи. Кад се свештенство из основа и до сви поєдиности упозна са правим начелима воспитања и начина учења, и задобиє у овом прави такт и практичну способност, онда не може бити сумнѣ о успеху. Напротив мора сав ауторитет пасти, и мора се изгубити уваженѣ ма највеће било, чим поће сваки своїом теорином и своим приватним мненѣм по школи заповедати, без знања, како ваља воспитанѣм руководити и како науке предавати, да се с децом онай успех учини, као што га данашња педагогичка и дидактичка вештина учинити може. Ако свештеници не приону, да себи ову на школском полю нуждну вештину и нуждна знања придобију, него остану невештаци и незналице, онда онамо у школи неће бити никаква успеха ни плода а овамо ће противници све више основе и маха имати да вичу.

Није дакле неправедно искатѣ, што се тражи од свештенства специално педагогичко знанѣ и изображенѣ У сваку струку мора се данас специално ући, ко ће у њој валяно шта да уради. Као што није н.п. довољно имати у глави само обшту теорию о моралној богословији, ни само обштих појмова о пасторалној, о литургици и др. него се иште специална студия; тако се иште данас у свакой струци специално знанѣ и практична вештина. Па кад се и у црквеној техници иште од клира савестна студия, где се не смею ни ситнице занемарити, зар да се баш у школской струци не пита за поєдиности, овде на овом најглавнијем полю, где се у срце младежи полаже основа за здрав и крепак црквени и обштински живот! Ако ко држи, да се има свештеник само брињути за специ-

ялитете у науци хришћанской, а науку осталих струка, да сасвим на учителя оставља, то не познаѥ ни интерес цркве, не познаѥ ни духа постоећих школских закона и наредби, ни шта дух данашњег времена иште. Ко би оно држао, тай би се сам издао, не само да ѥ ѳднострапица, и немарљивица за обште изображенѣ и за материялне интересе народа, кой су данас врло главни, него би овим и оно религиозно и морално изображенѣ младежи яко оштетио, почем се и код осталих наука иште исти онай запт, исти онай хришћански дух и хришћанска основа.

Овоме имамо іош и то додати, да парох као начелник школского надзора и местни школе управитель школу наглеедати има й водити контролу о целом школском раду и животу. А како би ово чинио, како одговор давао, како ли одговорност на се примио, ако неби кроз познавао школу, нѣзин строй, нѣзину задаћу средства и начине. Ако ко мисли, да оном, кои ѥ толике школе прошао, ово знанѣ о школи само од себе доће, лито се вара. Данас се мора све и свойски учити, а воспитанѣ и наука деце иште данас особито знанѣ и вештину, кое се мора іош свойске учити, памтити, вештбати. Педагогия и Методика с Дидактиком изашлесу данас наукама, кое ни ѥдан парох несме забацити, другчие заслужуѳ найвећи укор. Кад ѥ умео научити оно, што ѥ теже, зар да незна ово, што ѥ лакше, и што ѥ по свом званю дужан знати!

Не идемо да са овим приметбама нашем клиру пребацујемо, као да он неби имао волѣ ни ревности за школу. Напротив знамо да ѥ сваки ревностни свештеник, коем ѥ управа местне школе поверена осетно потребу, да се са свима у круг школе спадаюћим прописима и дужностима свойски позна. Па што добра њиова воля ниѥ свуд пожеланог успеха и плода извела, то ниѥ кривица на њима и на њиовой вольй, већ найвише на томе, што нису имали удеснога упутства у овом ни прилике научити, те тако су већом страном сви самоуци; што ѥ наша педагогичка литература тако слаба и сиромашна, да се ѥдва где шта наће о овой по изображенѣ народа найважнioй струци а и што се у теологичким заводима ова струка маћуйски израђуѳ. Но сад има и больих упутства, и болѣ прилике упознати се са овим дужностима и вештинама валя само оно проучити, ово потражити; што ѥ литература слаба, то ѥ лакше бар оно, што се има набавити, и читати, а надамо

се, да ће се матице и учена друштва обазрети и на ову оскудицу и потребу у литератури; а што се теологичких завода тиче, тврдо се уздамо, да ће учитељи поимајући важност овога предмета и горе наведених потреба, колко цркви своіой и своме народу за љубав, толико и за љубав свога достоинства и поноса, ѝ у овой струци све оно чинити, што свештеним и поносним мужевима чинити ваља.

Још єдаред изричемо дакле желю, да сви кандидати за свештенички чин, као и сви млађи свештеници ове речи к срцу приме, те за свою главну дужност узму, да као што су врсни свештеници исто онако и врстнѝ школски мужеви буду, па сложно и у љубави са свима добрим особито млађим учитељима прихвате свестрано изображаванѣ деце, да уђе и у наше воспитанѣ дух и снага правога Христианства. Ово є и тако найглавнија задаћа душепочитељства. У школи се полаже основа за црквени живот обштине, и добар парох не може равнодушан бити, да ли се ова основа полаже тврдо, или тек овлашно, или никако. Код нас и у осталим погледима зависе сви интереси цркве и народа само од педагогичке вредности и изврсности клира: и ако се овай своіом педагогичком вредношћу покаже као тврда подпора школе, онда га никоя сила оборити неће. Само са овим задобиће упливе и власти, коє ниє никада ни мислио имати, а без овога мора изгубити ѝ оно што има.

* *

О ученю писаня и читаня.

Кад хоћемо да дећу научимо читати, по найпре ваља да их научимо читати механично. Механично пак чита онай, кои у читаню сваку рѣч без муцаня и запиняня точно чисто ѝ правилно изговара.

До найновијег времена учитељи су учйлй децу читати посредством срицаня. Тако сам и я у дѣтинству моме пре 30 година учио читати, тако су и сви средовѣчни люди наши читати учили. Грюта є рећи да се овим начином неможе научити добро читати, али се признати мора, да є посао тай веома тежак и скоро рећи противунараван, а сви знамо колико є времена требало пропустити за оваково ученѣ, и коли-

ко є у нас люди, кои правилно чйтати умею, ма да су пет и више година у школу пшли.

При оваком начину ученя найвећа є тегоба била та, што су деца у четири пута морала азбуку учити док су нешто мало до читаня дошла. Тако смо ми, у єдной од найбољих србских школа учили прве полгодине (Од Ускрса до св. Илиє.) штицу ону стару: і, г, т. п. и т. д. или сва мала писмена по реду како є єдно на друго налик. Затим смо друге године учили прво цѣлу азбуку по азбучном реду изговараюћи имена: „Аз, Буки, Вѣди, па до: ѯ. Ѵ. Θ. Ү. По том смо учили познавати велика и мала писмена на дугачкой штици на коіой су обашка написани самогласи а обашка сугласи, и коя би штица сгодна била за спаянѣ, али умѣсто тога ми смо за учителѣм, — кои напред говорећи дотична писмена показиваше, — говорили: буки аз ба, буки єст бе, буки иже би; тако се исто редом читало из прве половине буквара до изреченія: „Бойся Бога, твори право и небойся никога.“ Тек другог полгодія у Букварской школи у мѣсто срицаня оваког „Черв аз ча, добро он до чадо, покой рци иже при, люди яѣ лѣ прилѣ, покой иже пи, прилѣпи, слово я ся, прилѣпися, Буки он бо, глагол ук гу, Богу.“ — упутіо нас є учитель да читамо сви у глас на слогове: ча-до при-лѣ-пи-ся Бо-гу и т. д. Колико се опоминѣм посао є нашао врло мучно, уч ителъ є свагда слог по слог напред говоріо, а ми сви у глас за њим, затим смо ми сами у скупу по нѣколико пута читали, и то є онда било за лекцію задато. На овай начин задаване су лекције и Часловцима и Псалтирцима, и сви смо пре оно што є за лекцію задавано на памет изговорити могли, него што би у станю били читати други кои предмет кои се у школи учио није. Єдва на свршетку Псалтира од множине дѣце бѣше трое, четвороли, с' коима се учитель на испиту пред гостима дичио, како знаю читати Псалтир ма да се гдѣ отвори, и то су, били они кои су имали и изван школе помоћи за ученѣ читаня. То што су нам деца на овай начин читати учила. єст узрок што є већина ученика наших по излазку из школе књигу побацила, и кои доцније много читао није сасвим є заборавио читати, или само познає писмена и сриче а неуме течно читати.

Са писанѣм стаяли смо іошт горе. Тек треће године школске као Часловци почели смо учити познавати писмена и први семестар провелисмо пишући по штампаним

рукописним прегледалицама мала писмена, а другог семестра писали смо єднако опет велика и мала писмена; у многим школама писало се по оловки, то єст учитель свакоме испише оловком дѣлу азбуку, а деца по томе мастилом вуку, негледећи требал' танак или дебео потез.

Псалтирци су писали првог полгодія по прегледалици: „Школа є народна као нѣкій сад," а другога „Бог дѣчице моя гледи на добре." или: Ада, Боя, Вода, Гора. Тек Граматирцй су из штампаног Псалтира преписивали, и то цѣлог првог полгодія: „Тебѣ подобаєтъ пѣснь Боже въ Сіонѣ," — два или три реда; а другог полгодія први стих из Псалма: „Благо єсть исповѣдатися Господеви," а ако има мѣста онда іошт и две три рѣчи из слѣдующег стиха, негледећи свршује ли се смисао или не, као што и у обште при школском послу на смисао и на разумеваніе никаква пажня обраћана ніе. На овай исти начин као Часловци и Псалтирци срицали смо маћарски и нѣмачки Буквар изговараюћи најпре имена писмена н. пр. теесцеха е ер чер, ве е ен, вен, — червен, ка а ка червенка. —

Учени мужеви у средньой Европи почевши іошт од славенина Амоса Коменског и нѣмца Ратиха, старали су се да изнађу разумнїи и практичнїи начин за науку читања, и већ у почетку овога столећа био є код изображених народа за овай посао обште примљен метод гласаня.

Гласанѣ састои се у том, да дѣте научи гласове писмена изрећи и срећи па тако слогове и рѣчи прочитавати. Гласови се уче најпре они што се яко отезати могу или самогласи, затим се узме єдан суглас и срекне се заєдно са свима самогласима, н. пр. а-б, б-а, и тако се пореду уче сви сугласи али се нигде име писмена неизговара, него само глас. —

Као што мало час наведох, овай є начин у почетку текућег столећа Нѣмцима и другим народима просвећене Европе врло добро познат био, и свуда се у больим школама с' великом коришћу употребљавао. Покойни професор Педагогіе Исайловић, у своіой Педагогіи и Методики (штампана 1816 године у Будиму) на страни 181. признає, да є ово далеко больи и врстнїи начин за ученѣ читаня него што є срицанѣ, али вели, због неуредног посѣћиваня школе неможе се код нас у явним школама употребити. Старіи наши учитељи, кои су између 1819. и 1830. препарандію свршили, говорили су ми на

П 610
4750
Рп I/10
В. 4826

ШКОЛСКИ ЛИСТ

за

ГОДИНУ

1866.

Издаје и уређује

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

VIII. ГОДИНА.

Поклон
ЈОЦЕ ВУЈИЋА из Сенте
УНИВЕРЗИТЕТ. БИБЛИОТЕКА
У БЕОГРАДУ

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенти

У СОМБОРУ.
Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

Библиотека
ЮЛЕ ВАЛЛЕЯ
в Сент

практичном учетельском течаю године 1858, да се они као кроз сан опомињу, како им є исти професор више пута хвалио метод гласованя и препоручивао да га покушаваю у школи своіой употребити, — али они се тога нису после сећали, нити су што о томе мислили док није године 1857 многозаслужени госп. школски саветник Др. Ђорђе Натошевић ствар ову у много лепшем и савршенієм виду код нас на ново покренуо. Говори се да є у Трстанской школи честити учитель Владиславлѣвић у трећой и четвртой десетини овог столећа, своє ученике гласанѣм читати учіо, осим тога, у колико є мени познато године 1855 и 1856 рађено є овако у Темишварской градской Србской Школи, где є господин учитель Ђорђе Јовановић тада списао Буквар за гласанѣ, кои се у нѣга у рукопису находи, и по коме є он ученике своє за 14 дана научіо читати. — Ово су у колико є мени познато до године 1857 єдини изузетци били од обичног начина коим се у нашим школама учило читати.

Докле су наши учителѣи єднако сричући учили децу читати, дошле су вешти учителѣи у Немачкой изнашли за ученѣ читања іошт болѣи начин од гласања, а то є ученѣ читања с писанѣмъ (Schreibleſe Methode.)

Ученѣ читања с писанѣм сасвим є природи сходан и разуман посао. Њиме се дете најрадіе забавља, и више само радч, пак и писати и читати темељније научи, него кад би најпре учило читати па после писати. Тим двоструким радом уєданпут постану обадве ове вештине стална своина дечія, дочим се самим гласанѣм истина брже научи читати, али се брзо и заборави. Само се ште да є учитель сасвим вешт своме послу, да є окретан и да му се посао овай мили, а притом да точно и савестно сваки дан с ученицима своима помало напредує, и да ученици точно у школу долазе, пак за 16 до 18 неделя могу научити сва деца од 7, до 8 година писати и читати. А кад би старіи и одраслій люди учили писати и читати, доста би било толико дана, да се у єдном и другом послу том сасвим точно извеште. —

Цео овай посао састои се из приуготовлявања за писанѣ и читанѣ, и из ученя писаня и читања.

Приуготовлянѣ за писанѣ називамо обично ручним, а приутотовлянѣ за читанѣ умним.

Оба ова приуготовлявања иду успоред єдно с другим, и треба их у колико є више могуће у свезу довести са науком гледања.

Ми ћемо у слѣдующим броевима овога листа покушати да читательима нашима практично изложимо сав посао при ученю писаня и читаня, пак сваки учитель и родитель моћи ће децу по овоме начину лако и за кратко време обштекористним вештинама читати и писаня научити.

Народне Школе у Србіи.

У Србской Кнежевини има 318 србских основних народних школа, међу коима неколико има четворокласних са три или четири учителя: по окружним варошима свуда се налазе школе са 2 учителя, а по селима єдан учитель заєдно обучава сву децу, коя се међутим напак на три отделења поделюю. Девоячких школа има 28, и у њима 37 учитељки. Године 1864 распространћена є девоячка трокласна школа у Београду са висшим разредима у коима се девойке за учитељице приправляю. У овой великой девоячкой школи има око 120 ученица

Кад узмемо на ум оно станѣ у ком є Србія пре 50 година била то се морамо радовати множеню школа и напредованю просвете код оностраног народа нашег, с' тим већма што ове школе непостоє само по имену, него у њи иду деца према околностима врло прилѣжно, а правительство свойски око тога настои, да и по самим разштрканим селима из сваких 100 кућа барем десеторо дене у школу редовно њи мораю.

Истина има маньих села у коима іошт нема школе, али є свако и найманѣ сеоце приписано к оближньой школи у кою деца иду, а да би се полазењ школе одлакшало, покрай сваке сеоске школе у кою долазе деца из удалѣних заселака налази се пространа соба, где школска деца преко целе седмице станую а само у неделю иду куѣи своим родительима. Родитељи се поревене па шалю деци рану и држе кувара кои им єла готови.

У Србіи школе се подижу и издржаваю трошком народног школског Фонда, кога оностране браћа наша године 1841. установише, и коега главница сада више од єдног миліона форинти износи, од кое се половина на издржаванѣ школа и на плаћанѣ учителя троши, а друга половина к' капиталу се придодає. Од сваке порезке главе узима се по 8 гроша у име школского пореза, и овим незнатним прилогом, кога сваки Србин радо дає, знаменито се умножава обштекористни Фонд школски. — Из Фонда овога примаю учитељи годишню плату, коя є на 10 класа поделѣна. Найврстніи учитељи, кои су већ неко време служили и у своме послу одликовали се спадаю у прву класу, — а найслабіи у последню. После десетогодишнѣ безукорне службе добияю учитељи у име додатка єдну трећину; после 20 година службе половину своє редовне плате; а после тридесетогодишнѣ службе плата им се удвостручи. Учитељи имаю обично у школском зданію и стан за себе и за свою породицу, а у старости добияю мировину (пензію.)

Приправничке Школе за учитељ у Србіи іошт нема, него у место тога сваки кои учитељм бити жели, обвезан є пред министар-

ском комисном испит положити и тим уверенѣ дати, да є за одправлянѣ учительког званія способан. Учитељи су понайвише савршени питомци духовне семинаріе Београдске, кои привремено као клирици и ђакони ову службу одправлю.

Іошт докле у овостраним школама нашим ниє било ни Србских Читанака, нити других школских књига, већ є у Србіи одма спочетка сачињен и уведен српски Буквар, српске Читанке, Рачунице, Катихизис и остале добре школске књиге, кое су у новіим изданіяма поправляне и дотериване, и могу се у сваком погледу добрима назвати. Штета є само што се іошт ниє у Србіи примио нови разумнііи начин обучавања, кои є у овостраним нашим школама године 1857. и 1858. уведен, и кои би и тамо од велике користи бити могао. Међутим надамо се да ће се скорим и тамо нов метод сасвим завести, а да би се то што пре постигло, држимо да би добро било, кад би Србско правительство, по саизволенію наше ц. кр. високе владе, о своме трошку сваке године по неколико одабраних изучених гимназиста у српску учитељску приправничку школу сомборску шиљало, да се овде за народне учитељ изобразе, и да се по том у Књежевини Србской школе за углед осную, у конма би ови одабрани младићи делали, и остале учитељ у предаваню извештили. На сваки пак начин држимо, да би скорим требало у Србіи єдну приправничку школу завести.

Предмети, кои се у основним школама у Србіи предаю єсу ови:

У првом разреду, првога полгодія: Штица и Буквар. Познаванѣ грађанских писмена и сриданѣ. Писанѣ писмена. Ученѣ броєва до 100, написиванѣ цифрій и броянѣ са стваримa. Ученѣ Молитве Господнѣ, и Богородице Дѣво. — Другога полгодія учи се Србско читанѣ; познаванѣ црквених писмена, сриданѣ и читанѣ. Писанѣ на табли и по прегледалицама. Ученѣ броєва до 1000, и написиванѣ. Броянѣ са стварима (Рачун на памет.) — Ученѣ Символа Вѣре.

У другом разреду првога полгодія уче се: молитве пре и после обѣда, пре и после спаваня, чита се прво отделенѣ Читанке и Часловца, пише се по прегледалицама; из рачуна учи се сабиранѣ и одузиманѣ; из библичне Историје учи се наизуст Стари Завѣт. Другога полгодія уче дѣца наизуст Десет Божіих Заповѣсти, и Библичну Историю новога завѣта; читаю друго отделенѣ Читанке и Часловца пишу са прегледалица и уче множенѣ и деленѣ заедно са дотичним таблицама, Уз' то іошт уче наизуст преко ове године прве четири главе из књижице под насловом: Прва Знања.

У трећем разреду учи се кратки катихизис наизуст, чита се из друге Читанке и из Псалтира, пише се са прегледалица' и по казиваню; рачуна се са разноврстним броєвима, уче се на изуст прва знања (5—8 глава) и кратки општи земљопис са употребленѣм земљовида.

У четвртом разреду повторава се кратка Библична История и катихизис, чита се из треће читанке, пише се по казиваню и израђую се писмени саставци, повтораваю се сва 4 вида рачуна и правило тройно просто, притом учи се кратка Србска Граматика, Србска Историја, и Земљопис Србіе и Европске Турске.

У II. III. и IV. разреду учи се іошт и црквено појанѣ. —

Допис.

У Сомбору на свршетку 1865 године. Немила смрт изтрже из средине наше последњег мушког потомка славне и отличне породице Мразовићевс. У четвртак 16. Декембра преминуо є овдѣ Яков пл. Мразовић. син многозаслуженог негдашњег директора и утемељителя српских народних школа у Бачкој, Барањи и Банату Аврама пл. Мразовића. Покојник є био побожан христијанин, врстан родољубац, и точан званичник; по свршетку права угарских, у своіой деветнаістой години ступио є у жупаниску службу и служио є најпре као пристав и судац жупаније Бачке, затим као директор канцеларије окружног суда сомборског и напоследку као жупаниског стола приседник, у коме званію га и смрт нађе у 56. години. Укоп є био 17. Декембра после подне, при коме учествоваше сво овдашњ свештенство, сви жупаниски и остали званичници, сва учећа се младеж из приправничког завода из српске главне народне школе и непрегледна множина народа. На свечаном опелу у саборној цркви и при целом спроводу пояо є хармонички хор наших приправника, под управом гд. учителя Груића. Тело покојниково сахрањено є на успенском гробљу пред западним црквеним вратима у породичној гробници, где почива и његов вечне успомене достојни родитељ, кои се 8. Фебруара 1826. године у вечност преселио.

Покојника оплакују две сестре и многи сродници познаници и поштователи.

Ми учителн знамо колико є труда полагао безсмртни родитель покојников на пољу просвете народне, и премногн од нас њиу имаю благодарити на уређеню свога ужитка и особито на уживаню сесија у у Бачкој; с тога ће свакн од нас с благодарношћу поштујући заслуге великог Мразовића над гробом његовим и његовог єдинца сина сузу пролити и по побожном обичаю нашем за упокој душе њнове Богу се помолити. Вечна им памят.

Школске вести.

ИЗ СРБСКОГ УЧИТЕЉСКО ПРИПРАВНИЧКОГ ЗАВОДА. У почетку ове школске године ступило є у први приправнички разред 22 нова приправника а петорица понављаю течаі и тако их има, у првој години свега 27. — Од њи су петорица свшли шести, петорица пети, шесторица трећи гимназијални, а седморица трећи реални разред. Четворица су примљени по дозволеню високог кр. угарског Наместничког Већа без прописаних школских разреда но под условием да само у будимской епархіи учителн могу бити.

Међу примљеним гимназистама највише их є у Ср. Карловци, а међу реалцима највише их є ове науке у Сомбору посвршивало. — У другу приправничку годину прешло є 17 приправника и єдан є

остао да течай понови. Од ових су двоица свршили шести, један пети и један четврти гимназијални, дванаестorица изучили су трећи реални разред; један је примљен условно за Будимску епархију, а онај што течай понавља, заостао је у заводу још од оног времена кад су се из другог реалног разреда ученици примали.

Стипендију из фундације Ралине за прошлу годину добио је приправник Стефан Стојчић, који је с најотличнијим успехом први течай свршио. — Из Платонеума уживаху стипендије приправници другога течая: Авакум Травањ из Сирига, Ђорђе Бранковић из Пардања, Милош Летић из Баје и Чедомиљ Бошњаковић из Кишфалубе. А од приправника другога течая: Лазар Удицки из В. Кикинде, Јован Стојанов из Пардања, Александар Кузмановић из Кларије, Ђорђе Јанковић из Сараволе и Милош Грујић из Шидја. Травањ и Удицки примаю месечно по 5 фор.; Бранковић, Стојанов и Грујић по 4 фор., а остали по три форинта.

Дан Светога Платона (18 Нов.) као имен дан високопреосвештеног Основателя Платонеума прослављен је свечаним богослужењем у саборној св. Ђурђевској Цркви Сомборској, при коме су сви приправници и ученици Српских Школа присуствовали.

У наставничком збору овога завода догодила се та промена, што је бивши помоћник г. Андрија Јирик поставши управителем подреалке новосадске дао оставку, а на место његово, изволело је високо кр. угарско наместничко веће милостивом наредбом од 25. Нов. 1865. Бр. 85,562 привремено за помоћнике поставити учитељ Сомборске Српске главне Школе Г. Г. Ђорђа Теодоровића и Николу Грујића, определивши свакоме по 75 фор. годишњ награде. Ова Господа предаю од почетка текуће школске године у учительско приправником заводу оне предмете, кое је одпре гд. А. Јирик предавао, наиме први учи приправнике краснопису и рисаню, а други хармоничном појаню, а другог полгодия ће их вежтбати и у гимнастици.

Ко што се из штампане разреднице Учительско приправничког Завода од године 186⅝ види, положило је с' концем Јулия прошле године учительски испит 14 савршених приправника', међу кима је Арон Аршинов (сад учитель IV. разреда у Руми) проглашен за учителя главне школе са особитом препоруком, Милан Грубанов из Мартоноша проглашен је за учителя у основној и нижим разредима главне школе с' препоруком, Алекса Докић из Фелдварца, и Павао Плавшић из Сечуја проглашени су за учитељ у основној школи с' препоруком.

НОВЕ ШКОЛЕ. Прошле год. отворене су две нове школе: у нов. Саду код епископске капеле, основао високопросв. Гд. Платон Епископ бачки; и девоячка школа у Мохолу, основала обштина:

има да се отвори девоячка школа у стар. Бечеју, основала обштина.

имаће да се што скорије отворе девоячке школе: у Керу, Ту-

рии, Врбасу, Сивцу, Кули, Пивницама, Силбашу, Паланци, Петровоселу, Ади и Мартоношу; у турской Кањижи, у Бечкереку код градоуличке цркве, у Елемиру, Арадцу, турс. Бечеју, Санаду, Јозефову, Крстуру, Ђали, Башанду, Карлову, Боки, Неузини, великом Гаю и у Павлишу:

главне за сад трокласне школе у Стапару, Сивцу, стар. Бечеју; у Врањеву, Меленци, Мокрину:

главне са 4 класе у в. Бечкереку и у Кикинди;

а одлучиће се мушка и женска деца у Сентандрии, Бан, Модошу.

Даљ имаће се отворити на сомборским салашима још три, и у вароши још две основне школе.

ПОПУЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. Прошле год. потврђени су следећи за учитељ.

У Турской Кањижи: г. Михаил Кнежевић, изучио 4 гимн. разреда и препарандию. проглашен да є способан за учителя на основной и нижим разредима главне школе. Није се тражио више нико. Одобрено од кр. наместништва бр. 298 од године 1864, без приметбе.

У Араду: г. Илия Поповић, изучио 6 гимнас. разред и препарандию. Тражили се још: Паво од Михайловић, Урош Вуић, Коста Ђорђевић, Филип Милутиновић, Бранко Влашкалић, Гргур Надашки, Милош Живић, Тодор Шевић, Дмитар Василјевић. Одобрено од кр. намести. бр. 37289 г. 1864.

У Новом Саду: г. Стеван Жекић, изучио 2 реал. разреда и препарандию. Проглашен да є способан за учителя на основной и нижим разредима главне школе. Тражили се још: Михаил Павловић, Стеван Карановић, Марко Гавриловић, Петар Борић, Милош Папић, Јосиф Ђулинац, Васа Поповић. Одобрено од кр. намести. бр. 46601. год. 1864.

У Петровом селу у Бачкой: Ђорђе Марковић; изучио 4 гимн. разреда и препарандию. Проглашен да є способан за учителя на основной школи. Тражили су још: Лазар Михаиловић, Јосиф Шевић, Марко Бибић, Алекса Станћ, Светозар Белеслин, Марко Гавриловић Одобрено од кр. намести. бр. 59774, г. 1864.

У Сомбору: г. Никола Томић, изучио 3 реал. разреда и препарандию. Проглашен да є способан за учителя на главной школи са особитом препоруком. Тражили се још: Радослав Хорват, Алекса Чичовачки, Младен Лугомерски. Одобрено од кр. намести. бр. 80714, год. 1864.

У Срб. Титошу: г. Ђорђе Илић, изучио 3 реал. разреда и прерандию. Проглашен да є способан за учителя на основной школи. Није се тражио више нико. Одобрено од кр. намести. бр. 82469. год. 1864.

У Кишфалуби: г. Петар Берић, изучио основну школу и препарандију. Проглашен да є способан за учителя на основној школи с препоруком ал за будимску дијецезу. Тражили су іош: Добрем Хорват и Боголюб Топенарски. Одобрено од кр. намести. бр. 82471.

(Продужи ће)

ОБЯВА.

На захтеваніе с' више страна дао сам печатати друго изданіе књиге:

„Библичне Повѣсти Новога Завѣта у библичним речма."

Књига є ова већ готова, и износи 185 страница', а може се добити код мене за 36 новчића а. вр. Уз' књигу є додат указатель по коме се могу наћи недельна и празднична Евангелія и апостоли, што се у књизи находе; с' тога се ова књига не само за ученѣ Библичне Повѣстнице, него и за толкованіе Евангелія и Апостола' употребити може.

Благодарећи явно господи народним учителима, кои су се постарали, те є прво изданіе ове књиге у 2000 примѣрака за два месѣца, и то само у 60 србских места разпродато; умолявам све родолюбе, да ову књигу дечим родитељима, и осталим жителима у своме мѣсту понуде, и да их на предплату позову.

У знак благодарности моє датьу свакоме Господину скупителю на прих шест предплатника' седму књигу а после сваку єданаисту на дар. Когод ми за 25 предплатника на ову књигу новце послао буде добитће осим тога іошт на дар: „Мисли о уређенію црквено-просвѣтних Отношая' Срба у Аустрији."

Новци молим да ми се унапред у плаћеном писму пошлю, а я ћу књиге одма одправити.

Уредник.

ОГЛАС.

Код уредничства овога листа има іош неколико подпуних бројева школскога листа од год. 1864, и могу се добити по 1 Фр. А. в.

☞ Уз овай брой шиљ се и брой 6 од 1865 године, кои се у своє време због одсудства уредниковог у званичноме изланству разаслати ниє могао, и тим се поднамирує прва четврт свима ланьским предплатницима.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

САДРЖАЈ.

I. НАРЕДБЕ.

Ради држања Школ. Листа стр. 81. Ради испита учителя у србскороманским школама стр. 123. Ради учительских конференција 129. Ради девојачких школа 171. Ради ранијег завршетка 1866 шк. године стр. 193.

II. О ШКОЛИ, УЧИТЕЉИМА И УПРАВИТЕЉИМА ШКОЛСКИМ.

Школа и свештенство страна 3. Србска народна школа треба да є верозаконска стр. 17 и 33. Свест о своем звању код учителя стр. 37. Зашто треба да се учитель за свако предаваньє приправља 86. Учительска задруга 65. Правила задруге 66. Народна школа и туђи єзици стр. 97 и 116. О учительским зборовима 145 и 161. Светкованьє Видовдана у Сомбору 187. Из Србске препарандије 218 Из упутства за приправнике и учитељ 225 и 241. Шта мора знати онај кои хоће у Препарандију примљен да буде 249. Главне основне или грађанске школе 257. План ученя у главној школи сомборској први разред стр. 260. Други разред стр. 273. Трећи разред 299 и 313. Четврти разред 337. Главна учительска конференција у Новом Саду год. 1865. стр. 372. Школа у Пешти (у Ст. Србији) стр. 377. Народне школе у Србији стр. 11. Изясненя ради недељне школе 27 Школски воћняци 67.

III. ИЗ НАУКЕ О ВАСПИТАВАНЮ И УЧЕНЮ.

О васпитаванью. О неговању осећаня побожности (за родитељ), стр. 49. О поступку са слепом децом 55. — Једна реч о немима 83. О неговању побожности у нар. школи 113 и 132. О неговању осећаня симпатичног 210. Педагогичне искрице 289. Одвикаванье деце од неваљалства 179. Тегобе моралног воспитања 194. Преглед историје васпитавања од Дра Матића стр. 245. Да ли свако васпитаньє води човека к истинатому савршенству? 337 и 353.

О обучаванью. О ученю писаня и читаня (увод) стр. 7. — Приправланьє за писанье и читанье. 23, 38, 58, 71 и 89. Писанье, познаванье писмена и считаванье. 102. Образац за писанье и познаванье самогласа 104. Образац за писанье и познаванье сугласника и за считаванье 118. Посебне опазке за писанье и считаванье поједних сугласника 136, 150, 167 и 182. — Таблица ради науке у рачуну у основној школи 151, 170, 185. Градиво за прво писанье и читанье 196, 228, 321 и 344. Веверица (из Науке гледаня) 199, 213, 230. Крава (предаванье из природописа у III. раз.) 243 и 280. О предаваню науке хр. 292. „Попуштай," (поступак при предаваню бр. 15 из II. Читанке) 343. „Родитељ твое слушай" (предаванье буквarске приповедке 356. Рачунски задатци стр 108 и 362.

IV. ИЗ ДИЕТЕТИКЕ. Противу пиянства стр. 20.

V. ПИСМА, Кивевска писма 215: 234. Прво писмо Драгутиново своме учителю 268. Одговор Учителѣв на ово писмо 283 и 303. Друго писмо Драгутина своме учителю 323. Одговор Учителѣв на друго писмо 346 (у брою 21 и 22.), и 359.

Дописи. Из Сомбора 13, 154, 222, 238. 29. — Из Баранѣ 30, 154. Из Капелне у Славонии 30. Из Суботице 60 и 61, 189. Из Баната 61. Из горњег Срема 61. Из Пардања 154. Из Шајкашке (о учительском саставку) 256. Из Шајкашке 252.

VI. ТИПИК. Како иду тропари и кондаци на литургии, 42 и 140. Правило кад велики петак падне на празник Благовештения 74.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ. О Школи. Из Учительишта Срб. 13, 232, 253, и 288, 332 и 376. Извешће о учительишту у Загребу 253. Станѣ фонда Шк. Л. 92. Срб. стипендисти 46. Сметнѣ напредка шк. 47. Сеоске школе у Русии 126. Медичка власт и школа 47. Новаци у Швайцу 48. Семинария у Дрезди 63. Семинария у Пруской 156. Школа и заточеници 63. Фундация школска 62. Шк. дарови, библиотеке и баште 110. Изложбе, 62, 149, 190 и 239. Завештай школама 63. Челарство 63. Стипендия Зачова 63. „Венац“ приправничке омладине 80. Чуванѣ здравља у школи 126. Поклон Новосадском Заводу за чуванѣ деце 95. Срб. школа у Араду 95. Нове школе и воспиталишта 223, 254, 351. Добротворни завештаи 310. Школски Фонд у Сечую 334. Глас из Срема 350.

О учитељима. Учительски походи 47. Учит. награде 47, 111 и 112. Задруга 62. Учителъи при саветованю о школи 63 и 156. Отличия 48, 62, 111, 207. Скупштине 110. Учительски рај 112. Избори учителя у Бечу 156. Поштованѣ учителя 157. Незгодно материялно станѣ учителя 157. Фонд за мировину у военой граници 206. Признаванѣ труда 255. Приправљанѣ за учитељице 288. Катихетичка вештбања 255. Поклони учитељима и школама: 158, 174, 207, 223, 238, 288, 333, 334 и 350. Поклон приправницима 207.

Статистични податци. Православне школе у Угарской 78. Станѣ школа у Талиянской 111. — У Чешкой 125. У Халичу 156. Препарандия у Лвову 311. Станѣ школа у Србіи.

Књижевне вести. Стр. 64, 95, 124, 127, 128, 142, 158, 159, 311, 334, 335, 367, 368.

Упразнѣна места стр. 32, 80, 94, 110, 157, 174, 191, 223, 239, 256, 311 и 334.

Смртни случаеви стр. 191 и 366.

Попуњена учит. места, стр 15, 30 и 334.

Именованя, стр. 78, 93, 127, 239, 366.

Прилози на Фонд Школ. Листа, 92, 127, 174, 334 и 353. Прилози на Фонд за учит. сироте, стр. 311 и 366.

Предплатници од године 1865. стр. 128. од год. 1866. стр. 312. 336. 351 и 381.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 2. у Сомбору 31. Јануара 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школскога Листа једапред на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

Српска народна школа треба да је верозаконска.

Основне школе, у коима се деца од 6—12 година уче, зову се народне, што су наменћене за децу целог народа без разлике станя и грађанског положаја њихових родитеља. У ову школу треба да иде свако дете, и тек пошто ню сврши отдаје се на изученћ оне, струке коіом ће себи и своима по времену ужитак прибављати, и у коіой ће општинской задруги као члан служити.

Овака школа постала је у цркви Христовой; ню је од постанка нћног св. црква као брижљива мати неговала, за ню се старала и њоме управљала. Тек одскоро узеле су грађанске општине и световне власти бригу о издржаваню и напредованю школа, но ипак је свуда у просвећеной Европи задржан верозаконски карактер народних школа, тако да имаю по свуда римокатолици своје, а еванћелиџи једне и друге вероисповести опет своје школе и то не само основне, него и више као што су гимназије, колегије, лицеи, па напоследку у гдекоим земљама и сама свеучилишта. То исто видимо и у нашой драгой отачбини. Тако н. пр. у Пешти премда постоје две државне гимназије, ипак имаю протестанти свою, а од неког времена и реформати свою одделћну гимназию, а свака вероисповест има своје основне школе; то исто видимо у Пожуну, Кечкемету, Кезмарку, и у опште у свима оним крајевима и општинама, где људи различите вере, па ма и једне народности, станују.

Кад дакле сугрђани наши, и други народи у Европи, кои нас у просвети далеко надмашую, за нуждно налазе имати верозаконске мале и велике школе, премда они єдан єзик и єдна писмена имаю; то држим, да већ и из тог єдног узрока ми Срби православне вѣре треба да отдржимо и подижемо своє собствене школе у нашим црквеним општинама: єр што римокатолици, евангелици и єврси сматраю да є по њи полезно, то є у овом погледу ямачно и за нас не само пробитачно, него нам є зарад обстанка и напредка нашег доиста и преко нуждно.

Истина признати ваља, да су се у новије доба, од како є међу людма идея народности овладала, почеле појављивати на западу европском школе комунске или школе за децу различитих вера и народности: но оваке школе, — премда у Америки постоє и напредує, — у Европи остаю само као покушаи, кои се дуго немогу одржати, єр су противни верозаконским интересима или свију партая, којима такова школа припада, или што є іош горе, онима између њи, коє су слабије и невештије.

У колико нам є познато, баш ревностно свештенство римокатоличке цркве у немачкой противно є яко уводењу комунских школа, бојећи се да се у њима деца неодпаде од своє вере на туђу, или да непостану од њи сумњичари и неверници. У толико нам чудније пада, што чуємо, да се у гдекоим краєвима народа нашег, где досада школа имали писмо, подижу комунске школе, и морамо у обрану нашу глас свој подићи, изављујући, да по нас србе комунске школе никако пису, него да су нам нуждне и преко потребне у свима краєвима нашим школе верозаконске, као што их у Бачкой, Банату, Срему и Бараньи већ од сто и више година имамо, и какве остали наши сугрђани у Угарской имаю. Само верозаконске основне школе одговараю нашим потребама, само такове школе кадре су ово мало на све стране разсејнога народа нашег сачувати и у вери, народности и грађанским врлинама воспитати.

Ето у Срему, Бачкой, Банату и у Бараньи, сваки члан народа нашег са поносом признає да є србин, сваки є пун народне свести, и ако є у школу ишао чита и пише србски, познає своє црквене обреде и люби свою прадедску светиню, ма да є како туђим живљем обколћен и с' иновирцима и инородцима измешан; напротив у Славонии и у Хрватской у

овом погледу неможемо се нимало похвалити. Очевидци казују, да се тамо наши прости људи неумеу по обичаю своє цркве ни Богу молити и да себе Власима називаю, а редак є и међу отменима кои би умео ћирилицом свога имена подписати. Осим свештених особа слабо ко тамо чита и пише ћирилицом, а на служби Божиой по селима нема ко да поє херувику, Достойно и остале духовне песме.

Дочим у Бачкой и у Банату од популарних књига више хиљада примерака прође, дотле у свой Славонии (осим Срема) и у Хрватской (осим Горњег Карловца) непрође баш ни єдна єдина. — Той превеликой разлики узрок є, што овде имамо отдавна наше верозаконске српске школе а тамо немамо, него нам деца или у туђе школе иду, или ни у какве. —

Доиста већ и из овога што досада споменух, свако може увидити, да є нама србљима верозаконска школа у данашњем времену условљ без ког нам нема среће ни напредка, ал да би се то іош већма доказало, морам навести овде, чему се имаю српска православна деца у српской народной основной школи учити, и што се у комунской школи никако научити неможе.

Прво што српска деца у школи своіой уче, єсу наше молитве, коє нам преосташе од побожних наших предака као свети аманет, и коє чувамо већ од 1000 година или од двадесет и неколико наранштая. Сви знамо да овим молитвама уче децу наши српски учитељи. — А како би то у комуньской школи било? — Узмимо случай да є у той школи учитель наше вере, пак да є дужан то чинити; шта би у тай пар римокатоличка деца радила: — и єли право да ова дотле дангубе, док наша молитве уче? Ако ли є учитель члан друге коє цркве, ко ће онда нашу децу богомольи учити, или ће их вальда нагонити да уче оне молитве, коє и остала деца? — У нашой школи почињ се и свршує свако предаваљ молитвом; у комунской или би то посве изостало или би се употребљивале молитве по начину римокатоличком; єр њиов епископат ямачно не би иначе допустио. Па куд' би нас то одвело?

(Продужиће се.)

Противу Пиянства.

Неумереност у пићу вина и ракије отима од дана до дана све већма мах, особито међу простотом, и то на тако ужасан начин, да већ и деца код ових несретних родитеља у ово жалостно зло падаю. У таким случаима дужни су учитељи већ по своїой савести све можно насупрот чинити и не само из ових несретних породица децу чувати, него и оной деци, коя на свом дому нису овой опасности изложена, несрећу жалост и срамоту овога зла пред очи стављати, и одвраћати, и гдегод є можно узимати завете на уздржанѣ. Ніе мучно млађима завет овай одржати, а многи є сачуван, кои є већ у искушенѣ дошао: и ова победа над самим собом од велике є важности, єр научи онога, те увиди, да тврда воля све може и то лако, особито кад се своєга свечаног обећаня сети.

Ово велико и особито међу простотом мах преотимлюће зло принудило є многа свестна правителства, те су издали налоге на све подчињене власти, да се ставе са свима онима лицима у дослуку, коя на ово уплива имаю. Особито су умолѣни свештеници и учитељи, да сва она средства прихвате, коя су се противу овога зла по другим краима већ засведочила, али да се исто тако и сви остали људи дигну као мужеви противу овога тело и душу упропаштуюћа зла.

Како є зло ово и код нас особито по Банату и Бачкой овладало, то є вредно, да се ове красне намере мудрих и народ свой любећих правителства уваже, вредно да чую и читатељи овога листа, како су се други спасли не били што већма пажню свою на ово обратили, и бар по некога, кои би другчіе у ово зло пао, вољом окрепили и подигли, да се и сам спасе.

Порок неумерености у пићу вина особито ракіе излази од дана до дана све љућа рана, што снагу народа до срдца трує, овда и прождіре. Нема єдногa пријателя човештва, кои ніе гледећи на простоту од чіе душевне и телесне валяности зависи богатство и благостанѣ целога народа, на жалост увидио, како овде у овой класи, на ізвору свих производа пропада здравлѣ, снага, срећа, благостанѣ, вера, поштенѣ, таленти, а и породица, єдном речи, како сва добра, коя су кадра живот срећан начинити овоме гнусноме

идолу на жртву падаю. Ко овом поганом пороку у нокте падне, тай иде стрмоглавце, док се у оном гадном пијаници неугаси и последња искра божијега облика, што човека разликує од скота.

Покушавала су правителства нека овом душманину човечитва насупрот стати тим, тражећи да умале крчме и да свакоким наметима отештаю куповање и продаю ових пића; али узалуд, и видили су да се овим начином неможе злу овом доскочити, него ту мора устати мушка одважност, коя ће уз племениту ревност врсних народолюба и уз снагу уверења мегдан одржати. Єсте појединн човек врло слаб према величини задаће, али велика као див изађе свестна воля, чим се са равномишленици сложи, пак и на црквене и мирске власти и ауторитете наслони. За друштво, овай найлепши цвет уставнога живота, за друштво є ово найлепша задаћа, од коє се не може благословенће замислити ни намером, ни следима.

Искуством є засведочено, колико се са друштвима успело и у оним земљама, где є зло ово на найвећи мах истерало било. Одма први покушай са друштвима био є необично велики и сретан и онде, где се сумњало, да ће се овим преким путем моћи ишта учинити на супрот укорењном овом обичаю. Не само на здравлю и снази и рађању, него и на домостройству и финанциялном благостаню ових породица показао се успех овога уредног живота напрам оном неуредном за чудо велики и благодетан. На место онога леня и трула рада ступила є прилежност и издуранћ; породички мир, љубав, слога, коє є пијанство сасвим порушило било, вратило се натраг; чувство за закон и поштење оживило є одма и то красније, него што є икада било; одма су се умалила злочинства и законопреступленя, єдном речи одклоњена є одєдаред пропаст народа, коя се пре тога свакоме чинила да є неизбежна.

Сретан и благодетан покушай овай ширио се одма на све стране. По свима крајима земље подигласу се друштва умерености, коя у своима установама и данас ту намеру имаю, да ово убитачно зло пијанства од свога края одбију. Неким є друштвима пошло за руком задобити не само старије људе него и младеж у завет умерености, или управо непића, и сачувати их у овом завету. Ова су друштва окром

одвраћења оних, кои су већ упали у зло, за главну задаћу узела, млађи нараштај одвратити и сачувати.

Овим средством учињено є сила добра, па ако се ниє злу свуда доскочило, ниє кривица у томе, што средство ово не би довољно снажно било, већ у том, што ниє са довољно енергиє употребљено. Код нас ниє никад іош ни покушавано, нема іош ни єднога друштва, ма да сви увиђаю, да би нас само ово спасти кадро било; а код суседа наших друштва су ова мало по мало клонула, єр су коєкакве ситнице у свой делокруг увлачећи, главну намеру из вида изпустила.

Како нас пиянство далеко грђе него куга тамани, управо мори да нестане са лица света, то є крайнє доба, да се и код нас друштва умерености установе. Ово препоручуємо и ставлямо на душу свима местним поглаварствима, паросима, учительима, трговцима и занатлиями, уобште свима честитим людма, кои отвореним очима гледе страотне и срамотне последице овога зла, коє нас тамани о светцима и свечарствима о свадбама, погребима и даћама, у дан покопа, и сутра дан, и неделя дана, и шест неделя, и по године, и година, окром задушница и ружичала; коя тамане о поютаряма и преслављиваньима, прошняма, дариваньима, прстену, венчаньима, погачарствима, походима; коя тамане о крштеньма, и бабиняма, на кумованьма, на алвалуцима, тамане о жетви и берби, на мобама и ко би све набројо!!

На душу ставлямо и заветуємо све и свакога, ко год народу свом добра жели, да єдан другом на руку иду, па да се уверс, како се сила и лако учинити даде, ако само сваки у свом кругу савестно учини оно, што као поштен човек чинити има. Нема ни єднога села ни сеоца, ма како мално било, да нема у њему по кои човек свестан, расудљив, поштен, кои се досад устручавао, али кои треба само да хоће па да одчаса наће равномишленике. Сваки домаћин, сваки старешина породице има но неколико душа, над коима є властник, и за коє ће Богу одговор давати, па коима ће његова жеља и пример бити закон, да се оставе овога грдnога зла. Тако ће постати дом прва основа овога друштва, коє ће се на овой найприродниой основи часом далє расширити, чим само старешине породица хоће.

Свештеници код свих народа у небройнима су прили-

кама показали, како су свакад готови побуђивати народ на стварање добрих друштва притичући свуда само својим мудрим саветима у помоћ; и све што год овакога има по обштинама од њих је изашло и у црквеним се обштинама започело. На њих дакле обраћамо се са највећим узданьем, њима и учитељима је најлакше обавестити старо и младо и одвратити од оне лудане мисли, да вино и ракија снагу даје, кои баш на супрот на час распали па потроши и убије. Први људи код свих народа изрекли су овај суд, и данас знаде сваки изображени човек, да пића ова никоје ране у себи немаю, но само ватру, да ужегу, и у часу све похарче.

Што се тиче власти, надати се, да ће друштвима овима свуда на руку ићи. Оне би сила унапредиле ствар, ако би у дослуци са свештенством, све оне људе, кои се сада из превелике смерности устручаваю изаћи на явност, позвали, да се око овога заузму; народни живот и благослов има право од сваког честита човека искати ово. Устмени је разговор овде далеко бољи него писмена упутства: жив говор подиже часом уверење за добру ствар. Силом и влашћу се овде ништа не учини, но све само слободним собственим побуђењем, а ово жива реч часом подиже. Ако дакле писмо ради да пропаднемо и да нас нестане, онда нека то што рекосмо буде завет и задаћа сваког доброга и разумнога човека. * *

О учењу писаня и читаня.

I. Приправлање за писање а читање.

Пре него што почнемо децу учити писати и читати, морамо их најмање за шест недеља дана приправляти за тай посао. Приправлање је двоструко: устмено и писмено. Оно прво може се назвати и говорним, или умним вештбањем, а ово друго обично зовемо ручним вештбањем. Обадва иду успоред једно с' другим и у свези са првим лекціями из науке гледаня.

Цео посао разположити се може сгодно на дванаест лекција, од коих се свака учи два дана једно за другим и то пре и после подне, тако се две лекције сврше за 4 школска дана, једна у понеделяк и уторак, а друга у среду и петак; у суботу се понавља цео посао, и допуњује у чему су деца још слаба.

Примера ради навешћемо овде свих 12 вештбаня по реду.

Прво вештбање.

Упоред са првом лекцијом из науке гледања.

1 Учитель узима у руке поједине справе школске, и покаже их деци, па пита: Шта је то? н. пр. Узевши у руке књигу, покаже ју, и пита: Како се зове ова ствар што ју ја сад у руци држим? Деца најпре сва одговоре заједно: Та се ствар зове књига. После прозвано једно и друго дете то исто рекне. Учитель затим показује поједине делове књиге и пита за сваки део како се то и то на књизи зове, а деца одговараю у подпуној краткој реченици најпре сва, па онда поједина.

Исто тако ради учитель с' папиром, пером, оловком, правачником, кредом, сунђером, таблицом и писаљком, а таблу, која је велика па се неможе руком држати само покаже и о њој пита.

Деца најпре сва у глас одговараю, да се уз слободнију отворењу ослободе и она стидљива, а после их учитель поједине позива да одговоре за уверити се да сваки сам уме одговора казати. Учитель им за сваку ствар, кою дотле непознаваху каже право име, и тако их одма од првог часа навикава на чист и правилан говор, и научи да свака ствар има своје име, и да се о свакој ствари, кою видимо, може понешто казати.

2. Одма тог часа кад се овако учитель с' децом разговарао, ваља да их упозна са правцем, и то овако: Милане, покажи ми руку коіом једеш? То је твоја десна рука. Славко подигни ти твоју десну руку! Сви дигните у вис десну руку! Тако, сад спустите доле десну руку па покажите ми ону другу! То се зове лева рука. Сад учитель пита све ученике: Које је десно око, а које је лево око; десни образ, леви образ? Које је десна страна ове табле? а које лева? Шта видите од себе на десно, а шта на лево? Шта је под нама доле; шта је над нама горе? Покажи ми дољни део школске табле! — Које је горњи део те табле? Божо, кога видиш пред тобом? А ко седи за тобом, баш за твоји леђи? Ево овде је на столу правачник и књига; шта стои покрај књиге; с' које је стране правачник; на чему лежи књига? (на столу). Шта је под књигом? (стол). На то правачник метне над' књигу па пита, шта је сад над књигом? и. т. д.

Кад се на овай начин почне учитель с' децом о креди разговарати узме ю у руку, и напише њоме насред табле єдну точку, каже да се то зове точка, да и они могу писальком на своим малим таблицама точку направити, понуди их да покушаю то урадити, и да писальком притисну на сред среде по таблици. Сад учитель напише успоред до оне на табли с' десна єдну точку и пита шта є то, с' коє стране стои ова точка на спрам оне прве и. т. д. Исто тако по упуству учителєвом написую деца на своє таблице уз' ону прву точку єдну с' десна другу с' лева, єдну над средньом а другу под средньом, и после сваког записа издигну таблице да види учитель єсул баш онако урадили, како им он каза. — Кад є све готово, онда се предузме брисанѣ точки по учителєвом казиваню овако: Сви побришите дольну точку; сад ону изсред среде, па онда десну, леву, горньу. По себи се разуме да се при овом послу имаю деца и у говору вештбати, а то ће бити ако будемо єднако захтевали, да нам кажу шта су у тай мах урадили н. пр. сад смо написали горню точку, сад долню точку, сад смо избрисали средню точку. и т. д.

Други дан пошто се учитель разговара с' децом као под 1. и 2. има он на исти начин написати, и ученике упутити да пишу єдну точку доле с' десна, а другу горе с' лева (· .), и єдну горе с' десна а другу доле с' лева (. ·). Потом по три точке успоред с' лева, с' десна и у среди (· · .); єдну горе, другу доле и трећу у среди (:); єдну с' лева, другу успоред с' десна, а трећу у среди одозго, (. · .), и одозго (· . ·).

Потом се вештбаю у намештаню четири точке у разлѝчитим видовима, као: :: ·:· ¨ : : Посао овай израђую деца врло радо, па могу се и сама њиме много забављати, док се учитель с' старіим ученицима занима.

Друго вештбанѣ.

Успоред са другом лекцином н. гл.

1. Овде долази изговаранѣ реченица' о оним стварима коє деца виде. Учитель показуюћи стол пита: Ода шта є начинѣн стол? Ко га є направио? Какве є боє овай стол? Шта я радим на овом школском столу? А имате ли' ви код куће стол? Па шта се ради на оном кућевном столу? и т. д.

На свако ово питанѣ одговараю деца нешто ускупу а нешто поединце. Гдекоѥ пут после одговора пита учитель опет на ново овако : О чему си ти сад говоріо? Шта си казао о той ствари? — Тим се приправляю деца за изговараньѣ у смислу и за правилно говореньѣ.

2. Кад се учитель увери да деца умею точке на различите начине намештати и да знаю шта ѥ десно, шта ѥ лево, шта ѥ горе, шта ѥ доле; онда покаже кредом на табли, да се може од точке вуѣи траг и на лево и на десно, и горе и доле; кудгод вучемо кредом свуда она оставля траг за собом, то се зове потез. То исто чине деца на своим таблицама. Потом узме у руку правачник и пита : шта ѥ то? У коіой руци држим я правачник? Я ћу сад овай правачник метнути или положити на стол, да сасвим лежи на столној плочи (али на краю стола да деца могу видити сву дужину правачника). Шта сам сад радио с правачником? Где дакле лежи правачник? — Видите ли поруб правачника тог у дужину? — Дечице! ту страну правачника кою видите, можемо и написати. Ево я ћу повуѣи ѥдан потез на табли овако:(———) Лежи ли овако наш правачник? (Не лежи.) — Я ћу дакле други потез вуѣи, погледаите га. (———) Лежи л' овай потез баш онако, као што наш правачник на столу лежи? — Видите дакле, зато што овай потез тако лежи као што лежи правачник кад се положи, зове се положен потез. Како се зове овай потез? А зашто се зове положен потез? Сад сваки нека на своіой таблици напише ѥдан положени потез! — Дигните таблу горе да видим, шта сте написали! Какав ѥ то потез што сте га вукли? Има ли на овой икони гдегод положен потез? Где ѥ? Напишите найпре онай одоздо; сад онай други горньи потез! Какви су то потезови? (положени). — Исто тако даде учитель да деца погоде коѥ су на табли положени потези, затим на столу, на скамиј, на прозору, на вратима и у соби; іош вештбаня ради напишу пуну таблу положених положених потезова, и за после подне донесу учителю те покажу.

Идуѣега часа исправи учитель правачник држеѣи га на столу и запита ѥли и сада правачник овай положен? Да шта би ми могли сад за њега казити? (Стои усправлѣно). Шта стои іошт тако усправлѣно као овай правачник? (свећа). Како дакле стои сад правачник? (право ко свећа, усправлѣно)?

Я ћу ево на табли написати како стои правачник, вући ћу потез управо од горе доле ево овако:

Стои ли овај потез баш управо као свећа, и као правачник кад га усправим? Како дакле стои? (усправљено). Како се зове тај потез? (усправљени потез). Сваки нека покаже руком правац, коим се вуче усправљени потез. Устаните! руку горе! вуците управо доле! — Сад напишите сваки по єдан усправљени потез на своим таблицама. Да видим єсте ли написали како ваља? Какав сте потез написали? — Ето сад већ умете два потеза вући. Кои є оно што смо га ютрос научили? Напишите га. — Кои смо потез сад учили? Напишите и њега! —

Шта стои овде у школи усправљено? Бил' ми умео кои написати усправљене потезе што су на овој икони, на вратима на прозору; шта стои у овог стола усправљено? (ноге). —

Напоследку каже се деци да праве усправљене потезове у єднаком разстоянію єдно од другога, па онда тако и положене. То су равнотекући потезови, као н. пр. на икони горњи {поруб према долњем; и десни према левом. —

(Продужиће се.)

Изясненѣ ради недельне школе.

На питаня од више страна, шта би се код ове наше сиротиње и оскудице на удесним књигама, могло све у недельној школи читати и радити одговарамо следеће:

Нека свака школа ако нема куши следеће књиге:

1. Апостоли и Евангелия у празничне и недельне дане, од Епископа Платона, у епископској печатњи у Н. Саду, 75 нов.

2. Нови Завет, превео В. Караџић, у трговини од библия у Пешти, 40 нов.

3. Псалтир превео Даничић, у истой трговини у Пешти, 15 нов.

4. Огледало христ. добродетели из жития светих од Ник. Вукићевића, у Бечу код ц. к. дирекције школских књига, 50 нов.

5. Библичке повести од Н. Вукићевића у Сомбору, 36 нов.

6. Читанка за четврти разред српских главних училишта. У Будиму у свеучилиштой књигопечатњи за 47 нов.

7. Неколико народних песама у Сомбору код дирекције препадавање, 10 нов.

8. Толкованѣ св. литургіе, од Н. Вукићевића, у Сомбору 36 нов.

9. Спомоћна књига за разјасњаванѣ црквенога појања, од Н. Вукићевића, у Сомбору 36 нов.

далѣ ваља свака обштина да држи школски лист и селяка

Из књиге 1, повториће се увек оно св. евангеліе и апостол, кое є онай дан у цркви читано; из књиге 4 5 и 9 читаће се увек онай одсек коем є кад време, а све остале књиге ваља читати по реду увек по одсек.

Што се школскога листа тиче, ево ћемо навести по реду, шта би се све из њега у недельной школи читати могло:

I. Из науке хришћанске: а) Оче наш истумачен 1860, 433; Молитвице истумачене 1860, 513; Символ вере истумачен 1860, 593: 1-ва Божя заповест истумачен 1861, 697; 5-а Божя заповест истумачена 1860 598.

б) Служба Божя 1860, 273; єктенія истумачена 1859, 74; црквене песме истумачене 1859 и далѣ: молитве из часловца и псалми истум. 1859 и далѣ.

в) Божић 1861, 645; Духовни пост 1859, 141; велики пост 1860, 113; велика неделя 1860, 179; велики петак и субота 1860, 211; Ускрс 1860, 242; Света педесетница 1861, 247.

г) Опомене духовной младежи 1861, 66; Разговор свештеника 1861, 148; Свећа у тами 1861, 390.

II. Из Географіе и историе: Банат 1859, 434, Бачка 455, Срем 457, Војводство 471. Славонія 473, Војна Крајна 492, Аустриски народи 477; Кратак преглед земљописа 1861, 583, и додатак 745; Садашњи народи у Европи 1861. 24; Обштина 1862, 318; Најближа околина 332; прва лекція на карти, 348; Угарска 54; Облици делова света 1861, 40; окром оног што є у читанку за IV-и разред ушло.

Почетак Хришћанства 1861, 284; Живот првих хришћана, 342; и 1862, 282; Мученици 1862, 378; Калуђери и манастири 395; Цар Дуклян 556; Особа Срба 1859, 510; Срби постаю хришћани 538; Стеван Немања 648; Срби у старо доба 1862, 218; Срби у Угарской 1864, 90; Кнез Лазар 232; Доситеи Обрадовић 41; Генерал Милутиновић 150; Айдук Велько 1862, 11; Велизар 334; Дрвени коњ 351; Сократ 394; Књигопечатня 430; Напредак рода људскога 1859, 699.

III. Из математике и природословля: а) Примери за рачун из економіе 1859 91 и 108, особито 319, 364, 378, 397, 414, 460 и т. д. примери практичнога рачуна 1862; рачунске задаће 1860, 75 и 1862; Вештинице при рачуну 1861, 605 и далѣ.

б) Човечия душа 1862, 300; Закони здравля 1859, 232; Десет заповести диететичких 1860, 79; о чуваню здравля 1861, 8; о светлости 152, о топлоти 202, о ваздуху 218; помоћ у опасности живота 1862, 14 и 27; правила за чуванѣ здравля 269; о одрањиваню деце да снажни и дуговечни људи буду 401.

в) Коњ 1859, 41 и њега 421; Пето и кокош 1860, 262 и њега 443; Тице и бубе 1859, 287; Тице и земљоделство 1862, 88; о сви-

лоделству 1861, 123; Знаци погоде 1862, 174; из Метеорологије 189; Дуга 208; Бура 287; Зима 510; Створ земље 383;

Окром овога има за шегрте: благи обичај 1858, 43, савети шегртима 8, Гашан 11; Сагни се 141; светски неваљаци 141; Занат 174; Деда Милисав 1859, 233; Звиждока 621, пут богатству 685;

И гомила других приповедака и наука.

Из овога се дакле види, да није оскудица на предметима ма да сиромашна, већ је оскудица на времену, да се све ово изради, зато би по нашем мнењу најбоље чинили они и показалисе да су људи паметни и да желе деци своїой добра, кои би недељну школу раширили, па зими и у раније дане децу слали н. п. сваког четвртка до подне мушку, а по подне женску или цео четвртак женску, а мушку сваки други дан на вече од 5 па до 8 сати, али дакако код би и учителю за овай труд добру наредили награду.

Не могу обићи, да наведем овде, како у бр. 21 пр. год. хвали Господарски лист по Напредку праве родољубе у Чалми у Срему Јанка Фрушића и његова друга, кои за своје новце основаше онде читалиште и држе 11 различитих научних листова, па сваке недеље по подне од 3 до 5 сати држе праву школу са одрастлим људма од 25 до 50 година, и поучаваю их у различним економичким знањима, тумачећи, учећи и показујући; чему додаје исти лист: на оваки начин може наш народ до чега доћи, само кад би Бог дао, да би оваких школа и по остали места било, а не само у Чалми. Овако би могли радити и други наши бележници, учитељи, свештеници, трговци и остали разумни људи и народни пријатељи.

Дописи.

Сомбор, 15. Јануара. Народна светковина св. Саве Просветителя прослављена је код нас још у цркви и у школи на најсвечанији начин. Пре свете Литургије сакупе се сви ученици главне и реалне школе у здање девојачке школе и ту госп. катихет Костић освети водицу; ученик гимназије врбашке Веселин К. Стефановић декламоваше песму лику св. Саве, неколико ученика главне народне школе приповеде житије светитељево, а сви заједно одпеваше тропар и песму у славу свеца. Напоследку разда управитель најмернијим ученицима и ученицама на дар своје књижице, и тим се скромна ова школска светковина заврши. На св. Литургију позову нас сва звона у трипут и сакупише се сви учитељи и ученици са нешто мало простога народа и с' врло маленим бројем овдашних отмених срба. Свечану службу Божију одслужи госп. прота Бранковић са оба катихете и ђаконом и спомене на њој из читулје приправничкога завода упокојене добротворе и подвижнике народне просвете, а потом освети и кољиво школско. —

По свршетку литургије уз громогласне звуке звона, сво свештенство с' народом уз поље светосавског тропара дође у здање српског учитељско-приправничког завода, где је већ отмених српкиња већ

сакупљен био. Ту у великой дворани школской а пред ликовима светога Саве, и славянских првоучителя, освети се водица и одпоє химна Светосавска. Затим словише помоћни учитељи завода овог Г. Г. Ђорђе Теодоровић и Никола Груић. Први є говорио своју беседу о делима св. Саве, а други є декламовао „Проту“ из познатог списа „Свети Сава“ од прослављеног нашег митрополског списателя Преосвештеног Никанора Груића. Обадва говора праћена су с' усклицима усхићеног народа. Свечаност се завршн химном св. Саве и кушањем колива, после чега приправнички хор запоє дивну стихиру: „Апостоловъ сродныя чистоти желаніем“ и литија се уз' звоненје звона у цркву поврати, где є слѣдовао одпуст. —

Из Баранђ. Мално али чисто српско село Кишфалуба, — пре 150 година звало се Браньин, — прославило є красно у цркви и школи своіой успомену св. Саве. У цркви била є свечана служба и деца су појала песму св. Саве. Из цркве ишло се с литином у школу где є гд. Свештеник народу лепо слово говорио, упућујући га да се угледа на добродетељи српског просветителя. После освећења водице приповеди млади учитељ Берић сакупљеном народу живот и дела светителя Саве и његовог отца Стефана Немањ. Потом опет даде Свештеник народу кратко поучење и благослов, а деца одпою песму „Воскликнем љубовию“ и пошто сви хришћани частив крст целиваю, с' појањем кондака врати се литија у храм Божји.

Из Капелне у Славонији. Ове ће године бити у Капелни, єдной сиромашной обштини у Славонији, школска кућа подигнута, на кою є сврху са особито ревним настојањем мѣстног Господина Пароха Павла Николића, и господина билѣжника Драгутина Хайденега, Пресвѣтли Господин Густав Барон от Прандау, посвуда већ познати као краснодушни великаш и властелин, сву потребну грађу безплатно даровао. — Вредно є таковим српске младежи пријатељима рећи, да их Бог поживи много лѣта! — Када у нашой средини будемо много овако ревностних људи имали, уздати се можемо, да ћемо на полю изображења младежи од дана на дан напред ступати.

Марко Станковић
Јеродіакон и учитељ.

Школске вести.

Попуњена учитељска места.

У Херцег Сульошу: г. Јован Деспотовић изучио 4. гимн. разреда и препарандију. Проглашен да є способанза учителя на основной школи. Тражили се іош: Ђорђе Сабадош, и Гавра Болярић. Одобрено од кр. намест. бр. 82908 г. 1864.

У Илочцу: г. Васа Миликовић изучіо основну школу и препарандію. Тражили се іош: Јаков Николић. Одобрено од кр. наместн. бр. 82909 г. 1864.

У Бан: г. Исидор Банћ. изучно 2 реал. раз. и препарандію. Проглашен да є способан за учителя на основной школи. Тражили се іош: Васа Урсић, Алекса Коњовић и Дамян Попов. Одобрено од кр. наместн. бр. 87241. г. 1864.

У Товаришеву: г. Мирослав Груић. Изучно 2 реал. разреда и препарандію. Проглашен да є способан за учителя на основной и нижим разредима главне школе. Тражили су іош: Антоние Симоновић, Паво Мирковић, Коста Живковић, Јован Петровић. Одобрено од кр. намест. бр. 87246 г. 1864.

У Шиклошу: г. Васа Урсић, свршно є 6. гимн. разреда и препарандію. Проглашен да є способан за учителя на основной школи. Тражно се іош: Милан Лончарић. Одобрено од кр. наместн. бр. 40836. год. 1865.

Дознали смо даље, да є за учителя у Турін наименован и потврђен г. Филип Бркић, а за учителя српског у Парцу г. Милош Алексић. Обе ове обштине добиле су, колико их ми знамо, добре учителѣ, и надамо се да ће с њима подпуно задовољне бити.

За учителя у Станчеву (ово є чисто српска школа у Банату) наименован є Милош Войновић арадски приправник, почем се нико други за ово место није явио. Ово наименованѣ одобрено є под условом, да исти мора на свршетку ове школске године у Сомбору испит учительски положити, и по томе ће тек моћи стално потврђен бити, ако испит добро положи.

На исти начин постављѣни су недавно арадски приправници Љубомир Марковић за српског учителя у Нимету Јован Путник за српско-романског учителя у Сентандрашу; Михаил Пелић за српско-романског учителя у Хрнякову. Сва ова Господа мораю месеца Јуния ове године у сомборском учительско-приправничком заводу испит полагати, да се види єсу ли и у колико су способни за обучаванѣ српске деце.

Овако ће одсад сви арадски препаранди, кои се на мешовита српско-романска места за учителѣ постављаю, поново морати у српском учительско приправничком заводу строги испит полагати. С' тога би српски младићи из Баната и из поморишке крајине много болѣ чинили, у место што иду у арадску романску препарандію, да овамо у Сомбор дођу и ту се у српском заводу и међу српскима за учителѣ изображаваю.

Из доставерног извора дознали смо да се за Ороспамош, и за Ченей у темишварской, а за Пављиш и за Суботицу у вршачкой епархіи нико није искао. Ово нам є тим чудније, што има свршених српских приправника не у странима него баш у тим истим епархіяма, кои іош нису наменштени, и мислимо да би нуждно било, да пречастне Конзисторије овакове неухлебљене кандидате учительства баш примораю, да за неко време онде супленти буду по оной саборской наредби §. 29.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У бачкој дијецези: у старој Кањижи, Врбасу, Деск. Свет Ивану, Кисачу, Дероња, Пивници, Брестовцу.

У Темишварској дијецези: у Нов. Свет Ивану, Ороспамошу, Ченеју, Чаду, Чакову, Кикинди, В. Семиклошу.

У Вршачкој дијецези: у Подпорију, Суботици, Павлишу.

У Будимској дијецези: у Ловри, Чобанцу, Калазу, Збегу М. Бои, Литоби, Шиклошу, Саки.

О Б Ј А В А.

Трошком фонда Школскога Листа, а на корист фонда за учитељске сироте, изишла є на свѣт:

Спомоћна књига

за разјасниванѣ Црквенога пояња

за учитељѣ и за младеж списао Н. Ђ. Вукићевић.

У овој књизи разјасњене су све оне Црквене пѣсме што се у бољим нашим народним школама поjати уче, наиме осим оних из школске пояњке іошт и стихире Божићне, частнога поста, великог петка, и заупокойне на 8 гласова, притом молитве из малога катихизиса, као и молитве пре и после предавања школског.

По овоме садржаю види се, да є књига та свакоме учителю и ученику Српске Школе необходимо нуждна, а и свакоме православном Христіанину и Христіанки врло полезна.

Она износи преко 200 страница у маломе формату, и стои само 36 нов. а. вр.

Пре три мѣсеца трошком истог тог Фонда штампана є књига:

„Изясненіе св. Литургіе Вечерня и Утреня“

Књига є ова списана по тланцима из Духовне Бесѣде с' употребленѣм мѣста из Црквесловія првосвештеног Митрополита Српског Михаила, и из Евхологиона протоіерея М. Ѳ. Раевскога. Износи 230 страница у маломе формату, а цена іой є такође 36 нов. а. вр.

Обе ове књиге добити се могу за готов новац код уредника овога листа. Новци се имаю у плаћеном писму послати.

О Г Л А С.

Књижица под насловом „КОТАРИЦА ЦВЕЋА,“ сад є у штампи и изићи ће о Сретенію.

Имена пребройника, биће у књизи печатана.

Г. Г. скупителѣ, коима су огласи послани и кои се у први мах не одазваше, поново умолявам, да ме своима предбройницима подпомогну.

Дим. Јосић.

Учитель у Н. Саду.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 3. У Сомбору 15. Фебруара 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа једанпред на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

Српска народна школа треба да је верозаконска.

(Продужено.)

Наука вере у српској народној школи је средсредa целог обучавања; с њоме се сви остали предмети — осим рачуна — у свезу доводе. Кад би се та наука једино из катихизиса састојала можда би ју могао и дотични свештеник предавати, али к њој припада и библична повестница, тумачењ евангелия и апостола, жития светаца, ученђ и разјашњавањ црквених песама и обреда, вештбањ у читаню молитава и псалмова из часловца и псалтира и тумачењ ових, па напоследку и црквено појањ. Све ово неби могао свештеник, покрај своих многоструких дужности предавати, ер не би на то доспео, — а ето толики наши учитељи све ово већ поотдавна у нашим больим школама предаю. У комунској школи учитељ није обвезан ни један горњи предмет предавати, а управо не би ни могао то чинити а да неповреди нежна религиозна осећаня и обичаје једне или друге деце. Нека би на пр. библичну повест, која је баш код свију христиана једнака, сва деца заједно учила, ипак би се наша деца саблазнила кад би морала имена библичних особа и места другчије изговарати него што на дому и у храму Божијем чују н. пр. Јозуа место Исус син Навин, Јетро место Јотор, Језаија место Исаија, Витлеем место Витлеем, Калварија место Голгота и т. д. а исто тако римокатолички родитељи јамачно не

би допустили, да њихова деца уче изразе, кой су нама омилѣни, а њима страни и непознати.

Читанке за децу мораю бити тако сачињене, да се у њима покрай наука свима општих, находе и науке историчне и религиозне оне конфесије, за кою су дотичне читанке намењене. Когод загледа у мађарске или немачке читанке, кое је ц. к. издавательство школских књига у Бечу штампати дало, тай ће видити да се у томе и на најманѣ ситнице пазило, и да су религиозне ствари другчије изложене у читанкама римокатоличким, другчије у евангеличким а опет много другчије у израилтянским. Какав би се хаос догађао у школи комунской кад би свако дете по своме начину читало.

Али све кад би то код немаца и мађара постояти могло да се заведу за њихову децу комунске школе почем имаю једни и други сваки за себе једна писмена; то ипак код нас ни у том случаю не би комунска школа с' правдом и правицом постояти могла; ер ми имамо нашу црквену и грађанску азбуку, а наша једноплемена браћа римокатолици служе се латиницом; ми хоћемо да нам деца у школи пайпре српском азбуком писати и читати науче, а у комунской школи ямачно би латиница првенство имала, ћирилица грађанска можда би се неко време и трпила, а црквена морала би сасвим изостати. Није ли год. 1846 једно важно лице у варадинской пуковнїи и из наших верозаконских школа силом хтело да ћирилицу избаци, што би се без енергичног протеста покойног патриарха Рајачића и учинило било.

Ми срби православне цркве хоћемо да нам деца у школи уче любити своје име, језик, народност, обичаје, да науче познати славну юначку и мученичку прошлост нашега народа и да се вештбаю у казиваню и певаню наших народних песама, и то све у нашой српской верозаконской школи без зазора чинити можемо негуюћи што је своје, а штуюћи што је туђе. Наша једноплемена браћа, — коя нису с нама једне цркве, — некако нерадо чую што се ми српским именом зовемо, прошлост нашу за свою несматраю, нит се с' овом диче и поносе, нити се с' онаквим пиєтетом узносе к узоритим мужевима српскога народа, какав ми осећамо и потомству нашем предати желимо. Знамо ми да су пре две године неки школски мужеви из Хрватске на пут стали те немога исторични део српске читанке за IV. разред света до данас угледати само зато, што се тамо за српску децу о славним делима наших предака приповеда, што се тамо често спомиње име српско и народ српски, што се тамо

находе животописи славних србских мужева и красне народне песме које осећанѣ родољубља негују у срдцима србских синова. — Камо лепе наше среће да ниє овако као што се овде морадох изядати, али кад садашньост показує да є у ствари самой тако и іошт горе, то смо уверени, да би комунска школа пренебрегла наше име, наше писмо, нашу прошлост, наше юнаке и наше народне песме; или другим речма: све што є србину најмилиє, што србина србином чини, и што нас є у народној свести и заєдници одржати кадро, постало би страним и туђим оной деци србской, коя би у место своє верозаконске школе у комунску школу ићи морала.

Притом на уму имати валя, да кад би се у Славонији и у Хрватской завеле комунске школе, то би по истом начелу морале се такове школе и у Угарской завести, и онда би Нови Сад, Сомбор, Бечкерек, Кикинда и сва остала наша србска места добила, у место досадашньих своих школа, заєдничке школе са своим сугрђанима. Наравно да би се у тим школама мађарски и немачки єзик сматрао као главни, а србски и црквенославенски морао би сасвим изостати. Ко то неверує, тай нека се упозна са римокатоличким школама у Суботици, Сомбору и другим бунѣвачким местима у Бачкой, пак ће моћи дознати, колико се у тим школама народни єзик већине ученика' у обзир узима, и моћи ће заключити шта би било и са нашим єзиком у комунским школама по Бачкой, Банату, у Бараньи и у Будимском пределу.

У нашой народной школи предає се и црквено поянѣ, и сваки србин радує се неисказано кад му синчић апостол чита или у цркви страну држи; томе црквеном поянју и уводењу у црквени живот уче децу наши србски учитељи; у комунской школи нит би морао нит би можда смео и умео учитељ оваким стварима децу нашу учити, и она би одрасла без љубави к' своїой цркви, без оног осећања и одушевленя, што побуђују наши прости али красни и узвишени обреди у срдцима оних, који су с њима одрасли, и у њима се из детињства вештбали.

Осим свију овде изложених школских предмета, што се у нашим доброуређеним верозаконским школама са успехом уче, предаю наши учитељи рачун, писанѣ србско, читанѣ и писанѣ с латиницом, немачко читанѣ с разумеванѣм и писанѣ, а гдешто и граматику, на напоследку, где околности и потреба захтева, іош и мађарско читанѣ и писанѣ, а уз стварно

разшињаванѣ читаначкїх предмета уче децу основима природописа и землѣдѣлства, земљописа, историѥ и физике. Кад дакле у нашой верозаконской школи све оно можемо научити, што нам ѥ комунска школа кадра дати, а уз то и многу другу красну науку коя ѥ по религиозно и народно образованѣ деце наше важна, а кою нам комунска школа никако недаѥ; онда држим да ѥ по нас верозаконска школа боља и далеко претежнија него комунска.

Несмемо с' ума сметнути, да ми срби имамо наш стари календар, а други суграђани наши држе се новога календара. Док имамо нашу собствену верозаконску школу, дотле нам нитко не може закратити да бар у њојзи наше празднике светкујемо. У комунской школи по правди морали би се светковати єдни и други празници, али то би било отвеђ много светковина, те тако би на срамоту нашу морала већ и сама малена деца српска на своѥ заповедне празднике, као на Ново Лето, Богоявлѣниѥ, Николь дан, Благовести, Св. Саву и т. д. у школу иѣи, или би изостаюћи у те дане од редовних школских часова, науку пренебрегавала.

Имао сам прилику слушати, где се говори, да би комунске школе малим обштинама на олакшицу биле, ѳр би ове место два или три учителя само єдног држати морале, или другим речма, место учителя православног, римокатоличког и ѳванђеличког и место три школе, доста би било єдан комунски учитель и єдна комунска школа. Признаѥм да би се тим поѳдиним грађанским обштинама нека олакшица учинила, али то не би била никако пробитачна олакшица по оне чланове тих обштина, кои су синови наше православне цркве; ѳр садашњи наши учителји у свима маньим и средньим обштинама уз своѥ учительске послове одправляю сасвим безплатно дужности црквених чатиоца и певаца, а комунски учитель то не би чинио, те тако би ми осим што єднако трошимо на комунску школу, морали обашка издржавати певце и чатце да има ко у цркви пояти и читати.

Видили смо горе да у нашим садашњим школама учителји уз остале предмете уче децу науци вере, српском и црквенославенском єзику и црквеном пояню, а почем комунски учитель ово чинити неће; то би морали срблји о своме трошку издржавати опет другог учителя кои би деци науку вере, српски, црквенославенски єзик, псалтир часловац и поянѣ предавао; па тако у место єднога трошка на свою ве-

розаконску школу, имали би троструке трошкове: на издржаваньє комунске школе и учителя, своих црквених певаца, и учителя за српски и славенски єзик поваљ и науку вере. И опет уз овако грдне трошкове нити би деца толико успела нит би се тако у духу своє вере воспитати могла као у садашньой верозаконской школи.

После свега досад реченога мислим, да ће ми сваки србин за право дати кад кажем да комунске школе за нас нису, него да су за нас єдино чисто верозаконске православне основне школе. С' тога будимо на опрезу, па под заштитом отачественых закона и по смислу ових, чувајмо, умножавајмо и унапређуймо наше српске народне основне верозаконске школе, и недајмо ни мушку ни женску децу нашу у туђу школу док најпре свою добро неизуче. Особито, у смислу заключења расправног сабора од 1865 године, настојаваймо, да се у Славонији и у Хрватской по нашим православним обштинама подижу верозаконске школе. Наше свештенство у тим краєвима нек часа не почаси већ нека свойски прионе око тога, да сваки у своїой парохији бар по єдну парохиалну школу што пре заведе и осиує. Добри народ наш радо ће се одазвати оваком гласу своих духовних пастира, а таки свештеници заслужиће име просветителя своих обштина.

С' синовньим поуздањем надамо се да ће свети Патриарх српски са Преосвештеним Архиереима у Славонији и у Хрватской, у овом одсудном времену подизаню комунских основних школа у тамошньим краєвима на пут стати, и да ће се под ньиовим светим благословом по свима селима Хрватске и Славоније, где наш српски православни народ станує, што скорије основати и умножити српске православне верозаконске школе, ови најачи и необорниви стубови свете вере и миле народности наше.

Свест о своєм звању код учителя.

По чему се види свест о своме звању код учителя? По томе и у томе:

1. да увек на уму има, да он са своима друговима припада најкористнијем и најнуждньем, врло важном и сваке части вредном стању;

2. да свом снагом ради, да унапреди намере и задаће своєга званя и станя; да само за ово и само у овом живи;

3. да є одан свои симпатиом своим друговима и у највећој љубави и слоги с' њима да живи и да ради;

4. да одбаци личне интересе на прам обштима, и да их сасвим подвргне интересима ове задруге;

5. да гледа што више и већма може да помогне напредку своих другова и њихових породица;

6. да се прикладно свом званю понаша ма где и како му драго био;

7. да нигде не погази част своєга званя и станя, него да є свуда што више може одржи и подигне,

8. да не држи и не мери част ову по изразима явнога прѣпознаванѣ, већ по изврсности своєга рада и успеха и примерности своєга владанѣ;

9. да исто онако поштує и уважава друга званя и станя, као што є рад, да други поштују и уважаваю нѣгово;

10. да с благодарности прима све оно, шта други за напредак нѣгова званя и станя чине, и да гледи, да им љубав ову унапређењем њихова станя врати;

11. да све што чує, чита ил мисли само на ону єдину цел односи, на напредак своєга званя;

12. да се довек држи онога главна начела: целости народа, да за овои тежи, да у овой живи, те по томе колко може од своє стране и у своіой струци ради и привређує за напредак ове велике целости своєга народа, и с њом целога рода човечнега.

* *

О учењу писаня и читаня.

I. Приправлянѣ за писанѣ и читанѣ.

Треће вештбанѣ.

Успоред са 3. лекцином из науке гледаня.

1. Деца се вештбаю у говору на смисао, или у изговараню реченица и то овако: Учитель руком покаже на зид, па пита: шта є то? (зид). Шта би ми умели о зиду казати! (зид є бео). Шта сте казали за зид? (да є бео). За кою сте ствар рекли да є бела? (за зид). Какав є дакле зид? (зид є бео). Видите л' іошт кою белу ствар у школи? Каква

є креда? — Кад я кажем: табла, єсам ли штогод о тој ствари (показујући таблу) изрекао? (нисте). Кад рекнем „црно“ єсам ли сад казао која є ствар црна? (нисте). А кад рекнем: „табла є црна;“ єсам ли онда штогод о табли изрекао? Шта сам казао за таблу (да є црна.) Кад я дакле о каквој ствари штогод кажем онда постає реченица. Кој уме казати каква су врата? прозор, пећ и т. д. Овде се само на то иде да деца добију појам о реченици, ніє дакле нуждно ништа више умствовати о том шта є реченица и каквих има реченица', него само ваља показати ствар, испитати ние нѣно, и шта умеју деца о њој рећи.

2. Искуство показує, да є деци онај посао мио и драг, коме одма виде напредак. С' тога треба да учитель нарисує поєдинце на табли облике од' познатих ствари што се из усправлѣних и положених потезова састоє н. пр. врата, прозор и у нѣму окна, таблу, икону, столицу; па ће и деца врло радо то исто чинити, и у томе велико задовољство налазити, а притом се у правленю равнотекућих, усправлѣних и положених потезова вештбати.

Четврто вештбанѣ.

Успоред са сматранѣм кућних одая.

1. Ово се вештбанѣ има на то употребити, да се њиме деца извежбе у спајању реченица' о познатим стварима. Осим питања за која у предидућем брою образац видимо, задаюсе іош и овака: Ко уме што казати о огњишту? шта све има у кући? шта си видио на двору (у авлији)? кој уме што год казати о колима? Шта нам дає крава? Шта ради псето, мачка, јагнѣ. и т. д.

2. Учитель узме правачник и држи га косо, пак пита: стои л' овај правачник управо као свећа? А лежи ли положен на столу? Да како стои? (Правачник стои косо). Єли кој видио како жито после кише полегне? Како онда стои влаће? (косо полегне). Какав правац има єдна страна на крову кућном? (учитель покаже кроз прозор кров сусѣдне куће). Тај се правац зове кос. Ево я њу сада єдан коси потез повући: ——; какав є то потез? Од куда сам га вукао? — на коју страну? А погледајте каквэ є овај: ——; од куда сам га вукао; и на коју страну! Сад сви устаните па у ваз-

духу вуците єдан косн потез од лева горе на десно доле. То исто радите и на таблицама. Сад учитель нарисує на табли велику кућу и на њој кров, па пита редом кои є какав потез и где се на правој кући такав потез находи, па онда позове децу да покушаю и они на своим таблицама кућу написати.

Пето вештбање.

Успоред са 5. лекцином из и. гл.

1. Кад деца у науци гледаня до пете лекције дођу, онда валя, да буду кадра о познатим предметима штогод рећи, то єст реченице или ставке правити. Сад их треба обавестити да се свака реченица састои из поєдиних речи, а то се може учинити овако: Учитель изговори єдну реченицу први пут течно као што се говори а други пут реч по реч н. пр. нож є оштар; игла боде; бритва є тупа, чекић є од гвожђа; маль є дрвен; — маказе су оштре; тестером се секу дрва. — Уз' изговор сваке речи повуче учитель руком у ваздуху єдан потез, а деци каже, да и они на таблицама тако учине, па онда пита: колико речи има у той реченици? — За вештбање у разпознаваню речи могу се употребити и оне реченице што смо у прва четири вештбаня навели, или и друге, само валя пазити да речи у њима не буду велике ни сложене него просте. Могу се за овай посао узети и загонетке, коє оруђа, алате и справе значе, само мораю ове најпре деца решити па после их опет изговарати најпре течно па онда реч по реч: Такове су загонетке, оне што се у руководству за почетницу (од гд. Клањћа) на стр. 42. находе: „Грбаво прасе све полѣ попасе (срп); Ноге има па не ходи, а у подне све к њему доходи (сто). Шум шуми, грм грми, бела госпа из града гледа. (Млин воденица, сувача). У єдной бачви двоє вино (яє). Об' дан се клања об' ноћ звезде брои (ђерма) и т. д.

2 Овде долази познаванѣ и писанѣ савиєних потезова', а то су ови: издубљени потез ◡; испупчени потез ◠; на лево савиєни потез (; на десно савиєни потез); горњѣ полуколо: ∩ долнѣ полуколо: ∪; лево полуколо (; десно полуколо); коло, или прстен (); дугуластo усправљено коло () као яє; дугуластo положено коло ⬭.

Напоследку долази и таласасти потез. У писаню ових савиєних потезова ваља децу много вештбати, и нека их науче не само од лева на десно, него и од десна на лево вући.

Шесто вештбање.

(Успоред с' разговором о оделу, по 6. лекцији из науке глед.)

1. Ту ваља упознати децу са слоговима, и показати им да се речи састоє из єдног, или из више слогова. Тога ради учитель ће рећи єдну реч н. пр. капа, па ће упутити децу да пазе, колико пута он мора отворити уста кад изговори ту реч полагано: ка-па. (двапут); Шта сам у први мах изговорио; (ка), шта сам у други мах изговорио (па); реците целу реч (капа). У колико пута отварам уста, кад рекнем: ше-шир; сур-ка; ка-пут; чак-ши-ре; ду-шан-ка; о-бу-ћа; о-гр-тач; на-рам-ни-ци; ру-ка-ви-це; па-ног-ви-це; ка-ба-ни-ца. Потом упутити ваља децу да погађаю сами речи, па да их на слогове разстављаю, и опет слогове у речи спаяю.

За ово се могу сгодно узети и имена дечия, па на слогове разлагати и из слогова речи спаяти. Посао се поделює међу учителѣм и ученицима, єр учитель прво ученике пита; ако незнаю он им сам реч ту разтвори на слогове, па их упути да и она то исто чине н. пр. Како є теби име (Мита). Дед' Мито, разтвори твоє име на слогове (дете незна). Учитель: Ево я ћу ти показати како ваља: „Ми-та.“ Дед и ти тако реци! (Дете: „Ми-та“). Коє є први слог? Коє є други слог Изговори ми цело име?

2. Писање танког и дебелог потеза са оштрим угловима. Пре него што учитель овай посао започне мора на таблицама дечиим клином запарати оне помоћне повуке или линиє међу коима се пише; затим им покаже како ваља седити, како таблице мало у косо наместити, и како писальку држати треба. —

Позвавши ученике да пазе, напише на табли кос потез па пита какав є то потез? — од куда є започет и на кою є страну вучен? Кад деца на то одговоре; онда учитель напише усправљени потез па пита какав є то потез? од куда сам га започео? На кою сам га страну вукао? Потом пита учитель кои є од та два потеза танак, а кои є наспрам оног прог дебео, — и онда рекне да ће се одсад

онай први звати: „танак потез“ а овай други „дебео потез.“ Кад се извеште деца у разпознаваню танког и дебелог потеза, онда их учитель напише заедно, пак пита шта сам написао? (танки и дебели потез). Од куда сам започео танки потез? (с' лева од доле). Коим сам га правцем вукао? (косо) Куда сам га вукао? (десно до горе). Где се састаѥ танки потез са дебелим? (горе баш на повуки). и т. д. Затим заповеди ученицима да устану и узевши у десницу писальку, да ю држе онако као кад се пише па кад он рекне: „ѥдан“ да сви вуку од лева на десно кос танак потез, а кад рекне: „два“ да вуку од горе доле усправљѣн дебео потез. То се чини неколико пута, а учитель међутим бодрим оком пази, да сва деца оно раде, што им ѥ заповедно, и у онай мах, кад он такт даѥ. — Тако се исто и на таблицама пише. Кад се ово изради онда уче писати: танки дебели и танки потез, а учитель тактира: ѥдан, два, три. Напоследку пише се цѣли ред танких и дебелих потезова при коѥм послу учитель тактира: ѥдан два, ѥдан два. и т. д. — На реч ѥдан пише се свагда танак, а на реч два дебели потез.*)

(Продужиће се.)

Типик.

I. КАКО ИДУ ТРОПАРИ И КОНДАЦИ НА ЛИТУРГИИ ПО МАЛОМ УХОДУ (ВХОДУ).

1. У неделю кад ни пред- ни попразнства нема.

а. Где ѥ храм христов, овако: тропар васкрсан и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том слава кондак светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овай други, а и нынѣ кондак васкрсан. — Христовог храма тропари и кондаци у оваку неделю на литургии не пою се преко целе године с тога, што се васкрсни пою.

б. Где ѥ храм богородични, овако: тропар васкрсан, и храму богородичном, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак васкрсан, слава светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овай други, а и нынѣ кондак храму богородичном.

---

*) Почем ове могуће потезове штампане наочигледно показати, упућуем читателѣ на прву таблицу краткога упутства, фиг. 6 и остале. —

в. Где є храм светог, овако: тропар васкрсан, и храму светог, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак васкрсан, и храму светог, слава светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овај други, а и нынѣ кондак богородичан: Предстателство хрїстїанъ непостыдное. и т. д.

г. Ако би у оваку недељу пао светитель, коїи има бдѣнїе, онда ма коїи храм био, овако:

Тропар васкрсан, и храму богородичном (где є нѣн храм), и светом редовном коїи се слави; за тим кондак васкрсан, слава светом коїи се слави, а и нынѣ кондак храму богородичном (где є нѣн храм), другчиѣ долази и нынѣ кондак богородичан: Предстателство хрїстїанъ непостидное и т. д. А ако оваки светитель не би имао бдения, но само полиелей или велико славословље: онда иза тропара васкрсног долази и тропар храму светог, а иза кондака васкрсног и кондак храму светог.

2. У недељу кад є пред- или попразнство христово.

а. Где є храм христов, овако: тропар васкрсан, за тим пред- или попразнству христовом, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том слава кондак светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овај други, а и нынѣ кондак пред- или попразнству христовом; ако пак свети редовни не би имао кондака, онда долази слава кондак васкрсан, а и нынѣ као напред. — Христовог храма тропари и кондаци и у оваку се недељу не пою.

б. Где є храм богородични, овако: тропар васкрсан, за тим пред- или попразнству христовом, и храму богородичном, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак пред- или попразнству христовом, слава светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овај други, а и нынѣ кондак храму богородичном.

в. Где є храм светог, овако: тропар васкрсан, за тим пред- или попразнству христовом, и храму светог, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак храму светог, слава светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овај други, а и нынѣ кондак пред- или попразнству христовом; ако пак свети редовни не би имао кондака: онда найпре долази кондак васкрсан, по том слава кондак храму светог, а и нынѣ као напред.

3. У недељу кад є пред- или попразнство богородично.

а. Где є храм христов, овако: тропар васкрсан, за тим пред- или попразнству богородичном, и светом редовном, и другом

светом редовном ако би био; по том кондак васкрсан, слава светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овай други, а и нынѣ кондак пред- или попразнству богородичном. — Храма христовог тропари и кондаци и у оваку се неделю не пою, као што є напред споменуто.

б. Где є храм богородични, овако: тропар васкрсан, за тим пред- или попразнству богородичном, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак васкрсан, слава светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овай други, а й нынѣ кондак пред- или попразнству богородичном. — Храма богородичног тропари и кондаци у оваку се неделю не пою с тога, што є пред- или попразнство богородично.

в. Где є храм светог, овако: тропар васкрсан, за тим пред- или попразнству богородичном, и храму светог, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак васкрсан, и храму светог, слава светом редовном, а ако би и други свети редовни имао кондака, онда слава долази на овай други, а й нынѣ кондак пред- или попразнству богородичном.

г. Ако би у оваку неделю пао светитель, коій има бдение онда на литургіи по уходу.

Тропари и кондаци пою се као што є напред под а. б. в. од броя 2. и 3. споменуто, само што се тропар и кондак храму светог изоставляю; а напротив ако оваки светитель не би имао бдения, но само полиелей или велико славословлѣ; онда све остає онако, као што є под а. б. в. од броя 2. и 3. назначено.

4. Ако би у неделю пало одание коег христовог или богородичног празника, ма коій храм био, овако:

Тропар васкрсан, и празнику христовом или богородичном, по том слава кондак васкрсан, а й нынѣ кондак празнику христовом или богородичном.

5. У неделю прву после божића, овако:

Тропар васкрсан, и празника божићнег, и светима (Јосифу обручнику, Давиду цару и Јакову брату господњем), по том слава кондак ових светих, а й нынѣ кондак празника божићнег.

6. У неделю митареву и фарисеёву.

а. Где є храм христов, овако: тропар васкрсан, по том слава й нынѣ кондак трипода.

б. Где є храм богородични, овако: тропар васкрсан, и храму богородичном, по том слава кондак трипода, а й нынѣ кондак храму богородичном.

в. Где в храм светог, овако: тропар васкрсан, и храму светог, по том слава кондак храму светог, а й нынѣ кондак триода.

ПРИМЕДБА. Овако се пою тропари и кондаци у неделю блудног сина, месопусну, сиропусну и друге неделѣ часног ускршњег поста, само што се ове друге неделѣ тропар и кондак Григорија Тесалонитског на свом месту додаю.

7. У неделю (православља) прву часног ускршњег поста, ма коіи храм био, овако:

Тропар васкрсан, за тим тропар православља: Пречистомѹ ѻбразѹ твоемѹ и т. д. по том слава й нынѣ кондак триода: Неописанное слово и т. д.

8. У неделю (крстопоклонѣну) трећу часног ускршњег поста, ма коіи храм био, овако:

Тропар васкрсан, за тим часнога крста: Спаси господи люди твоя и т. д. по том слава й нынѣ кондак триода.

9. У неделю четврту и пету часнога поста.

Будући да четврте и пете неделѣ часног ускршњег поста нема триодског кондака: с тога у ове две неделѣ иду тропари и кондаци на литургији онако, као у обичну неделю, кад ни пред- ни попразништва нема.

10. У неделю томину, овако:

Тропар празника: Запечатанїй гробѹ и т. д., по том слава й нынѣ кондак празника: Любопытною десницею и т. д.

11. У неделю о мироносицама, овако:

Тропар васкрсан: Ѥгда снизшелъ ѥси къ смерти и т. д., по том: Благообразный Іωсифъ съ древа и т. д., за тим слава кондак триода цветног: Радоватиса мироносицамъ и т. д., а й нынѣ кондак пасхе: Аще и во гробъ снизшелъ и т. д.

12. У неделю о разслабљеном, овако:

Тропар васкрсан, по том слава кондак триода цветног: Дѹшѹ мою Господи и т. д., а й нынѣ кондак пасхе: Аще й во гробъ и т. д.

13. У неделю о самарянци, овако:

Тропар васкрсан, и празнику преполовљења: Преполовившѹсѧ праздникѹ и т. д., по том слава кондак триода цветног: Вѣрою

пришедшая на кладазь и т. д., а и нынѣ кондак преполовѣня: Праздникъ законномъ преполовляющуся и т. д.

14. У недељу о слепом, овако:

Тропар васкрсан, по том слава кондак тријода цветног: Душевнима очима ѡслѣпленъ и т. д., а и нынѣ кондак пасхе: Аще и во гробѣ и т. д.

15. У недељу светих отаца Никејских, овако:

Тропар васкрсан, и вазнесења (као попразнству), и оцевима; по том слава кондак оцевима, а и нынѣ кондак вазнесења.

16. У недељу свих светих (прве после духова) овако:

Тропар васкрсан, и свима светима: Иже во всемъ мірѣ мученикъ твоихъ и т. д., по том слава и нынѣ кондак свих светих: Якw начатки естества насадителю и т. д.

(Продужиће се.)

Школске вести.

Српски стипендисте. Прошле 186⅞ школске год. било је српских стипендиста:

1. У богословији: вршачкој 2, и у карловачкој 4,	свега 6
2. На универзитету: бечком 9, на пештанском 22, и прашком 1,	свега 32
3. У Политехници: бечкој 3, и у прашкој 2,	свега 5
4. У препарандији: сомборској	13
5. У гимнасији: арадској 1, байској 2, будимској 3, винковачкој 1, врбашкој 2, задарској 3, карловачкој 12, керешкој 1, кечкеметској 1, новосадској 2, осечкој 1, пештанској 5, печујској 1, пожунској 2, сегединској 7, стонобеоградској 3, суботичкој 1, и темишварској 3,	свега 51
6. На реалци: бечкој 2, и новосадској 1,	свега 3
7. У војничкој школи: тителској 1, и београдској 1,	свега 2
8. У основној главној школи: варадинској 6, пештанској 1, и суботичкој 1,	свега 8

Свега скупа било је 120 стипендиста, и потрошено је у суми 16389 фр. 54 нов.

Непопуњених стипендија било је: Гвозденчевића 1, Сервицког 1, и потиско дистрикт. Рудолфинума 3, свега 5.

Римокатолички стипендисте у Угарској било је прошле школске год. свега 956, и издано је на њих свега 93472 фр. и 275 дуката,

по томе дође одсеком на сваког овога стипендисту 99¾ фр. а на српске близу 137 фр.

Највећа римокатоличка стипендија износи 350 фр. (Лисковскова), а најмања 10 фр. (Катонина); а српска највећа износи 600 фр: (Миланковићева), а најмања 10 фр. (владике Платона за приправнике).

Сметнѣ школског напредка. У извештаю о школама, што их наши окружни надзирательи преко конзисторија наместништву шаљу, набраяю следеће препоне школскога напредка: а) недовольна плата учителя и сувише неуредно издаванѣ ове; б) недовольно изображенѣ учителя особито старіих; в) недоволян надзор од местних, а особито од окружних политичких власти; г) неудесна школска здания, тескоба школских соба, неудесност школских намештая и оскудица на прописаним учевним опремама; д) оскудица школских књига и осталих школских потреба у деце; али највеће є зло немарно походенѣ школе. За све ово окром б) имале би се политичне властѣ заузимати, другчие ће школе яко рамати и назадовати.

Учителски походи. На више краєва по Немачкой постои обичай и наредба, да сваки учитель на два на три дана преко године своју школу оставити сме, да походи школе своих другова у околини. Ово се чини обично приликом полгодишніих испита, где заедно са дистрикт. надзирателѣм од школе до школе иду и на испитима присутствую, најпосле се сви на одређеном централном месту свога дистрикта стеку, и онде обшти компут о успеху начине, и о манама као и о начинима договоре како ће се одсад болѣ радити. Ово є ствар врло користна, ко ће од наших дистр. надзирателя овай лепи обичай завести.

Медичка власт и школа. Медичка власт у Виртенбергу издала є на школе следећу наредбу: да се строго пази, да сва деца у школи узправо седе; да се на све школске собе одма ударе рупе и точкови за ветренѣ соба; да се на све гвоздене пећи по школама наместе заклони за обран оне најближе деце од сувише врућине; да се свуда начине клупе и скамиє по величини деце на меру, што є иста власт наредила; да се табле одма чим белити почу с нова оцрне; да се одма на прозоре ставе завесе у обран деце од сувише светлости; да се строго пази на чистоћу соба и прах у њима ни часа не трпи; да се проходска седала за малу децу удесе и др. — Овако би валяло да се медичке власти стараю за здравлѣ деце у школи свуда.

Учителске награде. Ломбардо млетачка централна конгрегација начинила є ове год. наредбу, коя овако гласи: Још прошле год. изявило є ц. к. Наместничство желю, да є зарад напредка разумнога земльоделског знања и рада нуждно наредити премие за оне учителѣ,

кои се у недељној и у вечерњим школама најревнијим покажу учени прост народ у овом Тога ради наређују се 10 премија по 100 Фр. и 20 по 50 Фр. из земаљских прихода за оне учитеље, кои највише часова у недељној ил вечерњим школама давали буду учени народ неги марве, воћа, пчеле, свилене бубе, чуванју плодова, употребленю ђубрета, тамањеню школских буба и др. Само се има посведочити, дав и довољно слушаоца било, и да є на краю год. одржани испит добре успехе показао.

Новаци војни у Швајцерској. За новаке, кои још не умеју добро читати, писати, и рачунати наређене су школе у касарнама и поверено є ово обучаванє ондашњим варошким учитељима, кима є у ово име наређена награда од 1½ франка за сваки сат науке. Награда ова има се по свршеном течаю и предатом испиту издати из буџета основних школа. За школу нуждне намештае и опреме има набавити војничка управа.

Учитељска отличија. Министарство просвете у Талијанској издало є налог на све школске власти и старешинства, у ком их срдачним речима позивлє, да у своим котарима код обштина све можно употребе, да се материјално стане учителя што већма побољша: „ради ових за народ и државу најзаслужених мужева — вели министар — кима є поверен развитак душе и ума деце целог народа има се у интересу народа највећма уважити; зато є право, да се овима борцима за науку и просвету, а само овим и за праву слободу и срећу народа отвори пут и на отлича, па да се и ови борци награђују онако, као и сви други, кои се за народ и државу вредни покажу.“ — По овој ће наредби одсад сваке године двоица од најзаслужних основних учителя добивати отличие (орден) реда Маурициа и у свакој провинцији даваће се сваке год. две премије по 100 Фр. оним учитељима, кои најболє успехе с децом покажу, а притом примерног владања буду.

ОГЛАС.

У кр. угарској свеучилишт. књигопечатњи у Будиму може се добити:

Историја славенских народа, од Архим. Ранћа. 4тома. Коштa само 2 Фр. 10 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 4. У Сомбору 28. Фебруара 1866. **Год. VIII.**

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школскога Листа сваред на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

О неговању осећања побожности

(за родитеље.)

Побожност је живо осећање близкости невидимога, преблагога и свезнајућега Отца небесног. Она се појављује, као осећање смирености, понизности и страхопочитања према Богу; као осећање синовње зависимости од Бога, живе вере, топле љубави и неограниченога поуздања к' Њему.

Који човек има у срцу свом ово драгоцено благо, тај ће се лако моћи сачувати од неупутних жеља и злих дела, тај ће с малим бити задовољан, и неће пасти у очајање ма и у најбеднијим околностима живити морао.

Осећање побожности оснива се на уређеној духу нашем слутњи о Богу, и о вечном опредељењу нашем, оно дакле произлази из ума, ове највише снаге духа нашег, и потоме имати га може само човек а никоје друго видљиво створење Божије. Тим својим осећањем доиста се човек највећма од свију осталих животиња разликује, и њих на далеко за собом оставља, ер дочим се у савршенијим животињама налазе трагови памћења и самога разума, ни једна од њих нема у себи ни најмањега трага побожности. Па и човек у толико је духом савршенији у колико је побожнији, а у колико мање побожности у срцу свом осећа, у толико се жељама и дѣлима својима све већма безсловесним скотовима уподобљава ма иначе како образованога разума био.

Осећанѣ побожности є найчи стуб на коме почива спокойство, среħа и благостанѣ друштва човечія. Подай народу єдном сву науку и вештину, сво богатство и сва уживаня, а избриши из срдца нѣговог осећанѣ вере любави и надежде, па си га и у найвећой цивилизацији нѣговој понизно ниже скота, те ħе у охолости своіой дела найгаднія найгнуснія и найбезчовечнія чинити. За живи пример тога служи нам Француска революція од год. 1789. —

Кад валя да започнемо осећанѣ побожности у срдцу детіем будити ?

На питанѣ ово сам Господ наш Іисус Христос одговара речма : „Пуштайте децу к' мени, и небраните им, єр такових є царство небесно!“

Осланяюħи се на ове свете речи Искупителя нашег даємо ми дете чим се роди знаменовати, а наскоро потом и крстити. Св. Црква наша већ при знаменованю новороħеног младенца указує на то, да се ми имамо при воспитаню нѣговом найвећма трудити око тога, да од тог детета постане чедо светлости, коє ħе се клонити невалялства а чезнути за Божіом светом истином своим мислима, и осећаньима и делима Богу се приближавати.

Занста уроħена у човеку чезня за Божанством, треба да зарана добія брижльиву негу како би се што већма оснажити могла. Чим дакле дете почне до свести долазити и родителѣ своє познавати и любити, одма валя срдце нѣгово управляти од любави к' родителыма коє види, на любав к преблагом отцу небесном од кога нам свако добро долази, кои све добре людє радо има, кои послушной деци сваку срећу дає. Баш овай нѣжни узраст детиньнайзгоднін є за то, да се у нѣму осећаня вере, любави и поуздања у млађаном срдцу дечіем пробуде, єр као год што у томе добу найлакше схвате деца мисао о найболѣм Отцу небесном, тако и осећаня ова код налене деце найлакше и природним путем, скоро ħеħи само од себе долазе. Забаталити дакле ово осећанѣ толико значи, као усупрот радитѣ нарави дечіой.

Будеħи осећаня побожности у раноме детинству нимало несмета та околност, што дете своим слабачким умом ніе іошт кадро о Богу савршено мислити и нѣгову свемоħ и величаство схваħати. — Та управо ни наймудрін людн, ни найвећи филозофи, нису кадри разумом своим подпуно по-

знати Највишше Суштаство, кое є само од себе, и кое милионима светова управља; али сваки најпростији човек, па и свако детенце од две и три године кадро є представити себи Бога као благога Отца свију нас, кои нам дає живот и здравлє, кои нас ráни и храни, кои нам дає ярко сунце што нам светли и сияи месец што нас ноћу обасява, кои шилє бисерну росицу, и плодовиту дажду, те напая њиве наша поля и ливаде. — Доиста су у овом смислу кадра и сама деца познавати Бога, и у срдцу своме осећати топлу любав овако преблагом Отцу, па слушати га, и примати нєгову свету науку, и тако с' годинама и узрастом напредовати у побожности и благодатном животу.

Греши сваки онай, кои занемари осећанє побожности, или одлаже неговање тога осећаня док најпре разум дечји недозре, єр дотле ће и страсти оячати, па ће унутрашнє гледанє помрачити и затупити, а онда се више неможе живо осећанє побожности у деце развити.

Напротив добро чине они родитељи, кои код детета свога осећанє ово тако зарана будити почињу, да се дете кад одрасте неможе ни сетити кад є први пут име Божіе изговорити чуло, и кад є први пут ручице своє на молитву склопило.

Родитељи треба да осећаю сами у срдцу свом праву чисту и нелицемерну побожност, пак да ову и пред децом свесрдно и што чешће изављою. Молитва є најпростији и најкрасніи израз побожнога осећаня; молитва родитељска у присутству деце, највећи є благослов Божіи по децу. —

Права христіянска мати успављујући детенце своє у вече, побожно га прекрсти и благосиля, и моли се над њим велегласно Богу да буде здраво, честито, валяно, срећно и дуговечно, од прилике овим речма: „Боже благій, кои си ми детенце ово поклонио, подай му здравля и живота, да буде добар и послушан, да живи на славу твою! Сачувай га Господе од свакога зла и невалялства и дай да буде родитељима своима ráна, подпора, радост и утеха!“

Чим є дете од пет шест месеци већ познає добро глас материн, па слушаући сваки дан топлу и свесрдну молитву нєну, прима неосетно у своє невино срдашце осећанє вере, любави и поуздања у Бога, те се тако наскоро и само научи молити се Богу своим детинским мислима и речма, а то

много више вреди, него кад дете молитве, ков не разуме, без смисла и без осећања, под моранћ и обичаја ради учи. —

Најпре треба навикавати децу да се Богу моле само у вече, доцније, кад є дете од 3 и 4 године навикнути га валя и на молитву ютреню, а іошт доцније у 5-той години, кад већ дозна, од кога ми добіямо свакидашнію рáну нашу, упутити га валя и научити, да се пре и после ручка Богу моли, казавши на пр. пре єла: „Боже благослови нам ово єло и пиће!“ а после єла „Хвала ти Боже кои си нас наранио!“ Притом родитељи треба да своє домаће молитве, у дечіем присутству, пред св. иконом у найвећой побожности свршую, пак ће одтуда деца навикнути реду и начину, коим се валя Богу молити.

Децу на молитву нагонити ніє саветно него они треба да сматраю за одликованћ што се смеду Богу молити, па ако є одраслів дете непослушно или є што хотимице скривило, а неће да се разкали на то своє дело, не треба му допустити да се Богу моли, док знаке поправленя непокаже, него му валя рећи овако: „Ти се данас несмеш Богу молити с' нама и с' твоіом другом браћом и сестрама, зато што си невалио био и што си то и то учинио; єр Бога славити треба чистим срдцем!“ — На овай ће се начин дете на скоро покаяти и од свег срдца поправити, а молитву ће сматрати као велико одликованћ и научиће се чистим срдцем Бога славити.

Особито є зарад оснаженя осећаня побожности у нѣжном срдцу дечіем нуждно да родитељи богоугодан живот проводе, да се у срећи и у несрећи сећаю Бога, од кога нам свако добро долази; на пр. после жетве и вршитбе, да овако своіой деци рекну: „Дечице, благи Бог нас є благословио те смо посао свршили, и летину нашу пожњели и оврли, па кући донели, да се њоме ранимо и ми и наша стока, коя нам радити помаже, па да можемо и сиротама Бога ради уделити. Видите како є благ и милостив наш Отац небесни. Нека буде дакле хвалѣно од свію нас име Нѣгово свето.“ — Ако родитељима детенце ков умре, то треба у место вике и роптаня на Бога, да сакупе другу децу свою па да им пред самртним ковчегом покойника овако рекну: „Ми смо се молили Богу да нам оздрави наш мили З . . . ., али Господ ніє нашу молитву услишао; Он га є к себи примио. Благи Бог знаде, шта є по дете наше најболѣ било.

Бог нам га є дао, Бог и одузео. Нека буде света воля Нѣгова!“

Учећи децу Бога молити упућивати их ваља често и на то да живот свој по вољи Божіой управляю, пак казивати им кратке молитве, у конма се то од Бога проси као што є: „Господе! научи ме творити волю твою; єр си Ти Бог мой. Дух твой благи нека ме упути на стазу праву!“ Кад дете после овакове молитве у чему год погреши, онда нека му мати рекне: „Видиш сине, ти си се мало час моліо да те Господ научи да радиш оно што є Њему по вољи, а већ се невладаш сад тако; ти си у молитви рекао Богу ове речи: „Ти си Бог мой!“ али Господ Бог само ону децу воли, коя га слушаю, само добра деца сматру Нѣга своим Отцем називати!“

Мати и Отац треба да знаю најлепше библичне приповедке па да их деци у празничне дане лепо и са одушевленѣм приповедаю, особито о рођеню Іисуса Христа, о крштеню, о нѣговим чудесима, о љубави нѣговой к деци, — о улазку у Јерусалим, о распетію, смрти, воскресенію и вознесенію Спасителѣвом. Свака од ових приповедака има се у кратко и детиньском начину мишленя сходно приповедити, и то најболѣ у онай дан кад є дотичан празник. Том приликом валяло би деци и на иконе показати, и рећи им да ће они іошт више чути о Богу и о преблагом Спасителю, кад буду већи, и кад узмогу с' њима заєдно у храм Божіи ићи.

Ако се дете овако воспитавало буде, то ће оно најдалѣ у своіой петой години само зажелити, да га родитељи са собом поведу у храм Божіи; — душа ће нѣгова чезнути, за становима Отца небесног. И тек онда кад се ова свесрдна чезня и тежня у срдцу детинѣм појави, ваља да родитељи у дане великих светковина' при лепом времену дете своє у цркву на Богослуженіе воде, почевши ово најболѣ по постоећем на многим мѣстима обичаю с' ходом на врбицу у очи Цвети. — Неко неописано осећанѣ радости и страхопочитања обузима дете кад први пут уђе у храм Божіи, кад опази св. иконе и пред њима сиjна кандила и запалѣне воштанице, кад кроз отворене свете двери баци млађани поглед свой на олтар, ово земальско небо, и на частну трапезу, овай земальскій престол Отца небеснога, — а іошт већма кад зачує умилно и складно појанѣ и свечано извршиванѣ дивне службе Божіе.

Кад се полазенѣ храма Божіег детету сасвим омили, и кад га родитељи са главним догађаима из живота Спасителѣвог упознаду, онда наступа найсвечаній час у коме ће родитељи своє христіянски воспитано дете у шестой години први пут свечано привести к св. дверима, да из руку свештенослужителя прими хлеб небесни и чашу живота, да се удостои Тайне Вечере, и да ступи у найтешњу заєдницу с' Христом Спасителѣм. И родитељи и свештеници ваљало би да свето ово дело тако удесе, како би благотворни утисак првог св. причешћа неизгладим остао у срцу детіем, и у њему произвео стално и крепко осећанѣ побожности, коє ће га пратити кроз све путове живота до блажене вечности! —

Но нека се чуваю родитељи дете натеривати на полазенѣ цркве и на богомолю; єр тим се начином, уместо любави к' вери и закону, пораћа у срдцу детіем прикрибена мрзост, коя ће можда тек доцніе, — кад дете одрасте, — букнути, и осећанѣ побожности из срдца његовог сасвим истиснути.

Родитељи, кои децу свою побожном хоће да учине, имаю се озбильно чувати од сваке псовке и непоштованя светинѣ и цркве, имаю деци своіой за найбољи образац поштеня, доброчинства и ухвана на милост Божію служити; они треба да децу свою при лепом времену изводе у слободну Божію природу, и проходаюћи се с' њима између вртова и поля, да им све, што тамо лепога и користнога опазе, као дело благости и милости Отца небеског показую.

Напоследку и у изванредним породичним околностима дає се прилика снажно и силно дѣйствовати на утврђенѣ осећања побожности. На пр. кад се разболи мати, брат ил' сестра, нека онда отац узме са собом осталу децу и клекнувши с' њима пред свету икону нека призове Бога у нужди и сву тугу свою на њега ослони, пак ће се мир и спокойство повратити у срдце дечіе, и молитва та бити ће цѣлбоносни балзам по срдце њихово. А кад се догоди, да се єдно од родитеља у вечност пресели, онда у животу заоставша мати или отац, нека често децу изводи на гроб преминувшега, и молећи се Богу за његову душу, нека побуди у деци живо осећанѣ любави живих према мртвима, слутню заєднице с' њима, и надежду блаженога састанка у царству Божіем.

О поступку са слепом децом.

(За родитељ и учитељ.)

У нас су слепа деца іош већма запемарена него оката, те онако их има, коя по 10 и 12 година наврше, а не уму сама ни єсти, ни обући се ни свући, ни с места крочити, ни руком помаћи, рекао би да су на свима удима богаљи. Ово жалостно искуство приморава нас, да наведемо ово неколико речи о поступку са овом децом.

При одраньиваню слепе деце главна є задаћа: за недоскудицу онога єдногa чувства изоштрити што већма остала, те тим онай недостатак колко є можно надокнадити.

Да познаю слепи све ствари што се око ньих находе, мораю их све редом пипати. На ово имаю прсте. Прстима ће научити слепи ватаюћи ствари и пипаюћи их єдну од друге разликовати, и изузевши боє од ствари познаће их као и окати, іош у неку руку болѣ нег ови. Родительи и учительи слепе деце имаю им дакле код куће и у школи давати у шаке што могу, а што не, онима их стварима приводити, да их пипаю и тим науче познати.

Тако валя да их науче:

да познаю прво на своме телу сваки уд и сваки део коє є кои, и како се зове, шта има на себи само по єдно, шта по двоє и по више, а уз то да знаю и на што шта имаю;

да познаю све ствари, што по соби стоє, па онда и оне по кући; зато не валя пуштати слепу децу, да седе као панѣви, єр им се тим одузимлѣ прилика ове ствари познати, те не науче ни крочити се међу ньима, некмол вешто пролазити мимо ньих и послужити се с' ньима;

валя им давати и сиграчке, а и немислити, што су слепа да немаре за ньих. Радую се сиграчкама слепа деца као й оката, и науче на ньима употребити руке своє, да их после и на користне радѣ употребе. Уз ово валя им дати свакоякa варива, семеня, кореня, зеля, цвећа, воћа и што има у кући, на авліи, у башти и др. да се може руком опипати, на руке узети ил понети, и валя их научити, да од две у шака ствари познаю и кажу, коя є округла, ил угласта, већа ил маня, тврђа ил мекша, глађа ил рапавия, тежа ил лакша, топлія ил ладнія и друго;

уједно са овим нека се вештбаю у брояню, и могу врло лако научити брояти до 100 и научити таблицу множеня на изуст, и она од шест година;

исто овако валя вештбати и изоштрити слепоме єзик и нос, управо моћ куса и мириса, ков врло лако иде, тако рећи само од себе доће, кад им се само єдаред два покаже, шта є сладко, кисело, слано, горко, люто, и др. и кад им се поднесе цвет од руже, багрена, липе и др. да омиришу и запамте;

найвећма валя изоштрити слепоме уво слух: нека по гласу познаю сваку ствар око њих коя звони ил звечи: нож, кашику, лонац, стакло, већи ил мањи лонац и др. али и безгласне ствари: дрво, папир и др. кад коя од њих на землю падне, или се баци, ил шорне. Још свойскіе валя настояти да добро науче говорити: ко речи говора добро не схвати, тай остає патраг у памтеню и у мишленю. Рад овог валя их научити мала изреченія, кратке молитве, одабране песмице; да их лепо на изуст казую, пак ће научити тим већма пазити после и на дуже приповедке и дуже говоре, и тако ће моћи после на лак начин свашто научити.

Слепо дете валя научити, да се само свлачи и облачи, да альине запетлява, мараму и друго сам веже, ово ће месец два дана сваки дан по четврт сата посла бити, пак є онда край, а нипе оволико дангубе, као код оних не расудљивих родителя, кои свег века сами ту децу облаче и свлаче, па увек при томе вичу и псую и свою судбину куну, а онамо су сами криви. Исто тако валя научити слепо дете, да се при єлу само послужує, док научи найпре служити се кашиком, после и вилюшком, найпосле и ножем; а уз то пека науче, да се при єлу сачувају чисто, а не да се убрляю.

Мало по мало валя их приучити и на друге ситнице домаће радње, како би тим и домаћима што то могли помагати и на корист бити; нека науче ову ил ону ствар донети или однети и другчије на помоћи бити у кући, авліи, башти као: за єло нуждна люштити, стругати, тући; перћ чешљати, конце мотати, прести и плести; девойчице нека се саме чешљаю и косе плету, па нека после и друге ствари од сламе, прућа и др. плести науче.

Родитељи и учитељи валя да пазе, да се деца ова не науче згрчено седити, или као што многи обичай имаю ру-

кама ил ногама дрмати или љљати се, по глави чешкати, нос копкати, или очи кривити и бечити, као што чине они, кои іош неку мраку светлости осећаю. Од ових и овои подобних хрђавих обичаја и непристойности ваља их за рана чувати и строг на ово бити да се не навикну, ер после є далеко теже одучити их.

Много овога овде за кућу и за родитељ реченога важи и за школу и за учитељ.

Слепа деца треба с почетком 7-е а найдаље 8-е год. да у школу пођу и редовно као и оката да у ню долазе, и биће им ово на корист, као и окатой, ако само буде учитель све предпоменуто пазио, и само мало у овом размишлявао. Уз слепу децу науче и оката много, коє неби никад другчіе научила, ако их само учитель напути, да пазе на потребе слепих, да сами зажмуре ил очи свежу, те и сами себе повештбаю и тим науче, како са онима поступати ваља, а и не рачунећи ону душевну корист, што є окати имаю, помажући у свакой прилици овой слепой браћици своіой, коє редом их у школу и из школе водећи или и другчіе у овой ил оной науци и другой потреби у помоћ притичући. Рачун на памет науче слепа деца увек болѣ нег оката и служе окатой на пооштренѣ. При ясном читаню окате запамте све оно слепа деца болѣ и пре нег оката, па казую, приповедаю и рецитую увек пре нег ова, особито ако их и код куће ко пооштри, да оно повторе. Хришћанска є наука нуждна и згодна за слепу децу као и за окату, и науче є слепа болѣ и срдачніе него оката. Исто є овако и појнѣ црквених и певанѣ народних и осталих светских песама Єдино є читанѣ и писанѣ, коє не могу слепа деца овим обичним по мораю другим начином научити, коє се од обичне школе и не тражи, те зато се нећемо овде у ово ни упуштати.

Тако могу слепа деца већ код куће и у обичној школи сила научити, не само да не падаю другима на терет и досаду, него іошт да буду на корист: а где има институти за слепе, ту се ови науче многим користним радняма и занатима тако, да с њима не само себе него и своє ранити и одржати могу.

* *

О ученю писаня и читаня.

I. Приправлянѣ за писанѣ и читанѣ.

Седмо вештбанѣ.

(Успоред са 7. лекцином из науке гледаня о єлу.)

1. Разстваранѣ слогова у гласове. Учитель куцне руком о стол, или о таблу па пита, шта чую? Шта оддаєе од себе табла кад ю куцнемо (звук, глас). Какав є глас у ягнѣта? — Глас є и оно кад дете плаче! Кад Отац изненада купи детету нову играчку, па га с' њоме обрадує, оно се зачуди той играчки, па рекне: „ааа“ То ааа — є глас детињ. Кад ми говоримо, и онда издаємо глас од себе. Кад я кажем: „Ника єде сира;“ шта сам рекао за Нику? Изговорити реч по реч из те реченице? — Коя є прва реч (Ника). Раствори ту реч на слогове (Ни-ка). — онай први слог ни, могу разстворити овако: н' и'; а други слог ка, ево овако: к' а: то су гласови: н' и' к' а; а коя є цела реч; (Ника). Друга реч: „єде“ има два слога. Кои су то? (є-де). Можете ли овай други слог разтворити на гласове (д' е); сад их саставите заєдно (де); изреците целу реч (єде). Тако се раствори и трећа реч; с' и' р' а, па онда се опет спои.

Спочетка се употреблюю мале єдно и двосложне речи, и избегаваю се слогови од више сугласника'. Такође сваки слог найпре раствори учитель на гласове па онда захтева да ученици то учине, и напоследку иште, да они растворене гласове у слогове и у речи спаяю. —

Од речи што означаю єла найзгоднїє су за растваранѣ ове: пита, зелье, месо, алва, мед, воће. Нек незаборави учитель и за вештбанѣ у раствараню слогова на гласове употребити имена дечія: Пера, Мита, Аца, Маца, Сока, Єлка и т. д. Притом нека єднако око тога свойски настои да деца разликую слог од гласа, и да добро знаю шта се има радити. на пр. на питанѣ: Раствори реч Мита на слогове? (Ми-та). Сад свакій слог раствори на гласове? (М' и' т' а').

2. За писанѣ є на реду потез танки дебели, савієн.*)

*) Види кратко упутство табл. I. Фиг. 7.

Начин є овай: Учитель напише танки потез па пита шта є написао; од куда є вукао, и куда? Затим напише дебели па онда савієн, и код свакога исто такова питаня задає, а деца одговараю где како треба. Сад пита из колико є потезова' саставлєн тай сложени потез; и кад то умею казати, понуди их да га у ваздуху напишу на нѣгову команду: єдан — танки потез; два — дебели; три — савіютак. То се исто ради и на таблицама, пишући найпре посебице потез танак дебео савієн, па онда цели ред споєно. Затим то исто у горньой и у средньой линіи.

Штогод ученици у школи на команду учителѣву писати науче, то исто пишу на таблици много пута сами, док се учитель са старіом децом бави, и то исто имаю код куће вештбаня ради писати и учителю донети да прегледа.

Осмо вештбанѣ.

(Успоред с' 8 лекціом Науке гледаня.)

1. Докле учитель разговара о води, млеку и о осталом пићу, може он продужити започету радню и децу добро извештбати у растваряню речи на слогове, а слогова на гласове, али сад већ неће он сам найпре растварати, него ће дати да само дете одма разствори реч на слогове а сваки слог на гласове, и да разставлѣно опет спои. на пр. Шта добіямо од краве кад се помузе? (млеко). Раствори реч млеко на слогове! (мле-ко). Раствори први слог на гласове (м' л' е)! Састави те гласове у слог (мле). Кои є други слог? (ко) Раствори га на гласове! (к' о). Спой гласове к' о'? (ко). — Тако се у многим примерима и на тежим слоговима вештбаю деца у растваряню и у спаяню, док се сва и у єдном и у другом послу неизвеште.

Да неби овай посао малим ученицима сувопаран и неміо постао, учитель ће уз разговор о єлу и пићу, сетити их на благога Отца небеснога, кои нам рáну дає, пак навести како є то лепо, кад се деца пре ручка Богу моле, а после ручка Богу на милости нѣговой захвале. Ту іошт ніє места учити од цркве прописану славенску молитву, него се простим речма високи смисао молитве пре обѣда, за децу понятним учинити може употребивши овака изреченія:

„Ево опет, Отче с' неба!
Нас преда те да нам хлеба
По милости Твоіой дадеш,
И отчински нас помажеш.“

После обѣда, нека учитель научи децу да овако Богу захвале: „Хвала ти Боже, што си нас наранио и напоіо.“ Или:

„Све штогод на земљи живи
Доброти се Твоіой диви
Благій Отче хвала Теби,
Што нас рáниш у потреби.“

(види Руководство за Почетницу од гд. Клаића.)

2. Писанѣ потеза ког зовемо озго савіѣн, доле узправљѣн дебео. Тактира се єдан, два, три, или у вис, сави, доле. (види Фигуру 8. кр. упут) Поступак є онай исти што и у предидућем вештбаню. Кад се добро извештбаю у писаню овога потеза, онда га пишу у свези преко целе повуке.

(Продужиће се.)

Д о п и с и.

Из Суботице. Већ по године є протекло, одкако се овде склопило српско певачко друштво под управом г. Ђуре Манойловића свршеног правника. Да є ово друштво међу овдашњим грађанством за ово кратко време обстанка свог, лепа гласа стекло, то є осведочено тим, што є већ неколико подпомажућих чланова задобило, пошто є успех свога доякошњег рада у цркви и у другим приликама на видик изнело.

Главни задатак є овог друштва, да у нашой православной цркви уведе хармонично појанѣ, а да би ово савршеније и красније било, то се друштво постарало, да из материялне припомоћи, кою є у публики нашло, вештака узме, кои ће децу овой вештини толико обучити, како би кадри били сваком приликом при појању сопран и алт водити. Пре недељ дана набављѣне су тога ради књижице под насловом: „Praktische Singschule“, и деца се редовно сваки дан по єдан сахат хармоничном појању обучаваю. За сопран изабрана су деца из овд. девоячке школе, а за алт мушка, коя за то прикладан глас имаю. На св. Саву є друштво са децом одпевало у цркви од Кор. Станковића на ноте стављѣну светосавску песму тако, да є многима присуствуюћима из ока суза канула, ков због дивног садржая ове песме, ков пак због умилятости гласова дечіих.

Овде нам се не може на ино, а да не рекнемо кою реч поштованим родительима мушке и женске деце, да не пропусте редовно шиљати своју децу на ову науку, уверавајући их, да се ученјем појача развијање и снаже грудни органи дечији, исчишћаваю и преуструјаваю им се гласови, а поред тога имаће вештину, коју ће Творца славити срдце своје облагорођивати, а у народа блага и племенита осећања побуђивати моћи.

Ђ. Гојковић, учитель.

Из Суботице. Српска православна Општина заключењем своим од год. 1865 бр. 1. није пропустила и ове, као и прошле године на дан Српског просветителя св. Саве, двојайст ваљаних ученика, коих се родитељи у врло сиромашном стању налазе, — са обућом обдарити; између коих један поред обуће и остало одело доби; као награду, што своим умилним појењем св. Цркву украшава. Красним и богоугодним дѣлом овим излива наша општина највећу благодарност према Светителю; с' тим је показала, да је достојна послѣдователька највећег добротвора народа српског св. Саве — Овом приликом и неке отмене куће овде такође ступиште у коло христіанске добродѣтељи, те сиромашним ученицима у нужди руку помоћи пружиште; зато ни буди речено пред целим српским светом: Хвала. И дај Боже множили се хилядама овакі добротвори.

Ђ. Луданић, учитель.

Из Баната. Мало србаља има, кои знаю за село Парац у Тамишкой Жупанији, а још мање има кома је познато, да у Парцу живи неколико стотина чистих овчијих србаља. — Романи Парачки с' кoима срби у једној општини бияху, пре две године одступе од вере своих праотаца и поуимтесе, а срби остану верни светоме православлаю, и премда се лишише свог храма Божијег, ипак оддржаше се постојани у св. вери и својој српској народности.

Ова мала али честита српска општина добила је пре кратког времена за учителя младог господина Милоша Алексића сомборског приправника, и светковала је ове године први пут св. Саву Просветителя у својој школи освећењем водице, резањем колача и појењем светосавске песме. Дечица школска приповедала су скупљеном народу житие и дела првог просветителя, и народ се разишао после свечаности утврђен и укрепљен у својој вере и милој народности.

Из горњег Срема. У селу Сотину у Срему основана је нова српска школа настојавањем родољубиве Господе вел судца Миковића, и пароха Опатовачког г. Николе Блидовића. — Отлична српкиња и чувена добротворка госпоја Јелена Боздина из Пеште својим знатним даром од 200 Фор. највише је допринела да се ова школа подићи могла.

Школске вести.

За друга. Браћа наша народни учитељи у Хрватской саставише недавно друштво за подпору учитељске сирочади и дадоше му име „За друга.“ Чланови овога друштва делесе на утемељитељ редовне чланове и подупирателѣ. Принеске своѣ одма положише: Пресветли и Иван Краљ бискуп 100 фр.; због духовне младежи у Загребу 10 фр. остали су приложници досада понайвише свештеници, учитељи и учитељице, скуплѣно в досада по званичном извештаю 255 фр. 50 нов. Али се као што се из учитељског часописа Напредка види, почињу на све стране по троједној кралѣвини чланови у ово друштво уписивати.

Управљајући одпор „Задруге“ явља да ће на корист друштвене главнице издавати књигу као годишњак за награду младежи, те позива родољубиве књижевнике и учитељ да би своим књижевним принесцима подупрли овай подхват. коим ће се не само остварењ благотворне намере подпомоћи, него и списи за младеж нашу умножити. Садржай те књиге биће забавно поучан и примерен младежи народне школе, а састаяће се из песмица, народних прича, байка, басна, приповедака, земљописних, повестних и природознанствених описа.

Ми од свег срдца желимо напредованѣ Задруги, и дао би Бог да и наш фонд школског листа, кои в наменѣн на корист учитељске сирочади, што скорие у такво станѣ дођe, да би нам се од чистог прихода изданих књига Фонд за сирочад учитељску направити могао.

Школска фундација. У Боки Которской, баш под самом Црном Гором вете честито србко место Рисан, на далеко чувено с' тога што му становници Ришњани красне обичаѣ народне сачуваше. Врстни срби Ришњани премда их нема више од 1200 душа подигли су пре две године школску фундацию, коя износи близо 11000 фор. у сребру. Од интереса издржаваю се два учителя са 4 основна разреда у коима има преко 100 мушке деце. Пример овай заслужуе да се на нѣга угледаю све обштине наше. —

Отличия. Нѣгово величаство премилостиви Цар наш подарио в госп. Спиридону Ивашко православном народном учителю у Горњи у Буковини, у знак признаваня за нѣгову педесетогодишњу ревностну и успешну учитељску службу, сребрни крст за заслуге с' крупом.

Изложба учевних опрема. Ове год. биће у Прагу велика изложба учевних опрема, на коима ће се видити моћи данашње станѣ школа, и где ће се и публика о деланю школе уверити моћи. За овим ће следити обшта учитељска скупштина.

Завештај школама. Покојни митрополит калочки Јосип Кунст, осим многих мањих легата, оставио је сво огромно имање своје на воспитаваље мушке и женске деце, и на школе.

Челарство. Челарско друштво у дојној Аустрији давало је и ове год. у Бечу бесплатно лекције о овој врло користној струци Економије. Лекције су даване сваког четвртка од 3 до 5 по подне и сваке недеље и светца од 8 до 10 пре под. Било је слободно свакоме доћи когод се напред пријавио. — Овим је начином радо друштво, да произведе вештих челара и да научи народ разумној неги ове врло користне животиљице, те тим да отвори не незнатан извор финанције за целу ову земљу.

Осниваље стипендијалног фонда. Г. Јосиф Зач бивши учитељ на сомборској реалци дао је печатати своје слово, које је 17. Апр. пр. год. у главној седници за општинску библиотеку у кр. вароши Сомбору на мађарском језику говорио, и поклонио је 300 Егземплара, да се по 50 нов. продаје и отуда оснује стипендијални Фонд, којега ће приход уживати један моралним владањем и прилежношћу отликујући се сиромашак ђак овога завода. Надзор над овим Фондом имаће магистрат.

Учитељи при савету о школи. Једно заключеље школске комисије у Ерланги начинило је велику радост међу учитељима. Ово гласи: Увидећи потребу, да при световању и прављењу наредба о школи, седе људи кои практична искуства у овом имаю, заключује се, да из сваког градске четврти по један учитељ у савету седи, а овога ће бирати учитељи сами међу собом. Овај је предлог учињо један свештеник. Слава му!

Разшириваље учитељских семинарија. Позвани од правителства у саксонской окружни школски управитељи и школски саветници држали су у Драшћанима скупштину, и заключено је: како се данашњим даном ниште од учитеља далеко више и знања и вештине него досад, а онамо им се у семинаријама не даје изображеља овоме суразмерно, то се има семинарски течај разширити на 6 година, и при разширивању осталих учевних предмета има се особито науци немачког (материњег) језика, математици и природословним наукама много више часова одредити, и по овоме има се и број семинарских учитеља умножити.

Школа и заточеници. Предпрошле год. извиђен је у француской на криминалним преступницима успех њихове школе и науке, и

нашло се на 38%, ових криваца, да никад у школу ни завирили нису. а на 43%, да су є тако слабо у младости своіой походили, да су тешком муком могли нешто читати и писати; по томе долази на свако 100 преступника њих 81, кои ништа од школе незнаю. То є плод непоходеня школе.

Нова књига. Ових дана изишла є на свет књига: „Котарчица цвећа, приповедка за старо и младо по Хр. Шмидту посрбіо Дим. Јосић учитељ IV. разр. у Н. Саду.“ Књига є ова драгоцено благо за сваку кућу србску; с' тога препоручуємо свим Г. Г. свештеницима и учитељима, да ю по народу свойски распространу. Цена іой є 50 новчића, и добити се може код господина издавателя у Н. Саду.

ОГЛАС.

Код ц. к. дирекције школских књига у Бечу (k. k. Schulbücher-Verlags-Direction) могу се добити следећи земљовиди (географичке карте.) Полукруги (Хемисфере) колорирани за 21 нов. — Европа колор. за 21 нов. — Аустриско царство колорир. лепше изданѣ 26 нов. — Угарска са Хрватском Славонном и војном крајином за 21 нов. а следећи сваки за 10 нов. Азија, Африка, северна Америка, јужна Америка, Аустралија; војводство Аустрија, Тиролска, Штаверска, Далмација, Ческа, Моравска са Шлеском, Галиција са Буковином; Прајска, Швајцерска, Француска, Талијанска, Шпањолска, Енглеска, Шведска, Руска, Турска и Грчка.

☞ Сва господа, коя лист овай примаю, учтиво се умоляваю, да што пре с предплатом похите, єр Школ. Лист досад само 115 предплатника има.

Уз следующи брой Школ. Листа послаће се шести брой од 1865 године свим ланьским предбройницима, кои га уз први брой добили нису, уз то распослаће се свима и садржай од 1865 заедно са насловним листом. Ко досада за 1866 годину платио ние, нека изволи што пре у плаћеном писму 88 кр. а. вр. мени послати. Тим ће ланьску предплату измирити.

Ко од прошле године 2, 3, 4 и 5 бр. примио ние, нека се у отвореном писму прияви с рекламацином, и нека за сваки брой у име поштарине и експедиције по два новчића пошлѣ, па ће му се брзо накнадно одправити.

Уредник.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 5. У Сомбору 15. Марта 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: свакога 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школскога Листа сваког на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

Учитељска Задруга.

У прошлом броју Школскога Листа донели смо читатељима нашим вест о установленю Задруге, учитељскога друштва за подпору учитељске сирочади у Хрватској.

Како смо из поузданог извора разумели, да ће високо кр. угарско наместничко веће скорим наредбу издати да учитељски зборови (конференције) и код нас у живот ступити и у сваком школском округу четири пута преко године држати се имају; то саобштавамо у овом броју Правила Задруге Хрватске, у той надежди, да ће читатељи наши о овом предмету својски размишлявати, како би се на првом учитељском збору код нас започело озбиљно радити о том, да се оснује и у живот ступи и Српска Учитељска Задруга, која је нама исто тако нуждна као и браћи хрватско-славонским учитељима.

Света дужност коју учитељ као отац према својим најприснијим, према деци својој има, налаже свакоме од нас, да се постара за изнађи средство и начин, како ће колко толико утешен с' овога света поћи, да му се сирочад после његове смрти неће патити и потуцати од немила до недрага. Ваља дакле да учитељи сами и код нас започну за своје и својих другова сироте старати се, ер по речи апостола Павла: „Ако кто о своихъ паче о присныхъ непечется вѣры отверглася есть и невѣрнаго горшій есть.“

Наши високодостојници, наше грађанске и црквене Општине, наши руководитељи црквенопросветних фондова, наши

богатитци и васцели добри народ наш, ямачно ће у своє време притећи Задруги нашой — кад виде да ю свойски установити желимо — у помоћ, и тако ће се сдруженим силама цркве и народа основати и отдржати моћи и у нас учительска задруга, коя ће се морално и матерыално за учительске сироте старати, сачувати их од крайнѣ неволѣ у коіой се сада понайвише на срамоту и гріоту не само учителя него и целог обштинства нашег, находе, — и настоявати да се за полезне чланове народа воспитаю деца оних, кои се воспитаваюћи децу народа свога на стази живота трудаше, и обшту корист, себичной користи предпоставише.

Држећи да є наступило време, да се и ми већ єданпут мртвила и нехатости опростимо, и о обезбеђеню стања учительске сирочади свойски постарамо, отварамо од данас странице Листа овог свакоме од Господе учителя и сународника наших, кои има волѣ о овом предмету писати, — а за сад ево саобштавамо Правила Задруге учителя Хрватско Славонских, коя є високо кр. наместничко веће кралѣвине Далмације, Хрватске и Славоніе, на брою 17,543—3915, о. г. одобрило и потврдило.

Правила Задруге,

учительскога друштва за подпору учительске сирочади.

СВРХА ДРУШТВА.

§. 1. Сврха „Задруге“ єст та, да се брине за подпору и узгой (воспитанѣ) сирочади учителя, учительица и подучителя свих пучких, главних и с овими здружених нижих реалних и препарандиалних учиона у Хрватской и Славоніи.

ЧЛАНОВИ.

§. 2. Чланом овога друштва може бити сваки, кому удес учительске сирочади на срцу лежи.

§. 3. Чланови се дѣле на утемельителѣ, редовите, и подупираюће.

Утемельителы су они, коіи ниже опредѣлѣну своту положе.

Редовити су чланови само подучителы, учителы и учительице пучких, главних и с овими споєних нижих реалних и

препаранд. учиона у Хрватской и Славонiи, коiи се старешинству или непосредно или преко свога поузданика изаве, да друштву приступлюю и да ће одређени годишньи принесак плаћати или да ће утемельительну своту положити. Подупираюћи су пако чланови сви остали човѣколюби, коiи ће буди већим буди маньим годишньим приносом промицати друштвене сврхе.

ПРОМИЦАНЂ ДРУШТВЕНЕ СВРХЕ.

§. 4. Друштвена сврха §. 1. промица ће се тим, да ће друштво потребной учительской сирочади само пружати подпоре и друга доброчинства, или да ће iой то прибављати; а ако би околности допуштале, установльиват ће и штипендиѳ за исту сирочад; оно ће такођер настояти, да ю оправи у коюу одличну кућу, или у каков добротворан завод; надзират ће узгой такове деце, и гледат ће, да с временом и посебан завод учини за учительску сирочад.

§. 5. За сирочад сматра ово друштво сву учительскумушку и женску-децу, коiой ѳ отац умро, те ће iи дотле подупирати, док нису оскрбльена, или док нису у стаюу сама крух заслужити; найдулѣ ће iи тако подупирати до 18. године, ако то за сходно пронађе главна скупштина, коiой то право припада у смислу §. 15.

§. 6. Средства пружат ће:

а) приносци утемельителя. Утемельительна свота састои у 50 фор., коя се може положити или на ѳданпут или у 5 годишньих рокова;

б) принесци редовитих чланова, коiи се у 3 фор. сваке године састоѳ, те ће се у полугодишньи оброци напрво плаћати;

в) принесци подупираюћи чланова или доброчинителя друштва. Количина тих принесака оставля се свачиiой великодушности;

г) приређенѣ концерта, пѣвачких забава, побиранѣ добровольних принесака и дарова, згодни кньижевни подхвати и т. д.

§. 7. Половицу принесака свих редовитих и подупираюћих чланова употребльава ће друштво за своѳ сврхе, а све остало ће се углавничивати. Камате главница рабит ће се (употребляват ће се) такођер за друштвене сврхе.

ПОБИРАНЂ ПРИНЕСАКА.

§. 8. Сваки редовити члан има своє полугодишње приносе напрво плаћати, и то почетком мѣсеца студена и свибња. Подупираюћи чланови шалю своє приносе по вољи.

§. 9. Сви садањи учитељи, учитељице и подучитељи пучких, главних, и с овими сповних нижих реалних училишта и препарандије, који желе постати редовити чланови овога друштва, имаду за годину дана, рачунаюћ од 1. студена 1865 овому друштву приступити; у будуће пако имаю то сви ново именовани учитељи за годину дана после њихова именованя учинити. Тко пако кашње приступи, има за сваку од пријашњи година надокнадити по 1 фор.

§. 10 Ако би који члан дошао у таков случай, да неби ради сиромаштва могао дальни принесак плаћати, има се молбено обратити на главну скупштину, да га ова опрости од дальњега приноса. Главна скупштина одлучує о његовой молби и одређує, да ли и на колико се има на његову будућу сирочад обзир узети.

ДУЖНОСТИ РЕДОВИТИХ ЧЛАНОВА.

§. 11. Сваки редовити члан друштва дужан є, да по своioй могућности промиче друштвене сврхе. Тога ради има сваки учитељску сирочад потражити, надзирати, о њиову се сиромаштву обавѣстити, за њи по могућности сам се побринути и старешинство друштва о свем точно извѣстити преко свога по §. 34. изабрана поузданика. Поузданик є пак дужан, ако нигє какове приноске нужде, барем сваке четврт године старешинство известити о стању учитељске сирочади; а иначе искана извѣшћа њему поднашати.

ПРАВА ЧЛАНОВА.

§. 12. Само сирочад оних редовитих чланова, који су — изузам случай у §. 10. наведени — до своє смрти приносе плаћали, имаю право на подпору друштва.

§. 13. Само редовити чланови друштва имаю свѣтуюћи и одлучуюћи глас у главних скупштина друштва.

§. 14. Ова права негубе редовити чланови ни онда када би којом несрећом изгубили свою учитељску службу, ако само и на далѣ своє приносе плаћаю.

§. 15. Код подѣљивања подпоре одлучує само потреба и нужда дотичне сирочади. Да ли є кое сироче нуждно и по-

требно, одлучує предбежно управляюћи одбор на темелю извешћа поузданика, те ће морати о том поднијети извешће главној скупштини, која може подпору за будуће одобрити или преиначити.

§. 16. Свим утемељитељем, изванредним доброчинитељем и подупираюћим члановом дати ће се почастна, а свим редовитим члановом задружна диплома.

УПРАВА ДРУШТВА.

§. 17. Друштво управља одбор из седам старешина. Обнову одбора предузимље сваке године главна скупштина, и то по §. 21.

§. 18. Старешине могу бити само учитељи главних школа у Загребу.

§. 19. Осим ових 7 старешина бира главна скупштина још њи троицу од учитеља из најближе околице загребачке, који се могу пригодом свога долазка у Загреб обавјестити о стању „Задруге.“

§. 20. Одбор изабире између себе предсједника, његова замјеника, тајника и благајника на годину дана. Бивши предсједник неможе будуће две године опет предсједником изабран бити; ну за одборника може се опет изабрати.

§. 21. Сваке године изступлюю из одбора три члана и предсједник. Изступивши одборници могу се опет изабрати.

§. 22. Главна скупштина, која се увјек има два тједна (две недеље) прије скупа с главнима предмети вјећања у јавни листови огласити, држи се сваке године једна, и то мјесеца рујна, а одборне сједнице по потреби.

§. 23. У главној скупштини полаже управляюћи одбор извешће о друштвеном иметку и о свом дјеловању, а одговоран је за све главној скупштини. Осим тога дужан је одбор, да барем сваке четврт године положи у јавни листови рачун о свом дјеловању и о друштвеном иметку.

§. 24. За валяност заључака у главној скупштини потребна је абсолутна већина назочних редовитих чланова, коих мора најмање 20 присутних бити, ако хоће скупштина да валяно заључује.

§. 25. О свакој главној скупштини као и о одборној сједници водити ће се записник. Сваки редовити члан може и писмено поднијети своје предлоге главној скупштини.

§. 26. Управляюћи одбор дужан је руководити друштвеним иметком по смислу новога правионика и по смислу заључака

главне скупштине. Главна пако задаћа назначена є у §. 4, а осим тога има се бринути, да се принесци редовитих чланова точно плаћаю. Он ће такођер подношати мнћня и извћшћа, кадгод их буде надлежна државна власт захтћвала.

§. 27. Све послове обавља управляюћи одбор безплатно, и расдћлюе их сам између себе.

§. 28 У сваку одборску сћдницу мора предсћдник позвати све одборнике; а валяно заключивати може се само онда, кад є назочно барем пет одборника. За сваки заключак потребна є абсолутна већина гласова. Кад би се гласови разполовили, одлучуе предсћдник своим гласом.

§. 29. Благайник издае друштвене новце само уз подпис свих осталих одборника, кои су свиколици одговорни за друштв. иметак.

§. 30. Главница друштвена улаже се или у хрватско-славонске земаљске разтеретнице или уз пупиларну сигурност.

§. 31. Разположиви новац несмћ бадава лежати, него се има у штедионицу уложити.

§. 32. Ковчег с друштвеними новчаними папири има се чувати у благайни града Загреба, а отвара се само у присутности друштвенога благайника, и предсћдника одбора, коіи има сваки по єдан ключ, и у присутности єднога градскога благайничкога чиновника.

§. 33 Предсћдник заступа друштво напрам трећим особама и напрам властима. Он подписуе с тайником све дописе, што их друштво одашиљ. Све пако писмене уговоре мора у име одбора подписати предсћдник, тайник и найманђ іош два одборника.

§. 34. У сваком котару бираю редовити чланови свога поузданика, и то на год. дана, коіи такође мора бити редовитим чланом „Задруге" те га мораю одма приявити управляюћему одбору. За поузданике издаће одбор посебан напутак у смислу ових правила.

§. 35. Друштвени поузданик сазива пре главне скупштине све редовите чланове свога подручя, те на темелю договора с њими подноша главной скупштини свое извћшће.

КОНАЧНЕ УСТАНОВЕ.

§. 36. Правила ова добиваю законіту валяност потврдом вис. намћст. Већа тер се ће њему за потврду подносити и свака преиначка ових правила.

§. 37. Да се ова правила могу промѣнити треба да буду у оной главной скупштини, гдѣ би се радило о промѣни, присутне барем три четвртине свих редовитих чланова, и да за промѣну гласує абсолутна већина.

§. 38. У случаю да би се друштво разишло морало, или да би се распало, прелази друштвени иметак на југославенску академију, а ова га има употребити на штипендије за синове учитеља, учитељица и подучитеља пучких, главних, и с овими споєних нижих реалних и препарандијалних учионa.

У Загребу, дне 27. Просинца 1865.

У име управљајућега одбора:
Иван Филиповић, председник.
Вѣнцеслав Забой Марик, тайник.

О ученю писаня и читаня.

I. Приправлянѣ за писанѣ и читанѣ.

Девето вештбанѣ.

(Уз 10. лекцию науке гледания.)

1. Познаванѣ Самогласа. Учитель разговоривши се с' децом о людским вековима, и о сродницима, и упутивши их да стариє почитую, позове их да повдинце растворе имена своих сродника на слогове и на гласове (о-тац, о' т' а' ц'; ма-ти, м' а' т' и'; чи-ка, ч' и' к' а'; у-я; се-ка, с' е' к' а'; бра-та, б' р' а' т' а'; те-та, т' е' т' а'. и т. д.)

Затим почне их учити познавати самогласе овако: Како се звао први човек? (Адам). Колико слогова има реч: Адам? — Кои є први слог? (а). Изговорите сви заєдно а! — То є глас а. Сви га можете лепо чути, самог изговорити, и отегнути. Коју реч рекнемо најпосле, кад се прекрстимо? (амин). Кои є ту први глас? (а). — Тай се глас често чує; тако кад деца добију изненада нову хальину па се зачуде, онда рекну а, а, а! Какав се глас чує кад дете плаче? (а-а-а!) Знали кои име мушко коє се починѣ са гласом а? (Аца, Андрия, Алекса). А коє се женско име починѣ с' там гласом а? (Ана). Ту има іошт єдно а? Где? (на свршетку). Свакій нека погоди по єдну реч коя се починѣ са гласом а, (алва, артия, ам, ардов, ашов, аков). — Има речи коє се свршују

са гласом а, кои ће ми погодити єдну? Како зовеш ти матер свою (мама). Раствори ту реч на гласове! Кои є последньи глас (а) Има ли іошт у той речи глас а. Где? (у среди.) Сад сваки нека погоди по єдну реч коя се свршує с' гласом а? — (много имена: Пера, Мита, Ката, Драга, Стева).

Даню є видно, а како є ноћу? (мрак). Реч „мрак" раствори на гласове! Где є у њој глас а? (у среди). Рад би да ми сваки погоди по єдну реч, у коіой є глас „а" у среди, — (мрав, крпљ, цар, рај, гавран). — Не буде л' могло ни єдно дете погодити, учитель у помоћ притече питанћем на пр. Како се зове наш земаљски старешина, кога у Цркви на свршетку службе споминћемо? Шта є он нама (Цар). Или: Я знам єдну малюшну животиньицу, што є вредна превредна, а у сред имена свог има глас „а" кои ће ю погодити? (мрав).

Овако се упознаю деца и са осталим чистим самогласима.

За глас „о." Пита се: како се зове у глави нашой оно чиме ми видимо? (око). Раствори реч „око" на гласове. Кои є први глас? (о). Изговорите сви тай глас? Има ли у той речи іошт єдно „о"; где є? Є си л' чуо кадгод шта кочіяш говори кад конћ заустављя (о-о-о!). Шта имамо над очима (обрве). А под очимо шта имамо (образе). Кои є ту први глас? (о). Чиме се стежу бурад? (обручћм). Кои є први глас у речи „обруч." — Потом се погађаю речи, у коима є на почетку на свршетку и у среди глас „о." —

За глас „е." Како є име прве жене: (Ева). Растворите ту реч на слогове? Коим се гласом завршує други слог (а). Кои є први слог (е). Можел' се тай слог разлучити на гласове? (неможе) То є дакле глас „е." — Кад се у єсен виноград обере, па люди напижу гроздове те обесе под стрею, како се то зове? (евенька). Кои є у той речи први глас (е). К и є чуо, како коза мекеће? (е-е-е).

Затим иде погађанћ речи у коима се находи глас „е."

За глас „і." Учитель донесе иглу па показав' ученицима пита шта є то? Кои є први глас у речи игла (и) Шта одпада од дрвета кад се теше? (ивер). Кои є ту први глас (и); є л' ти познат іошт кои глас у той речи? (е). — Кад кочіяш хоће да потера конћ, како вичe на њи (і-і-і!) — и т. д.

За глас „у." Како ти Уроше зовеш, материног брата? (Уя). Раствори ту реч на слогове! — Кои є први слог (у?) То є и глас; дед' га отегни! — Како се зове она справа у глави

нашой на кою чуємо? (уво) Кои є ту први глас? (у). Кад деца кога плаше како кажу? (у-у-у!)

Нека погоди сваки по єдну реч што се починѣ гласом: „у“; (уста, устне, урош, ученик.) —

Где има у сред речи глас у? — (паун, гуња, круна, клупа и т. д.)

2. Писанѣ потеза ког зовемо: „савієн, дебео, савієн“*) а тактира се сави, доле, сави, или: єдан два три. И ове врсте потезови вуку се вештбања ради преко целе линіе заєдно и онда се тактира само као за танки и дебели, то єст: єдан два, єдан два.

Десето вештбанѣ.

(Успоред са првом половином 11. лекціе из Науке гледаня.)

1. Распознаванѣ споєних самогласа: я, є, іо, ю; затим: ай, ей, ой, уй, єй, яй, іой и юй.

Прво бива овако: Якове реци ми прву реч у овой речениці: Я сам ђак! (я). Колико слогова има у речи „я“ (єдан). Сад ћу растворити то „я“ на гласове, ево овако: і' а'+я. Дед и ви спойте та два гласа уєдно: (і' а'+я). То є споєн глас я, а може се отегнути, и само изрећи као и а. — У речи у-я коє є други слог? (я). А какав є глас у том слогу (я) — Реци ми први глас твога имена? — Шта носе кокоши (яя) Кои є ту први глас, а кои последњи? — и т. д. Потом се погађаю речи, коє се почињу на „я,“ коє се свршују тим гласом и коє га у среди имаю? — На исти начин слива се і' е' на постає глас іе; і' о' на постає іо, н. п. іоца, іова, іордан, іорган; и из і' у' спая се ю.

За распознаванѣ гласа „ай“ даде се ученицима да растворе реч майка на слогове (май-ка). Па онда први слог на гласове: м' а' ј', па онда се ово а' ј' спои уєдно и изговара „ай.“ —

У осталом није нуждно са сваким двогласом све оно на ситно израђивати, као што спочетка у лекціи предидућој наведосмо, него доста є за сваки глас по єдну или две речи показати, па растворити и саставити дати. н пр. за „ой“ девойка; за „уй“ уйна; за „яй“ яйце и т. д.

Међутим нетреба заборавити, да се деца при сваком раствараню на слогове и на гласове єднако имаю питати, коє гласове већ дотле познаю; притом сваку растворену реч одма

*) Види кратко упутство, табл. I. Фиг. 8. друго одељенѣ.

ваља опет у слогове и у реч саставити дати. То ће састављање доцније при считаваню посао како учитељу тако и ученицима знатно одлакшати.

2. Писање потеза што се зове: танки, замотан, савијен*)

Најпре вуче учитель кос танак потез од лева у вис на десно, затим савије на лево па вуче дебели потез преко оног танког (замота); напоследку направи одоздо савіютак на десно до половине простора између средњих повука.

Поступак је у свему, као и код преднаведених потезова. — Пре правленя овог потеза могу се деца іошт єданпут вештбати у писаню левога полукола, али тако да савијени потез с краєва буде танак а у среди дебео као оно рукописно писме с.

Тактира се: єдан за кос танак потез; два за лево полуколо; три за танки потез што се одоздо на десно савия.

Овай се потез вештбаня ради вуче и до горње помоћне повуке. (Продужиће се.)

Типик.

Кад велики петак падне 25. Марта т. є. на празник благовештенія, као што є текуће 1866. године, онда црквено правило прописує овако:

На велики четвртак по подне у два сахата (во ѡсмый часъ дне) почиње се велика вечерня; иза 103 псалма и велике ектеније поє се Господи воззвахъ, потом пет стихира из трипода дану и толико из минеи празнику, слава є из трипода: Рожденїѣ єхидново, а и нынѣ празнику: Посланъ кысть съ небесе.

Мали уход (вхѡдъ) бива са еванђелием; по Премѹдрость прости чита се Ѡвѣте тихїй, за тим прокимен, паримеји из трипода дану и из минеи празнику, од свуда по три; по том долази мала ектенија и по возгласу: Ѡвятый Боже, иза тога прокимен апосто' и еванђелије великог четвртка. Литурђија се наставља Василијева, на коіой се уместо херувимске песме поє: Вечери твоеа тайныа, на глас шести самогласни, кое се

*) Види кр. упут. таблу I. Фиг. 9.

и место причасног, као и место: Да ѝсполнатсѧ оу҃ста наша, а и уместо: Тѣло хр҃ѣстово пр҃ѩимите, у време причешћа пое; уместо пак достойна пое се: Отрокоу҃ца владычна и т. д.

Павечерѣ бива мало. и чита се трипѣснцѣ; по ирмосу деветe песме долази: Свѧтый Боже, за тим кондак великог четвртка и празника, а остало као обично.

У седам сахати у вече (въ первый часъ нощи) удара се у велико а по том у сва звона, и почиње се ютреня по обичаю. На Богъ Господь пое се тропар празника дваред, а слава и нынѣ тропар дану: Ѣгда славнїи оу҃ченицы. Док се ови тропари пою, кади свештеник са ѣаконом олтар и сву цркву. За тим се говори мала ектения, иза кое се чита прво страсно еванѣелие, по свршетку ког лик место: Слава тебѣ Господи, слава тебѣ пое: Слава долготерпѣнїю твоемоу Господи (овай се припев по свршетку сваког страсног еванѣелия пое, па по томе и на часовима великога петка, као и после подне тай дан, а и на велику суботу у ютру; на литурѣнїи пак велике суботе нисти се припев изоставља по томе што служећи свештеник по очитаном апостолу црне одежде са себе свлачи, а у светле се облачи).

По очитаном првом еванѣелию пою се антифони са своїима сѣдалныма, и читаю се страсна еванѣелия по реду; но пред сваким сѣдалнымъ говори се мала ектения, а кад се сѣдаленъ овай пое, ѣакон или свештеник кади свету трпезу и олтар и ово обое (мала ектения и каденѣ) повторава се само до осмог страсног еванѣелия.

Иза очитаног седмог еванѣелия пое се први антифон четвртога гласа: ѡ̃ юности моѧ мнози, по том прокимен празника и всякое дыханїе, и еванѣелие празнично а за тим одмах и осмо страсно. За тим се чита 50. псалам: Помилоуй мѧ Боже, по том се пое слава: Молитвами Богородицы, и нынѣ то исто, и стихира празника као обично. По молитви: Спаси Боже люди твоѧ, долази канон празника са ирмосом на шест, и катавасия празника; а на коіой песми доће трипѣснцѣ, ту се покрай канона празничног узима и из триода на осам, а по том и катавасия из триода. Иза треће песме кондак и икос дану, а слава и нынѣ сѣдаленъ празнику; иза шесте пак песме долази кондак и икос празнику. На деветой песми не пое се: Чистѣйшоу҃ хероу҃вымъ, но припеви празника и триода са тропарима из девете песме и празничнима и триодскима.

По деветой песми говори се обична мала ектения, за тим

свѣтилнх празника, слава дану а и нынѣ празника, по том долази девето еванђелиѥ, а после се пое: Всакоѥ дыханїе и стихире хвалитне из триода, слава є из триода а нынѣ празника. Иза тога долази десето еванђелиѥ, по том се чита: Слава тебѣ показавшемѹ намх свѣтх као обично сваки дан кад великог славословля нема, за тим ектения: Йсполнимх оутрѣннюю молитвѹ нашѹ, а по другом возгласу чйта се єданаесто еванђелиѥ, иза ког се пою стихире стиховне празничне, слава є из триода дану, а и нынѣ празнику; по том се чита дванаесто еванђелиѥ, после ког настоятель говори: Благо єсть йсповѣдатисѧ Господеви, и чита се: Свѧтый Боже. по том се пою тропари, найпре дану: Йскѹпилх ны єси ѡ клятвы законныѧ, а за тим слава и нынѣ празнику. За овим долази ектения: Помилѹй насх Боже, и остало као обично, но том отпуст.

У петак у єданаест сахати пре подне (бх патокх бх патый часх дне) читаю се часови са тропарима и паримеіима апостолима и еванђелияма, као што є за велики петак прописано, само што се и празнични тропар и кондак на своѥ место додаю. Символ пак вере и 34. псалам: Благословлю Господа на всакоѥ врема, овде се при свршетку часова не читаю по томе, што се обоѥ после подне на литурђнїи читати имаю.

На велики петак по подне у два сахата (во осмый часх дне) удара се испрва у велико а по том у сва звона, и починѣ се велика вечерня, а свештеник свршує проскомидию. На Гди воззвахх пою се стихире из триода великом петку на шест, а из минея празнику на четири, слава є дану: Сѡ каков законопрестѹпный соборх, а и нынѣ празнику: Послахх кысть сх небесе.

Уход мали бива са еванђелиѥм: по Премѹдрость прости чита се: Свѣте тихїй за тим прокимен и паримеіи, три великом петку и два празнику, после долази мала ектения и по возгласу: Свѧтый Боже, а по том прокимен, апосто' и еванђелиѥ найпре празника а за тим великог петка. Иза очитаних еванђелия наставља се литурђия златоустова, на коіой се уместо достойна поѥ прмос празнични: и причасно є празнично.

ПРИМЕДБА. На велики петак по подне на вечерњи обично се о стихири на слави стиховной износи Плаштаница. Како се ове године због благовештенског празника на велики петак после подне у прописано време литурђия златоустова свршує, а о изношењу плаштанице у црквеном уставу никаквог правила нема: то се овде назначує, да на литурђнїи одмах по заамвоной молитви вечернѣ стиховне стихире великога петка са стихиром на слави отпоѥта, том приликом плаштаницу из олтара изнети и на гроб христов положити треба.

По том долази: Нынѣ отпущаеши и Свѣтый Боже, за тим тропар: Благообразный Іосифъ съ древа снемъ, а слава и нынѣ Мироносицамъ женамъ при гробѣ, иза овог тропара пое се: Кѵри има господине као обично, а по том се чини отпуст светой литурѳији.

К.

Школски воѣняци.

Са више страна диже се тужбе противу учителя, да у школским воѣнаџима ништа не раде. По наредбама правительственим мора свака школа имати воѣняк, а учительи су по истой наредби дужни обучавати децу у неговању и облагорођиваню воѣа. Предаваѣе ове науке стављено е учительма у дужност, за кою немаю никакве друге ни башка плате тражити. Па како стое ови воѣняци? Места за њих има одређено свуда, али стое свуд празна, ер ни єдан учитель за њих немаря. На многи мести, где е нешто и раѣено, тако е ядно и худо да мораю и они с найвећом вољом люди ову изгубити, кад виде каквису. Єдва е на 100 учителя єдног наћи, кои из собствене наклоности по нешто у овом ради. Тако су остале све наредбе у овом само празна желя, голе речи, наредбе на папиру ер се учительи на њих и не обазиру. Но баш кад би шта и хтели не знаю, ер нигде о овом ништа не науче кад треба, а леньису да к вештим людма коих се іош налази оду, па само єдаред два оно да виде, и да науче, па онда и децу да уче.

Ово су речи покуплѣне из различитих тужби, подигнутих противу учителя.

На ове врло опоре, у нечем истините, али и претеране речи имамо приметити; найпре што се науке учителя тиче, да се тужительи вараю, яко мисле, да они о овом нигде ништа не уче. Ако се у нашой препаранди у Сомбору и не ради овога баш онолико, као на земльодельским школама, ер ни згоде онаке ние, али се толико учи и показуе да сваки предуготовник довольно основа научи да лако може децу яко волѣ има онолико научити, колико деца од овог научити могу. Ал е за ово нуждно да свака обштина воѣняк нареди, да га загради и чува, ер ни єдан учитель ние у стаю научити децу голим речма све оне вештинице, кое су нуждне при ваѣеню, пресађиваню дивляка и младица при облагорођиваню и уобште при негованю воћака. Има обштина, кое при свима наредбама ни данас за воѣняк места одређена немаю; іош више их има, што те одређене землѣ место да за науку деце оставе, даю под аренду оном ко пре доће; има места где су ове землѣ кнежеви или нотареши освоили, па несме учитель ни близо доћи. Могли би више места набројити, где су све подигнуте младице поваѣене па продане, или потрвене, па земля узорана; знамо места, где су све младице испод носа обштинских главара покрадене; и ние можно од краѣе ни єдног дрвцета подићи. Найвише е обштина, кое целу ову науку за ништо не држе, те онако су одредиле какав год будућић кои ни зашто ние, и землю, коя е за свашто пре него за

воћњак. Најпослѣ наука ова и ниѣ баш за ову маню и ситнију децу, него за децу коя су на излазку из редовне основне школе и за недељошколце; а колко ѣ оваке деце, где ли су се општинска поглаварства заузела да се недељна школа отвори, и да сви они, кои су дужни долазити, ову уредно походе.

Код оваких околности да ли ѣ можно учителю чинити шта, ако најболю волю има? Ниѣ дакле само кривица на учитељима, ако се у овом ништа неради него іош већа на општини и на општинским поглаварима, и ми ове највећма кривимо и у оним случаима, где од своѣ стране све најболѣ уређено имаю, ѳр њихова би дужност онда и ово іошт била, да виню учитељ да и ови своју дужност чине, и да оне на дотично место тужую, кои неби хтели децу учити. Ако општина и општинска поглаварства немаю власти наређивати, шта ће се и како шта у школи учити, али имаю право и дужност пазити и внѣти, да све налоге школске учитељи изврше. Наређуйте дакле најпре од своѣ стране све што ѣ ваше, па онда дижите тужбе на учитељѣ, ако они нечине што ѣ њихово.

* *

Школске вести.

ПРАВОСЛАВНА ШКОЛА У УГАРСКОЙ. По званичном извештаю било ѣ на краю год. 1864 у пет православних дицеза: будимской, бачкой, вршачкой, темишварской и арадской, у 1408 парохия: 3 главне мушке школе, 25 основних мушких и 28 женских, 871 помешаних школа, и 2 од нужде, свега 929; од њих ѣ српских 199, романских 701, и помешаних српско романских 29. за женске радиѣ било ѣ 5, за шегрте 10, и недељних свега 341.

Села има 887, домова 171474, мушке за школу способне деце 60946, женске 51492 (то ѣ ямачно погрешан попис) села без школе 201, са 14267 домова и 6614 мушке и 5356 женске деце. Свега деце за школу 124408, од коих ѣ српске 35481. У школу ѣ ишло мушке деце 35619, женске 13008, а ниѣ ишло 75781. Дистриктуалних надзирателя било ѣ 36, местних управителя 872, катихета 890, учителя 991, учитељки за женске радиѣ 8, мирских старателя 873, собствених здания 795, под наим узетих 114, безплатно уступлѣних 23. Неме деце било ѣ 51, а слепе 20.

НАИМЕНОВАНЬ УЧИТЕЛЯ. У Дески наименован Михаил Кнежевић. Изучио 4 гимнас. разреда и препарандию у Сомбору. Проглашен да ѣ способан за учителя основне и нижих разреда главне школе. Ниѣ се више нико тражио. Одобрено од Наместничства бр. 298 год. 1865.

У Сентандрашу помешаной српско романской школи. Наименован Јован Путник Изучио основну школу и препарандию у Араду. Проглашен да ѣ способан за сеоског учителя. Одобрено од намест. бр. 61201 год. 1865, са примедбом, да има и на Сомборской препарандији положити испит.

У Хрнякову помешаной србско романской школи. Наименован Михаило Пелић. Изучио главну основ. школу и препарандију у Араду. Проглашен да є способан за сеоског учитеља. Одобрено од кр. намести. бр. 61202 год. 1865 са приметбом, да има и на србской препарандиі у Сомбору положити испит.

У Будиму. Наименован Коста Николић. Изучио 6 гимн. разреда и Богословију. Слушао учительски курс у Сомбору и положио онде учительски испит. Одобрено од намест. бр. 74202 год. 1865.

У Бану. Наименован Божидар Ћосић изучио 6 гимн. разр. и Богословију. Слушао учительски курс у Сомбору и положио онде учительски испит. Тражио се іош Лазар Перић. Одобрено од намест. бр 74203 год. 1865.

У Жумберку. Наименован Добрен Лачанин. Изучио 2 реална разреда и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учитеља на основној школи. Тражио се іош Паво Плавшић, Јован Болярић и Лазар Перић. Одобрено од намести. бр. 74204 год. 1865.

У Варяшу. Наименован Алекса Арновљевић. Изучио 4 гимн. разреда и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учитеља на основној школи. Тражио се іош Гргур Надашки, Владимир Радивоєвић и Светозар Белезлин. Одобрено од намести. бр. 76199 г. 1865.

У Вршцу код успенске основне школе. Наименован Александер Раић. Изучио 3 реал. разр. Богословију у вршцу и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учитеља на главној школи с препоруком. Тражио се іош Михаил Кнежевић, Ђакон Димитрије Петровић, Филип Милутиновић и Васа Каменарски. Одобрено од кр. намести. бр. 77481 год. 1865.

У Будмиру, Наименован Милан Бошняк. Изучио 2 реал. разреда и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учитеља на основној школи. Ниє се више нико тражно. Одобрено од кр. намести. бр. 79568 год. 1865

У Вилању. Наименован Јаков Николић изучио основ. школе и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учитеља на основ. школи. Ниє се више нико тражно. Одобр. од нам. бр. 82559 г. 1865.

У Новом Саду на главној мушкој школи. Наименован од наместничства бр. 83067 год. 1865 Димитрије Јосић. Изучио 3. реал. разред и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учитеља на главној школи са особитом препоруком. Тражио се іош Јован Углешић.

У Враневу. Наименован Марко Бибић изучио 8 гимн. разреда, Богословију у Вршцу и Препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учитеља на основној школи. Тражили се іош: Васа Поповић, Васа Каменарски, Тодор Шевић, Коста Живковић, Станислав Грујић и Димитрије Бакић. Одобрено од наместничства бр. 86328 год. 1865.

У Мохолу. Наименован Алека Докић за мушку и Александер Чичовачки за женску школу. Први є изучио: 4 гимнас. разреда и препарандију у Сомбору проглашен да є способан за учитеља на основној школи са препоруком; а други є учио: два реал. разр. и препарандију у Сомбору, проглашен да є способан за учитеља на основној и нижим разредима главне школе са препоруком. Тражио се

іош : Анастас Димић, Алекса Станћ, Васа Урсић, Васа Вуковић Ђакон, Коста Живковић, Марко Гавриловић, Милић Живић, Младен Лугумерски, Милош Алексић, Никола Бугарски, Петар Деспотовић и Филип Бркић. Одобрено од намести. бр. 95929 год. 1865.

У Мелеци и. Наименован Арон Аршинов. Изучио 4 гимн. разр. и препар. у Сомбору, проглашен да є способ. за учителя на глав. школи са особитом препоруком. Тражили се іош: Михаил Кнежевић, Михаил Ковачевић, Гавра Пешић, Марко Бибић, Милош Јовановић, Коста Живковић, Петар Ђурчић и Сава Райковић. Одобрено од намести. бр. 98275 г. 1865.

У Сомбору на девојчкој школи. Наименован од Наместничства бр. 196 год. 1866 на препоруку обштине Петар Деспотовић Изучио 3 реална разреда и препарандию у Сомбору. Проглашен да є способан за учителя на основној и нижим разредима главне школе с препоруком. Тражили се іош Радослав Хорват, Младен Лугумерски и Арон Аршинов.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Хидошу протопрезвитерату Муачком дієцезе Будимске. — У Ђали, Ороламошу и у Ченеју, сва три места у дієцези Темишварској на кою се и молбенице управити имаю.

ДРУШТВО ПРИПРАВНИЧКЕ ОМЛАДИНЕ. Приправничка Омладина наша по дозволеню Управителя учительшшта Сомборског пречастног гд. Ђорђа Бранковића завела є друштво ради вештбаня у књижеству Српском, и дала є овом друштву име „Венац.“ Друштво ће се ово састаяти сваке недеље после подне у 2 сата у великой дворани приправничког здания, и том приликом ће се читати и у претрес узимати поднешени списи, декламоваће се и читати дела одабраних српских списателя, и раздаваће се књиге из Библіотеке приправничког завода на прочитанѣ члановима друштва. — Прва седница дружтва држана є 27. Фебруара. — Желимо од свег срдца срећу и напредак овой најновіой дружиници омладине српске.

Уз овай брой разашилѣ се свим ланьским предбройницима, Наслов и Садржай Школ. Листа од 1865. године, а шести и последньи брой истог листа од прошле године шилѣ се онима, кои га уз први овогодишньи брой примили нису.

Са подпуним броєвима Школског Листа и Приятеля Српске Младежи од ове године іошт можемо служити; с' тога понављамо позив на предплату, обећаваюћи да ћемо подпуне броєве єдног и другог Листа и новим предплатницима послати.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 6. У Сомбору 31. Марта 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15 и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школскога Листа једапред на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

НАРЕДБА

високог кр. угарског намести. Савета

од 11. Марта о. г. Бр. 11,889
ради држања Школскога Листа епархиалним властима Православне Цркве: Будимској, Бачкој и Тамишградској.

Премда је Школски Лист, кои сада у Сомбору излази, онай јединствено постојећи српски педагогични часопис, из кога српски учитељи и школом управљаюћи органи могу, не само о обучаваню и предаваню прописаних учевних предмета, него и о практичном напредованю науке и школе, известия и знања непрестано добијати; ипак яко у очи пада што они, коих се ово тиче, у употребляваню тога Листа и користеню њиме, још и сада отвеђ редко и слабо учествую.

Из узрока тога што поменути Лист непорично на општу корист служи, налази Правителство ово за нуждно позвати Пречастну Епархиалну Власт (по имену) да подручне црквене Општине, учитеље, школске старатеље и управитеље а тако исто и школске надзорнике, на држанђ и прилежно употребляванђ овога Листа, у колико је већма могуће, побуђивати усрдствује.

Саобштаваюћи читательима ову милостиву наредбу, поново умољавам Славне Општине и поштовану Господу, коя Лист примаю, да с предплатом похите, или барем да ми писмено уверенђ даду, да ће Школски Лист држати.

Господа учитељи кои по своіой слабой плати нису у стаю Листа држати, нека се обрате на имућније родитељ дечић, и нека им пред очи ставе корист овога Листа по школу и децу њихову, па ће се ямачно у сваком месту наћи људи, кои ће самце или ревеном за учителя свога Лист платити; за старателѣ валяло би да предплате грађанске, а за школске управителѣ црквене Обштине из своих каса. Тако би Школ. Лист имао у сваком месту најманѣ три предплатника и онда би обстати и напредовати могао, али овако кад многи учитељи немогу, а свештенци директори неће да држе овога Листа, ниє чудо ако он скорим узмора престати.

Познато є да има готово у свима нашим обштинама завета за набављанѣ књига сиромашной деци; зар се не би могао и одтуда Школски Лист и Приятель Младежи за Школу и учителя набавити, или зар се неби могли о школским свечаностима прилози на ово купити, као што се прошлих година чинило? Притом да є добре волѣ и ревности, могли би ямачно Г. Г. учитељи у сваком већем месту међу родительима дечіим барем по неколико предплатника на Школски Лист наћи, као што с похвалом споменути морам да су ми Господа Учитељи: Настић из Србобрана, Глибоњски из Бечеја, Хорват из Новога Сада и Гойковић из Суботице скупљанѣм предплате на Школски Лист знаменито помогли.

Нове предплатнике, ако се само одма прияве, у стаю сам іош и сада са свима броєвима од почетка ове ове године послужити. —

Са овим броєм навршує се предплата на овай Лист свим ланьским предплатницима, кои су за прошлу годину 2 фор. платили; с' тога се учтиво позиваю да предплату понове и то са 1 фор.а. вр. до свршетка Юния или са 3 фор. до края године.

Напоследку за дужност сматрам явити Славном Обштинству, да „Приятель Србске Младежи“ до сада само 47 коє годишньи, кои полгодишньй уписника међу синовима и кћерма србским имаде, а да є среће и ревности требало би да има тридесет пута толико. С' тога понављам овом приликом позив на предплату овога Листа, коя се и обашка прима. Цена є на сваком Листу одма под насловом назначена.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ
уредник и издаватель Школ. Листа и Приятеля Србске Младежи.

Једна реч о немима.

Лањски програм за испите на институту немих у немачком војводству Насави има толико много знаменитих података, да овај извод из њега свима учитељима и школским надзирательима најтоплије препоручујемо.

Број немих није баш мален. У немачкој на оно близо 44 милиона душа било је прошле год 35278 немих, по томе долази на свако 1240 душа 1 немак. За школу способне неме деце било је 6783, али није ни полак у школу ишло, ни прописаног воспитања и науке имало, ма да у Немачкој око 70 за неме одређених института има.

У војводству Насави било је лане на оно 456567 душа 381 немака, и то код лутерана на свако 1100, код Римљана на свако 1400, а код Јевреја већ на 500 по 1 немак. По роду било је 216 мушких, а само 165 женских немака, по томе близо 100 мушких на 75 женских или 4 на 3. Овако се нашло и у осталим земљама. Свуда је више мушких немака него женских.

Да положај места у ком људи живе велики уплив има на њихов душевни као и на телесни развитак, пак исто тако и на развитак ове ил оне болести, то сведоче сва по свима земљама предузимана брояња слепих и немих, и нашло се, да у бреговитим пределима особито у мочарним доловима далеко више немака има него у равници.

Узроке глувоће и немоће врло је тешко дознати; многи родитељи не пазе на ово одма у почетку него кад зло већ сасвим мах отме, и онда обично обеде ову ил ону болест, што је дете претрпило, ма да нигде никоје свезе између ових није. Засад се толико зна, да се ових бедника највише већ роди тако.

Редко се кад нашло, да је у глувака уво сакато споља. Од овога и не зависи глувоћа; но пре од тога, ако је шта у нутри поремећено. При секцијама глувака налазило се, да је узрок у нутри у уву био; али је било и има сила случаева, где је уво сасвим у реду, и узрок је глувоће само на живцу; а на ово је редко помоћи бивало; ма да има случаева где је узрок глувоће нечистоћа у уву, красте и ране или запаљење ува, и ово се да излечити.

Степени глувоће има много, кои се сви своде на три

класе; у прву класуспадаю они глуваци, коп іош чую поєдине гласове и речи, кад им се ясно вичу, и умею, да их повторе. На ове глуваке има промена времена тако велики уплив, да на лепом времену далеко боље чую, него на мутном и влажном или испред овог. У другу класу спадаю они глуваци, кои чую само яку дреку звеку и лупу и тутњаву, и цику и вйку, као: звона над главом, пушку на уво и др. У трећу класу спадаю они, кои не чую ни овог. При опредељиваню ових степени глувоће часком се невештак превари, те узме обште осећанѣ за знак слуха, као; трзанѣ на тресу од топа или овом подобно, коє глуви не осети на уво, него на кожу.

Догоди се, да гдекоє дете доцније оглуви, кад є већ прилично говорити научило; ту се да учинити, да се говор колко толко сачува, ако родови и околина глувоме увек само по неку реч лагано и на очи узговоре тако, да глуви са усана ових види и схвати, шта говоре. У оваком случаю много реда є нуждно изнети глувом ствар саму о коіой є реч на очи, да є види, а нипошто недопуштати, да му ко знацима казуе шта, нити трпити икои знакова, єр чим се овим започне, онда є говору крај.

Што се тиче лечења немоће, у овоме нйє наука ништа успела, и сви вештаци држе, да є свака немоћа, ако є дуже време потраяла неизлечива. Зато не валя да родитељи немога тумараюћи и лека тражећи запусте овога, да и оно мало гласова заборави, него валя да га што пре предаю у институт за неме, да се овде колко є можно сачува. Баш у овоме и єсте триумф данашњих института за неме, што науче ове на онай други унутрашњи слух, те учине, да исто овако и мисле и мисли своє устмено саобштаваю, као да и чую.

Што се тиче телеснога стања немих валя знати, да су у њих остала чувства далеко оштрија, те тим се недоскудица слуха у нечем надокнади. Неми су на болове далеко манѣ осетљиви и на многе болести далеко тврђи него други люди, особито они неми, кои су узетињом то постали.

Готово сви немаци имаю врло оштар вид, кои се тим све већма изоштрава, што више говор са усана других хватаю.

Што се тиче њихових душевних и умних дарованя, у томе нису ни најманѣ назадни од других люди. Видићеш у

њих исте оне разлике на дарованьма, као и у других, и многи немак има лепе и изванредне таленте, кои се на велику корист околине развити даю. За доказ овог служе многи примери немака, кои су се до найвишних степена изображенія развили.

Па како много случаєва има, да учитељи ову децу од школе враћаю, ни найманѣ милосрђа према овим бедницима неимаюћи, не хтеюћи ни оно да их научe што могу, то су многа правителства издала налоге и строго учитељима у дужност ставили, да и ову децу у школу примаю, па по хришћанской дужности, где є нуждно и башка по кои час жртвую, те да их тим сачуваю, да се не забатале и не покваре, као што обично быва. И нема деца могу се научити на ред, мир, точност, пажню, на чистоћу, пристойност, улюдност, могу научити писати, рачунати, рисати лепше него друга. Найвише ове деце ода се одма смалена на просияченѣ, па после на свако невалялство, зато валя све мере насупрот употребити.

При ученю ове деце сила є о томе свађе было, да л' их валя учити помоћу гласова или помоћу знакова; и ма да се никако неможе помоћ знакова обићи, почем є ово код многих немака єдино средство науке, особито на почетку, то опет валя гледати и што пре прећи на помоћ гласова ово далеко пространие и умние средство, па онда се овога найвећма држати.

Искуством покуплѣним са свих страна знаде се, да немоћа није увек наследна, ни да прелази увек с оца ил матере на децу; има сасвим здравих родителя, па єдно ил сва деца буду нема. Немоће има свуда, али више код занатлия и простака: код сувачара и воденичара и код оних занатлия где є увек лупа најће се више неме деце, ал іош више код оних, кои се непрестано баве у влажном и нечистом ваздуху.

Найвише се налази немих у оним породицама, кое се жене у род и што су женици ближе родови то више глуве деце роде, ма друкчие найздравији били. Тога ради и забрањоє мудро хришћанска црква, особито наша православна, оваке женидбе.

У северной Америци долазе на 10000 белих само 2 нема, а на 10000 дивляка 212 немих, єр код ових никакви запрека ни реда нема, што се тиче женидба, узимлю се браћа са сестрама и родитељи с децом. Отуда є код ових сто

пута више немих, него код белог народа, где и црквени и грађански закони оваке женидбе закрађују. Зато є и код Јевреја много више немих него код Хришћана, єрбо се и ови жене у род. Напротив у целом Китаю, где преко триста милиона народа има, а само є єдна стотина фамилијалних имена, и где є најстрожије закрађено са истим именом узимати се, ма да ни најмање сродни нису, нема готово нигде немака.

Зашто треба да се учитель за свако предаваньє приправља?

Люди кои с добрим успѣхом своју радню свршити желе, ако би се ова и рукодѣлія тицала, мораю се најпре за ту своју радню валяно приправляти, и увек помньиво о ньой размишлявати пре него што ю предузму. У толико више треба да се приправляю они, кои су позвани да снаге срдца и ума дечіег изображаваю, а то су учитељи и возпитатељи.

Ретки су люди, кои сво знањє и вештину, што их кадгод придобиште, у свако доба у пуној мери на видик изнети и без приправляня другима саобштити могу. Ни од учителя народног не може се то изискивати, него є нуждно, да се он за свако своє предаваньє брижльиво спреми, мотрећи и прибираюћи шта ће предавати, и размишлявајући како ће предавати, да ђаци науку нѣгову што болѣ схватити, присвоити и употребити могу. Само озбилньим и специялним приправлянѣм за свако поєдино предаваньє, кадар є учитель задобити ону лагкост, живост и наочигледност у предаваню, коя чини да се деци ученѣ омили и да им наука тако рећи у сок и у крв прећье. Само на тай єдини начин може учитель у своим школским пословима ред и точност отдржати, а познато є да без овога двога неможе се у школи довольно успеха учинити.

Има учителя, кои мисле, да њима не треба више учити єрбо су препарандію добро свршили. Такови се люто вараю. Ми неможемо никад доста знати, никад толико искусити, да нам знањє других ученик люди не треба.

Само онда ће ђаци внимателно предаваньє слушати, и весело у школу долазити, а сневеселити се кад мораю од

школе изостати ; само онда ће с највећом љубављу и поштањем спрам учитеља бити, ако є овај у стању своим точним знањем, речитошћу и живошћу у њих вниманіе к предаваним предметима возбудити и љубопитљиве их учинити, да с' највећом жељом науку примаю, по њој се владаю и одмах ю употреблюю у околностима млађаног живота свог.

Да, али каквим начином би био учитель у стању ово учинити, ако се неби пре предавања за тај посао приправио? Ни єдан човек ніе се тако учен родио, да може без сваког предуготовленія другима а нарочито деци што добро и полезно предавати. Зато изрично кажем деци, єрбо є млого теже овима што изяснити да разумеду, него одрастнима. Немаю сва деца єднако памятствование; єдикои одма разуме кад му се по удесној методи ствар саобшти, а други по ћстој методи ту ствар не може да схвати и научи. Врло лако може учитель у опастност доћи, ако ред предавања ніе пробао, и ако види да ђаци не разумеду то што им говори. У оваком случаю морао би пред њима смишляти како би могао болѣ то разяснити. Али учитель нема времена у училишту да смишља и нагађа а ни место ніе за то. Ако он пред ђацима о каквом предмету говорити жели али из тог ніе се приуготовио, и њима сад ово сад оно предаѣ, код сваке друге речи застане, сам себе пита, дал' є ово или оно што є сад предавао, или што предавати хоће, полезно и добро; онда ће наскоро ђаци увидити, да њин учитель сам неразуме добро предмет, коме их учити намерава. Из искуства дознаємо, да учитель кои се не приправля, све кошта у школи говори, понајвише неразумне ствари деци предаѣ, и забуни се и заплете тако, да є штета оног драгог времена, што деца ту губе. То понајвише бива код оних учителя кои катихизис а и остала основна знања ниподашто држе, и тако више пута деци свакояке страховите и недостойне ствари говоре. Па какве су послѣдице свега тога? Такви учитель почитаніе код деце и код народа изгуби и ни када к добром концу доћи не неможе.

Но како се има учитель за предаванѣ приуготовлявати? Зар само да најбољи ђаци његово предаванѣ разумеду, а друге да ни зашта не сматра? Учитель треба на свакояки начин да се приуготови, па ако га ђаци на єдан начин нису разумели, он одма на други начин да зна предавати, и не само у своіой школи, него и на туђем месту, да є у стању предавати, чим само после неколико задатих питаня степен способности дечіе сазна.

Врло добро чине они учитељи, кои за предаванѣ целе године єдан ред предаваня и раздѣленіє сатова начине, по коєм се може лако знати, колико треба за єдну неделю дана, єдан месец или по године из овог ил оног предмета у I. II. III или VI. разреду свршити. Предаванѣ да ниє никад врло хитно, ал ни споро да ніе; єр у првом случаю неће деца ништа разабрати, па ни научити, а у другом би задремали, и читаво предаванѣ би им отужно постало, и додияло.

Далѣ треба да є учителѣва тежня децу свагда с питанѣм и одговором вешто занимати, и испитивати, да ли су разумели, што им є он разясніо. Питанѣ мора бити ньіовом возрасту, памятствованю, и разуму сходно; кратко, разумљиво и лако. Дакле ште се да би деца одма на прво питанѣ ствар сватити, и учителю одговорити могла, а то є онда само могуће, кад се он — као што сам горе навео — пре сваког сата добро приуготови, шта да им предава. Има врстних и честитих учителя, кои што мисле деци предавати, то све најпре себи на папир ставе и тако виде, єли доста, єл є мало или млого за децу ово или оно предавати. Ови доиста єаслужую похвалу и ваљало би сви млађи другови да се на ньи угледаю и тако поступаю.

Здраво греше они учитељи, кои мисле и веле: „Каква плаћа, така и радня.“ Возпитанѣ деце ніе мала ствар, него є најважнія и најплеменитія, коє се треба срдцем и душом прихватити, єрбо нису родитељи свою децу у школу послали, да што хрђаво и скаредно науче, или да узалуд време проводе, него да у возпитаню напредую, а то само онда ће бити, ако є учитель у свом послу искусан, точан и ако га є' сталном вољом и узвишеном љубавію одправля, не зарад оне мале и худе платице, но Бога ради и ради своє савести, коя треба да му є свагда светла и чиста.

Сваки учитель треба да се труди да буде у обштини огледало и узор читавог народа, па ако обштина види, да се ньен учитель труди у свом задатку, то ће се зацело и она потрудити да заслуге ньегове достойно уважи, а и више земальске власти наградиће савестни труд доброга учителя.

На последку све кад ми учитељи баш овде на земљи ништа очекивати не би имали за труде наше, што ми читавог живота свог све силе, како тѣлесне, тако и душевне жертвуємо, да само из младежи добре христіане и полезне грађане возпитамо; зар неће се нам труд у будућем вѣчном животу стоструко наградити?

О хоће заиста хоће! Отац небесни неће заборавити наше труде и старања при остваривању Његовога светог царства на земљи! Они кои просвету и познаванѣ истине распростиру међу људма, сіяти ће — по речма Св Писма, — у блаженой вѣчности кано сяйне звѣзде на тврђи небесной. — Да браћо учитељи кои од нас савестно своє дужности одправля, то єст кои се свойски и неизоставно за свако предаванѣ приправля, с' намером човечеству полезан бити, — тай ће до последка зацело удостоити се оног блаженог гласа: „Добри слуго и верни у маломе си ми био веран, над многим ћу тебе поставити; уђи у радост Господина твоєга!“

Христофор Бочкаи
учитель у Кули.*)

О ученю писаня и читаня.

I. Приправлянѣ за писанѣ и читанѣ.

(Продуженѣ.)

Єданайсто вештбанѣ.

(Успоред са другом половином 11. лекціе из Науке гледаня.)

1. Покаже се како се сви гласови, коє досада деца познаю, могу ясно изговорити сами за себе и отегнути; такав є у речи вода, глас а и о; у речи яє, обадва гласа; у речи Мати, а и и. и т. д. — Гласови дакле: а, е, і, о, у, єсу самогласи прости, а гласови я, є, іо, ю, ай, ей, ой, и т. д. єсу самогласи споєни, и тако ће их од сада деца и звати. —

Кад се у овом разпознаваню и називаню самогласа' деца извеште, онда се учи познавати глас р, найпре као самоглас па онда као суглас. —

Познаванѣ гласа р као самогласа иде овако: Учитель рекне деци: „Гдекои човек кад спава рче.“ — Коя є по-

*) Саобштавамо србском обштинству овай чланак, ког нам є за Школски Лист послао учитель Кулски г. Хр. Бочкаи родом Мађар. Држимо да ће сваком Србину мило бити, што се међу браћом Мађарима нађе народни учитель, кои овако красно србски писати уме, па с' тога задржасмо и саме изразе, кои ма се писац служіо, непроменѣно.

следня реч у той реченици? Растворите ю на слогове (р'–че) реците на само први слог! (р'). Затегните га (р–р–р). Како се зову наша најближа Славенска браћа што у Рватской живе? (Рвати). Кои є ту први глас? (р') — Има врста ловачких паса што се зову ртови; дед раствори реч рт на гласове (р–т). Кои є први глас? Кои є други? — Кои се од та два гласа може већма отегнути? (р). Ту є дакле глас р, самоглас. Шта смо ми по народности? (Срби) Раствори то име наше на гласове? (С'р'б'и, С'р'б', С'р'б'ль'ин')? И ту є глас р самоглас.

Шта цури из прста кад га посечеш? (крв). Раствори ту реч на гласове (к'р'в'). Коє є ту самоглас? (р) А изнађи тай глас у речи прст! — Шта има на вр'у црквене звонаре? (крст). Раствори ту реч на гласове? коє ти є ту познат глас? Има л' іошт кои самоглас у той речи осим гласа р'. (нема). Колико слогова има реч крст, прст, Грк, грч, вр'. — Раствори на слогове реч; брдо? Реци први слог? (бр). Кои є ту самоглас? Кад є год у слогу глас р' без другог самогласа, онда є он самоглас.

Познаванѣ гласа „р" као сугласника, бива овако: Радивоє, раствори твоє име на слогове: (Ра-ди-вой). — Кои є први слог? (Ра). Раствори слог „Ра" на гласове (р-а'). Кои се од та два гласа чистіе чує? (а). А коє є први глас? (р). — Потом се погађаю речи у конца є „р" на почетку, као: рак, рог, раст, ратар, затим у среди, као: краљ, креда, вера Пера, марама; и напоследку на свршетку, као: колар, столар, бравар, цар, ратар, ивер. и т. д.

2. За ручно приуготовляванѣ узима се на овом степену најпре десно полуколо али тако да буде на почетку потез танак, од горњег савіутка до близу долнѣ линиє дебео, па долньи савіутак опет танак.* Тактира се: єдан, два, три, или: у вис, доле сави! — Потом се пише потез ког зовемо савиєн, одозго замотан. И овим се потезом исписує цео ред и цела таблица у више пута. К' томе се іош' придода потез: танки, дебели до дольне линіе, одозго замотан. Код овога се тактира за танки потез 1. за дебели до доле 2; за замотани 3. — Сва остала радња показана є већ горе више пута. Оба ова последня потеза находе се у фиг. 10.

*) Види кр. упут. таблу I. Фиг. 12. у среди.

Дванајсто вештбанѣ.

(Успоред с' 12 лекціом Науке гледања о чиновима и занатима).

1. Распознаванѣ сугласника. У прѣђашньим лекціяма разстављаући речи на гласове и изтражуући самогласе, већ су деца све сугласнике више пута посебце изговорити морала, па тако сад єдва ако узтреба пет или шест сугласника поєдинце учити разпознати, коє є за по сата готово, а остале ће деца лако и сама изнаћи и познати, и ту ће учителю посао лако ићи, ако є оне прѣђашнѣ лекціе свойски радіо.

Ред за ученѣ сугласника' препоручує се по сродству гласа, све сродна єдно до другога, као: б и п, в и ф; г, к и х, д и т, ж и ш, з, с и ц, ђ и ћ, џ и ч, л и љ, н, њ, й м.

За свако од ових доста є само речи по єдну реч коя се свршує с' дотичним гласом, па дати да ю деца растворе, и споменувши и познате гласове, упутити их на свршетни глас да га упамте. н. пр. овако: Растворите реч: боб на гласове, кои є ту самоглас (о). Кои є глас за њим? (б). Кои є глас пред самогласом о? (б). Како се изговара заєдно први и други глас од речи „боб"? Како се изговара заєдно други и трећи глас? Како се изговара цело? Погодите єдну реч коя се свршує гласом б'? А коя се починѣ тим гласом.

Растворите реч „топ" на гласове? Кои се глас на свршетку чує? Изговори самоглас о' са гласом п' заєдно (оп). — Погађајте речи коє се свршую гласом п'! — и т. д.

Као што є речено, чим се неколико сугласника' овако проће већ ће деца устаною бити без муке све гласове разпознати. Но приметити имам, да се по варошима неки гласови зло изговараю и то понајвише, ђ место џ; ћ мѣсто ч. и обратно, као ђеп, ћовек и т. д. У тим местима, са оном децом, коя гласове те наопако изговараю, мора се учитель подуже бавити, учећи их речи те растварати, правилно посебице гласове изговарати, и ове опет у слогове и речи спаяти.

2. Писанѣ потеза ког зовемо: горе и доле замотан* Пише се између све четири спомоћне линіе, а тактира се 1. за танки што иде у вис; 2. за дебели доле; а 3. за савиєни потез што иде одоздо у вис.

Са овим вештбанѣм завршую се приправлянѣ за писанѣ и чйтанѣ.

У идућем брою почећемо говорити о самом ученю писаня, о познаваню писмена и о считаваню.

*) Види кратко упутство, Фиг. 11. на првой таблици.

Станѣ фонда Школског Листа

на свршетку године 1865.

У почетку 1865 године главница Фонда Школског Листа, — коим Сомборска српска црквена општина манипулира, — износила є: 2925 фр. 89 нов. а. вр.

У течаю године 1865 ушли су у касу Фонда ови прилози:

1.) С' Диљшке беседе 15. Августа 1864 — — 13 Ф. 50 н.
2.) Дар Нѣгове Светости Патријарха Српскг Самуила преко уредништва Данице — 8 Ф. —
3.) Саве Вемића пароха овсеничког — — — — 50 н.
и од Мојсея Бизумића учителя Опатовачког — — 1 Ф. —
4.) Добровољни прилози, кое є Стеван Радослав учитель — сад већ покойни — у Шибенику скупіо и послао — — — — 15 Ф. —

И тако прилози износе: 38 Ф. —

При полагању рачуна за годину 1865. пре свега назначено є, да се єдна обвезница државна од 100 Ф. Ср. налази, коя премда интерес од 100 Ф. а. вр. доноси, ипак се има у вредности од 105 Ф. а. вр. водити, и за избећи свако далѣ неспоразумленѣ придодато є к' капиталу пет Форинти а. вр. — — — — — 5 Ф. —

Интереса є пало оволико:

1.) На растеретницу Барона Јов. Николића од 100 Ф. Ср. по одбитку доходарине — — 4 Ф. 65 н.
2.) На две државне задужнице у вредности од 200 Ф. ср. као прилог г. Павла Георгіевића из Зомбе, по одбитку доходарине — — 9. Ф. 88. н.
3.) На главницу од 1547 Ф. 44. н. коя є целе год 5% интерес носила — — — 77 Ф. 37 н.
4.) На 117 Ф. а. вр. — од 20 Фебруара до 4 Јулія, (кад є новац за штампанѣ књиге издат,) дакле за 4½ месеца интерес — — 2 Ф. 19 н.
5.) На 100 Ф. а. вр. што є 26. Јулія уредништву Школски Листа у заим дато интерес од 20 Фебруара дакле за 5 месеци и 6 дана — — — — — 2 Ф. 16⅓ н.
6.) На 175 ф. интерес на 8½ месеци (извађено 7 Новембра). — — — — — 3 Ф. 54 н.
7.) На 72 Ф. 8 н. интерес на 10 месеца и 3 дана — — 1 Ф. 39 н.
8.) На оних 38 Ф. што є у течаю године 1865 у касу ушло, интерес — — — — 1 Ф. 91 н.

Све ово уєдно сабравши износи сумма главнице фонда Школског Листа на почетку 1866 године 3071 Ф. 98½ н. а. вр.

Но од овога капитала налази се у издаваню за штампанѣ различитих књига996 Ф. и 37 новч. кое засада интереса не доноси.

Од ових 996 Ф. 37 н. издато є на штампанѣ пре 1865. год. и іошт у касу невраћено: 604 Ф. 37 н.

У течаю год. 1865 по упутству Дирекције препарандијалне исплаћен є 4. Јулія остатак од рачуна за штампанѣ књиге: „Изясненіе Литургіе“ — — — — — — — 117 ф. —

7. Нов. исплаћен є рачун за штампанѣ: Спомоћне књиге за разясняванѣ Цркв. Појања у 1500 ексемплара — 175 ф. —

26. Јулія у заим дато бившем уреднишству Школ. Листа у Будиму — — — — — — 100 ф. —

Ово є у кратком изводу садашнѣ станѣ Фонда Школ. Листа било на свршетку 1865 године, кад є Одбор што фондом рукује, рачун Сл. Обштини Сомборској, и вис. кр. Угарском наместничком Већу поднео.

Књиге о трошку Фонда Школ. Листа прошлих година издане од коих є досад єдва єдна трећина распродана єсу ове:

„Кратко упутство за учителѣ“ штампано у Новом Саду 1861. у 1000 ексемплара.

„Народне Песме за децу“ у Сомбору 1864. у 4000 ексемплара.

У течаю године 1865. штампано є трошком Фонда овог:

„Изясненѣ св. Литургіе, Вечерња и Утрења у 1000 ексемплара. а „Спомоћна књига“ за разясняванѣ Црквеногa Појања у 1500 ексемплара. Од обадве до сада є тек по неколико ексемплара, у новац обраћено.

ПРИМЕДБА. Фонд за учителске сироте имао є у почетку године 1865 главницу од: 184 ф. 95¾ н. Годишњи интерес 1865. изнео є: 9 ф. 24¾ н. И тако главница фонда за учителске сироте састои се из 194 ф. 90½ н.

НОВИ ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛСКОГА ЛИСТА. Благородни Г. Константин Пејчић Доктор Медицине и ревностни родољубац из Панчева подариo є на Фонд Школ. Листа десет Форинти као половину чистог добитка од свога дела „Спомени Сави Текелији“ Другу половину чистога добитка од ове књиге, има ће послати други єдан господин. Прислату суму од 10 ф. примио є одбор сомборске србке обштине што Фондом Школ. Листа управља. — Врстном Господину Дарователю овим се явна благодарност изявлює.

Школске вести.

НАИМЕНОВАНѢ УЧИТЕЉА. У ст. Каньижи. Наименован Милан Грубанов. Изучио 4 гим. разр. и препарандию у Сомбору. Проглашен да є способан за учителя на основной и нижим разредима главне школе с препоруком. Тражили се іош: Алекса Коњовић, Филип Бркић, Алекса Докић, Настас Димић, Младен Лугумерски, Милош Алексић и Петар Борић. Одобрено од намастн. бр. 95930 год. 1865.

У Сарaволи. Наименован Владимир Вупић свршио основ. школе и препарандию у Араду. Проглашен да є способан за учителя на сеоской школи. Тражио се іош: Ђорђе Богосав и Никола Аћимо-

вић. Одобрено од намесн. бр. 57964 год. 1863, под условом да положи испит у Сомбору, и почем є ово учинио, то є за сталног учителя потврђен бр. 97294. год. 1865.

У Станчеву: наименован Милош Войновић. Изучио основну школу и препандију у Араду. Проглашен да є способан за подучителя. Ниє се тражио више нико. Одобрено од краљ Намесништва бр. 99937 са том приметбом, да има концем ове школске године положити испит учителски на српской препарандіи у Сомбору.

У Турін. Наименован Филип Бркић свршио два реална разр. и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учителя на основной школи. Тражили се іош: Никола Бугарски, Ђорђе Радосављевић, Петар Деспотовић, Алекса Докић, Јован Петровић и Коста Живковић. Одобрено од Намести. бр. 197. год. 1866.

У Парцу. Наименован Милош Алексић. Свршио 4 гимн. разреда и препарандију у Сомбору. Проглашен да є способан за учителя на основной школи. Ниє се више нико тражио. Одобрено од Номестн. бр. 2138 год. 1866.

УПРАЗНЂЕНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. Смрћу младога приправника Милана Грубанова Мартоношанина, кои є недавно за учителя Ст. Кањишког наименован био, упразнђено є опет учительско место у Старой Кањижи, с' платом 189 Фр. а. вр. и по сессіе землђ. Стечай є путем явних листова отворен био до 17. о. м. Молбенице се шилю на Пречастну Консисторію Бачку.

Єдан отличан родолюб из Панчева явля нам, да є и у тамошньой српской школи єдно учительско место упразнђено, и на ово отворен є стечай преко политичних власти у граници до 4. Априла по старом календару. Плата є 300 Фр. готова новца, 31 Фр. 50 кр. у име стана и 6 хвати дрва. — Желити би било да кои од млађих наших валяних учителя из провинціала ово место добие, како би се и у отменой обштини Панчевачкой плодови новог начина обучавања и воспитавања деце увидити и по заслузи оценити могли.

У Осеку поставлђен є стари Господин Мойсиловић у заслужено станђ покоя, те тако и тамо ће се скорим отворити стечай на учительско место другога разреда.

Исто тако упразнђено є по єдно учительско место у Меленци и у Кикинди. Прво са платом од 600 Ф.; друго с платом од 464 Ф.; На оба ова места стечай є отворен.

Уредништво ово знаюћи да су сви ланьски свршени приправници, кои би у овим местима званиє учительско с' отличним успехом одправляти кадри били, већ ухлђбљени, за дужност сматра дотичним племенитим обштинама и Славним Школским Властима путем явности предложити, да попуњаванђ ових места до 1. Августа о. г. отложе. До тога рока ће садашњи приправници П. течаја испит о способни учительской положити, а међу овима има их више, кои ће у сваком погледу кадри бити у поменутим отменим местима као учителы роду свом на велику ползу служити.

ПРЕДАВАНЂ НАУКЕ О ЧУВАЊУ ЗДРАВЉА. Г. Др. Ђорђе Максимовић сл. и кр. вароши Сомбора главни лекар, из човеко — и родолюбивог побуђења предаваће овога лета приправницима у учительшту Сомборском, Науку о чувању здравља са особитим обзиром на одклањанѣ мана предрасуда и зала, што народ наш море и тамане. Предаваня ће се започети одма после младога ускрса. Дай Боже да ово врстно предузеће младог Доктора по народ наш найбољим уроди плодом.

ПЛЕМЕНИТИ ДАР. Нѣгова Светлост Кнез Српски Михаил поклонио є новосадском друштву господња, сто дуката на подизанѣ завода за чуванѣ мале деце. Желити би било да се овай завод уреди по начину Фребелових дечіих вртова (Kindergarten), а іошт вѣћма да се у нѣму наша српска деца у своме єзику и у духу свое народности воспитаваю. Од наших Новосађана, као найотличніих српских грађана и родолюба, томе се с' поузданѣм надамо.

ШКОЛА СРБСКА У СТ. АРАДУ У старом Араду издан є на свршетку 186⅔ шк. године штампани преглед Српске Школе, трудом и настоянѣм таношнѣг учителя г. Илиє Поповића. — Школа ова била є после покрета яко занемарена, и напоследку єдва є 20 — 30 деце у ню ишло, и то су понайвише била малена и за школу неспособна. Прошле године било є 108 ученика и то 26 Псалтираца, 26 Часловаца, 22 Букварца, о остало су таконазвани молитварци или почетници. Успех є далеко больи него досада што є био. — Желимо да се честити Срби Арађани за свою школу свойски заузму и да ю распростране са другим старіим разредом, кои є пре покрета тамо постояо, а да отворе уз то и девоячку школу.

ИЗЛОЖБА УЧЕВНИХ СРЕДСТВА У ЗАГРЕБУ. Високо кр. Наместничко Веће у Троедној кралѣвини дозволило є да учительска задруга месеца руйна (септембра) ове године приредити може изложбу учевних и помоћних средства Народне Школе.

Босиљак.

НОВА КНЬИГА. У Загребу изишло є друго поправлѣно изданѣ земльописа Троедне кралѣвине, од г. Марика. У земльопису овом налази се уз остало и кратка повест троедне кралѣвине, а и поманѣ повестне цртице код сваког знатніег места. Кньигу су ову препоручиле грађанске и войничке власти за уздарѣ у народним и главним школама.

Босиљак.

ЂОРЂЕ БРАНКОВИЋ протојерей Сомборски, окружни школ. надзорник и српског учитељишта управитељ, тужним срцем свима своим сродницима и пријатељима прежалостну вест јавља, да је његова премила супруга :

ЈЕЛЕНА БРАНКОВИЋ РОЂ. П.Л. ТЕШИЋ.

22 Марта 1866. у 7 сати из јутра после дужег боловања у 29-той години живота свога преминула.

Тело је покојнице у Среду 23. Марта у 4 сата после подне у св. Ђурђевској цркви опојано а затим на великом успенском гробљу матери земљи предано.

Вечна јој памет.

Явна коресподенција.

Гд. К. П . . . . . учителю у Београду. Примили смо једну Фор. а у писму стоји да шаљете два Форинта. Молимо да изволите предплату попунити. Чудо нам је да по речима вашима учитељи престонице српске држе да је за њи доста школ. лист у Читалишту читати !! Томе се гласу доиста нисмо надали ни из најудаљенија села, а камо ли из Београда.

Г. Г. Јовану Миловановићу и Сави Павловићу савршеним богословима у Србији и Гд. Јовану Ђурчићу учителю.

Молимо да јавите где се находите и куд да вам се пошљу Листови за прву четврт овогодишњу у накнаду за ланьску предплату.

Нашим многогоуваженим предплатницима у Далмацији и у Боки Которской.

У накнаду за ланьску предплату шиљан је лист школски овим предплатницима : Српској Клирикалној школи и одбору срб. девојачке школе у Задру. Пречастној Г. Г: Атанасију Чурлићу и Герасиму Петрановићу архимандритима ; Лукіяну Милковићу свештенику у Врлици Спиридону Маргетићу Протопресвитету у Имоцкоме ; Лазару Ерцеговићу пароху у Котару, и Јовану Аврамовићу пароху у Рисну.

Из Далмације предплатили су досада ове године: Његово високопреосвештенство Господин Стефан Кнежевић Епископ за два ексемплара 8 Ф. Високопречастни Г. Герасим Петрановић 2 Ф. Пречастни Гд. Вуиновић пресвитер и члан Конзистор 2 Ф. г. Петар Петрановић учитель у Кистању 2 Ф. Г. Ђуро. Анд. Јовић у Шибенику 2 форинта.

☞ Са овим бројем завршује се предплата на Школ. Лист свим оним ланьским предбројницима кои су бившем Уредништву за прошлу годину два форинта платили.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 7. У Сомбору 15. Априла 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

Народна Школа и туђи језици.

Народна основна школа постоји за то, да се у њој деца од шесте до дванаесте године воспитањем и учењем приправљају за уредан, извршан, поштен, разуман и дјателан живот у породици, у општинској задруги и у цркви. Сваки човек је члан једне известне породице, једног народа и једне цркве, па с' тога се и ученици у народној школи имају воспитавати у духу свог вјере и народности, упознавати са красним обичаима што изтекоше из народне прошлости, и што им служе за подпору садашњости а за јемство лепше и красније будућности. Језик матерњи, та највећа светиња, коју невина дечица од своје Мајке као најдрагоценији аманет добише, јест једини носилац и орган воспитања и учења не само у дому родительском, него и у народној школи. Као што неможе човек по речма Спасителјевим служити уједанпут Богу и мамони; као што неможе ни један од нас бити срдцем и душом у један мах Србин и Немац, Хришћанин и Мухамеданац; тако неможе ни мало дете у народној школи одједанпут с' једнаком вољом и љубави више језика учити и научити.

Осим дома родительског школа је овде код нас једино место, где можемо сасвим свои бити и свој језик неговати. Свуда смо у грађанском и општинском животу упливу инородних стихија изложени и њима подложени; па баш с' тога нам као очне зенице чувати ваља у чистоти дом и школу;

ер ако се и у ове, по нашој нехатости, туђинство увуче и надмоћне отме, шта ће нас онда кадро бити од народне пропасти сачувати?

Познаватељи природног развитка духа човечијег, једногласно потврђују, да се у раној младости само матерњи језик учити има, и тек кад се овај темељно научи, онда се може приступити, — где је нуждно — к' познаваню туђих језика, који се поједине и помоћу матерњег најлакше присвоје. Напротив свако пренагљење у ученю страних језика, и ученје ових пре матерњега, страховите и ужасне природне последице на деци оставља за целог живота њиховог. Такова деца, која у детињству туђе језике уче заједно са матерњим или пре овога, обично ненауче ни једног језика како ваља, него се навикну папагајском говореню без мишленя; у говор на матерњем језику мешаю безобзирце стране речи, и неосећајући како је то гадно, смешно и сажаленя достојно, још се у надувеној охолости својој поносе, што нису као друга браћа њихова, која су тако проста и неука, да своим матерњим језиком чисто и правилно говоре. Па што је још најгоре, од тако воспитане деце понајвише постану људи чисто као умом умануги, без сталног карактера, без народног поноса, без топлог осећаня оне заједнице духовне, која међу људма једнога племена и језика треба да постои.

Доказа' ниje нам нуждно далеко тражити. Погледајмо имућнију цивилизовану класу народа нашег по варошима и варошицама, где одавна постои ядни и противприродни обичај децу пре и већма туђим језицима учити него матерњем. Стид и срамота нас обузима кад чујемо већи део наших отменних лица тако ядно и чемерно српски говорити, да је у говору њиховом помешано свакојаких туђих речи и нагласака (акцента), а ни три чисте српске речи неумеју једно за другим рећи, особито ако је говор о науци, о занатима, о оделу, елу, и о алатима.

Овоме злу криво је воспитање домаће и дружевно, које нас је до тога довело било, да су почевши од племића па до простака у премногим породицама Срби деци скоро своју децу звали: Палчиком, Јанчиком, Пишчиком, Терчиком, Малчиком, и т. д. и у чијој су кући деца најпре туђ језик учила, тај је само сматран у нас за воспитана човека. Потомци оних Срба који су живот и све што им најмилије беше за веру, име и језик жртвовали, почеше се једно из нехатости и чезње за туђинством

одрицати прадедских светиња и већма любити туђе него своје. Я очито кажем да то није произвела туђинска власт, него нехатост и немарност Србских отменних људи; ер никада није у стању споља ниједан морални притисак народе упропастити, него погибија и пропаст сваког народа лежи у њему самом, у његовој тежњи за туђинством и у презирању своје собствености. „Лежи и лежаће до века у робству онај народ, ког срдце незна за народни понос.“

У нечему много је овоме злу крива и наша стара школа, која је на жалост у првој половини овога столећа већма наличила на неку хаотичну учионицу страних језика, него на србску школу; ер у њој се осим црквено славенског језика, учило немачки, мађарски, гдешто романски па и латински, а само не србски.

Пре петнаест година поче се помало ведрити на зренику народности наше. Србски Буквар, Србске Читанке и друге школске књиге на нашем материнем језику, трудом прослављеног Нестора Србских Учитеља Преосвештеног Епископа Платона сачињене, и у србске школе уведене, отворише нам врата к' правој просвети народној. Србски језик постаде учевним језиком у нашим основним школама, а црквено славенски почесе од год. 1857 учити не само механично, него и с разумеванем. Други туђи језици из школа наших изосташе, а по смислу просветителстване наредбе и немачком би језику само у главним основним школама место било, да њиме наши људи, на туђинство навикнути, силом желили да се овај свуда па и у сеоским школама предаје.

Искуством је засведочено, да народне школе само тамо одговараю правом задатку свом, где се у њима један једини и то материн језик учи. Ученђ више језика у малој народној школи свагда је по децу и по учитеља врло мучан, и суетан посао.

Сви други народи то су одавна већ увидили, па зато се у мађарској школи учи сада само мађарски, у немачкој само немачки а у француској француски. И напредку наше школе и нашега народа прво је и једно од најглавнијих условија то, настојавати да у србској школи србски језик влада и да деца наша пре свом језику добро извикну, него што почну туђ који језик учити. Покрај тога у нашој школи осим србскога језика мора се учити и црквенославенски, и овај на молитвама, Часловцу, Псалтиру, појању, Еванђеліама, Апостолима и тумачењу

єктенія однесе седмично до 10 сати, па с' тога нам є іош ианѣ него другима могуће стране єзике у школу нашу примати, и њима децу без нужде обтерећивати.

Народни Сабор од године 1865 врло є добро то увидіо, кад є донео заключенѣ (§. 33) да се у основним школама само српски єзик учити има, а (у §. 50) у главним основним школама да се осим српског учи іош єдан и то онай, на ком ће деца гимназіалне или реалне науке учити.

Оба ова заключеня врло су добра и по нас спасоносна. Њи држећи се сачуваћемо децу нашу од забуне а єзик и народност од пропасти; єр као год што се у основној школи довољно посла има са темељним ученѣм матернѣг єзика и на њему основних наука, тако исто у главној основној школи више од два єзика употребљавати посао є неупутан и узалудан.

Код нас многи неразликују школу основну (Elementar-Schule) од школе главне основне (Hauptschule). Основна школа є одређена за сву децу, да се у њој воспитаваю, и уче вѣронаук, матерњи єзик с' вештинама читаня и писаня, обштеполезна знаня из природописа, земљописа и историје, рачун, и појнѣ. Ова школа нестои ни укаквој свези са гимназіом и реалком; из нѣ по готову сви ученици прелазе у практични живот, а они кои хоће да се далѣ школују, мораю најпре барем IV. разред у главној школи свршити, из ков се єдино ученици у гимназію и у реалку примаю. У главној школи опет се деца уче наукама на матернѣм єзику а уз' то приправлаю се код нас за ступанѣ у реалку ил у гимназію учећи немачки читати, писати, разумевати и познавати граматична правила овога єзика. У целом провинціалу Српском за сада имамо само три оваке школе: у Новомсаду, Вршцу и Сомбору. Докгод у тим местима буду постояле реалке и гимназіе са немачким учебним єзиком, дотле є необходно нуждно да се у ових нашим главним школама учи немачки, єр већина деце из IV основног разреда прелази у те школе. Исто тако за гимназіе Карловачку, Винковачку и Осечку, и за реалке Панчевачку и Митровачку, па и за практични трговачки живот нуждніе є знанѣ немачког него маћарског єзика. Притом сада имамо нашу явну гимназію у Новом Саду, у коіой ће се и маћарски єзик редовно кроз сви 8 година учити, па ће га немачно младић, кои жели у маћарском свеучилишту науке продужити, за толико година лакше и темељніе тамо присвоити, него што би га дете у малой школи, покрай осталих многобройних предмета научити могло.

Буду ли пак горепоменуте средње школе у нашой земљи, на име Сомборска и Вршачка реалка, и Новосадска гимназія и реалка примиле мађарски єзик за учебни, онда, али тек онда имао би се и то само у главне школе наше на место немачког єзика мађарски увести, ал' ученѣ немачкога морало би тада сасвим изостати.

Но рећи ће когод, има родитеља, кои би ради да им дете из IV основног разреда пређе у Бајску, Печујску, Сегединску, Темишварску или другу кою гимназію, па због те деце нуждно є да се у србској школи учи и мађарски барем читати и писати?

На ово приметити имам: Ако би допустили да се у нашим главним основним школама уз све садашње науке и єзике іошт и мађарско читање и писање као редован предмет уведе, то би се за ово последње єдва два или највише три полусата преко седмице употребити могла. Тим би се и учитељи и ученици сила намучили, а ови ипак не би толико успеха показали, да мбгу у гимназію пређи, него би єдва у мађарску IV. класу примљени бити могли, притом за сву ону осталу децу што у немачке средње школе ил' на занате иђи намераваю, био би сав тай труд дангубан, несносан и управо речи узалудан.

За ону србску децу, кою родитељи желе у мађарску гимназію дати, знам ја ова три спомоћна средства. Прво є средство, да се родитељи договоре са єдним учитељем главне школе, — кои є кадар децу мађарски учити, — пак нека овай за умерени хонорар, њихову децу у извапредним часовима по 3 сата седмично бареи за єдну годину учи мађарски писати, читати, разумевати, по нешто говорити и правила граматична познавати. На тай начин ће ова деца много више и за краће време научити, а ученѣ то ипак неће сметати школи и напредку остале деце, коіой тай єзик није од потребе. Овако се већ три године у IV. разр. Сомборске мушке школе приватно мађарски єзик предає с' таким успехом, да ученици, што га ту уче, у Бач, у Печую и у Врбасу у I. гимн. разр. примљени биваю, и гдекои се тамо у наукама отликую. Друго є средство, да такова деца ученѣ Србски IV. разред приватно код куће од инструктора уче мађарски. Ово се препоручуе тамо. где учитељи срб. школе не би у стању били децу у мађарском єзику приватно обучавати.

(Продужиће се).

О учењу писања и читања.

II. Писанѣ, познаванѣ писмена и считаванѣ.

Пошто су се деца у сматраню предмета што се у околини њиховој находе, и у разговараню о тим предметима прилично извештбала, а притом ручно и умно за читанѣ приуготовила, приступа се к самоме учењу писања и читања.

Пре него што се у ово упустимо, морамо напоменути, да премда се сви најбољи новији учитељи слажу у томе, да ваља најпре учити писати па онда читати, ипак што се поєдности у поступку при овом учењу тиче, има између њи нека разлика. Тако єдни веле да є најболѣ учити писати и познавати само мала писмена, па кад деца науче писати и читати са овим писменима, тек се онда прелази на познаванѣ и читанѣ штампаних грађанских слова; други би ради да се најпре уче писати мала писмена рукописна и уз' то да се познати уче само мала грађанска; трећи напоследку хоће да децу покрај писања сваког малог писмена упознаду одма са свима облицима тога писмена, дакле с' великим рукописним, с малим и великим штампаним, па напоследку — код нас — и са самим црквеним писменом. У нашим школама на препоруку г. савѣтника Натошевића примлѣн є год. 1861. овај последњи начин и искуство є показало, да є начин тај много бољи и по нас практичнији по томе, што између наших великих и малих и између грађанских и црквених писмена ниє велика разлика, па се могу на єдампут научити. Уз' то кад дете научивши писати мало писме, упозна се са обликом великога рукописног, са малим и великим грађанским и црквеним, па увидивши у чему су єдно на друго налик чує шест пута єдан и исти глас, кои се томе писмену дає, то онда много вѣма утубн облик писмена и значенѣ нѣгово, него кад би обашка учило само мала писмена познати, а обашка остала

Што се тиче реда по коме се мала писмена писати учи, то би најбољи био онај, по коме писмена по сродству изгледа долазе, почевши од најпростијега, као што є у кратком упутству за учитељ назначено. Но ако се у призренію узме та околност што се уз писанѣ одма и считавати учи; онда се препоручити може мало другчији ред, а то є овај. Прво се уче писати знаци чистих самогласа': і, и, й, е, о, а, у.

Затим сугласници овим редом: с, п, т, ш. — г, ч, н, нь. — л, ль, м. — з, ж, х. — д, р, ц. — ћ, к, в, б. — ђ. ф. — И напоследку сповни самогласи: є, ѣ, ю, я. —

Овим малим одступанѣм од уобичаеног досад реда при ученю писаня, добили би то, што би деца одма са првим сугласнаком могла се вештбати у спаяню слогова са свима самогласима, шта више и у исписиваню и изчитаваню целих речи и реченица, те тако би се ученѣ писаня и читаня много већма деци милило него досад, и читанѣ би одма пшло течно а не би се дуже времена морали гласови повдинце изговарати, као што то сада у многим школама нашим бива.

Писанѣ, и познаванѣ самогласа свршити се може за четири дана радећи сваки дан пре и после подне. Тако би се седме неделѣ научили сви самогласи прости.

За остала писмена због спаяня, считаваня и исписиваня, удесити се мора, да се сваки дан само по єдно ново писме научи; тако сваке неделѣ одприлике 4 писмена научивши осме неделѣ прешли би писмена: с, п, т, ш, девете неделѣ: г, ч, н, нь; десете неделѣ л, ль, м. — Од тада због умноженог вештбаня у считаваню и у писаню, мора се за свако писме по два дана или барем подруг дана узети, и тако на єданайсту неделю долазе писмена з, ж, х; на дванайсту неделю: д, р, ц; на тринайсту неделю: ћ, к; на четринайсту: в, б; на петнайсту: ђ, ф. Напоследку шеснайсте неделѣ уче се писати и она остала писмена што се у нас употреблюю, а то су: є, ѣ, ю, я.

На свршетку шестнайсте неделѣ треба да деца сваку србски написану реч полагано читати и написати умею.

Спомоћна средства при читаню нуждна су ова:

1. Штица, у коіой су на среди уздуж црвеном боіом у облику великих и малих штампаних писмена написани самогласници: а, е, о, у, і, и, й, я, є, ѣ, іо, ю. — С' єдне и с' друге стране уз' ова писмена нека су црном боіом написана сугласна велика и мала писмена и то оним мало час назначеним редом. —

2. Цела азбука или сва писмена црквена по азбучном реду велика и мала на єдной штици. Но ова се штица тек доцніе у целости своіой употреблюе.

3. Сва писмена мала из грађанске азбуке ваља написати у повеликом формату, пак прилепљено на дебелой артији изсећи свако писме с' артіом заедно, колико оно захвата, и сложити у једну котарицу, коя ће се звати писмарица.

4. Премда се на првой штици већ могу сва вештбаня у спаяню гласова или считаваню предузети, ипак є добро, да учитель начини себи зарад вештбаня у считаваню іошт једну штицу, коя ће се звати штица за считаванѣ. Ова штица мора бити на више табака написана, као што ће се из далѣг разчланьивания овога предмета увидити.

Сад приступам к разлаганю поєдиних лекция из науке о ученю писаня и читаня.

1 Образац за писанѣ и познаванѣ самогласа: і, е, о, а, у.

Учитель каже деци да ће сад почети учити писати и читати, и ободри их да ће тай двоструки посао лако ићи, єр су се за нѣга већ прилично спремили. По том запита децу да му кажу једну реч, коя се починѣ са оним гласом коєга ће знак учити писати, дакле найпре реч што се починѣ са гласом і. — Кад дете погоди, учитель га позове да ту реч растави на слогове, затим на гласове, и на последку да осебице изкаже онай први глас. — Кад се све ово учини, онда учитель напомене да тай глас има свой знак или писме, и да ће он сада то писме написати, ево овако: Учитель пише потезове из коих се писме састои, а деца после сваког потеза кажу какав є, дакле за рукописно і — говоре овако: танки, дебели, савіен.

Учитель продужи: Дечице! ви већ сви знате да є ово потез танак, дебео и савіен, я ћу сад над онай дебели потез метнути једну точку, — и то є сада писме і. Кадгод га дакле одсада видите, како ће те га звати? (і). Из коих се потезова састои і? Шта се над њиме находи (·) Где стои точка? — Ево я ћу іошт једно і написати, ал ми морате ви потезове казивати (танки, дебели, савіен) Шта іошт недостає? (точка). Где ваља написати точку? (над дебели потез) Ето сам и то урадио Какво є дакле писме написано? (і). Покушайте сад у ваздуху то исто писати! Учитель говори: „у вис, доле, сави, точка;“ а деца пишу і. У место ових речи може се говорити за сваки потез по єдан брой, овде дакле: єдан, два, три, четири; или за танки по-

тез єдан; за дебели два; за танки савієн опет єдан; за точку два. То зависи од волѣ учителѣве и од навике коју є у школу увео.

Пошто тако сва деца пет или шест пута у ваздуху писме і напишу, позове их учитель да изнесу таблице, да лепо седну и узму у руку писальку, и да по нѣговом казиваню пишу на табли. Чим писме готово буде пита их: Какав є глас у тога писмена? Потом заповеди да таблице издигну и прегледа како су писали. Ако є ков дете ружно написало, учитель на ново покаже свима како треба да се напише то писме, па онда єдно или два онако ружно написана писмена, и покаже у чему су погрешили и на што им ваља пазити. На то опет пишу деца по ново на команду учителѣву, све дотле, док сва неумеју лепо написати писме і.

У школама са више уєдно саставлѣних отделења учитель само у први мах неколико пута командира, па онда заповеди да сами мали ученици исписују целу єдну страну табле са тим писменом, броећи єднако у себи потезове. Он међутим учи старију децу.

Кад се деца добро извеште у писаню тог писмена, учитель их іошт єданпут испита, какав глас оно има, пак заповѣди да таблице побрашу и оставе, а да пазе на школску таблу. Ту учитель уз' мало писме напише велико и испитав у чему є ово налик на оно мало, или ков потезове виде и у малом и у великом, каже им да є то велики знак од гласа і.

Затим у чему се разликує велико писме од малога? Ово се само учи познати а не писати.

Под мало рукописно напише учитель мало грађанско писме и рекне, да є такво і у кньигама па одма пита у чему є ово налик на мало рукописно? (има дебели потез у среди између два танка, и горе точку). У чему є различно? (први танки потез у рукописнога і има кос правац а у штампанога є положен; дебели потез овде є много усправнији и дебљи него тамо; што є тамо савієн, то є овде доле положен). Тако исто уз мало грађанско напише учитель велико, а деца одма познаду да є то велико і. Под мало грађанско напише мало црквено, а под велико грађанско напише велико црквено, и єдно с другим сравни, те тако деца утубе све облике од писмена і.

После тога покаже то писме на свима штицама, даде да га деца изнађу у писмарици, и изнађено да у вис дигну те свој деци покажу. Напоследку заповеди да сваки у свом буквару то исто писме наће међу рукописнима, грађанскима и црквенима, и да му глас каже.

Пре него што деца кући пођу, позове их учитель, да у ваздуху неколико пута то писме напишу, пак им заповеди да код куће целу једну страну таблице тим писменом испишу и у школу донесу.

Овако се поступа са свима самогласним писменима. Међутим нуждно је ипак неке особине свакога писмена споменути, а то су ове.

За писме „и“ потреба истраживати реч, коя се њиме почиње, него само рећи: ви сте ютрос научили знак од гласа і, али се тай може и овако писати: (учитель пише „и,“ а деца говоре: танак, дебео, савијен, дебео, савијен). Колико има ту дебелих потезова? колико савијутака? Какав глас има то писме? затим се пише у ваздуху и на табли и т. д.

За писме е. Испита се реч коя се почиње гласом е. Учитель пише и говори а деца мотре и за њим говоре: танак, одозго замотан, савијен. Ето видите овако замотани потез вама је већ добро познат; ви га умете већ одавно написати, па сад упамтите, то је знак од гласа е. Какав је ово знак? (од гласа е.) Покушајте написати писме е у ваздуху: кос танак, одозго замотан, савијен одоздо на десно; или један, два, три. — Остало иде као и код пређашњих писмена. На свршетку позове учитель да растворе сложени глас је, па да заједну напишу овако: іе.

За писме о. Испитавши реч, што се почиње са гласом о, позвати ваља децу да напишу једно коло или прстен, и казати да је писме о много налик на то. Потом учитель пише лево полуколо, од горе до доле, у свези с њим десно полуколо, и коврчицу, пак испита кои је први потез? (лево полуколо). Од куда је вучен тай потез? Где се свршује? Какав је то потез по дебљини? (дебео). Где је найдебљи (у среди). Какав је други потез? (десно полуколо)? Од куда је тай потез вучен? (од доле)?. Куда је вучен? (у вис) Где се састаје са левим полуколом? (горе). Шта је у целости? (коло). Шта има нагорњем вр'у (коврчицу). Тактира се овако: лево

полуколо одозго на лево доле, єдан; десно полуколо одоздо у вис на десно, два; ковчица, три. —

Остало иде све по горњем образцу. На свршетку упуте се деца да растворе глас іо на і о, па да оба писмена заєдно напишу и изрекну: іо.

За писме а. При показиваню како се пише, напише учитель најпре коло вукући одозго доле и опет у вис, и то є у такту єдан; затим уз то вуче од горе доле дебели потез и рекне два; па онда савиєн на десно и рекне три. Тако се и тактира на писанѣ дечиє у ваздуху: коло, дебео, сави, или єдан, два, три.

Све остало иде по више пута споменутом образцу. Напоследку растворе деца споєни глас я, па гласове іа; саставе га опет и пишу заєдно іа.

Последњи самогласник, кога прве неделѣ писати учимо єст у. — Пре него што га учитель писати почне, каже он деци да се писмена і, е, о, а, пишу само између средњих повука, а ту се почиње и писме у, само што се други дебели потез вуче чак до дольне линије. Учитель пишући сваки потез одслови да деца виде шта он ради, и говори: танки, дебели, савиєн, дебели чак до дольне повуке, од доле у вис дугуљасто замотан. То є знак од гласа у, или писме у. Кои є први потез, кои други и т. д. Од куда се вуче четврти потез? Докле се вуче? Какав є по дебљини тай четврти потез? (озго дебљи, а оздо све танњи). Какав є последњи потез по дебљини? (танак) на кою є страну замотан? (на десну.)

Остало є све као и у образцу.

Напоследку спая се і и у уєдно и пише се заєдно іу.

После овога вештбаня учитель ће учити писати „й“ и рећи да се то употребљює споєно са е, о, а, у, али кад су ови гласови напред, као: ей, ой, ай, уй. Све ово имаю потом деца и написивати.

(Продужиће се.)

Рачунски задатци

из науке о газдованю

(за псалтирце и недељошколце)

Рана се марвена управља по тежини њеној.

Газда неки има три краве, ков заедно изеду на дан једну центу сена, а све три су подеднаке тежине. — Колико се има свакој дати на дан? — Колико на месец (30 дана) а колико на годину (360 дана)?

(На дан 33⅓ Фунте на месец 10 центи а на годину 120 центи.) —

Говедче потребује толико центи сена на месец, колико је тешко кад се измери.

Ако се две краве свака од 9 центи, 7½ месеци сеном ранити имаю, колико ће морати сена газда приправити.

(На дан 60 фунти, на месец 18 центи, а на 7½ месеци 135 центи.) —

Владислав има 3 краве, ков су 28 центи тешке, а рад их је ранити на јаслима 8 месеци. Колико јутара мора он имати сена или друге такове пиће ако му на јутру роди 32 центе. —

(На дан потребује 93½ фунти; на месец 28 центи, на 8 месеци 224 центе пиће, а кад ову суму поделиш са количином што на јутру роди, то онда изилази да мора имати 7 јутара сена.)

Милан има посејано три јутра детелине, а може добити на сваком јутру толико, колико износи вредност 45 центи сена.*) — За колико ће времена моћи он тим изранити 4 краве ако свака има 7½ центе тежине.

(4½ месеца.)

Само кад краву добро раниш наплатиће ти се добро рана, млеком и другим производима.

Драгомир има у приправности сена, репе, детелине и остале пиће толико колко важе 400 центе сена. Тиме израни он од 1. Новембра до 20. Маја, 6 крава, сваку од 10 центи тежине, а рачуна центу сена у 75 нов. — Пита се

а.) Колко фунти сена долази на једну краву на дан.

б.) Колико прима новаца?

На дан долази на сваку краву 33⅓ фунте; на свих шест краве 200 фунти на дан, на месец 60 центи сена; на 6⅔ месеци 400 центи. — Приход чини 300 форинти. —

У колико ускраћујеш крави рану, у толико ће ти манје млека давати и друге користи.

Влайко са 400 ц. сена рани 8 крава (сваку од 10 центи) за 200 дана, па му се наплати цента сена са само 60 нов.

Колко фунти долази на једну краву? (25 Фунти.)

---

*) Једна фунта сена вреди за раненје марве толико колико ½ фунте прекупљеног зрна; 2 Ф. сламне сечке; 3½ Ф. зелене кукурузовине; или 5 Ф. детелине.

Колко износи сав приход? (240 фор.)

У колико има штете Влайко наспрам Драгомира. (у 60 фор.) —

Добра крава једна потроши на дан 30 фунти сена (или друге ране у вредности од 30 фун. сена.) Половина од тога нуждна је за њен обстанак, а за сваку фунту од оне друге половине ране даје она ½ оке млека у вредности само по 3 новчића ока. Колико ока млека даје свака цента ране? (25 ока или 50 фунти млека.)

Колико новаца вреди млеко што се добије од једне центе ране? (75 нов.)

На ютру роди 30 центи сена или друге ране од толике вредности, у колико се ово исплати тим млеком? (22 фор. 50 нов.)

Осим тога долази сва торина земљедѣлцу на дар.

Ако крави која би по своіой тежини требало да добије на дан 30 фун. даеш само 25 фун. сена; то она ипак 15 фун. потроши за свој обстанак и живот, а остало се претвори у млеко, колико ћеш ока млека добити? (5 ока или 10 фунти.)

Пошто ће те доћи онда 1 цента сена, ако се млеко продаје по 3 новчића ока? (цента долази 60 нов).

У колико дакле штетуеш на свакој центи сена због цимрисања? (15 нов.)

У колико манѣ добиеш прихода са ютра земљѣ на коме је родило 30 центи сена или подобне ране (4 фор. 50 нов.)

А колико добияш тада од ютра прихода? (18 фор.)

Ту је дакле осведочена истина да скуп двапут плаћа!

Запамти и ово: Може и слабије ранѣна крава дати до пет и више ока млека на дан, али онда мора она брзо закржљавити и забатали се, ер не добиа толико ране, колико іой је за живот нуждно.

Добро ранѣна марва даје јаче и масније ђубре него она што се рђаво и слабо рани.

Мирослав је добро ранио своју марву, па добије 100 кола ђубрета, и њиме нађубри своју земљу. О жетви примѣти он, да је с' ¼ више хасниo, него сусед, који је на своју њиву исто толико кола ђубрета изнео, али је ђубре било од марве слабо ранѣне. Ако се рачуна вредност једних кола слабога ђубрета само у 28 нов. — шта коштаю 100 кола слабога ђубрета? (28 Фор.) А колико вреде толико кола доброг ђубрета? (37½ Фор.) Дакле у 9½ фор. више! Али то је само засада продајна цена код нас; права вредност коју доноси жетва са сваких кола ђубрета је ова: Од лошијега 1 фор. 50 нов. а за 100 кола 150 фор. Сто кола добра ђубрета вреде 200 фор.

Кад се месару марва продаје свагда се више добија на ранѣној марви, а губи на кржљавој и мршавој.

Гойко купи 2 мршава вола за 92 фор. а прода исто такове и изгуби на том 6 фор.

Младен купи два ранѣна за 125 фор., а изгуби на њима само 2½.

Колико је изгубио новаца Младен? — (2 фор. 50 нов.

Колико је % изгуби Гойко? (скоро 6½ %).

Школске вести.

КНИЖЕВНИ ДАРОВИ. Високопреосвештени Господин Михаил Архиепископ Београдски и целе Србіе Митрополит имао је милост 36 комада духовног садржаја књига, које су све под Његовим Архипастирским благословом за ово неколико година у Београду на свет изшле, Библиотеки Српског Учитељишта Сомборског подарити. На овом великодушном дару Преосвештеног Дароватеља нека буде овим јавна благодарност пред лицем целога Србства изречена.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Ст. Врбасу с платом 105 Фор. а. вр. 25 пожуната жита, 3 хвата тврдих дрва, 3 хв. сламе, ½ сесіе земље за коју општина порез плаћа и бесплатни стан. Молбенице се имале до 10 Апр. ч. консисторіи Бачкој поднети. Мило нам је што општина Старо Врбашка порез за учитеља свога плаћа на тај пример могле би се и остале наше општине угледати, па іошт помоћи да се и земља та уради и готова рана учителю донесе. Само тако ће имати праву цену земља у плати учитељској.

До истога рока отворено је стециште на учитељско место у Дероњима с платом 56 Фор. 20 пож. жита ⅔ хв. дрва 14⅔ ютара земље рачунаюћи ютро по 1200□ хв. стан, и гувно од 900□ хвати. Како чујемо стари Дероњски учитељ г. Јанић, после 45 година службе постављен је у станџ покоја са трећином свое досадашње плате, коју у готовом новцу едва 24 Фор. а и у депутату врло мало износи. Ели могуће то станём покоја назвати, и може ли старина овај последње дане живота свога у миру и задовољству са своіом породицом проводити? — Зар ће Дероњска општина моћи гледати да човек, који је скоро по столећа њојзи служио, под старост просити мора?

У Ст. Ђурђу на Бегеју и у Иванди, — оба места у темишвар. епархіи. Прво с платом 218 ф. и 2 ланца земље, а друго с пл. 195 ф. 4 лан. земље.

ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ И БАШТЕ По званичном извештаю било је прошле год. у две моравске дивезе 255 школских библиотека са преко 25000 комада књига, које се непрестано умножаваю. Наука о подизаню и о неги воћа и баштених расада предавана је у брискоj дивези на 539, а у оломучкој на 366 основних школа, и подигнуто је у оних 539 школских вртова 98949, а ових 366 вртова 73272 комада воћака. Колика благодет за ту земљу и народ! а како је код нас? — Исто су се овако показали учитељи ревностни око неге пчеле и свилене бубе. Слава им, Слава!

ШКОЛСКЕ СКУПШТИНЕ. Министарство у Виртембергу наредило је, да одсад сваке године у сваком школском окружію између учительских скупштина једна буде и такова, на коју ће имати не само учитељи доћи, него и све свештенство и сви општински начелници и

сви окружни и срезки и општински лекари и сви у окружию налазећи се чланови више школске власти. — Тако се може напредовати.

НАГРАДЕ ЗА УЧИТЕЉ. Министарство просвете у Француској наредило є за сваку провинцију по златну єдну медалю у вредности од 200 фр за оне учитељ народних школа, кои од 1. Окт. 1865 до 31. Марта 1866, са явним предаванѣм користних за одрастлие предмета, са овима најболѣ успехе покажу.

ОТЛИЧИЯ ЗА УЧИТЕЉ. Министарство у Прайской наредило є, да се одсад оним учитељима, кои се особито заслужни покажу за свою цркву и оташтво, дае у отличие витешки крст домаћега ордена, и витешки орао истога ордена.

УРАЧУНАНѢ УЧИТЕЉСКЕ СЛУЖБЕ. Магистрат вароши Хофа у Немачкой Заклучио є, да у будуће сваком учителю ковга за свог прими, све године, што є на другом месту служио, прими, као да є служио код ньих, и по томе кад узтреба, да и пензию дае.

СТАНѢ ШКОЛА У ТАЛИЯНСКОЙ. По званичном извештаю у Миланским новинама има у Талиянской на ово близо 22 милиона становника ньих 16,999,700, кои не знаю ни запети читати ни писати, а близо 1 милион кои тако мало знаю, да се и ови оними причислити мораю. На ово уздише тай лист овако: „О ви, што с поносом вичете, нас є 22 милиона, покрите од срамоте лице своє, код вас є єдва 3 милиона глава, кои уму писамце написати, кньигу, лист, молитву прочитати. На сваку 1000 душа долази оних кои не уму читати ни писмати: у Пиемонту 603, у Ломбардии 599, у Тошкани 773, Модени 799, Романьи 802, Парми 818, Неаполю 880, Сицилии 902, Сардинии 911. Врло жалостно станѣ! А како є код нас?!

НАГРАДЕ ЗА ПЕДАГОГИЧКА ДЕЛА УЧИТЕЉА. На више места по Немачкой постои овай леп обичай, да се учительима даю новчане награде, ко ово ил оно задато педагогичко питанѣ писмено најболѣ реши. Ове су награде различне, єдан ил више дуката, по важности задатог питања, а питања се даю она, коя се у ком месту виде најважния за напредак школе и больи успех деце у овой ил оной научной струци ил воспитаню. Дела оценюю вештачке комисие у месту ил наполю. Има вароша, што сваке год. до 100 талира на ово жртвую. Са овим малим средствима учини се, те се учитељи надтичу и тим све савршении биваю, на велику корист деце и народа, где год оваке награде постое.

НАГРАДОНОСНА ДЕЛА. Министарство унутрашњих дела у Виртембершкой издало е награду од 220 ф. за књижицу о формацијама и таванима земљ, како се у ком пределу по Виртембершкой налазе, са описом свих користних фосилија и врсти земљ у њима и у каквом односиаю ове стое према расадима и усевима, и како би се најкористније за земљоделство употребити могле. Књижица од 5 или 6 табака мора бити просто и разумљиво написана, да се може и у основним и малим земљодељским школицама употребити.

УЧИТЕЛЬСКИ РАЈ. Овај е код наших Антипода у Новой Селандии. Онде у провинции Аукланду добие сваки учитель, како пет, само пет година учитељске службе наврши, 80 ютара земљ на дар, а 40 ютара добие сваки одма чим онамо дође. Окром тога изнесе школарина, коју од деце покупи на 500 фр. ср. годишњ; а исто толико додае још правительство сваке године свакоме као уздарј на труд.

Явна Кореспонденция.

Преч. Г. Д. М. . . . . пароху у М. . . . .
— Огледало Христіянске добродетељи добити се може код књижара Самуила Шена у Сомбору. — Ви сте послали 2 фор. 60 нов. с' тога вам се шалю уз Школ. Лист два Пријателя. Ово тако мора остати до месеца Јулия, ер иначе се забуна у рачуну прави.

Ч. г. С. Н. местном Школ. Директору у Калазу. — Почем сте пет бројева Школ. Листа и два броя Пријателя примили, а 6. брой Листа повратили, то изволите за прву четврт припадаюћу предплату од једне фор. а. вр. послати, пак вам се по жељи вашой Лист у будуће шиљати неће.

О Г Л А С.

Код уредништва овога листа може се добити „Школски Лист за годину 1865. (6 бројева Листа. 2 Додатка наслов и садржај) за 56. н. а. вр; — Даље Школски Лист год. 1864 (подпун састои се из 18 бројева) за 1 фр; а Школски Лист од 1862 састоећи се из 36 бројева за 1 Фр. 60. н. Ко само од прошле године Лист потребовао буде, томе ће уредништво ово послати га у завитку, као и овогодишњи Шк. Лист, иначе мораће сам поштарину платити.

Новци што се уредништву овом од обштина и приватних лица шаљу, молим да се у плаћеном писму доставляю.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 8. У Сомбору 30 Априла 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15 и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школскога Листа једапред на месец
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

О неговању праве побожности у народној школи.

Народна школа треба да је скроз задахнута духом побожности, и да се целим својим радом пашти осећањ вере, љубави и надежде христијанске код свију ученика будити и неговати, пак тако и самим оним ученицима, који код куће слабо религиозно воспитање добију, у овом погледу срдце умекшати и њи за примање освећења одозго пријемљиве учинити.

Све што се на неговање побожности у народној нашој школи односи, изложићемо у следећим точкама:

Свако предавање школско започети ваља с молитвом, а завршити с благодарношћу Богу. Да не би пак свакидашња молитва у механизам прешла и само се обичаја ради без осећања читала, препоручује се, да учитель пре молитве с две три речи побуди децу на важност њену, од прилике овако: „Драга дечице! Вас су добри родитељи ваши овамо послали да се учите лепим наукама, па да постанете ваљани и честити људи; помолимо се дакле Господу Богу да нам он пошље своју милост и помоћ за овај данашњи посао. Сад сви лепо устаните, прекрстите се, па замном из свег срдца читајте молитву пре ученя: Преблагій Господи ниспосли намъ благодать Святаго твоего Дѣха." — По свршетку школског предавања

нека учитель позове ученике на благодарност Богу овако: „Благи Бог нам је дао своју милост, па смо данас опет нешто ново научили што одпре писмо знали, а уз' то смо се вештбали и у ономе што смо одпре били научили; с тога нам ваља Богу на том дару Његовом захвалити, и зато ћемо појати сви у глас лепо и сложно: „Благодаримъ та создателю, яко сподобилъ еси насъ благодати твоея. и т. д.

Овде приметити ваља, да учитель при свакој школској молитви има пред децом на среди школе стаяти, с њима се заједно Богу молити, и своим владањем при молитви ученицима за образац служити. —

Кад деца први пут у школу дођу, и мало се у школи навикну, један између првих разговора учителевих с њима, нека је овај; „Знате ли се ви децо Богу молити? Нека дигне руку, који се зна Богу молити? — Ти се знаш дакле Богу молити; то је лепо од тебе; ти си се већ више пута разговарао са Отцем небесним! А тко те је научио тако лепо Богу се молити? — Ти имаш врло добру Матер, што ти је тако красан наук дала. Ал и ви други што се незнате Богу молити, сад ћете сви научити: устаните па гледайте и слушайте како ћу се ја сад пред вама Богу молити!“

Ученици нека на учителю своме виде, да је молитва свакидашња потреба сваке скромне и честите душе, и нека се навикну у тишини, са осећањем и с мислима сваку молитву свршивати.

Покрај прописаних од цркве молитава, нека учитель побуди децу, да се и својим собственим речма и мислима, за себе, за свог родитеља и добротворе Богу моле, и то из чистог детињског срдца свог. Такове дечје молитве јесу најкрасни цвет побожности, који ће у своје време добрим плодом уродити.

Народни учитель треба да својим животом и својим делима у школи и изван школе служи деци и људма за пример побожности и богоштовања. Кадгод он о Богу и о светим стварима говори, треба да говори са смиреношћу и са осећањем светиње о којој је реч. Мудри Англичанин Њути (Newton), најславнији природоиспитатель, чим је чуо име Божије изговорити, или га је сам изрекао, таки је капу с главе скинуо и сав се тресао. Тако је велики овај муж испуњен био страхопочитања према Творцу и сведржавном Управителю природе!

На њега се има дакле учитель угледати, а не на суетне лакомисленике нашега времена, кои сво знање своје хоће да покажу у изсмеяваню Божіег закона и уредба св. цркве.

Учитель има се чувати од псовке, куненя и богменя, од сваке шале са црквеним и светим предметима, и од изсмеваня ма коег не само нашег него ни туђег побожног обичая, све ако би тай и са суеверством скопчан био; ер често бива да простота по своме детинском начину мишленя и по своме живом уображеню найсветію истину облачи у ризу, коя се ученоме на први поглед суетном и непотребном чини, али се њоме найсветія осећаня у многобройноме народу побуђую, и побожност се храни и неге, — па чим се кои ватрени наученик несмислено додирне ове светиње народне и пред простотом хулити є почне, одма изчезну из срдца простога човека сва она лепа и света осећаня, а на место њи уселе се у њега страсти и пороци, кои како поздние люде, тако и целе народе упропашћую.

Као што се учитель сам има од свакога богохулства клонити, тако є обвезан и своє ученике од тога чувати, одвикавати, и побудити у њима гаденє и гнушанє од псовке, и свію невалялих и поганих речи. Особито има их одвраћати од злог обичая, код цркве и у самой цркви сигратисе, викати и безобразно понашати се, као што чине деца и одрасли люди по неким нашим варошима у време венчаня, и раздаваня анафоре, кольива ил' водице.

Науку Христіянску сматрати валя као главни предмет школского обучаваня, и предавати ю с' живом вером и са одушевленем, наочигледно, узрасту дечіем сходно и разумљиво, пак старати се да се наука та младежи омили, и на млађано срдце њихово благотворни утисак учини. Учећи истине христіянске, разсветљивати их валя примерима из Библичне Повести, и из Житія Светих. С особитом љубави валя децу упознавати са животом, делима и Евангелском науком преблагог Христа Спасителя, кои є нама пут, истина и живот. Остроумни и мудри Жан Поол, каже: „Найбољи Христіянски веронаук єст Житіе Христово, па затим одма страданя његових послѣдователя, ма ова и изван светога Писма описана била.*)

*) „Die beste christliche Religionslehre ist das Leben Christi, und dann das Leiden und Sterben seiner Anhänger auch außerhalb der heiligen Schrift erzählt." (Levana.)

Науку вере валя у свезу доводити са животом црквеним, а то ће бити, кад ученицима молитве, ектеније, псалме, и најкраснје црквене песме разјаснјемо, и кад их учимо смерно и складно појати, пак тим начином уселјемо у младјана срдца њихова любав к цркви, и радо пребиванје у храму Божјем. Многи премногн люди у нашем народу само зато нерду у цркву и нелюбе веру православну, што ю непознаю, и што им є осећанје затуплјено те нису у стању уживати оне духовне и тако рећи небесне милине, коє св. црква наша своим христіянски васпитаним чедама обилно пружа.

Од наука што се у школи уче, много ће се коешта доцније заборавити, али наочигледно ученје науке вере, оставља у срдцу младежи стално и вечите утиске, кои ће их кроз бурю и помрчину живота безбедно проводити мимо сваке пропасти к правоме определењу. Вера є мати свију племенитіих и узвишених дела што их є човек починити кадар: из нје се рађа савестност, поштење, правда, целомудреност, чиста любав, и поуздана надежда. Єдном речію, ученје науке христіянске, и воспитаванје у духу благочастія, производи у човеку све што є добро и похвално и чиме се смирени Христіянин од суровог дивјака и суеверног безбожника одликує.

(Продужиће се).

Народна Школа и туђи єзици.

(Продужено.)

Треће спомоћно средство за ону децу, кою родителји по свршетку српске школе у мађарску гимназію дати желе, єст то: да деца та, пошто трећи основни разред српски или псалтир сврше, пређу у мађарску главну школу и да се тамо за годину или више дана приправе за далје школованје. Овим се средством досада обилно послуживаху наши грађани, али я бя га само у крајњој нужди препоручио и то онима кои у месту српске главне школе немају, а ради су децу у гимназію слати. У том случаю боље є да се оно неколико деце, — коіой є знање мађарског єзика баш преко нуждно, — у мађарской главной школи томе єзику уче, него да се за лю-

бав ове неколицине сва остала деца у српској школи механичнім и привиднім ученѣм мађарског читаня и писаня муче, пренебрегаваюћи далеко нуждніе и важніе науке па и сам свой матерњи єзик, кога у српској школи найпре и найвећма учити валя, єр ако га ту правилно ненауче, у туђим га школама ямачно неће научити него іош и заборавити. Напоследку коме родителю ніе стало до тога, да му се деца у духу православне вере и своє народности и на матернѣм єзику воспитаваю, томе — кад већ другчіе ніе, — нека слободно стои као и до сада децу свою шиљати у туђе школе, пак ће скорим сам и уживати красне плодове одпадништва свог, али нетреба никако да се српска школа, ово єдино уточиште народног єзика и народности наше, поводи за тим занешеняцима, него треба да остане верна своме определеню, и да одранює честите синове српском роду, кои ће свой єзик, свою народност и веру више свега любити, кои ће кад одрасту бити люди очеличеног характера и пуни поштеня, а не слабе трске, коє найманьи ветриħ куд хоће савія и прегиба.

Уводеньe мађарског єзика у народну српску школу, данашньим даном, у колико є мени познато, найвише є онима између нас по вольи, кои су пређашньих година свом снагом хтели да нам школу понемче. Таковіх люди има међу нама готово у свакой обштини не само по варошима него и по селима, а видили смо да их є било на жалост и међу члановима нашег ланьског расправног сабора. Но хвала милостивой наредби високог кр. угарског наместничког савета од 10 Дек. 1862. Бр. 82,914, — коіом є забранѣно уводити у наше школе друге предмете и єзике осим оних, кои су год. 1855 од пређашнѣ владе одређени, — досада се немогаше неупутна жеља тих на зло брзих Србаля извршити. — Сад у овай час од наших садашньих црквено-школских власти зависи, хоће ли школа наша остати у стању своме определеню сходном, или ће постати опет место привидног ученя туђих єзика и механичног абрихтованя у овима.

С' поузданѣм очекую сви свой род и свою народну школу љубећи Србьи, да ће се наше црквено-школске власти у заедничком договору у томе сложити, да на питанѣ о том, требали да се у наше народне основне школе мађарски єзик уведе, високом правительству земальском онако одговоре, како и достоянство и права корист српскога на-

рода изискує, и да ће мудрим своим одговором кадри бити одклонити оне многобройне незгоде, коє би претоваривање неяке школске дечице са ученьм многих єзика у физичном, моралном и умном животу народа нашег проузроковати могло. Исто тако очекујемо од наших свестних црквених обштина, да ће оне овом приликом опет молбено припасти к' престолу пресветлога Цара и Краля нашег, зарад оживотворења наше црквено просветне автономіе, кою нам и земальски закони, од године 1792 и 1848 обећаше и кою сугрђани наши протестанске и реформатске вероисповеди у пуной мери већ уживаю. А и дотле, док овострана права наша у погледу на цркву и школу законитим путем у живот нестуне, чуваймо сви мали и велики нашу народну школу, као очи у глави, и негуймо у њой наш мили материњи єзик, нити лакоумно допуштаймо, да нам србска школа са наше нехатости и немарности пропадне и однароди се, єр с' њоме ћемо и ми сами пропасти и од своє народности одтуђити се.

О ученю писаня и читаня.

II. Писанє, познаванє писмена и считаванє.

(Продуженє).

2. Образац за писанє, и познаванє сугласника и за считаванє.

Докле се уче самогласи, дотле нема места считаванє, но чим се єдан сугласник научи познати и писати, одма се има он са свима самогласницима спаяти и заєдно изговарати, а сви самогласи опет имаю се са новонаученим сугласником спаяти, тако постає считаванє слогова и речи. Од сугласника као што є горе речено, найсгодніе се може први узети писме с. Овде ћемо дакле на овоме писмену показати образац целе радньє:

Учитель запита за реч коя се починє гласом с. Деца одговоре: Сава, или друго што. Учитель позове да єдно дете ту реч раствори на слогове и на гласове, па да каже іошт єданпут

први глас. Кад то буде, онда рекне учитељ: Децо ви већ умете из слога са, написати глас а; а онај други глас неумете још написати. Сад ћемо дакле учити писати знак од гласа с. Пазите, ево ја ћу га сад написати. Учитељ пише а деца пазе и говоре какви су потезови: (точка горе, од ње се вуче лево полуколо.). Ето то је писме што значи с. — Какав глас има ово писме? Како се пише? Шта се има најпре написати? (точка). Где се пише точка? (близу горње средње повуке). Од куда почиње савијен потез? (од точке). На кою се страну савија? (на леву). Какав облик има тај савијени потез? (испупчен на лево). Где је тај потез најдебљий? (у среди). Какав је одоздо? (све танји) Куда се савија одоздо? (на десну страну горе). Докле иде тај савијутак? (мало ниже него до среде). Какав облик има цели савијутак? (као лево полуколо, с' краєва танје а у среди најдебље) Какав је глас у тога писмена? (с'). Из коих се потезова састои? (из точке и левог полукола). За точку дакле можемо казати: један а залево полуколо, два. Сад устаните сви, па ћемо писати писме с' у ваздуху. Пружите руку преда се на среду: Један (точка); два (лево полуколо). Тако се пет или шест пута пише у ваздуху, а Учитељ пази да свако дете држи писаљку онако као кад се пише и да баш оно ради што треба, и што му он казује. —

Потом се пише на табли. На први задати знак деца седну, на други знак поваде таблице и наместе, на трећи знак узме сваки у руку писаљку и намести се за писање. (За први знак може се свагда употребити 1; за други 2; за трећи, 3. — Каквог ћемо гласа знак сада писати? (гласа с') Почните дакле један! (точка). Два! (лево полуколо). Шта смо сад написали? (с). Подигните таблице да видим како је ко написао! На то учитељ прође између деце и прегледав посао похвали оне, кои су лепо написали, а онима кои нису добро написали покаже поједине на њиховим таблицама у чему су погрешили и како би ваљало да су писали, пак онда и на табли покрај онога свог писмена напише онако ружно како је гдеков дете написало и упути све како се писати има, затим опет на ново тактира а ученици пишу пет или шест пута то исто писме.

Кад се све то уради, учитељ побрише оно на сред табле написано писме и пише га под самогласнике у други

ред. Уз мало рукописно напише велико, и пропитав єли налик на мало, и у чему є налик на нѣга а у чему се од нѣга разликує, каже им да є то велики знак од гласа С. Али овай се засада неучи писати но само познавати. Исто тако написує, показує, упознати и сравньивати дає учитель мало и велико (као штампано) грађанско под рукописнима, и мало и велико црквено писме. Мало грађанско пише он под мало рукописно а велико грађанско до нѣга под велико рукописно. Испод ових написує се мало и велико црквено под дотичним грађанскима. Сад учитель изазове неколико деце, да на штицама траже и покажу писме с. У тай мах сви ученици имаю гледати у штице и за онима тражити то писме, а кад га онай нађе и покаже, онда мораю сви изказати глас тога писмена. Потом єдно дете изнађе у писмарици то исто писме и подигнув у вис покаже свой деци, на коє ова опет кажу глас тога писмена.

Напоследку свако дете тражи у своме Буквару то новонаучено писме, найпре међу малима, затим међу великим рукописнима, и тако редом међу грађанскима и црквенима.

Сав овай посао што се досад радіо, чинѣн є и код познавања самогласа, али сад наступа считаванѣ, и то бива овако :

Учитель рекне деци: ви већ знате да се глас с' не изговара сам за себе, него с' другим гласовима заєдно. Тако у почетку овога часа казасте ми да се тим гласом „с“ починѣ єдна реч. Коя є то реч била? (Сава). Ето, та ми већ можемо сад први слог из речи Сава написати? Кои є тай први слог? Кои су гласови у томе слогу? Покушайте уме л' сваки написати слог „са“ — Учитель тактира а деца пишу. Подигните да видим! Тако ћемо после подне іош много других слогова, и гдекоє речи написати. Али сад оставите табле на поличицу што є под скаміом, па пазите шта я показуєм на табли, и говорите оне гласове коє я покажем. Учитель прстом, прутом или правачником покаже писме і, па онда с. А деца читаю іс. Знате ли реч коя се починѣ са та два гласа? (іса) Тако редом покаже учитель све по єдан самоглас, и суглас с, а деца читаю: ес, ос, ас, ус. Но нипошто нетреба допустити да после првог гласа застану, него нека га отегну и с њиме суглас споє, дакле не є' с' него ес. — Где има сгодна реч што се починѣ са тако споєним слогом, ту учи-

тель упути децу да се сете, коя є то реч, да би им се тим ученѣ омилило, али опет нека му є овде први и главни посао спаянѣ самогласа и сугласа. —

Овай се посао ради прво на табли, друго на штици писмена (I), и треће на штици за считаванѣ, на коіой имаю бити написани слогови и речи што се из дотле познатих писмена састоє.

Сад опет учитель покаже найпре сугласно писме с, па одма затим єдан самоглас, а деца считаваю: си, (први слог од речи Сима), се, со, са, су. — И то се ради на сва три места, редом и преко реда, онако као и пре.

Потом Учитель продужи овако: Ми смо сад већ почели спаяти и считавати, ал' іош писмо прочитали ни єдну реч. Ето нека изиђе єдан па нека нађе у писмарици, писмена н' с' а'. Дете уради то, а учитель послаже писмена єдно до другога и покаже свой деци, а ова читаю: н–са. Бил могао кой наћи ту реч на табли, на штици єдной и другой? Єдан показує а сви у глас считаваю. Кад би ти Милане имао друга Ису, па би те я нѣму послао, коме би ти отишао? (Иси). Ту реч и с и наћите на табли, и на штици. Шта треба у писмарици изменути из речи и с а? (а). А с' чиме треба то а променити? (и). Уради дакле то. — Шта сад имамо овде, (и с и) — Кад ти зовеш друга твог Ису, како му кажеш (исо). — Наћите и то и прочитајте. Тако драга дечице сад већ умете и читаве речи прочитати. — За сада нека є доста а после подне ћемо учити писати више слогова и речи, и іошт више читати.

Пре него што пођу деца кући заповеди учитель да таблу избришу па ю покажу; затим пита ков смо ново писме данас научили из коих се потезова састои то писме, и позове их да га на нѣгову команду у ваздуху напишу па онда зада да код куће тим писменом чисто и полагано испишу целу єдну страну табле и то да донесу. Іош покаже свима где є то писме у Буквару и упути их да покушаваю сами код куће би ли могли полако читати оно што є под тим писменом написано.

После, подне чим деца у школу дођу, учитель заште да му покажу табле, за уверити се, єли сваки урадио свой посао, и покаже своє задовольство онима, кои су како валя урадили

Затим им зада да пишу речи што се састоѣ из оних писмена, коя већ учише писати, упутив их у први мах како се имаю потезови од писмена у єдной речи заедно спаяти; што опет неће деци отвеђ тешко бити, почем су код ручног приправляня по цели ред потезова учили спаяти.

За ованково писанѣ употребити се могу речи: иса, исй ису, исо. Затим, оса, саса, сеіа, соса, соси, сосу, и т. д. Сваку реч изрекне найпре учитель, па онда испита први слог и у овоме гласове, па тактира писмена, затим тако и од другога слога. Кад ѣ реч написана, ученици подигну табле а учитель прегледа и с' своим приметбама пропрати. Потом каже деци да смишляю сами речи ков би умели написати, и да их у тишини пишу, а ако кои глас не умею написати нека уместо нѣга оставе положен потез, н. пр. реч село, нека напишу засад овако: се—о. — Докле се тако мали ученици у тишини занимаю, учитель се бави с' поправлянѣм часловачког писаня. А кад ови читаю учитель улучи прилику іош єдан-пут, на штици за считаванѣ с' буквариима прећи све слогове и речи, што се под писменом с' находе. —

Да ѣ Буквар наш оним редом сложен, кои се при ученю писаня и читаня препоручуѣ, то би се одма могло и из нѣга читати. Са садашньим Буквaром то іошт олако неиде. Међутим се по нешто ипак може за неволю и одатле читати, а и болѣ ѣ да се колко толико и одтуда одма употреби. Тако код овога гласа отвори ће учитель деци из Буквара страну 19. и показав где ѣ писме с, упутиће их да читаю у првом реду прву реч целу. (Саса). Од друге речи први слог (се). У другом реду први слог од прве друге и треће речи. У трећем реду од прве речи први слог (са). Од друге речи први и други слог (се-о). Од последнѣ речи други и трећи слог (сао) и т. д.

Пре него што деца пођу дома учитель им напомене, како они већ умею неколико речи написати и прочитати, а међу тима и само найсветіе име Сина Божіега Іисуса Христа, кои врло милуѣ добру и послушну децу. Даде им да изнађу на табли, на штицама и у писмарици реч Іисус, па онда то исто напишу на таблицама и однесу кући да покажу своим родительима. По себи се разуме да писанѣ овога и сваког другог имена бива за сад само с' малим писменима.

За вештбанѣ домаће зада се ученицима да напишу целу

єдну страну с' слоговима и речма, као оно мало час у школи. И сутра дан мораю свој посао донети и показати. Кое дете спочетка неможе смишляти многе речи, томе се допусти за неко време да єдну исту реч по више пута исписує.

Овай образац служи за пример, по коме се имаю сва остала писмена писати и считавати. Но знати ваља, да се код сваког следуюћег писмена имаю у считаванє узети не само самогласници, него и сугласници, кое смо дотле прешли.

(Продужиће се.)

Наредба

Високог кр. угар. Наместничког Савета од 23 Априла о. г. Бр. 11,890 ради испита учителя у мешовитим српско-романским школама.

Почем є искуство показало, да учитељи, што су у мешовитим по єзику српско романским православним црквеним обштинама намештени, обадва єзика у толикой мери незнаю, у колико се за обучаванє деце на оба єзика изискує, тога ради позване су православне епархіалне власти арадска, темишварска и вршачка, да све у мешовитим црквеним обштинама намештене учителє, кои су учитељски испит у сомборском српском учитељскоприправничком заводу положили, упутити имаю да из романског єзика у романской арадской препарандіи, — а оне кои су учитељски испит у арадской препарандіи свршили, да у српском учитељско приправничком заводу сомборском, из српског и старославенског єзика с концем текуће или найдалє с концем доидуће школске године испит положити имаю. Поменуте епархіалне власти позване су уєдно, да попис учителя, кои су обвезани овай испит положити, управитељству приправничког завода благовремено доставе.

Дочим се управитељство срб. учитељско приправничког завода о овоме зарад сходног држања извешћуе, упућуе се уєдно: да о успеху испита дотичних учителя, с пописом оних кои би од испита можда изостали, у свое време овамо известие поднесе.

Школске вести.

УЧИТЕЉСКИ ЗБОРОВИ. Високославно кр. Угарско намесничко Веће издало є под 31. Марта о. г. Бр. 11,888 наредбу о држаню учительских конференција или зборова у православним српским школама. Засада ће се држати у сваком протопресвитерском окружию преко године три учителска збора, у почетку школске године, на краю првог и на краю другог полгодишта. Зборови ће се држати под председништвом окружног школског надзорника, а учествоваће у њима сви учитељи, школски управитељи, катихете и школски старатељи. Очекує се да ће у тим зборовима и свештеници у великом брою учествовати. Цѣл ових зборова є расправлати важнија питања о воспитаню и ученю младежи, особито пак да искуснији учитељи држанѣм лекција за углед практично покажу, како се начела Педагогије и Дидактике у народној школи на воспитанѣ и ученѣ дечије прилагодити имаю. Прва ће се конференција учителска држати овог лета на свршетку школске године. — У идућем броју саобштићемо читателима нашим целу ову по напредак наше школе велеважну и свима нама добродошлу наредбу.

ПРВЫЙ ЧЕСКОСЛОВЕНСКЫЙ СЛАБИКАР, ПИСМЕМ СЛОВЕНСКЫМ. Под овим насловом изишло є ових дана у Златноме Прагу треће поправлѣно изданѣ Буквара за младеж Словенску у Ческој, на Морави, у Слезкой и у Словачкой. Буквар тай списао є познати чески списатель Ф. Ј. Језбера а издао Фр. А. Урбанек. Под именом писма Словенскога или свесловенскога разуме писац нашу Ћирилицу, а тежња му є та, да даде Чехословенима найлакше средство за научити се писму и правопису, коим више него 70 милиона Славяна — сви Руси, Бугари, и Срби — пишу и читаю. Прва два издања распродана су за неколико година у више хиљада примерака, а особита слава припада Госп. Јосифу Войтеку учителю главне школе у Лыси над Лабом, кои є половину истисака од првог издања купио и предплатницима педагогичког часописа „Пѣстунъ“ човеколюбно разпокланяо. Издаватель напомиње да є од другог издања 2000 ексемплара за пет месеци разпачао, а дело ово єднако траже особито на Морави и у Словачкой.

У предговору г. сачинитель ческим народним учитељима излаже важност и историю писма, кое св. Кирил пре тисућу година даде свима Словенима, и кое Чеси до смрти св. Прокопа год. 1053 као свое употребляваху, а од тада га заборавише и почеше писати писменима тућим латинским и немачким, коима се и сад служе ако и нису за њи удесна. Предлажући далѣ свим Словенима да приме Ћирилско то єст словенско писме, вели да би се тим разна племена Славенска у књижевности знатно приближила и да би тада могао Чех польску, руску, србску и бугарску књигу разумевати, и сваки изображени Словенин лако би читао и употребљавао књиге на свима наречияма словенским пи-

сане, као што су некда стари Грци єдним писменима а на 4 наречія своя писали па се ипак узаймно разумевали.

У Буквару овом употребљен є врло добар метод. Найпре є стављена Азбука велика и мала с' подписаним сходним латинским писменима. — Затим долазе у I. оделеню писмена што су у Ћирилици грађанской онака иста као и у Латиници дакле: А, Е, І, К, М, О, Т, З, — у другом оделеню су писмена што су изгледом налик на Латинска али друго значе као: Кс, Кв, Н, Р, С, У, Х, В. — Под III. стављена су остала писмена овим редом: Бб, Ц, Ч, Д, Э, (руско е у страним речма) Б, Ф, Г, И, Й, Я, Ю, Л, П, Ш, Щ, Ѳ, Ы, Ж, Ь, Ъ, Є, Ћ, Ђ, Џ.

Код сваког овог оделења придодани су сходни предмети за читанѣ. У IV. оделеню находе се вештбаня у читаню са писменима што су єдно па друго по изгледу налик. У V. оделеню є упутство за написиванѣ и читанѣ писмена, код коих се за почетнике неке тегобе у читаню находе. — У оделеню VI — VIII. долазе као предмети за читанѣ речи по азбучном реду, имена Славенских племена, и мудре реченице. У XI оделеню є разговор Чеха са Словаком, затим ческа приповедка: „Каждый є повинен працовать (сваки валя да ради). Словачке песме „Нитра мила Нитра“ и „Слован сам я Слован то таить небудем.“ Има іош приповедка єдна (отац и нѣгова деца види број 100 из прве читанке под насловом „Слога“) успоред на Ческом и Полском єзику, и „Отче наш“ Словачки, Чески и Црквенословенски. Додата є књижици и рукописна азбука Словенска с неколико редова за вештбанѣ у читаню рукописа.

Буквар овай набавити се може код издавателя у Прагу, цена му є 20 новчића а самой азбуци обашка 2 новч. —

НАРОДНЕ ШКОЛЕ У ЧЕСКОЙ. По званичном известию било є у кралѣвини ческой на свршетку 1864 школске године 3786 народних школа римокатоличке вероисповести. Од ових є у 2031 школа само чески, у 1658 само немачки, у 97 чески и немачки єзик обучавања. Уз ове школе има 10 припрaвничких завода од коих су 6 у самом Златном Прагу. Школа радиности за девойчице 103; занатлиских школа за шегрте 25; недельних школа 3700; воћњака разсадника (Obſtbaumſchule) 897; школица за пчеларство 49; учионица за свилоделство 30.

Школских управителя има 60 од духовног реда и 24 световна. Управљајућих учителя 16; катихета 2130; учителя на подреалкама 107. од коих 6 свештеника а остали су световни; учителя на главним школама 351 световног и 22 духовничког реда.

Учителя у основним школама 2954; Подучителя 2375. Учитељица световног реда (понајвише за послове) има 97; а духовних (калуђерица), што се са обучаванѣм деце баве, има 94. —

Деце за обичну школу способне било є 320,184 мушке, и 311,354 женске, а ишло є у подреалке: 4521, у главне школе 40,965, а у основне 268,915 мушке деце; женске деце у главним школама било є: 16,463, а у основним: 281,773. — У недељне школе ишло є 239,164; а требало є да иду 262,065, — Приправника учительског звања било є 561, а приправница 77.

СЕОСКЕ ШКОЛЕ У РУСИИ. У Русии пре 1860 године било є врло мало сеоских школа. Пошто се селяци ослободише, Свештенство се православно свойски поче заузимати о подизаню школа и ученю мушке и женске деце. Без икакве плате єдино из Християнске любави ка ближньим своим, готово без сваких новчаних средства, у своим становима почеше врстни свештеници, ђакони и пономари (кои тамо као чтеци у чин свештенички спадаю) децу читаню, писаню, пояню и катихизису учити. Жене и кћери свештеничке отворише девоячке школе, и брой ових школа порастао є за неколико година на више од 20,000. Епархиялни архиереи сваке године доносе св. Синоду извештає о стаю ових школа, кое є у сваком погледу повољно и напредно. Сиромашнии членови нижег свештеничког реда, кои се с ученьем деце занимаю, добиваху и досад од св. Синода малу новчану награду, зарад побуђења и пооштрења. Сад читамо у явни Листови да є цар Руски определио из државне благаинице на издржаваньє ованковских школа, што их свештеничке породице држе, сваке године редовно 300,000 рубаля давати.

ЧУВАНЬЕ ЗДРАВЛЯ У ШКОЛИ. У Баварской кр. правителство издало є недавно ове наредбе:

1. Да се школске собе имаю сваки дан по више пута уредно ветрити, и да се на прозоре школске ветрила или вентили уместе како би скорашньи здрав ваздух непрестано могао притицати, а покварени излазити.

2. Да се школске собе и школска здания чисто држе, и тако да за образац чистоте и уредности деци служити могу.

3. Зими да се школе умерено грею а не сувише. Топлота несме бити већа од 15 степени ромировог термометра, кои се тога ради у свакой школи находити има.

4. Школе не смею бити препуньене, нити деца у скамиялма стиснута.

5. Проходи школски имаю се чисто држати.

6. Обштине се имаю старати да врло сиромашной деци из сиротиньског фонда топле хальине и зимну обућу сваке есени набаве а за осталу децу имаю то родительи за времена набавити.

НАИМЕНОВАНЂ. За срб. Крстур. Наименован од темишварске конисторије Емануил Николић. Изучио препарандију у Сомбору 1834. Положио учительски испит 1858. Проглашен да је способан за учителя на основној школи. Тражили се још: Илија Алексић, Алекса Чичовачки, Ђорђе Крагујевић, Сава Бугарски и Светозар Белезлин. Одобрено од кр. намести. бр. 18618.

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛ. ЛИСТА. Госпођа Љубица Бизумића учителька из Опатовца послала је ових дана Уреднишству овом 10 нов. а. вр. као прилог на фонд Школског Листа. Ово је прва Српкиња, која је фонду овом прилог учинила. Нека се на њу угледају све наше госпође Српске па нека од сувишка свог овом користном Фонду у помоћ притичу.

Књижевност.

* Његово Високопреосвештенство Господин Архиепископ Београдски и Митрополит целе Србије Михаил намерава издати дело под насловом „Православни Проповедник" Дело то биће подељено на 6 књига, и имаће: I. Проповеди за празничне дане. II Проповеди у недељне дане. III. Проповеди на Символ вере, десет заповести, молитву господњу и блаженство. IV Проповеди о животу Господа Исуса Христа. V. О светим библійским лицама. VI. О страданьима Христовима. У свакој књизи биће 10—15 штампаних табака. Цена је свакој књизи 8 гроша чарш. Чист доходак одређен је Фонду свештеничком за удовице. Рок предплати траје до 1 Јуния. Скупительи добиваю 11. књигу на дар, а новци се полажу кад се књига прими. Издаваньє овога дела поверено је г.. Николи Стаєвићу свештенику и чиновнику београдске Конзисторије, ком се и предплата шаље. —

Неуморни овај митрополски дјелатељ на пољу духовне књижевности наше издао је за кратко време много књига, ков су свештенству и народу нашем од велике користи и ков у нашој духовној литератури прво место заузимлю. Штета само што се на овој страни досада слабо те књиге читаю и употреблюю. Ми ћемо споменути овде само неке, ков држимо за најважније, то су: „Церковный Учитель. Збирка најкрасніх проповеди за народ (преко 160) са додатком Наставленіе Христіянима св. Тихона Епископа Воронежског, ков садржи у себи 33 поучења. Пастирска Поучења на све Недеље и Празднике. Београд 1860. — Србљак или Правила св. Срб. Просветителима Изданє ново допуњено синаксарима, акатистима Светоме Краљу Студеничком и Стефану Дечанском, и са правилима оних српских Светаца коих се сабор свршује где им мошти почиваю, као: св. Саве II. Архиепископа Српског; Св. Данила Архиепископа: Јоаникија и Јефрема патријараха:

св. Владимира краља србског; св. Василија Архиепископа херцеговачког што є у Острогу, и осим других напоследку се налази и служба свим Србским Просветительима прописана за дан 30. месеца Августа. Остале су књиге: Душевный Дневник, Црквесловіе или Црквена Богословія. Догматично, Нравствено и Пастирско Богословіе; Мудрый Игуман; Допунєнє Требника; Служба св. Кирилу и Методію, и многе друге. Желимо да се књиге ове што више читаю и да на духовно сазиданє целог Народа Србског, ради ковга се високопреосвештеный Аутор њихов тако много и неуспино труди, — што већма послуже.

* Госп. Милован Јанковић издао є на свет: „Кратак наук мађарског єзика“ по Шамарју. Добити се може у еписк. печатњи и код г. професора Ј. Туромана у Н. Саду. Цена є 40 новч. —

* У књижари Самуила Шена у Сомбору могу се добити све школске Србске, Хрватске, Нѣмачке, и Мађарске књиге што их издає ц. кр. издавательство шк. књига у Бечу, и кр. свеучилиштна печатня у Будиму. У овој књижари добити се може и књига: „Огледало Христіянске добродетели саставлѣно из Житія светих. Беч 1863, цена 50 новч. а. вр. Кои би дакле дело ово, или остале школске књиге имати жєлили, нека се управо на исту књижару под атресом: H. Samuel Schön Buchhändler in Zombor, обрате.

Ланьски предплатници овога листа кои су право имали до 1. Априла ове године Школ. Лист и Пријателя Младежи примати єсу ови: Г. Г. Конст. Јосифовић парох у Пешти, Н. В. Барако трговац у Карлштату; преосв. Лукијан Николаевић епископ и Сам. Поповић прота у Плашком, Урош Марковић парох у Д. Фелдвару, Србске Школе у Медији, Нови, Батосеку, Вемену, Муачу и Мајшу; Јован Болярић парох у Сечую, Петар Берић учитель у Брањину, Бож. Ћосић, учитель у Бану; Ат. Поповић прота у Осеку, Светоз. Поповић учитель у Будимци, Фрања Коларић учитель у Сесвети; Школа Мостарска; ц. кр. конзуралнa агенција у Тузли, Вас. Николаевић адв. у Далю, М. Бизумић уч. у Опатовцу, Ј. Ђурић игуман у Бођану, Срб. Школа у Илоку, Т. Петровић пар. у Араду, Гр. Надашки уч. у Батоњи, Ј. Вуић уч. у Сенти, Школа у Т. Семиклошу, Др. Дадић и Н. Кирић учитељи у Ади, М. Ђурчић уч. у Молу; Ђ. Бранковић прота, Д. Поповић намест. П. Вукићевић сенатор, Теодоровић, Белянски, Томић и Бркић учитељи, В. Бикар економ, Јефта Мишин гробљар, и Срб. Препарандија Сомбору.

(Списак ће се продужити.)

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 9. У Сомбору 15. Мая 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

НАРЕДБА

високог кр. угарског намест. Савета

од 30. Март. 1866. бр. 11,888.

ради учительских зборова управљена на епархијалне власти православне цркве.

Без сумње је Вашем Високодостојанству познато, да се код свију других вероисповести у овој земљи држе редовни учительски зборови, којих је цељ: расправљање важних питања по делу народног обучавања, узајамно објашњавање и разсветљивање тих питања, и међусобно саопштавање мисли у погледу на искуства, која на овом пољу учительски органи сабраше. Почем се уобште увиђа, да су ови зборови једно од најбољих средства за изображавање, усавршавање и подстрекавање учитеља, а тим једно и за подизање и унапређивање школе и просвете; — овај земаљски кр. правительствени стол жели обратити позорност Вашег Високодостојанства на то, би л' се у интересу православних школа, у области стојећој под Вашом управом, учительски зборови увести могли.

Ради ближег управљања саопштаваће начин, коим се такови зборови обично држе, у следећим точкама:

1. У учительском збору учествују учитељи, катихете, местни школски управитељи и школски старатељи, под пред-

седаванѣм окружног школског надзирателя. Зборови ови држе се редовно у оной обштини школскога округа, коя има најболѣ уређену основну или главну основну школу; у случаю ако є округ школски пространи, могу се зборови и на више места држати; цѣл им є — као што є горе споменуто — само узаймно обучаванѣ и међусобно саобштаванѣ мисли.

2. Желити є, да у учительским зборовима и свештенство што у већем броју учествує, ал по себи се разуме, да ће свако примораванѣ на долазак изостати.

3. Зборови се држе у почетку школске године, на свршетку првог полгодишта, и на краю школскога течая, дакле трипут преко године.

4. Да би зборови означеной цѣли своіой одговарати могли има се особита брига на то обраћати, да учители у школи плодоносну делателност развию, да при обучаваню сваки механизам, колико є год могуће избегаваю, да се све већма упознаю са наочигледним начином обучаваня, и да свом снагом настоваю, како ће посредством школе на живот благотворно дѣлати. По овоме у учительским зборовима више има места узаймно обучаванѣ него већанѣ (саветованѣ); особито є пак нуждно, да вешти и искусни учитељи држећи са своим ученицима предаваня за углед, своє саучителѣ увере и убеде: како се могу деца за школу и за науку задобити, и у школи подизати и крепити у побожном и благонравном осећаню и схваћаню, и како се имаю вештбаня у читаню, писаню и рачунаню употребити на прибављанѣ користних знања и на буденѣ и развиянѣ умних снага и племенитих осећаня.

5. Старанѣ председаваюћег окружног школског надзирателя особито се има тамо клонити, да се у збору предузима само расправлянѣ предмета, коя се тичу обучаваня и школских потреба. Сви други овамо неспадаюћи предмети имаю се из зборова ових исключити.

6. Из природе ствари проистиче, да збор има бити проникнут духом срдачног приятельског међусобног предусретаня свију учестника.

7. Почем учительски зборови по оной тесной свези, што између цркве и школе постои, носе на себи барем од чести и црквени значай, то се они свагда молитвом или духовном песмом починю и завршую.

8. Да би се и за израђиванѣ писмених дела времена добити могло, нуждно є, да се у сваком збору унапред определи изложенѣ предмета, кои ће се у доидућем збору предузети. По себи се разуме, да у дужност епархияле власти као школског надзирательства спада, и од своє стране за расправлянѣ у збору сходна питања предлагати.

9. О течаю свакога збора има се водити записник, у коме ће се, — покрай имена присутствуюћих, — предмети што су у збору предузимани и успех расправляня у кратком изводу садржавати.

10. Председаваюћи окружни школски надзиратель ће о зборовима у течаю године држанима, подносити епархиялной власти писмено известиє, у коме се имаю находити ове точке :

а). Епархия, протопресвитератски и школски округ, жупания, и политички срез.

б). Место и дан збора и под чіим є председаванѣм обдржан.

в). Брои присутних учителя (световних и духовних), школских управителя и старателя.

г). Изложенѣ у збору расправляних предмета, држаних предаваня и поднешених писмених сачиненя, код коих се има назначити и име сачинителя.

д). Наособне приметбе.

11. Епархиялна власт ће на основу ових известия решенѣ питања, — коя би се появила, — извршити.

У свези са предизложенима с почитанѣм позива се Високодостоянство Ваше, да уваживши достойно овай предмет, заводенѣ учительских зборова у пределу своє духовне области, међу особита старания своя причислити благоизволите, умоляваюћи Вас овим уєдно, да известиє о успеху овостраног настояваня свога, найдалѣ до свршетка Августа ове године овамо подцети, а у будуће повремено подносити усрдствуєте.

О неговању праве побожности у народној школи.

(Продужено.)

Децу школску, особито старију, сваке неделѣ и празника ваља водити на службу Божію, ал' пре тога ваља их приправити и расположити на свесрдно бављенѣ у храму Божіем, упутити их, како се имаю у цркви при сваком поедином делу Богослуженія владати, разяснити им значенѣ свештених обреда, протумачити св. Евангеліе, и Апостол што ће се тога дана читати, казати значенѣ празничне светковине, или најкраснѣе црте из живота светца, кога се успомена држи, и тако уселити у њи љубав к цркви и служби Божіой. У цркву нека ученици иду на ред са учителѣм заедно и сваки нека има свое одређено место. Одређени псалтирци нека скромно и складно одговараю на ектеніе и возгласе и нека под управом учителѣвом милогласно пою: Благослови и хвали душе, Тропаре, Херувику, Достойно и т. д; други опет нека се облаче у стихаре, побожно са страхом Божіим служећи Богу у простоти невиног срдца свог. Учитель нека им и у цркви за пример и образац служи, и нека благоговѣйно чита и пое у славу Божію и на духовно сазиданѣ целог народа. Свештеници нека скромно и смерно служе, и са вољом и осећанѣм, са смислом и одушевленѣм и сами читаю, и тако читати и појати дозволе, а нипошто нека петрпе брзоплетно читанѣ и појанѣ наваннуг на две стране, сећаюћи се да є главно и непзменимо правило устава црквеног: „Вся благообразно и по чину да бываютъ“

По свршетку богослуженія, нека учитель с' ученицима причека, док сав народ из цркве неизиђе, пак онда препоручивши се у тихой молитви Богу, нека их у исто онаковом реду из цркве изведе као што их є довео, и нека с' њима найпре у школу отиде, пак их пропита шта су из Евапђелія, Апостола или из проповеди запамтили, нека их опомене да се по той науци владаю, да и код куће родителѣима своима и другим познатима, па и прислуги домаћой приповеде, што су у цркви данас научили, чули и видили, па тек после свега овог нека их кући одпусти, упутивши их да по порти и по

улица нетрче и невичу, него да смерно своим путем иду, и дома дан празнични побожно да проводе.

Исто тако кад ученици иду на литію, кад прате мртвца или кад ма на ком другом богослуженію присутствују, ваља их упућивати, да буду смерни, и да пазе на оно што на той свечаности бива, што се пое и чита, па им после и то све — у колико они схватити могу, — разјаснити и протумачити ваља. Особито светосавска свечаност, призиванѣ св. Духа и благодареніе на свршетку школске и на почетку грађанске године, божићна и ускршња служба Божія, ход по врбицу, приправлянѣ за исповест и исповест сама, приправлянѣ за свето Причешће и свечано приступанѣ к светоме Причешћу, ёсу најсгодніе прилике, у коима катихет и учитель могу осећанѣ побожности код своих питомаца оснажити и укрепити. Кад се деца по уредби Православне Цркве наше постом и молитвом за приманѣ св. Таине припремаю, ваља их сећати на онай глас Божій у нама, што се онда најсилніе појављује, кад човек дође у искушеніе, пак опоминяти, да томе гласу што их од зла одвраћа слѣдују, а не своіой чувствености коя их на зло наводи.

У случаю где би родитељи из суетне охолости ученике од цркве задржавали, треба учитель да баш той деци ходенѣ у цркву особито омили, пак да их упути нек дотле моле своє родитељѣ да и њима допусте са осталом децом у цркву ићи, док ови то и неучине. Само слабачку, неиску, врло малену и слабо одевену децу преко зиме у цркву водити нетреба, да се не би од назеба поболела.

Ако овако ученике к полазеню цркве привикнемо, с' значенѣм службе Божіе упознамо, и ову им омилимо; то ће они и кад одрасту радо ићи у храм Божіи на явну благомолю, зарад духовнога сазидања свога, и ту ће єднако добияти снагу и крепост, да доцніе у сред брига своих о вештаственим потребама непренебрегну оно што є „єдино на потребу.“

Упућивати ваља ученике да у недељне и празничне дане, а зими и у тежатне дане у вече родитељима своима читаю Библичне Повести, Апостоле и Евангелія, Житія Светаца', коп се у народу найвећма почитую и лепе моралне приповедке из читанака школских, а притом да у очи недељ и недељом у ютру осим обичне молитве, обширнію домаћу богомолю држе, читаюћи на глас пред св. иконом из часловца

псалтира, зборника, и поянке сходне молитве; притом старіе ученике навикнути треба да пре и после причешћа прописане молитве из зборника код куће читаю, да том приликом родителє своє за опроштенє моле, и да се са сваким измире. Врло добро чине ови учитељи, кои по свршетку исповести у очи дана кад ће се деца причешћивати, у школи пред децом велегласно читаю канон к светоме причешћу; а на сами тай дан пре него што ће деца у цркву на причешће поћи, треба у школи прочитати молитве пре причешћа, пошто се пак сва деца причесте и у школу врате треба ту свршити с' њима молитве после причешћа. Такав є био стари школски обичай, кога би нам обновити ваљало, а на сваки начин лепо би било да се свуда уведе обичай, да се ученици причешћую у свечани дан и на свечаной служби Божіой, коя би се тада с єдним сатом раніе држати могла. —

Извршуюћи тако с' ученицима споляшнє обреде Богослуженія пазити ваља, да се чрез њи одгаи у срдцу детиєм унутрашнє свесрдно и право осећанє любави к Богу и ближнєму. То є права цел коє се рад учи вера а не ученє речи на изуст. Особито пак чувати ваља ученике од притворности и лицемерства.

Науку вере и закона, треба у свезу доводити са свакидашњим животом и за правило дечіега владаня у школи и изван школе употребљавати. Нека ученици наши науче веровати и осећати да нам сва блага од Бога долазе; да є Он милостив према нама и онда кад нам што узкрати; да Он найболє знаде шта є по нас право добро, и да нам то навек и дає. Деца богатих родителя нека у школи науче, да богатство родительско може њима служити на добро, ако га на ползу свою и своих ближњих паметно употребљавали буду, а на зло, ако га сувише и раскошно харчили и на развратност свою употребљавали буду; — нека науче да є побожност млого веће благо него богатство, да се богатство за час може изгубити и своіом кривицом и без кривице, и да оно за мало трає, а само добра дела єсу право наше благо, коя нас овога света срећнима и после смрти блаженима чине. Деца сиромашних родителя, нека не сматраю сиромаштво као зло, него нека у школи често чую, да су пред Богом сви люди єднаки, да є поштен сиромах много срећніи од невалалог и непоштеног богатирца, да люди и у сиромаштву могу

срећно живити кад су здрави па се труде и слажу, особито ваља сиромашкој деци омилити вредноћу, задовољство и трудољубивост.

Уверити ваља децу да Бог све зна штогод ми чинимо, желимо и помислимо, и да Он на срдце гледа, пак по томе упућивати их ваља да се клоне не само од грешних дела, него и од грешних мисли и неупутних жеља; да се не само пред другима добри показују, него да се стараю баш и онда добри бити кад су сами и међу својим вршњацима. При сваком добром делу, што дете из собственог побуђења и добровољно учини, треба да учитель рекне: „Тако ваља, то є Богу по вољи!“ — Ако би дете наумило што зло започети, треба му рећи: „Чувай се од тога као од живе ватре; єр ако људи и недознаду да си зло учинио, али Господ Бог све види; — немой дакле Бога вређати!“ — Кад дете школу сасвим остави, онда га особито у том свечаном тренутку треба сетити на милост Божію, коя га є дотле руководила, на свезнанѣ и свагдесуштност Његову, пак световати га да остане свагда на Божіем путу, да се сећа оне красне науке што ю є у школи учіо, да долази сваке неделѣ у храм Божіи, да и на дому у побожности недельне дане проводи, и да се клони богохулства и злога друштва.

Гдекои Христіански воспитательи имаю обичай младиће кад школу оставе одвести у цркву, и код крстіонице опоменути их на она обећања, коя су за њи кумови о крштеню дали. Овакова опомена и савет служи после младићу, кад дом родительски остави, као верни пратилац и анђео хранитель међу туђим и страним людма, и многога у найопаснів доба живота од развратности и пропрасти сачува.

Навикавати ваља ученике да овай живот сматраю као приуготовляванѣ за други далеко бољи и савршени живот, а смрт као прелазак из овога привременог у тай други и вечни живот. Овай прави поим о смрти зарана треба деци дати, и често се на њега враћати, особито о задушницама, о укопима, и кад се год суботом у школи и у цркви за покой душе преминувше браће и предака Богу молимо.

Ево начина, како се висока ова наука о смрти и о бесмертію душе, у разговору саобштити, и понятном учинити може: „Децо, ви сте пре неколико дана самном ишли на укоп

покойног друга вашег. Он є био пре две неделѣ здрав и весео као што сте ви сад, ишао є с вама заєдно у школу, пазіо се с' вама, дружіо, и учіо, а кад сам вас одвео да се с' њиме последњи пут опростите, видили сте га да укочен и блед лежи, нит шта види нит чує, нит говори, нити се рукама и ногама миче, — и ми смо га у землю сахранили. Ал' шта мислите децо, єли и душа нѣгова у землю запана? — О нієе, душа є изишла из тела па є отишла Богу на небо, тамо є жива и сада и живиће до века, нити ће икад умрети. — Као што є ваш добри друг умро, тако ћемо и ми сви, єдан пре а други после, — кад буде Божія воля, — умрети, па ће онда и наша душа из тела изићи, а тело ће се у землю закопати. Али неће баш свака душа после смрти отићи на небо и изићи пред Божіе лице. Тамо ће доћи само душа онога, кои є добро чиніо и Божію волю испуњавао, а кои нієе хтео да Бога слуша па є зло чиніо, тешко нѣговой души, та никад неће видити лица Божія! — Зато децо моя, треба да будете добри, да неврећате своє старіе, да се онако владате, као што є Богу мило и угодно, па ћете онда кад вас Бог одавде к' себи позове, моћи слободно и с' радошћу пред нѣга изићи, и нећете се смрти бояти, єр знате, да ће вас она превести у далеко боли и вечни живот, где є сама радост, и правда и истина, и где су све сами добри люди, кои заєдно с' анђелима Божіима славе преблагог Отца небеснога.

О ученю писаня и читаня.

II. Писанѣ, познаванѣ писмена и считаванѣ.

(Продуженѣ).

3. Посебне опазке за писанѣ и считаванѣ поєдиних сугласника.

Оно што смо у прошлим броєвима о поступаню при ученю писаня самогласника, и при считаваню ових са сугласником „с'" навели, важи у главноме као образац за писанѣ, познаванѣ и считаванѣ свію осталих сугласника. Међутим ипак ће нуждно бити, да се овде изложе посебне опазке на коє се код писаня сваког поєдиног сугласника мотрити мора, исто тако

за млађе и іош не сасвим искусне учителѣ ніе сгорега навести и ред по коме иду вештбаня у считаваню, па напоменути баш и саме неке примере за прво считаванѣ, кои се могу и у штицу за спаянѣ и считаванѣ систематички сложити.

Сугласници се излажу по калиграфичном реду малих писмена, и то после првог сугласника (о коме є сва радня у бр. 8 описана) долазе остали овим редом:

п. Потезови: танки дебели савієн, други дебели савієн, озго се поклопи писме с' положеним потезом: У чему се разликує писмо „п“ од писмена „и“? — Тактиранѣ бива овако: 1. 2. 3. 4. 5. 6. или танак дебео сави, дебео сави положен.

Познаванѣ великог писмена и сравньиванѣ с' малим писменом и све остало како овде тако и код свію идуħих писменом бива по образцу код писмена „с“ ставлѣном.

Считаванѣ бива овако:

1. Слогови у коима є „п“ на краю: ип (сеħанѣ на речи коє се свршую на ип као: Филип, кип, чип, тип, и т. д.) еп (чеп, цеп.) оп (топ), ап (штап, сап, кап), уп (ступ).

2. Слогови у коима є „п“ напред: пи (пиво, пита, пиле), пе, по, па, пу.

3. Слогови у коима є и онай други сугласник „с“: спи, спе, сеп, сап, асп, спу, псе, суп.

4. Речи: по-па, по-іи, пой, по-іу, ес-ап, ес-пап, си-па, су-па, па-іа, по-іе, пи-іу. пси.

т. Потезови: танки дебели савієн, други дебели савієн, трећи дебели, савієн до полак простора, озго положен као поклопац. Сравньиванѣ с' писменом п. — Тактира се 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Считаванѣ.

1 Слогови кои се с' писменом „т“ свршую: ит (дивит, чивит), ет (пет, зет). от, ат, ут.

2. Слогови што се гласом „т“ или другим сугласом починю: ти, те, то, та, ту, тай, той, тис, теп, сто, ста; сту, сти, стип.

3. Речи за считаванѣ: ти, тай, сто, та-та, те-та, та-то, та-ти, та-ту, топ, то-пи-ти, туп. сит, си-то, си-та, пи-ти, пи-та, пи-та-ти, пи-са-ти, па-ти-ти, те-са-ти, си-па-ти, тесто, тести-іа.

Приметба. Ово се све има и за писанѣ употребити. Осим тога могу деца по казиваню већ и мале реченице писати. и. пр. ове: то іе тата писао; ето ту стоіи си-то. и др.

ш. Потезови: танки, дебели савијен, — други дебели, савијен, трећи дебели, савијен до пола простора. или: 1. 2. 3. 4. 5. 6 7. —

Считаванѣ:

1. Свршетни слогови: иш, ош, аш, уш, еш, іаш, іош.

2. Други слогови: ши, ше, шо, ша, шу, шај, шта, што, шат, шет, шип, шут, шпа.

3. Речи за считаванѣ: ши-ти, иш-те, иш-ту, ис-то, се-ша, ши-іе, шу-па, шест, шес-ти, шес-та, шес-то, пе-шта, штап, шап-та-ти.

г. Потезови: танки, дебели, савијен на десно; озго положени и на десној страни мало спушћени.

Такт. 6дан; — два, три, четир (за положен) пет (за спуштени потез).

Считаванѣ.

1. иг, ег, ог, аг, уг. іуг, іаг, іог.

2. ги, га, гу, гој, сиг, сго, стиг, пег, пог, пуг.

3. ги-га, ги-го, га-іа, гај, густ, гост, гу-ија, гу-ша, го-и-ти, гу-та-ти.

ч. Потезови и тактиранѣ: 1). озго коврчица од лева, на десно; 2). дебели, 3). савијен на десно.

Считаванѣ.

1. Спаянѣ у слогове. уч, ач, сач, оч, еч, іач; чи, чо, чу, ча, чат, чаш, чет, чуч, чит. —

2. Речи: чи-ча, чу-іе, чи-чи, чи-тај, іу-че, част, части-ти, чуј, чо-іа, че-га, пе-че, че-ше, че-ша-ти, чот, чи-та-о.

н. Потезови и тактиранѣ: 1.) танки, 2.) дебели, 3.) други дебели, 4) савијен на десно, 5.) положен у среди између обадва дебела.

Считаванѣ:

1. Слогови: ин (Србин, Турчин), ен (прстен), он, ан, ун, іан, нит, ни, нит, на, но, ног, сни сно, сна, сиу, сун. —

2. Речи: син, сен, сан, ни-ти, сни-ти, нас, нос, но-си, но-се, но-си-ти, сна-іа, не-но, ни-іе ни-шта, но-га, сна-га, стог, чи-ни-іа, сноп. стани сине ста-но-іе. стој стани-ша. Сто-іан се саг-ну-о. чи-ни-ти.

нь. Потезови и тактиранѣ: 1.) танки, 2.) дебели, 3.) други дебели, 4.) савијен, 5.) трећи дебели, 6.) савијен на

десно до пола простора, а онда смотан на лево; 7.) положени потез између прва два дебела потеза.

Слогови: инь, ань, унь, ньи, ньо, ньу, ньой, тань.

Речи: пањ, гуњ, сењ, (варош) синь, си-ња, си-ње, си-ньи, си-ньу, си-ньой. и-ње, паде, та-ньи, та-ње, та-ньи-ти, сти-ньи-ти, ти-гањ, у тиганьу.

л. Потезови и тактиранѣ: 1.) точка, 2.) танки, 3.) дебели, 4.) савиен.

Слогови и речи: ил, ел, ол, ал, ул, ле, ла, ло, ли, лу, лис. — ле-то, ла-ла, ле-по, іе-ло, о-лај, си-ла, и-ли-іа, ле-па, ле-по-та, ла-ста, іе-ла іе чу-ла. че-ла, че-ло, ла-не, лист, ли-ста-ти.

љ. Потезови и тактиранье: 1.) точка, 2.) танки, 3.) дебели, 4.) савиен, 5.) дебели, 6.) на десно савиен до половине простора, па онда замотан на лево.

Слогови и речи: аљ, ељ, уљ, љи, ље, ољ; ља-га љут, у-ље, ми-ље, у-чи-тељ, па-суљ, та-љи-ге.

м. Потезови и тактиранѣ. 1.) точка, 2.) танки, 3.) дебели, 4.) танки, 5.) дебели, 6.) савиен.

Слогови и речи: им, ом, им, ум, іам, ем, ми, ме-не, ми-та, ми-ма, мој, мо-іа, ма-ма, и-ме, ми-ла, ма-ти, ме-не, ми-лу-іе. Си-ма іе у по-љу на мо-ме са-ла-шу. ми-ли Мила-не, ма-ли іе Ми-лош у-ми-ља-то мом-че, го-ми-ла гаси-ти, гно-и-ти, гно-им.

ж. Писанѣ по такту. 1.) лево полуколо, 2.) усправљени дебели потез. 3.) десно полуколо, 4.) у среди положени потез.

Считаванье: аж, уж, еж; жи, жет, жиж; муж, пуж, жижа, же-же, жуч, жиг, же-га, у-же-га, жа-о, у-же, же-ти, жње-ти, жа-ньи, жи-то, же-те-о-че. — жу-па, жу-іа, бо-жа у-жас, желња, жуљ, сти-же, сте-же, жу-па, жу-пан. жу-па-ни-іа, га-ми-же.

з. Писанѣ по такту. 1.) горњи савиутак до среде; 2.) од среде дољни савиутак до доле на лево.

Считанѣ: из, аз, уз, оз, іаз, іез, іуз; за, зе, зи, зо; — зет, низ, нуз, га-зи, зем-ља, змај, зла-то, млаз, зелен, у-зе-ти, зеј-тин зи-ну-ти, зу-лум, у-зи-ма-ти.

(Продужиће се).

Типик.

II. Како иду тропари и кондаци на литургіи по малом уходу, кад у неделю падне коіи господски или богородични празник.

1 Ако є мала госпоина, овако: тропар васкрсан, и празника, по том слава кондак васкрсан, а и нынѣ кондак празника.

2. Ако є ваведеніе, овако: тропар васкрсан, и празника, по том слава кондак васкрсан, а и нынѣ кондак празника

3. Ако є обрезанѣ господнѣ и св. Василіе, овако: тропар васкрсан, и празнику обрезаня, и светом Василію; по том слава кондак св. Василію, а и нынѣ кондак празнику обрезаня.

4. Ако є сретеніе у неделю пре митара и фарисея, овако: тропар васкрсан, и празнику, по том слава кондак васкрсан, а и нынѣ кодак празника.

Ако ли є сретеніе у неделю митареву и фарисеёву, или блудногa сина, или месопусну, или сиропусну, овако: тропар васкрсан, и празнику, слава кондак трнода, а и нынѣ кондак празника.

5. Ако су благовести у трећу неделю поста овако: тропар васкрсан, и часног крста, и празника по том слава кондак часнога крста, а и нынѣ кондак празника

Ако су благовести у четврту или пету неделю часнога поста, овако: тропар васкрсан, и празнику, по том слава и нынѣ кондак празника.

Ако су благовести у цветну неделю, овако: тропар благовестима, и цветима: Оκрнѣ воскресенїѣ прежде твоея страсти; по том слава кондак цветима, а и нынѣ кондак благовестима.

6. Ако є велика госпоина, овако: тропар васкрсан, и празника; по том слава кондак васкрсан, а и нынѣ кондак празника.

III. Како иду тропари и кондаци на литургіи по малом уходу, кад ни пред ни попразнства нема.

Ако є храм христов, онда.

1. У понеделяк, уторак и четвртак, овако: тропар храму христовом, и дану (у понеделяк: Нєбєсныхъ воинставъ у уторак: Память праведнаго съ похвалами, у четвртак: Апостоли свѧтїи молите, и Правило вѣри и образъ кротости,) потом светом редовном, и другом светом редовном ако би био; затим кондак дану (у понеделяк: Архїстратизи божїи, у уторак: Пророче божїй, у четвртак: Твердыа и боговѣщаныа проповѣдатели; и въ мирѣхъ

ѕвате), и светом редовном, и другом светом редовном ако би био, по том: слава кондак: Со ѕватыми оупокой, а и нынѣ кондак храма христовог.

2. У среду и петак, овако: тропар дану: Спаси Господи люди твоа, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак светом редовном ако био, за тим слава кондак: Со ѕватыми оупокой, а и нынѣ кондак храма христовог.

3. У суботу, овако: тропар храму христовом, и дану: Апостоли, мѹченицы и пророци, по том: Помани Господи иакѡ благъ а ако би био тропар светом редовном, онда се: Помани Господи изоставля, па се узима тропар светом редовном, и другом светом редовном ако би био; за тим кондак храму христовом, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био, по том слава кондак; Со ѕватыми оупокой, а и нынѣ: Иѕкѡ начатк и ѕстества насадителю.

Ако є храм богородичан, онда

1. У понеделяк, уторак и четвртак, овако: тропар храму богородичном, и дану (као напред), и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак дану (као напред), и светом редовном, и другом светом редовном ако би био, за тим слава кондак: Со ѕватими оупокой, а и нынѣ кондак храма богородичног.

2. У среду и петак, овако: тропар дану: Спаси Господи люди твоа, и храму богородичном, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак дану: Вознесыйсѧ на крѣстъ волею, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био, за тим кондак слава: Со ѕватыми оупокой, а и нынѣ кондак храма богородичног.

3. У суботу овако: тропар храму богородичном, и дану: Апостоли, мѹченицы, и пророцы, за тим: Помани Господи иако благ, а ако би свети редовни имао тропара, онда се: Помани Господи изоставля, па се узима тропар светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак храму богородичном, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био, за тим слава кондак: Со ѕватыми оупокой, а и нынѣ кондак: Иѕкѡ начатки ѕстества насадителю.

Ако є храм светог, онда

1. У понеделяк, уторак и четвртак овако: тропар дану (као напред), и храму светог, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био: по том кондак дану (као напред); и храму светог, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био, за тим слава кондак: со ѕватыми оупокой, а и нынѣ кондак: Предстателство хрїстїанъ.

У среду и петак овако: тропар дану: Спаси Гдⷭ люди твоа, и храму светог, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био; по том кондак дану: Вознесыйся на крестъ волею, и храму светог, и светом редовном, и другом светом редовном ако би био, за тим слава кондак: Со святыми ꙋпокой а и нынѣ кондак: Предстателство хрїстїанъ.

3. У суботу овако: тропар дану: Апостоли, мⷱченицы и пророцы, по том: Помани Господи яко благъ, а ако би свети редовни имао тропара, онда се: Помани Господи изоставля, па се узима тропар светом редовном, и другом светом редовном ако би био; за тим кондак светом редовном, и другом светом редовном ако би био, по том слава кондак: Со святыми ꙋпокой, а и нынѣ кондак: Ꙗкω начатки єствꙋ наздителю твари.

4. У оваку суботу кад се на ютрењи место „Богъ Господь“ пое „аллилꙋїа,“ онда овако: Тропар: Глⷭкиною мⷣдрости человѣколюбивω строй, по том слава кондак: Со святыми ꙋпокой, а и нынѣ кондак: Тебе и стѣнⷭ и пристанище имамы.

5. Ако би у предназначене под 1. 2. 3. из III. дане пао светитель коіи има бденіе, онда, ма коіи храм био, овако: Тропар храму христовом или богородичном (како є где храм) и светом редовном коіи се слави потом слава кондак светителю кои се слави а и нынѣ кондак храму христовом или богородичном (како є где храм), и другчие где ние храм христов или богородичан долази и нынѣ кондак: Предстателство хрїстїанъ А ако оваки светитель не би имао бденія, но само полиелеи или велико славословѣ: онда се и храма светог тропари и кондаци на свом месту додаю.

К.

Школске вести.

ИЗЛОЖБА УЧЕВНИХ И ПОМОЋНИХ СРЕДСТВА ПУЧКЕ ШКОЛЕ. Задруга учительска у Загребу намера у Августу месецу ове године у Загребу приредити изложбу учевних и помоћних средства народне школе. Изложба ће се отворити 18. Августа по нов. кал. а заключити ће се главном скупштином Задруге, коя ће се 6. и следећих дана месеца Септембра држати. Тога ради обратио се управляюћи одбор Задруге на свеколико народно учительство, на учителѣ реалки и препарандия — на тискаре, књигаре и издавателѣ школских књига, да би му за изложбу сходне ствари послали.

Изложба ће бити разређена на 5 разреда. У првом разреду биће школске римокатоличке и православне књиге, што се у Хрватској и у Славонији уче: наиме 1.) вероучне књиге обе вероисповести; 2.) Буквари или почетнице; 3.) Читанке; 4.) Словнице (Граматике) и писмовници; 5.) Рачунске књиге за основне и главне народне школе: 6 књиге што се уче у нижим реалкама; 7 књиге што се употребљују и што су се употребљивале у препарандијама. — Све од најстаріих времена па до сада, ма биле коим писменима натискане.

У другом разреду изложена ће бити учевна средства, и то; 1. Слике за науке гледања, 2. Разне природословне збирке, 3. Силословне (Физичне) и лучбене (хемичне) справе. 4. Земљовиди, глобуси и друга земљописна учила. 5. Рачунице и ине справе за учење рачуна. 6. Краснописне справе, писанке и прегледалице. 7. Рачунске справе, образци, сликарије и кипотворине. 8. Учила за црквено и школско певање и гласбу. 9. Модели школскога намештаја.

У трећем разреду находиће се: Дела школске младежи, поделѣна овако: 1. Краснописи основних школа по школским окружијама и пуковнијама; 2. Краснописи мушких главних школа; 3. Краснописи женских главних школа; 4. Краснописи нижих реалка што су с' главним народ. школама спојене и препарандија; 5. Рисарије основних и главних школа; 6. Рисарије реалка и препарандија; 7. Модели земљодељских справа; 8. Свиларство и пчеларство; 9. Ручни послови женске школске младежи.

У четвртом разреду изложиће се списи за младеж и школу, и то: 1. Списи за младеж побожнога, поучнога и забавнога садржаја штампани латиницом; 2. Такови списи штампани ћирилицом; 3. Педагогичка, дидактичка и методичка дела хрватска и српска; 4. Рукописи дела' наменѣни младежи или учителѣм, писани латиницом или ћирилицом.

У петом разреду биће изложена школска дела других народа, и то: 1. Педагогична, дидактична и методична дела оних народа, што се нашим учительима препоручити могу; 2. Педагогички часописи иних народа; 3. Знаменитији списи за младеж иних народа.

У позиву учитељи се особито умољаваю да се постараю да II. и III. разред достојно заступљен буде. Изложба ће смештена биги у просторијама загребачке више реалке.

Управљајући одбор учитељске Задруге своим дописом од 11. травња о. г. обратио се на Управитељство Српског учитељишта Сомборског да би му припомогло, да код ове изложбе што подпуније заступана буде српска педагогична књижевност и књижевност за школску омладину. —

НОВА КЊИГА ЗА УЧИТЕЉЕ. Гд. Антун Лисац учитељ у Војнићу код Горњег Карловца објављује књигу: „Практични напутак за обуку писменог рачунства у прва три разреда с' додатком од 600

задаћа.“ Задаће су из практичног живота узете. Дело је ово на првој далматинско хрватско славонској изложби у Загребу год. 1864, одликовано с дипломом. „Практични напутак“ стои 30 нов. а „Додатак од 600 задаћа“ 20 нов. — Добити се може код писца. Како у нас нелика оскудица влада у спомоћним књигама за рачунство, то ће ово делце надамо се народним учитељима добродошло бити, па с' тога препоручујемо, да се постараю набавити га и њиме се користити.

Јавна Кореспонденција.

Срб. црквеној Обштини у Канаку. По жељи вашој шиљаће вам се оба Листа, само изволите предплату за целу годину што је могуће пре послати. Том приликом назначите, требаю ли вам целокупни Листови од 1862 и 1864 године, или само поједини бројеви од ових година. У првом случаю на знање вам се даје да Шкомски Лист за целу годину 1862 стои 1 ф. 60 н; за годину 1864. (18 бројева) 1 ф. а за годину 1865. (6 бројева Листа и 2 додатка) стои 56 н. — Поједине бројеве од свију прошлих година, у колико их је заостало, можете добити безплатно, само ћете пошту морати платити, или у ниме поштарине за сваки број 2 новчића послати.

Г. М. Жигићу бележи. у Лединици. Овим се признаје да је ово уредништво од обштине Лединачке у име дуга за Шк. Лист за 1864 и 1865 год. 3 фор. а. вр. примило. Ово нека буде у место признанице.

Ланьски предплатници овога листа кои су право имали до 1 Априла ове године Школ. Лист примати: Г. Г. Николић, Станковић и Айдуковић учитељи Стапарски, Мл. Јовановић парох у Сивцу, Марјановић парох у Лалићима; учитељи: Мирковић из Пивница, Клаић из Кулпина Поповић из Шова, Слепчевић и Димић из Петрова села. Предплатници у Ст. Бечеју: Г. Г. Ал. Бастић прота, Сам. Бранковић и А. Јосић пароси, Ст. Болманац ђакон: Дошћ вел. Судац, Глибонски, Петровић Деановић учитељи, Срб. Читаоница, Јелчић шестин начелник, Попадић школ. старатељ, Сомборски зидар, и П. Хорватски грађанин. Предплатници у Сентомашу: Настић учитељ, Милош Милошев, Јов. Зурковић, Нестор Цветнарев, Ст. Сакачев, и Исак Везилић економи, Теодор Радишић ковач; Срб. Школа у Фелдварцу; П. Чолић. окр. шк. управитељ, и Срб. Школа у Турић; народне Школе у Надалю, Жаблю, Чуругу, Сентиванну, Госпођинци, Ђурђеву, Тителю, Локу, Вилову и Мошорину; у Новом Саду: Андр. Монашевић парох, Јосић учитељ и Јосиф Матић Маіор; Марко Крстић аудитор у Тителю; Ар. Илић и Ев. Вучић учитељи и Теод. Јеремић надзиратељ у Мартоношу.

(Списак ће се продужити.)

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 10. У Сомбору 31. Мая 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

О учительским зборовима.

I.

Наше је време време асоцијације, време узајмног удруживања. Што појединац човек при најбољој вољи и с најлепшим способностима у дело привести није кадар, то извршују задруге или дружине свестних и одабраних људи на велику корист и унапређење човечаства; што појединац члан дружине пронађе дозна и искуси, то се саопштава целоме друштву, постаје својином свију, те се тако сдруженим силама подпомаже усрећење како појединих људи, тако и целих народа. Пак као што се данас свуда за праву истину држи, да је удружење људи једног и истог стања и звања најпре и најпоузданије средство за одржање, напредовање и усавршавање тих људи у њиховом послу; исто тако признати се мора, да је међусобни договор учитеља за унапређење школе, за усавршавање сваког појединог учитеља, и за народно образовање од преке потребе.

Овакових договора учительских ми досада немасмо, а скорим ћемо их у свима школским окружјима у угарској прва пут обдржавати, с тога нам ваља у овом Листу о предмету том мало пробеседити.

Учительски зборови јесу састанци, у коима се учитељи, катихете, школски управитељи и старатељи, па и свештеници и други врстни и признати љубитељи школе и просвете састају зарад узајмног саопштавања знања, вештине и искуства, што их

читањем, ученьем и радньом у школи задобиће; зарад искреног и пријатељског разговора и договора о начинима и средствима, како ће воспитање и учење дечије у народној школи у добром и све болем реду држати, и како ће школу подизати, да високом определењу свом што већма одговара.

Задатак учитељскога збора е: расправљање питања о воспитаваню и ученю деце у школи, на дому, и у цркви; разговор о освешћењу и просвећењу народа посредством примера и поучаваня; саобштаваље мисли и искуства у погледу на садашню радню наше школе с предложима зарад нуждних и сходних промена и исправака у школском запту, у поступку при обучаваню и у осталом учитељском и воспитательском раду; узајмно братинско поучаваље, и показиваље како се послови школски на праву корист ученика одправлати имаю, одушевљаваље учитеља и свију других чланова збора, — кои имаю уплива на народ, — за свету ствар воспитаваня младежи у физичном, моралном и умном обзиру. По овоме дакле задатку свом учитељски су зборови по нашу народну школу врло важни, и слободно се рећи може да без њи нема напредка по школу.

У збору учитељском износе се на видило препоне што на путу стоје воспитаваню и ученю младежи, и сваки члан казује своје мисли како би се те препоне одклонити могле. У збору буди се и крепи међу учитељима свест о светињи њиховога звања, о племенитости и узвишености њихове воспитательске радње, о дивном усхићењу, кое произлази из верног и савестног деланя њиховог на полю народне просвете. Ту се они братински договараю, како ће радньом своіом у школи и цркви народу послужити, како ће богодане снаге ума, срдца и воље детиње складно развијати и изображавати, како ће деци ученье омилити и олакшати, како ће у млађана, срдца њихова уливати, чисту и непритворну побожност, родољубље и отачаствољубље, како ће у њима будити народну свест и народни понос, те тако заметак полагати свима врлинама кое човека као члана породице, обштине, цркве и човечаства красе и диче. У друштву учитељском множе се и расплођую знања и искуства, коя поједини чланови себи у школском послу и из књига прибавише, ту се узајмним саобштаваљем бистре мисли, оштри се разсуђење, дотерује вештина у учительской радньи, прибавља живот и живост за потоње деланье на полю народног изображаваня. У обште признато е и осведочено да су учи-

тельски зборови єдно од найбољих средства за продуженѣ изображаваня народних учителя, за напредованѣ школе и ширенѣ праве просвете у народу, па по томе сваки ко є учитель, и ко с управом школском посла има, морално є обвезан у учительским зборовима учествовати и своіом озбиљном радњом допринозити, да се оствари она узвишена цѣл, ради ков се зборови ти држе.

Ни єдан учитель, био он кога му драго реда и имена, несме се задовољити оном мером педагогичког знања и методичне вештине, што ю є у учительишту задобио. То є тек основ, и почетак, на коме има сваки од нас док є жив, зарад своих ученика сам себе учити, и изображавати. У школи се тек отвара сваком врстном учителю полѣ, на коме може искуства сабирати, и њима богатѣи се све валяњим и врстним воспитателѣм постаяти, напредуюћи у мудрости, у вештини учительской и у примерном животу. Али ако учитель у своіой школи осамљѣн стои неимаюћи никога, с ким би се о ученю и воспитаваню младежи договарати и посаветовати могао, неугледаюћи се на радњу других вештіих и искуснііх садругова, непратећи оком и умним погледом савремене проналазке и напредованя у струци педагогије и методике, недознаваюћи за садашњѣ станѣ народне школе ни у своме народу, ни код других напредніих народа, на ков нам се угледати валя; — онда се врло лако догодити може, а обично се и догађа, да тако сам себи остављѣни учитель по кратком времену службованя свог изгуби волю на посао, презре она благотворна начела, коя му у младости нѣгови учителы пред очи стављаху, и остане у застою, или се врне у назадак, пак побацивши сав понос и свако племенитије осећанѣ, одметне се сасвим од дужности а отда страстима, нехатости и крайньой немарности — За одклонити ове и многе друге іошт горе и опасније непринике и незгоде, а одржати учителѣ и друге учительске органе у душевной свежости, често их подстрекаваюћи к плодотворном деланю, заведени су и држе се у свию просвећених народа зборови и учительске скупштине.

Већ само припреманѣ за учествованѣ у збору побуђуе учителѣ на смислену и ревностну радњу; єр задата питаня валя решити, за предаванѣ треба се брижљиво приправляти, лепо є и пристойно у збору паметно о школским стварима кою прозборити, — а за постићи све ово нуждно є, да се у школи свака найвећа као и найманя дужност свагда с вољом и одушевленѣм извршуе, да се знања и вештине наочигледно деци предаю, да се сваки дан чита, и размишлява, да се

искуства бележе, да се озбиљно студира, да се воде чести разговори с искуснијима и паметнијима друговима или са свештеним и другим одабраним и просветољубивим мужевима.

У самоме збору равноправни другови слушаю мнѣния и разлоге своих садругова, єдан другоме казує и показує што є доброга дознао, пробао, искусно, и у чему се извештио; ту се предмети школски расправляю; узаймним договором изводе се и утврђую начела, што даю правац за потоню радню сваком учестнику; ту се сваки члан научи болѣ познати и штовати своє свето звание, а уважавати єдан другога и ценити братску слогу; ту се вештба разум у схваћаню, размишљаваню и пресуђиваню, разширує се увиђавност, и размиче се круг познавања у сваког поєдиног члана. Што є од пре самац учитель у своіой школици покушавао, то му у збору постає ясније и сталније; што є дотле погрешно схваћао и делао, то є имао прилику у збору сазнати пак се може поправити, а да никоме у очи непадне нѣгова прећашња погрешка и незнанѣ. —

Тако могу у учительском збору и стари учитељи од млађих, и млади учитељи од старих, и управитељи, катихете и старатељи, па и сами окружни надзирателји и школски саветници штогод научити што пре нису знали, штогод видити чути и искусити што им беше непознато, и све то бива мирним и тихим начином, скромно и неприметно, у пријателском разговору и братинском договору, а на велику корист по свакога од њи, по школе у коима служе, и по децу кою уче и воспитаваю сада и у будуће.

Учительски зборови могу бити местни, окружни и свеобшти. Местни є збор кад се учитељи єдне вароши или села са своим управитељем, с вероучитељима свештеницима, (где кои пут и с' местним лекаром) и с' старатељи школским састану и договараю о телесном нравном и умном воспитаваню младежи у обште, или понаособ о том, како ће заєднички суделовати да људима шиљанѣ деце у школу и у цркву омиле, како ће часове школске разположити и предмете учевне поделити на лекције, пак их зарад изображавања срдца, карактера и ума дечиег употребљивати, како ће сдруженим силама разврату, раскошности, леньости, пијанству, нечистоти, псованю и другим скрнавим пороцима, што у народу па већ и међу младежи од дана на дан све већма мах отимаю, на пут стати; како ће црквене и народношколске светковине

удесити, да послуже на побуђење благих осећања код деце и код дечијих родитеља; како би се могли наћи добротвори за школу и сиромашку децу; каква се средства за обучавање имаю набављати и одкуда? и др. Оваки састанци треба да се сваке недеље или барем сваког месеца у сваком месту држе, нити є нуждно чекати да за њи нова каква наредба изиђе.

Свеобшти збор или скупштина учитељска є оно, кад учитељи целога єдног народа о обштим делима школе већаю. Такве скупштине држе од неког времена сваке године немачки учитељи, єданпут у єдној други пут у другој држави и вароши. Такву скупштину имаше хрватски учитељи єсенас у Загребу кад оно установиште учитељску задругу; такву би скупштину по времену могли држати сви српски учитељи из Аустріе и из Србие на єдном месту, єданпут овде а други пут тамо преко, али пре него што би ми за такву скупштину дозрели, треба да се и овде и тамо заведу местни учитељски састанци и окружни зборови, па треба да се ту извештимо у нашем послу и да у сваком погледу далеко напредији будемо, него сад што смо. Кад то єдном буде, тада ћемо тек моћи тражити свеобшту учитељску скупштину, а дотле радимо у овој коя нам се дає и препоручує, и коя є за нас у овај пар баш добродошла.

Ови зборови што се код нас, — по наредби в. угар. М. Савета, коју на челу броя 9. овог листа поштованим читательима саобштисмо, — завести имаю, єсу окружни учитељски зборови, и имаю се у сваком школском окружию барем по трипут преко године под управом окружног школског надзирателя одржати. Осим лица, коя су по дужности и части обвезана у зборове ове долазити, желити би било да свештеници из окружия тог у великом брою састанке ове походе и у њима учествую. Збор ће се држати у оном месту школског окружия, где се находи најболе уређена народна школа, коя у сваком погледу за углед осталима школама служити може.

(Продужиће се.)

О ученю писаня и читаня.

II. Писанѣ, познаванѣ писмена и считаванѣ

3 Посебне опазке за писанѣ и читанѣ поодвиних сугласника.

(Продужено.)

д. Писанѣ по такту. Учитель ће пажљивима учинити децу, да ће одсад учити писати нова писмена у средној и дољној линији, као што су досада писали писме у. — При писаню тактира се за округлину, єдан; за дебели потез до доле, два; за замотани потез, три.

Слогови и речи за считаванѣ: ед, од, ад, уд, ид; ди. да. де, дед. де-да, до-да, де-те, а-да, ду-га, дан, даде. да-нас. дом. луд, дим, ди-ше, ду-ша, до-не-си, до-но-сим, до-ји-ти, до-ста, че-љад, дле-то, де-те-ли-на.

р. Писанѣ по такту. 1). танак, 2). дебео до дољне линије, 3). кос, 4). лево полуколо, 5). замотан.

1. Слогови и речи у којима є „р.“ суглас. ир ор, ар, ур; ра, ре, ро, ру; сир, бир, тор, жир, жа-гор, дар, рен, рат, рит, ред, род, ро-да, ра-ло, ра-да, ру-да, ре-за, рој, рај, руј-на зо-ра зо-ри, пес-ма се с-ри по зе-ле-ној го-ри, ре-љва, ру-ма, ра-но, у-роп се жу-ри, ра-ме, ро-ми, ромињва даж-да, сте-ра-ти, про-сти-ри плат-но, ре-мен, ре-ме-ње, ер-ге-ла. —

3. Слогови и речи у којима є р. самоглас. ср, др, рс, трс; рт, срб, срп, срж, трн, трње. прст. трст, грч, р-па, ср-дан, тр-гу-јем, ср-чи-ка сгр-чи-ти се, пр-жи-ти, не ср-ди се.

ц. Писанѣ по такту. 1). кос танак потез, 2). дебео, 3). савијен, 4). дебео, 5). положен потез оздо испод оба дебела, 6). спуштен до дољне линије 7). замотан.

Считаванѣ. ац, оц, уц, иц, ец; ци, це, ца, цо, цу; цар, цер, ци-ца, а-ца, ма-ца, іе-ца, зец, ли-це, ло-нац; лонци, ца-ри-ца, цу-ра, це-ти-нѣ, ци-пе-ла, це-па-ти, цреп.

(Продужиће се.)

XII. ТАБЛИЦА
ради науке у рачуну за основне школе.

I.

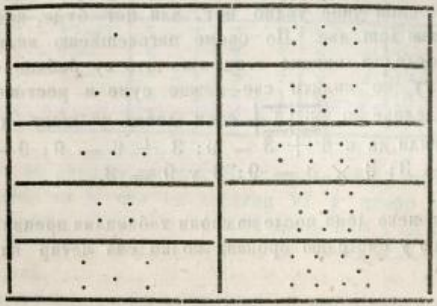

Кад су најпре научила деца брояти од 1 до 10, било на зрнима рачуналке или на прсте и црте и точке или на пилькe или на прутиће и др. онда ваља на овой таблици да се са тим првим броєвима іош на ближе познаю. Овде виде те броєве у лепим иконама, а уєдно и у згодним хрпама, те пре увиди створ броєва, како су растворени, икако се растваряю и склапаю, Ове иконе, коих се по єдна или по две у сату пређу, нека ова деца после, док се учитель са старіом децом бави, сама на своим таблицама праве, коє може из главе, а коє не може, нека преписує, док не уме на памет. Учитель има загледати, да деца правилно и лепо преписую.

II.

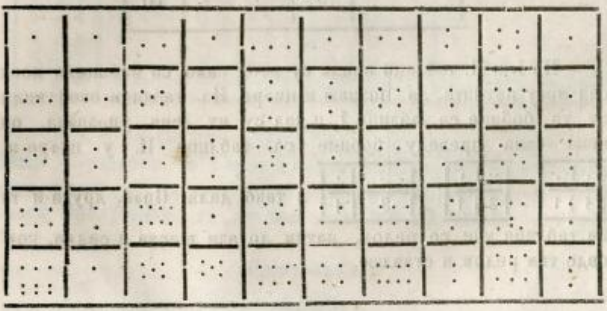

На таблици I. разтворени су броєви само на неке иконе, али не на све. Ово є учињено на таблици II. Овде є стављена єдна и уз њу іош єдна бобица, коє чине уєдно две; ове две и іош єдна чине уєдно три; ове три и іош єдна чине уєдно четири; али четири изаће и кад се две узму и іош две; четир и іош єдна чине уєдно пет, али пет буде, кад се узму три и додаю іош две. По овоме наговешћеню видиће сваки, шта и у осталим окнама стои, и за што су бобице овако намештене, ту ће видити све можне суме и рестове, и продукте, и делове нп. ⁞⁞|⁞ стои девет у шест и три, по чему се види да є $6 + 3 = 9$; $3 + 6 = 9$; $9 - 3 = 6$, $9 - 6 = 3$; $3 \times 3 = 9$; 3 у $9 = 3$.

И ово нека деца после на својим таблицама преписују и нека се вештбаю у сматраню броєва, колко сва четир вида рачуна ишту.

III.

·	1	· · ·	6
· ·	2	⁞ ·	7
· · ·	3	⁞ ·	8
⁞	4	⁞ ·	9
⁞ ·	5	⁞ ⁞	10

На I. и II. таблици имала су деца само са бобицима посла; сад могу научити, да познаю и цифре. На таблици овой видиће их уз бобице са таблице I, и кад су их деца упознала, онда нека сама преведу бобице са таблице II. у цифре н. п.

· | ·	⁚ | ·	· · · | ·
1 | 1	2 | 1	3 | 1

и тако далѣ. Прва, друга и трећа таблица уче се редом, затим долази шеста и седма, коє се овде тим редом и стављаю.

VI.

1 + 1 = 2	3 + 2	5 + 2	6 + 2	9 + 1
2 и 1 =	5 и 1	4 и 3	8 и 1	5 и 5
3 и 1 =	3 и 3	7 и 1	5 и 4	6 и 4
2 и 2 =	4 и 2	4 и 4	6 и 3	8 и 2
4 и 1 =	6 и 1	5 и 3	7 и 2	7 и 3
2 — 1 = 1	5 — 2	7 — 2	8 — 2	10 — 1
3 — 1 =	6 — 1	7 — 3	9 — 1	10 — 5
4 — 1 =	6 — 3	8 — 1	9 — 4	10 — 4
4 — 2 =	6 — 2	8 — 4	9 — 3	10 — 2
5 — 1 =	7 — 1	8 — 3	9 — 2	10 — 3

Што су деца на таблици III. и преводећи у цифре таблицу II. научила, то є сад на таблици VI. у цифре стављено са помоћи знакова + и —, нп. 1 + 1 = 2, 2 + 1 = 3, 3 и 1 = 4, 2 + 2 = 4; 2 — 1 = 1, 3 — 1 = 2, 4 — 1 = 3, 4 — 2 = 2, и тако далѣ.

Ова таблица служи за писмену радню, и валя є што чешће по реду и натрашке и прескачући горе и доле и лево и десно проћи, и задавати деци, да се и сама, и єдно с другим вештбаю, и єдно друго да испитую.

VII.

7 и 1	8 — 5	3 — 1	2 — 1	5 — 3	7 — 2	10 — 9
2 и 1	2 и 6	5 — 1	9 — 8	6 и 1	4 — 1	10 — 3
4 и 4	8 — 2	6 — 5	4 и 5	2 и 8	5 и 3	7 — 3
8 и 1	9 — 4	8 — 1	6 и 3	1 и 1	8 и 2	3 и 7
8 — 4	2 и 2	1 и 7	3 — 2	6 — 1	4 и 6	10 — 8
1 и 5	2 и 5	6 — 4	9 — 5	7 — 1	5 — 2	10 — 2
8 — 3	3 и 1	1 и 4	6 — 2	1 и 6	3 и 3	10 — 6
5 и 2	9 — 7	5 и 4	9 и 1	2 и 4	2 и 7	2 и 3
5 — 4	1 и 2	5 и 1	5 и 5	3 и 2	7 — 5	10 — 4
4 и 1	6 и 2	3 и 4	3 и 5	7 и 3	4 и 2	6 и 4
8 — 7	8 — 6	7 — 4	1 и 3	3 и 6	1 и 9	10 — 5
1 и 8	4 и 3	7 — 3	7 — 6	7 и 2	6 — 3	9 — 6

Што є на таблици VI. по реду и по образцу ономе са таблице II. учињено, то є овде на овой таблици без реда поразбацано, и ова таблица служи за болѣ извештбанѣ деце. После овога предузимаю се таблице 4. 8. 9 и 10. коє ће у идућем брою изићи.

(Продужиће се).

Дописи

У Парданю, 8 Маја. Овде се 27 Априла упокоіо благонадеждни и отличан приправник учительског звања Ђура Бранковић. рођен год. 1841. од оца Јована Бранковића пароха парданьског и Матере Ане рођене Марковић из Вршца. Српску школу учио є у Парданю, а нормалне немачке у Темишвару, где и четири Гимназіялне класе изучи. По смрти очиной године 1862 отиде у Карловце, где 5 и 6. гимназіялни разред сврши, уживавши тамо Благодѣяніе. — Како у Темишвару, тако и у Карловцима отликовао се успехом у наукама и своим примерним владањем. У последњем месту поучавао є у реалним наукама децу из найотменіих кућа на подпуно задовольство дотичних родителя. Први приправнички течай свршио є лане с' отличним успехом, а ове године започео є учити други течай и спремати се за строги учительски испит, но од јесени љуто оболевши од суве болести приморан буде у Јануару месецу школу напустити, и кући доћи, где непрестано у кревету лежаше. Мати сва средства употребљаваше, да га тешке болѣ ослободи ал све беше узалудно, єр 27. Априла из јутра преда се муци, а око 10 сати пред полдне пресели се у вечност. Сахрањен є 29 Априла после полдне око три сата праћен многобројним народом обе вероисповести. — Опело му појаше 5 Свештеника, два из места и троица са стране. Лака му прна земља!! и вечна му памет.!

Ђ. П. свешт.

Из Браньина (Кишфалубе) у Баранью. Од како нас є врстни и незаборављени духовни отац наш пречастни г. Јеремия Мањаревић оставио, отишавши у Новембру 1864 у Будим за свештеника тамошњѣ велике Свето Тројичке цркве, од тог времена ето већ подруга година како остасмо без свештеника, као стадо без пастира. Истина дужности свештеничке одправляо є овде господин парох Иваньски, али нам и он ніе могао сваке неделѣ и празника службу служити, єр є морао то и у своіой парохіалной цркви чинити, па тако смо ми и саме найвеће годишнѣ празднике без духовног уживања у храму Божіем проводили. Сад чуемо да ће нам преосвештени Госп. Епископ Арсеніе за свештеника послати г. Георгія Јосића садашњѣг заступника пароxіе Липовачке. Познаваюћи овог господина као човѣка научена, смѣрна и кои раде слово Божіе проповеда, томе се гласу веома радуемо, и желимо да се час пре обистини. У оближњем месту Бану завела се ове зиме, трудом и настојаваньем свештеника и учителя, Српска Читаоница, такође и школа Банска ове године почела є лепо напредовати.

Єдан Бараньц.

Сомбор, 18 Маја. Леп є то обичай, да се сваке године єданпут ученици, како по вишим, тако и по нижим школама провеселе и лепо проведу у чистой Божіой природи, а то се найзгодніе у Маю

чини; ер нам у том месецу природа после толики суморни и снежни дана найчаробнији изглед отвара, да се после дугог дремежа наша душа наужива а срце наблагује.

Као што е познато овде е сваке године дечји маялес држан, па се ни ове године та велика дечја радост не ускрати, него надгледањем и старањем ваше г. г. учителя имасмо и ми юче трећи дан Духова лепу забаву гледећи чилу и задовољну младеж, како се невино весели и забавля; и како дивно у шали и игри ужива овай радосни и једва дочекани дан.

Како е дивно било погледати веселу дечицу при поласку у шуму сомборску, тако названу Шикару, где се маялес обдржавао. У свачіой руци вијогала се зелена цвећем искићена гранчица, из свачіих груди орила се весела песма, а осмеј задовољства и ведро чело сваког детета изражаваху неописану радост, коя им се у души рађаше. Па из школе, где су сви тако скуплени били, дођоше око 8 сати свирком праћени найпре до куће свог школског управителя г. Николе Вукићевића; ту отпеваю једну лепу песмицу, па затим се упуте право пут „Шикаре.“ Дан е био красан и топао, а шумица е дивно разастрла своє лиснато крило, те е лепо примила певаюћу младеж у своє зеленило, где е цео дан весело у народној игри и сигранку, у певаню и невиној шали пробавила. Силан е свет изишао наполе, особито пак родитељи дечји, те гледећи раздрагана чеда своја и сами се топише од милине и веселя. Забава е текла све до мрака. Око 8 сати у вече деца са своим родительима врате се у варош, а за њима се и свет помало разилазити стане, док се опет све у шуми не стиша.

Овай нам е дан врло лепу успомену у души оставио; а напоследку іош пропустити не можемо а да не споменемо ревност наших пошт. г. учителя кои су се око тога јако, заузимали и ову забаву тако лепо удесили. Особито іош г. Николи Грујићу благодарити морамо што е сву бригу и старање о том водіо, те е неколико лепи песмица дечицу складно и умилно певати научіо, чиме е целу публику на овой свечаности задовољно. Живили!!!

М. Н.

Школске вести.

УЧИТЕЉСКИ ЗБОРОВИ У БАВАРСКОЈ. Из Учительских зборова у Баварской год. 1864 и 1865 држаних поднешени су правительству многи красни предлози за поболшање стања школског, од коих ћемо неке овде навести:

1. Да се местни школски фондови свуда заведу.

2 Да се школска година свршује у првој половини Маја, како би сва деца што преко зиме у школу иду, школски течај свршити и испит положити могла; ер искуство показује, да по селима у то време деца школу остављаю због послова польских.

3. За школске надзиратељ да се постављају люди кои су учительском послу вешти, кои Педагогію, и Дидактику добро знаю и кои су и сами дуже времена учительско званіе одправляли.

4. Закон државни да точно определи како се имаю учителы изображавати, поставлятн и плаћати, и у явном животу позиву свом сходно уваженъ од свештенства и од званичника уживати. Држава нека се постара за пензіе старих учителя, и за подпору учительских удовица и сирота.

5. Гдегод има до 80 деце што школу походе, тамо се има школа на класе поделити и два учителя наместити.

6. Гимнастика свуда да се као редовни школски предмет учи; ер се њоме тело снажи, воля челичи, и владанъ над страстима и слабостима добия. Но из гимнастичких вештбаня за ученике у народној школи изоставити валя сва вратоломна пеняня и пужаня,

---

УЧИТЕЛЬСКИ СЕМИНАРИ У ПРУСКОЙ. У краљевству Пруском има 60 учительских Семинара, од коих су 10 за изображаванъ учительица. У овим заводима има 325 учителя, и 40 учительица. Питомаца има 3325. Плата управителя Семинарне износи 790 — 1200 талира, а плате учителя 250 — 800 талира на годину. —

УЧИТЕЛЬИ У ШКОЛСКОМ ОДБОРУ. Кралъвско министарство у Саксонiи наредило є, да у сваком местном школском одбору има учествовати школски управитель, и найстарiи учитель. У великим варошима местне обштине одредиће по околностима брой учителя и шк. управителя за ове одборе.

СТАНЪ РУСИНСКИХ НАР. ШКОЛА У ГАЛИЦИИ. По званичним извештаима имали су Русини у Лвовской епархiи с концем 1864 школске године две препарандие; єдну подреалку, 12 главних 818 основних школа и 231 школу за нужду, 20 шегртских и 457 недельних школа. Школских разсадника било є 202, а школа за пчеларство 11. Учителя било є 2141, учительица 5, приправника 60. У свакидашню школу шило є 39,934 деце, а у недельну 15,663. — У обе од прилике єдна четвртина од броя за школу способне деце. У Премислской епархiи има єдна препарандия, две подреалке, 4 главне школе, 198 основних а 278 школа за нужду, учителя 830, учительица 6, деце што у свакидашню школу иду 16,041, а у недельну 4657. Одношай према деци, што неиду у школу, онакав є као и у Лвовской епархiи. —

ИЗБОРИ УЧИТЕЛЯ. Обштина престолног града Беча, на молбу свою, добила є недавно опет право избирати и наименовати учителъ и у Фебруару ове године већ є 16 нових учителя наимено-

вала, коима од дана наименованя подпуну плату издае. Потврђенѣ овог наименованя од Наместништва жељно се у Бечу ишчекує.

Ових дана отворила є иста општина стечај на 22 учитељска места свако с платом од 800 фр. с. слободним станом, с изгледом на повишенѣ плате по годинама службе и по заслузи, до 1000 фр, и с пензином.

ПОШТОВАНѢ УЧИТЕЉА. У Пешти є умро недавно врстан и отличан учитель трговачке школе по имену Гросман, оставивши после себе удовицу с нејаком дечицом. Општина израиљтянска, коіой є покойник припадао, на предлог єдног отменог и уваженог члана свог сакупила є на подпору и издржаванѣ удовице и сирочади Гросманове толику главницу, да ће се од канате моћи удовица издржавати и децу пристойно воспитати, а после материне смрти и пунолѣтства дечијега, капитал ће се међу овима подеднако поделити — Тако чине општине и народи свестни и то им доноси најболю корист.

НЕЗГОДНО МАТЕРИЯЛНО СТАНѢ СРБСКИХ УЧИТЕЉА. Са свію страна стижу нам тужбе о неуредном издаваню плате нашим учитељима. Буд што су учитељи уобште тако слабо наплаћени да єдва могу на крај изплазити, туд іош и оно мало худе и жалостне плате недобіяю уредно. Општине рекао би човек рад свашта пре имаю новаца него рад награђиваня оних људи, кои се труде око воспитаваня и изображаваня младежи. У гдекоим варошима у Банату, како чуємо, одбіяю учитељима по 20% од плате. Уместо да им због садашнѣ оскудице барем у толико плату повишую, пак што є најчудније у самом Срему, у овој тако реči чисто Српској жупанији, учитељима се врло неуредно плата издае, и школа нам тамо опадати починѣ, где би ваљало да баш сада у сваком погледу напредує, Желити є да грађанске власти свойски приону око поболшаня материалног станя сеоских и варошких учитеља, те да им било у земљи, рани, и осталом депутату, било у готовом новцу одреде такове плате, с коима би своме званію сходно живити и породицу издржавати, а децу свою воспитавати могли. Наймања учитељска плата на селима треба да износи 400 — 500, а по варошима на 500 — 600 ф. и то да се точно и уредно издае. Док се год власти и општине непостараю барем у толико плату учитељску повисити и ову на време издавати, дотле ћемо све єднако, са незгодног материялног станя наших учитеља, у школи назадни бити.

УПРАЗНѢНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У явни листови наши читасмо ових дана да, є упразнѣно учитељско место I разреда у Мефенци с платом 500 фр. и у Денти (у епархіи вршачкой) с платом 100 фр. у новцу, 50 пожунаца жита 8 хв. дрва, 100 фунти сланине, 50 ф. соли, 25 ф. дояй свећа и 4 ланца ораће земљ. —

У осечкой српској народној школи отворено је стециште за учитеља II. разреда, с платом 525. Молбенице,на конзисторію архидијецезе управљене, с сведочбама имаю се до 1. Августа окружном протопресвитерату у Осѣк поднети.

ПОКЛОН. Господин Лука Л. Јовановић званичник код телеграфске станице у Сомбору, кои је и прошлих година Школски Лист са једног сиромашног ваљног учитеља држао, није с љубав и ове године из собственог побуђења један примерак Листа овог предплатита с' том изјавом, да би желио да се Лист оном истом учитељу шиље, коме је и бивше уредништво нѣгов поклон доставляло. Благодарећи овом врстном Србину на родољубивом нѣговом заузиманю за ваљане учитеље, изјављујемо, да нѣгов поклон шиљемо г. Андрији Мирковићу учителю Лежимирском.

ПРЕПОРУКА ШКОЛСКОГА ЛИСТА. На основу наредбе в. кр, угар. Намест, Савета од 11 Марта о. г. Бр. 11889, коју у брою 6. читатељима саобштисмо, пречастна духовна власт епархие Бачке позвала је преко окружних школских надзирателя све црквене Општине, учитеље, местне школске управителе и старателе, да Школски Лист држе, и да се постараю настојавати да и други имућнији сународници Лист овај с предплатом својом подупомоћи неодрекну. По свој прилици су и све друге епархіялне консисторіе држаће Школског Листа исто тако препоручиле, но ипак од нове године досада само 180 предплатника на оба Листа, а 53 на Пријатеља Младежи добисмо. Поново умољаваю се сва она Господа и све Општине, ков Лист примаю, да с предплатом ускоре, ер трошкови су око издавања толики, да уредништво са примљеним досада новцем једва још слѣдујући број Листа исплатити може.

Књижевност.

* Госп. Стоян Бошковић професор у Београду издао „Општу Историју за Народ и Школу.“ Дело ће бити подељено на четири књиге; у првој ће бити стари век, у другој средњи, у трећој нови век до г. 1800, а у четвртој књизи најновије време. Свака књига имаће по 15 штампаних табака. Цена је у Аустрији за сваку књигу 1 Фр. а. вр. а предплата се шаље до свршетка Маја уредништву Напредка и Данице у Н. Саду.

* У Београду изишао је Гласник српског ученог Друштва II. (XIX). Садржај му је: Бој на Београду год. 1456 од Др. Н. Крстића;

О пећским патріаронима од Ј. Гавриловића; Опис врачарског среза од А. В. Богића; О рекама у Србіи од Ј. Миленковића; Грађа за типографію окружія књажевачког с' картом од Др. Мачаја.

* Учительска Задруга у Загребу издаје: „Лиљан Забавник за младеж," и „Мали Куњник" календар.

* Под уредништвом нашег многозаслужног списателя Високопречастног г. Герасима Петрановића Архимандрита изићи ће на свет у Августу ове године „Српско — Далматинска Магазин за г. 1866. За препоруку овог часописа служи пајболѣ то, што већ 25 година на свѣт излази, и што су се за то време явили Листови наши о нѣму свагда красно изражавали. Садржај овогодишњег Магазина е ово: Из историје: „Православна црква у Краини" важни састављак познатога списателя Г. Николе Беговића; у Красноречію доћи ће неколико пригодних слова; Пѣсништво донеће лѣпих лиричких умѣтних и народних пѣсама. Народне обичаје о Божићу, месним и біелим покладама и т. д. у Херцеговини, описао Г. Архимандрит Памучина; од кога као и од других биће такође лепа кита народних приповѣдака. Између осталих забавних и поучних предмета занимљив ће бити у овој књизи животопис покојног Архим. Дим. Поразића — Међу Српским старинама наћи ће се опис єдне старе српулѣ од омиљеног народног списателя г. Архимандрита Н. Дучића. — Цена е књизи 60 нов. Рок предбројно трае до 20 Јулія. Уписиванѣ прима уредник Данице у Новом Саду. — Ова важна и занимљива књига валяло би да се и изван Далмаціе особито у овдашњим краєвима у много већем кругу употребљује, него што е то до сада било. Господа Учитељи, коима е наручнѣ, могу имена уписника и овом уредништву послати, од куда ће и књигу у своє време добити моћи. Новци се, као што се из огласа види, полажу тек онда кад се књига прими.

ПОЗИВ

на књигу

„Православный Проповедник"

Высокопреосвештеный Архіепископъ и Митрополитъ г. Михаилъ повериo ми е да издамъ књигу: „Православный Проповедникъ",

Да бы се лакше књига могла набављати издаваће се у частима, и тако ће бити:

у I-ой части проповеди по темама за недельне дане;

у II-ой проповеди на празничне дане;

у III-ой проповеди на символъ вере, десетъ заповедій, молитву господню и блаженства;

у IV-ой проповеди о животу Господа Исуса Христа.

у V-ой о св. библійским лицама, и

у VI-ой проповеди о страданіяма Господа Исуса Христа.

Свака часть „Православнога Проповедника“ има ће 10—15 а и више штампаны табака, а кошта ће за аустрию 80 н. Аустр. вр. —

Новци се полажу када се књига прими.

Одъ новца, кои се добіе одъ ове књиге, пошто се исплате трошкови, остатакъ уступа се Фонду свештеничкомъ.

Съ тога ће свакій православ. христіянин, кои буде узео ову књигу за свою кућу, поредъ поученя кoя ће наћи у истой књиги, учинити и друго добро, што ће тимъ прилогъ одъ своє стране учинити Фонду свештенички сирочадій и бедни удовица њіовы.

У своє време явиће се у новинама, колика є сума новаца добивена одъ ове књиге за реченый Фондъ.

Господа коя буду имала доброту примити се уписиваня пренумеранта добіяю за труд 11-у књигу на даръ.

Рокъ уписиваня на све части трає до 1. Юлія ове године, докле ће и I. часть прав. пропов. быти наштампана.

Имена гг. уписника имаю се послати подписаноме.

НИКОЛА СТАЄВИЋ
свештеникъ и чиновникъ конс.
епар. београдске

Надаюћи се да ће се читатељи овога Листа особито Г. Г. Управители и Учители народних Школа свойски потрудити око уписиваня предбройника на ову свакоме Србину зарад духовног сазиданя врло полезну књигу, па тим помоћи остваренъ узвишене намере Преосвештеног Господина Списателя, извлюе Уредништво ово, да ће и оно до горезначеног рока уписиванѣ на „Православног Проповедника“ драговольно примати, и на одређено место точно одправляти.

☞ Іош и сада є у стаю уредништво ово нове предплатнике са свима броєвима овогодишнѣг Школског Листа послужити.

Издає и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 11. У Сомбору 15. Маја 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

О учительским зборовима.

II.

Окружни учительски зборови држе се већ код свију суседних народа, и код свију других вероисповести у нашем царству, само ми једни нисмо досада такових зборова имали; ер да би се ови с ползом обдржавати могли, нуждно је било најпре упознати све наше учитеље са садашњим устројством народне школе и с начином учења и предавања. Тога ради држани су учительски састанци године 1857 у В. Кикинди у Новом Саду и у Сомбору, а године 1864 у Будиму и у Мухачу где је Гл. школски саветник Др. Ђ. Натошевић сакупљеним учительима и свештеницима нов разумни начин обучавања толковао и препоручивао, да се по овом у народној школи радити има; тога ради држани су и практични учительски течаєви у Сомбору, у Карловци, Пакрацу и Темишвару године 1858, 1859 и 1860. на коима је могао сваки српски учитель из Војводовине српске присуствовати и где је прилику имао упознати се са целисходним исправкама у предаваню школском, пак по томе радњу своју удесити: напоследку из Упутства, из Школског Листа и из других помоћних књига могао се за ово осам година сваки учитель довољно с прописаним начином предавања упознати, а осмогодишњом радњом у народној школи у толико извештити, да сад већ слободно и ми приступити можемо к' држаню учительских збо-

рова, у коима нећемо имати нужде предаваня о методу слушати, него у коима ћемо се друг с' другом договорати о нашим школским пословима, и где ћемо и ми кадри бити єдан другоме показати како у школи радимо, и с доказима уверити другове своє о користи и валяности тог рада нашег.

Главни посао окружних учительских зборова є предаванѣ за углед, коє може бити на ова три начина:

1. Учитель, у чиіой се школи збор држи, са своим ученицима предузме из ког учевног предмета єдну лекцию, за кою се валяно приправио, и из коє є сву радню и ход предаваня пре тога писмено изложио. Ову лекцию предає он явно пред лицем целога збора, показуюћи наочигледно начин и поступак, кога се он у своіой школи при предаваню таковых предмета придржава.

2. Учитель местне школе израђує пред збором сав посао єдног школског дана, или држи као неки испит из свега што є те године у своіой школи предавао.

3. Повдини члан збора (учитель или катихет), по обштем саизволеню друштва, или по наредби у прећашнѣм збору донешеной, држи предаванѣ за углед са ученицима местне школе, па у том предаваню показує своя искуства и успехе целоме збору. Найболѣ є да се у прећашньем збору обштим договором одреде лекције, коє сваки учитель или катихет има израдити, и за предаванѣ валяно приправити се, пак после нека єдан од ньих предаванѣ за углед држи.

У сва три случая пошто се предаваня сврше, и деца се из школе одпусте, приступа се к' правом разговараню о предавању мало час дражоме, коє бива овако:

Учитель, кои є предаванѣ за углед држао, укратко изложи начела, коих се у том послу свом придржавао, саобшти изворе, коима се користио, и начин коим є то искуство у своіой школи задобио и како се уверио о успеху и о користи таквога поступаня по децу и по науку. Остали чланови пажльиво прате нѣгов говор, и пошто га сврши чине сходне примедбе, казую своя мнѣния и искуства о том предмету; питаю нѣга и єдан другога о поєдиностима у таквой радньи, те тако по довольном претресаню и разсматраню прима се и одобрава оно, што є у предаваню том добро и извртно, а братински се исправля, што є неупутно, недостаточно, и погрешно. Што збор єдинодушно прими и усвои,

то є сваки члан збора у кругу свое радње морално обвезан покушавати. Сваки учитель и катихет има потом тако у своіой школи радити; управитель є обвезан ньи у том поштравати упућивати и освешћивати, а старатель има мотрити, дал' се то обое доиста извршує. Сваки од ньи валяло би потом да бележи, што у своіой школи тако радећи приметно и искусно буде, пак да о томе идућем збору устмено или писмено известие поднесе.

Други главни посао учительскога збора є устмено расправлянъ педагогичних питања особито оних, кои се тичу явног обучавања и воспитавања у народной школи, и школске дисциплине. Овамо припада разговор о начину обучавања и о поступку при предаваню сваког поединог учевног предмета, посматранъ постоећих школских и помоћних књига, приметбе о недостатцима и манама што се у овима находе, с' предложима за целисходно попуненъ, поправлянъ и дотериванъ ових по децу и по учителъ преважних књига. Овде є отворено пространо полъ, на коме може сваки члан збора свое мисли, свое приметбе, своя искуства на видик износити и ради обштег споразумленя за благо напредка школског с' садруговима се договарати. У оваковом разговору и саветованю нема места никакво хвалисанъ ни охоло разметанъ са своим знанъем, нити се сме употребљивати тон обучаванја и надмоћня умног, него се има ствар у пријательском и искреном братинском тону расправляти учтиво и кротко, никога невређаюћи ни завадаюћи. Сваки члан властан є ставляти питања што у круг школске радње спадаю, али се пак по најпре предузима расправлянъ на пређашњем збору обштим договором изставлених или од школске власти предложених питања, па тек за овима следую остала, кое поединн члан предложи.

Пошто се устмене расправе о питањима школским сврше предузима се читанъ писмених саставака, кое учитељи и катихете за овай збор припреме и њему поднесу. Зарад израђиваня ових педагогичних саставака треба да пређашњи збор зада најманъ єдну или две теме, а исто толико питања за израђиванъ задає и школска областна власт, то єст конспиторня. Од задатих писмених саставака обвезани су израдити млађи учитељи барем по єдну за сваки збор; временитіи учитељи (од 40—50 година) доста є да донесу по єдан саставак на годину, акатихете валяло би да израђую оне саставке,

кои се християнског воспитавања и предавања науке християнске, библичне повести, обреда црквених, Апостола и Евангелия и црквеног појања тичу. Од поднешених писменых саставака, на обште захтеванѣ или на захтеванѣ сачинителя прочитаю се два или найвише три у самоме збору, и о њима се води разговор, остали саставци предаю се члановима на разсматранѣ, и кои се за особито сходне пронађу, читаю се у идућем збору. На многим местима обичай є осим тога писмене саставке заєдно с пресудом збора подносити областной школской власти (конзисторіи) на прегледанѣ. Найболѣ израђени писмени саставци имаю се путем педагогичних часописа явности предати.

Осим ових главних предмета, чине се у учительским зборовима предлози и договори о том: како би се имало домаће воспитанѣ дечиє у свима разредима народа поправити и у ред довести; шта би имали свештеници, учитељи и школски старатељи чинити да народ у моралности напредує, да му се долазенѣ у храм Божіи омили и да се истребе гнусни обичаи богомрзке псовке, пијанства, раскош и расипанѣ имања а да се уместо тих зала уводе лепи побожни и користни обичаи.

На збору се чини договор о користном употребленю недельне школе, о заводењу зимньих вечерньих састанака у свакой сеоской школи, где би се младеж лепом појању учила, с читанѣм добрих књига забављала, и где би свештеници и учитељи лепе савете и поученя о добром владаню, о чуваню здравља, о разумном обделаваню земљѣ, о благом поступаню с домаћом стоком и др. устмено давати, или из добрих књига о тим предметима велегласно народу читати могли.

Одма чим зборови у живот ступе, ваљало би да се у сваком срезу установи єдна окружна црквено — школска библиотека за свештенике и учитељ. Ова би се библиотека имала основати приносима црквених и грађанских општина, свештеника и учитеља, и имала би стоати у школи главног места у окружію под надзором окружног управителя школског, кои є као што є познато сада духовно лице. За библиотекара избира збор на годину дана єдног учитеља или свештеника из тог места. У библиотеци овой треба да буду сви найвреднији духовни списи на српском, славенском и руском єзику; найболя педагогична дела и часописи на српском, хр-

ватском и на другим єзицима, кое учитељи и свештеници округа тог разумеу; врстна дела из србске литературе ваљало би да се и у више истисака за сваку оваку библиотеку набаве.

Осим ове окружне библиотеке, коя се што пре завести има, ваљало би да се у збору договоре сви чланови, како би се у сваком месту по єдна мала школска библиотека за народ завести могла. Познаваюћи доброту нашега народа уверен сам, да би се он овоме предузећу на врло многим местима свесрдно одазвао, само кад би се свештеници учитељи и старешине обштинске заєднички и свойски овог велеважног посла прихватили. Из ових местних школских библиотека издавале би се популарне књиге людма и младежи на прочитанѣ, зими сваке неделѣ а лети сваке друге неделѣ.

Буде л' се у учительским зборовима о овом предмету свойски договарало, и по срећном договору свуда делало, то ћемо у местним школским библиотекама добити єдно найлепше и найснажније средство за материялно и морално унапређенѣ и усрећенѣ нашег доброг, али врло забаталѣног и занемареног народа.

Има іош врло важних послова, кои се у учительском збору расправляю, а међу тима су особито ево ови: о узаймном отношењу између свештеника и учителя, о прибављању већег уваженя у очима свог и туђег народа за свештенике и учителѣ; о поболшаню плате и умноженю доходка учителѣвог, о мировини старих и болних учителя, о подпомаганю учительских удовица; о одхрањиваню и воспитаваню учительске сирочади, о подизаню заклада за учительску сирочад и за старе учителѣ, или предлози о употребленю постојећих народних заклада на ову свету цѣл. и т. д.

Од велике би користи и то било, кад би сваки учитель на свршетку школског полгодишта саобштавао збору писмени извештай о стању своєга разреда или своє школе, изложивши у томе извештаю сву свою радню и назначивши осведочени успех труда и заузиманя свог.

Како у зборовима окружни управитель председава, то би по мнѣнию гдекоих педагогичних писаца ваљало, да он сваки пут целоме збору саобшти што, є приликом последњег надзора по школама свог окружия недостаточнога и неупутнога

опазно, предлажући уједно да се због посаветује, како би се те мане и недостаточности одклонити могле, и шта би се имало чинити зарад болѣг напредка деце школске у наукама и у правном владању. Но да би ово од праве користи бити могло нуждно є, да управитель избегава свако именованѣ места и личности, и да се веома чува од врѣђаня, изсмеваня или явног понижаваня оних особа, у чима є школама ману опазно.

У седницама збора учительског врло є удесно, да повдани вешти и на то спремни учитељи и свештеници држе предаваня из предмета што у народну школу спадају, или коих є знанѣ учительима нуждно. Овакова предаваня држе се без деце само у присутству чланова збора.

За предмет онаковних предаваня узимаю се, — осим обичних предмета из народне школе, — црте из црквене историје, животописи знатних црквених св. отаца и учитеља, наука о светим Тайнама, о истиности наше православне цркве, о обредима црквеним и њиховом симболичном значењу, о духовној користи, коју народ добија од уредног и лепог читаня и појаня у цркви и од благочиног понашаня и побожног извршиваня светих благослужебних послова у храму Божиєм и изван овога; — даѣ популарне лекције из историје педагогичне и српске народне, из познаваня отачбине, из земљописа, из природописа и природословља, особито из лучбене науке. Овакова предаваня су од велике користи, све ако є дотична наука члановима збора и одпре добро позната; єр њима се предаватель вештва у течном предаваню, а слушатељи се утврђују у своме знању и понављаю га. У место предаваня може се употребити и естетично читанѣ из ваљаних поучних књига, и из економије, и животописи славних људи особито учитеља и списатеља.

Сваки овакав састанак треба да служи и на духовно сазиданѣ свију учестника, с тога се започинѣ свечаном службом Божиом у цркви, или по крайньой мери молитвом и химном у славу Бога, од кога нам сва блага долазе, а завршує се такође благодарним славословиєм и песмама духовним.

Наће ли се у дружини вешт појац, тога умоле да одпои коју од тако названих страних стихира, како би ю и остали другови научити могли.

Догоди л' се да се између прећашњег и овог збора кои сучлан збора, или отличан учитель у вечност пресели, то се чита његов некролог, и другови му се за упокой душе његове у седници Богу моле. Пре него што се збор заврши по обштем договору одређује се дан и место идућега састанка, назначују се предмети за практично предавање у идућем збору, као и теме за израђивање.

После подне, ако место и околности допуштаю походе учитељи гимнастичну вештбаоницу, где дотичан учитель показује, шта је с своим ђацима радио, или иду у школски врт, да виде у каквом је стању, и да се разговараю о подизаню и држаню овакових вртова.

Ако се у месту какове знамените збирке природословне, или исторички споменици, фабрике, радионице, угледни вртови пчелняци, свиларе или друге какве знаменитости находе, могу учитељи и ове том приликом походити и с њима се упознати, те тако круг знања своих разширивати.

О ученю писаня и читаня.

II. Писање, познаване писмена и считаване

3. Посебне опазке за писање и читање поједиих сугласника.

(Продуженѣ.)

h Овде учитель има пре свега деци казати, да ће одсада писати нове врсте писмена у горньой и у средньой линији. Писање писмена „h“ по такту иде овако; 1.) танак потез до горње линије, 2.) дебео, 3.) савијен 4.) други дебео између средњих линија, 5) савиютак на десно, 6). положен потез преко првог дебелога на половини између горњих линија.

Считаване. иh, eh, аh, уh, оh; hу, hе, hо, hа; іа hу иhи. о-hу до-hи, hи-лим, де-тиh, hа-и-іа, ноh, но-hу, тиh, пеh, hира, теhи, сеhи, hуп-ри-іа, hе-ли-іа, hу-та-ти, по-лиh, ма-лиh.

к. Писање по такту: 1.) танки, 2.) дебели, 3.) горњи савиютак, 4.) дољни савиютак.

Считаванье. ак, ек, ук, ок; о-ко, ко-ла, ко-са, конь, ка-да, ка-ца, — ки-ка, ру-ка, шко-ла, лек, сек, тек, ток, кньи-га, кър-ча, кур-іук, кнез, краль, кмет, кльун, кльуч, ско-чи-ти, то-чак, че-крк, тка-лац, ко-лар, котлар, чкаль, кру-на, кру-ни-ти ку-ку-ру-зе.

в. Потезови: 1.) танки замотан до горњѣ повуке, 2.) дебели, 3.) савиѣн на десно, 4.) смотан на лево.

Считаванье. ив, ов, ав, ув, вр, во, ва, ви, ву, вой, вуй; виг, вук, враг, и-ва, во-да, ва-тра, ва-траль, вру-ће, вре-ло, из-вор, су-ва-ча, во-іак, во-іа-ци, жив, жив-ко, вуна, вре-ћа, ов-ца, и-вер, црв, црк-ва, смок-ва, рот-ква, рукав, во-ља, по-вла-чи-ти, вр-шак, вр-ши-ти, о-вре-ћи, витао, мо-то-ви-ло, ви-то-ро-ги во-ло-ви ву-ку плу-гове. Марко о-ре ца-ре-ве дру-мо-ве.

б. Писанье. 1.) округлина, 2.) танак до горе, 3.) савиутак или кврчица на десно.

Считаванѣ. иб, уб, об, аб, іаб; ба, бе, бо, ба-ба, бе-ба, буба, зуб, зу-би, зоб, беч, боб, бол, бос, би-сер, бу-ре, ба-ра, бо-іа, срб, срб-љин, бе-о-град, бу-дим, бор, бач-ка, іаб-лан, зум-бул, бла-го, бди-ти, бде-ни-іе, блед, брв-но, врш-љан, бач-ва, бра-ва, брат, бра-ћа, брег бла-го-слов, Бо-жи-іи по-чи-ва на доб-рой де-ци. бу-ди благ, бла-го оном ко бед-не у-гле-да. и т. д. Овде већ може учитель велики избор речи и реченица за слаганѣ и за писанѣ имати.

ђ. Учитель најпре обавести ученике да ће писати іошт два нова писмена, што се имаю вући од горње до дољне, дакле преко све четири повуке између коих се пише.

Писанѣ по такту: 1.) танки, 2.) дебели, 3.) савиѣн до горе на средньой линіи, 4.) дебели савиутак с' десна до дољне линие, 5.) од дољне на лево замотан, 6.) положен потез преко првог дебелог између горньих повука.

Считаванѣ: иђ, еђ, ађ, уђ; ђу, ђа, ђи, ђо; риђ, цеђ, чађ, туђ, — ле-ђа ла-ђа ту-ђин, ђе-тић, ђу-ро си-ђи с ђер-ме, до-ђи, ђу-л, ђон, про-ђи, ро-ђе-ни, пре-ђаш-њи граћа, ђока, ђак, ђа-ко-во, ми смо ђа-ци. Ђур, — ђу-ра іе ла-ђар у ва-ро-ши ђу-ру, ту-ђе не-ди-рај.

Особито ваља сравњивати речи, у коима се находи ћ и ђ

и како у писаню тако и у читаню ових децу за дуго вештбати, да ухвате разлику између ова два писма.

ф. Писанѣ: 1.) танки потез до горње повуке; 2.) дебели потез од горнѣ до найдолње; 3.) лево полуколо с' леве стране дебелог потеза међу средньим повукама; 4.) десно полуколо с' десне стране дебелог потеза међу средньим повукама.

Считаванѣ. иф, оф, аф, уф; фи, фе, фа, фа-ла, ка-фа, со-фа, фат, фи-лип, фе-ма, фай-да, фру-ла, фруш-ка го-ра, фу-ру-на, фа-ра-он, фо-рин-та.

х. Писанѣ. Писме ово пише се само међу средньим повукама, али почем се врло много речи могу и без нѣга писати, с тога се може и напоследку овде ставити. Тактира се овако: 1.) дугуљасто десно полуколо с' краєва танѣ а у среди дебело; 2.) успоред до нѣга лево полуколо али да се на среди састави са дебелим потезом деснога полукола.

Считаванѣ: ох, ах, ух, их, о-хо, хоп, а-ха, хей, хайде, дух, ду-ха, ду-хо-ви, ваз-дух, ру-хо, іа-ха-ти, хва-ла, хва-ли-ти, хват, хва-та-ти, хи-та-ти, хи-тац, хин-тов, ти-хи, ти-хо-мйр.

ц. Писанѣ. Найпре валя ученицима задати да покушаю написати реч: „цеп, цак, цигерица.“ па почем увиде да нису у стању први глас од тих речи єдним писменом написати (можда ће гдекоѳ написати джак или ђеп). онда им валя казати да имамо іошт єдан суглас, кои се само у неколико србских речи чуѳ а то ѳ глас „ц“. Пише се овако: 1.) танак савиѳн потез, 2.) дебели потез; 3.) савиѳн; 4.) други дебели потез; 5.) положени потез испод она два дебела; 6.) коврчица на среди испод оног положеног потеза. — Овде валя добро ухватити разлику између рукописнога и грађанског ц и ц.

Считаванѣ: ц, оца, ац, а-ци-іа, цак, цеп, це-леп, нацак, су-цук, цин, цин-ниѣ. ци-ге-ри-ца.

(Свршиће се.)

XII. ТАБЛИЦА

ради науке у рачуну за основне школе.

IV.

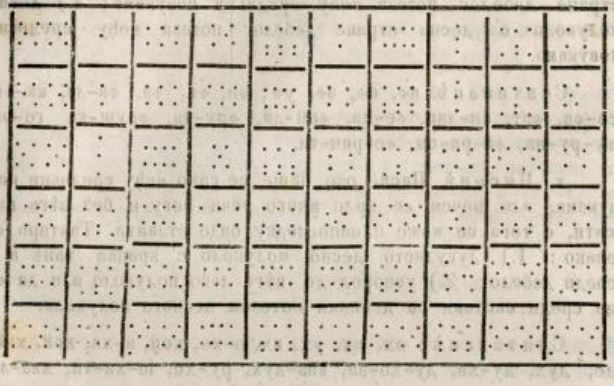

Као што су броєви од 2 до 10 на таблици II растворени на различите можне начине, тако су исто овде броєви од 11. до 20. по истом оном реду као у II. и иста є она намера.

VIII.

10 + 1	6 + 6	9 + 4	10 + 5	10 + 7
6 и 5	8 и 4	7 и 6	9 и 6	9 и 8
9 и 2	9 и 3	10 и 4	8 и 7	10 и 8
8 и 3	7 и 5	7 и 7	10 и 6	9 и 9
7 и 4	10 и 3	8 и 6	8 и 8	10 и 9
10 и 2	8 и 5	9 и 5	9 и 7	10 и 10
11 — 1	12 — 6	13 — 4	15 — 5	17 — 7
11 — 5	12 — 4	13 — 6	15 — 6	17 — 8
11 — 2	12 — 3	14 — 4	15 — 7	18 — 8
11 — 3	12 — 5	14 — 7	16 — 6	18 — 9
11 — 4	13 — 3	14 — 6	16 — 8	19 — 9
12 — 2	13 — 5	14 — 5	16 — 7	20 — 10

Ова таблица представля у цифрама садржај таблице IV у истом реду; палик на таблицу VI. и II.

IX.

16 — 6	9 и 5	12 — 7	9 и 6	3 и 10
10 и 1	15 — 5	10 и 3	9 и 8	2 и 10
8 и 4	11 — 4	6 и 5	18 — 8	17 — 10
13 — 3	12 — 6	12 — 4	19 — 9	14 — 10
12 — 5	14 — 8	11 — 1	7 и 5	16 — 10
9 и 2	8 — 8	4 и 7	12 — 9	7 и 10
13 — 8	10 и 6	9 и 4	10 и 2	1 и 10
5 и 7	17 — 7	13 — 9	12 — 8	8 и 10
13 — 5	9 и 3	11 — 2	6 и 6	19 — 10
3 и 8	11 — 3	8 и 6	8 и 5	6 и 10

X.

4 и 9	12 — 3	11 — 9	14 — 4	18 — 10
11 — 5	7 и 4	14 — 6	7 и 7	11 — 10
12 — 2	4 и 8	10 и 9	2 и 9	4 и 10
5 и 9	5 и 8	15 — 9	14 — 9	15 — 10
15 — 6	13 — 7	16 — 8	6 и 8	10 и 10
11 — 8	5 и 6	3 и 9	6 и 9	5 и 10
11 — 7	10 и 4	11 — 6	10 и 7	20 — 10
10 и 5	6 и 7	13 — 6	17 — 9	12 — 10
18 — 9	14 — 7	8 и 3	10 и 8	9 и 10
9 и 9	14 — 5	7 и 6	17 — 8	13 — 10

Што е на таблици VIII било по реду, то е на ове обе разбачено преко реда ради бољг извештбаня деце; као оно на табл. VII.

Овде може учитель много више примера начинити; има их нуно, или их најпре све по реду исписати, а после преко реда. Ово може и за домаће задаће деци давати.

НАРЕДБА

високог кр. угар. наместничког Савета

од 30. Марта о. г. Бр. 12,498.

ради девоячких школа управљена на све епархиялне власти православне цркве у Угарской.

Опажа се да у мешовитим по полу школама број ученица што школу полазе тако мален, да ни 5% пензноси од

броя девојчица за школу способних, дочим у местима где постоє отделѣне девоячке школе, и где ове под брижльивим надзором стоє, број учећих се девојчица ако и није сасвим раван броју мушке деце што у школу иду, ипак овоме врло наблизо стои.

Но не само та околност него и благонравност и разлика у обучаваню и воспитаваню єдне и друге деце по полу и опредѣленю, строго изискую, да се у оним обштинама, у коима се находе основне школе од више разреда, єдан разред за мушку а други за женску децу преустроити има; у осталим пак обштинама, у коима се само по єдна єдноклasна школа налази, — у колико материялно станѣ неби допуштало нову девоячку школу подићи, — имаю се мушка деца од женске по скамиями одделити.

Да би девоячка школа могла своме опредѣленю поле одговарати необходно нуждно є, да се у њой прилика даде девојчицама, осим обичних и редовних предмета, научити и извештбати се у женским ручним пословима под руководством искусне и осведочено способне учитељке; такође є нуждно, да се у школи науче девојчице основима домоводства, као обделаваню врта и особито радњи око површа, одраживаню домаће живади и другим ове врсте пословима. Тога ради особито би се желити имало, да се уз постоѣће девоячке школе, — у Футогу, Товаришеву, Деспот Ст. Ивану, Сомбору, Суботици, Сентомашу, Сенти, у Стапари, Меленци и Кумани, у Вранѣву, Вршцу и т. д. — а по могућству и уз све оне девоячке школе, што ће се овом приликом завести, учитељке женских послова наместе.

На основу овога позива се епархиялна власт, да се изволи за извршенѣ ове наредбе, — узевши у помоћ и грађанску власт, — свойски заузети, и тим урадити да нормативна правила, коя о овом предмету постоє, и у православно источним школама у живот ступе.

Школске вести.

ПРЕДАВАЊА ЗА УГЛЕД НА ПРВОМ УЧИТЕЉСКОМ ЗБОРУ У СОМБОРУ. По узајамном договору учитеља сомборског српског главног народног училишта изволио је окружни школски управитељ у Сомбору Пречастни гд. протојереј Ђорђе Бранковић одобрити, да се на првом окружном учитељском збору, што ће се у Сомбору на почетку овогодишњих школских ферија држати, предавање за углед из ових предмета држи.

1. Једна лекција о приправљању за читање и писање, или о ручном и умном приуговљавању за науку писања и читања, у свези с наученим гледањем.

Затим учење првог сугласника с показивањем како се овај спаја и считава са свима самогласима.

2. Учење молитве пред спављањем, као образац како се имаю молитве у првом основном разреду учити и разазнавати.

3. Учење рачуна у простору од 10—20. с упутством за употребљење рачуњалке.

4. Предавање предмета из Читанке на брою 17, под насловом „Избављени калфа путник.“ За углед, како се има поступати с предавањем приповедака у трећем основном разреду.

5. Катихизовање једнога члана Символа вере, са ученицима III и IV резреда.

6. Псалом 111. „Блажен мужь боиђся Господа.“

7. Поступак при предавању диктанда и доводење у свезу.

8. Једна лекција из рачуна (о множењу) старијим ученицима.

9. Описание „Краве,“ као увод у предавање броја 52. из II. читанке.

10. Једна лекција из земљописа и једна из српског језикословља.

Предавање из науке христијанске држаће преч. Г. Симеон Костић катихет главне школе сомборске, остала држаће Г. Г. учитељи главне школе сомборске. Могу из ових предмета и други од Г. Г. учитеља, који хтели буду, предавања држати. С' тога ће, како чујемо, Гд. окружни управитељ све учитеље Сомборског округа позвао, да се за угледно предавање горњих предмета приправе. Дан, кад ће се збор држати, доцније ће се одредити. Ако се неби сви гореизложени предмети на првом збору свршити могли, то ће се онда засада предузети само најнуждњи, а то су они под 1. 3. 4. 5, и 8.

РАВНОПРАВНОСТ ЈЕЗИКА У ЧЕСКИМ ШКОЛАМА. Његово величанство премилостиви Цар и Господар наш издао је у почетку ове године закон, коим се у краљевини Ческој оба земаљска језика, чески и немачки, проглашују за равноправне у основним и средњим школама. У свакој јавној основној школи краљевине Ческе језик обучавања има од сада бити само један од та два језика. У четвероразредним главним основним школама, по жељи оних који школу издржаваю, може се учити и други земаљски језик, али се ово учење

сме тек у трећем основном разреду започети и има се у напредним необлигатним часовима извршивати. У оним гимназияма и реалкама, у коима се науке на ческом језику предају, немачки је језик облигатан предмет учења, а тако је и чески у немачким реалкама и гимназияма. Где постои једна гимназија, а долази у њу много ученика, који нису кадри разумети и примати науке на језику коим се у том заводу предаје, тамо се има или у месту или у околини подгимназија другога земаљског језика установити, или се имаю одвојена одељења са учењем на том језику отворити. Та одељења започињу се са најнижим разредом а несмеју се даље од подгимназије простирати. Постојећи закони о обучавању, у колико су овом закону противни, постављају се изван снаге. —

ВОСПИТАЛИШТЕ ЗА СИРОТЕ ДЕВОЈЧИЦЕ. Добротворно друштво мађарских госпођа у Пешти основало је воспиталиште за женску децу, које је смештено у собственој кући друштва тог иза грађанског стрелишта. Воспиталиште ово отворено је у среду 25 Маја, и првих дана дозволён је свакоме приступ да може видити намештај и упознати се са уредбама завода и с начином воспитавања ове деце. У другим земљама има оваковних завода много. Кад ће доћи време, да се и код нас Србаља воспиталишта и одхранилишта за сиротну децу подижу?

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛСКОГ ЛИСТА. У Стапару на летњи Никољ дан у јутру пошена је Литија на водицу, где је тамошњи Госп. катихет Ј. Поповић службу Божию служио а дечица школска путем и у капели умилно појаху духовне песме. После службе родитељи дечји и сеоске старешине приправише деци лепу ужину и проведоше с њима у слободној природи тај цели дан. Том приликом скупљено је на фонд Школ. Листа 2 фор. 52 нов. а осим тога старатељ школски Лазар Божин поклонио је на исти фонд 1 фор. — Сума ова предана је 2. Јунија уреднишству овога Листа.

ПОКЛОН ШКОЛАМА. Високопречастни Господин Теофан Живковић архимандрит Бездински изволио је писмом од 1. Јунија о. г. наредити, да се одсада један истисак Школског Листа као његов дар шаље српској девојачкој школи у Карловце, а други једној сирочашкој школи. Благодарећи на овом родољубивом дару јављамо, да ће се жељи Високопреч. Гд. даротавателя одма задоста учинити, и да ће се други његов поклон српској општинској школи у Чобанцу код Будима слати.

УПРАЗЊЕНО УЧИТЕЉСКО МЕСТО. Оставком г. учитеља Милоша Симића упражњено је учитељско место у школи Буковачкој у

Сомбору. За заступника учительског у той школи постављен је од пречастне Конзисторије Бачке г. Стефан Милашиновић бивши учитељ Островски. Стечај ће се на ово место скорим отворити,

---

Јавна Кореспонденција.

Избраној Општини села Хеђеша у Банату. Пошто сте осам броева Школ. Листа и 4 бр. Пријателя примили, послали сте нам девети број Школ. Листа натраг, изјављујући у немачки написаном писму да неможете Листа за своју школу држати. По том имате за прво полгодиње платити 2 фор. а. вр. Чудо нам је да у ово време чисто српска општина уредништву Српског Листа на туђем језику званично пише са немачким подписом кнеза српина. Ил' је то можда одговор на чланак „Народна школа и туђи језици" за кои нам неки сународници јако замераю, а то баш служи за најјаснији доказ да смо праву истину рекли и да смо једино пред очима имали благо српског народа и његове будућности.

Г. Милану Бошњику привременом учителю у Будмиру. Пошто сте 9 броева Листа и 4 броја Пријателя примили, а тек осми број сав упрљан вратили, дужни сте за прво полгодиње 2 фор. платити; ер ко први број Листа прими и разсече, тим је обвезан дотле Лист држати, док за примљене броеве неплати. — Ово исто нека служи за одговор оним светског и свештеничког стања људма у народу нашем, кои на велику штету овог уредништва 3. и 4. или и 9. број Листа враћаше с изјавом да им Лист нетреба.

Ланьски предплатници, кои су право имали до 1 Априла ове године Шк. Лист примати (продужено):

Срб. Школе у Сараволи, Ђали, Сенпетру, Кларији, Чакову Итебеју, Боки, Диняшу и Семартону, учитеља: Илић у Ђали, Давидовић и Јанковић у Мокрину, Љуб. Марковић у Нимету, Лазић у Іасенову, Пантелић у Бел. Бркви, Поповић у Кусићу, Младеновић у Кручици, Јос. Марковић у Лекповци, Величковић у Елемиру, и Косанић у Бечкереку; Г. Г. Сава Павишевић протосинђел у Вршцу; Лазар Поповић пар. у Мокрину, Јов. Бакаловић парох у Бечкереку. У Новом Бечеју Дион. Павловић наместник, Азуцки парох, Луцић учитељ, Миросављевић кожухар и Живковић сапуџија. — Вујновић парох у Чакову; Путић уч. у Диняшу; Лазар Поповић, Димитрије Поповић учитељи у Тумашевцу, Рогожарски уч. у Ковину, Максимовић уч. у Старчеву. Високородни П. Бигга ц. кр. полковник; касина у Панчеву; Гимназија у Ср. Карловци; Јов Ђучић уч у војки, Мил. Видаковић учитељ у Крњешевци; Др. Милош Радојчић физик у Земуну. Срб. Школе у Земуну код св. Николаја, код Рожд. Богородице и у горњој вароши; Јов. Поповић пар. у Іакову. Прец. Герман Анђелић архим. у Гргетегу, два екземплара; Школе у Іазку, Вогиу,

и Гргуревци; Манастир Раванница и Данил Петровић игуман; Маіор Милекић и прота Милутиновић у Митровици. Учитељи: Мирковић у Лежимиру, Іефта ненадовић у Руми, Станковић у Капелни, Бугарски у Шимуновци, Крстић у Перхову, Предин у Самошу и Радовић у Ст. Молдави — Предплатници из Србије Г. Г. Архимандрит Т. Мраовић Др. Боголюб Ђорђевић, Др. Н. Крстић, професор Ђура Даничић и Срб. Читалиште у Београду; Іов. Миловановић и Сава Павловић богословци IV године у Београду. Преосвештени Владика Шабачки Гаврил; Ст. Лазић и Дим. Дукић учитељи у Шабцу, Читалишта у Пожаревцу и Крагуевцу.

Г. Данило Орел учитель у Шабцу, и Равнательство славног учительишта у Ђакову имаю за ланьску предплату од 3 фр. примати Шк. Лист до конца овог месеца.

Лане су предплатили за Щкол. Лист са 4 фр, и по томе имаю право примати га ове године до последњег Септембра, ови: Г. Г. Јов. Димовић учитель у Трсту. Србска школа у Карлстату, Стефан Обрадовић парох у Шиклошу, Општина Болман, Јован Џинић учитель у Тусли пр. Раѣвосело, Макса Луданѣ вел. судац у срб. Ковину, Лазар Цвеић вел. фишкал у вршцу, Србска читаоница у Чалми, Риста Николић богосл. II. разр. у Београду, Княжеска библиотека у Београду, Ђорђе Угриновић учитель у Неготину, Михаил Атанацковић у Неготину, Совра Поповић учитель у Чанаду. Госпоѣа Анка Дамяновић у Београду.

Овим се завршује попис свију ланьских предплатника комa смо имали и комa іошт имамо оддуживати.

☞ Почем се с концем овога месеца прво полгодиѣ Школского Листа навршује, то се учтиво позиваю сви, кои Лист овай примаю, а досада за нѣга платили нису, да предплату найдалѣ до 23. Јунија пошлю, ер иначе писам у станю идући брой издати, почем сам сав за Школски Лист примљени новац, на штампанѣ досад изишавших бројева издао. Да се неби двапут пошта плаћала, то молим, да сваки коме є можно, овом приликом и предплату за друго полгодиѣ пошлѣ. Они пак, кои неби хтели далѣ Лист држати, нека ми на сваки начин до горњега рока дуг за прво полгодиѣ пошлю, и том приликом нека ме известе, єсу ли ради далѣ Листа држати или нису, да се зна коме ће се лист шилати.

Уредник.

Издаѣ и уређуѣ Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 12. У Сомбору 30. Јунија 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школског Листа једапред на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

Позив на предплату.

Кад сам се пре шест месеци издавања и уређивања Школског Листа и Пријатеља Српске Младежи примио, с пуним правом надао сам се, да ће свестно и одабрано општинство српско, а особито наши школски управитељи и учитељи предузеће моје бар у толико подпомагати, у колико је нуждно да ја без своје грдне материјалне штете оба ова народу нашем веома користна листа издавати могу. На први позив мој, ког сам на Ново Лето о. г. распослао, добио сам само 12 предбројника с 32 ф. предплате. Овим новцем издао сам први број Школ. Листа и распослао га свима општинама, свештеницима учитељима и отличним мужевима, за које сам држао да ће га држати. На велико удивљење моје многи од оних, кои би у стању били о свом трошку и стотину примерака овог Листа држати, повратише ми и један једини што сам им послао. Остало је близо 800 понуђених а неповраћених Листова. Сматраући сваког, кои први број листа повратно није, за редовног предбројника, наставио сам свима овима шиљање Листа, и овим бројем навршује прво полгодиње. — По гласу записника мога досада сам примио од 40 предплатника за целу годину по 4. ф. од 20 лањских предплатника овогодишњу доплату са 3 ф. од 150 предплатника за прво полгодиње по 2 ф. и од 6 по 1 ф. које чини: 526 ф. Трошка за штампање, артију одправљање и поштарину имао сам 540 фр. По овоме дакле више сам новаца издао, но што сам предплате примио, а такову материјалну жртву подносити моје ми околности недопуштају.

Да би се дакле Лист овай одржати и до краја године уредно издавати могао, учтиво ал уједно и озбиљно позивам све избране општине и поштоване особе, ков су за овога полгодија Лист примале а од коих до данас предплату примио нисам, да ми одма и неотложно дуг свој исплате, и том приликом нека ме известе: желе ли, да им се Лист и другог полгодија шаље; или да се одма обустави?

Држим, да ово свакоме од њих у дужност спада, и да ми нико замерити неможе, што сам их ради обстанка овога Листа на ову дужност опоминати принуђен.

Коме є могуће, најболѣ би било, да овом приликом у єданпут годишњу предплату положи, тим би и себи поштарине и мени труда заштедио.

Ону пак Господу, коя имадоше доброту за прво полгодиє припадаюћу предплату послати, најпристојније молим, да ми што скорије изволе и за наступаюће друго полгодиє предплату са 2 фр. а. вр. доставити.

Као што сам у прошлим бројевима означио имена поштов. особа, коима є Лист за ланьски остатак предплате шиљан, тако ћу у следующим бројевима назначити од кога и колико сам новаца за Шк. Лист ове године примио, нека чита потоњи нараштай имена оних врстних Србаља, кои су Лист овай држали и подпомагали.

Почем има много школа и учителя, кои по сиромаштву свом немогу Школ. Лист плаћати, то се позиваю овим избране општине, частни манастири и богатирци наши од свакога реда и стања, да учине роду глас, па да предплате сваки на єдан или на више ексемплара Школскога Листа, ков ћу по њиховой жељи таковим сиромашним општинама и учительима као њихов поклон шиљати.

Умолявам овом приликом поново Г. Г. учителѣ, да ми скупљањем предплатника на оба Листа и посебице на Пријателя Срб, Младежи на руци буду, захвалююћи од свег срдца онима, кои су се првог полгодија у овом послу трудили, а особито г. Јовану Настићу и честитим Сробранским Србима, кои знатно помогоше, да се Лист овай и досада одржати могао.

Ко би желио све бројеве оба Листа од почетка ове године имати, може их іош добити. По томе дакле прима се єднако и нова предплата на целу ову годину, и то за оба Листа са 4 ф р. а за самога Пријателя са 1 фр. 20 н. — Когод бившем

уреднишству дугує за прошлу годину, нека изволи послати у име тога дуга 88 н. Дугую пак по моме мнѣнию сви они, кои су прошле године Лист примали а за нѣга ни лане ни ове године платили нису. — Дужници пак од 1864 имаю за ту годину 2 фр. положити.

Новци нека се у плаћеном и добро запечаћеном писму шаљу, с разговетним назначењем атресе и времена, за кое се новац плаћа то єст єли за прво, или є за друго полгодиє ове године, и єли платац примао досада Лист, или га тек одсада примати жели.

Напоследку изявљуєм, да ће уредно издаванѣ Школ. Листа од примлѣног дуга и предплате зависити; почем без новаца нисам га у станю издавати и одправлати.

У Сомбору, на Иваньдан. 1866.

Никола Ђ. Вукићевић
уредник и издавателъ.

Одвикаванѣ и чуванѣ деце од невалялства.

Пре него што би родителъи и учителъи децу навикли на добро и у добродѣтелъи их утврдили, треба да се постараю одвикавати их од сваког зла, кое се може бити у души ньиховой зачело, и чувати од невалялства на коя би их когод други навести могао.

Пре свега децу валя из ране младости свагда с' послом забавлятн, и ни час ни пол неваля их безпосленє оставлятн. — Радня чини човека срећним, задовольним и здравим, и одузима му прилику да се проневаляли. Господ Бог изгнавши праотца Адама из раи, рекао му є: „Са зноєм лица твог єсти ћеш хлѣб твой“ (1. Мой. 3. 19). У овоме изреченію састои се не само осуђенѣ, него и усређенѣ човека на земльи; єр посао препречує пут греху, и полезно заниманѣ одвраћа човека од неупутних мисли и невалялих желя. Когод дакле слуша ове Божіе речи па се труди и ради до умора, тай є срећан и од зла заштићен, а на против ко

без посла дане своє проводи, тога сама леньост на грех наведе и невалялим па с' тога несрећним човеком учини. Нису бадава оне мудре пословице у свію народа: „Беспослица є мати греха. Леньост почетак свію зала' и сатанино узглавлє.“ Но особито є по млада човека леньост морално убитачна а радня пробитачна и користна. Искуство показує да безпослени младићи покрай найбољих наклоности проневаљале се и пропадну, а напротив и сами врло покварени могу се поправити ако се добрим послом забављаю. С' тога би валяло да родитељи недопуштаю синовима и кћерйма своима у безпослици, или ништавим и шкодљивим забавама с' картама драгоцено време проводити, него да их послу из малена уче. Учитељи пак треба да деци посао омиле; да време школско с' њима заједно проводе, и ни за єдан тренутак ока да их без посла неоставляю. Тако ће полагано и неприметно ослабити у деце склоност к злу, и престаће свака раскалашност и необузданост. Но овде приметити валя, да ніє добро ако є посао дечји єдностручан т. є. само телесан или само душеван и уман; него треба да се изменює тако, да деца коя у школи умно раде, после школе и између школских послова, по неко време, зарад одмора и промене трче, сигграю се и у гимнастици се вештбаю, а она деца што у радіоницама много телесна посла раде, нека опет сваки дан у вечерњє часове, и у недељне и праздничне дане, по мало добре књиге читаю и полезну науку какву слушаю. — Притом сваки посао и рад треба да є удешен према снази детињой, према његовом узрасту, наклоностима и способностима. — Што су маня деца, то треба да су послови њихови већма на сигранѣ налик, али ово сигранѣ имаю воспитателъи тако удесити, да се њиме деца развеселе, забаве, и чему користноме и доброме науче. Ипошто пак несме ово сигранѣ бити с' добитком или варанѣм скопчано као што є коцканѣ и картанѣ, нити се сме дечије уображаванѣ с' неморалним сликама подражњивати као што бива у игри допова, піяних људи и у овим подобним играма.

Децу валя удаљивати од невалялих примера. Свако дете има велику склоност к' подражаваню, т. є. угледа се на оно што види да други у найближой околини ради, па и оно покушава тако чинити неразбираюћи, єли то добро или ніє. Родителъи су деци найближи, па на њи се найвећма и угледаю, као што и она стара пословица вели: „Шта чине деца? Што виде од отца.“ Отац и мати валяло би да се

клоне пред децом од свакога невалялства и да им ни учему не даду зла примера; ер то є найгрѣе наслѣдство и найвеће проклетство по њихову децу. Грех, кога се родитељи можда нехтедоше пре оканути, треба да оставе кад им Бог децу подари, па да најпре себе морално поправе и усавршаваю, ер само ће тако моћи своє најмиліе благо од моралне пропасти сачувати и добро воспитати. Но осим родитеља находе се у околини дечиіой слуге, служавке и остала челяд, на кою такоће имаю родитељи бодрим оком мотрити да неби деци рђав пример дали, и ако се неби хтели поправити треба их пре одпустити него трпити да своим неупутнима делима невино срце млађане дечице трую. — По себи се разуме да учитељи, свештеници, и све обштинске и народне старешине имаю на себе највећма на опрезу бити и чувати се, да коим своим неупутним делом или изразом недаду саблазна простим людма, одраслой младежи и невиной деци. Христос Спаситель најстрашніо казн изриче онима кои другима зао пример даю, и вели: „Тешко томе од кога долази саблазан.“ — Као што родитељи, кои прво дете добро воспитаю, имаю у њему поуздана помоћника при воспитаваню млађе деце; тако и учитель има се старати да најстарііи ученици њгови добрим своим владанѣм за углед служе млађим ученицима, и има бити на опрезу, да добру децу од друженя с поквареном сачува. Догоди л' се ипак у школском животу да ков дете речима ил делом неваляо пример осталой деци покаже, таковога валя одма примерно казнити, да би се друга деца уверила, како зло пролази онай кои неће да буде добар.

Врло є нуждно да се деца одрже у природной веселостй срдца и добром расположеню душе. Природна веселост дечия произлази из њихове невиности и здравля. Невесела деца или су болестна, или су међу суморним людма одрасла, или су што скривила, па се боє па се неби њихова кривица одкрила. Но у сва три случая имаю такова деца велику наклоност к потайном и осамлѣном невалялству, ма да се пред старіима и сувише као мирна показую. — Деца се у веселости и добром расположеню одржати могу, ако родитељи и учитељи с' њима благо поступали буду, ако им сигранѣ и друге невине забаве неускраћую, и ако им бављенѣ у дому, у школи, у цркви и у слободной природи приятним и занимљивим учине. Никаква прека и опора реч, никаква псовка нетреба да изилази на уста воспитателѣва, напротив

умилят поглед и отчинска љубав нека руководи свако нѣгово поступанѣ према деци. Особито љубезно треба да поступа учитель према оној деци, коя су морално занемарена, коя немаю свога Отца и своє Мајке, а за децу слабога здравља треба да пита лѣкара, па по овога упутству да се управља ради њиховога развеселења и болѣг расположења. — У обште воспитатель се има у толико чувати од строгости према деци, у колико опази, да су му деца од природе мирнія. Шта више оваково дете баш ваља да и сам поощрава да се развесели и несташує, пак тога ради нека га посади између два несташна — но не раскалашна — детета, како би се оно мирно и туњаво ослободило и охрабрило, а ова несташна мало смирила.

Уклањати ваља све узроке, кои децу на зло примамлюю. Деца понайвише за то учине какво зло дело, што се одтуда добитку и користи надаю. Воспитателѣва дакле прва брига треба да буде, како ће ствар тако удесити, да с' невалалим делом детіим по само то дете штета каква или очевидни губитак у свези стои. Тако кад дете слаже, ваља му ускратити повереньѣ; кад што украде или кога превари, нипошто се несме украдена или измамлѣна ствар код нѣга оставити, него ю ваља одма од нѣга одузети; кои често другове своє обтужує, томе нетреба веровати; и т. д. — И у самом поступаню старіих према деци може бити повода к дражењу на зло. Тако претерана строгост многога учини тврдокорним; укори кад пређу у секатуру огорче дете и учине пркосцiом и іогунцом; многа хвала погорди и охолим учини похвалѣнога. На све ово треба да воспитатель мотри и да од своє стране нема повода коим би се дете на порок какав навело или навикло. —

О ученю писаня и читаня.

II. Писанѣ, познаванѣ писмена и считаванѣ

4. Опазке за писанѣ сложених самогласа я, ю, є, ѣ.

(Свршетак.)

Учитель за обрадовати децу, яви им да они умею сад сваку реч србску написати, и покушая ради казуе им неколико ре-

чи, те их пишу, па онда упути их да сваки своє име и презиме и име свога места напише, и да сваки замисли реч кою хоће, па да ю покуша написати.

Затим, на штици II. међу самогласима покаже им да се сложени самогласи іа, іу, іе, могу іошт и у виду єдног писмена као. я, ю, є и ѣ написати и наштампати, пак их позове да и то науче: Начин ученя иде по горе изложеном образцу, Поєдинце пак имамо примѣтити ово.

При писаню писмена „я“ тактира се овако: 1) лево полуколо од горнѣ средньѣ повуке до полак простора што є међу средньим повукама; 2) Одатле коси потез к' левой страни до доле; 3) савиютак на лево; 4) дебели потез од горе где починѣ полуколо па до доле, и 5) савиютак на десно.

За считаванѣ, и вештбанье у писаню употребити се могу слогови и речи: іай = яй, сіаіно = сяйно, се-іа = сея, па-іа = пая, іаг-нье, = ягнье, и т. д.

За писме „ю“ тактира се: 1). танки потез; 2). усправлѣи дебели; 3).савиєн од среде до горе; 4). десно полуколо; 5). замотан потез.

Пише се и чита; іу-не = юне, іунак = ю-нак; іут-ро = ют-ро; іу-че = юче; іу-риш = юриш; ђа-ци по-ю не-ва-ю и си-гра-ю се.

За писме „є“ тактира се овако: 1). лево полуколо; 2). єзи-чац у среди.

Пише се и чита: іе-ло = є-ло; іе-лен = є-лен; мо-іе = мо-є; іе-сти = єсти; іе-тр-ва = є-тр-ва. —

ѣ. Овоме є глас као и писмену є, споєн од іе. Пише се међу горньом и средньим повукама. Тактира се 1). кос танак потез до горнѣ повуке; 2). усправлѣи дебео од горнѣ повуке преко горнѣ између средньих; 3). дольнѣ полуколо; 4). налево савиєн потез; 5). положени потез вучен преко усправлѣнога у горньем делу простора што є међу горньом и средньом повуком.

Найпре се употреблява ово писме само за показати разлйке у наречиями. Где се южним наречиєм говори, тамо ће учитель казати да се у место діе-те како су досада писали, може писати дѣ-те; ліе-по, лѣ-по; сіе-но, сено, и т. д. Где се источним наречиєм говори, тамо ће казати како ми говоримо дете, сено, вера, лепо, а има Србаля кои говоре те исте речи: ліепо, віера, сіено, а други опет: липо, вира, дйте, сино. — У место

тога у тим и у другим сличним речма може се писати писме „ѣ“ па онда значи то да га сваки србин по своему обичаю читати може, или га сви читаю као і е, као што се у нас и у цркви у црквеним књигама, молитвама и песмама чита. —

Напоследку долази показиванѣ да се я, ю, и ѣ употреблюю код нас за умекшаванѣ сугласника л, и н, и ово се мора у примерима показати са оба начина писања и читања, и мора се на многим речма извештбати.

За „я“ узети се могу сгодно ови примери: чельа = че-ля, прельа = пре-ля; праља = праля, дадиља = да-ди-ля; дойкиња = дой-ки-ня; дра-ги-ња; пу-сти-ня валян, читуля и т. д.

За „ю“ писати и считавати валя ове примере: љубомир = лю-бо-мир; љут = лют; љуска = люс-ка; таньур = та-нюр; њу = ню; не иди сам у пустињу; учителю буди благодаран као и родителю.

За „ѣ“ узимаю се вештбаня ради ови примери; писанье = пи-са-нѣ; читанѣ = чи-та-нѣ; = његовѣ нѣ-гов; вечернѣ = вечер-нѣ, и тако іош и ове речи; јутренѣ, дворенѣ, служенѣ, печенѣ, зелѣ, прелѣ, дадилѣ, пралѣ. —

Нека учитель брижљиво око тога настои, да му ученици многим вештбанѣм науче и овако писати и читати и тим зарана свладаю ову једину тегобу, коју би после имали у читаню, а коя се најлакше ту у почетку одклонити даде. —

Док се ова вештбаня чине, особито на писменима под 3 и 4 изложенима, дотле учитель сваки дан пре и после подне вештба децу у читаню не само са штица него и из Буквара, и последњих неделя треба да деца у стаю буду све оно механичнo читати што се у првој половини садашнѣга Буквара наиме од стр. 4 — 26 налази. У то исто време имаю се вештбати у механичном читаню рукописнога, а то є у саданѣм Буквару од стране 56 — 62.

Речи што их деца у Буквару прочитаю, даю се за преписиванѣ, и то ако су тамо слогови поделѣни, то их имаю деца заедно без означења тог поделења писати, а ако су у буквару слогови неподелѣни, онда их деца у писаню ради вештбаня поделюю.

Исто тако задає учитель сваки дан речи и малене реченице є стварима што су деци пред очима, те их деца као по казиваню пишу.

Овим се завршує ученѣ писаня малих србских писмена, као и ученѣ познаваня свију врста и облика' наших писмена, и считаванѣ.

Све ово свршив се за пет месеци то ест првог полгодишта школског у првом основном разреду. На свршетку овога треба да сваки буквараџ уме сваку реч српску, коју му кажеш, написати с малим писменима, и полагано прочитати сваку српски штампану или правилно написану реч, а познавати и облике оних црквених писмена, која се и у српском језику употребљују. Ученѣ великих рукописних писмена и вештбанѣ у писаню ових, по моме мнѣнию имало би се тек у почетку другога полгодишта у првом основном разреду предузети.

XII. ТАБЛИЦА

ради науке у рачуну за основне школе.

V.

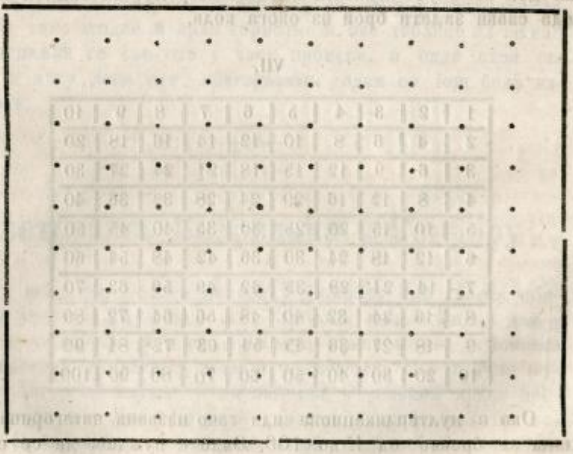

На овој таблици вежбаће се деца у брояњу од 1 до 100, у растварању стотине на десетице, ово траје више недеља док деца све ове бројеве прођу, зато ће међутим таблица IX и X моћи понешто испомагати, али и следеће.

XI.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

На овој таблици имаће деца научити и цифре оних бројева са таблице V познати, и имаће се изветшбати у исписиваню истих док не науче написати напамет по реду, па онда и преко реда сваки задати број из овога кола.

VII.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Ово је мултипликациона или тако названа питагорина таблица за бројеве од 1 до 100. Овде је нуждно, да се свако окно ове таблице представи деци са бобицама на табли II. IV и V

где є можно, и са зрнима на рачуналки или другим начином Како се далѣ има научити таблица мултипликације и са њом дивизије то има у упутствима обширније наведено, и како ће се са овом таблицом послужити учитељи у адиции и субтракции као и у дивизии, и о овоме има у упутству за учитељ речи.

Ово є само укратко наговешћено, шта се има са овима таблицама чинити да се одлакша ова и деци и учитељима мучна наука.

ПРИМЕТБА Таблице треба да су велике, најмањ два педља високе и три широке. Бобице на I, III и V да су као новчић велике, на II и IV мало мањ. Према той величини бобица ваља и цифре на свима таблицама да су єдан добар палац велике, да их могу деца и у највећој соби из далека добро разликовати.

Први пет таблица служе за улазак у науку и наочигледно представленѣ, уоченѣ први броєва; а следећи седам таблица за прву радню са цифрама. Задаће су најпре у колу од 1 до 10, после у колу од 10 до 20. Кои учитељ ове таблице има није му нуждно цифре писати, ни децу онолико на таблу изводити, него се могу на месту седећи у овим првим почетцима извештбати, па ће му онда окретнија бити деца и на табли. Колико є рачуналка згодна, да децу у рачун уведе, исто су тако згодне и врло користне и ове таблице или штице; на рачуналки се све ово у часу промене, а овде стои све тврдо, и могу деца све повторавати, овим се још болѣ извештбати.

Светковина Видовдана у Сомбору

Од неколико година постои у Сомбору тай красни обичай, да ученици и ученице свију српских школа Видов дан у цркви и у школи свечано проведу, крепећи се успоменом своих врстних предака у вери и родољубљу. Ове године ютренѣ и Литургию служио є на тай дан у великой цркви пречастни господин Дим. Поповић намесник и приправнички катихета. Приправници су свечано пояли сѣдалне, велико Славословлѣ и Блаженства; школска дечица пояше катавасию

и целу Литургию, а по свршетку ове песму св. Кнезу Лазару. Докле се ова песма свечано и са одушевленѣм пояла служећи свештеник раздавао є навору, а потом на отвореним дверима лицем к народу окренувши се побожно є стаяо. Осим деце и учителя било є у цркви нешто мало Србкиня од простога реда. Чудо нам є да отменија класа наша, премда за ову скромну црквену свечаност знати мора, ипак за ню немари и на ню недолази, држећи вальда испод достоянства свог на онай дан у храм Божи ићи, на кои су врстни предци наши с хришћанским самопрегореванѣм живот свой положили за крст частни и слободу златну. Пошто се песма св. Кнезу Лазару одпое, побожни хришћани, кои се за тай дан приправляху, ступе к' св. Причешћу. У приправничком заводу ѝ у свима разредима школским тай дан уз обично предаванѣ приповедала се повест о Кнезу Лазару и о битки косовской, читане су и декламоване косовске песме, и пояна є духовна песма Кнезу Лазару.

Кад нам ниє дано, да можемо свѝ у Раваници успомену св. Кнеза прославляти, а оно нам є бар на овай начин могућно свуда, где нас има, у цркви и у школи неколико часова овой успомени посветити.

Дописи.

У Срб. Бечеју, Мая месеца. Од како два млада учителя наша г. М. Д. Дежановић и Ђ. Глибоньски у средину нашу дођоше, од то доба школе наше сасвим други вид добише. Како и колико дечица наша душевно се развијаю, нека само ма ко, и ма у кое доба а особито приликом школских испита дође у школу нашу, али у школу ова два млада делателя, па ће се лако уверити моћи. Вредни раденици ови, знаюћи да є прави задатак школе не само на душевно но и на телесно развијанѣ обзирати се, изводе нам милу дечицу у време недељног одмора чешће у поляну, где иста, под надзором ньиовим, разним а особито гимнастичним играма свое вито и неяко тело вештбаю, снаже и ячаю. То нам и есте мило, да су они задатак свой подпуно схватили; ер само у здравом телу може здрава и снажна душа бити. Свечковине школске: на светог Саву, при почетку и на свршетку школе, обдржаваю они у найболѣм реду, до ньова долазка све нам глуво биаше. Поянѣ црквено удешено є како се само од мале и неяке дечице захтевати може. Особито нас є на Дуове изненадила херувика, кою су мила дечица наша на ноте сложно одпояла. Још нешто мо-

рам споменути, што ми се особито од младих учителя наших допада. О Божићу носе њихова дечица вертеп, па у место коскакових скаредности, слушамо ми од смерне и побожне дечице лепо у кратко изведену повест о рођењу Спасителя нашег, коју на крају сваког годишног одељка пропрате са дивним Божићним песмама. — Тако се они доиста трудиће да свом звању у свему задоста учине, али ове године учиниће још нешто што им особиту хвалу доноси. Майско веселѣ дечіе, као што то и на други места бива, заведоше они ове године и код нас. Забаву майску Бечеј наш доиста никако имао није, па се сад свима допало и сви уживамо да смо једном и то у месту нашем доживили. Трећи дан Дуова дуго ће остати у лепој успомени и код нас и код дечице наше. Из обадва разреда младих учителя наших деца сва лепо обучена, са зеленим гранчицама и мирисним цвећем искићена у пратњи многобројног народа и разни свирки — гајдаша, тамбураша и банде музиканта — дођоше од своје школе на велику пијацу нашу, пред Српско читалиште и скупише се под Српску заставу. Овде одпеваше неколико лепо удешених песмица овом веселю сходних. Затим тако у найлепшем поредку са певањком и свирком одоше у слободну поляну, у баштине; ер шуме у нас засад нема доли нове засађене. Овде проведоше добра деца у невиној забави цео дан, увеселяваюћи себе и нас. Особито лепо бијаше видити оно магновенѣ кад подне и вече дође. Пре и после ужине и вечере усташе сви ученици и најскромније прописане молитве очатиће. Затим поседаше сви без разлике сталежа једно до другог пак братски поделише што имаше, а омиљени наставници наши, неодступише на страну куда да од труда и умора за кое магновенѣ дану, но их непрестано надгледаше као рођену и још више него рођену децу свою.

Како је грађанство наше забаву ову примило и уважило, види се из тога, што је на исту и мало и велико и мужко и женско, просто и отмено изишло, да се наужива у невиној овој забави дечіој, и не само Срба но и остале народности могосме видити овде у великом броју скуплене. Млади учителји наши ово лепо веселѣ сдружише са користи. Ми доиста школске заставе немасмо. Они даше изиграти ягнѣ једно у корист такове заставе. Срећка је вредила 10 нов. и у часу једном вредним настојаваньем њиовим и редким пожртвованьем частног грађанства нашег би распарчано до 400 срећака. Тако је на школску заставу до 40 фор. а. вр. овим начином притекло. Вредност и валяност младих учителя наших у дужности ми је било похвалити, не што би они то желили, но да би се и остали на њи угледали.

б.

Из Суботице 7 Јунія. У брою 4. овог пошт. листа из овог је места явлено, да постои срб. певачко друштво, као и то да се уз њега за сопран и алт деца редовно обучаваю, с тога држим, да ће уместно бити, ако овде споменем, какав је напредак досад учинѣн.

Пошто су се деца из књижица, кое су им тога ради набављене, са основним нотним знањима упознала, покушавала се како би што и из литургије кою је покојни Кор. Станковић на ноте ставио, научити кадра била и

кад се приметило, да се на деци постояна воля и наклоност показује, тада се свойски заузео не толико за наплату, кою од друштва прима, колико из родолюбля као Словенин г. Јован Прохаска, те су нам деца у неделю 5. Јюния литургию од Еванђелия почињући па до свршетка први пут с друштвом одпояла. Кад помислимо да су у ово доба школске године деца обично леня на пажню, па како су опет са упртим очима у управителя кора са найвећом пажньом хватала гласове свое, по конма се хармония склапа и да су га се верно држала, то се онда лако представити може, како є поянє значаян утисак у народу учинило, и у каком є осећаню публика била, кад є излазећи из цркве децу са речма: „Бог вас живио“ предусретала.

Врло є то важан утисак по децу, кад се чине школске свечаности, па кад се сетимо с каким нестрпљењем су очекивала наша дечица онай дан, у коме ће свою вештину показати, па іош кад су пре тога опоменѣна била, да ако се при пояню побожня и пажљиви покажу доказујући тим, да им то из чистог срдца излази, тим онда Бога као Творца славе, тада им тай дан найсвечанїи постане, зато су и била онако радостна и задовољна, кое им се на лицу читати могло. Из свега дакле види се од колике є то користи, што се у нашой правосл. Цркви увело хармонично поянє, и у колико є іош важние, што у том и деца суделују. Сада ће се око тога настојавати, да што пре целу литурђию пояти науче, а то ће се по свой прилици протегнути до свршетка ове школске године, па ето по децу опет другог свечаног дана, као што и треба да се онай дан свечано одржи, у коме се Богу благодари, што нам є здравлѣ, мир, и живот подарио, те смо довршили наш рад преко школске године.

Све што се овде, одкако хармонично поянє у цркви влада, постигло, неда се на малом простору описати, али се зато опет из досад реченог доста мислити даде; а каку нам будућност отвара и то се лако доводити може. Представляюћи ово, позивамо родолюбиве становнике овог места, да не жале оне мале материалне жртве, кое се буду од њих захтевале; єр ће се само тим начином обстанак друштва утврдити, као и све што се њим постизава; а знаюћи, да и наша обштина на добре и полезне цели радо прилаже, надамо се, да ће ове речи и код нѣ одзива наћи.

Школске вести.

СЛАВЯНСКА ЕТНОГРАФСКА ИЗЛОЖБА У МОСКВИ. Обштество любителя естествознания на Московском свеучилишту намерава у Априлу 1867 године приредити у Москви славянску етнографску изложбу, и преко свога одбора издало є позив зарад сабираня прилога за ту изложбу, обративши се како на поединa лица међу славенима, тако и на Матице. Из поузданог извора дознаемо, да су Матице: Руссиска, Словачка, Словенска и Хрватска установиле одборе, кома є задатак сабирати у народу своме материял за поменуту изложбу, да би тим начином тамо свако Славянско племе достойно пред-

ставлѣно бити могло. Надати се да ће и Српска Матица скорим такав одбор установити, и постарати се да и Срблји Аустриски достойно представлѣни буду међу осталом браћом своїом на той изложби. У колико се зна обштество любителя естествознаня потребує пре свега верно снимлѣне фотографиске слике простих Србаља и Србкиня из разних краєва у народном оделу, с описанием имена, презимена, природне величине и места обитаваня фотографисане особе. Притом се ніште попис хальина мера од хальина, и цене од сваке хальине, коју фотографисано лице носи. Поменуто Друштво нешто ће од ових хальина и купити, а желити є да му се такове и на дар пошљю. По фотографисаним сликама направиће се потом у Москви фигуре од воске, кое ће се обући у припослато народно одело, и представляти ношню дотичнога народа и племена.

---

† ИЛИЯ ПОПОВИЋ врстан и отличан учитель српске школе у Старом Араду, 26. Мая о. г. упокоіио се, оставивши по себи удовицу и троє малених сирочади. Покойник є свршно припрaвничке науке у Сомбору године 1846, с врло добрим успехом, и служио є као учитель у Сегедину, Старом Бечеју, Вранѣву и Араду, 20 година. У своє послу био є искусан и валян. Школу Арадску, коя є пре њега занемарена била, старао се у больи ред довести. Срцем и душом био є родољубац, и радио є и на књижевном полю у млађе своє доба као стихотворац, а доцније као прозаик. У явне листове Српске дописивао є од покрета све єднако, а пре неколико година обяву є распослао био за Лист наменѣни свештеницима учитељима и родитељима, но због слабог саучешћа обштинства нашег ніе га могао издавати. Прошле године дао є штампати програм Српске Школе у Ст. Араду, у коме се налази неколико његових састављака, што их є за децу написао.

Надаймо се, да ће врстна обштина Арадска удовицу и сирочад овог валяног учителя с' ужитком снабдети, као што то све свестне и родољубиве обштине чине.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Горњем Карловцу у Хрватской на упразнѣно учитељско место отворен є стечай до последњег Юлия о. г. Плата є 500 Фор. Молбенице имаю се поднети православной српской црквеной обштини у Горњи Карловац.

У Лукаревцу у епархіи темишварской. Плата 42 Фор. 6 ютара ливаде, 1 ютро врта, 24 мерова жита, 6 мер. кукуруза, 25 Фунти соли 50 Фунти сланине, 6 Фунти свеће и 4 хвата дрва. Учевни єзик є само српски. Молбенице се имаю до 19. Юлия ч. конзистирім православне цркве, у Темишвар поднети.

У будимской епархіи упразнѣна су слѣдуюћа учитељска места.

I. у Прэтопрезвитерату Будимском: у Калазу, с коіим скончана плата: 268 Фор. гот. новца, 4 хвата дрва за потребу учителя и школе, 4 мерова наполице, 2 парчета землѣ, и слободно обиталиште у школи; у Ловри, плаћа є: 76. Фор. 20 нов., 2 пошт. мѣр. чиста жита, 12. мѣр. наполице, 8 мер. єчма, єдан комад оранће землѣ са 14 ютара пашњака, 1 кола сена, 25 Фунти сла-

нине, 25 хол. пасуља, 500 нарамака меке дрва, и слободно обиталиште; у Чобанцу, где је учитељска плата: 100 фор. гот. новца, 20 мер. наполице, 4 хвата тврди дрва за грејање школе и потребу учитеља, и једно јутро ораће земље с баштом и слободним обиталиштем; у Предградију Сентандрејском, Збегу, плата је: 105 ф. гот. новца, 2 јутра ораће земље, 4 хвата дрва, и 5 акова вина са слободним обиталиштем.

II. У Протопресвитерату Сигетском: у Шиклошу, с ким је скопчана учитељска плата од 220 фор. гот. новца, и 4 хвата дрва са слободним обиталиштем; у Мађар Боји, где је плата учитељска: 40 фор. гот. новца, 18 мер. жита, 10 пож. мер. кукуруза, 3 хвата дрва, 4 ланца прва са слободним обиталиштем.

III. У Протопресвитерату Мохачком: у Ланчугу, с ким је скопчана плата од 40 фор. гот. новца, 18 мер. пож. жита, 18 пож. мер. кукуруза, 3 хвата дрва, 5 акова вина, 1 ланац земље, 1 фрталь ливаде са слободним обиталаштем; у Литоби, где је учитељска плата: 28 фор. гот. новца 20 пож. мер. ражи, 10 пож. мер. кукуруза 2 хвата дрва и 2 и по акова вина са слободним обиталиштем; у Медини, где је плата: 84 фор. гот. новца, 24 пож. мер. наполице, 8 пож. мер. сочма, 1 хват дрва, 3 хвата сламе, и 4 ланца земље с баштом и слободним обиталиштем; у Дољној Нани, где је плата учитељска: 28 фор. гот. новца. 20 пож. мер. наполице, 4 пож. мер. чиста жита, 3 хвата дрва, 4 акова вина и 4 и по ланца земље са слободним обиталиштем. — Прошења се имаю Конзисторији Будимској у Сентандрею до 7 Јулија поднети.

О Г Л А С.

Како се годишњи испити приближују, препоручујемо обштинама и школским управитељима и старатељима ове књига за премие доброј деци:

Библичне повести Новога Завета у библичним речма. Издао Н. Ђ. Вукићевић. Издање II. цена 36 новчића а. вр,

Изјашнение св. Литургие, Вечерня и Утреня. изд. Фонд Школ. Листа, цена 36 новчића.

Спомоћна књига за разјашњаванје Црквенога Појања изд. Фонд. Школ. Листа, цена 36 новчића.

Науке из св. Писма за писање и наизуст учење у народној школи. Цена 10 новчића.

Неколико народних песама за децу цена 10 новч.

Бисер и драго каменје. Друго умножено издање, с иконом Матере Божие. цена 10 новчића.

Све овде наведене књиге добити се могу за готов новац код уредништва овога Листа.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 13. У Сомбору 15. Јулия 1866. **Год. VIII.**

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

НАРЕДБА

високог кр. угарског намест. Савета

од 11 Јулия (29 Јунија) о. г. Бр. 55,021.

на управительство српског учительско приправничког Завода Сомборског.

Будући да се у садашњим кобним околностима обучаванје са успехом продужити неможе; то се управительство овим позива, да у заводу коим управља предаваня и разредне испите, одма чим ову наредбу прими, обуставити даде.

Наредба у овоме смислу и под истим бројем и датумом управљена је на све гимназије, реалке, препарандије и главне основне школе у краљевини угарској и већ је по свој прилици свуда и извршена.

Услед ове наредбе, коју је управа овд. учительско приправничког Завода у суботу 2 Јулия примила, прекинута су одма предаваня у истом заводу и приправници су 4 Јулия распуштени. Почем се дакле за сада испит држати неће, то је наставнички збор истога завода, на основу оцена што су г. г. наставници приликом испитиваня ученика преко целе године бележили, разредницу сачинио, која је питомцима прочитана и ради даљег употребљена у архиву остављена. Приправници првога течаја упућени су да пред почетком 186⅞ школске године разредни испит положити имаю, по успеху кога ће добри у старији разред премештени, а слаби у првом разреду задржани бити. Питомцима другога течаја објавиће се путем Школског Листа кад ће учительски испит полагати моћи, међутим да би и дотле могли учительску служ-

бу добити, издана су им привремена свеДочанства, о том како су приправничке науке точно изучили и какав су успех показали. Почем су овогодишњи приправници II. течаја у наукама и у владању понајвише врло валяни били, то их како пречастним конзисторијама и школским властима, тако и родољубивим општинама, ков учителѣ потребую, препоручуемо, у том увереню да ће они препоруку ову у пуној мери оправдати, и у своє време учительски испит — кои се због немилих ратних околности по висшой наредби одгодити морао, — с добрим успехом положити.

Тегобе моралног воспитаня у народној школи.

Као што є дужност народног учителя децу општекористним основним знањима и вештинама учити, и тим њихове умне снаге изображавати; исто тако и још много већма обвезан є сваки учитель око тога настоявати, да ученике своє добро воспита, како би од њи по времену честити, поштени и изврстни люди постали. Али благоправно воспитанѣ у народној школи скопчано є с' многим препонама и тегобама, ков нам најпре познати валя, да можемо опаки уплив њихов од деце у колико є могуће одклонити, и од нѣга децу сачувати.

Кад деца у школу пођу, донесу са собом већ гдекое зле обичає, што их дотле присвоише, и рђаве склоности, ков дотле у њима мах отеше. Има деце іогунасте, ленѣ, лажљиве, притворне, и за чувственим уживанѣм по све отдане, а има и такове, коя су лакомислена и поводљива пак се од других одма на зло навести даду, и брзо забораве све оне отчинске савете и опомене, што им учитель дає. Ове су тегобе у толико яче, у колико долазе баш од саме деце, кою треба да воспитамо.

У Школи има много деце а све различите ћуди, различитих наклоности, и различитог домаћег воспитаня, па може се догодити да єдно неваляло дете потайно више добре деце поквари, док учитель то опази. Притом и сама та множина и разлика ученика задає учителю сила посла, єр є веома тешко удесити начин за воспитанѣ тако различите и многе деце понайсгодніи, све ако су по неколико година узастопце под надзором єдног и истог учителя, а камо ли кад се учительи сваке године мењю. У овом последнѣм случаю нуждно є особито споразумеванѣ и братински

договор између учителя да неби єдан другоме воспитательска посла кварио. Но исто тако треба и учитељи да у договор и споразумленѣ ступе са родитељима, и да завичаји удесе воспитаванѣ домаће са школским, да се неби на дому рушило, што школа зида, ни у школи обарало, што домаћа нега у добри час подизати поче.

Велика є препона школскоме воспитаню што породице нигду свуда и свагда школи на руку. Догађа се да се родитељи између себе пред децом свађаю и пате; много пута родитељи из шале или из озбиля оговараю учитеља и нѣгове наредбе изсмеяваю; гдекои родитељи небрину се за домаће добро воспитанѣ дечіе, него држе да су дужности своіой задоста учинили ако сина и кћер у школу шалю; други опет сувише мазе децу, у свему им попуштаю, или што є іошт црнѣ и горе, своіом явном раскалашношћу, псовком и безбожношћу децу навалице кваре и у понор моралне пропасти увалюю.

Завист, претерана себичност, непоштиванѣ старіих, презиранѣ убогих, варанѣ, піянство и друга многоврстна преступаня Божіега закона, — што деца на дому и у околини од одрастлих люди виђаю, — яко сметаю успеху учителѣвог труда, а гдекоји пут га и сасвим осуєте.

Напоследку што се већма трпи и кроз прсте гледа явна раскалашност по улицама и крчмама, што често люди из таконазваног просвећеног реда неваляле и срамне речи говоре, и своим неупутним делима Божије и природне законе и правила пристойности Християнске са неком поноситошћу и юначенѣм явно преступаю; то се тим све већма утаманює осећанѣ благонравности у срдцима недозреле младежи и све слабіе дѣйствує на њи школско воспитаванѣ. На ову точку валяло би да у наше време све власти позор обрате, и да юнацима разврата на пут стану, єр явно неваляство отличних люди упропасти и окужи срдце премногe дечице, и свог простог народа, кои за премногa зла неби ни знао, да их невиди и нечує од неких назови просвећених, али управо срдцем покварених и умом помрачених и развратних люди.

Но ако и єсу препоне доброг напредованя дечиег у благонравности велике и замашне, ипак народни учитель нека их се неплаши, и нек непадне у унилост и у очаянѣ; него свестан о важности свог светог задатка и наоружан штитом вере нека у супрот стане свемколикои незгодноm сполящнѣм утицаю на дечіе воспитанѣ, пак нека с' отчинском любави и озбильношћу

а с материнском нѣжношћу и трпељивошћу ученике своє од зла чува, а на добро упућуе, нека им омрази зло, а омили добро; и недаюћи се обманути од постоећег у свету зла, нека настои, да од сваког под нѣговим старанѣм находећег се детета што больи и валяниі човек постане. Истина да ће и при найвећем труду учителѣвом успех моралног воспитаня код деце, по разлики домаћег воспитаня, природних склоности и споляшњег уплива, различан бити, али при свем том и оно найзанемареније и найраспуштеније дете у доброй школи ће се колко толико поправити, и болѣ постати, него што би било, кад би учитель само децу учио наукама и вештинама, а срдце и волю ньихову без воспитаня оставіо.

Но єдно нам іош приметити валя. Учитель треба да є увѣрен да є воспитанѣ деце нѣгов найсветіи посао, треба да є и сам пун воспитаня и сталног моралног карактера, треба да є одушевлѣн за срећу и напредак своих ученика, и да се како о ньиховом напредованю у добру, тако и о свом собственом моралном усавршаваню свойски и непрекидно труди. Под оваким условляма тек могу се одклонити све оне силне препоне доброг воспитаня дечиег, и учинити се може, да школа постане усрећителька младога нараштая и одхранителька болѣга и извртнѣга людског поколења.

Градиво за прво писанѣ и читанѣ

(из Земьописа и Повестнице).

1. Банат. Бачка. Срем. Славонія. Угарска. Хрватска. Далмація. Црнагора. Ерцеговина. Босна. Србія. Арбанашка.

Дунав. Тиса. Мориш. Таниш. Бегей. Сава. Драва. Уна. Крка. Цетиня. Неретва. Дрина. Морава. Ситница.

Панчево. Белацрква. Вршац. Чаково. Темишвар. Кикинда. Бечкерек. Бечей. — Новисад. Тителъ. Бечей. Сента. Суботица. Бая. Сомбор. Паланка. Србобран. — Земун. Карловци. Ириг. Рума. Митровица. Илок. Вуковар. — Осек. Брод. Пакрац. Градишка. — Арад. Сегедин. Єгра Сентандрия. Будим. Пешта. Столни Београд. Муач. — Беловар. Загреб. Госпић. Петриня. Карловац. Костайница. Іасеновац. Сисак. — Река. Трст. — Задар. Дубровнйк. Котор. — Цетиње. Мостар. Травник. Сараєво. —

Ужице. Крагујевац. Шабац. Београд. Смедерево. Пожаревац. Неготин. — Призрен. Пећ. Приштина. Нови Пазар.

---

2. Угарска. Ердељ. Буковина. Галиција. Шлеска. Ческа. Моравска. Обе Аустрије. Солиградска. Тиролска. Штајерска. Крањска. Истрија. Млетачка.

Будим. Сибиње. Черновица. Лвов. Тропава. Златни Праг. Оломуц. Беч и Линц. Солиград. Инсбрук. Градац. Љубљана Млетке.

Аустрија. Баварска. Прајска. Саксонска. Француска. Шведска. Русија. Енглеска. Шпањолска. Талијанска. Грчка. Турска.

Беч. Монахово. Берлин. Дражћани. Париз. Штокхолм. Петроград. Москва. Кијево. Лондон. Мадрит. Рим. Атина. Цариград.

Срби. Хрвати. Словенци. Словаци. Моравци. Чеси. Пољци. Руси. Бугари. Румуни. Мађари. Немци. Французи. Талијанци. Шпањолци. Енглези. Грци. Турци. Јевреи.

Православни. Римљани. Лутерани. Калвини. Муамеданци. Јевреи.

Европа. Азија Африка. Америка. Аустралија.

---

3. Срем је леп. Бачка је равна. Банат је богат. Дунав је широк. Тиса је мутна. Мориш је брз. Тамиш је узак. Сава је бистра. Дрина је буйна. Талијанска је лепа. Русија је голема. Енглеска је богата. Рим је старославан. Петроград је леп. Лондон је велики. Србин је јунак. Немац је учен. Француз је пријатан. Талијан је итар. Мађар је искрен. Јеврей је лукав.

---

4. Банат је богат шеницом. Срем је богат вином. Славонија је богата воћем. Србија је богата стоком. Беч је престолница аустријанска. Париз је престолница француска. Петроград је престолница руска. Цариград је престолница турска. Срби су словенско племе. Румуњи су латинско племе. Мађари су моголско племе. Србе је неслога упропастила. Немце је наука подигла. Енглезе је радња обогатила. Јевреј је вера одржала. Турке је грабљивост упропастила.

---

5. Варадин је наш најтврђи град. Сомбор је столица бачке жупаније. Бечкерек је столица торонталске жупаније. Темишвар је столица тамишке жупаније. Вуковар је столица сремске жупаније. Митровица је столица варадинске регименте. Фрушка

гора пуна є манастира. Источно од Европе лежи Азија. Јужно од Европе лежи Африка. Западно од Европе лежи Америка. Азија є највећи део света. Африка є највреліи део света. Адам є био први човек. Ева є била прва жена. Египћани били су први земљоделци. Финикијани били су први трговци. Ноє є био први виноделац. Сократ є био највећи мудрац. Колумб є први нашао Америку.

---

6. Вода има текући и стаћи. Стаће су воде баре и єзера. Текуће су воде потоци и реке. Свака река има свој извор. Средом Баната тече Бегеј и Тамиш. Средом Бачке тече францов канал. Кикинда є столица српско банатског дистрикта. Бечеј є столица српско бачког дистрикта. У Новом Саду има велика српска гимнасија. У Карловци є столица српског патријара. У Загребу є столица хрватског бана. Субатица є највеће место у Бачкој. Лондон є највећа варош у Европи. Најбољи син био є прекрасни Јосиф. Леонида био є највећи грчки јунак. Финикијани изумели су писанѣ и рачун. Душан є био први цар српски. Сулеман є био најсилнији цар турски. Телеграф є пре седамдесет година измишлѣн.

---

7. Фрушка гора є єдан од најздравіих предела. Нови Сад є најглавније трговачко место у Бачкој. Сланкамен є био столица српског деспота Змај Вука. Купиново є било столица српског деспота Јована. По Славонији има много опалих турских градића. Пророк Мојсиє донео є законе Божије с неба. Шпартанци били су највећи јунаци међу Грцима. Велики Александар био є најсилнији цар маћедонски. Св. Стеван био є први мученик хришћански. Цар Дуклјан био є највећи душман хришћински. Св. Савва био є први српски просветитель. Милош Обилић био є највећи српски јунак. Срби су на косовской битки изгубили царство. Принц Евгеније био є најславнији војвода аустриски. Велики Петар био є најславнији цар руски. Наполеон Бонапарта био є најсилнији цар француски.

(Продужиће се.)

Веверица.

(Єдна лекција из науке гледања, по немачком написао Н. Грујић учитељ).

I.

За малу децу или почетнике.

Почетници треба да виде ствар или слику, па се онда питаю од прилике овако: 1. Шта є звер? (Врста). 2. Колико є велика? (Величина). 3. Где обитава обично? (Место пребиванья). 4. Какве є боє? (Боя). 5. Имали какав уд, кои би ванредност звериньску на први погледе изразио. (Удови тела). 6. Чим се најрадиє шита? (Рана). 7. Од какве нам є користи или штете? (Корист или штета). 8. Какве су іой наваде? (Ћуд и услуга).

Најпростіи поступак при ученьу.

За учитоля питање: 1. Каква є животиња веверица? То исто питанье ал за децу: єли велика ил мала? єл живосна ил, скуњена? єл питома ил дивља? єл мила ил гадна? єл мирна ил грабљива? Како є висока наспрам коє друге животиње што ю познате? Где обитава обично, ил где се највише задржава? Каква іой є длака? Где є најдужа? Шта најрадиє єде, и од чега живи? Како стои кад єде: Како држи онда ре? Какве іош наваде има? Одприлике шта мислите, одкуда то своє име носи? Деца могу ово одговорити: Веверица є животна, и мила животињица. Одприлике є толике величине, као єдна млада мачица ил зечић. Обично се задржава у шуми на дрвећу. Длака іой є угасито црвенкаста; па на ушима и репу најдужа, на ушима оне дуге управо укорењене и ужбуњене длаке изгледаю као рогови. Ждере радо орахе, жир од букве, єзгру из коштица, жир растов, кестен и свако воће. Кад єде онда седне на стражње ноге, а предње шапе употреби мешто руку. Притом дигне уз леђа чак преко главе свой реп. Веверица є ванредно брза у пењању и скакању — као шило готово летећи скаче она с єднога дрвета на друго. Кад се веверице спаре, онда зграде врло вешто од маховине, гранчица и лозовине, себи гњездо, па ту обитаваю и при лепом и при ружном времену. Оне се ту окоте, и женска дои своє младе млеком. Оне се често лижу и чисте као и мачке. Име носи отуд, што се радо по дрвима вере.

II.

За забаву и науку са старіим ученицима (у III. разреду).

Учитель покаже деци, єдну испуњену, или лепо насликану веверицу. „Ви вальда већ сви познате ову лепу и малу животињицу?“

Деца. Познамо то є веверица.

У. Дал' є жива, или є мртва?

Д. Мртва є.

У. Почему ви познаєте да є она мртва?

Д. Јер є ладна, и више се немиче.

У. Ово є само испуњена веверица. Али ми можемо зато опет, све на њој видити и све научити, као и на живој. Дакле пре свега реците ми, у ков оделење од животиња спада веверица?

Д. У прво оделење.

У. Како именујемо ми то прво оделење?

Д. Сисавци.

У. Зашто? — Дали се веверица леже из ја, или се коти? (т. є. доће на мах жива на свет.)

Д. Веверица се коти, она доће жива на свет.

У. Па чим се прво и прво рани веверица?

Д. С млеком.

У. Па зашто ти броиш веверицу међу сисавце?

Д. Єр се коте живе на свет, и сисаю млеко.

У. Знаш ли ми набројати још ков оделење међу животињама, ван сисавацах?

Д. Тице, гадове (амфибиє) рибе, инсекте и црве (Овде може Учитель све раздељке животињске и њихове значајности са децом проћи, па и примером разјаснити.)

У. Зар ми неби могли веверицу међу тице броити, кад она као летећки с єдног дрвета на друго скаче?

Д. Неможемо.

У. Зашто не?

Д. Јер њено тело није перем покривено, и нема клюна, нити две ноге већ четир.

У. Али међу амфибиє, могли би ю броити? — Какве су опазке, код амфибија?

Д. Оне имаду црвену ладну крв и дишу на цигерице.

У. И место костию почива им тело на рскавицама.

— Истина да и веверица дише на шигерице и има црвену крв, али є њена крв врућа. — Можели се дакле она међу амфибіе бројти?

Д. Неможе.

У. Зашто не?

Д. Єр има врућу крв.

У. Али кад би она имала ладну крв, онда би ю смели међу амфибіе бројти?

Д. Єст.

У. Дакле само по ладной крви познаємо ми амфибіе?

Д. Не, њихова крв мора и црвена бити, и морају на шигерице дисати.

У. Зашто морамо ми те обе опазке додати?

Д. Єр и рибе, инсекти и црви имаду ладну крв.

У. Ко што видимо, веверица припада дакле сисавцима Промотрите веверичину главу! — Туди има кошчица, коє су голе наге, и оне су у устима. Какве су то кости?

Д. Те се кости именую зуби.

У. Нашто су сисавцима зуби?

Д. Да њим гризу и жваћу?

У. Шта они с њима угризаю и жваћу?

Д. Рану свою.

У. Дакле пићу. — Како се зову оне ствари, с коима се штогод уради?

Д. Справе

У. Какву ће те ви ту опазку придодати кад желите зубе од друге справе разазнати?

Д. Зуби су справа, коима ми єствно одгризамо и ужваћемо.

У. Сви сисавци имаду зубе. А какве су опазке и различитости на зубима, чућете ево сада: Овай сяйни део горе зове се круна; а та бела стаклена материя, коіом є зуб превучен єсте калай. Тако има сад іош єдна страна, коя се зове зубньи корен. Кои є то део?

Д. Онай што є урастао у месо.

У. У корену зубном, у деснима, има єдна мала рупица, туда иде єдна мала жилица у средину зуба, и кроз ту жилицу сиса он свою рану. — Дал' ви унутри осећате бол кад стиснете тай калай на зубу или ту кору зубньу?

Д. Неосећамо.

У. Откуд то долази?

Д. Єр зуб нема живаца.

У. То єст споляшни делови или корице зубње. Єр у унутарњости зубњој има єдан живац. А да тог нема онда човек неби никада зубобољу имао. Како се зову обе кости у конма су зуби углављени?

Д. Вилице.

У. Кад когод неби знао, дал' сисавци, обе вилице ил' само єдну помичу кад єду, како би то могао дознати?

Д. Он треба само на себе, или на друге сисавце да мотри.

У. Ви сте дакле вальда на то свойство мотрили. Реците ми: Дал' се обе вилице у сисавцах помичу?

Д. Не, само долња.

У. Тако є. Дакле кад сте то свойство код єдне животиње мотрили, то можете видити да є код свих тако. Дакле шта можете видити?

Д. Да се у свию сисавцах, само дольна вилица помиче.

У. Сад ми кажите, дал су сви ваши зуби само напред у усти?

Д. Не, некои су напред, а неки натраг.

У. Како се зову ови предњи зуби?

Д. Предњаци.

У. А они даље?

Д. Стражњавци.

У. А како их іош зовемо?

Д. Кутњаци.

У. А какви су оно оштри са конма єло угриземо?

Д. Очњаци.

У. Дакле како ће мо их и у колико разделяка разделити?

Д. У предњаке, очњаке и кутњаке.

У. Дали су зуби у свима одельцима єднаки?

Д. Нису. Предњаци су широки и оштри као длете, очњаци су оштрлясти, а

У. Кутњаци горе пльоснати и мало угнути, као убраздени. Мотрите их дакле позорно. — Шта сте од кутњака упамтили?

Д. Да су горе пльоснати и убраздени.

У. Кутњаке можемо и іош жрвњима назвати, єр они ужрњаве єствo што очњаци изгризу. Како дакле онда да предњаке назовемо кад су оштри ко сечиво и њима гриземо?

Д. Сечњаци.

У. Промотрите предње зубе у мачке и у човека, па их сравните?

Д. Предњаци су у мачке оштрлясти, а човечји широки и оштри.

У. Дал' можемо зубе и у мачке сечњацима назвати?

Д. Неможемо.

У. Зашто не?

Д. Єр они нису широки и оштри.

У. Кад би ми сад од много различитих сисаваца зубе у руци имали, видели би и велику разлику међу њима, неки су зарубљени ко у псета; неки су лопатасти ко у краве; неки су затубасти, као у коња; неки су оштри као у веверице; неки су опет шилясти, као у мравождера (повторење).

У. Дал' сте кад мотрили, како изгледаю очњаци у псета?

Д. Они су оштрлясти и округли.

У. Запамтите ово. У свију готово сисавацах єднаки су очњачи. И понајвише дужи су још од осталих зубова. Код неких, као код слона горњи су много дужи, ти сасвим напред излазе. Погледајте колко, сваки од вас очњака има?

Д. По єдан.

У. А псето?

Д. И псето по єдан на свакой страни.

У. Готово сви сисавци имаю по єдан. Само слепи миш има више њих на свакой страни. — Шта мислите а дал' и кутњаци код свију сисавацах єднако изгледаю?

Д. —.

У. Кад се прилика деси да кутње зубе у краве и у мачке сравните, то ће те видити, да су они у краве пљоснасти, а у мачке оштри. Шта дакле знате сад рећи о кутњацима сисавацах?

Д. Да нису сви єднаког изгледа.

У. Дал' месо са оштрим, или са пљоснатим зуб'ма лакше єду и изжрвњаю?

Д. Са оштрим.

У. Али се трава боље изгриза са пљоснатим зубима. Сви месождери имаду кутњаке, у коих є круна заоштрляста; а травождери имаду пљоснате зубе; — како да назовете ту уредбу божию?

Д. Премудра.

У. Ви можете и то увидити, да оштри предњаци у мачке, немогу никад разгризати траву, као пљоснати или лопатасти у краве, и т. д.

Заиста є то врло мудра уредба божија, што є он зубе скотова по различитой њиновой рани створио, и њима различити сой и створ дао. Има сисаваца, кои неимаду предњих зуба н. п. слон: те називамо сисавце без предњака (предњих зуба) па их онда има, кои само у доњьой вилици предњаке имаю н. п. Во, овца, коза; те зовемо преживаюће скотове, єр они свою рану натраг из стомака повраћаю и опет ю жваћу. Како се зове први разред сисаваца? — Како други?

(Продужиће се.)

Ђорђе Сентомашки

(некролог).

Сваки човек на овоме свету ваља да се труди, да свом позиву у коіой било струци задоста учини и користи допринесе, у хатар народног напредка и просвете. Тако є и покојни друг наш Ђорђе Сентомашки свагда мислио и говорио а по могућству свом тако и чинио. Да пропратимо дакле кратки живот покојнога Ђорђа за опомену онима, кои га познаваху, а за познаваће онима, кои га непознаваху.

Млади Ђорђе Сентомашки родио се у слоб. и кр. вароши Сомбору 1843. год. Отац његов, Благоразумни г. Павао Сентомашки, честити учитель Сивачки не имаюћи више деце, сву є свою радост у єдинцу своме налазио, па се и трудио, да га на добар пут настави. Као што сваки добар родитель тежи, да му деца срећна буду, тако є и г. Сентомашки. Он дакле даде милог єдинца из наручя родительских, почем є код њега основну школу свршио, у IV разред главне школе Сомборске. У истой вароши сврши Ђорђе II. подреални разред, па из велике наклоности према учительском званю, ступи 1860 год. у учительско-приправнички завод, — премда га є отац далѣ у школу слати хтео.

Ватрена та жеља за учительским званѣм, растла є у Ђорђу с годинама његовим, єр ю є іошт из детинства од родителя свог наслѣдио. Я, као друг, и саученик његов из детинства, опоминѣм се врло добро, како нас є млади Ђорђе, іош дететом будући, више пута у време одмора у двориште њихово сакупляо, и ту ситнаюћи се школе као учитель обучавао, и то са таком одважношћу, да га и сад живо представлям како се пзмеђу нас на трави седећих шеће и ватрено говори. Ми као деца из невиности више смо га пута питали; „Шта ћеш ти Ђурице бити после?“ — На кое би нам сасма просто одговорио: „Учитель.“ —

Као приправник, био є он образац доброг и валяног младића. Он знађаше само два пута: у цркву и у школу, кою є најточније

посећивао, ер за две године дана, ни једног часа он пропустио није. На јавном ком увеселителном месту не могаше њега нико видити; ер је он та избегавао, као покоран ученик добрих учителя, код кога је семе наука на благу земљу падало. Он је часе свога одмора у стању, међу књигама својима проводио, задатке своје израђивао и учио. Другови несташно га салетаху за његову таку скромност, но он остаде при своме подношењу увреде трпељиво. Књиге беяху му најмилији другови и највеселија забава. Тако прође две године дана, и он сврши приправничке науке положивши учительски испит 1862. с' добрим успехом.

Те исте године у јесен дође Ђорђе у Стапаре за привременог женског учителя. Као учитель светлио је својим добрим владањем целој обштини, проводећи живот свој тихо; у винограду божијем — у школи — делао је неуморно, а изван школе проводио је време у својој књижници, коју је осниваги почео. Да је велику волю на то имао, сведоче речи, што ми том приликом писаше: „Сад ти брате држим све листове што излазе и осниван си библиотеку; та сву ћу ову малу плату на ню дати!“ —

Почем је годину дана као привремени учитель у Стапарима провео, потврђен буде за учителя Брестовачког. Ту је почео осниватн школску књижницу. Као прилежан радин у врту Господњем старао се Ђорђе, да савести својој и позиву своме задоста учини у обучаваню и просвећењу младјана нараштаја; о чему цела обштина сведочи, жалећи још и данас за добрим наставником. У том се разболи — и предвиђаюћи вальда крај земном животу свом отиде родитељима у Сивац, где по тридневном боловању испусти младјани свој дух, и остави земне остатке у наручјима родитељским. Огрже га прерана и немила смрт у 22. год. живота 6. Новембра 1865. год.

Из велике наклоности према науци и књижевности, држао је Ђорђе све српске листове, а и многе хрватске. У Босиљку хрватском има неколико његових песама и приповедака. Покојник имао је велику тежњу за напредком школским, и у тој је струци доста радио за млада свог века писмено приправљаюћи се за своја предаваня, која приправляња још нигде на јавност изнео није. Кад би се с ким садругом где састао, први му је разговор био о школи. У том је погледу и мени писао једно писмо, где између осталог и ово вели: „Знам да све школе неможемо тим поправити, што намеравам, а оно бар да наше школе у добром стању одржимо, то ће пак бити: ако будемо нас двоица писали један лист, у ком ћемо заједнички своја знања и искуства један другом саобштавати у погледу на школу.“ — Ја пак на ту опомену пристанем, и тако чинисмо до његове смрти. Рукопис тај налази се данас у његових родитеља међу осталим књигама покојниковим. —

Ја сам држао за дужност укратко свету саобштити живот младога покојника кога тако рано изгубисмо.

О њему се с пуним правом речи може оно, што свето писмо каже: „Окончавса въ малѣ исполни лѣта долга: оугодна бо бѣ Господеви дѹша его: сегѡ ради поспѣшисѧ ѿ среди лѹкавьствїа.“

Млади другови! Нека нам е свагда пред очима доброта и трудољубивост покојног Ђорђа, и успомена врлина његових нека нас побуђује на ревностно извршиванѣ наше свете учитељске дужности.

Ст. Жекић.

Школске вести.

ФОНД ЗА МИРОВИНУ ИЗСЛУЖЕНИХ УЧИТЕЉА. По известију, ков нам е врстни један родољубац из војне границе послао, у српско-банатској или белоцркванској регименти постои фонд за мировину српских учитеља с главницом од 25.000 фр. Фонд тај установљен е трудом и настојаванѣм високородног г. бившег врстног обрштара а сад Генерала Павелића, а у ново време е умножен по ревности политичног референта у истој регименти г. Сибинића. Из тог фонда примаю 6 старих учитеља мировину, сваки по пет форинти на месец. Осим тога се из интереса истога Фонда дае отличним учитељима новчана награда у новцу по 20 — 40 фр. Такође и неке удовице учитељске одтуда пензию примаю. Док Фонд порасте, умножиће се и мировине старих учитеља и учитељских удовица. Мудроме и јуначкоме основателю овог учитељског фонда, а такође и садашњем ревностном старателю нека буде у име учитеља српских из поменуте регименте пред лицем целога српства јавна благодарност овим изречена.

У Панчевачкој регименти, где су учитељи мало болѣ платом и депутатом снабдѣвени, постои тај обичај, да се староме и изслуженом учителю у место пензие дае спомоћник са половином плате. И овај е начин како за старога учитеља, тако и за младе кандидате учитељскога звања врло пробитачан.

ПОБОЉШАНЂ УЧИТЕЉСКЕ ПЛАТЕ. Обште учитељске Новине што у Липскоме излазе, доносе ове године са свију страна из немачке гласове о поболшаню учитељске плате. Слободна Општина вароши Франкфурта на Мајни у овом погледу добрим примером своим за углед служи другима. Тамо добија сваки основни учитељ за прва пет година службе 1000 фр. годишњѣ плате, потом за других пет година повиси му се плата сваке године са 100 фр. а за трећих пет година опет са 100 фр. Тако да једанајсте своје године добија учитељ 1200 фр. и потом тако трае и на далѣ.

У Виртембергу такође се свима учитељима ове године плата знаменито поболшала; плата варошких учитеља тамо 600 — 700 фр. износи. Ученика несме бити у школи више од 50. Чим има више одма се отвара нова школа или се разред подели.

У Кобургу сложним заузиманѣм свију учитеља и помоћу јавне пресе ствар е до тога доведена, да су и тамо једва већ једанпут учитељи радећи своју сходну плату добили. Управитељ школе добија годишњу плату 1300 фр. и слободан стан. Надучитељ 1000 фр. осталих учитеља плата расположена е тако, да један добија 850 фр. један

800 фр; један 750 фр; један 725 фр; један 700 фр. тронца по 650 фр; тоница по 600 фр; и петорица наимлађих по 550 фр.

У Пољској такође су учитељи богато награђени, за доказ служиним то, да у Варшави управитељ немачке главне основне школе прима годишњу плату од 3000 сребрних рубаља (једна рубаља чини у старом сребрном Аустр. новцу 1 фр. 50 н;) Најстарији учитељ прима 1500; остали 1200 — 1000 рубаља, и осим тога, да је се старијима и заслужнијима по 500 рубаља додатка.

ОТЛИЧИЈЕ УЧИТЕЉА. Његово Величаство наш премилостиви Цар и Краљ, подарио је г. Врабецу учителю у Соіовици у Чешкој, у награду за многогодишњи труд сребрни крст за заслуге с крупном. Врабец служи као учитељ од године 1816. Школу у Соіовици, где од 1831 године дела, довео је он у цветуће стање и учинио да су од тог доба испити школски тамо посгали правом светковином и да је народу школа омилела. Особиту заслугу стекао је себи овај учитељ заузимањем око свилоделства и воћарства. У њега се находи већ од осамнаест година добро уређени расадник, у коме он децу практично обучава калемљењу и у обште подрањивању и неговању воћака. Из расадника тога без сваке своје користи, раздаје он околним жителима питоме младице. За подизање свилоделства стара се подрањивањем дудових безплатним раздавањем дудових младица, и поучавањем о неговању свилене бубе. Својим сељацима, кои су се понајвише код њега у детињству учили, помаже он саветом и упутством у сваком добром предузећу, особито у земљеделству, о коме предмету и чланке пише и јавности предаје. Обштина му је године 1854 додала лични додатак к плати због његове ваљаности и честитости; власти су га одавна почаствовале насловом „Учителя за углед,“ а свет и владалац удостоио га је отличија, кое он упуној мери заслужује. — Ето нам красна примера за углед сваком нашем сеоском учителю!

ПОКЛОН ДОБРИМ ПРИПРАВНИЦИМА. Благородни господин Іован Цедлер заступник великог судца среза Сомборског предао је управительству српског учитељско приправничког Завода 40 фр. а. вр. с жељом, да се ови новци сиромашним а доброучећим се приправницима на дар даду. — Прец. г. управитель срб. учитељско приправничког Завода у споразумљењу с наставничким збором поделио је овај поклон подеднако приправницима друге године: Стефану Стојчићу, Лазару Іосимовићу, Димитрију Милошевићу и Милошу Летићу; и приправницима прве године: Іовану Стојановом, Димитрију Нешковићу, Александру Кузмановићу и Ђорђу Іанковићу.

ПОКЛОНИ УЧИТЕЉИМА. Високопречастни Господин Герасим Петровић архимандрит имао је милост на друго полгодиће ове године предплатити Школски Лист и Пријатеља Младежи за српског учителя у Крупној у Босни. — Пречастни г. Никола Бего-

нић парох Горњокарловачки предплатио је на друго полгодиње за српску школу У Дрешници селу Огулинске крајине. — Пречастни г. Димитрије Поповић намесник Сомборски и приправнички катихета предплатио је на друго полгодиње овога Листа за г. Игњата Видаковића учителя у сезу Санаду у Банату.

Благодарећи врстним овим служительима Олтара Господњег на њиховом дару, назнављује Уредништво ово, да ће Листове дотичнима точно и уредно одправляти.

Јавна кореспонденција.

Г. Р. у Бечу. Овим се признаје да је предплата за целу 1866 годину са 4 фр. примљена.

Срб. Црква. Општина у Будиму. Предплату на Школ. Лист за целу ову годину са 4 фр. а. вр. преко благор. Г. Коњића адвоката примили смо.

Г. Теофану Поповићу народномучителю у Шибенику, Заг. Јовића II. полг. прадплата примљена је. — Српска Школа у Шибенику има платити за целу ову годину, почем се из примљеног списка невиди, да је за ню лане полгодишња предплата бившем Уредништву плаћена.

Г. Симеону Бакићу, тридесетогодишњем заслуженом учителю главне Школе Вршачке. Велика вам хвала на послатой предплати и покупљеној вересији. Да је само 20 тако ревностних скупителя међу нашим учитељима, пак би одма овоме Листу свануло.

ОБЈАВА.

Почем је по смислу наредбе в. к. намест. савета угарског од 11 Јулија (29 Јунија) о. г. Бр. 55,021. држањ испита у Српској Препарандији на неизвестно време одгођено; то се овим од стране управителства срб. препарандије свима, који би имали 20 Јулија ове године учителски испит или отлично испит из српског и славенског језика у овом Заводу полагати, обзнањује, да за сада овамо недолазе.

Рок, кога ће се испити ови држати, објавиће се у своје време путем Школског Листа.

Управителство кр. јавног Учителско-Приправничког Завода Српског.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 14. У Сомбору 31. Јулија 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

О неговању осећања симпатичног.

(За родитеље и учитеље.)

Осећање симпатично састои се у топлом саучешћу према срећи и несрећи других људи. Ово осећање може се назвати и *добро срдце*, и јест цвет човечаске валяности и изврстности; из њега извиру осећаня правна; оно за темељ служи плодотворној љубави ко ближњему, и кадро је како поједине људе, тако особито задругу човечію срећном учинити.

Премда сваки човек носи у себи клицу доброга срца, али он носи у себи и клицу себичности, суете и охолости, па ови изданци много пута тако порасту да угуше доброту срдца, и надвладаю свако племенитије осећање, особито кад дете у дому родительском и у околини овога нема прилику видити примере нежнога, благога и човечнога поступаня и љубави према слабіима и неякима.

Свака мати љуби своје дете, али љубав је та спочетка само чувствена, и пробуђује у детету понајпре исто такову љубав према матери, која га дои рани, снажи и негује. Благо сваком оном детету, чія је мати кадрау нежном срдашцу његовом блага и питомия осећаня зарана пробудити и одгаити, и које у Отцу своме такође добар пример види, на кои угледаюћи се, може се духом оснажити и добар правац у осећаню свом узети.

За моћи у нежном срцу дечијем осећање симпатично пробудити и одњеговати, треба да родитељи децу своју једнако љубе, ер иначе кад би једном већма угађали, побудила би се у

срдцу друге деце мрзост, завист, пакост и освета, а у срдцу љубимца охолост и суета, па тако одрањена деца нити могу своје родитеље љубити, нити кад одрасту с' другима људма у љубави живити. — Гдекои родитељи љубе децу свою само чувствено, а не духовно, пак чинећи им све по вољи и мазећи их, често покрај најболѣ намере покваре их и учине саможивилицама и себичњацима. Ово бива особито са єдинцима. За избећи свако претерано мажење, родитељи ваља да свою децу као дар Божји сматраю, да их пуштаю у друштво с' другом децом, да им у таковом друштву никаква преимућства недаю, и да свою родитељску љубав и на душу и срце њихово распростиру, налазећи радост и задовољство, кад су им чеда блага и питома.

Као што неки родитељи покваре децу своіом претераном нѣжношћу, тако их опет други іошт већма покваре претераном и нечовечном строгошћу, или ћудљивошћу своіом. Деца, коя никад лепе речи од родитеља нечую, коима се говоре гадне оне и родитеља недостојне псовке: „враг те однео, бола те соцала и т. д.“ — или коя су навикла да Отац и Мати кад се што разсрде, без узрока опако и нечовечно с њима поступаю, и кад су опет добре волѣ све им угађаю, — такова ће деца кад одрасту на исти начин поступати с' другима људма, са своим млађима, па можда и с' самим своим родитељима. Ваљало би дакле да родитељи с' децом благо поступаю свагда, па и онда кад их за преступке њихове ради поправленя карати и казнити мораю. Поступаюћи благо учиниће родитељи да и деца постану блага, тиха, и како према њима, тако и према другима људма услужна, учтива, благодарна и милостива; єр срдце єловечіе тако, да га само благим начином сасвим умекшати и добрим учинити можемо, а напротив суровост и свирѣпост повлачи за собом с' почетка притворност; а после исто онаку суровост с' каквом се према њему поступало. Многи люди и сви нижи разреди народа, били би далеко човечнїи и больи, да се с' њима у детињству није сурово и нечовечно поступало. —

Веома є невалио обичай у многим породицама нашега народа, да родитељи а особито Деде и Мајке, с' маленим детенцетом шалећи се и сиграюћи, уче га псовати и невалялства чинити. Кад на пр. Деда дає унуку камџію говорећи: „Удри дадилю, или попљуй сису материну, чупай Отца за браду, опсуй му то и то! и т. д.“ Тим се начином у самоме заметку

затуплює осећање доброга срца, и детенце се тако поквари, да га є после врло тешко поправити, єр први утисци, били они добри или зли, остаю у срцу детиноме неизгладими, и имаю чудотворни уплив на доброту или на злоћу нарави свакога човека. — У место оваковог поступања валяло би да сви старіи казую дечици, како вала Отца и Матер поштивати, — да их уче молити родитељ и њима захваљивати; и да се у свачему као паметни и разборити пред децом показую, чуваюћи се свакога саблазна и брижљиво покриваюћи своє слабости и недостатке.

Исто тако родитељи, воспитатељи и сви старіи вала да се чуваю особито пред децом одъ сваке зависти, мрзости, охолости, презирања и гоненя сиромашніих люди. Напротив да свакога, дакле и люде нижега станя, па и саме слуге човечно и снисходљиво предусретаю, да свакоме добру реч реку, да у слоги и любави са суседима живе, да єдан другога подпомажу, да невольне милостиво угледаю, и болне дворе, надгледаю, лече и понуде им даю. Особито се Матерама препоручує, — већ и зарад любави према своіой деци, — да са служавкама и са осталом прислугом домаћом благо и човечно поступаю, да их нетуку, негрде, да им гадне речи неговоре, и да невичу на њи. Тим неће ни мало поправити своє млађе, и у нѣжно срдце собствене дечице увелиће неосетно найлюћи отров нечовечности.

Зао є и неваляо обичай, кои се у многим породицама одомаћио, друге люде оговарати, изсмеявати, и сама добра дела њихова па зло толковати, — а особито о Свештеницима и Учитељима рђаво говорити мане њихове откривати и разглашивати, све баш ако су и истините. Тим се квари нѣжно срдце детиє и побуђує се у нѣму мрзост не противу погрешака, него баш противу самих люди, међу коима ће живити, и кои су позвани да га на добар пут наставляю. —

Христіянски родитељи сматраюћи децу свою као дар Божіи обвезани су добро срдце у њима одгаити, и блага, за духовни живот пріємљива осећаня у овоме пробудити. Особито є нѣжна разумна и самопрегореваюћа любав Христіянке Матере позвана на то, да чеда своя чува од духа суєте, себичности и охолости, ових найопасніих непріятеля узвишенег човечаског живота, од коих се пред крштењем одричемо, и коих моћ над нами ослабити и уништити може само права

Христіянска Мати и добро домаће воспитанѣ у духу свеспасаваюће науке Евангелске.

Народна Школа примаюћи по домаћем воспитаню разноврстну децу има се поглавито око тога старати, да с' єдне стране добро воспитану сачува и утврди у племенитом осећаню симпатиє, — а код покварене и занемарене да ослаби неваљала осећања зависти, суете, охолости и претеране себичности, а да подрањое доброту срдца.

За моћи ово обоє произвести нуждно є да Учитель буде благ и кротак, да се уздржава од неваљалих речи, и од ярости, єдном речію, у свему да онако с ученицима поступа, као што смо мало час казали, да би валяло да честити родитељи с децом поступаю. Притом треба да пробуди у деце осећанѣ љубави, приповедаюћи им дела Христа Спасителя, казуюћи им Евангелску причу о милостивом Самарянину и у обште пред очи им изводећи у красним примерима из библичне повести, и из моралних приповедака како є лепо услужним бити, сиромахе надгледати, болне и немоћне дворити и помагати им, па у миру слози и љубави с' людма живити.

Живот школски треба да деци дає прилику, како ће у љубави и слогы међу собом живити, радо и свесрдно єдан другога помагати и увреде праштати. Особито би валяло да болѣ воспитана и отменія деца по упутству учителѣвом, на услуги буду сиромашној и занемареној деци, али ова услуга нека се чини с' драге волѣ и свесрдно на позив учителѣв и. пр. кои хоће да учини дело милости духовне своме другу, па да га поучи, или да га утѣши. Петар є увредіо свога друга Милана и ето моли га за опроштенѣ. Хоћеш ли ти Милане твоме другу од свег срдца опростити ако се он поправи! видићу хоћел и єдан и други реч одржати и т. д. — Уз све ово ученике валя често побуђивати на благодарност према родитељима, и према свакоме кои им добро каково учини.

Не сме се ученицима допустити, да се другу свом, а много манѣ старием човеку ругаю, да кога изсмеиваю, грде, злоставе и да с кимгод сурово поступаю. У случаю ако кои у овом погледу погреши, ніе доста само накарати га, него му валя сву гнусност, неупутност и грешност таквог поступка живо пред о.и ставити и навести га да се од срца покає.

Навикавати валя ученике да се радую срећи и напредку своих другова и других люди, и да никоме на жао не чине,

већ свакога лепо и улудно да предусретаю, а напротив чувати их од злурадости, пакости, штеточинства и освете.

Суєту и охолост у отменнє деце ваља слабити, опоминюћи их, да смо сви пред Богом єднаки, да сваки умрети мора, да више вреди пред паметним људма поштено и добро сироче, него у свилу и кадифу обучено а размажено и покварено какво дериште. Особито се мора често казивати, да є охолост и надменост велики и тешки грех, и да смо се іошт пред крштенћм обећали таквога греха клонити се.

Ученицима омилити ваља природу, и научити их да ю сматраю као дело преблагог Отца небесног.

С' тога упућивати их ваља, да се радую свему што нам природа на уживанћ дає, да с' веселћм одчекую и изгледаю долазак прве ласте у пролеће, да им є мила песма славуєва, да се радую приятном майском дану, да с' любави негую цвеће, дрва, и домаћу живину; а одвраћати их ваља од суровости и свирепости према животињама, као што є: віянћ и драженћ керова, устриканћ с' коньма. киненћ мува', жаба' и других животиньица', єр коме год срдце тако отврдне да задовольство налази у мученю и киненю животиня, тай ће и према људма суров и немио бити.

Напоследку знати ваља, да се право осећанћ симпатиє само у свези са осећанћм правним и побожним одноговати може. Побожан и благонраван човек уєдно є и доброга срдца, пун благости, кротости и любави према људма, а пун симпатиє или састрастія према животиньи и осталим делима премудрости Божіе. Успоред дакле са изображаванћм осећаня побожности и благонравности има се у народной школи неговати и доброта срдца.

Веверица.

(Єдна лекция из науке гледаня.)

II.

За забаву и науку са старіим ученицима (у III. разреду).

(Продужено.)

Учитель. Посмотрите іош єдном главу веверичину, и реците ми, да ли првом или другом разреду припада (кад на предње зубе погледамо?)

Деца. Ни єдном од оба.

У. Зашто не?

Д. Єр и горе и доле по два предњака има.

У. А колико има очњака?

Д. Ни єдног.

У. Тако є: зато и има она празнина међу предњацима и кутњацима. Ван веверице има іош и више врста сисаваца, кои и горе и доле по два предњака, али ни єдног очњака немаю н. пр. зец, миш, и т. д. И они свою рану више испробадаю и искидаю него што изгризу. Њихове стражњ ноге обично су нешто дуже од предњих. Међу кою врсту спада веверица?

Д. Међу глодаюће животиње.

У. Погладајте, дал' ви те предњаке, тамо и вамо покренути можете.

Д. Не.

У. Сад, кад є веверица мртва и ладна, наравно да су іой зуби непокретни. Али — шта мислите шта хоћу да кажем?

Д. Кад є она жива, онда іой се предњаци могу покретати.

У. И то є заиста тако. Та покретност трає и после њене смрти, али само дотле, док є она врућа. Зато сам мало пре и реко — већ є ладна. Горњи глодаюћи зуби имаду іош и ту особину, да ако се на круни оєду, из корена опет расту. У горњой вилици има на свакой страни, док є іош млада пет, а кад остарн само четир кутњака. Напротив у долњой вилици, недобија никада више до четир. Све су круне кутњаках. са ивичастом квргом окружене, єр кад веверица єде, онда немиче долњу вилицу устрану, но усправно горе. Каквог су изгледа предњаци?

Д. Они су од корена горе, до круне, нешто рашнрени.

У. Тако є; но будући да изгледаю као длета, то су изгледа —

Д. Длетастог.

У. Каквог су изгледа долњи?

Д. Мало у страну стиснути.

У. А горе?

Д. Заоштрљасти.

У. Тако є, баш ко шило. И можемо их звати шильасти зуби.

(Свршиће се.)

Кіевска писма.*)

I.

(18 Дек. 1865).

Требао сам вам одавна писати, єр ви сте ми били помоћник те сам испунио давнашню своју жељу и дошао у Кіево. Али сам хтео да се најпре упознам са овдашњим околностима и особито са Духовном Академном, па да вам онда пишем и вас о свему што вам є мило чути известим.

Прође већ и месец дана како сам овде. Брзо. Мислим да сам пре неколико дана пошао из моє миле домовине, кою сад тек како ваља ценити умем, кад сам тако од ње удаљен.

Мене овде врло лепо примише, єр сам од Св. Синода рускога ректору и професорима већ унапред препоручен био.

Академија траје четири године. Почиње се овде и у Петрограду сваке неравне године као 65. 67. 69. 71, и т. д. а у Москви и Казану почиње се у равним годима. Две године траје млађи курз, а две године опет старији. Курзом називаю Руси двогодишњи течај, и тако овде се на єсен неће нови студенти примати, него ће се само течаєви продужити.

Мени су на волю оставили у кои хоћу курз да идем, и я сам, наравно, стао у старији курз, видећи да се у млађем предаю понајвише светски предмети, кое сам я у вишим гимназиским разредима у Будиму и на свеучилишту Пештанском учио. Предмети у нижем течаю духовне Академије ови су: Филозофија, Историја Филозофије, Историја Литературе, Историја Руска и обшта, Физика, Математика, грчки, латински, єврејски и француски єзик, а од богословских предмета само: Св. Писмо Старог и Новог Завета, Патрологија и Археологија. У старијем течаю Академије, кога я полазим, предаю се чисто духовни предмети, као: Догматика, Морална Богословија, Омилетика, Св. Писма Старог и Новог завета, Богословија Обличителна, Црквена Историја, Историја Руске Цркве и Руског раскола. Литургика, Библијска Герменевтика, Црковно Право и Грчки Єзик. (Читамо Оригенова писма против Целза). Из тога

*) Ово є извод из приватног писма примљеног у почетку Јануара, и сад се као допуснић к Србским Писмима из Кіева што у „Даници“ излазе овде штампа.

можете видити, да є обим врло велик и да се єдва може савладати. Имамо седмично 24 часа предавања, и то сваки дан од 8 сати изутра до 1 сата после подне, са починкама ради одмора.

Предаваня су темељна и обширна. Само єдан професор (Руске цркв. Историє и Раскола) предає два предмета, а остали имаю сваки по єдан предмет. Већина професора предає врло добро и приятно, а сваки є у свом послу особито вешт и искусан, тако да се човек дивити мора богословском знаню и високой науци њиховой. Особито ми се допада предаванє по Омилитики од професора Певницког и по предаваню и по начину нѣговога предаваня. Догматика предає се с проводом филозофских система и опровреженѣм свию нападаня, по списима преосвештених автора Филарета и Макария. Морална є пуна небесне филозофиє. Богословия обличителна є преизрядна, из нѣ тек човѣк увиђа висоту, чистоту и светиню Православнх догмата. По предаваню професорском воде слушаоци белешке, из коих после подне систематично списују прелекциє. Састану се по десеторица, па єдан саставля єдну а други другу студию, и по том єдан другом саобштаваю и заєдно уче, єр им ниє могуће сваком све писати. . . . . Сад имамо испит првога семестра, имадосмо већ из пет предмета. На испитима председава или ректор Академиє, или Прота Ѳаворов, єдан од найзнаменитиих и найнаученіих мирских свештеника у Кієву. Я сам, као што вам є познато, богословию нашу у Карловци са отличним успехом свршио, али све што сам тамо слушао, читао и до сада учио, ниє ништа, спрам овог богословског знаня што овдашнѣ Проте и Архимандрити имаю. Тонем од стида кад помислим како смо ми Срби назадни у духовной просвети наспрам Руса. Гледаћу да се с Протом Ѳаворовим изближе упознам.

Вама и Проти Сомборском пречастном господину Бранковићу немогу доста захвалити, што ми помогосте доћи амо. Господин Прота први ми даде волѣ и духа, и ви ме охрабристе упутисте и препоручисте те сам данас овде. Добит овай, што ћу овде имати, заиста не би целога века накнадио. Овде ми отворише очи и показаше пут к' правоме деланю: а друго овде сам, покрай добре волѣ с коіом амо дођох, у неку руку и принуђен к озбилном деланю, почем сам рад да наши професори добию добро мнѣниє о аустриским Србима, и да будућим Србима, кои овамо дођу, прибавим добру препоруку.

Много ми отешчава што сам се закаснио, и што незнам добро руски, али опет не у толико, колико сам с почетка мислио. Наши богослови, кои су вишу гимназију отлично свршили и уз то много читали, могли би ступити као и я одма у старіи курз, само би им валяло најпре добро руски научити, из филозофије свойски приуготовити се, и упознати се са старим и новим филозофским системама, єр се знанє ових у старием курзу академичком предпоставля. За нас Србље є, као што сад увиђам, преко нуждно, да првосвештеници наши шилю овамо у духовну академију младиће, кои имаю љубави к духовним наукама и дара за ове, па да виде како се овде ради и како би се на богословском полю код нас радити имало. Колико се мени чини, наше србске богословије носе на себи тип овдашње академије, како є ова пре 1814 и 1820 године, или можда іош у прошлом веку суштествовала. Од тога времена овде се много и много на болє променило, а ми Срби остали све єднако тамо где смо били пре 50 година, или можда смо іош и назад отишли, єр познато є да сваки застой и нехотице повлачи за собом велики назадак.

Боже сачувай да я кривим наше професоре у Богословияма. Они су сви, у колико их познаєм отлични, научени, и даровити мужеви, кои би на велику корйст Св. Цркви служили, кад би само и єдино позиву свом живити могли и кад би прилику добили упознати се са овдашньим духовним академияма и с духовном Литературом Русском, па кад би по томе богословской омладини предмете разяснявали, допунявали и упућивали ђака, како валя мислити и где се може помоћи ако има волє, а особито што є найважније, кад би се свойски око тога потрудили, да волю и љубав к чину свештеничком и ревност за православије у млађана срдца своих питомаца уселюю.

Овде су отделње школе за свештенство од школа за грађанство. Грађанска и племићка деца уче се у гимназияма и из ових прелазе у универзитете, а свештенички, ђаконски и црквенослужительски синови уче се најпре у семинаріи, коя се састои из 7 класа, од коих су 5 подобне нашой гимназіи, а у две последње предаю се популарно богословски предмети. Кои ученици с обичном успехом семинарию сврше, примаю се у црквену службу по селима, а најбољи ученици пошто строге испите положе. прелазе у Духовне Академије, где се о државном трошку како у светским тако и у духовним вишим наукама далє изображаваю. Семи-

нария има у свакой епархіи а Духовне Академіе су само четири: у Петрограду, Кіеву, Москви, и у Казану. По свршетку устмених и писмених испита из академских наука добијаю се степени: Студента, Кандидата и Магистра. Но кандидат може и доцније получити степен Магистра.

Ја доиста немогу доста Богу благодарити, што сам овамо дошао, те ћу, ако Бог да и здрав се натраг вратим, моћи ступити у свему као богослов, а да ми образ нецрвени ни пред нашим наученим људма ни пред тамошњим иноверним богословима, и што ћу моћи и другоме колко науке, толико поученя давати, и тако своме позиву достойно одговарати.

Други семестар свршиће се 20 Јюния. Онда ћу бар моћи у богатой библиотеци академской начитати се.

Ми у цркву академичку идемо у очи сваке суботе и у очи празника на „всенощное бдѣніе,“ а недељом и празником на литургію, но пеноемо ми него дивни хор пѣваца црквених. Обично на бдѣніяма у академской цркви служи по 6 Архимандрита. Поянѣ є хармонично и преизредно. „Свѣте тихіи„ и Нынѣ ѿпѹщаеши Владыко пое се на сваком Бдѣнію. Недељом после обичног „причастнога“ пое се кои псалом стихира или духовна песма, особито лепо, то се зове духовни концерт, и заслужуе доиста то име. Траје по ¼ а где кои пут и ½ сата. . . . .

Милан Костић.

Из Србске Препарандије.

У Сомбору 9 Јюлия. Сасвим изненада стиже у Сомбор 2. Јулия, наредба в. кр. угар. намест. Савета кою на челу прошастог броя саобштисмо. По той наредби, предаваня у србской Препарандији одма се завршише, и учења се младеж би разпуштена, с том од управе и наставничког збора издатом уредбом, да приправници I. течаја на почетку идуће школске године имаю разредни испит положити, а приправници II. течаја, кои су педагогичке науке у овом заводу изучили, имати ће испит о учительской способности онда полагати, кад вис. кр. намест. Савет рок за држанѣ тога испита одреди и повереника свог овамо пошлѣ.

Да би се пак и дотле, док се ови испити своим путем необдрже, знало, како су приправници ове школске године у наукама и у владаню напредовали; то є по договору наставника овога завода, на основу оцена, кое су они преко године ученицима своима бележили, састављена разредница. По той

разредници у првом течаю било є 27 ученика међу коима су троица течай понављали. Од ових двоица су, и то Добролюб Катић из Ланчуга и Ђорђе Акшамовић из Аде іош у месецу Децембру школу своєвољно оставили; єдан є на позив дотичне власти због новачења кући одазван и ниє се іош натраг повратно; єдан (Бранко Парабак из Сульоша у Бараньи), примљен є месеца Марта приликом новачења за 1866 годину у ц. кр. войску. Остало є дакле у првом течаю на свршетку године 23 приправника, кои су се школским законима сходно и примерно владали и у наукама у обште добар успех показали, а неки се и отликовали, моју коима похвалу и особиту препоруку заслужую: Јован Стоянов из Пардања, Димитрије Нешковић из Новог Сада, Јован Жупунски из Сараволе и Александар Кузмановић из Кларије.

У другом педагогичном течаю било є 18 приправника, од коих є єдан течай понављао. Између ових є єдан по имену Ђорђе Бранковић Априла месеца времени живот са вечним променио. Седамнаисторица су течай свршили и показали се приправни за полагање учительског испита. Од њих са отличним успехом науке свршише: Стефан Стопчић Сомборац, Лазар Јосимовић Бечеиац, Милош Летић Кањижанин, Стефан Милашиновић и Димитрије Милошевић Сомборци. — Авакум Травань Сирижанин свршио є науке с врло добрим успехом. — С добрим успехом свршили су: Чедомиль Бошняковић родом из Бате, Младен Стефановић из Сомбора, Ђорђе Краіован из Мокрина, Јован Чушић из Станишића, Јован Вучанов и Стефан Арсеновић из Сомбора. С' довольним успехом течай су свршили: Матеј Чобановић из Тиса Симиклуша; Михаил Красић из Кикинде, Никола Вукадиновић и Ђура Коњовић из Сомбора, и Илия Савић из Батосека.

Свима приправницима, кои други течай изучише издана є сведочба са назначењем обште оцене и с препоруком, да се они и дотле, док учительски испит неположе, као учитељи у срб. народним школама употребити могу, и то они кои имаю оцену „довольно“ и „добро“ само у основним или елементарним школама; они са отличном оценом у свима разредима главне нормалне и у свима основним школама, а онаї са оценом „врло добро“ у основним школама и у нижим разредима главне школе.

Познаваюћи младиће ове, кои педагогичне науке сада свршише, као честите и ваљане чекаоце учительског звања, препоручуємо их свима нашим обштинама и школским властима,

да би на њй при постављању учителя особито призрење имали, надајући се, да ће сви они између њих, који отлично, врло добро и добро науке свршише, заводу овом образ осветлати, те да ће већ єданпут изчезнути она немила предразсуда, коју многи према овом народном заводу све єднако имаю, при свем том што су за ових последњих десет година многи врстни младићи из Србске препарандије изишли, који на праву корист роду своме служе учећи и воспитавајући децу у разним крајевима Србства од Пеште па до Котора. —

Како се пак често догађа, да најбољи и најврстнији учитељи нису од природе лепим гласом обдарени, тако препоручујемо нашим отменим и богатим општинама, да држе обашка за појаће у цркви певце а учитељи нека само школу држе и с ученћем деце нека се занимаю.

Ков су год општине наше покушале овако чинити, те сада имаю и најотличније учителѣ и добре певце.

Од поменутих приправника најотличнији су певци: Милошевић и Травањ; затим Чупић. Летић и Вучанов; у рисованю су најотличнији: Чобановић, Стоичић и Красић; у краснопису: Милашиновић, Чобановић и Чупић.

Морално владање свију приправника є било без сваке мане похвално и примерно, нити се за целу ову годину икаквих изступленя догодило. —

Стипендију из фундације блаженопочившегa Г. Ралѣ за годину 186⅝ уживао є приправник Стојчић са 52 фор. 50 кр. стипендије из Платонеума добивали су приправници II течаја: Авакум Травањ 50 фр.; Лазар Јосимовић 40 фр.; Милош Летић 30 фр.; Чедомиљ Бошњаковић 30 фр. а из I течаја: Лазар Удицки 50 фр.; Милош Грујић 40 фр.; Јован Стоянов 30 фр. Ал. Кузмановић 30 фр.; и Ђорђе Јанковић 30 фр.

За оне, коима још није познато, нуждно є овде споменути да приправници наши имаю сваки дан по 6 школских часова међу којима є 1. час појања. Осим тога иду они свако јутро на Јутренѣ и на Литургију, што траје 1½ сата; у недељне пак и светчане дане обвезани су на вечерню јутрењу и Литургіи присутствовати и још к' томе имаю 1½ сата екскортације. Притом нуждно є њима скоро исто толико времена колко школа односи, на писанѣ школских предмета и упражнења, на ученѣ и на приправљаће за практична покушаваня у народној школи. Па при свем том су они ове године ради свога вештбаня у Србској књижевности саставили красно омладинско друштво

„Венац“ и недељом после подне. — у часове ѣдиног одмора свог што га преко седмице имаю. — држали су седнице. у којима су своѣ повѣчне и прозаичне писмене саставке и преводе читали и критиковали. После седнице су из књижнице завода књиге на прочитанѣ узимали.

У брою 6. Школског Листа од прошле године описано ѣ у кратко шта се ланьске школске године у Српской Препарандији предавало. То ѣ исто по смислу наредбе високосл. кр. уг. наместничког Савета чинѣно и ове године, и то чинѣно ѣ савестно и точно у колико су силе учитељске и ученичке чинити кадре биле. По томе дакле нека ѣ при образ пред светом оном недозрелом дописнику Србобрановом, кои ѣ пролетос грдећи Народно Позориште, безобразно напао на учитељ овога завода и на ред учебни, ког ѣ високо правителство прописало и кои се овде точно и слободно реѣи могу са самопрегореванѣм и са пожртвованѣм здравља наставничког обдржава. Знамо ми да би приправнички завод могао и далеко больи бити него сад што ѣ, али и то знамо да би онда валяло имати барем 3 до 4 главна и толико помоћних професора, трогодишньи течаи, и све по избор младиће, кои су не само прогимназију и подреалку, него и више гимназиалне ил реалне разреде са отличним успехом свршили. ал докле то не може бити, дотле би валяло, да явни листови наши од своѣ стране уважаваю заслуге оних људи, којима народ и правителство повереиѣ поклоните и кои се труде да повереиѣ то у пуной мери оправдаю.

Овом приликом пред очи ставлям обштинству нашем, да би врло нуждно било, што више стипендија завести за подпору сиромашних наших приправника. У сваком месту нашем находи се бар по гдекои богат човек, кои нема од срдца породе. Нека свештеници, учитељи и местне старешине позову таквога човека, да учини задушбину, па да иманѣ, што после смрти нѣгове остане, на стипендије приправника, што се у овом заводу уче, остави. То би била, по моѣму мнѣњу, у ово време найлепша и найсветия задушбина. За ѣдну стипендију доста би било 1000—2000 фор. главнице, а валяло би да имамо до 30 оваких стипендија. —

Ми имамо стипендија сваке врсте, имамо их понайвише за младеж што се справља за адвокацију. Али су нам найнуждније стипендије за врстне учитељ, и по томе што се на ову

службу већином сиромашнијег стања младићи посвећују, и по томе што су нам ваљани учитељи од преке потребе.

Надамо се да ће славна Матица Српска у својој главној скупштини, по предлогу в. уг. намест. Савета њојзи поднешеном, из сувишка прихода од Текелиног фонда одредити једну стипендију за Стефана Стојчића, најврстнијег између овогодишњих изучених приправника, како би он, по својој жељи у Швајцарску поћи и на тамошњим славнопознатим и чувеним заводима у педагогичком знању и вештини усавршивати се могао.

Допис.

У Сомбору, 24. Јулија. Обштина наша закључила је прошле године да у саборну св. Ђурђевску цркву нов иконостас правити и цркву изнутра сликати даде, с тога је учињена одма погодба с искусним новосадским резачем (пилтором), кои је на Иваньдан дољни део иконостаса, певнице, престол св. Ђурђа, владикин стол и проповедаоницу одано донео. Због тога се у неделю 26. Јунија престало редовно богослужење у овој цркви држати; стари иконостас, кога је пре 90 година сликао живописац Крачун и његов спомоћник Исаиловић (отац славнога професора Димитрија Исаиловића) скинут је, и сад се нов иконостас намешта. За време докле се ови послови раде народ и ученици полазе св. Предтечеву или горњу цркву, а притом се у успенској филијалној Цркви у очи неделя и празника држи бдење а сутра дан свечана Литургија. Особито је много отмених Србкиња било на бдењу у очи св. Илије. — Надамо се да ће се од 1. Августа опет моћи у саборној нашој цркви служба Божија одправлять. Стари иконостас, кои док се оправи моћи ће још 100 година трајати, поклоннике наша честита обштина, како чујем, православном храму св. евангелиста Марка у варошици Кули.

Нека ми се незамери што овде из чистог родољубља две жеље моје на видило износим. Прва је да се у обновљеној цркви и на новој проповедаоници одсада сваке неделе и празника ваљана наука народу дае, а друга, да обштине наше, кад су већ принуђене посао резачки златарски или другог ког заната вештацима друге вере и народности поверавати, а оно барем да учине с њима уговор, по коме би ови морали свагда и то под надзором дотичних обштина, барем по једно српско дете вештини и занату свом учити. Тако би могли ми Срби за десетак година имати вештих иконорезаца, позлатара, — сликара хвала Богу имамо, — бравара, зидара тесара, звонолиja, и других уметника, и онда би се тек по времену могла испунити родољубива жеља великог оног Србина, кои пре 16 година рече, да ће ако Бог да одсада Српска рука храмове Божие народу свом дизати. Ми смо

у овој вароши пре 50 година имали два иконорезца, од коих є єдан израдио тако вештачки Христов гроб да се и садашњи уметници послу том диве. Није ли зар срамота за нас, што у данашњем добу, своих вештака од ове врсте немамо?

Свиоћ предадосмо земљи тело покојне г. Єлене Шупљикац от Витез, рођене Исаковића. Покојница є била удата за рођеним братом Војводе Српског Стефана Шупљикца, али є још у младости удова остала, и овде у Сомбору на свом добру живила є скромно и смерно, као побожна поштена и човеколюбива душа чинећи добра дела и уживаюћи опште поштованѣ са своих врлина. Оплакуе ю єдиница Амалия Шупљикац от Витез, удовица покојног Раде Стратимировића и унук Владислав Стратимировић.

Школске вести.

НОВА СРБСКА ГЛАВНА ШКОЛА. Наши врстни Кикиндјани, већ поодавно о свом трошку у своме месту издржаваю римокатоличку немачку главну школу, сад су наумили свою средоточну основну српску школу распространити са четвртим разредом. В. Кр. намеснички савет угарски то им є наредбом од 30 Юния о. г. Бр. 36,180 одобрио, и тако сада имамо у Банату осим Вршачке главне школе и ову нову у В. Кикинди.

Овоме добитку веома се радуємо, и од срца желимо, да се честити наши Кикиндјани сасвим отресу туђинства, да децу свою у ову Српску школу прилѣжно шаљу, у коioj ће се више научити ономе што треба да знаю, него у немачкој, и да скорим по обштој жељи свию правих родољуба доживимо у том великом месту нашем дистриктску земљѣдѣлску школу са Српским учевним єзиком, и велику девоjачку школу за воспитанѣ Српских одрасліх кћери.

За попуненѣ учительског места у новозаведеном IV разреду главне школе В. Кикиндске расписан є стечај на четири недељ. Плата є 612 Фор. аустр. вредности. Сутицати могу за ово место само они Сомборски приправници, кои имаю способност за подпуну главну основну школу.

ПОКЛОН ШКОЛИ. Благопоштенородни Господар Василие Јагазовић трговац из Дреновца предплатио є Школски Лист на целу ову годину за Српску Школу у Јамини код Равног Села. На овом племенитом дару захваљуюћи, за дужност сматра уредништво ово имућним сународницима нашим за пример ставити врстног овог родољуба, на кога би се многи и премногi наши богати трговци, и властели угледати могли.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Дежану селу у епархіи Вршачкој упразнѣно є место учительско у мешовитой српско-

романской школи. Плата є 100 фор. 32 мерова жита, 10 мер. кукуруза, слободан стан, башта и ливада од 2 ланца.

У Сомборском селишту Буковцу упразнѣно є учителско место с платом 157 фр. 50 нов. 30 пожуњаца жита, 3 хвата дрва, 4 хвата сламе за огрев школске и учителѣве собе, и с слободнім станом. Стечай на ово место отворен є, а молбенице се имаю Сомборском Поглаварству поднети.

Осим тога у епархіи Бачкой упразнѣно є 9 учительских места и 2 места за учителке: на ова места, стечай є отворен у овоме Листу. —

къ Бр. 133
Уч.

Стечаи.

У Епархіи Бачкой находе се слѣдующа учителска мѣста упразнѣна.

1., У Пачиру съ платомъ 105. фор. Ау. вр. 45. пож. жита, 2 хв. тврдихъ дрва, 4. хв. сламе, безплатно обиталиште и ¼ сесие землѣ.

2., У Стар.-Врбасу съ платомъ 105. фр. Ау. вр. 25. пож. жита, 3. хв. дрва, 3. хв. сламе, безплатно обиталиште ½ сесие землѣ, за кою обштество порезъ плаћа.

3., У Туріи два Учителска мѣста, прво съ платомъ 157 фор. 50 кр. Ау. вр. 20. пож. жита, и 16. ланаца землѣ, и безплатно обиталиште, а друго съ наградомъ 157. фор. 50. кр. Ау. вр. 20. пож. жита безплатно обиталиште и 16. ланаца землѣ.

4., У Сент-Томашу два учителска места, прво съ платомъ отъ 400. фор. Ау. вр. и єдна учителка за женске послове съ наградомъ 300 фор. Ау. вр.

5., У Старом-Бечеју Учителско званіе съ чистом годишњомъ наградом 414. фор. и слободнім обиталиштемъ, — Учителка за женске послове съ платомъ 210. фор. Ау. вр. и безплатнім обиталиштем.

6., У Бан съ платомъ 315 фор. Ау. вр. 6. хв. мек. дрва и 8. ланаца землѣ.

7., У Фелдварцу съ платомъ 400 фор. Ау. вр. паушала 10. фор. 50. кр. за чишћенѣ школе 10 фор. 50. кр. безплатно обиталиште.

Просителји имаю своимъ молбеницама крштено писмо, свидѣтелства о учительской способности и досадашњой служби, као и моралномъ и политичномъ поведенію свом приключити и овамо от дана публикације Стечая овог рачунаюћи, найдалѣ за четир недѣл дана поднети.

Из засѣданія Консисторіялног у Новосаду 7. Іуліа 1866. држаног.

Издае и уређуе Никола Ђ. [illegible]кићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и [illegible]

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 15. у Сомбору 15. Августа 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школскога Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

Из упутства за приправнике и учитељ

(о науци читања, писања и о реалним струкама.)

Школска управа у Министру издала је прошле год. упутство, како се имају спремити они, који ће да буду примљени у приправнички завод. У том упутству има много практички мигова не само за приправнике, него и за учитељ, које овде у изводу стављамо. Упутство ово односисе на науку читања, писања и реалне струке.

1. О читању. Опажа се на многим приправницима, да немају довољно вештине ни у механичком читању; неуму непознато комаће, ни оно најлакшега садржаја, да течно и лепо прочитаю; него запињу на речима ако су мало необичне тако, да и невешгии слушалац опази несигурност. Ово је отуда што се невештбаю довољно у течном читању; а код неких је за дивно чудо, колишно су уобште мало читали. Овима се препоручује: да се вештбаю у читању на глас, да читаю подуже комаће, најпре животописе или просте приповедке, ер је ово најлакше, бар по четврт или по пол сата без прекиданя, и то с' почетка полакше и разговетно, и да се врло чуваю од претрчаваня језиком и прогутаваня последњих слогова и речи. По овоме је наравна ствар, да се ова недоскудица још у већој мери виђа код старије деце. А како у школи, где је више деце ово вештбање није можно, (да вдаи по четврт и по сата чита) ер би то сила времена одњело, то се препоручује учитељима,

да згодно комаље изберу и деци задаю. да свако по єдан комад код куће чешће на глас чита и читаюћи да се вештба, али онда их мора и испитати, да види, єсу л' читала.

Има их, кои су доста вешти у механичком читаню, ал и ништа више. По гласу им видиш, да се оно читанѣ баш ни најманѣ ненасланя на садржай; макар шта им задао, свуд єдан глас, єдан израз, као да є єдна душа у свему комаљу. Противу овога тако рећи бездушног, мртвог и безсвестног читања, најболѣ є средство, да прочита најпре учитель деци тай комад за образац, па да га ондачитаю деца. Само овим начином ухвате деца душу комада, познаю, где ваља дати глас ячи, где слаби, где га ваља дићи, где спустити, и ков речи ваља побрже прелазити, а ков полакше на развлак. Болѣ ухвате дух комада овим начином него пажньом на знакове, кои редко где означаю смисао сасвим точно. Овде се наравно предпоставля, да садржай комада деца најпре знаю, па онда и то, да учитель сам уме добро и примерно читати. Преко є нуждно, да при избору комаља, ков ће учитель да деци за домаће вештбанѣ зада, избере она, ков ком детету к' срцу иде, коем ће се дете радовати; само на том научиће се на оно читанѣ, у ком има душе и живота.

Особиту пажню ваља да обрати учитель на смислено и лепо читанѣ и рецитованѣ песама. Обште є познато, да размер стихова утекне с' дететом. И овде є пре свега нуждно, да учитель читаюћи покаже деци, како ваља лепо и са обзиром на овай размер читати. Код песама ваља најстрожије на то пазити, да дете сваки стих лагано чита или казуе. Док ово неможе, дотле није он господар стиху, већ стих њему.

Овде имамо іош и то приметити, да треба учитель са свом строгости за тим да буде, да ни поштo деца ни єднога слога, ни єднога гласка непрогутаю. Противу овога зла ваља сваки учитель и то одма на почетку са почетницима непрестано да воюе док га сасвим из своє школе неизтреби.

2. О писаню. При састављаню писмених састава приправничких, има дотични учитель највећма на ово пазити, да ови у почетку употребе најпростије речи и најпростије ставове. Многи од приправника има некакав сврах потрзати најнеобичније, неки туђе и стране речи, те најпростију и најтрезнију мисао заплести у гомилу све некаквих наказних и најсакатних речи и израза. Овом бучаню у коякаквим фразама, с' коим є увек и тотанѣнѣ скопчано, ваља одма на почетку

строго на супрот иѣи. Желити є да ови саставци буду разумљиви и точни, и што є можно краћи, сабиени и снажни. За извештбанѣ у овом преко є нуждно, да најпре добре образце преписую, па онда по тима да се у своим саставцима држе. Ове писмене саставке ваља увек строгой коректури подвргћи, и то пред свима и са свима.

Што се тиче красописа, то се има пре свега иѣи на разговетан и течан шакопис, па онда и на леп. Зна се из искуства, да многи и учитељи и приправници врло мало вештине имаю у течном писаню, а то є зато, што се врло мало вештбаю у овом. Треба их дакле пре свега упутити, да много преписую, кои нису у стању сами састављати, и то да преписую из књига и ствари, коє могу за образац служити, како чистоће и точности єзика и правописа, тако и важности садржая. При овом преписиваню ваља се чувати с' почетка неписати брзо, да се ненауче шлендријански, а доцније ваља иѣи и на то, да и побрже пишу.

Леп шакопис добию деца највише кроз то, кад се строго на то иде, да им прописи буду чисти, брижљиво и колко можно лепо написани, при чему ваља и на изглед пазити, да є довољно празна около руба, да сваки одсек мало унутри започне, и друго.

Код красописа има се пазити; да се неправе писмена сувише велика ни крупна, да сва сложно леже, да су сви дебели потези єднаке дебљине, да єднако єдан од другог одстоє, да се неправе ни оздо ни озго велики репови, да нису сувише трбушати ни ваздан шнекласти, да сва писмена єдне речи међу собом везана стоє, да речи на єднако разстављене стоє, да врсте право иду, и наєднако растояћ, заради чега ваља најпре подметач у помоћ узети, а после и без њега.

Лепо правлѣнѣ броєва (цифри) несме се занемарити, а баш ово є велика срамота за свакога приправника и учителя, нехтети ово неколико знакова научити лепо правити.

При цензури шакописа ваља најпре главне мане исправљати и показати, како ваља оно лепше начинити, па кад є ово изглађено, онда на ситније мане иѣи. Ако є коє писмо сасвим ружно, то га ваља по лепшем образцу стотинама пута само самцато исписивати и дотле правити, док се рука неизвештба, да га лепо начини.

(Продужиће се.)

Градиво за прво писанѣ и читанѣ

(из Земљописа и Повестнице).

(Продуженѣ.)

8. У Карловци има србска богословија и велика гимнасија. Далмација є найтоплији крај у целом аустриском царству. У манастиру Раваници лежи целокупно тело србскога цар Лазара. У манастиру Крушедолу лежи рука св. майке Анђелиє. У Пешти има велики гвоздени мост преко Дунава. Ноє є био праведан, зато га є спасао Бог. Први патријарси били су Аврам, Исак, и Јаков. Праведни є Јов образац, како ваља беде сносити. Стари Грци били су найславнији народ на свету. Стари Римљани били су найсилнији народ на земљи. Аугуст є био први и найвећи римски цар. Цар Константин є први учинио хришћанску цркву царствујућом. Први славенски апостоли били су: св. Кирил и Методиє. Неслога србских војвода после Душана упропасти србско царство. Одважност Карађорђа и Милоша ослободи Србију од турскога ярма.

---

9. Оба Бечеја знаменити су са яке трговине са раном. У Срему и Славонији рађа славно вино и воће. У Далмацији рађа многа маслина, смоква, лимун и поморанџа. У варошима цветаю науке и вештине, занати и трговине. У Бачкој има два србска манастира: Ковиљ и Бођан. У горњој Угарској има само єдан србски манастир: Грабовац. У Славонији има два србска манастира: Оравица и Пакра. У Хрватској има два србска манастира: Гомирѣ и Лепавина. Вавилон є био найвећи и найстарији град на свету. Четир велика пророка єсу: Исаија, Єремија, Єзекиљ и Данил. Четир света Евангелисте єсу: Матеј, Марко, Лука и Јован. Св. Ђорђе и Дмитар погинули су под цар Дукљином. Макавеи су образац, како ваља своє љубити и бранити. За владе римскога цара Аугуста, родио се Христос Спаситељ. На сто година после цара Душана отеше Турци Цариград. Године 1716 поби војвода Евгеније страшно Турке на Варадину.

---

10. У Пешти є столица сви наука и вештина за Угарску. Муач є знаменит са битке Мађара и Турака године 1526. Матузал є доживео найдужи век, 969 год. У Атини су прво и найвећма процветале науке и вештине. Римско царство из ничега постало доцније цео свет овлада. Под цар Душаном била

є српска држава у највећој снази. Под угарским краљ Матином изчињавали су Срби војску угарске војске. Браћа Бакићи били су у најстрашнија турска доба најславнији српски јунаци. Крајна є заведена на одбрану Угарске и Аустрије од Турака. Беркасово у Срему било є поздња столица српског деспота Јована. Моровић у Срему био є столица српског деспота Стевана Штиљановића. Год. 1696 страдали су Турци на Сенти већма него игде. Арапске су цифре тек иљаду година после Христа обште примљене. Од како се књиге печатаю нема више но 440 година. Пароплови изишлићи су пре 60 а паровози пре 40 година.

---

11. У Угарској највеће су српске обштине: Кикинда, Сомбор, Вршац и Нови Сад. У Славонии знамените су бањ: Даровар и Липик обе близу Пакраца. У Европи највеће су планине Алпе, у Азии Ималај, у Америки Анде. Европа, Азия и Африка зову се стари свет, а Америка и Аустралија нови. Шиклош у Барањи био є дошња столица српског деспота Стевана Штиљановића. У манастиру Шишатовцу лежи целокупно тело св. Стевана Штиљановића. Ирод посече 14000 деце да би само међу њима и Исуса посекао. Св. Константин и његова мајка св. Єлена били су први од царева хришћани. На позив грчког цара Ираклия дођоше Срби год. 636 п. Х. у ове земље. У Срба є било три цара: Душан силни, млади цар Урош и св. цар Лазар. Срби су имали три деспота на оној страни: Стевана високог, Ђурђа и Лазара Бранковића. Српски патријарси на овој страни били су: Арсеније Чарновић, Арсеније Јовановић и Јосиф Раячић. Најславнији српски списатељи били су: Доситеј Обрадовић, Јован Рајић и Лукијан Мушицки.

---

12. У Банату има 7 срб. манастира: Ходош, Бездин, Сенђурађ, Базиш, Месић, Златица и Војловица. У фрушкој гори има 12 срб. манастира: Раковац и Беочин на дунавској, Привина глава, Шишатовац, Кувеждин, Бешеново, Раваница, Јазак, Опово, Ремета, Гргетег и Крушедол на савској страни планине и Фенек на Сави. У Далмации су знатни српски манастири: Крка, Крупа, Драговић, Савина, Прасквица и Режевић. Срби у Аустрии имаю 7 владика: Новосадског, Темишварског, Вршачког, Будимског, Пакрачког, Горњокарловачког и Задарског. Скоро ће бити 500 год. како Срби на Косову

изгубише царство. Срби имаше 7 краљева из лозе Немања: Стевана, Радослава, Владислава, Уроша, Драгутина, Милутина и Стевана Дечанског. Српски деспоти у Угарској били су: Стеван, Змај Вук, Ђорђе и Јован од племена Бранковића и Стеван Штиљановић. За владе цара Леополда пређе са патријарх Арсением на 40000 српских породица у Аустрију г. 1690. Сердар Стоја Јанковић и Илија Смиљанић беше славни српски ускочки јунаци, које и данас песме славе. На Сланкамену страдаше љуто Турци год. 1691, где се славно показа срб. војвода Јован Манастирлија. Наши прадеди љубише своју веру и језик, своје обичаје и слободу, и одликоваше се у овом над свима славенским племенима. Завист неслога и издајство три најцрња зла, са којих Срби изгубише царство, и данас их упропашћује.

Веверица.

(Једна лекција из науке гледања.)

II.

За забаву и науку са старијим ученицима (у III. разреду).

(Свршетак.)

У. Сад ми реците, дал ви у веверице на ушима какве длаке видите, које се од других осталих разликују?

Д. Те су круте и беле боје.

У. А по чему се разликују ове до носа длаке?

Д. Ер су врло дугачке, круте и црне.

У. Како се зову, тако тврде длаке?

Д. Чекиње, пераја и брковн.

У. Избројте колико пераја имаде овде?

Д. Пет.

У. Ето и овде спрам очију и на лапитама имаде неколико.

У. Шта видите на врх ува?

Д. Читаву поворку длака, као неки џбунић.

У. Тај џбунић длака на ушима, изгледа ко рогови; па потоме се може наша проста веверица од других још различитих врста лако разазнати. Сад ми још реците, дал би та животињица у препеци сунчаној себи умела чимгод заклон и ладовину направити?

Д. Могла би репом.

У. Како јој реп изгледа, кад би њиме заклон могла направити.

Д. Дугачак є и у џбуну.

У. Тако є. Сад да видимо, да ли є тело или реп дужи. (учитељ мери) Дакле кои є део дужи?

Д. Реп.

У. Стоєли те дуге длаке око репа свуд унаоколо ко у мачке?

Д. Не, оне стоє само на две стране, па у ширину.

У. Добро є; и то ко игличасто лишће у зелене єле. Због тога є реп широк, и због тога, може га веверица место сунцобрана употребити, што она и чини кад седа. Она га држи тако високо, да сен управо преко леђа изнад главе пада. — Њене очи као што видите, стоє сасвим у страни главе и излазе здраво наполье. Шта іош видите на њима?

Д. Оне су доста велике, и црне боє

У. Какав є у веверице врат?

Д. Њен є врат доста дуг, и тек мало тањи од дугог тела.

У. Ма да су іой ноге кратке, опет су зато спрам ње нешто дуже, што є понайвише у глодаюћих животиња. Зато им є ход скакутаюћ. Колико прстию има на свакой нози?

Д. На свакой предньой нози има четир; а на стражньой пет прстию.

У. Тако є! Само треба да іош приметите, на предньой нози, овай нокат, кои место палца важи. Јесу ли палцеви растављени или с јужени?

Д. Растављени су.

У. С чиме су оружани?

Д. Оштрим ноктима.

У. Доле има модричасте кожне топанке пашто?

Д. Да се може лакше верати.

У. Какве є боє веверица?

Д. Она є црвено загасите боє.

У. Понайвише изгледаю тако све наше веверице. Али има их и црни, црно загаситих, и шарених. У зиму су све понайвише сиваете, а по трбуху беле. Сасвим беле веверице врло су редке. — Како се то каже, кад коє животно добро види и осећа (мирише)?

Д. Има оштар вид, добар нос.

У. Судите по овом што ћу вам рећи, да л' є код веверице єдно или друго, од тих чула укорењено? — Кад се човек попне по дрвету, на ком є веверичино гњездо, и ту нађе младе без маторих, па их додирне; чим се врати, одма осети,

да є ту човек био, и носи своє младе далеко, далеко у друго гньездо. Шта више ако додирнеш под гньездом дрво, на ком є веверица, таки она осети па скаче с єднога дрвета на другo. — Па ако на найвишем расту или букви седи, а на земльи єдан жир лежи, таки га она спази. — Шта мислите дакле, имали неверица оштра осећаня?

Д. Има.

У. Назначите ми нека.

Д. Нос и вид.

У. И врло ньежно осезанье нораду имати, єр найслабиє дрктанье дрвета, кад га човек дирне примети она. Још и на єдан дан напред осети, кад ће бити буре, грмльавине и кише, па одма са оте стране од куд непогода долази, заграђує своє гньездо. А и осети невалио орах по тежини, єр чим га узме предньим ногама ако є невальао позна га и баци, па зато, што год за зимницу ораха сакупи, ни єдног нећеш невалjног наћи. Можда є кои од вас видео веверицу у прозору на ланчићу или у менажерiи.

Д. Я сам видео. И я сам.

У. Па сте вальда приметили, дал' є мирна и суморна или весела и жйвостна животиньица.

Д. Весела є и живостна.

У Єст веверице су врло окретне, шальиве, имаю лепе очи, волу чистоћу, па се даду припитомити и многой вештини обучити: по обичном такту, ког увечбаю, науче играти. Неки учен човек, приповеда о том: Я сам имао две веверице, женку и мужака, у єдном великом кавезу; оне су играле неку ванредну игру што ћу да опишем. Мужак є скакао увек у страну, тако, да му є тело увек полукруг правило. А женка є опет до њега стояла и тако исто скакала, само што є она маньи круг правила, а паданье се тако моментано збивало, да си увек само єдан ход чуо; єр су обоє у єдан пути мах на спод стали. Я сам их єдном опет пуних десет минута гледао где играю, и то са предньима ногама лупали су по споду, сасвим по найточнием такту. Из тога се може докучити, да веверице врло добро музикално уво и тактно осећанье имаю. — Где се те ньежне и живостне животиньице обично задржаваю?

Д. У шуми на дрвима.

У. Зашто се оне могу тако лако а и брзо по дрвима верати?

Д. Єр имаю на прстима оштре нокте.

У. Да оне своја гнѣзда као тице на дрвећу, попаившише на єлама и растовима праве и то од гранчица, лишћа и маховине, то сте вальда видили или чули. Али вам морам іош рећи, како оне себи гнѣздо граде. Оне га направе горе на дрвету, ко неку шиљасту капу. Са стране од куда се сунце рађа, направе оне врата, али и доле уз дебло, оставе єдну рупу. Зашто праве гнѣздо налик на кров?

Д. Да немож' унутра киша падати.

У. Из тога можете докучити, волели оне суво или влажно место?

Д. Суво.

У. По чему судите?

Д. Єр над собом кров дижу, да се вода доле слива, а не на њих.

У. Али зашто оне осим главна улаза и ону доле рупу праве?

Д. Да би осетили, и опазили брзо, ако им се кои непријатель од доле прикрасти жели.

У. Тако є. Такових гнѣзда сагради сваки пар веверица најмање по четир. Због тога могу оне своє младе ако се несрећа здеси одма у друго гнѣздо преместити. Али ко ће ми казати чиме се веверице ране?

Д. Орасима, жиром, лешњиком, коштицама, кестењем.

У. К томе іош морате коштице од ораха, семење єлово и кленово, пупе од дрвећа, ягодино лишће и печурке придодати. — Како се веверица намести кад єде?

Д. Седне на стражње ноге.

У. Људи, што у шуми дрва секу, нађу по пуно гнѣздо млади. Дал' веверица само єдно окоти?

Д. Не, више.

У. Ти имаш право. Веверица окоти троє до седморо младих, кои су осам дана слепи, па их дои млеком, док немогу по дрвима пузити, и то бива после четир недеље. — Сад би іош рад знати, да ли веверица корист или шкоду људма наноси! Млоги људи єду њено месо, са њеном кожом кожухари постављаю хальине, а од репа т. є. од оних длака на репу, праве се кичице за сликање. По оне кваре много дрвеће єр одгризаю пупе, копаю посеяни жир и друго семење на поёду; разгризаю ресе єлама и кленовом дрвећу, и однесу многе лешњике и орахе себи за рану на зимницу, па их закопаю у земљу. Дакле реците ми, како ви мислите, єсу ли нам веверице од користи или од штете?

Д. Оне су и од користи и од штете.

У. Највећу штету могу оне човеку онда нанети, кад га уједу, ер им је уједац отрован. Има много примера, да се човеку, ког су уеле, морао прст осећи, ер се рана није залечити могла. — Сад напоследку, желим знати, ко ће ми од вас све то што смо о веверици говорили, лепо набројити и описати.

ПРИМЕТБА. На овай начин ваља у народној школи учити природопис. Притом је врло добро уз описиванје животиња придодати сгодне приповедке о животињама, какове нам и Пријатель Српске Младежи доноси.

Кіевска писма.

II.

(28 Јуния 1866).

Сад ево навршисмо школску годину. Беше за ме доста муке, а то и сами знате, да се немогаше олако проћи у моим околностима. Првог Јуния почеше нам се репетиције. Испити су били 13. 14. 16. и 17. Јуния, а 21. Јуния беше свечани испит из свију предмета пред високопреосвештеним Митрополитом Кіевским Арсенијем. Митрополит је био са испитом веома задовољан а и цела његова свита, — епископ, доктори св. богословије и магистери. Сад имамо одмор до 15 Августа, па онда ћемо науке наставити. Професори врло добро предаю, али је предмета много, и једва може човек све утувити што на предаваньима слуша. Превести ћу неколико лекција из разних предмета, да виде и наши Срби, шта се ради у богословіи Кіевској. — Књига у Библиотеки Духовне Академије имамо много, и надам се да ћу се преко ферија начитати, само је времена мало, — мало за моје велико предузеће. Но мислим барем, да ће се српска богословска омладина моим примером побудити, и увидити, да јој се ваља озбиљно приправљати за радњу на пољу духовне просвете. А где ћемо се ми тамо у нашем краю чему ваљном научити, што је свештенику нуждно? Па и где су нам тамо књиге, да се сами читањем дотерујемо и поучимо? Једино нам је спасеније, да наши отличнији изучени богослови овамо долазе, или још боље, да врстни младићи одма по свршетку осмог гимназиског разреда овамо дођу, и да се најпре у вишим разредима семинарије за академију припреме, па онда у Академију да ступе. По моме увиђењу нуждно би и

преко нуждно било, да Свети Патријарх Српски и Преосвештени Архијереи наши, о своме или о народном трошку, пошљу овамо одма још ове године барем шесторицу одабраних Срба, да се духовним наукама уче, ер тако ће се само по закљученьима прошлог сабора нашег нови рад у богословијама нашима започети и новим духом заданути моћи. Само са таковим свештенством, које је ваљано изображено, и које свести и волѣ за духовну и просветну радню има, произвестће се лепша хармонија између Владика и Свештеника, између калуђера и мирског свештенства, само онда ће наступити братска слога и узајмна любав међу свештеницима једнога места и једног предѣла, и свештеници ће кадри бити у заједничкој радньи са учительима народ од зла и пропасти чувати и к' свестраном напредку приводити. Лито се вараю они наши люди, кои мисле, да је за попу онај ђак кои се нинашто друго употребити неможе, и кои држе да се невѣжеством чува вера и закон. Данас сви паметни люди држе, да су воспитани и изображени свештеници највеће благо за цркву, за веру и за напредак народни; у таковим свештеницима добили би Архијереи наши силну народну подпору, да с њима заједно за благо народа делаю. Овде у Русији Архијереи, Архимандрити и Проте, као трудољубиве пчелице делаю на полю духовне књижевности, а свештеници дела њихова читаю, а народу казую, како му се владати ваља, да постане бољи и напредњи. Гледам ове проте руске како слободно стоје пред митрополитом, и нестесњаваю се ни најманѣ, и како митрополит с њима лепо поступа, ербо су ваљани и сви из реда Магистри Богословије, а Прота Ѳаворов је Доктор и Проф. Богословије на свеучилишту св. Владимира; но и јесте ваљан и отличан, а још је млад човек, једва ако му има 40 или највише 45 година.

Богословије стоје далеко болѣ него у нас. У нас тамо свештеници, ако и јесу богословију учили, слабо се баве с њоме, а и богословци тек као од беде уче своје студије и иду у цркву, управо рећи гледе само да свршне науке па да до леба дођу. Остали ђаци наши и незнаю за науку Христијанску. Али овде је у Русији сасвим другчије. Богословске науке предаю се овде у свима заводима, па и на самим универзитетима. И један гимназиста руски далеко више знаде о богословији него наши богословци. О духовној Литератури руској нећу ни да вам пишем, ербо сте с њоме познати, за ню сам од вас први пут чуо, с њоме сте ме ви први упознали. Наша академија

издаѥ два часописа: „Кіевски труди“ и „Воскресное чтение.“ Има у њима преизредних богословских научних и популарних чланака, кои би нашем свештенству, а посредством овога милом нашем Србству од велике моралне користи бити могли.

Пре неколико недеља вратио се високопреосвештени Митрополит Кіевски Арсеније из престолнице Руске и имао сам приступ к њему. Примио ме ѥ снисходително и врло лепо. Питао ме ѥ, како ми се свиди у академіи, и зашто наши богословци недолазе овамо да се воспитаваю у академіи! При полазку мом од Њега, имао ѥ милост дати ми велику поскурицу и єдну св. иконицу из Лавре Кіевопечерске на благословеніе. После сам био код преосвештеног епископа Порфирия и с њиме сам имао част читав сат разговарати се. И он ми вели, ваљало би да се упознамо ми Срби са руским духовним академіяма, и питао ме ѥ излази ли код нас кои црквени лист? Коя су найновија и найваљанија дела духовног садржаја на србском єзику? Кои су найзнатніи писатељи на полю духовне литературе код Србаља у Аустрії? Каква се популарна дела за народ у духу вере и морала на србском єзику печатаю? Можете представити себи, како ми ѥ образ од стида црвенио, кад ми ѥ на ова питања требало одговоре дати. Јадно беше, но морадох му истину одкрити, и казати како ѥ код нас. —

Високопречастни Господин протопресвитер Раєвски, по коєга милостивой препоруци сам овде тако лепо примљен и са свима потребама живота снабдевен, писао ми ѥ, да останем овде више година, како би магистерски степен получити могао, али мене силно вуче љубав к домовини, и желио би се одма по свршетку академичког курза, у ово доба године кући вратити. Какав ћу степен заслужити, незнам. Само толико држим, да ћу овим што сам овамо дошао, добити поуздани и чврсти основ, на коме могу даље радити и роду свом као ваљан свештеник достојно послужити. Ја іош и ово мислим. Ако би наши српски синови долазили овамо на српски трошак, да неуче све предмете, него да избере сваки само по три или четири богословска предмета и да се само с овима занимаю. Устройство академиja удешено ѥ за русске ђаке, копиа „академични степен“ определява будућу каријеру, а за нас су нуждни засада само люди по струкама изображени, кои ће после бити професори из поєдиних богословских наука.

Познато ће вам бити, да овде у Кіеву имаде и женска

гимназија, са шест разреда. Док разберем, написаћу вам шта се у њој предаје и учи. —

На дальину тако се човек у Русији привикне, да ми се сада Сивац тако близо чини, као пре Пешта. Моје колеге поразилазиште се куће, па и они кои су на 800 врсти од Кијева, (а седам се врсти рачуна на сваку нашу миљу). И то није за Русе далеко, па притом њине чарде и гостионице, с коима сте се из мога путописа у Даници, и из писма, што мом рођеном брату писах, упознати могли! . . . . . .

Ваш

Милан Костић.

НАРЕДБА

вис. кр. угарског намест. Савета

од 23 Апр. о. г. Бр. 11.890

епархијалним властима православне цркве: Арадској, Темишварској и Вршачкој.

Наредбом од 9. Дек. 1862. Бр. 85,914 у погледу на ред обучавања кои се има у православним народним школама одржавати, позвате су дотичне епархијалне власти, да настоје, како би се у свакој по језику мешовитој општини две самосталне школе установиле, од коих би у једној српски а у другој романски језик био редовни језик ученя. Том приликом изречено је, да ће се, и међутим докле се ово дело неокончa, као и уобште у свима по језику мешовитим општинама, где нема изгледа да ће се две школе завести моћи и где је број младежи и једне и друге народности готово подједнак, — полудневно обучаванѣ, пре подне на једном, а после подне на другом језику, кое је досад тамо уобичаено било и одсада задржати.

Сматраюћи на то, што је на гдекоим тек местима започета радня о заводеню отделѣних по народности школа досада слабим плодом уродила, сад пак зависи она од предузетога већ поделења мешовитих црквених општина, — и само извршенѣ виших наредба о полудневном обучаваню понайпше се отеичава тим, што учителји у таковим школама или у једном или у другом језику нису у толико вешти, у колико је за обучаванѣ младежи нуждно, као што се приликом последнѣ визитације тих школа приметило.

Корист школског обучаваня и праведне желѣ дотичних општина изискују, да се та препона уклони. С' тога је нуждно, да у свима школама, у коима је по смислу горнѣ наредбе полудневно обучаванѣ заведено, постављени учителји, кои су учителски испит у Сомборском Српском учитељишту свршили, испит из романског језика у Арадској романској препарандији положити имаю: они пак учителји, кои су учи-

тельски испит у Арадской препарандији положили, имаю, ако не с концем текуће, а оно найдалѣ с концем доидуће школске године, испит из србског и старославенског ѣзика у учительшшту сомборском положити.

Високопр. Ваше се овим позива, да изволи дотичне учителѣ у овом погледу како ваља упутити, а попис њихових имена управительству Арадског, относно Сомборског учительшшта, (кои су о држаню овог испита већ извештени,) саобштити.

В. В. имаће доброту такође оне учителѣ, кои мисле да нису у станю речене испите положити, унапред озбильно пазльивима учинити, да за времена потраже себи друго место, у ком ће дужностима својима одговарати моћи, иначе имаю они сами себи последице свое нехатости приписати.

У осталом правительство ово предпоставля, да ће се В. В. брижльиво и благовремено о том постарати, да се учитељи, — кои овоме испиту подлеже, и кои би се можебити морали са садашнѣг места уклонити, — даном приликом на друго место преместе и да без службе неостану.

Допис.

У Сомбору, 29 Юлия. Високи кр. угарски наместнички Савет наредбом од 20 Юлия о. г. Бр. 55,313 поставио ѳ за овогодишнѣг повереника свог при испитима о учительской способности у кр. учительшшту србском у Сомбору високоблагородног Госп. Трифона Атанацковића бившег негда многозаслуженог професора педагогије у овом заводу а садашнѣг поджупана славне Бачке жупаније наложивши уедно да се испити второлѣтних приправника и учителя, кои имаю на то дозволенѣ, без одлагања предузети имаю. Преч. госп. управитель учительшшта прота Бранковић чим ѳ ову наредбу примио, одма ѳ с наставничким особлѣм посетио господина поджупана, и саобштио му како су се већ сви приправници и учитељи што су овде били, поразилазили, почем ѳ школски течай на основу високе наредбе од 11 Јул. о. г. Бр. 55,021, без испита завршити се морао, и тако ѳ у овай мах немогуће испите о способности учительской држати. — Још пре тога учинило ѳ управительство учительшшта вис. кр. Савету предлог, да се одреди у напред рок ових испита, па да се дотичнима путем Шк. Листа саобшти кад ће они овамо доћи морати. То ѳ исто како чуемо и Госп. кр. правительствени повереник в. намест. Савету предложио, и тако се сваки дан исчекуе наредба, коіом ће се рок држаня учительског испита определити.

Школске вести.

ПОКЛОН ШКОЛАМА. Високопреосвештени г. Лукіан Николаевић епископ Горњокарловачки, изволио ѳ, осим Школског Листа што га сам прима, предплатити на целу ову годину іош два примерка Листа овог, и то ѳдан за ученике Богословског училишта у Плашкоме, а други за ѳдну сиромашну школу у епархіи Горњокарловачкой.

ИЗЛОЖБА УЧЕВНИХ СРЕДСТВА У ЗАГРЕБУ. Због немилих ратних околности одгођена є на боља времена.

УЧИТЕЉСКИ ЗБОР. Чуємо да є у Вел. Бечкереку 16. Јуния држан први окружни учитељски збор. За чудо є како нам нитко неописа деланє овога збора, а валяло би, да се у свакоме збору општим договором одреди єдан члан, коме ће у дужност спадати, да овом учитељском явном органу доставерно саобшти сву радню дотичнога збора. Тако се чини код Хрвата, Словака, Чеха, Мађара и осталих народа; тако валя и код нас да буде. За сада явно умољавамо Господу Вел. Бечкеречке учитељ, да нас о бившем збору известити изволе.

НАИМЕНОВАНЯ. У Дероню г. Филип Бркић. Свршио подреалну школу и препарандию у Сомбору проглашен да є способан за учителя у основној школи. Тражили се іош: Цветко Поповић и Милош Симић. Потврђено од кр. угар. Наместништва бр. 47658 г. 1866.

У Кањижи, г. Тодор Мирилов. Свршио 4 гимн. класе у Сегедину и препарандию; проглашен да є способан за учителя у основној школи. Тражили се іош: Станислав Грујић, Стеван Милашиновић, Милић Живић, Александар Станић, Анастасије Димић. Потврђено од кр. н. бр. 47655.

У Брестовцу, г. Александар Коњовић. Свршио две реалне кл. и препарандию у Сомбору. Проглашен да є способан за учителя на основној школи. Тражио се іош Стеван Жекић. Потврђено од кр. нам. бр. 47653.

У Деспот Сентивану, г. Александар Станић. Свршио 4 гимн. класе у Врбасу и препарандию у Сомбору. Проглашен да є способан аз учителя у основној школи Тражио се іош Стеван Милашиновић. Потвр. од кр. уг. нам. бр. 47654.

У Турској Кањижи, Милић Живић свршио 4 гимнас. разр. у Сегедину и препар. у Сомбору, проглашен да є способан за учителя у основној школи. Тражили се іош: Михаило Кнежевић и Ђорђе Крагујевић потврђ. од кр. уг. Нам. бр. 46752.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Земунском предграђию упразнђено є место учителя у старијем разреду, с платом од 315 Фор. и 60 Фор. за обиталиште. Стечай є отворен до последњег Аугуста по нашем. Молбенице се шилю на поглаварство слободне воене обштине Земуна.

У Сусеку и у Лединци у архидиецези Карловачкој. Плата є у Сусеку 160 Фор. а. вр. 20 пож. жита, толико кукуруза, 12 Фун. свећа 6° дрва, слободан стан.

У Лединци: 210 Фор. а. вр. 20 пож. мер. жита, толико кукуруза, 12 Фун. свећа 6° дрва, слободан стан. Рок 25 Августа.

У варошици Шиду у Срему упразнђено є место учителя III разреда, с платом 210 Фор. 24 пож. жита и толико ситна кукуруза, 6 хв. дрва и 60 Фор. накнаде за обиталиште. Иште се да кандидат добро немачки зна. Рок є последњи Август. Молбенице имаю управљене бити

на архидиецезални конзисторијум, а поднети се имаю окружном школском управительству у Шид.

У Араду. плата 400 фр. 4 ланца землѣ, 9 хв. дрва стан, и 60 фр. за поднѣ. Молбенице се поднети имаю Конзисторији Темишварской.

къ Бр. 135
Уч.

Стечаи.

У Епархіи Бачкой находе се слѣдующа учителска мѣста упразнѣна.

1., У Пачиру съ платомъ 105. фор. Ау. вр. 45. пож. жита, 2 хв. тврдихъ дрва, 4. хв. сламе, безплатно обиталиште и ¼ сесне землѣ.

2., У Стар.-Врбасу съ платомъ 105. фр. Ау. вр. 25. пож. жита, 3. хв. дрва, 3. хв. сламе, безплатно обиталиште ½ сесне землѣ, за кою обштество порезъ плаћа.

3., У Турији два Учителска мѣста, прво съ платомъ 157 фор. 50 кр. Ау. вр. 20. пож. жита, и 16. ланаца землѣ, и безплатно обиталиште, а друго съ наградомъ 157. фор. 50. кр. Ау. вр. 20. пож. жита безплатно обиталиште и 16. ланаца землѣ.

4., У Сент-Томашу два учителска места, свако съ платомъ отъ 400. фор. Ау. вр. и єдна учителька за женске послове съ наградомъ 300 фор. Ау. вр.

5., У Старом-Бечеју Учителско званіе съ чистом годишньомъ наградом 414. фор. и слободним обиталиштемъ, — Учителька за женске послове съ платомъ 210. фор. Ау. вр. и безплатним обиталиштем'.

6., У Бан съ платомъ 315 фор. Ау. вр. 6. хв. мек. дрва и 8. ланаца землѣ.

7., У Фелдварцу съ платомъ 400 фор. Ау. вр. паушала 10. фор. 50. кр. за чишћенѣ школе 10 фор. 50. кр. безплатно обиталиште.

Просителји имаю своимъ молбеницама крштено писмо, свидѣтелства о учителской способности и досадашньой служби, као и моралномъ и политичном поведенію свом приключити и овамо от дана публикације Стечаја овог рачунаюћи, найдалѣ за четир недѣлѣ дана поднети.

Из засѣданія Конзисторіялног у Новосаду 7. Іуліа 1866. држаног.

☞ Ко за Лист овай іош платно ніє умолява се да то што пре учини.

На друго полгодиє прима се єднако предплата.

Подпуних броєва од првог полгодия више немамо. —

Сви заоставши броєви првога полгодия (осим 6. бр. Листа и 1. броя Пријателя) могу се добити за 50 повчића.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 16. У Сомбору 31. Августа 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двареД: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школскога Листа єдаред на месец.
Цена є за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

Из упутства за приправнике и учителѣ

(о науци читања, писаня и о реалним струкама.)

(Свршетак.)

3. О реалним струкама. У науци земљописа повестнице и природословля валя се на почетку ограничити на свою найближу околину и отачбину. Земљопис и повестницу валя увек єдно с' другим скопчати, и увек валя она да овой подлог и основа буде; а притоме се валя врло чувати од оних многих празних голих имена и од оних незнатних броєва, као и од коєкаквих незнатних ситница. Увек се валя найпре у своіой соби оріентовати, па онда у кући, улици и месту, по имену, положаю, величини, знатним зданиама, и повестници места, по занимању становника са обзиром на производе, па онда по свези црквеној и политичној, и од поглаварства обштинскога пређи на срезко и окружно по околним селима и градовима. Брда и планине, реке и остале воде, историчке знаменитости, трговину и промет валя већма на видело изтурити. Што год се далѣ од своє постоибине упушта, то се валя све већма на оно ограничавати, што є найважније и найзанимљивије; у свом месту све замаке, у свом срезу и окружию сва села, а у дальима само найглавнија места знати; на найпосле ради ясније прегледа све уедно скопчати. Свуда валя све колко є можно сравњивати са своим; величину места, множство станова, производе и све остало, тим се болѣ све схвати и повтори. Свуда

воља и на власти, на уредбе и установе позор бацити: на власти црквене, парохије, протопопства, епископије; на власти грађанске: начелничтва општинска, срезка, окружна, крунопиње и на државу; на власти војне: компанијску, регементску, бригаду, генералат и друго; на власти судске: местну, срезку или окружну, и апелациону; на власти порезничке, и друге. Све ово има се колко год є можно на очигледно учити, и сасвим се чувати од наизустног ученя. Најпре ваља на табли цртама нарисати облик места, па онда облик околине и онда даљ упутити децу, да сама на своим таблицама то исто начине, најпре у већем, па онда у мањем размеру, и онда прећи на земљовиде обичне, како их по школама имамо. Све ово ученѣ и показиванѣ ваља тако изводити, да се деци мили слушати и памтити, да заволеу то, и да тим побуђена буду да сама даљ чйтаю и уче.

Прилежно повтораванѣ на краю сваког одсека неможе се довољно препоручити.

Има ли ков дете прилику кои атлас гледати, то га ваља подстицати, да га што чешће лист по лист добро прегледа, главнпя места да само тражи и да се ту са именима упозна.

Са приповедкама из повестнице код свпо знатних места ваља науку ову начинити живљом, пријатном. — Природопис и уобште природословљ сасвим є занемарено, не само по обичним школама, него и у деконм препарандијама тако, да се о овој најкористнпој и у живот најдубљ засецаюћој струци, врло мало или готово ништа незна. У овоме є нуждно више плана и лепшег избора. Пре свега ваља све природословно комаће из читанке добро и својски проћи, где се такође највећма чувати ваља од голог на изуст ученя оних сувопарних карактеристика, класа редова, племена и др. Више ваља упућивати децу на прилежно сматранѣ живота, постоања, развиања и падања бар неких најпоглавитних особито органичких природних створова, на њиово определенѣ у овом великом домостројству природе, на њихову корист по људе, и по нашу околину, а притоме негубећи из вида целост природе, и неограничну милост творца и мудрост у наредбама. Гдегод є прилике за практичан рад, како што є овог свуда довољно, то ваља како приправнике на приправничким заводима, тако и старију и млађу децу упутити, да сваку прилику употребе, не само заради врло спасоносног телесног вештбаня ни само зарад користи, него баш ради бољега познаня и спремљня

деце за живот, а приправника за учитељ; зато є нуждно, да се упуте и єдни и други у земљоделску радњу, й да се упознаю са вештинцама око неге воћа, око неге чеље, свилене бубе и осталих у овом погледу најдубљ у живот народа засецаюћих знања и вештина.

Крава.

(Єдно предаваньє из природописа уз Читанку у III. разр. гл. Сомборске српске школе од Ј. Б. учитела.)

I.

Драга децо! од данас ћемо почети најпознатиє животинъ описивати; па кои пазио и слушао буде, велику ће корист за себе за будући свой живот добити. Тако нам на прво место долази „Крава.“ Сваки од вас є краву већ видео, али я ћу вам ипак нъну слику показати.

а. **Описанъ.** Учитель држи и показуе слику краве и одпочне овим од прилике питаньима: Шта є ово? прстом или чим другим показуюћи. Глава. — Како изгледа глава? Дугуљаста и ћошкаста — Шта све видиш на глави? Уста, ноздрве, очи, уши, рогове. — Шта има у устима? Зубе. — А на чему стоє зуби? На вилицама у деснима. — Шта іош има у устима? Єзик. — Какав є єзик? Єзик є дугачак, широк па бштар; може га и исплазити. — Пашто су крави уши, очи, нос или ноздрве, њушка и єзик? Уши су да на њи чуе; очи да види; нос да мирише; њушка да пипа; а єзик да куса. — Дакле по томе крава има као човек пет чуства: вид, слух пипанъ, укус, мирисанъ и осезанъ. — Како се зове овай део тела? (врат). — Како изгледа врат. — А шта є ово доле? (марамица). — А да како се зове овай део тела? (труп). — Каквог є облика труп? — Дугуљасто округлог. — Шта све видиш на трупу? — (четири ноге, виме и реп). — Шта има крава на стопалама? (папке). — Како изгледа реп? — А да како се зове ово? (кукови). — Чиме є тело покривено? (длаком). Каквих има крава по боіи? (бели, црни, жути и шарени). — Єли кои од вас видео како крава леже? — А да како устає? (Леже спуштаюћи се на предњ ноге, па ове и устає). Какав

іой є ход? (Лаган, али може и трчати и скакати). — Шта ради гласом? (риче). Крмаче се прасе, а да како долазе краве на свет? (теле се.) — Како се одранює теле? (С почетка неко време сиса а после пасе). — Како се зове мушко теле кад одрасте?

б. Полза. Да видимо децо од какве нам є користи крава; шта нам дає она за свога живота? (Млеко, од овог се прави сир, масло скоруп. А нашто нам є кравља балега? (Балега є за гноєнѣ вртова и њива). Шта добијамо од краве, кад ю заколю? (рогове за чешљеве; кожу за обућу; длаку за туткало и другу потребу; црева за жице на гуслама; месо за єло). Видите дечице од какве є нама велике користи крава, па ко ню држи и око нѣ се труди, тай има годишњи бели смок, па іош од тога толико продати може, колико му є за издржаванѣ краве нужно. Кои є видио код месара распорену краву? Па умеш ли казати шта є из нутра у краве? (Кости, срце, цигерица, црева, бурази, месо, крв, и т. д.) Каква є крв? (црвена па врућа).

в. Рана. Да видимо како се крава рани. Нека ми каже Миливой, како у нас краве ране? (Понайвише их теряю на пашу или код куће ране). Шта мислите коє є од тог двога болѣ? — Пасти их є болѣ, паша є природния а у полю су и здравиє и веселиє. Но ипак би по краве пробитачниє и по газде хасновитиє било, кад би сво оно полѣ, што се за пашу оставля, орано и посеяно било. Шта вам се чини, зашто би то по краве било пробитачниє? (Удесниє се ране код куће; више млека даду; код куће се од непогоде болѣ сачувају; остане више ђубрета). Ко их на пашу пушта, тай нека им одреди комад земљѣ, па нека их непушта далѣ док тай комад не опасу. Є ли свеєдно ил их ближе ил далѣ на пашу терао? (Што далѣ то манѣ млека, што ближе то више.) — Са чиме се код куће ране? (Сламом, сеном, коренѣм, кромпиром, кукурузовином). Још се оне ране и травама као што су: црвена польска детелина, и граорица; добро є и лишће од багрена; али найвише и найслађе млеко буде од зелене кукурузовине, кромпира, крављѣ репе, и олайне погаче. Каква треба да є рана? (Здрава чйста и неукварена). Єли кои опазио шта крава с раном ради, кад ю прогута? — Она прогутано єло наново у уста поврати па тек онда сажваће и поєде). То се зове преживати. Валя ли много ране кравама дати? (Болѣ манѣ па чешће). — Шта раде люди кад се крава

обеде? — Која є вода за краве најболя? (Текућа є понајболя). Зашто се дає и соли кравама? Које є најглавније средство за кравиє здравлє? (Чистоћа и умерено и уредно даванє пиће). — На како треба држати кошару, понла, ясле? Како саму краву? Које є место најболє за краву? (Суво, умерено топло и где има доста светлости). Како ваља с кравом поступати? и т. д.

(Продужиће се.)

Преглед историје васпитавања

ПО ПРОФЕСОРУ РИКУ И ЈОШ НЕКИМ ПИСЦИМА

израдио Др. Димитрије Матић. Први део.

У Београду 1866.

Врстни радник на пољу наше књижевности Г. Димитрије Матић започео є на свєт издавати своє обширно дело под насловом „Наука о васпитаваню“ а први део тога дела: „Преглед Историє васпитаваня по професору Рику и іош неким писцима,“ већ имамо у рукама. Можемо нашем народу честитати, што є ову ваљану књигу добио, а іош се већма радуємо, што се из предговора види, да ће скорим следовати и сама наука о васпитаваню и поуци деце мале и одрасле и мушке и женске у основнім и средњим школама, и омладине у великим а и у стручним школама, као што су учительске и томе подобне школе, и желимо од свег срца господину писателю здравља и волє, да што пре ово започето дело, које є код нас у новиє доба прво у овостручној литератури, — продужи и на благо Србског народа доврши.

У новоизишавшој књизи Г. писатель у свему се придржавао дела познатог педагогичног писателя, одпре бившег пастора Рйка (Riecke), уметнувши врло вешто у преглед школа у средњему веку, чланак: „Поглед на Словенску образованост.“ Овай чланак є по нас србске учителє напосе врло важан, с тога признаваюћи с благодарношћу труд г. писателя на израђеню целога дела, ради смо читателє наше засада упознати само са овим чланком. У њему се спомиње најпре благословено деланє Славенских просветителя св. Кирила и Методия. Затим се говори о упливу византиске образованости на просвећенє Бугара, Срба и Руса посредством єдне и свима

обште Старославенске књижевности, о писцима народним почевши од Стефана првовенчаног и св. Саве, па до Ђурђа III. Бранковића последњег Деспота Српског, коега Српска Историја још до сада нештампана лежи међу рукописима патријаршеске Библиотеке у Карловцима. За доказ да је писменост српска распрострта била наводи се, како је Руски цар Иван Грозни поручивао владаоцима, с којима је у преписки стајо, да недописују с њим латински и немачки, него српски или чешки, ер му другчије нема ко читати. — Спомиње се у поменутом чланку и прве штампарије српске што се на измаку XV и у XVI веку подигоше у Млетками (1493), на Цетињу (1494) у Горазду (1529), у Манастиру Руиском (1537), у Милешеву (1544), код Мркшине Цркве (1562), у Арнаут Белграду (1552), у Скадру (1563), у Трговишту (1512). —

Потом показује нам Г. писатељ, како су у прошла времена у народу српском сву науку заступале народне приче, пословице и дивне народне песме. Мудрост и практичну филозофију народну сведоче срб. пословице, од којих неколицину из збирке Вукове наводи. Доказујући како су и у коме духу добре Српкиње своју децу васпитавале, говори на стр. 60. ово: „Какав узвишени морал налазимо у савету матере Краљевића Марка, кога полазећем сину, да каже на коме је српско царство, говорй: „Болѣ ти је изгубити главу него своју огрѣшити душу!“ — Сва душа народа српског огледа се у тим речима матере српске. Каквог је осећања био син таке матере, показује се и у том, што кад је душмана свога, Мусу Кесецију, на мегдану свладао, као што песма народна говори, жалио је: „Ње погуби болѣга од себе!“ Каква је разлика између оваког осећања и оног поступка славнога грчког јунака Ахила, кои мртво тело убијеног свог противника вуче и злостави“. Закључујући чланак овај вели Г. писатель: „Душеван и друштвен живот српског народа огледа се у овој науци познате наше народне песме: „Чини добро за живота, поштуй брата старијега, и тебе ће млађи твои; у добру се непоноси, а у злу се непоништи; на туђе се нелакоми.“ Такой науци поцрпљеной из самога живота обичне су последице: природна простота, искреност, гостопримство, поштење, одважност, јунаштво, љубав према своїой земљи и завичаю.“ —

Неговорећи више због оскудице домаћих извора о васпитавању код источних Срба, наводи г. писатель по летопису „Дубровник“ податке о васпитаваню младежи у Дубровачкой слободной општини,

коя би и данас нама за узор домаћег, грађанског и црквеног васпитавања служити могла. Податке те узећемо прилику читательима нашима други пут обашка саобштити.

Цела история васпитавања поделѣна є на 35 параграфа, у коима се излаже васпитаванѣ од старих и нових народа, и васпитательска начела древних философа и знатних педагога из последня четири столећа, почевши од Јована Штурма па до Песталоције, с погледом на радню Пиетиста Филантропа и Хуманиста.

Вредно є навести што г. писатель у предговору о васпитаню говори: „Бринемо се о деци да су здрава и мислимо да смо тим учинили све што треба. Но не маня є брига и о томе да децу добро васпитавамо. А темель є томе домаће васпитаванѣ. Єр оно чему се деца науче у првом добу, онако є као оно запис у кори дрвета, кои траје док є и дрвета. С' тога нам се ваља старати, да іош од тог доба усађуємо у њи све што є лепо и добро. Наравно да и ту нису довольне само речи, него требаю и добри примери родителя, да се деца могу угледати на њих. Децу треба непрестано озбилски поучавати и исправляти у свему што приметимо да није добро, те да их познамо са дужностима, кое ће у свету за живота имати, а особито да покрећемо у њима волю к' раду, истини и свакой честитости; да их навикнемо на поштен прост и радан живот, па да им іош из малена омрзне лаж, леньост, раскош, и разметанѣ, та несрећа, коя као што видимо, читаве породице непрестано баца у највеће зло и упропашћује их. — Добрим васпитаванѣм, истинском науком и поштенним животом, ваља нам се челичити, те да смо кадри прегнути за великим начелом народности, кое сада у свету мах отима, и по коме ево видимо, да срећни народи уєдињаваћи се осниваю свою велічину.“

У последнѣм параграфу при завршетку Историє васпитаваня, читамо изражену желю г. писателя, да се што скорије у Србіи учителска и економска школа заведе. Ову желю врстног г. писателя подупиремо и ми, с тим, да би по мнѣнію многих родолюба нуждно било, да правительство књажевине србске што пре пошлѣ неколико одабраних изучених гимназиста или богословаца у Сомборску србску учителску школу, да се ту изобразе за ваљане учителѣ, пак да потом у Србіи отворе школе за углед, у коима би се остали старіи учительи наочигледно упознати могли с разумнијим методом и с во-

ђенѣм школе и где би и народ тамошњи уверитй се могао о правой користи, кою му школа доноси.

Нашто браћи нашой у кнежевини експериментиранѣ у овом погледу, кад имаю овде готов педагогични завод, у коме би се за овай први мах њихови учительи валяно изобразити могли, па би нам школа и тамо и овде у єдном духу, у духу православне вере и миле наше народности напредовати, процветати и на право образованѣ целог народа српског служити могла.

Да є време наступило, у коме болѣ и удесниѣ валя уредити отношай између цркве и школе, између свештеника и учителя, у томе се слажемо са г. писателѣм подпуно. Само му учтиво приметити имамо, да по мнѣнию нашем єдно є од главних условия среће и напредка нашега народа: васпитованѣ у духу свете Еванђелске Науке и сходно светоме Православию, коє се сложно и болѣ него досада у цркви и у школи, на дому, и у држави српской неговати има. Садашњѣ, по изгледу може бйти прилйчно, али у самой ствари, како смо од очевидаца извештени, не баш најболѣ станѣ народних школа у Србйи нимало неоправдава оно начело, по коме се школа тамо за изключиво правительствени завод сматра и од цркве све већма одтуђує. — Црква наша Православна васпитавала є матере Српске и Српство, у оном духу, кога г. писатель на стр. 60 а 68 преузноси; та св. црква сачувала нас є за време четирстолѣтнога робства; нѣ би валяло да правительство и старешинство у Србйи болѣ пази и заштйћує, нѣ да подиже и с њоме у свези и у заєднйци о религиозно моралном образованю и о правой просвети народа, да се стара, пак ће онда само у том истом духу и правцу радећа школа болѣ плодове приносити, него што их засада тамо доноси. Нека браћа наша за пример узму старо Српско и Дубровачко васпитованѣ, нека проуче начела Коменскова, Локова, Фенелонова, Франкова и Песталоцина, — од коих се нека и у књизи той находе, — нека посмотре шта є Швайцарску, Нѣмачку, Енглеску и Сѣверну Америку подигло до садашњѣ слободе и просвете, пак ће се уверити, да є само валяно васпитованѣ у духу вере, побожности и моралности, у цркви у школй и на дому, кадро и нас сачувати и унапредити не само у побожности, него баш и у слободй и у свима другим врлинама правним, умним и стварним! —

Нека нам се незамери, што ово неколико речй поводом

приметбе у књизи на страни 113. под ** проговорити морадосмо.

У осталом добру ову књигу препоручујемо најболѣ свима нашим учитељима свештеницима и родитељима, да ю набаве и да се њоме користе. Књига є штампана новим (Вуковим) правописом, у Београду у државној штампарији на 115 стр. у осмини на врло лепом папиру. — Дай боже да се овом књигом отворе двери педагогичној књижевности у народу нашем.

Шта мора знати онай, ко хоће да у препарандию примлѣн буде?

Дирекция препарандиє у Либенталу иште:

1. Из веронауке: точно знанѣ библичких приповедака старог и новог завета, колко є више можно у библичким речма, и точно разумеванѣ великог катихисиса верозаконског.

2. Из єзикословля: да уме комаѣе лакшег садржая течно прочитати и са удесним гласоударенѣм и изразом; да уме прочитано казати ил приповедити; да уме прочитану приповедку писмено ставити, и у томе саставку да не буде грубих погрешака противу синтаксе и правописа ни у знаковима (ѝнтерпункции), да уме опис познатог коєг предмета прегледно и у добром реду саставити; да уме сваку песму у прозу пренети; а шакопис да є читак чист и прост без шара.

3. Из математике, да уме сваку задаћу из 4 основна вида са целим и разбиєним простим ил вишеименим броєвима лако решити; и из геометриє да све о линияма, угловима, пољима и телима што є за ових основно меренѣ нуждно, и да уме то све слободном руком лепо нарисати.

4. Из земльописа и повестнице, да зна на географичкой карти своє постойбине све ситнице, од оне државе све крупниє, а од Европе најкрупниє ствари одма наѣи; да уме главне облике кредом на табли напамет начинити, кад их є најпре добро на карти уочио. Из повестнице да зна бар све оно, што се у свакой доброй читанци за реалне школе о овом предмету налазе.

5. Из природословля да зна оно, што се у больим читанкама за реалне школе о овом налази; да уме све познатиє животинѣ растинѣ и минерале описати, и најглавниє о њи-

ови користи, шкоди и употребленю казати. Исто тако да познаѥ све обичниѥ појве у природи и да их уме изяснити.

6. Из певанја, да уме све црквене песме изузевши найтеже без великих погрешака ясно одпояти, а тако и неке народне песме. Текстове од песама мора на изуст знати и разумевати.

Овде имамо додати, да спремань за приуготовничку школу по Немачкой другчиѥ йде, но код нас. Тамо мора сваки, ко ће у препарандию примљен да буде пре тога 1, 2 и 3 год. дана код учителя коѳг спремити се; а ниѥ допуштено сваком, но само найвештиим учительима приправнике справляти. Код ових мораю све за учительство прописане науке теорет. и практично учити и сваке год. пред дистрикт. управителѣм устмени и писмени йспит полагати, па тек кад су се овде спремили и уздаю се, да ће моћи примни испит на препарандии положити, онда овамо долазе и слушаю курс по 2 ил 3 год.; али ни после препарандиѥ не могу одма самостални учитељи бити, већ буду по 1 ил 2 год. учитељски помоћнийци, подучитељи, и онда и то после положеног практичког учитељског испита постаю самостални учитељи, а гдекои од њих добию одма и право, да могу и оне приуготовлявати, кои хоће у препарандию примљени да буду.

Дописи.

J. Из Шайкашке 4. Августа. (Учитељски састанак.) Ми смо и ове године као и сваке — ово 8 год. — од како г. Димића за директора имамо држали по неколико дана конференцию. Али пређе без великог успеха, ер ѥ на њима све оно говорено што ѥ за учитељ, као: математика, природословие, физика, ѣеография, а из педагогике и метода кад врло мало а кад ни спомена ниѥ било. А ако се мислило да ѥ и то нужно, што већина учителя ниѥ имала прилике предньаведене предмете учити, а будући и деца мораю и о њима поред читаня понятия имати; то ѥ ипак далеко нуждиѥ било, нови метод кога ни ѳдан учитель између нас ниѥ учио као и нови начин предаваня катихисиса, да чуемо. — Но ове ѥ године тек прави учитељски сбор био.

На овом сбору кои ѥ два дана траио, присутствовали су окром пречастног г. Проте Жабальскогъ — кои ioшт ни ѳдну год. ниѥ пропустио да о главном испиту са г. управителѣм све школе не походи

— и г. референт маіор Гетлихер, нѣгов adiatus Вуић. Авдитори Митровић и Крстић; пензіонирани маіор Стеин од Сомбора, местно свештенство, немачки обрлерер, неколико трговаца и других родолюба.

Први дан у понедељник пре подне пошто г. директор у беседи разложи задатак наших школа, и особито препоручи религиозно-морално воспитаванѣ деце; позове он г. Милана Јовановића чурушког учителя, кои є са своя два ученика одређен био, да из науке христ. и то из I. члена вере и 5 Божіе заповед. за углед онима учителима кои іошт нису тако предавали, предаванѣ предузме. Овай се господин у предаваню тог предмета особито одликовао, тако, да не само сва она питаня, коя су у Шк. Листу год. III. изложена, питао є — него и іош више примера и науке изводіо и питао, а деца отимаюћи се слободно и са осећанѣм одговарала, да смо се сви учителы и гости дивили. За тим су слѣдовале приметбе од учителя но врло мале и незнатне.

После є држао испит г. Ковачевић учитель Ковилькій са нѣгова три ученика изъ славенског толкованя и рачуна. Толковала су деца апостолъ и псалтиръ ди є кои учитель хтео да отвори књигу. Толковано є добро а да су деца заповеди глаголъ од причастія разликовала и болѣ би. Затим су иста деца напаметъ умножавала и делила са вишенмен. целим броєвима, па су остатак у разбіянія претварала, и ове скраћивала и разширивали. Ово є тако брзо ишло, да нико од слушаоца ніе пре могао исти задатак изнаћи. Писмено су дружевни рачунъ израћивали и то брзо и добро.

После подне читане су приметбе, коє є г. директор на конспекту сваке школе водіо, те є том приликом онима, кои су у ком предмету добро успѣвали, явна благодарност изявлѣна а лошіи опоменути су и на болѣ прилѣжаніе подстакнути.

Напоследку є г. управитель казао да су уобште успеси врло добри.

Овога дана у вече у 7 сата држано є по жељи неких любителя пѣніе црквено. У вторник пре подне претресано є упутство, по ком смо се до сад имали владати, и против кога су неки учителы били. Најпре є г. директор признао да є упутство и расположенѣ часова, са знанѣмъ и изъ искуства оних учителя. кои су у ком предмету особито успѣвали покупіо и саставіо. На поклем рече, неки забављаю то ћемо сад поправити. Код молитава рече, да су се приликом испита многи тужили, да немогу све молитве за годину да свршс, дакле да се остави неколико за 2. годину Ово су стари учителы подпомагали тужећи се, да мораю деца говорити: „тыбжена — у сну и преко очію“ и т. д. Али су троица од коих є єдан поменути Чурушкіи учитель побили то, зато є остало по старом. —

За овим є предлагао и г. директор по нѣговом увиђеню да се најпре Заповести Божіе па онда Вѣрую, дакле најпре о любави па о вери учи, што би рече практичніе было: єръ код заповести манѣ има примера да се пита. Ово є опетъ већина усвоявала што су заповести старіе од вере, па тако могле би се оне I. течелія а вера II. свршити. Речена троица противила су се томе, доказиваюћи, да као што надежда за любави слѣдуе, исто тако да и вера любави предходи, а да є вера пре

заповести была, то и 11 глава ка Евренма потврђује: „Вером Аврам, Јосиф . . . Мојсеј велик быв . . .“ па и христос с онима кои су веровали у њега любав чинио, и целио их. А ако више штофа код „вѣрую“ има за сродна и удесна изреченія више се и зими може нег лети научити. Ово с на миг г. проте прекинуто.

План за ученѣ писаня, читаня и рачуна ние поправлѣн већ с по старом остало. Код пѣния почем су се неки приликом испита тужили, да немогу све прописане ирмосе научити, питао с г. управитель колко кои мисли да може. Тителски мушки и сви женски учителъи били су за све ирмосе, Лочки и Ковилъски за 6. ирмоса. Овде се опозиција ніе могла уздржати да се оваки ярам усвои, него кад никако г. управитель да и попусти да се ни єданъ неучи, даду гласъ за ускршъи и преображенски. После дуге препирке и жалбе од маљине, да се слабо за тропаре воскресне и светителске кои узрок воскресеня и живот светителя являю мари да деца знаду, а да све ирмосе ков ни учителъи незнаю ніе лако научити, препоручи г. управитель да колко кои може нека толико учи, што више то болѣ. Али да се што више деца са осмогласником упознаю и гласове да уче.

После подне држана су предаваня, сами учителъи питани су и одговарали, найпре лошіи код кои с у ком предмету слаб испит быо.

Вредно с саобштити вам и то, да наше обштине сваке године окром подвоза учителю по 1 Ф. а г. директору по 5 Ф. на данъ док норма трае даю, а било с кад смо 5 и 8 дана држали норму. —

М. Из Шајкашке. Немогу пропустити — премда сам се закасниo — да милом роду мом несаобштим, каква с црквена свечаност ове године на Ђурђев дан у Тителю била. Тога дана о јутреню преч. г. Атанасије Поповић свештеник яви народу, да ће се носити лития на жита, и позове родителѣ и старешине да с ви с своим млађима у цркву на службу Божию дођу. Ово неколико свештеникових речи троне яко народ, и тако кад у девет сати звона зазвоне, са свију страна варошице сакупи се народ у храм Божи. Кад се служба поче помислио би човек да с у неком анђелском друштву, на ков нас опоминяше и побуђиваше умилно служенѣ свештениково, ков бияше са одушевленѣм, вољом и светом ревношћу. Пошто се литургия сврши, опомене свештеник људе, да би за време литие у сваком обзиру били примерни, и на срце им ставн, да како у скупу пођемо, тако у скупу и натраг у храм да се вратимо. — Учителъи овдашњи у найболъи ред децу ставе, кои су путем умилно пояла. Лития с трајала до близу два сата а може бити и више ер су жита подалѣ од вароши. Но поштоваюме свештенику небия то далеко, ер га пастирска ревност, и побожност одушевљаваше. — Кад дакле приспесмо на жита, ту с желио народ само до свога духовнога пастира допрети, да слуша речи Божиег Еванђелия, и свете молитве. Са жита се сав народ у найболѣм реду врати у цркву, где свештеник

даде одпуст благодарећи на послушности, и светујући да се свагда тако лепо владају, а народ га предусретне са усклико̀м „живио.“ —

Из овога се види, шта може благо поступање и отачаски савет духовних пастира код доброг нашег народа учинити.

Школске вести.

ИЗ СРБСКЕ ПРЕПАРАНДИЈЕ. Школски течај у Сомборской Српской Препарандији, по свој прилици ће се као обично 1. Октобра започети, што ће се од стране дотичне управе завода тог своим путем објавити. За сада пажљивим чинимо све родитеље и старатеље, кои имаю синове што се у реалкама и гимназияма уче, на ту околност, да се у народу нашем добри учитељи врло траже, а мало их има. Тако ове године изишло є из другог приправничког течаја само 16 свршених приправника а има у самоме провинциялу Бачком и Банатском у овај мах двапут толико упразнѣних учительских места. У осталим краевима врло мало имамо учителя, кои су препарандију како ваља свршили. С' тога би они родитељи добро чинили, кои би синове свое у овај завод на науку дали, где би се они у духу свое вере и миле народности воспитавали, и где би за две године дана до сталног и вечитог ухлебленя дошли, па што є найважније, целог живота народу свом верне услуге чинити могли.

Нека се дакле дична омладина наша што у већем броју сакупля у овај чисто српски завод, да се ту приправля за службу учительску, службу најсветију и најполезнију. Сваки кои приправником учительског звания бити жели, мора донети сведочбу да є шестнајсту живота годину навршио, да є подпуно здрав, и да є барем трећи реални или четврти гимназиски разред с добрим успехом свршио. Осим тога мора іош сваки овде положити прими испит из молитава, науке вѣре и библичних повести, из правилног и разумљивог српског читаня и писаня, и основног єзикословля, из црквено славенског читаня, из рачуна напаметног и писменог у сва четир вида са целим броевма и с разбитцима, из црквеног пояня у колико се ово у больим основним српским школама учи, притом іош и из обштег земљописа и основне геометрие. Препоручуємо дакле да се из ових предмета сви кои су ради у завод овај дођи, брижљиво приправляю, єр без тога преко нуждног знаня неће се нитко за приправника примити моћи.

ИЗВЕШЋЕ О КР. УЧИТЕЉИШТУ У ЗАГРЕБУ. На концу школске године 1866 издано є „Извешће о кр. учитељишту и главних учионах слоб. кр. и главнога града Загреба.“ На челу извешћа овог штампан

є красни говор многозаслуженог управитеља свију ових завода г. Франћ Клаића, пригодом отворења нове главне учионе (већ треће у Загребу) дне 22. Листопада 1865. Затим слѣдују школске вести с лѣтописом ових учевних завода с пописом учитељског особља и предаваних предмета.

У учитељишту предає г. Симо Баленовић свештеник науку вѣре педагогију и дидактику; г. образујући учитель Скендер Фабковић руководи єзикословну и стварну обуку, рачунство, пољско господарство и практичну обуку. Г. Управитель обучава приправнике красопису; г. Људевит Модец учитель главне школе судѣлује као учитель рисања и земљомерства, а г. Ватрослав Лихтенегер обучава приправнике у пѣваню и оргуланю. Явни испити су држани у учитељишту 7 и 9 19, 20, 21, 23, и 24 Сриња. У првом течаю било є 35, а у другом 25 приправника. Допунителни испит положише 14 особа. Идућа школска година почеће се у овим заводима 1. Листопада 1866.

НОВО ДЕВОЈЧКО УЧИЛИШТЕ У ПЕШТИ. Малена, али за право своє благо веома одушевлѣна реформатска обштина у Пешти, коя є пре 16 година само єдну основну школу имала, има сада у средини своіой богословски завод, велику гимназију, четвероразредну мушку главну школу са 4 учителя, и четвероразредну девоячку школу са два учителя, кои у две дворане сваки по два разреда обучаваю. Честита обштина ова увиђаюћи, да є за грађанске девойчице од десете године па до савршеногa узраста нуждно више воспитанѣ и обучаванѣ, и желећи да іой се кћери у духу своє вере и народности воспитаваю а од туђинства сачуваю, недавно є заключила, да установи велико девоячко училиште и воспиталиште, у коме ће се одрасле девойчице наукама, женским пословима, и домоводству учити, а у верозакону, родољубљу и у врлинама, кое женску као будућу домаћицу, супругу и матер красе брижљиво воспитавати. Прве а најотмеиие госпоће у Угарской купе прилоге на овай завод, кои ће скорим у живот ступити. Но и дотле док се заклада (фундација) за овай завод нуждна не скупи, учинила є поменута обштина договор са єдноверкињом своіом управителком приватног девоячког воспиталишта у Пешти Гђ. Розом Калочаиком, по коме ће се у Септембру ове године у њеном заводу виша школа за реформатске девойчице отворити. — Проповедник и душепопечитель обштине г. Павао Терек душа є овога подузећа, њему се највише захвалити има, што се идеја о великом девоячком училишту у поменутой обштини пробудила, и што ће се она скорим остварити. Дай Боже и Србству оваке пастире, и овако одушевленѣ за своє право благо.

ВОСПИТАЛИШТЕ ЗА ГРАЂАНСКУ ДЕЦУ У ПЕШТИ. Познато є читателима овога Листа, како є добротворно друштво племенитих госпоћа у Пешти недавно о своме трошку установило воспиталиште за сиротну децу женску. Сад читамо у Пештанским листовима обяву, по

коіой ће се од 1. Септембра идуће године примати у овај завод осим сирочади, и друге грађанске и земљедѣлске кћери по годишњу плату од 250 фор. Девойчице ове уживаће у заводу сву негу, рану и воспитанѣ, као и остала деца кою друштво издржава. Школа завода овог поделює се на два основна разреда и на трећи виши разред у ком се одрасле девойчице за домаћи живот, особито пак за домоводство приправляю. Васпитанѣ и ученѣ бива у духу верозакона и благонравности. Осим читања писања рачуна и општих основних знања, уче се деца основима лучбене науке, по коіой практично уче ѣла сготовлявати, сапун кувати, свеће и оцат правити, закисељивати ѣла, лебац месити, и друге послове домаће разумно одправляти, као краве држати и музти, домаћу живад запаћивати одраљивати, и клюкати. Од ручних послова уче ове девойчице плести (штрикати), билѣжити (мерковати), мрежити или промаљивати (хекловати), рублѣ шити, хаљине женске и дечие кроити и шити, сваке врсте плетива и тканице крпити и белим везти (штиковати). У опште се у овом честитом заводу на то иде, да питомице нѣгове постану ваљане и добре домаћице, кое ће кућу умети држати, и унапредити а децу свою побожном поштеном и трудољубивом животу воспитати. Ѣзик ученя у заводу ѣ мађарски а предае се и немачко читанѣ и разумеванѣ. Науку вере предаю катихете по разлици вероисповеди. Ко жели у овај ваљани завод свою кћер на воспитанѣ дати, има се пријавити код подначелнице добротворнога друштва удове госпође Дамјанићке у Пешти, у семинарској улици под бр. 1. — Родољубце наше у Пешти овим умољавамо, да о овом заводу и другим тамошњим воспитательним заводима у Лист овај являю, како би се и код нас већ ѣданпут на тай начин о благу потомства радити почело.

ПРИЗНАВАНѢ ТРУДА. Поглаварство сл. кр. града Сомбора уверивши се из известия местног управительства школског, да ѣ госп. Никола Томић учитель I. разреда у девоячкой школи Сомборской, 14 комада штица за прво вештбанѣ у познаваню писмена и спаняю ових у слогове и у речи, своим трудом, методичним правилама сходно, вешто и калиграфично написао, и ове о свом трошку на платно разапети давши девоячкой школи овдашньой вечито поклонио, — изволило ѣ поменутом г. учителю писмено признанѣ дати на овом лепом и на напредак учење се младежи смеряюћем дару. Штице о коима ѣ овде реч списане су по упутствима у Школском Листу од прошлих година. —

КАТИХЕТИЧКА ВЕШТБАНЯ. У Горњокарловачкой малой Гимназіи учише се ове године само 10 Србаля. Они заедно са осталим ученицима из различитих тамошњих школа — осим из раковачке реалке, — скупляху се сваке недељ у 8 сати изутра у српску школу, где им ревностни вероучитель њихов преч. г. Никола Беговић Евангелие и Апостол толковаше и пѣние предаваше. Добри ученици бележили су предавања из толкования евангелия и послали су нам неколико од

ових бележака, које ћемо скорим читательима у Пријателю Срб. Младежи саобштити.

НОВА СРБСКА ДЕВОЈЧКА ШКОЛА. Честита општина Вуковарска, добро знаюћи да се боља будућност народа на добром воспитаваню девойчица као будућих матери оснива, подигла є нову србску девојчку школу, за коју потребује валяну и изображену учителъку. За плату распитати се може код поменуте општине. —

УПРАЗНЂЕНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. У Добрињи, плата 210 Фор.; 20 пож жита; 10 пож. кукуруза; 6 хв. дрва; 6 фун. свећа и стан.

У Кралѣвци, плата: 168 .Фор. 20 пож. жита; 6 пож· кукуруза; 6 хв. дрва, 6 фун. свећа, слоб. стан и врт. —

У Путинци плата: 126 Фор.; 20 пож. жита; 10 пож. кукуруза; 3½ хв. дрва; 6 фун. свећа. Молбенице на Архидиецезалну конзисторију управлѣне, поднети се имаю до 10 Септ. Г. Проти у Митровицу.

У Марадику с пл. 126 Фор. 12 пож. жита и толико ситна кукуруза, 2 хв. дрва, 3 хв. сламе, 12 фун. свећа и стан.

У Осеку плата 525 Фор. и право на пензию.

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛСКОГА ЛИСТА. Преч. Господин Урош Милутиновић Протопресвитер Митровачки и окружни школски надзиратель изволио є Фонду Школ. Листа приложити 1 Фор. а. вр.

Обява.

На основу в. наредбе кр. угар. намест. Савета од 26 Авг. о. г. бр. 60,113, овим се явля, да ће се учителъски испит у овом заводу тек на свршетку идуће 186⅞ школ. године држати. Упућую се дакле приправници II. течаја, као и Г.Г. учителъи и учителъке, кои дозволенѣ имаю за полаганѣ учителъског испита, да ће такови на свршетку Јулия 1867 положити.

Од Управителъства кр. явног учителъско-приправничког завода србског.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 17. у Сомбору 15. Септембра 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школског Листа једанред на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

Главне основне или грађанске школе.

Као што је данашњим даном необходно нуждна у сваком селу и сеоцу народна основна школа, тако је исто и још нужднје, да се у свима варошима и отличнијим варошицама налази добро уређена главна основна школа, која се другчије и грађанском школом назвати може. У Немачкој се по свима варошима налазе такове грађанске школе са четири, шест и осам разреда, и саединяваю у себи сву науку, што се овде код нас у Аустрији у основним и у нижим реалним разредима уче. Такове грађанске школе полазе деца од 6—14 године; и потом прелазе из тих школа на занате, економију, трговину, или се далѣ школују.

Школе су ове заведене због тога, што је искуство показало, да је варошкој младежи потребан већи степен образованя, и већа способност у основним знањима и вештинама, а гдешто и знанѣ више језика него сеоској деци, па с тога је и нуждно било варошку децу на разреде поделити, и сваком разреду обашка валяног и способног учителя дати.

Код нас у Аустриском царству грађанске школе поделюю се на четвероразредне главне основне школе, и на нижу реалку са два или три разреда. Ми ћемо овде само о главним основним школама говорити по томе, што само ових за сада имамо, и што су нам ове најнужднје.

Грађани, који из претеране штедљивости неће да подижу

и издржавају главну школу за своју децу, показују тим, да још нимало свести немају о своме положају, да им није на срдцу благо своје деце, и ма да су како иначе вредни, ипак неће оставити право благо деци своіой у нагомиланом злату, него ће их баш тешко набављеним богатством несрећним учинити, оставивши их незналице, глупе, неспособне за одржати се међу вештим и способнім од себе туђинцима. Право вели она стара славенска пословица, коју сам у детињству мом од старих Србаља слушао: „Оумъ глъпомъ непомоглютъ богатства, аще некъпитъ мъдрости изащства.“

Још горе чине они грађани, кои о своме трошку туђинцима подижу велике школе, у коима ће као из милости и њихова деца учити се моћи. Туђинце ће те школе подићи, ер су за њи и у њиховом духу, на њиновом језику и за њихову децу удешене, а нашу ће децу те о нашем трошку подигнуте туђинске школе физично, морално и интелектуално стаманити, ер ће се морати у њима мучити, учећи што неразумеју, и неразумевајући што уче, и ер ће се у тим школама деца наша одродити, од своје цркве и народности одтуђити и постати за практични живот много неспособнија, него да у школу нису ишла.

Ваља нам дакле у свима варошима и варошицама подизати српске главне основне школе. Вршац, Нови Сад, Сомбор, а сад Богу хвала и Кикинда пођоше у том погледу унапред. За њима нека и остали грађани наши следују, пак ћемо скорим и ми дожпвити у свима нашим варошима српске главне или грађанске школе.

Но да би се знало шта се има у грађанской школи предавати, то ћу и овде, на позив неколицине ревностних управитеља и учитеља, родољубиво обштинство наше упознати с планом ученя за српску четвероразредну главну школу, по ком се плану у једној или у две школе наше доиста поступа, а по коме би ваљало, да се и у осталима ради.

Но пре него што изложим тай план обучавања, споменути морам, да су грађанске школе свуда поделене по полу, т. ј. обашка постоје мушке, а обашка женске грађанске школе. Само се у гдекоим школама, где је мало деце у I. основном разреду уче сва деца заједно, а у вишим основним разредима отделена су. Ово поделење изискује не само разлика у воспитаваню и у характеру једног и другог пола, него и сама наука у нечему другчија бити мора у мушкой, а другчија у женской

школи, и гдекоє вештине мораю женска деца учити, коє мушкой нису од потребе, као што опет напротив има такових знања, што су за мушку грађанску децу од велике користи а женскима нису.

Најнуждніи предмети што се у грађанским школама уче єсу ови:

1. Наука вере и благонравности заєдно са разумеванєм црквеног єзика.
2. Матерњи єзик, и то: правилно говоренє, писанє, читанє, єзикословлє устмено и писмено изражаванє мисли, читанє и разумеванє црквенославенско.
3. Рачун напамет и с цифрама; Почетци Геометрије и Рисованє. Ово двоє у нас само у IV. разреду.
4. Обшта знања из Природописа, земљописа, Повестнице и Природословља, коя се у нас у Аустриском царству по пропису у главним основним школама уз Читанке учити имаю.
5. Ученє другог земаљског єзика немачког или мађарског. Ово се починє у II. основном разреду, и састои се у писаню читаню и разумеваню тога єзика, чему се у мушкой главной школи придодає іош граматика, и у најстарієм разреду покушаванє у разговараню на дотичном єзику.
6. Црквено поянє у свима разредима. Ако є могуће іош и хармонично поянє и певанє народних песама.

Обашка у мушкой школи треба да се учи најглавніе о земљоделству, о радньи и привреди, о воћењу домаћих, занатлиских и трговачких записника, о дужностима и правама грађанина, о чуваню здравља; — гимнастика и воєно вештванє.

У женской има се учити: домаће газдованє, ручни послови женски, сигранє, поучавања о чуваню здравља. о држаню и чуваню мале деце и о негованю болестника. —

У девоячкой школи могу бити учитељи наука или мушке или женске особе. У првом случаю, мора обашка постояти на свакой девоячкой школи учитељица женских послова и домаћег газдованя. У другом случаю све ово дотична разредна учитељица предає.

За учитељ у главним основним школама поставляти ваља само такове особе, коє су најманє III. реални или IV. гимназиялни разред и учитељиште и с отличним успехом свршили,

и кои су при учительском испиту доказали, да су за одправлянѣ учительског звания у главной основной школи способни.

Кад узмемо у обзир ту околност, што у нас по варошима деца само од 6.—10. или найдалѣ до 11. године у школу иду, дочим деца у Немачкой до 14. или и до 15. године граѣанску школу полазе, притом, што у нас понайвише без сваког уредног припремания, деца у школу долазе, дочим код просвештених народа домаће воспитанѣ и малодечия школа до шесте године дечицу за редовну школу сасвим приуготови: то онда морамо се яко чувати, да децу нашу наукама и єдностраним ученѣм напамет непретоварујемо, єр би тим начином против природног закона поступали, а свака повреда природних закона повлачи по децу слабост, болешљивост и уобште назадак. С тога є за децу од 6—7 година довољно 4 школска сата на дан, и то с малим одморима између сваког учебног предмета. За децу пак од 7—12 године доста є пет школских часова, три у ютру а два после подне са починкама између сваког, а особито после другог ютренѣг часа. — Само се за гимнастику, хармонично поянѣ, и практично вртарство мораю узети обашка часови. У девоячкой школи због вештбаня у ручним пословима, доста є за остало ученѣ само два сата пре и толико после подне употребити. Цвећу є подобно доба детиньства, па нека се као цвеће и негує; тек тако се надати можемо, да ће воспитанѣ њихово принети добра плода у своє време.

План ученя

У СОМБОРСКОЙ СРБСКОЙ ГЛАВНОЙ ОСНОВНОЙ ШКОЛИ

за мушку децу (за 186⁄).

ПРВИ РАЗРЕД.

Наука вере.

Разговор о родительима, о њиховой доброти, милости и любави према деци. У сгодним приповедчицама покаже се деци, како добро пролази дете, коє родителѣ своє слуша, и одтуда се изведе наук о послушности дечіой према родительима, о поштованю родителя, о коленю родителя, о услужности и захвалности према њима. Разговор о старіим

людма, старешинама, учитељима и свештеницима, и упућиванѣ да ове као и родитељ поштую и слушаю. Разговор о Богу као преблагом отцу небесном, кои деци и родитељима њиховим и свима људма свака добра даѳ. Упућиванѣ деце, да на почетку сваког посла реку: Боже помози! Кад што ураде добро да реку: хвала Богу! То исто да говоре и после ѳла. Поглед на природне производе у околини дечіой на пр. на дрва, цвеће, сунце, месец и т. д. и казиванѣ да то све ниѳ само од себе постало, него ѳ Бог све то створио. Пробуђенѣ осећаня побожности примером учителя и свештеника. Казиванѣ о том нашто ѳ Храм Божіи, и како нам ваља у њему стаяти. — Прост наук о ѳдном Богу и о три лица божия. О дужности Богу се молити. Молитва „Господи помилуй“ и „Во имя Отца и Сына и св. Духа,“ и значенѣ ових молитава. — Знаменѣ частнога крста или прикрстити се руком. — Поученѣ о значеню три сакуплѣна крстова прста. — Ово све казуѳ се, учи и испитуѳ првог школског месеца.

Библичне повести: О створеню света: о првим људма; о првой заповести кою ѳ Бог Адаму у раю дао; и о првом греху, кази и обећаню искупителя. Ове библичне повести приповеда учитель у кратко у библичним речма, по ономе како ѳ у последньим броѳвима Школ. Листа године 1861. написано. Сваког понедельника приповеда по ѳдну, затим задаѳ ученицима питаня из онога, што им ѳ приповедио, и идућих дана препитуѳ их, тако да последнѣг школског дана сви ученици умею дотичну повест приповедати. За четири неделѣ науче се поменуте 4 приповедке, и уз то се утврди у деци знанѣ о Богу као створителю и као добротвору нашем, кои све зна, кои све може учинити што год хоће, кои нас као најбољи Отац воли и милуѳ, кои захтева од нас да смо му послушни, кои непослушнога кази само зато, да би се поправио и опаметио. Ту ѳ прилика да се пробуди у деце савест, да им се пред очи стави слушанѣ Бога и божие науке, а неслушанѣ невалянних и опаких људи, и клоненѣ греха. Уз то се учи молитва Господня „Отче наш“ поделѣна на 7 одсека. Сваки дан учи се по ѳдан одсек, и за две неделѣ изучи се цела молитва, тако да ю свако дете знати и смисао њен разумети мора. Остале две неделѣ повторава се молитва господня, тако да се прве неделѣ прва половина, а друге друга половина поново учи и протолкуѳ.

Кратка повест о благовестима. — Роѣенѣ Исусово. Молитва

„Богородице Дѣво“ напамет поделѣно на 4 одсека, с разясненѣм и поученѣм о почитаню Мајке Божиѣ. — Источни мудраци. Бежанѣ у Египет. — Значенѣ Божиѣних празника. — Молитва ютреня: „ѡ одра и сна“ напамет с разясненѣм, поделѣна на 4 одсека. — Повтораванѣ до сада научених молитава (Ово ѣ посао трећег школ. месеца).

Четвртога се месеца уче Библичне Повести. Крштенѣ Іисусово, с повављенѣм науке о св. Троици, и с поученѣм о нашем крштеню; Іисус исцелюе капетановог слугу; Іисус наравюе 5000 люди; Ісус благосиля малу децу. Уз то молитва пре ручка у три лекциѣ, и молитва после ручка у шест лекција, обе молитве предавати се имаю с разумеванѣм. — *)

Петога месеца уче се из науке Христове: Две заповеди љубави. Неколико главних кратких еванѣелских изречения о љубави к ближнѣму, и о љубави к непријателю (српски), с поученѣм, како нам се валя владати према другима, притом и ове библ. повести: Младиѣ у Наину; воскресениѣ Лазарево; улазак Христов у Єрусалим. Уз то милитва пред спаванѣм с разясненѣм српским у седам лекција поделѣна. На краю првог полгодиња повтораваю се све молитве што их дотле деца знаю. —

У другом полгодиню првог месеца, уче се укратко ове библичне повести: Беседа Іисусова о страшноме суду; Тайна вечера, с поученѣм о св. Причешћу; Страданѣ, смрт, и погребениѣ Христово. Значенѣ великог петка. Воскресениѣ Христово. (И значенѣ ускрса).

За ово време учи се Символ Вере, напамет, с значенѣм на српски, и с доводенѣм у свезу са библичним приповедкама, коѣ деца дотле научиште. То се сврши за 7 неделѣ, и то I. неделѣ први член Символа вере, поделѣн на две лекциѣ у свези са библ. повести о створеню света, и с молитвом Господньом, и од другог члена прва половина до „прежде всѣхъ вѣкъ, такође на две лекциѣ. — II. нед.; Свѣта ѡ свѣта, т. ѣ друга половина другог чл. поделѣна на две лекциѣ; и трећи чл. на две лекциѣ; у свези са библ. повести о благовестима и о роѣеню Христовом и с анѣелским поздравом

*) По мнѣнию предложителя, за букварце ѣ довољно да уче благодарителну молитву само донде: „не лиши нас и небеснаго твоего царствія.“ Толико и дотле уче у новиѣ време мала деца у другим краевима православне цркве; у том случаю поделюе се ово на три лекциѣ. — Целу ту молитву могу после часловци лакше научити.

Мајки Божіой. — III. нед. четврти и пети чл. Символа вере; успоред с библичним повестима о страданю и воскресенію, Христовом, и с тропаром „Христос воскресе из мертвих.“ —

Другог месеца у II. полгодию уче се библ. повести: о возпесенію Христовом, и о силазку светога духа. Символ вере продужава се, и то шести чл. вере успоред с повести о возпесенію Хр. и с значенѣм Спасова дана. а седми чл. (у две лекције) с повтораванѣм Беседе Христове о последнѣм суду. Осми чл. у свези с повестима о крштеню Христовом и о Силазку св. Духа. Ту се поново и утврди наука о єдном Богу у светой Тројци, и повтори се молитва јутрења и вечерња. Овай член поделює се такође на две лекције. Девети чл. (єдна лекција) у свези с библ. повести о првой обштини Християнской. Десети чл. у свези с поуком о нашем крштеню. Децу ваља одвести више пута у цркву да с побожношћу присуствују крштеню мале деце, и казивати им за обећаня, коя су у место њих кумови при крштеню њиховом дали. — Єданаисти и дванаисти член вере у свези с поуком о животу, смрти, о телу, души и духу човечијем; о безсмртности духа човечијег, о животу загробном, о свецима и угодницима божіима, и о њиховом блаженству и милости код Бога; о опет вићењу, о воскресенію мртвих, о страшном суду, и о царству небесном и муки вечной. Овде се поново повторе библ. повести: о „Младићу Наинском, о Лазаревом воскресенію; о Христовом страданю, смрти и воскресенію; и проучи се поново значенѣ тропара: „Обштеє воскресеніе, и Христос воскресе“ као и беседа Спасителѣва о страшном суду и о делима милости телесне. — Напоследку се повтори и утврди у деце вера у тријединога Бога, и надежда живота вечног.

Трећег месеца у другом полгодию, пошто се укратко приповеди, како є Господ Бог, још много пре него што є Христос Спаситель на землю дошао и човеком постао, дао људма заповести преко пророка Мојсея, по коима се заповестима сви људи имаю владати; следує ученѣ десет Божіих заповести у кратком изводу и на србском єзику онако, као што є у малом катихизису за Бачку Епархию изложено. — Ученѣ ово поделює се на 10 лекција и сврши се за две недељ. — По том се уче поново две заповеди љубави, и неколико изречења Еванђелских, коя даю правац љубави ка ближнѣму. — Ту се повтораваю и прве библичне повести старог завета, и последнѣ

три из новог завета због Спасова дне, и Духовских празника, кои у то време обично спадаю.

Четвртог месеца уз повторанѣ библичних повести новога завета, што су се првог полгодия училе, долази іош ученѣ дела милости телесних и духовних, и тайни новога завета. Последнѣг месеца повторава се све што се преко године учило. —

II. Наука гледаня, мишленя и говора.

По великом упутству за букварске науке уче се првога полгодия првих 12 лекция, успоред с приправљанѣм за читанѣ и писанѣ и с ученѣм читаня и писаня. — Другога полгодия учи се лекция 13. Домаће животинѣ; 15. Материяли за куће; 16. Занати; 18. Дрва; 20. Зелѣ и вариво; 21. Здания. села и вароши; 22. Тице; 23. Усеви; 24. Ратарски алати; 30. Околяна места; 39. и 40. Храм Божии и околина храма. Ово последнѣ у свези с науком вере.

Уз науку гледаня, мишленя и говора, науче деца права србска наименованя од покућства, одела, ела, заната и алата, у место немачких и других што се у обичном животу употреблюю. Учителы имаю свойски настоявати, да и сами правилно и чисто србски говоре и децу тако говорити науче. — Предмети се сматраю у ствари самой; а у колико то ние могуће употреблюю се зарад показиваня слике: Bilderbuch zum Anschauugs Unterrichte. Prag, Tempsky.*)

III. Наука писаня и читаня.

1. Прйправлянѣ за читанѣ и писанѣ, и то:

а). Умно приправлянѣ. — Распознаванѣ речи из реченице. Растваранѣ речи на слогове и спаянѣ слогова у речи, Растваранѣ речи и слогова на гласове, и спаянѣ гласова у слогове и у речи. Распознаванѣ самогласа, и сугласа поѣдинце.

б). Ручно приуготовляванѣ. Познаванѣ правца. (Шта є лево, десно, горе, доле, напред, остраг; право, криво; усправлѣно, положено, косо). Точке. Познаванѣ потезова, из кои се писмена састое и вештбанѣ у писаню ових потезова, почевши од лакших и простіих на теже и сложене. — Распознаванѣ углова на предметима што се у соби, у кући и у

*) Приликом набављаня захтевати ваља ове слике са србским попысом предмета.

двориштy налазе, и на потезовима по такту у ваздуху й писалком на табли. Ово двоструко приправлянѣ иде успоред с науком гледања и израђує се за првих шест или седам школских недеља, сваки дан пре и после подне по 1 сат. —

2. Познаванѣ и писанѣ малих писмена, познаванѣ великих рукописних, малих и великих грађанских и црквених писмена. — Спаянѣ писмена рукописних и грађанских у слогове и у речи, считаванѣ на табли, и на штицама; слаганѣ писмена у речи по писмарици. — Писанѣ слогова, речи и малих реченица успоред са ученѣм писања и читања. —

3. Вештбанѣ у читаню из Буквара од стр. 5—18, и рукописнога на ср. 51 и далѣ. — Све ово учи се по упутству у Школ. Листу за 1866. год. Бр. 2—12. —

На краю првог полгодия, сва деца, коя су редовно у школу долазила, треба да знаю сваку српску реч прочитати и написати.

Другога полгодия учи се писанѣ и читанѣ отделѣно и то:

а). Из писања уче се првих осам неделя писати велика писмена, сваки дан по єдно; уз то се вештбаю деца у писаню речи, починюћи их са великим писменом, и раставляюћи на слогове. — Последня три месеца пишу деца у прописима, свако после подне по єдно кратко изречениѣ из одабраних школских пословица (види Читанка за IV. разред стр. 91—94) найглавнийя Еванђелска изрекения поделѣна на малене реченице, што се из три четири речи састоє. (Тамо, стр. 5 и 6). — Притом се задає деци да у дане одмора преписую речи и изрекения из Буквара ради вештбаня у преписиваню. —

б). У српском читаню вештбаю се деца сваки дан из Буквара, и треба да у овоме дотле дотераю, да на свршетку године не само сав буквар, него ма какву другу српским грађанским словима штампану књигу течно читати умею. Уз читанѣ механично, коє є у овом разреду главни посао, приправлю се деца и за разумеванѣ и употребленѣ прочитанога. — Све букварске приповедке и окром тога іош неколико моралних приповедчица из „Бисера и драгог камења“ имаю деца своим речма лепо приповедати. Уз то им се дає наочигледно поука: о слушаню родителя, о чуваню здравля, о поштованю старіих, о благодарности, о учтивости и услужности, милосрђу, побожности, истинитости и искрености, о слогu, о справедливости према туђем иманю, о трудољубивости и умерености. —

Од народних песама уче се у овом разреду: „Пред Богом ћемо сви єднаки бити; Шта да чини ко мисли Божји бити; Мајка св. Петра; Соко и Орао; Сестра брату зарукавље везе; Три мања одломка Косовске песме и т. д. Уз то се осећанє родољубља има у деце пробуђивати.

в). Из славенског буквара учи се ово: Првог полгодия уз србско читанє науче деца познавати већи део славенских малих и великих писмена. Другога полгодия, покажу им се на штицама и остала славенска писмена, и каже се глас сваког писмена. Са азбучне штице и из Буквара уче писмена славенска мала и велика азбучним редом, изговараюћи не само глас него и име писмена и учећи имена напамет: Аз, буки, вѣди, глагол и т. д. Од тога времена називаю деца писмена по имену а не по гласу. После овога долази считаванє речи и вештбанє у читаню предмета, најпре без скраћиваня, па онда са скраћиваньима или са титлама. Од ових најпре се читаю молитве и веровано ков деца дотле напамет знаю, затим таблица скраћивања и напоследку остали предмети. — На предметима славенским из буквара, ков деца србски напамет казати знаю, као што су изречения Евангелска, Божиє заповести, и дела милости телесне и духовне, привикаваю се деца полагано к разумеваню црквено славенског єзика. — На краю године треба да сви ученици сав славенски буквар преко реда добро механично читати умею, и да су кадри полагано считавати из друге ков славенске књиге, н. пр. из црк. поянке или из Часловца. —

IV. Рачун.

Прво полг. Броянє предмета од 1—10. Сабиранє одузиманє, растваранє, множенє и деленє у тим броєвима вештба се на пильцима, прутићима, прстима, ябукама, орасима, на потезовима и точкама. — У помоћ узима се рачуналька и штице за рачунанє I. и II. (Школ. Лист 1866. бр. 10.). Познаванє и написиванє брояка (цифри) од 1—10. Поям о єдиници и десетици. (Вештбанє у рачуну од 1—10. по Методики рачуна напамет. I. одсек). За наочигледно представлянє броєва узима се у помоћ рачуналька и рачунска штица III. (Школ. Лист 1866. бр. 10.) Повторно вештбанє у рачуну с цифрама, на табли и на рачунским штицама VI. и VII.

Броянє од 10—20. Сабиранє, одузиманє, растваранє, множенє и деленє у броєвном простору од 10—20. Наочигледно се учи и показуе на новцима, на рачунальци, с прутићима и

потезовима и на рачунской штици IV. — Написиванѣ брояка од 10—20. — Вештбанѣ у подписиваню единица и десетица. Сабиранѣ и одузиманѣ на табли и на штицама бр. VIII. IX. и X. (види Шк. Лист 1866. бр. 11.). — У овом послу учитель поступа по Методици рачуна напамет. Одсек II. §. 19 и 20. —

Друго полгодиѥ. Распространиванѣ броѣвнога простора сваке две неделѣ са ѥдном десетицом, тако да до краја године науче деца познати броѣве од 20.—100. Сваки дан се иде с ѥдним броѣм унапред, и тай брой учи се познати на рачуналки, написуѥ се цифра нѣгова, сабира се, одузима и растваря код сваког броя, а код броѣва кои сачињяваю множно од других маньих броѣва ради се іош множенѣ и деленѣ на памет, при чему се ѥднако рачуналком послужуѥ по упутству у Шк. Листу год. 1865. Уз то се употреблюѥ и рач. штица V. (Види Шк. Лист 1866. бр, 12.).

Сабиранѣ и одузиманѣ с цифрама натабли и са рач. штице XI. и XII. Осим тога преко целе године вештбаю се букварци у познаваню новаца и обичних мера, као што су фунте, лотови, фат, риф и т. д.

На свршетку године већина ученика има све ово постиħи, а слабіи мораю барем до 100 брояти, броѣве написивати знати, и по мало с маньим и лакшим броѣвима напамет рачунати.

V. Појанѣ.

Прве четири неделѣ предузимаю се сваки дан вештбаня гласа и слуха и испевава се шкала. Затим се сваке неделѣ учи по ѥдна малена духовна песница као: Ѥлици во Христа крестистеся; Хвалите имя Господне (први стих); Буди имя Господне. Од Ваведения до Божића учи се: „Рождество твоѥ,“ „Вси язици восплещите руками.“ — По том: „Буди Господи милост твоя; — Яко возвеличишася дѣла твоя; — Пойте Богу нашему и Кресту твоѥму.“

Другога полгодия учи се: Обштеѥ воскресеніе и Христос воскресе, затим: „Отца и Сина и св. Духа; Милост мира; Имами ко Господу; Достойно и праведно; Свят; Тебе поѥм; Ѥдин свят; Благословен грядый и Спаси Христе Боже.“ Напоследку изреченіе „Блажени милостиви яко тіи помиловани будут“ поѥ се на сви 8 гласова. — Све што се учи појати, мора се најпре разяснити на србски и напамет научити. Сва деца имаю на свршетку године у букварской школи, све гореизложене песме

знати напамет правилно изговорити, помало разумевати и појати у скупу и посебце.

При ученю појања употребљују се мелодије такозваног Карловачког појања по ономе, како их је покојни К. Станковић у писмо ставио. При ученю молитвених изречења што се пое и казује, има учитель строго мотрити, да ученици правилно сваку реч изговараю, и да је разумеју.*)

Писмо

Драгутина своме негдашњем у дѣтинству бившем учителю.)**

Любезнопочитаеми Наставниче!

Са радостним и благодарним чувством іошт се опоминѣм оног благог и полезног настављања твога, које си у раном и нѣжном дѣтинству моме, учећи ме књигу читат и бога молити, а с тим полагаюћи и први темељ благонравія и благочестія споиван са нѣжном невиношћу моіом, у младо срдце моје, укорењавао ми, желећи ме за мужеску зрѣлост, савршено приуготовити. Радостно опоминяюћи се овог, благодарим ти Наставниче благи!

Но у колико је цвѣт онай, рукотворам твоје мудрости засађен у младо срдце моје, а залѣван росом благодатног благослова чрез штедру десницу Саваота Бога, к зрѣлости приспѣо; у колико је к савршенству приближио се, и какву ћемо жетву од њега дочекати; другог доказа незнам любезни Наставниче, до овай єдан табак хартіе, кои ми је вручен од сл. Коммисіе, пред коіом сам докторат права на свеучилишту престолнице наше положио.

---

*) Учећи децу молитвама, библ. повестима, и појању, пред очима имати ваља, да се све ово учи тога ради да би се тим у деце блага осећаня побожности и доброга срдца пробудила и развила. — С тога је по осведоченом искуству болѣ по количини умалити учевне предмете, из ових наука, као што је у овом предлогу учињено, само да се тим већма главна воспитательска цель постигне. При свем том су се у овом разреду ипак и остали предмети из малога катихизиса, по ревности г. учителя прошлих година с добрим успехом изучити могли.

**) За дужност сматрамо читателѣ наше а особито пречастно Свештенство, на ово и на слѣдујућа писма єдног врстног свештеника српског пажљивима учинити.

Сведочанства школска, као и зрѣлости и државних испита, већ си при послѣднѣм нашем растанку у рукама имао, и проучивши их внимателно, сврху њих и твоє отеческо задовольство найсрдачніе изявіо. Не сумњам дакле, да ће и диплома докторска любопитство твоє, о моим успѣсима у наукама, савршено задовольити.

У колико сам до сад вниманѣ моє мудрим савѣтима твоим покланяо, и послушност мою сваком приликом найпокорніе указивао, при ученю страних єзика и школских предмета: у толико сам више старао се, благой искреной и праведной жељи твоіой задоста учинити „Науки Христіянской,“ по свойству качеству, и суштности нѣной, првенство да отдам.

Учио си ме благи Наставниче мой! да погрѣшке противу Богословія найопаснів по човека биваю, због тога, што их вѣчна очекує казн. Рече ми нѣгда: Незналицу свію других наука и преступника противу ових, презиру и казне само люди; незналицу пак божія слова, и преступника овога, гнѣв божій постизава, и неизбѣжно вѣчна очекує казн.

Да неби у природной простоти зарастао, и говорећи у дружству научених и изображених люди, према њима био по рѣчима св. Апостола Павла „иноязичник,“ и обратно, да неби они према мени били иноязичници; трудіо сам се избећи ово, посветивши живот мой разним струкама наука, коє су научено и изображеном човеку, найвећма у садружеству грађанском, од преке нужде. А са тим сам и ону прилику од себе одклонио, да се замном реѣи неможе: „Скот са златним ушима.“ Неоскудѣваюћи са нуждним средствима; крѣпке волѣ довольно имаюћи; руковођен промислом премудрога Бога, кои ми є желю к наукама у срдце укорѣнио и усладио, упустим се стазом превѣчног промисла; уђем у свету обитель просвете, у коіой жељом запламтим приуготовити се за вѣчну и небесну славу. — Знаюћи пак да се ова постиће може само познаваюћи єдног триипостасног Бога, и приближенѣм створа ко створителю своме; трудио сам се обоє постигнути помоћи оних превосходних свойства здравога разума, с коима дичити се податель вѣчнога блаженства, ніє ми ускратіо.

Благе оне и мудре рѣчи твоє, добри Учителю мой! коє сам као дѣте из твоих уста слушао, іошт ми се и данас по памети врте, т. є. да учим природу: Зато кадгод лежем крѣпко се помолим подателю вѣчнога блаженства, да ме здрава и невредима подигне из ноћне постелѣ, како ћу при развитку руйне

зоре, окупан бистрим росним капљицама; озарен ясним сунчаним зрацима, и напоѣн животом јутренѣг свѣжег воздуха; тѣлесно подкрѣпљѣн и оснажен, а душевно оживотворен, посматрати дивни и величествени створ васцѣлог ѥстества, пред коим сва филозофија пада, и коіой се свака људска мудрост поклонити мора.

На ясном и чистом огледалу вселене са усхићењем сваки дан радостно огледаюћи се, на супрот стои маленкости моіой, плоти неимаюће, па потоме и невидимо „Савршенство;“ но чрез створења најсветіих руку нѣгових видими Творац, коѣга вѣчни поредак, премудрост, и савршенство у најсветлѣм блеску видимо и обнажено предамном стои. Врло умѣстно дакле псалмопѣвац пои: „Небеса казую нам славу Божію, а твореньѣ руку нѣгових одкрива нам свод небесни.“

Сматраюћи овако сваки дан, на ясном, чистом и живом огледалу вселене, Створителя Бога, упознао сам већ толико премудрост, крѣпост, силу, снагу, превѣчност и савршенство нѣгово, да са највећим удивленѣм и најкрѣпчіим срдца мога усхићењем, падаюћи лицем к црној земльи пред величеством нѣговим, сав га любити и почитовати морам. Почитањѣ пак и љубав ова, побуђуѥ чувства задовољства у мени; а ово ме задовољство опет нѣком привлачителном унутрашњом силом поджиже на славу онога, чіой милости, моѥ и цѣле вселене ѥстество и биће, с благодарношћу приписати имам.

Цѣл и опредѣленѣ човѣка ѥст, да слави Творца свога, то нас наука Христіянска учи, коя ѥ мислим мали одломак објѣктивне и субѣктивне богословіе, т. ѥ. догматичног и моралног богословія, гди од части Бог, а од части човѣк дѣлателан бити мора, да би религія заиста свою цѣл постигла.

По малой богословской науки, драги Наставниче! кою сам само из науке христіянске у кратко поцрпио, мислим да Бога онда доста славим, кад у свему нѣгову свету волю испуњавам. Премудри Соломон учи нас овако: „Люби Бога и храни нѣгове заповѣди.“ А на другом мѣсту св. писмо каже: „Люби ближнѣг, као себе самог; а Бога више него самог себе.“ Далѣ: „Нитко іошт ніѥ своѥ тѣло презрѣо, но пита га и згрѣва, као и Господ цркву.“

Дакле и љубав ѥ у заповѣдима Божіим точно изложена, и ова се односи на љубав к Богу, ближнѣму и себи самому. На љубави ѥ Спаситель вѣрозакон Христіянски основао, кои су св.

Апостоли распространюући, у Христу Исусу, осећени благодати св. духа, проповедали вселеной.

Ако из овог мога у любезной отданости к теби, на тебе управленог писма увидиш, да у мени ма єдна искра Христіянске добродетели има; то знай добри Наставниче! да и та єдино оной светой клици приписати се има, кою си ми ти из раних ноктію моих іошт у младо срдце мое укоренио, и коя после са вишим наукама споена, чисту є силу свою подмладила у новим изданцима, кои су душу мою поплавили, и религіозно чувство у мени утемељили.

Исповедаући ти се Отче! да є овако сва унутрашньост душе мое разположена, коя религіозним чувством подпуно дише, опет са найвећим огорченем оскорблене и опечалене душе мое, ни ово ти затаити несмем, да при найбољой вољи моіой, не желећи закопати онай од Бога даровани ми талант, мимо других школских предмета, желио сам развити способност нєгову и при точном изученю весма омиљене ми науке Христіянске, па у коіой сам ипак мали успех учиніо. Али увєрен буди добри Наставниче! да ово нити моме собственом, нити пак учителя моих небреженю, приписати се може. Помишлећеш дакле Отмєнопочитаєми честни Старче! кад є тако; онда гди се оскудици той у траг ући, и како іой се помоћи може?

У кратко одговарам:

„У темелю не савршенства самога предмета, кои се врло на кратко предає.“

Наука ова, коя є од великог религіозног замашая, код нас образованю своме сходно развієна ніе, но чрез летаргію писати ю имаућих чланова занемарена, битност є свою скоро преживила, а о нєном усавршенствованю на жалост, нитко іошт ни поима нема!

Просто да кажем: катихисис онай, кои сам у Гимназіи и у Лицеима слушао, на врло низком богословских наука степену стенћ. Вишим богословским редом систематічно штогод написано, у нєму се наћи неможе; по томе се и могућства лишава, довольно моћи млеком Христіянства напаяти, а по томе нема ни потребне пиће за снагу и крєпост, с коіом би срдце оснажила и развеселила, и памет са печим новим и вишим занимаюћи, бистрила, чистила и на памтенћ принуђавала.

Нестидим се дакле казати, да сам у овой светой науки по већой части самим погрєшцима залаган, кое си ти драги Отче!

први сготовіо, и души моіой, да их у унутрашньости своіой свари, негда ми іошт предао.

Ако правог узрока овде погодно нисам, због кога омилѣна ми наука Христіянска напред некорача: ти разрѣши чвор овай гордиев; задовольи любопитство мое, и обнажи кривца „светотатства“ овог, због кога се света ова наука, іошт ліпшава благодати своѳ!

Да неби спокойство твоѳ са дугим писмом моим узнемирио, и трпѣливост твою повредио, праштам се с тобом добри Отче! и молим, да ми за сваку овде у писму излишну рѣч и смисао, твоѳ отеческо увѣренѣ, у критичном виду изясниш. Па неоставиме дуго овдѣ у неизвѣстности, на премили ми Твой одговор чекати.

У Пожуну на Ђурђевдан 1866.

Твой Почитатель Драгутин с. р.

ШКОЛСКА ОБЯВА.

Од стране управительства кр. явног учительскоприправничког завода у Сомбору, овим се позиваю ученици, кои се за учительско звание приправляти намераваю, да на обично време 1. Октобра о. г. по нашем овамо доћи и за приправнике првога течая уписати се имаю.

Сваки, кои у завод овай ступити жели, мора собом донети ове сведочбе:

1. Крштено писмо, за доказ да ѳ шестнайсту годину живота навршио.

2. Лекарску сведочбу о стаю здравля, особито о здравлю грудних органа и о правилном саставу телесном. По смислу више наредбе само ће се оне лекарске сведочбе уважити, коѳ су од жупанискихъ или од варошких главних лекара издане.

3. Сведочанство о томе, да ѳ трећи реални или четврти гимнасиялни разред с добрим успехом свршио.

4. Сведочанство политичне власти о добром моралном и политичном владаню.

Пошто се ученици са овде назначеним сведочбама код управительства овог приме, имаю они, по смислу нормативне уредбе в. кр. наместничког савета угарског, пред наставничким збором предиспит положити из катихизиса малог и средњег, из главних библичних повести старог и новог завета, из српског и славенског правилног читаня, из рачуна устменог и писменог са целим бројевима и разбитцима, и из црквеног пояня што се у српским основним школама учи. Притом ће се іош испитати њихово знанѣ у срб. ѳзикословлю, у обштем земльопису и у основной геометрии. — Само они ученици, кои испит овай с добрим успехом положе, могу у завод примлѣни бити.

Стан се има са знанѣм и одобренѣм управительства узимати.

У Сомбору, 20 Юл. 1866.

Издаѳ и уређуѳ Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 18. у Сомбору 30. Септембра 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двареД: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школскога Листа вдаред на месец.
Цена в за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

План ученя

У СОМБОРСКОЙ СРБСКОЙ ГЛАВНОЙ ОСНОВНОЙ ШКОЛИ

за мушку децу (за 186⁶/₇).

(Продужено.)

ДРУГИ РАЗРЕД.

I. Наука християнска.

1). Из Науке Християнске учи се напамет цео мали катихизис, са свима у нѣму налазећима се молитвама заповестима и т. д. Сви предмети ови пре него што се за ученѣ зададу, имаю се у школи протолковати, и потом се сваке лекције испитую деца о том шта значи дотична наука на српски, и доводи се она у свезу са библичним повестима и осталим школ. наукама. Особито пак Молитва Господня и „вѣрую“ толкуе се по упутству у Школ. Листу год. 1860. но без доведеня у свезу с Псалтиром и са оним наукама, што у III. разред спадаю. „Богородице Дѣво“ и остале молитве толкуе се по упутству изложеном у додатку „Спомоћне књиге за разјасняванѣ црквенога поняя.“ (Сомбор 1866.) Заповести Божие уче се славенски онако, као што в у катихизису великом изложено. Свака Божия заповест разјаснюв се на српски, казуе се цели садржай нѣн и значенѣ на српски што се у I разреду укратко учи. Код сваке заповеди изводи се наука по ономе, како в у среднѣму катихизису од 30—40 стр. написано, притом се іош доводи сва-

ка Божија заповест у свезу са осталим наукама, што се у овој школи уче, особито с библичним и читаначким приповедкама, и с изреченијама из св. Писма што се овде пишу. Ово се чини особито при ученю I. V и VIII Божије заповести. — При разјасняваню IV. Божије заповести упознаю се деца с празницима, и с њиховим значењем и упућую се на достойно празнованје недељних и празничних дана. Наука о св. Тајнама предаје се по ономе, како је у средњем катихизису стр. 21—26. изложено. — На последку придодаје се наука о главним добродетељима, које су смртним гресима противне; о три добродетељи христијанске; четири добродетељи Евангелске, и о четири последња.

2). Науке Евангелске пишу деца и уче напамет, сваке недеље по једну већу ил' три четири мање. (Види Читанка за IV. разр. стр. 5—10.) Ове науке сачињаваю саставни и главни део верозаконског обучаваня и доводе се у свезу са катихизисом, а притом се употребљую као најмоћније средство за негованје благих осећања, и за вршенје добри дела. Осим еванђелске науке, уче се исто тако науке апостолске (IV. Чит. стр. 6) и науке из књига Соломонових и Сирахових, од сваких најмање по 20, које учитель одабере.

3). Библичне Повести. У другом разреду уче се библичне повести старог и новог завета у библичним речма, и то сваке недеље по једна. Од старозаветних учи се 12, а од новозаветних 30. — Старозаветне уче се по ономе, како је у Шк. Листу године 1861. и 1862. приповеђено, а новозаветне по књизи: „Библичне Повести Нов. Завета у библ. речма.“ По реду пак уче се ове старозаветне повести: Створенје света; Први грех и Изгнанје из раја; (Шк. Лист 1861. бр. 37 и 38) Каин и Авељ; Потоп, завет с Ноем, Ноеви Синови и разделенје народа. (тамо бр. 39 и 40; под знаком 5. 6. 37.); — Аврамово изселенје, обећанје Божије; Аврамово миролюбије, Пропаст Содома и Гомора (бр. 40 41 под 8, 9 и 10); жртва Аврамова (Шк. Л. 1862. бр. 1. под знаком 11); Исакова женидба, Јаков и Исав (укратко по ономе како је у Шк. Листу 1862, под знацима 12, 13. и 14.); Јосиф и његова браћа; Јосиф у тавници и пред Фараоном (15 и 16); Састанак Јосифов с браћом, с отцем и смрт Јаковљева (17, 18 и 19); Мојсеово рођенје и воспитанје; Мојсеово призванје чудеса пред Фараоном (укратко) и излазак из Египта (20, 21, 22 и 23 све укратко); Закон Божји, манна, вода у пустињи и остала чуда, до

смрти Мојсеове (25, 26 и 27 све такође укратко). — Повести из Новога Завета уче се ове; Захарија и Елисавета; Благовести и рођење Іоаново. (Библ. Пов. у библ. речма II. изданѣ 1, 2 и 3). Рођење Исуса Христа (тамо бр. 4). Сретење (под бр. 5). Мудраци и бежанѣ у Египет (6 и 7); Исус од 12 година (8); Проповеданѣ Іоаново и крштенѣ Исусово (9 и 10); Прво чудо Исусово и очишћење Храма (12 и 13); Стотников слуга, олуја на мору и узети разслабљеник (бр. 19, 20 и 21); Јаирова кћи и младић у Наину; Избор и имена дванајсторице апостола и њихово посланѣ; Исус нарани 5000 људи (бр. 26 и 29). Усековање Іоана кр. (бр. 28); Преображење Христово; Прича о милостивом Самарянину (36); Марта и Марија (бр. 37.) Прича о блудном сину (43); О немилостивом богатирцу и о убогом Лазару (44); О лудом богатошу, и о Митару и Фарисеју (40 и 45); Исус исцељује 10 прокажених, и благосиља малу децу (46 и 47): Воскресенѣ Лазарево (обширно бр. 51); Марија помазује Исуса, и улазак у Јерусалим (бр. 52 и 53); Исусови одговори Фарисејима; Највећа заповест и беседе о страшноме суду (бр. 59, 60 и 64); Договор старешина', умиванѣ ногу и Тајна вечера (бр. 65 и 66); Исус у Гетсиманији, Јудино издајство; Исус пред Кајафом. Петрово одрицанѣ, Јудино очајанѣ бр. 71, 72 и 73); Исус пред Пилатом и Иродом и осуђенѣ Исусово (бр. 74, 76); Распеће, Последнѣ речи Спасителѣве; Његова смрт, погребење и запечаћенѣ гроба (бр. 77, 78 и 79); Воскресење Христово и јављанѣ Мироносицама (бр. 80 а; и 80 б.); Исус се јавља ученицима, а потом и Томи (бр. 82 и 83); Вознесење Христово (бр. 86); Силазак св. Духа, и установленѣ прве обштине христијанске у Јерусалиму (бр. 87). При учењу библичних повести показује се слике из збирке Anschauungs Unterricht in Bildern. Stndtgart Schreiber und Schiel. IV. V. Главне повести Новога Завета доводе се у свезу с дотичним празничним данима, светковинама, црквеним обредима, духовним песмама и молитвама из Часловца, коих учењ припада такође у науку вере.

II. Српски језик.

а). Читанѣ механично. Чита се цела I. језикословна Читанка; ученици имаю на свршетку године правилно без мућања, течно и с пажњом на знаке застајања читати сваку српску књигу и сваки рукопис. — При читаню механичном треба колико е год могуће настојавати, да деца и разумеју оно

што читаю, али є овде іош єднако прва и главна ствар вештина у течном и правилном читаню.

б). Читанѣ с разумеванѣм. Ово се започне у строгом смислу тек онда, пошто се ученици извештбаю у добром и течном механичном читаню, ков обично бива у трећем месецу, и после се до края године, особито у другом полгодию свойски израђуе. На овай начин читаю се приповедке под бр. 2. 4. 7. 8. 11. 14. 18. 21. 25. 35. 37. 41. 42. и 101; Басне под бр. 45. 48. и 109; Исторична расказивања бр. 83. Кирил и Методиє; 84. Св. Стеван Немања (пе: Дом Божи); 86 Краль Милутин (погрешно стои у књизи св. Симеон); уз то повест о св. Сави, и о Књезу Лазару и о пропасти царства србског на Косову, ков учитель лепо приповедати има. Далѣ из Читанке бр. 96. 97. 98. и 99. Помоћу ових приповедака упознаю се деца с найкрасніим християнским и грађанским врлинама, и из њих се науче понизности, уредности, благоме обичаю, трудољубивости, почитаню старіих, слоги, родољубию, верности к цару и отачбини и т. д. За читанѣ с разумеванѣм употреблюю се и ова дидактична поученя: „Светлост сунца (бр. 19); Одлазеће и долазеће тице (бр. 28); Найболѣ зачине (бр. 30); Моє и твоє (бр. 44); Вртар (бр. 57); Гнѣздо (бр. 61); Две висибабе (бр. 64); Време, годишня времена с разговором о празницима; Дневно доба (бр. 65. 66. и 67); Домовина и Отачбина (бр. 82); Врт (бр. 70); и Животна (79). Од описания читаю се поглавито: Коњ (62); Патка (63); Човек (бр. 103, 104, 105, 106, 107 и 108. Но осим тога имаю се у овом разреду обашка наочигледно упознавати деца са природом, што их окружава, посредством науке гледаня, мишленя и говора, о коіой ће мало ниже реч бити.

в). Наука гледаня мишленя и говора. За упознати децу с природним производима, што се у околини налазе, нуждно є, да се ови предмети деци поєдинце показую, и да се о њима с децом разговор води, те тим да се упознаду с изгледом, величином, боіом, и осталим свойствима и особинама дотичне ствари и с користи, кою од нѣ имати можемо. Овде се дакле продужуе наука гледаня, мишленя и говора, што є у I. разреду започета, и њоме се полаже темељ знаню природописном, природословном и земљописном. За спомоћну књигу при овом послу има учитель: „Велико упутство за предаванѣ букварских наука,“ из ког се брижљиво приправљати и сваке неделѣ по єдну лекцию предузимати има, —

подељно на четири полугаса. Првог полгодиња учи се из науке гледања ово: Домаће животиње, лекција 13. (Подељно на две недељ, єдне недељ само домаће сисавце, успоред с бр. 62 из I. Читанке „Коњ;“ а друге недељ домаћу пернату живину — види стр. 91 и даљ — успоред с бр. 63 из исте Читанке); Дрва, л. 18. — Ово предузети ваља ако є могуће у шуми где има дрва. Успоред иде из Чит. приповедка бр. 48 Липа — Растиње, л. 14. успоред се чита из Чит. бр 4 и 69. Материјали за куће, л. 15. — Здања, лекција 21 уз бр. 82 Чит. — Тице л. 22. уз то се чита из Читанке бр. 15. 28. и 61. Шумске животиње л. 17. Зверови л. 191. уз то бр. 77. Гадови или амфибиє л. 26. Рибе, л. 27. — Другог полгодиња ради се ово: Познаванє свога места и околина места. Ово служи за темељ земљописној науци у нар. школи (види Шк. Лист под. 1865. бр. 15. чл. I.), успоред са читањем из читанке бр. 51. 55. и 56. и с лекцином 30 из науке гледања. — Прва ова наочигледна наука из земљописа, учи се цели месец дана и потом се до краја године повторава. Даље се предузимаю: Пољски усеви л. 23, уз 112 бр. читанке. и ратарски алати л. 24. — Зеље и вариво л. 20; воће л. 28 успоред с бр. 18 и 70; овде се има деци показивати, како се воћке негую и каламе; — шипрази л. 29; ситније животиње л. 31. успоред с читањем бр. 75 из прве Читанке о пчели; цвеће л. 32. — Тело човечије л. 25 успоред са 103. 104. 105. 106. 107. и 108. броєвима из Читанке. Сматраю и разговараю о овом предмету има се најмање месец дана посветити, са особитим обзиром на науке о чуваню здравља и благога обичаја што се у лекцији 25. излажу. — Небо л. 33. успоред с бр. 51. 52. 53. и 54. из прве читанке.

г). Народне песме. Читаю се и уче напамет ове народне песме: Св. Сава; Царица Милица и Владета војвода; свих пет одломака косовских песама; Како се крстно име служи; Пропаст царства српског, и оранє Краљевића Марка. —

д). Писанє. На почетку године поново се исписују потезови и писмена мала и велика зарад дотериваня у лепом писму. Потом се свако послеподне пишу изречения из св. писма, и то само по єдно Еванђелско, или Соломоново и Сирахово (види Читанка IV. први одсек). — Још се сваке недељ по єданпут по диктираню пишу речи и изречения из земљописа и повестнице (види бр. 13. и 15. Школ. Листа). — За домаће упражнење задає се деци сваке недељ да препишу по єдан

маленн предмет из своѳ читанке. — Осим тога уче се првог полгодия писати, познавати и считавати латинска мала и велика писмена, а другог полгодия вештбаю се и у писаню с латиницом онако, као што Хрвати и Срби западне цркве пишу. —

6). Ѳзикословљ. — Распознаванѣ самогласа и суглас а; правилно раставлянѣ речи на слогове; речи просте и сложене; предречице и дометци; имена суштна или именице и код ових род и брой; личне заменчце, глаголи, и код ових лица, броѣви; три главна времена: Садашньост, прошлост и будућност; заповедни и неопределени начин; приложна имена или придеви, и присвойне заменице: мой, твой, свой. Граматично расчлењаванѣ ових делова говора на изреченията што се диктандо пишу, и на неколико предмета из Читанке. Ово се предузима само последня 3. месеца. Осим тога успоред са лекциями из науке гледаня, предузимати валя првог полгодия сваког месеца по ѳдну, а другог по две од оних лекция из науке гледаня стр. 222—241 Вел. Упутства, и тако наочигледно упознати децу с бояма, обликом и свойствима, и радовима. Уз ове лекције врло сгодно даѳ се деци поям о приложним именима и о глаголима.

Ш. Часловац.

Часловац се употреблюѳ за вештбанѣ у механичном читаню и у разумеваню славенског ѳзика, па познаваню молитава и главних псалмова што се у цркви и у домаћой богомольи употреблюю. Главна ѳ цель ове науке пробуђенѣ и снаженѣ осећаня побожности и любави к св. православию. По томе дакле часловац припада у подпуном смислу к науци вере као саставни део нѣзин. —

1. Ради вештбаня у механичном читаню, прочита се за годину дана цео часловац, узимаюћи сваке неделѣ с почетка по ѳдну а после по две стране преко неделѣ, и задаваюћи лекције за вештбанѣ у читаню код куће. При читаню има се особито пазити, да се деца науче у колико ѳ више могуће правилном удараню гласа сходном српском произношаню речи (а не противно, као што се у старије доба учило).

2. За читанѣ с разумеванѣм употреблюю се ови предмети: Царю небесный; Трисвето; Вѣрѫю; Се жених; Иже на всякое время; Владико Боже Отче; Возведох очи мои; Помяни Господи, Глубиною, Со святими упокой; Помяни Господи въ надежди

воскресенія; Спаси Господи люди твоя и др. Боже, боже мой (стр. 16.); Господи услиши молитву мою (стр. 19.); Слава тебѣ показавшему (стр. 20). Благословен єси Христе; Скорое и извѣстное утѣшеніе; Надежда и предстателство. — 16. Помилуй мя Боже (стр. 4); Благослови душе (стр. 33); Хвали душе (стр. 34). Благословлю Господа стр. 36). Блаженства, Предстателство, Всесвятая Троице, Боже и Господи сил (стр. 32). Владико Господи Исусе (стр. 41); 23 Господи возвах (прва четири стиха, и накраю почевши од „Изведи из темници“); Свѣте тихій; Сподоби Господи въ вечерь; и Нынѣ отпущаеши стр. 48); Преславная и Упованіе (стр. 54).

Сви ови предмети протумачени су у Школ. Листу 1859. стр. 438; 353; 449; 599; 614 и 322. и год. 1861. стр. 17 и др. Такође много од овога има разисњено у књижици: Изясненѣ Литургіе вечерня и јутреня. —

3. За ученѣ напамет, имаю се давати деци само они предмети, кои су најпре добро протумачени. Сва деца имаю до 20 маньих молитвица из часловца напамет научити, кое се потом у школи као школске молитве употреблюю, а по учителѣвом упутству имаю их деца и на дому јутром и вечером за богомолю редом употребљавати.

IV. Немачки єзик.

Првог полгодия уче се писати и познавати најпре латинска мала и велика па онда немачка мала писмена, єдна и друга сравньиваюћи с србскима, и изговараюћи их као гласове, дакле l' s' t' sch' a не: „el, esz, te, eszczeha и т. д уєдно уче деца познавати штампана мала латинска и немачка писмена и вештбаю се у считаваню са штица, и из нѣмачког буквара (са србским тумаченѣм) од стране 3—7.

Другога полгодия читаю све лекције из немачког буквара, кое им учитель по упутству у буквару изложеном тумачи. Сваку реч преписую деца немачки с немачким и латинским словима; изнаћу србско значенѣ у приложеном речнику, и науче напамет како немачку реч, тако и нѣно србско значенѣ. Исто тако се и свака немачка реченица из буквара тог прочитати, преписати, превести и научити мора, тако да кад учитель запита, шта дотична немачка реч или реченица значи, дете мора умети казати значенѣ на србски.

V. Рачун.

Прво полгодиє. Сабиранѣ одузиманѣ, растваранѣ, множенѣ и деленѣ напамет у бројном простору од 10—100 понавља се

и вештина у рачуну са тим бројевима код све деце дотерује се, уз то се сваки други дан ради писмено сабиранѣ и одузиманѣ. Овай посао заузима прва два месеца. Множенѣ напамет и на табли, од 1—100 с практичним изученѣм таблице множења и мале питагорине таблице. (Штице XI. и XII.). Деленѣ напамет и на табли у том истом простору бројева. Познаванѣ и написиванѣ броява од 100—1000. — Вештбанѣ у написиваню и подписиваню десетица, и стотина. Прва три месеца употребљује се рачунаљка и штице.

Друго полгодиње. Вештбанѣ у написиваню и подписиваню стотина и хиљада. Сабиранѣ; одузиманѣ, множенѣ и деленѣ напамет и на табли у бројевном простору до 1000 и даљѣ. — Ови послови иду сваки наобашка по єдан месец дана. Деленѣ учи се само с єдиничним делителѣм. (Види Методика рачун напамет III. одсек §. 30—41; и књига упр. у рачуну за сеоске школе §. 1. 2. 3. 7.—28.) — Вештбанѣ у познаваню делова од форинте, центе, фунте, рифа, хвата и осталих мера (види Мет. рачуна напамет §. 43. и Додатак к књиги упр. у рачуну).

VI Појнѣ.

Први месец вештбаю се деца у испеваню' шкале, и уз то повтораваю мелодиє што су у I. разреду учили. Затим уче: Тропар Аранђелски, Ваведенски, Николаєвски, Божићни с кондаком, Богоявленски, св. Іована, св. Саве, Сретения, Часнога крста, цвети, Ускршньи с' икосом, кондаком и стихиром: „Воскресениє твоє Христе Спасе;“ Ђурђевски, Спасовски, Духовски, Иваньски и Петропавловски. Осим тога науче воскресне тропаре 8 гласова, и песму св. Савску.

Крава.

(Єдно предаванѣ из природописа уз Читанку у III. разр. гл. Сомборске србске школе од Ј. Б. учителя.)

II.

(Продуженѣ из бр. 16.)

Пошто се крава са свим подробно опише, онда се истим начином описує коњ, и по овом се личенѣ и различѣ између краве и коња тражи одприлике овако:

а.) Описиванѣ коня и сравньиванѣ с кравом: Коя є животиня налик на краву? Деца ће одговорити: Во. А има л' іош коя? — конь. Е добро! Сад ће те ми моћи лакше казати найглавние делове коня! — глава, врат, труп. Па сад се испитує како сваки од тих делова изгледа, и шта на сваком делу има, одприлике онако, као што є напред код краве поступано. По овом се сравнює крава с конѣм. — у чему є конь налик на краву? — у томе, што се види да подѣднако изгледаю, што се виде на коню многи телесни удови, ков и крава има, н. пр. глава, врат, труп, четир ноге; уста, очи, уши; о б е м а є тело длаком покривено. Из нутра обоє имаю кости, меса, црвену и врућу крв, и т. д. А у чему се разликує конь од краве? — конь има гриву, а крава нема; конь нема рогове, а крава има; у краве су веће уши него у коня; коньска снага лежи у грудима, а кравља у врату, зато се крава у ярам вата; конь има на стопалама копите, а крава расцеплѣне папке; у коня є реп сав од гриве, а у краве само с краја; крава прежива, а конь непрежива и т. д.

б.) Рана. Коя є коньска рана? — (трава, сено, кукурузовина, слама житна и зобна; зоб, кукуруз). — Добро! ал коя є найболя рана за конѣ? — зоб, сено, сечка и трава. какву треба зоб коньма давати? — здраву чисту добро изрешетану, може се и прекрупити ил добро наквасити. Зашто тако? — (више остане у телу иначе изнѣе жива). Добар газда, децо! дає своим коньма мером рану; тако на дан дає 10 фунти зоби и толико сена. Єсте ли чули шта се іош у сено меша? — со. А зашто? — (од нѣ добияю лепу сяйну длаку). Какво треба да є сено? Коя є вода найболя? — (пияћа не сланача). И у томе погледу добар газда се реда држи; он ютром пре, поднем и вечером после ране поји. Какова треба да є штала? — чиста, видна, пространа, сува и промайна. Како треба држати платине, ясле, валов из ког воду пију? и т. д.

в.) Корист. Сад ће нам Миливой казати, од какове нам є користи конь? — (конь оре, врше, вози и т. д.). Конь є заиста човеку од врло велике потребе и ползе. Мало има люди, а да се помоћу њиовом неслуже и неиздржаваю; зато треба на коня врло пазити, чувати га као себе сама. Од ков се године почињу коньй за рад употреблявати? (од треће године, кад на свою снагу стану; єр иначе неваля никад). Како треба с њима у раду поступати? (невала их тући, ни брзо и дуго у раду терати, нити на њих много патоваривати; єр и они се

прекине па пре угине). — Кои люди зло поступаю с коньма? (пиянци). Ови их свежу за стуб крчме и ту дреждећи дочекаю зору; грубияни их бију, а то све неваља, то є нечовечно! — Да шта є найглавније при држаню коня? — С конѣм валя добро и благо поступати, єр онда постане конь миран, покоран; постане сасвим добре ћуди; онда и веран газди буде; — иначе се разгоропади и узіогуни, уѣда, вура се, неће да креће, нит єднако да вози. — Да л' се конь може чему обучити? Би л' знао казати іош кою моћ душе њихове, осим те научљивости? (осетљив є. пажљив, радознао, позоран, частолюбив). Шта раде люди с коньима, кад с пута дођу? Од чега се іош чува конь? Како се именује конь црне длаке? како онај бели? и т. д.

Доста смо се већ о крави и коню разговарали; дај да видимо, шта іош и у нашой србской читанци о „крави" стои. Наћите друго одделењ; брой 51. Какав є ту наслов? (крава).

Учитель. Читай Воине! — (Воин чита све до прва одсека.

Уч. Стани! Шта се онде за краву каже? Шта има доле на ногама? А какви су папци? Шта ради крава с раном кад ю прогута? —

Уч. Нека далѣ чита Живоин! (Живоин прочита други одсек).

Уч. Шта добијамо од краве, кажи Миливоє? Какав є то занатлия „тимар?" (што коже чини). Тај занатлия овде се зове обично „ледер" а у Срему „табак," али најболѣ га можемо чи то србски звати овако: усмар или кожар. Запамтите те обадве речи, па одсада тако зовите ледера. —

Ето дечице ми описасмо краву, проразговорисмо се о њой и читасмо из читанке — а узгред сравнисмо іош краву с конѣм; чули сте іош како валя краву и коня држати и неговати, за моћи се њима што болѣ и дуже користити. Ово треба добро упамтити, и код куће казивати, а кад одрастете и Бог вам да, да можете било краву или конѣ држати онда тако с њима поступајте. —

После овога долази читанѣ и приповеданѣ приповедке, коя є у II. Читанци под истим броєм почевши од трећега одсека изложена. —

Одговор учителя

на писмо свога нѣгдашњег Ученика „Драгутина.“

Премили мой Драгутине,
млади крину из Божјег врта!

Твоје, пуно за мене утѣхе писмо из Пожуна примио сам. И ово колико ме је обрадовало, толико ме је и изненадило. Једног и другог узрок у томе лежи, што ми течаем времена, за једну подпуну годину, још ништа писао нисе. Ово ми је повода дало мислити, да си здраво занят трудом, бавећи се са приуготовљаванѣм за полаганѣ правдословног доктората, и радујем се сине, што си и тай задатак једном већ срѣтно рѣшио. Я ни помислити нисам могао на што год друго, што би ма и најманю сѣнку бацити могло на племениту душу и благородно срдце твоје, које ти у млађаним грудима још живо куца, за сладку успомену нѣгдашњег, око твоје душевне просвѣте отчински лебдећег, учителя твога.

У премилом писму твоме, изливаш благодарна чувства за положени ми труд мой, укореняваући у нѣжном срдцу твоме клицу побожности и благонравия; а ово је сине, за мене велика утѣха! Утѣха ова довољно ме за мой мали нѣгдашњи труд награђује. И обратно: награда ова увѣнчава труд мой у томе, што сам срећан и спокоян у старости, те у миру са задовољством проводим, од превѣчности изброєне и за живот опредѣлене ми дане.

Душо! твоје је писмо пуно врлина и лѣпе материје, на кою одговарати треба! Зато ћу га и на двѣ части подѣлити морати. У првой части одговараћу ти на твоје писмо у обште; друга пак част садржава ће одговор относно жељи твоіой, о науки християнской. И желио би сине! што болѣ могу са одговором моим, да задовољим љубопитство твоје.

I.

Уздижући мене мили Драгутине! у живим топле благодарности изражама, узвисио си себе, и танкост виспрених, душевних и сердечних чуства твоих, силно си објаснио. Ако мени која добродѣтель и која похвала припада, што сам благо сѣме сѣући, труд мой полагао, да у младо срдце твоје религиозно

чувство засадим, и ту га укорених; то се заиста и теби за не маню добродѣтель приписати има, што си га у благу землю побожне ти душе примио, гди є очевидно сто пута богатіим уродило плодом. Слушаюћи рѣчи учителя твога, слушао си рѣчи самог св. Апостола Павла, кои се у писму своме на Євреє овако изражава: „Повинуйте се наставницима вашима и покоравайте се; они бдію о душама вашима, желећи одговор дати, да с радошћу то чине, а не уздишући.“ (Гл. 13. сх. 17.)

Слушаюћи моє на твою собствену срећу односеће се рѣчи, сазидао си себи дом у духу светом, под кога є кров, спасаваюћи нас Господ, главу свою подклонио; а у овом опет блага душа твоя вѣчно спасеніе налази. Дом овай добродѣтели у души твоіой, у коме се Господ настанио, знай, да ти га є Господ и сазидати помогао, пак због тога, нитко га више ни порушити не може, као што и св. мати црква поє: „Ако Господ несазида дом добродѣтельи, заман трудимо се; а душу нашу покриваюћи нитко неразори град.“ Свету ову храмину сазидану помоћу Господа у блаженой души твоіой, споређуєм я оной притчи искупителя рода човеческог у св. Евангелию Матея, гди вели: „Сваког оног, кои слуша рѣчи моє и испуњава их, уподоблявам я мудроме мужу, кои є дом свой на каменитой стѣни назидао, на кои падаше киша и потопляваше га вода, дуваюћи вѣтрови удараше пањ и он се обдржа; ер є сазидан био на тврдом камену.“ (Гл. 7. сх, 24—25.)

Сазидао си дом добродѣтельи у благой души твоіой, ово послушношћу, кою си мудрим и отчинским савѣтима наставника и учителя твоих, при ученю страних єзика и школских предмета, покланяо; ово силом преимућства, коє си християнской науки над свима другим наукама отдавао; ово посматранѣм природе, коя є заиста по твоме изказу: Огледало, на коме супрот маленкости твоіой стои створитель вселене и срдцевѣдац наш Господ. Како све ово, тако и дѣплома докторска, не само да є задовольила любопитство моє, о твоме, и у той струци наука, учињеном успѣху, него є іошт отчинской и искреной жельи моіой савршено одговорила. Ово ти са усхићеним срдца мога задовольством изисняваи.

Али чедо! поред свию ових на похвалу ти душе служећих добродѣтели, іошт єдна те особито краси, а та є: „Признаванѣ и благодарност према учителю твоме.“ Ово ти є светиню душе твоє силно обасяло. Ту се показало сине! да є измећу множине ученика, око коих сам толико исто, колико

и око тебе труда полагао: „Много било звани, а мало избрани.“ (Мат. гл. 22. сх. 14.)

Немислим за све, кои учитељима благодарност явно неочитую, да су и неблагодарни. Не, они могу у срдцу благодарни бити, но са ћутањем само ограниченост ума свог показую; показую да нису духовно узвишени, но колико земна само низко пред очима имаю, толико дакле умом и схваћаю. „Духовно узвишен само, — духовна цѣнити разумѣ.“ Ово не моѥ собствене, но твоѥ похвале ради овдѣ напоминѣм; ѳр си жељи Спасителѣвой сходно одговорио, уподобивши себе ономе ѳдном између десет прокажених, кои се сам повратио, да благодари Господу за изцѣленіѥ. Тада га ѥ Господ запитао: „Небияше ли вас десет, па да гди су іошт девет? (Луки гл. 18. сх. 17.)

Благодарност ѥ велика добродѣтель; неблагодарност пак найцрньій порок у очима свѣтом евангелске истине просвѣштеног свѣта. Неблагодарност према своим наставницима и учитељима ѳст грѣх смртни и неопростителни, као што нас учи морално богословіѥ, ѳр се противи закону десетословия.

Найбогомудрији међу апостолима Павле, кога св. црква похвалом вселене назива, у писму своме Солуњанима, да благодарни према учитељима буду, овако препоручуѥ: „Молим вас браћо! познайте оне, кои се за вас труде и предстоѣћи вам у Господу наставляю вас; и имайте их у преобилној любави за дѣла њихова.“ (I. Гл. 5. сх. 12.) А у писму на Ѳвреѥ вели: „цѣлуйте све наставнике ваше.“ (Гл. 13. сх. 24.)

Ово св. Апостол пише, као ученик небесног учителя; као Апостол Христов, кои се сав учителю своме посветно, и кои ово говорећи, имао ѥ пред очима неблагодарност Ѳврејску, према учителю свѣта. —

Но ово говори он и као учитель, кои ѥ учећи народ распространявао науку божанственог учителя нашег; па поганике и язичнике на вѣру християнску обраћаюћи, ниѥ се больой наградии ни надати могао, до оной истой, кою ѳ и вселене учитель искусно. И заиста круном неблагодарности, и вѣнцем мученичества увѣнчан, горку чашу грозне смрти испити мораде.

Нек се нечуде дакле они добри учитељи, кои мѣсто благодарности, — неблагодарност од људи искусити мораю. Проучимо само повѣстницу свѣта, пак ћемо видити, да су найревностнији учитељи, найзаслужнији за отечество мужеви, за добра дѣла своя, главом платити морали.

Први на земљи мудрац, Сократ, како є прошао са животом своим? како Іулій Цезар, Цицерон, Сенека, Праведни Аристид и многи други, кои су за род и отечество заслужени били? Ови примѣри засвѣдочаваю истину оних рѣчих; „Неблагодарност є награда свѣта.“

Ако итко дакле сине! то заиста учитељи благодарност заслужую, ма да труд њихов свагда и није найбољим успѣхом увѣнчан. Они благодарност заслужую по томе, што дужност свою равностно и точно извршую. Они науку свою предаю написану не чернилом, но духом Бога жива, не на скрижалима камена, но на скрижалима срдца. (II. кор. Гл. 3. сх. 3—5.) Учитељи благодарност заслужую баш ако се у свачему жељна цѣл свагда и непостигне; єр се ово учитељима за зло приписати неможе; но онима, кои животиньским начином живот проводећи, оскверњую благо сѣме разумне човечије душе, произвольним своим неваљалством. Овдѣ не разумем дѣцу, но одрасне ученике, кои се онако владаю, као што их є вѣшто перо панчевачког г. дописника у Србобрана брою 68 и 69. описало.*) Ови младићи неће да чую мудрог старца Гелерта рѣчи, кои овако говори:

„Ich bin ein Greis, der nicht vergießt,
Daß er einſt jung geweſen iſt;
Ich liebe Jünglinge die wiſſen,
Daß ſie einſt Greiſe werden müſſen.“

Неће да чую Єклисиаста (Гл. 11. сх. 9), кои говори: Весели се младићу у твоіой младости, и нек ти є срдце добре волѣ у годинама твое младости; но у сред твог веселя незаборављай, да є рука каменосѣчца можда већ изсѣкла плочу, коя ће іошт у овой години твой гроб покрити.“ (Из слова преосвештеног Евгенія, Архіепископа Астраханског, у књижици „повѣст о првом вселенском сабору“ печатаног).

Учитељи обично по могућству душевних сила своих приносе умни дар на жртвеник просвѣте ученика своих, па због тога дарователя пре, него и сам дар благосиляти треба. Дар овай спада у круг дѣла милости духовне, кои се свагда даровима милости тѣлесне предпоставляю. Ал ипак заборавити

*) Да л' су уредници срб. листова овай допис врлог г. сачинителя проучили, па ако су, зашто га по жељи, нѣговой, а на корист младежи, дакле на корист будућег Србства єр на млађим свѣт остав, не препечаташе? Застава, Напредак па и Београдске новине, треба ово да учине.

не треба, да ѳдни и други благодарност заслужую, ма да се духовна пића, по преимућству светиње своѳ, свагда тѣлесной предпоставља. Сами слепци наши пѣваю, да треба почитовати ранитеља, као и родитеља. А да какву благодарност треба онима да отдамо, кои су живу свѣтлост зажегли у души нашой, коя ће овога па и послѣ овога свѣта ясно свѣтлећи, свѣтло и безсмртно име за нама оставити.

Небесни учитель наш учи нас, да будемо мудри, као змия, а цѣли као голубови. Науку ову, у нѣке ѳ люде сама природа улила; у нѣке пак поставляю учитељи и писци различних моралних књига ову, за сретни основ земнога живота; за основ вѣчне славе у болѣму свѣту, у величественом Сиону божиѳг града горнѣг Ѳрусалима, кои ѳ основан у небесном раю, небесног истока.

Знам да ћеш ме запитати млади крину из божиѳг врта! а кои су то люди, кои су овога свѣта сретни, — и кои се вѣчноме животу надати могу?

Они чедо! кои су са своіом судбином задовољни, — сретни су они, кои у дане печали своѳ, кад им ѳ душа притиснута свакояким црним слутњама, и кад им горке бриге са очню сладке санке разтерую, имаю у себи самима довољне саветнике, па са тим нелишаваюћи се потребних средства, за свою собствену утѣху, — повраћаю спокойство души своіой, тіи се вѣчноме животу надати могу. Такове не наводи отчаяние на завист, омразу и подобне незгодне пороке према людма, кои од њих болѣ живе, и од коих би с правдом или неправдом помоћи изгледали.

Надаюћи се сине! да сам дужности моіой задоста учинио, завршуѳм прву част писма мога; а у другой трудићу се у погледу на науку християнску, да задовољим любопитство твоѳ. Здравствуй Драгутине, нѣгдашњем Учителю твоме.

На вѣнцу Фрушке Горе 1. Мая 1866.

Школске вести.

УЧИТЕЉСКИ ЗБОР. У Темишвару држан ѳ 22 Августа о. г. први учитељски збор под председаваћем преч. г. проте и окружног школског надзорника Василия Табаковића, а у присутству свештеника учителя и школских старателя из округа темишварског. Госп. председник отворио ѳ збор подужом беседом, у коіой ѳ разложио шта су учитељски зборови, и шта се кроз њи постићи намерава, пак напоменувши

како остали народи с кима живимо неуморно раде на просветном пољу, коме є раду єдини и найтврђи основ: добро уређана народна школа; навео є да и нама тим путем поћи и све силе напрегнути валя, да моћи се успоредити са другим у просвети напредним народима. —

Збор єдногласно уважи овай предлог, но уедно примети, да ће састанци ови теретни бити станю чланова збора због трошкова путних, и тако би заключено, обратити се с молбом на в. кр. угар. нам. Савет, да би се обштинама наложило, да путни трошак давати имаю свима онима кои на учительске зборове долазе. (Саобштено).

ПРИПРАВЛЯНЂ ЗА ВАСПИТАТЕЛЬКЕ И УЧИТЕЛЬКЕ. За учинити задоста прекой потреби и приправити женске наше за васпитателъке у учителъке, започета су 25 Юлия на св. Анну педагогично-дидактична предавания у србском учительишту Сомборском. Приправница има шест, од коих неке већ имаю дозволенъ од кр. нам. Савета угарског за приватно полаганъ учительског испита. Досада су оне врло добро у наукама напредовале, и надати се да ће све у станю бити до свршетка идуће школске године учительски испит положити.

ПОКЛОНИ УЧЕЊОЙ СЕ МЛАДЕЖИ СРБСКОЙ. Његово Високопреосвештенство Г. Лукиян Николаевић Владика Горњокарловачки имао є милост поново наредити, да се о његовом трошку младежи србской што се у реалкама Петриньской и Госпићской учи, Школски Лист од почетка ове године шалѣ. — На овом племенитом дару, у име дотичне младежи и њихових вѣроучителя Преосвештеном добротвору младих учећих се Србаля найтоплия синовня благодарност овим се изявлюе.

ПОПРАВКА. У I. писму из Кіева, што є у 14. брою Шк. Листа печатано увукле су се две погрешке, єдна є на стр. 217, где валя овако поправити: „Семинария се учи 6 година (а не 7), а за ступанѣ у семинарию припремаю се ученици у духовном училишту, кое се зове „бурса“ и то би се могло споредити са нашом дольном гиназиом.“ Друга є погрешка на стр. 218, где овако поправити валя: „Обично на бдѣниама у академиской цркви служи Архимандрит са шест свештеника и два ил три ђакона, а гдекои пут служи с Архимандритом до 12 свештеника.“

☞ Овим се отдужуємо онима, кои су за ланьску целу годину бившем уредништу Школ. Листа платили.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 19. У Сомбору 15. Октобра 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

Школски Лист се опетъ у невољи налази, због маленог броја предплатника. Ово је већ четврти број што на штету своју издајемо, а овамо близо 500 предбројника има, којима се Лист од Јануара месеца најуредније шаље, а они нам с предплатом још од првог полгодија дугују. Шта више чујемо, да гдекои читатељи држе, да се Лист овај трошкомъ фонда Школ. Листа издаје и да се њима безплатно шаље. Изјављујући овим да Школски Лист о трошку уредника на свет излази, и да осим предплате ниодкуда никакве помоћи нема, умољавамо све благоизбране обштине и п. н. Господу, која нам дугују, да се што скорије отдуже, ер неће се моћи унапредак овај Лист точно и на време издавати, ако од предбројника барем толико новаца непримимо, колико је за подмиривање трошкова нуждно.

Педагогичне искрице.

Васпитање младежи најглавнији је посо у породици и најглавнија ствар у држави. Гарве.

Валяна наука и васпитање најболя је приштеда и економија, а незнање је опака ствар, која сваку землю и државу најскупље стаје. Смит.

Васпитање младежи треба да је прва и најважнија ствар у држави и прва брига владара и његових саветника; а где није ни владара ни саветника, па до кои час ни те државе бити неће. Виланд.

Ваљано изображенѣ народа то є основ за мир народа, за срећу државе, и за сигурност престола. Глуп є народ као успаван звер, кои слепо бесни кад се узбуни. Изображен народ пази веру и закон и правду, он є вредан и поштен у сваком раду, и пази владу као чувара своєга благостања. Неизображен є народ поводљив за сваким лукавим и поводљивим букачом, те сам се превари и преваран буде. Нема благостаня народу без изображеня и без добрих народних школа.

Без ваљаних наука и без строгог характерног васпитања, не може данас никои народ дуго ни постояти некмоли срећан бити. Оставите децу без науке, па ће бити туђе слуге и робови; а подигните школе и научите млади наштай мислити, и научите га да позна право достоянство људско и да га уважи, па никоя на свету сила неће бити кадра тай народ сломити.

Педагогия несме бити сматрана као пришивак уз другу науку, она несме ни уз филологию ни уз теологию ил политику тек као под наям стояти, него мора имати своє собствено домостройство и мора бити солидно намештена и опремљена. Воспитанѣ и наука младежи ниє узгредан посо и задаћа, и дегод се ово за узгредан посо сматра, тамо лежи изображенѣ народа дубоко у блату трулих и смрдљивих поглавичких глава.

Воспитатель и учитель има на то иђи и свима силама на томе радити, да иђгов ученик изађе врстнии него он, и зато ваља найотличние за учителѣ и воспитателѣ узимати.

Учитель и воспитатель треба да има отачко срце према деци, треба да зна, да є он на место оних, кои му децу поверише. Он не сме на себи никое погрешке имати ни трпити; не сме ни онако озбиљан бити, да децу застраши, ни немаран, да му обезобразне, да га неби са оног омрзла, а са овог презрела. Он нетреба ни о чему толико са децом да говори као о том: шта є пристойно, добро, лепо и поштено. Квинтилиян.

Найтежи є посо у васпитаню одржати дете у покорности и опет му непорушити характера.

При одгаяню талената главно є правило: покажи лепе племените и велике слике, и покажи их лепо и племенито, па онда ништи од детета све, само не оно, што превазилази иђгове снаге.

Што є интелектуално изображенѣ оштрије, тим валя морално да є важније, єр само интелектуално изображени може часом да изађе найнеправеднии и найневалялии човек, почем своим надмашующим разумом више оружя има, да другима шкоди. Аристотел.

Нема сумнѣ, да се деца међу собом много брже нађу, и да дете од детета далеко пре сваку науку прими, него од стариега човека. Песталоци.

Ми не умемо себе ставити у дечию сферу; ми не умемо у њиове идее да уђемо, него их силом увлачимо у своє а оно є главније од овог. Русо.

Од васпитаня женскиня зависи васпитанѣ народа, почем су оне матере народа.

Од женског воспитаня зависи наше социялно станѣ много више, него што би човек мислити мого. Научите девойчице већ, да буду чуварице простих нарава и радљивости и штедљивости у кући и любави свега своєга, пак ће ове врлине одма и на мушки пол прећи.

Од изображене жене има корист муж и породица, родбина и цела околина, све уз ню изађе лепо и племенито, а уз неизображену подивля и пропадне све.

Коя є іош дететом уз божю реч у божѣм страху одрастла, та ће и свою децу и своє млађе тако одранити.

Данашньи токорс отмѣнии люди васпитаваю своє ћери у найдублѣм материялизму, смишляю само на добру продаю, па купац нек после боде очи, и нека гледа, како ће се одржати.

Данас се више непита за девойку, ел' смерна, кућевна, ел' одрастла у запту побожности радљивости штедљивости, него се тамо казує, како зна играти, рисовати, свирати и певати, материньи єзик мешанѣм страних речи кварити, француски брбляти и у сваки говор плести се.

Нека наученици уче єзике ков хоће, за девойку є ученѣ туђег єзика увек пониженѣ и на срамоту, ако коя макар и у страной земльи туђим єзиком говори а не своим.

Што се вас тиче (вели Периклес женскима) ево вам савет у неколико речи: отимайте се, да се отликуєте оним својствима, што су само вама дата, следуйте вашой урођеной смерности, и држите за свою найвећу хвалу, кад вас найманѣ свет по свои усти разноси.

Ње изврсност поједиих ученика и вештака и њихових ремека, него степен изображења, што га има маса народа у свом обртаю са светом показује вредност и достоинство, које кои народ међу осталима на свету народима има и заслужује. Од његових основних школа даје се увек на сигурно заључити на степен његовог изображења.

О предаваню науке християнске у основној школи.

(Од Паје Јанковића свештеника у Срб. Итебеју.)

Основне школе главни је задатак, да васпита светој цркви добре и ваљане християне. Решење овога задатка тиче се душепопечителя, кои у школи извршује катихетску дужност тако исто, као што се тиче и самога са декретом снабдевеног учителя. Душепопечитель обвезан је по високоме позиву свом, да обучи народ истинама вере християнске; ер доиста само њега тичу се божественога искупителя и учителя тешке оне речи: „Шедше научите вся языки;“ — а васпитателю народа или учителю припада по самоме имену његовом том у део катихетска дужност, нити може он ту себи одтуђити; ер прави васпитатель, прави је отац деце, која су му поверена да се за њих брине; и ако се неуморно труди, да задане благословима свете вере и благодетнима наукама њиним мекане и неоскврнене груди, зашта је онда подобан самоме душепопечителю у ономе месту, камо га је благи промисао определио.

Издавна призната је истина та, да децу у школи не треба само учити, но и васпитати. А да се ова двоиака цель постигне, нуждно је да се споразуму свойски они, кои се у двоякоме томе смислу око деце труде.

Сам је Бог тако наредио, да су родитељи први и природни васпитатељи деце. То је истина додуше; но испуњаваю ли они тай велеважни позив свој? поред сваке добре волје могу ли они често задоста да му одговоре? А зар не примечавамо често на жалост нашу, да су ладна она прса за веру, из коих би требало да извиру добротворни и топли зраци њени? па зар невидимо и то, где помодно васпитање мутно

бојдише злим претеће облаке на друштвеноме небу нашем. Богме тако є, и таква є то истина, као што є истина, да сунчани зраци грею.

Све ово очима пратећи, чия є најсветија дужност да безнравствености той на пут стане? Ко треба да просипа истине вере, те да се исправи криви правац тай? Заиста нико други, него душепопечитељи и учитељи. Како душепопечитељи чине своє у овоме погледу? — Слава вредним! — Ал да треба и учитељи, и колко треба они ту да приносе, да видимо. —

Наставленя у верозакону єдина є цель та, да се обогати ум светим истинама вере, да се задане срдце нравственим осећанћем; да издействує, да деца осећаю себе за живе чланове св. майке цркве; па и кад елементарну школу изуче, да се повере св. цркви с готовошћу и тврдо и верно, да их она у животу руководи брижљиво.

А треба л и учитељи да се труде око постизаваня виспрене ове цельи? треба дакако; єр за єдан и два часа прекоседмице врло мало може нарадити и успети катихета; — треба дакле да га подупре учитель и подпомогне у постизаваню горнћ цельи. Оно стои, да би требало да предає науку о вери и са овом у свези библию, и науку о црквенима обредима, само катихета епископом на то опуномоћен, али не може се, нит є у реду, ниє ни слободно да се том дужношћу плеће катихете са свим отерети. Нека зна сваки учитель, да му є задатак, да посредує око тога, како ће религиозне истине прећи у практичан живот ученика, и тек око тога трудећи се, могу од користи бити катихети они часови, коє учитель на повтораванћ науке християнске редовно и точно обраћа.

Као год што є потребна у землю баченоме семену, да изникне, и богато уроди, осим топлоте и светлости сунчане и благословена киша и роса: тако исто треба и речи катихетине да понови учитель више пути, кад се хоће пожелћнога успеха да донесу. Ако є у наведеноме сравненю катихета топлота и светлост сунчана, коя осветлює ученицима смисао и охотно разгреява и запламћує млада и мека срдца да љубе Бога паче свега, а ближнћ своє као сами себе: онда учитель кои повторава науку християнску битће оно, што є благослованосећа киша и опоравляюћа роса, коя є по обилату жетву тако исто нуждна као и сунце.

Тврда є истина, да повтораванћ одвећ велику ролу игра

при предаваню у елементарној школи. У тој је школи повторавање једно од поглавитих средства, и чинитеља предавања. Вишепутним повторавањем дете све боље и јасније свађа, дође до боље готовости и вештине у оном, што је на памет научило; сам предмет укорењује му се све дубље у памети, и постане као нека духовна својина његова. А из свега тога произходи то, да у учитељеву важну дужност спада предаваље, односно повторавање науке христијанске. Нехтети, уклонити се, извинити се — за учитеља нема места ту.

Ако запитамо, шта је циљ на повторавање катихисиса опредељених часова? наћи ћемо, да је циљ та, да учитељ проникне, јесу л ученици разумели, јесу л сватили оно, што им је катихета толковао? да дозна даље, какав је утисак учинило толковање катихисиса на душу њиову? какав је корен ухватило у срцу њиовом оно, што су напамет научили? осећаю л скроз оно, што знаю? и јесу ли кадри топло и ревно да пристану уз оно, што им је ум помоћу памети присвоио.?

А да учитељ повтори са успехом оно, што је катихета предавао и толковао пште се пре свега, да је учитељ добар и валян христијанин, да носи у себи чисто уверење о истинама и правилима свете вере; треба жива вера да му греје груди; да скроз осећа оно, што повтораваюћи предаје, и да побожним животом и живим примером својим сваки дан потврђује пред ученицима оно што им говори.

Учитељ треба да је двопшом више богобојазлив, нег ма кои други човек; ер можеш дивље зверове питомити, можеш бити добар мајстор, све да ниси добар христијанин; можеш бити добар трговац, валян адвокат, продрзљив војник, а уједно и добар христијанин не.

Учитељ и катихет нека служе за огледало онима, кое учи; нек је огледало у говору, учтивости, у љубави, у вери па и у чистоти; ер писме, реч, ништа друго није, него у срдце ученика посејано семе, кое само онда никне и плода донесе, кад га огреје топлота валянога примера. Најлепша наука без дела, празан је блат. Мудри Фенелон каже: „дела далеко боље действују на срдце и на душу ученика, него речи.“ Кад се ученици науком христијанском једном уче, а друго виде, навикаваю се тим, да држе благочестије за неку лепу церемонију, а добродетељ за непрактичну идеју.

У смотрењу обучаваља у науци христијанској строга је

дужност учитељева, да трудољубиво приуготовљ ученике за оно, што ће катихета првом приликом предавати. Што се тиче тога приуготовљења, не мислим да учитель напред води ученике у науки християнской; ер то има да чини само катихета као прави предмета учитель и толкователь. Учитель несме надићи у томе смислу катихету; он само протолковано повторава, и препрявля срдце ученика, да лакше прими оно, што ће катихети првом приликом предавати. А у реду є тако да буде; ер као год вешти баштован што найпре прекопа и ограбуля землю, кою нисли семеном да засеє: тако и учитель има да приуготови землю (нарав и срдце ученика) кою хоће катихета семеном да засеє. У овоме смислу найцельисходние испунява учитель свою дужност онда, кад удалява од ученика све, што би пазньи њиовой могло сметати при ученю по себи одвећ абстрактнога предмета. Ако далѣ, оне задатке, кое є катихета разтолковао, и оне кое є дао да се напамет науче, прочитава с децом али тако, да су у одговорима цела питаня повторена; ако им протолкує смисао кое речи, кою деца неразуму; и ако на последку сасвим отчински пробуди позор у деци на важност долазећега часа, кои є катихети определѣн, и ако их примерима из црквене повестнице и приповедкама доведе у тако расположенѣ душе, да єдва могу да дочекаю час, кад ће чути из уста катихетини спасоносну науку свете вере и истине њие. Осим тога може се постарати за какво парче за читанѣ, кое би ту добро дошло, па и за какве сходне стихове. Више пути довольна є єдна єдина реч, да задобиє важност код ученика оно, што ће се у напред толковати, шта више, често пробуди се само любопитство у деци да што ново чую; тако би се од прилике имало приуготовлявати.

А да повторованѣ буде од успеха, треба учитель да буде у школи кад є час катихетин; од части за то, да присутствиєм своим пробуди у деци ту помисао, да є наука християнска свакоме на свету без разлике нуждна; од части да се стара са почитанић диктираюћим последом мир да одржи у школи; озбильним мигом своим разсеяне на укочену пазню и друге узнемируюће на мированѣ опомене; од части да сам научи каквим примерима разсветлює катихета поводние текстове каквима сравненияма краси предаванѣ, како развия га и доказує; али поглавито за то, да усвоивши себи вероучителѣв начин предаваня, све из уста нѣгових чувено, у своє време тим целисходние у првобитной форми повтори, и правоме вероучителю

подобно владати се зна. Поступанѣ учителя и катихете треба да є у подпуноме сагласію. Учитель мора лекцію, коју катихета зада, оним истим начином повторити и слишати, коим є начином сам катихета развио и претресао. Треба дакле ту у школи да є учитель, кад є ту катихета, да не би приликом повтораванја и слишанја изкривио смисао науке христијанске, ил да не би питао децу оно, што чула нису, и тим забунио их. Учитель треба охотно да пази на предаванѣ катихетино, и на напредованѣ нѣгово у том. Нека прилѣжно забележи себи главне точке предаванја катихетинога, нек забележи себи, како є катихета употребио єдну и другу повест при разсветленю каквога става? како є разложио, како є и чим є — ако є потребно било — метнуо пред очи ученицима какво ново понятиє и пр. и пр.

Валяноме учителю нек ниє срамота што за себе забележити из предаванја вероучителѣвог; што више, то спада у похвалну ревност нѣгову. Из вероучителѣвих уста има се, дакако, свагда чути лепа наука христијанска; єр исключиво та уста хране ню и чуваю. Пропао є онай учитель, кои се далѣ више не учи. Све зна само єдан Бог. И кад мудри философ смерно признає да ништа, разуми: мало, знаде; онда слободно надати се могу да нећу увредити ни єднога паметнога, безпритрастнога човека, кад рекнем, да и учитель незна свашта, и да он заєдно са ма како валяним свештеником има чему до гроба научити се. Где благословено сунце благочестија не сяе, помрчина є тамо у срдцима, ялова є тамо душа човечија, па баш и поред свеколикога напредованја у свима другима наукама; — єр као што се раздвоити неда воспитаніе од наставленија, тако треба да є спољна наука о вери са прочима наукама. Добро є рекао єдан паметан и побожне душе човек, да наука без вере ниє од користи.

При повтораваню науке христијанске спада у учителѣву дужност и то, да ону лекцію, коју є катихета протолковао и задао, деца на време науче. Треба науку христијанску учити; и то є тако исто нуждно, као што є нуждан несак и креч и вода зидару, да му се каменѣ држи; тако є нуждно, као што є нуждан ваздух дисаюћем телу. Али овде желим да се забележи, да као што є тело мртво без душе, тако исто да не важи ништа оно, што деца напамет науче, а непротолкує им се та ко да разуму, и да к срдцу приме. Учитель дакле утврђує, науку вероучителѣву кад пита децу о оном, што су од нѣга

чула, и том приликом по вероучителю опет им каже, што нијесу нимало или што су слабо схватила; и на то пази јако, колко више може; а доцније опоминѣ их сваком удесном приликом на оно, што су напамет научила, и где год треба, за примере узима.

У погледу на оне, кои іошт читати незнаю, најболѣ одговорићеће учитель дужности повтораваня, ако слѣдујући начину предаваня катихетиног, прегледаюћ с њима иконице старога и новога завета; поучи их оном, што им є катихета задао; а онима, кои већ добро читати знаю, даѣ сходно упутство, како треба задати текст научити, и у своє време преслиша неколико больих, па те преслишане пусти да даю питаня другима ученицима; а у већима разредима већ се ише, да се деца навикну из књига да се уче; на кою цель треба им дати у руке катихисис, и библичне повести старог и новог завета. Правцем ових црквених књига напредує катихета толкујући и удесним примерима из њих разсветљујући предузета питања. Кад им протолкує науку християнску, а он тражи што слично по онима књигама, и покаже ученицима, да већа част от оног, што су чули, има у нутра у тима књигама, у питаньма, одговорима и засебнима одломцима. И кад є тако омилио науку за ученѣ, научи є и он сам; а то му є од преке потребе. Да се подужи комади лакше напамет научити могу, раздели их учитель на више делова, чита их с њима, мрачно понятиє, ако се кое појави по начину катихете из нова им разясни; и примети л, да већа част ученика разуме ствар, а он им мете на срдце, да код куће то напамет науче.

Али има код ове точке предаваня іошт нешто што заслужуе, да се забележи. Имаде учителя кои држе, да њима ниє нуждно да знаю молитве, науку християнску, и библичне повести. Такови нека чую у кратко само толико: И сам учитель треба добро да зна све оно, што натерує ученике с правом озбильношћу, безпристрастном љубавю, — и ако є потребно — и отчинском строгошћу да уче; єр неби зар иначе лако пала деца на ту помисао: кад є та наука тако нуждна, коя нам се предаe, зашто ю незна и сам учитель на памет? па какво би слѣдство било учителѣве леньости? било би то, да би се у деци укоренило іогунство спрам ученя најполезније науке; — да — и сам би ауторитет учителѣв страдао тим.

Са предаванѣм науке християнске и повтораванѣм њним

скончане су и ове преконуждне потребе: да говор и катихете и учителя буде што простїи, и природнїи, одпочетка па докрая ясан; и да се лако разумети може; єр ако ћемо дати за право мудроме Квинтилияну, кои є рекао: „онай кои говори, треба тако да говори, како ће га сваки разумети;“ онда толико то већма важи за учителя, кои има посла с децом, у коє су душевне силе неяцке, слабачке и врло ограничене, и коя треба да сисаю млеко као што вели св. апостол Павле. Потребно є далѣ, да учитель говори мисли и ради онако, као што деца мисле говоре и раде; треба пак да снисходи њима тако зато, да му деца речи разуму, мисли свате, и да добию волѣ; и то є све тако нуждно, да без тога катихету и учителя чисто себи представити не могу. Особито кад катихета учи, треба да узме у призрение неяцке силе ученика, треба брижльиво да се стара да себи присвои дечїи єзик. Употребляванѣ новых и туђих речи прекраћиванѣ окончения, изостављанѣ єдне и друге целе речи и прекраћиванѣ текстова, све то само отешчава а не користи учителю. Али као год што с єдне стране судим, да брижльиво теба избегавати изражае пукопаорске и покућарске; тако с друге стране држим да ниє уместно, да катихета и учитель приликом предаваня употребльую биране, китнясто извезене речи, и дугачке периоде; — катихета и учитель треба да се уподобе морскоме гиюрцу, кои се пушта на дно мора, не да тамо остане, но да тражи и наће бисера и драга камења, па не тамо да мане, но да собом изнесе горе из воде. Нека говоре учитель и катихета деци као што приличи: простодечински; нек говоре разумително, кратко, ясно, любко; нек говоре точно и отворено; па онда добар стоим да ће их деца разумети.

Довде сам сасвим напросто изрећао, што треба да чини катихета, а поглавито учитель око предаваня науке християнске у елементарной Школи, ако благи читатель ових редова пазльиво промотри и усвои разяшнѣна мнѣния: онда ће се прса моя напунити усрећаваюће радости; па сад само іошт єдну.

Почем є свакоме наставленю и васпитаню басис верозакон, и из овога произлазећа нравственост и почем посредством васпитаня и наставляня долази човек до благостаня на овой страни гроба а до вечнога блаженства тамо од гроба: трудимо се онда да одомаћимо обоє у

срдце и у душу старано нашем воверене дечице, и тако делаюћи, однегаваймо из дорашћуюће младежи ревностне християне и яке тако, да их у животу неће залюляти моћи никаква бура, никаква непогода, и кои ће кад устреба и живот да пожртвую за веру свагда готови бити, а да тамо горе награду приме.

План ученя

У СОМБОРСКОЙ СРБСКОЙ ГЛАВНОЙ ОСНОВНОЙ ШКОЛИ

за мушку децу (за 186⅞).

(Продужено.)

ТРЕЋИ РАЗРЕД.

I. Наука христ'яиска.

Ученѣ Науке Христ. у овом разреду састои се из читаня и толкованя недельних и празничних евангелия, из библ. повести, средњег катихизиса, толкованя ектения, читаня и толкованя псалтира, часловца и црквених песама, и из приповеданя о св. угодницима Божимъ кое се све єдно с другимъ у свезу доводити има.

1. Читанѣ и толкованѣ недельних и празничних Евангелия. Од недельних Евангелия предузима се сваког понедельника по єдно а у остале дане испитива се, и то овим редом: Нед. 19. (Лук. зач. 26.) „Ꙗкоже хощете да творатъ вамъ человѣцы“. Ово после толкованя уче сва деца на паметъ. — Неделя 20. Младић у Наину; 21. О сеячу; 22. О немилостивом богатирцу и о убогомъ Лазару. 24. О Іаировой кћери; 25. О милостивомъ Самарянину; 26. О лудом богаташу; 27. О исцеленю недужне жене у суботу; 28. О великой вечери; 29. О десеторици прокажених. 30. О богатом младићу; затимъ пред частни пост долазе евангелия. О Закхею; о Митару и Фарисею; о блудном Сину; о страшном суду; и на беле покладе: „Ꙗще wпⷭтите“ (Мат. зач. 17). Ово последнѣ учи се напаметъ. — Осим тога у све оне седмице кад є недельно Евангелие повест, има се преписати, протолковати и у славенском тексту напамет научити по єдно веће или два маня изречения из проповеди Іисусове (Мат. Гл. V. VI. и VII). — Празнична Евангелия читаю се и толкую уочи дотичног праз-

ника, и на сами празник и то: на Ваведеніе, Николь данъ Први и други дан Божића, на нову годину, на Богоявленіе, и на Сретеніе. — Другога полгодия читаю се и толкую за време целог великог поста Евангелия: Великог Четвртка, Страстна Евангелия и Евангелие воскресно, што се на велику Суботу о служби чита. — И за то се време из првог Страстног Евангелия учи на изуст главна наука Христова о любави к ближњему и о пошиљаню св. Духа, као: Заповѣдь новꙋю даю вамъ да любите дрꙋгъ дрꙋга. — ѿ семъ разꙋмѣютъ вси яко мои ученицы єсте, аще любовъ имаите междꙋ собою. — Сїа заповѣдаю вамъ да любите дрꙋгъ дрꙋга. Аще мїръ васъ ненавидитъ, вѣдите яко мене прежде васъ возненавидѣ. — „Егда же пріидетъ Оутѣшитель єгоже азъ послю вамъ ѿ Отца, Дꙋхъ истины иже ѿ Отца исходитъ, той свидѣтелствꙋетъ ѡ мнѣ.“ — После Ускрса читаю се и толкую евангелия овим редом: Први, други и трећи данъ Ускрса; На Неделю Томину, Мироносица, о Разслабљеномъ, о Самарянки и о Слѣпоме. на Спасов дан, у неделю Отаца I. Сабора, и II. дан Духова; Затим долазе Евангелия от Матеја по недељама после Духова, од коих се читаю и толкую ова: Нед. 1. „всякъ иже исповѣсть ма;“ 2. Призванѣ првих Апостола. 3. „Обѣтиницѣ тѣлꙋ єсть око.“ Ово се учи и напаметъ. 4. О исцеленю стотниковога слуге; 6 О исцеленю разслабљенога (узетога). 8. Исус наранює 5000 люди. Іош се толкує на дотичне празнике Евангелие што се чита на Ђурђев дан, на Иванъ дан и на Петров дан, а испред ферия школских Евангелие о Преображеню, на благодарению о царскоме дану, и Евангелие што се чита на служби за упокой и на опелу.

2. Библичне повести. Повести старозаветне од створеня света до Мојсеове смрти повтораваю се првих 10 недеља, уз то се учи сваке недељ по єдна старозаветна повест у библ. речма по ономе, како є у Школ. Листу године 1862. написано. Уче се пак овим редом: 1. Улазак Израиљтяна у землю обећану, (Школ. Лист год. 1862. приповедка 28. стр. 235. само у кратком изводу); 2. Гедеон (29. стр. 245); 3. Или, нѣгови Синови и Самуил (31. стр. 263); 4. Саулово царованѣ, и Самуил помазује Давида (у кратком изводу, по припов. 32. стр. 266, и 33 стр. 275); 5 Давид и Голият; Давид постає царем (34 стр. 276, и 35 стр. 294); 6. Давидов грех и каянѣ (36 стр. 29) 7. Авесаломова непослушност, (37 стр. 313). 8 Соломонъ и прво зиданѣ храма (38 и 39 стр.

314 и стр. 329). 9. О разделеню царства, о пропасти Израильског, и затим Јудиног царства и о одведеню у робство Асирско и Вавилонско (само у неколико речи, по малој Свештеној Истории; види Шк. Л. 1862. пред приповедкама 46, стр. 375, и 47, стр. 390.). 10. Пророк Данил и три младића (48. стр. 393). Данил у лавовској ями (49 стр. 393). 11. Повратак из робства (у кратко, види бр. 50 стр. 408). Јуда Макавеј (прип. 52 стр. 525).

Ових 11. библ. повестй имаю се учити од окт. до пред Божић, Потом се уче новозаветне повести, а на краю другога полгодиа придодаю се још и ове старозаветне повести: О пророку Илии (41, 42 и 43 стр. 340, и др.); о Єлисеју (44, стр. 358); о Јони (45 стр. 359); о Товиту и Товии (46, стр. 375), о Елеазару и Макавејским мученицима (51, стр. 422). —

Библичне повести Новога Завета, што се у III. разреду уче, овде се повтораваю уз то се чита и текст Славенски из дотичних Евангелиа. — На ново се уче у III. разреду још и ове Библ. Повести почевши од крштења Исусовог; Први ученици Исусови (11). Прва проповед у Назарету (16). Приче о сіячу, о куколю у пшеници, о зрну горушичном, о квасцу о благу, о бисеру и мрежи (27); о невалалом слуги (34); избор 70 ученика (35); и слепи од рођења (38). После повести о уласку Христовомъ у Јерусалим придодаю се ове библ. повести: Усахнула смоквица (54); прича о два сина (56); и о невалалим виноградарима (57). Исусови одговори Фарисеима, и принос удовичин (59 и 61). Приче о 10 девоика и о талантима (62 и 63).

После воскресења долазе овде ове нове повести: Исус се явља на путу у Емаус (81); Исус на мору Тиверијадском (84). — После повести о силазку св. Духа и о установленю прве обштине придодаю се још ове повести: Исцељенъ хромога и проповеданъ апостолско (88 и 89); гоненъ апостола (90); избор првих діакона (91). Првомученик Стефан (92); обраћенъ Павлово (93). Додатак о апостолима у кратко (види стр. 173—178). Новозаветне Свете Књиге и њихови писатељи (види исту књигу стр. 178—179). —

3. Евангелске науке у изреченима уче се овде на славенскомъ єзику са српским толкованъем, као што є под 1 назначено. — При писаню диктанда употребљою се Соломонова и Сирахова изречења и савети Товитови. — Ови се у свезу доводе са дотичним местима у катихизису. —

4. У овом разреду предаѳ се катихизисъ, али се не учи од речи до речи, него по ономе начину, како ѳ у Шк. Листу год. 1860, Символ вере протолкован. Ученици имаю књигу: „Средњи Катихизис за православна народна училишта у Бачкой Епархіи.“ Уз то се повтораваю све молитве из Малог Катихизиса и из Часловца што их деца у II. разреду учише, заѳдно са значенѣм ових, и упућиваньем како се имаю те молитве при домаћой богомольи употребљавати. — Наука о св. Тайнама учи се обширније, особито о Каяню и Причешћу. — Ектеније што се на св. Литургіи читаю разяснюю се по књизи: „Изясненіе св. Литургіе.

5. Жития и дела св. Божіих угодника приповедаю се пред дотичне празнике, и потом се ученици испитую из њих. Уче се пак у овом разреду: Жптіе Матере Божіе с значенѣм празника: Мале Госпоине, Ваведения, Благовести, Сабора Богородичног и Велике Госпоине. Повест о изналазку частнога крста; О св. Стефану Штиљановићу, о св. Димитрію, о св. Николи, св. Василію, св. Сави, св. Ђурђу и Кнезу Лазару.

II. Псалтир.

1. Вештбанѣ у механичном читаню, с правилним и српском уву прикладним ударанѣм гласа.

2. Читанѣ с разясняванѣм, и доводенѣм у свезу с науком вере, предузима се па овим псалмовима. 1, 8, 14, 18, 19, 20, 22, 23, 33, 50, 83, 84, 90, 91, 92, 100, 102, 109, 111, 115, 142, 145. — Псалмови ови протумачени су понайвише у Шк. Листовима 1859, 1860, 1862, и 1864; у колико то неби било, послужуѳ се учитель при толкованю преводом Г. Даничића. — При разясненю псалма 33 у Шк. Листу год. 1862, показан ѳ начин, како псалме предавати и са осталим наукама у свезу доводити ваља. Учитель има особито око тога настојавати, да се читанѣм и ученѣм псалмова на васпитанѣ срдца дечіеѳ, и на подизанѣ благих осећаня подѣйствуѳ, и да се деци моленѣ Бога по псалтиру омили. Свако дете учи напамет по шестину од ових псалмова, кои се найпре разясне. — Сва деца повтораваю молитве из Часловца, као што ѳ горе напоменуто.

(Продужиће се.)

Одговор учителя

на писмо свога негдашњег ученика „Драгутина.“

II.

Драгутине, Драга Душо моя!

Позван чрез доброту твою, да Ти на сва у Твоме писму изложена у критичном виду одговорим, у првој сам части доста обилато пробесѣдио, сад пак у овој другој трудићу се да у погледу на науку Христіанску обећану задаћу — мою достаточно рѣшим. Али, пре него што се упустим у сам претрес предмета науке Христіанске, имам Ти приметити, да изражај онај у писму Твоме: „Обзнаними кривца светотатства овог,“ могао є изостати, и са овим се блажим замѣнути: „Кажи ми Отче! до кога мислиш да є та кривица?“

Дакле сад к ствари.

Вѣруєм Ти сине! да си при ученю науке Христіянске, талент Твой слабо развити могао; єр є наравно, на низком степену богословских наука засаћен. И сам чесће о том размишљаваюћи кога да окривим, до крайности сам тѣрао, па на послѣдку сам се запитио, и одговор на жалост! са тежком мукомъ у себе прогутао. — Тугальиво є дакле сине! оно у твоме писму на мене стављѣно питанѣ, тугальиво и претугальиво, особито пак у данашњѣм положаю моме. Истина є сине! да летаргія обузима члѣнове писати имаюће науку Христіянску; али управо ово треба на чисто да изведемо, кои су ти члѣнови? При питаню овом, двояки нам се члѣнови свештеничког реда на углед стављаю, и то єдни духовног, други пак свѣтскога чина.

Слушай сине! како о овом светом предмѣту разговараю православни свештеници. Први бесѣде: „Они, кои требаю катихисис нека га и пишу.“ А требаю га светски свештеници! Они, по своме положаю на академіама, лицеима, полугимнасіама, гимнасіама, предуготовничким школама и реалкама, катихисираюћи плату вуку. Од њих стављѣни су гдѣкои и у ред државних чиновника. По воєной крании на шеширу златне ките, а на поясу златне ресе носе, на послѣдку им є и старост са годишњом пензіом осигурана. Штогод досад црковног и богословског написаног имамо, све су нам калуђери написали. Право є дакле,

да и светско свештенство штогод напише; а найнуждніе є оно да израде, што им є хлѣб насуштни.

Пастирска богословія каже, да є прва и найглавнія дужност свештеничка учити. Ово є ученѣ опет троякога вида. Прво се извршує са школске катедре, гдѣ свештеник као школски катихета наставляюћи пунонадежну младеж, у омиљѣной Ти науки Христіанской, учи ю истином Богопознанію и Богопочитанію, да би порастла у благонравію као „зрно горушично“ Мар. гл. 4. сх. 31. па да би благонадежних одрастли наших душе хвалиле Господа, и хвалећи га пѣвали му за цѣло врѣме живота свога, сбог получених совршених дарова, коє вечером, ютром и у подне получаваю од подателя вѣчног благослова. Друго се испуњава са свештеног у цркви амвона, с' кога свештеник, слѣдуюћи рѣчма небесног учителя свога, кои га, препоручуюћи му проповѣд слова божіег у св. Евангелію Мат. (глава 5. сх. 13. и 14) назива: солю землѣ и свѣтом міра, с кога свештеник велим, са односителним примѣтбама на начин живота повѣрене му пастве, словом исправля недостатке њене. Мирски свештеници дакле треба да просвѣте људе са науком своіом, како ћеду увидити добра дѣла њихова и прославляти Отца, кои є на небеси Мат гл. 5. сх. 16. Треће пак цѣл свою онда постизава, кад душепопечитель примѣрним собственог живота свога поведењем неоскверњує благо сѣме разумне човечіе душе, и кад са тим неугашава светлост узаимљѣну од пламена огненог єзика; но управляюћи добро живот свој, побѣђує найвећи труд коме по светињи своіой као што св. златоуст каже: „равнога нема.“ Пак онда показуюћи са тим вѣру од дѣла свои, показує науку над свим наукама, и найвише знанѣ преко све мудрости. Па несаблазняваюћи никога немора се бояти да ће му при ученю нѣговом праведно смѣти ткогод казати: „Врачу изцѣли се сам.“ Нити ће се бояти оне пресуде у св. Евангелію Мат. гл. 18. сх. 6. да обѣси жернов оселски себи о врат и потоне у пучини морской. Они треба са добри дѣли да предходе; єр св. Яков каже: „Видите ли дакле, да се чрез дѣла оправдава човек, а не само чрез єдину вѣру.“ Па после, као год што є тѣло без духа мртво, тако є и вѣра без дѣла' мртва. Писмо 2. сх. 24. 26. Рѣчію, треба да точно испуняваю ону заповед, коя вели: „Образи бивайте стаду!“ — Ове све три дужности неизключиво обвезую парохиялног свештеника. Пароxіални свештеник дакле треба свагда на уму да има оне св. Златоуста рѣчи, кои вели: „Немислим да ће их много быти међу свештеницима

кои ће се спасти; но више ће њи погинути. Њиова ѳ дужност дакле старати се како ће чрез науку Христіанску, чрез проповѣд слова Божія, и собственим живота свога понашанѣм, изчупавати и своѳ собствене душе; а и душе других грѣшника из челюсти пакла и из бездне неразкаяности. Из изложених дакле овде узрока: „Дужност ѳ њиова без сваког противорѣчія постарати се за списанѣ катихизиса и науке Христіанске.“

Парохіално свештенство на ово одговара: Они, кои имаду супремацію над нама; имаю и надзор над црквама и школама, надзираваюћи треба ове недостатке да увиде, па потом и изправе. Недостатак ѳ у врло спрченом, ограниченом и неразвѣзном образованю предмѣта науке Христіанске. Тай дакле треба разпространити, из шкодљивих и узких граница разпустити, па развити образованѣ његово на темељу богословских обширних наука, систематично написаних, те тако подпуни алат майстору у руке предати, од кога се захтѣва, да ради чисто и савршено свой занат. Каже се: „Нема заната, без доброг алата“ И послѣ поред доброга алата, кои неби хтѣо дужности своіой задоста чинити, тога найпре опоменути, послѣ изобличити, казнити, премѣстити, па на послѣдку богме и званія лишити. Са найтопліом благодарноћу признаемо да су стари калуђери штогод ѳ за цркву досад нуждно било, списали. Али и са найвећим усрдіем желимо, да и данашњи калуђери свакой моралной и просвѣтной оскудицѣ у православной цркви доскоче. Ово им Бог у грѣх неби уписао; света би им мати црква због тога достойну награду пружала, а и ми би им благодарити обвезани били. — Ово би они требали и због тога да учине, што су сретни те више и времена и средства зато имаю. Имаю кньижнице у Карловци, и по сви скоро Манастири, ков неоцѣњена сокровишта богословских предмета у себи садржаваю, и ков су они богоносни отци, пастири и учитељи црковни написали, кои су као свѣтила небесна ученоћу своіом свѣтлили на истоку и западу. Ако и ѳсте држава старост нѣколицине нас само са нѣколико стотиница и осигурала, сво мирско свештенство нема право на благодѣяніе ово. А и за оне саме тако ѳ ограничено и незнатно, да онда, кад по немоћи на то спадну, и поред нѣга ће горку и чемерну старост проводити. — Напротив пак манастирско свештенство служећи Богу и цркви, у томе ѳ сретном положаю, до вѣковѣчно свой цѣли доходак ужива. — И ово свештенство нетреба никад са ума да смеће оне св. апостола рѣчи, кои говори овако у писму своме к Тимотею гл. 3.

сх. 1. „Вѣрно слово, аще кто Епископства хощетъ добраго дѣла желаетъ.“ Па описујући све добродѣтели, којима треба да є украшен Епископ између прочег вели у сх. 3. „Епископа подобает быти учителя.“ Ови дакле, који се желе овога свѣта у срећи прославити, дужни су се и за бољи свѣт, у коме их божија вѣчна слава очекує приуготовити. Приуготовити се пак могу са ученѣм себе и други. — Ученѣ писмено, далеко є већег замашаја; него устмено, особито сад у ово врѣме, кад є и више и ниже свештенство на обитаванѣ у једном мѣсту ограничено, па не иду по старом апостолском начину проповѣдати вселеной. Мастити ови прεемници богомудрих апостола треба да пишу, и по рѣчма св. апостола Павла к Тим. гл. 3. сх. 15—16. да нас науче, „како треба у дому божіем живити, који є црква Бога живога; ступ и утврђенѣ истине.“ Они треба да спишу науку християнску, па у њој да нас науче, како ћемо исповѣдати велику благочестія тайну, како ћемо дознати, да се Бог явіо у плоти, оправдао у духу, показао анђелима, проповѣдан био међу язичници, вѣрован у свѣту и вознесао се у слави. Они треба да пишу, па списанія њіова разтрубиће се чрез пастирску свиралу духовног, словесног стада христове цркве по свој православія вселеной. — Далеко су чувена, широко виђена, високо прослављена, а низко обгрљена и на срце притиснута писма „Муравѣва и Александра Стурдзе,“ ових руских књижевних апостола. Ови и овим подобни надати се могу, да ће им владика свети и непорочни рећи: „Чадо воспріялъ єси благая твоя въ животѣ твоем,“ то єст, ову си славу іош за живота твога заслужио, уђи дакле и наслађавај се лицезрѣніемъ Господа твога. Мирско дакле свештенство тога є понизног мнѣнія, да желећи митром крунисати главу и скиптром правленія управлати цркву, буду достойни прεемници богомудрих апостола и великих Іерарха црковних, па због тога држи да њима по превосходству припада право списати катихизис. И ово дакле с правом од њи очекує у толико више, што им жели, да поєдиноме од њих Господ у своє врѣме рекне: „Знам твоя дѣла и трудове, и у моє си име трудио се.“ —

Ево сине, како се о том препиру православни свештеници єдног и другог реда. Ал' немисли опет, да они посве ништа за цркву нераде. Морам ти примѣтити, да се гдѣкои од њи отликую у списанияма и проповѣданю слова божия, ово сачињаваюћи оригинална слова; ово пак преводом из разних црквених писаца. Нѣки су списанія своя већ и на свѣт издали, нѣки опет преко

сто табака за печатню готових имаю, коя су ово у цркви; ово у разним другим приликама, и у јавним скупштинама говорили; но лишени новчаних средства „за печатню преправна," без и најманѣ кривице своѥ у затвору стеню. Труде се дакле и отликују по гдѣкои свештеници из обоѥг кола. — У новиѥ доба и свѣтско свештенство наше, почело се у књижевној радњи отликовати, и то послѣ смрти Митрополита великог „Стратимировића" — кои ѥ за нашу цркву и просвѣту врло сяйне заслуге себи стекао; но кои, Бог нека му души у грѣх не упише, на то ѥ тежио, да свештенство, и то своѥ собствене фамилиѥ ради, више се са материялним пословима занима; него са просвѣтом. — Под Митрополитом „Станковићем," рода гениј почео ѥ главу свою подизати, но овог првосвештеника господство, за кратко траяше. — „Раячић," незнам, како ћу да се у истини изразим, а да не оскврним светињу почитања оног, ков сам обвезан моме негдашњем благодѣтелю с благодарношћу отдавати. Овай Митрополит а послѣ и Патриярх, доброг ѥ срдца био, но поред тога и поводљив. Он ѥ велико повереѣ полагао у околину свою. Чешће ѥ наговорен од другога какав налог на свештенство издао, а послѣ опет од трећег наведен, сам ѥ од тог одступао, и подчињним да га неизвршую повода давао. За црквене се ствари како тако старао, ал за српску народност био ѥ стуб непоколебимиј, кога никакви политични виор ни уздрмати, а камоли из темеля потрести немогаше. Бог нека му души вѣчно спасеѣ даруѥ. Њему ѥ мило било чути, да се когод од клира у књижеству труди и отликуѥ; но наговорен лако ѥ издао окружницу, с коиом ѥ књижицу ту или забранио, или гледао да иой припадаюћу цѣну њену побиѥ. —

Овде ћу ти Драгутине! сад на оно да одговорим, што велиш у писму твоме, да ѥ: чрез летаргію писати имаюћих чланова науку Христіянску, образованѣ њено занемарено, и да ѥ та света наука битност своју преживила. Ако су многи, нису сви чланови цркве летаргіом обузети. Ево ти дакле живи примѣра: Послѣ оних политичних вихора, коих се млада клица у год. 1848. у тробојној застави засаѣеној руком несташних бунтовника, у кралѣвини Угарској, Италіи, па и у самом Бечу, код браће Миклова и Сеплова, на свето-стефановој цркви виорећи се показала; послѣ истих политичних бура, Његово Високопреосвештенство Епископ Бачкій Г. „Платон," списао ѥ три ѳдан од другог обширнія за три разне школе Катихисиса, коя су се њеко врѣме и по срѣмским школама предава-

ти почела; но на єдаред злобна парка, пресѣче ни жицу, и да се од далѣг предавања престане: „црна наредба стиже!!!“ — Зашто є то покойни Патріарх учиніо? да ли є он то учинио због тога, што є своіом собственом догматичном науком и способносћу превидио несавршенство истих Катихисиса? или га є любов према особи писца на то навела са обичним изражаем: „Нећеш баш свѣтлити! Ал тако є сине! нѣки од нас видећи га поклонисмому се! а нѣки посумняше се ово учинити. (Мат. гл. 28. сх. 17.) А зар се ніе могло на оном већ лепо подигнутом темелю за основне школе, и далѣ за више школе надзидати?

Сад ти іош и то примѣчавам, да наука христіянска ніе никако битност свою, благодаримо Господа преживила, єр Спасітель каже: „Небо и земля имоидут, а словеса моя неимут преити.“ Ніе се наука христіянска преживила: Она є вѣчна наука, коя є и од вѣчног учителя основана. Преживио се дакле само Синодални Катихисіс, кога є неумрли „Архимандрит Раић,“ на велику и опасну по нас претню од стране владе и нѣног у синоду присутствующег Комміссара 1774, кои є римски Катихисіс у цепу имао и са налогом да га нашим Архіѣрејима на силу наметне, ако за 24 дана по догматима наше православне цркве Катихисис несачине. И овај дакле кратки синодални Катихисис, са оним преосвештеног г. Платона Катихисисима замѣнути треба у нижим класама. За више пак разреде стара се маленкост моя, єдно руско дѣло да преведе.

Г. Гавріил Архимандрит, сад Високопреосвештени Владика Шабачки у младој кнежевини Србској, са преводима своима у књижицама: „Повѣст о првом и втором вселенском Собору“ 1855. у Земуну печатанима, появіо се као нѣки феномен небесни, у књижеству богословском, па у мѣсто хвала да му се рекне, завист у мало равну пресуду гореописаних Катихисиса и над њиме неизрече. — Ми пак, не само да се побуђеним налазимо, томе високодостойнику црковном и врѣдном радину у винограду Господњем явну благодарност пред лицем свѣта изразити; но іошт га и найпокорније молимо, да и они 6 књига од Алекс. Стурдзе списаних, поред ове прве: „Писма о дужностима свештеничког чина“ преведе, и као найдрагоцѣнији адњар клиру нашем повѣри, с коима ће се при предаваню и учительи св. Богословіе ползовати, и млади предуготовници, за званіе духовног пастирског учителства, са драгоцѣностима овима, у струку њиову спадаюћима, точно

упознати; и с коима ће послѣ душепопечительству њиовом повѣреној им духовној пастви од велике моралне користи бити; па увѣрени о знању своме, поуздано ће стадо своѥ духовно са овим св. писма рѣчима тѣшити моћи: „Небојсе мало стадо; ер ѥ изволио Отац дати Вам царство.“

Ово пишући, држим да ніѥ нуждно много рѣчи о том проспипати, да тог високодостојника црквеног на то замолимо, у толико више, што му у дужност спада, ово започето дѣло довршити; а показао ѥ у превосходном смислу, да за то довољно душевне снаге, обилног знања и вѣштине има. Овдѣ ћу да се изразим са рѣчма безсмртног Мушицког:

„Нетреба тай огань небесни у теби огнѣне пище!“

„Примѣр бити ћеш и другим!“ — А ако га ѥ нанешена му неправда, од чіѥ год стране, од започетог рада на далѣ уздржала, треба оно на памети да има. „Великих ѥ духова свойство — неправде презирати. И да завршн са рѣчма митроносног пѣвца:“

„Благо томе, Вишнѣга кой под
свесилним щитом блиста, и труда свог
ужива плоде, мили Владико!
Утѣху ти ми у себи тражи.

Покојни парох Ирижки Іосиф Горяновић, слободно ѥ превео псалтир на српски, па због печатнѣ, од духовне власти нѣке ѥ неугодности претрпио. Но овоћу ћутанѣм прећи, ал ипак у овом дѣлу „Др. Іован Субботић,“ као бранитель, благодарно ст заслужуе.

При заключеню писма мога, мили Драгутине! почем сам ти узроке укратко навео несавршеног Катихисиса, обнадеждавам те, да неће іош дуго загребачке академіе Катихета и нѣму подобни за Катихисисом лелекати, надаюћи се, да ће найвиша духовна власт Катихисисе Преосвешт. Г. „Платона,“ у манѣ разреде увести, и да ће се наћи ткогод, ко ће се и о Катихисису за више разреде постарати. Па ово кон у дело приведу, са пуним правом надати се могу да ће се после смрти њнове, на њима оне Сирахове испунити рѣчи: „Тѣлеса њиова у свѣту погребена бише, а имена њиова живе у роду; премудрост њиову приповедаю люди, и похвалу њиову исповѣда црква.“

Сад ако мислиш да писам у овом предмѣту довољно задовољно љубопитство твоѥ, потруди се у Фрушку гору у

св. обитель Н. дођи, гди ћемо се обширније проразговорити и гди те жељно очекује.

На вѣнцу Фрушке горе 15. Маја 1866.

Твој негдашњи учитељ.

Школске вести.

ДОБРОТВОРНИ ЗАВЕШТАЈ. У Панчеву преминула је 29. Августа о. г. госпођа Марија удовица Лазара Драгићевића у 60. години старости свое. Њен муж био је родом из Босне, у младости сиромах трудом и чуванѣм подигао се тако, да је после био отличан грађанин и трговац, и оставио после себе г. 1856. знамените имањ супруги своіой, одредивши богате дарове црквама, болницама и сиротињи. Покојница била је од рода Срданаца из Панчева, после мужа живила је као смерна и побожна удовица 10 година, и кад іой је време дошло да пође на истину, оставила је после себе красне задушбине, коима је постала добротворка свога места и целога Србства.

Од имања свога богато обдаривши најпре мужевлѣву и свою родбиву, завештала је она саборној Панчевачкој цркви 5000 Фор.; задушбини свог мужа цркви св. Ђурђа на тамошњем гробљу 6000 Фор.; сво остало иманѣ што по исплати легата' остане, одредила је на подпору сиромашне српске православне деце. Иманѣ ово износи на 10,000 Ф. а. вр. Извршитель завета Гд. Петар Михаиловић адвокат опуномоћен је од завештателке, да управља овом закладом, и да наређује, ко ће унапредак њоме управлати.

У похвалу покојнице на укопу њеном 30. Августа о. г. говорио је врстни свештеник Панчевачки г. Василије Живковић надгробно слово, кое је недавно у Панчеву путем печатњ на свѣт изишло.

Врстна ова жена српска своіом племенитом задушбином оставила је након себе вечити спомен у народу српском. Нека се на ню угледаю сви они богати људи и жене у народу нашем, кои немаю од срдца порода, па нека дарежљивом руком од пропадљивог блага, ког немогу собом у вечност понети, осниваю добротворне заводе, стипендије и катедре за ученѣ и васпитаванѣ мушке и женске младежи наше, за приправлянѣ врстних учителя и учитељица, за сачуванѣ и васпитаванѣ свештеничке учитељске и остале сирочади и т. д. — Свештеници, лекари, адвокати и местне старешине, кои имаю уплива моралног код оваковних, временитих лица; нека за дело савести узму препоручити им осниванѣ оваких по народ најкористніих задушбина, коима се Богу најболѣ угодити и најкрасніи спомен оставити може·

НАУКА ХРИСТИЯНСКА. Пре неког времена ревностни наш старина Преч. Г. Павле Николић прота Карловачки сачинио є књигу под насловом: „Наука Християнска састављена из повести Старог и Новог заветa.“ Књигу є ову издао на свѣт врстни Карловачки грађанин Константин Станковић. Цена јој є 40 новч.

УПРАЗДНЂЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Осѣку место учитељице у девојачкој школи с платом 525, и с правом на мировину толику колика є плата. Од просительнце ште се вештина у срб. и у немачком єзику и у славенском читаню. Молбенице се одправити имаю до 1. нов. на протопресвитерат Осечки а управљене имаю бити на Архидиецезу Карловачку.

У Темишварской Епархіи упразнѣна су четири чисто србска учитељска места и то: У Црној Бари, плата є: 85 фор. а. вр. с ливадом и баштом; 36 пож. жита, 18 пож. кукурузa, 25 фунти соли, 12 фунти свећа, 3 хв. сламе 1 хв. дрва, и слободан стан. — У Пардању плата є: 126 ф. а. вр. 2 и по ланца ораће земљ; 40 пож. жита, 20 пож. кукуруза, 50 фун. соли, 17 фунти свећа и слоб. стан. — Фенлаку плата є: 336 фр. а вр. слоб. стан и 8 хв. дрва за школу и учитељв стан. У Срб. Арадцу плата є 120 Фор. а. вр. 4 ланца ораће земљ, 100 □ хв. баште, 30 пож. жита, 15 пож. кукуруза, 15 пож. єчма, 50 фун. соли, 12 фун. свеће, едно свињче, 4 хв. сламе, 2 хв. дрва и слоб. стан. —

Молбенице за сва ова 4 места имаю се поднети што скорије ч. консисторіи Темишварской.

ПРИЛОЗИ НА ФОНД ЗА УЧИТЕЉСКЕ СИРОТЕ. На фонд за учитељске сироте приложили су у Неузини: Г. Іован Шлезингер трговац 24 кр. Гђа Фанika нѣгова супруга 20 кр. ГГ. Франьо Новаковић бележник 10 кр. Ђуро Микшић племић 1 Фор. Коста Миливојчев трговац 40 кр. Свега 1 Фр. 94 кр. — Прилоге ове скупио є и уреднишству Листа овог прислао г. Дим. Давидовић учитељ.

НОВИ ЧЕСКИ БУКВАР. Госп. Билка школски управитељ у Ческој одредио є две награде од 100 и од 50 Фор. за оне кои найбољи буквар Чески саставе. Прву награду добио є Госп. П. Резач, адругу Г. Г. Резач и Булир. — Тай награђени буквар већ се штампа у Златноме Прагу о трошку Госп. Билке, кои є на издаванѣ ове школске књиге 800 фор. одредио.

РУСИНСКА ПРЕПАРАНДІЯ У ЛВОВУ имала є 82 ученика од кoих су 27 смештене били у учитељской семинарiи где су њих 20 и с раном снабдѣвени били; осим тога неколико приправника уживаху

месечну подпору у новцу. На учительску семинарию троши се годишње око 3000 фор. што родољубци русински прилажу. У Лавовској епархіи има већ до 1200 Русинских школа ков прилично напредују, а напредовале би и већма, да су учитељи боље наплаћени.

Предплатници Школског Листа.

„Правымъ подобаетъ похвала:“

Св. Писмо.

I. У БАЧКОЈ.

У Сомбору. Г-Г. Антоније Коњовић вар. земљомер, 2 фр.; Гедеон Леовић адвокат и шк. старатељ, 2 фр.; Сима Костић катихет, 2 фр.; Васа Бикар земљ. притежатель, 3 фр.; Ђ. Теодоровић уч. 3 фр.; Јов. Белајски уч. 3 фр.; Н. Томић уч. 3 фр.; Срб. Читаоница, 3 фр.; Сида Веселиновић ученица, 1 фр.; Прока Манојловић уч. 2 фр. —

Осим тога шиље се неколико примерака познаницима и пријатељима из почитања на дар.

(Продужиће се.)

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА. Г. Н. Кириаку у К. За преч. г. Архимандрита 2 фор. примљено у име предплате од 1. Априла до 30. Септембра.

Општини села Визића у Срему. У име предплате за ову годину 4 фор. и у име дуга пређашњем Уредништву за Шк. Лист од прошле год. 2 фор. исправно је примљено.

Општинама Путиначкој, Краљевачкој и Мадо Радиначкој, Предплату на целу ову годину с 12 фор. исправно примили смо. —

Преч. Г. С. О. Шк. Управителю. у Б. Е. С' благодарношћу признае ово Уредништво, да сте Ви као свагдашњи предплатник овога Листа не само за ову годину, него већ и за будућу 1867 годину предплату исправно и у напред послали. Скорим ће те се уверити Господине, колико учитеља, Директора Пароха и Општина Лист овај држе. Изјаву вашу, да неки од млађих учитеља у тамошњем краю не знаю Метода, необдржаваю часове школске и неће да се уче него у лењости време проводе, признаемо за уместну, уверивши се доиста на самом делу да је код неких учитеља, па на жалост и међу млађима, тако као што ви описусте. За досадашње нема другога лека, него правда и правица при намештаню а не непотизам пријатељство и друге недозвољене околности, затим строги надзор и дисциплина, па кои се учитель неваљало влада и немарљиво дужности одправља, ваља га после прве и друге опомене звања лишити. На избор младића, кои у приправнички завод ступаю пази се, а пазиће се и много строжије, чим их доволан број буде овамо долазно. —

Писмо из П. Примићемо у Лист.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 20. У Сомбору 31. Октобра 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

План ученя

У СОМБОРСКОЈ СРБСКОЈ ГЛАВНОЈ ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

за мушку децу (за 186⅞).

(Продужено.)

ТРЕЋИ РАЗРЕД.

III. Српски језик и стварне науке.

1. Читанје, и стварне науке. Усавршаванје у течном и правилном механичном читаню, с обзиром на знаке застаяня и вештбанјем у спуштаню и подизаню гласа где треба.

Читанје с разумеванјем, са изразом, и правилним ударанјем гласа. Разговаранје о прочитаноме, и изводенје науке из онога, што се прочита. Другога полгодия вештбанје у лепом или естетичном читаню. —

За читанје употребљава се „Друга књига о језику и читаню," и то првога полгодия читаю се моралне и историчне приповедке и природописна описания из царства животињског, а другог полгодия предмети кои спадаю у познаванје земље и најглавниих природних појава, и описания из царства растињског и рудног.

Од приповедака за разумљиво читанје, приповеданје, и доведенје у свезу са науком вере и благонравности употреблюю се ове: Бр. 2. Труд и у њему постоянство; (види Школ. Л. 1861.) 6. Благодарни дивак; (види Шк. Л. 1861.) уз то за оснаженје благих осећаня читаю се и уче песмице: бр. 7. Мој

Ангел Хранитељ и бр. 8. Утѣшеніе; — Бр. 7. Честност носи благослов; 13. Благодарни Син с дотичним изреченијама из св. писма; 17. Избављени калфа (види Шк. Л. 1861. по томе начину израђују се и остале приповедке); 19. Казнѣно сребролюбіе; 29. Благородно дело; 32. Христ. обштина; 39. Поштен човек држи реч; 41. Верно паракуварче; 47. Обраћени младић, (доводи се у свезу с науком о св. тайни каяња) Приповедка под бр. 51. а Божіой помоћи у нужди — почевши од трећег одсека. — Бр. 113. Обраћени Црнац.

Из повестнице чита се: 118. Іисус Христос; 119. Петар и Павел; 120. Разорењ Іерусалима; 121. Обраштай Славена у веру Христову успоред са приповеданѣм житија св. Кирила и Методија (види: Пријатель Срб. Младежи год. I. бр. 5. ст. 73). — Бр. 122. Св. Сава; пред овим броєм учи се по приповеданю учителѣвом: Сеоба срб. народа из Бойке у садашнѣ землѣ (Шк. Л. 1859. стр. 510); Срби постаю Християни стр. 538). Стеван Неманя (Шк. Л. стр. 648, у кратко). Животопис св. Саве допунює се с повестима из нѣговог житія по књизи Огледало Хр. добродѣтельи. После тога уче се редом имена српски краљева и царева из Неманьиног дома, с кратким цртама из живота ньиховог, ков деца себи прибележе. Животопис кнеза Лазара и повест о битки Косовопольской год. 1389. приповеда се обширно. Затим се чита бр. 123. Деспот Георгіе и нѣгова породица. Од осталих приповедака читаю се іош 135. Вештина печатати књиге с додатком о првом штампаню књига код нас (1492). Потом се приповеда о сеоби Србаля у ове землѣ под Патриархом Арсенијем Чарновићем, 1690. За овим чита се бр. 136 137 и 138 (о Марій Терезій); 139, 140 и 141 (из живота цара Іосифа). Уз то читаю деца: књигу о дужности поданика према владаоцу. — Зарадн утврђења у љубави к' отачаству и верности к' цару, наводе се примери из повестнице Србаля у овим земляма. (Казує се по књизи „Черте из живота народа србског у Угарской“ од А. Стоячковића). —

Овим се приповеданѣм побуђує у деце осећанѣ родољубля, то исто се чини и читанѣм и ученѣм на изуст народних песама. Свако дете мора имати књижицу „Народне песме,“ и научити најманѣ 8—10 преко године. Уче се пак ове народне песме: „Милош у Латинима; четврти и пети одломак косовске песме; Пропаст царства србског; Зиданѣ Раванице; Урош и Мрнячевићи; Косовка девойка; Смрт Краљевића Марка; Мусић Стеван; Цар Лазар и царица Милица. — Од дидактичних

поученія чита се особито: бр. 9. Друштво и саобраћенѣ, с песмицом на бр. 10. о слогу, и бр. 86, Сунце и месец или о Красою и Милою.

Из природописа сматраю се, наочигледно показую се у ствари самой — или на сликама, — и предузимаю се по реду ови предмети из II. Читанке: Крава бр. 51 (по начину у Шк. Л. 1866. бр. 16 и 18). Овца бр. 52; Миш бр. 53; Зец бр. 55; — Уз то се описує конь, свиньче, псето, (с обзиром на поученіе под бр. 59 о угризу беснога псета) мачка, вук, лисица, медвед, веверица, — Уз описанія додаю се сродне приповедке о животињама, н. пр. о верности паса, о лукавштини и злоћи мачке и т. д. (види Пријатель Младежи), Разговори о животињама; притом се разговара често о неговању краве, коња и овце. — После ових познатих животиња чита се бр. 57, о северном єлену. — При овой радньи употреблюю се из науке гледања (у вел. упутству) лекціе 13, о домаћим сисавцима; лекція 17. о шумской животињи и лекція 19. зверови. — После тога изводи се поям о сисавцима (види бр. 60 у II. Читанци). — Уз читанѣ бр. 61. „Кокош“ говори се о користи и држаню све домаће живади. Пред бр. 62. израђує се из Науке гледања лекція 22 и уче деца познавати наше обичне тице, као и корист што од њих имамо. Уз бр. 67. дає се деци поям о тицама.

На пр. 68 и 69. дає се деци поям о гадовима (амфибияма) само у бр. 70 у место: „жабе и т. д. имаю црвену топлу крв“ валя овако поправити: „имаю црвену ладну крв;“ — и мало ниже валя ставити: „именую се амфибия или гади т. є. и на суву и у води живеће животинѣ.“

Пре него што се предузима бр. 71, валя деци показати различите врсте наших риба (петком на рибној пияци) и упознати их са овима (види науку гл. лекція 27). — Пред читанѣм загонетке у бр. 74 сетити валя децу на описаніе пчеле у I. Чит. бр. 76, и говорити валя о користи пчеларства. На пчели, свиленой буби и на гусеницама упознати валя децу са насекомима или зарезницима. У пролеће се у овом разреду Свилоделство у малом размеру у кутияма у школи предузима, и сви послови наочигледно се показую. Напослетку пошто се прочитаю предмети 80, 81 и 82, о глисти, пужу, и піявици, коє представляю црве и мекушце, завршує се описаніе животиња разговором по лекцій 34 из науке гледања.

Природописна описанія растиња и ископавних предузимаю

се овим редом: Бр. 146. Растѣнія; 147 цвеће. (пред овим показиванѣ и наука гледања бр. 32). Бр. 151. 152 и 153 Јабука с науком гледања бр. 28 и друга половина бр. 18). — Деца се уче практично у ѳсен коштице и зрнѣ сеяти и воћке пресађивати, у пролеће каламити и спаяти, а у лето очити, и око тога се настои да им се омили воћарство. — Бр. 154 Раст и 155. Ела. (Успоред с науком глед. лекц. 18 први део. Ту се даде деци поим о дрвећу. — Уз бр. 156 „лѣска“ сматра се и познаѳ шикарѣ или шипраг, као чокот, рибиз, огроз, ружа, трњина, шимшир. (Н. глед. л. 29). — Уз бр. 157, уче се деца познати сва наша жита као; пшеницу, раж, ѳчам, овас, и кукуруз, и разговараю се о ђубрењу, ораню, сеяню, жетви и вршидби. — Воденичарова песма бр. 159 пева се по народној мелодији: „У Омера близо Сараѳва:“ — Само се у трећем отделењу мора овако певати: „родило ѳ свуда жито яко, млин ти неће мировати нигда.“ и т. д. —

Потом долази бр. 148 „Лан“ где се такође говори о конопљи и радњи око нѣ, и показуѳ корист коју радња конопљина у нашем пределу вредним људма доноси. После овога чита се још бр. 150. „Отровна трешња“ (управо вучија јабука или керећиѳ грожђе, atropa belladona). Ту се показују и друге врсте наших отровбиљки као татула, буника, кукута и т. д; бр. 161. Гљиве или печурке, са упутством у познаваню отровних печурака и чуваню од њих. — Напоследку се сматра растињ уобште, по 35. лекцији из Н. глед. Са царством изкопаѳмих упознаю се деца на кречу, на соли, гвожђу и бакару, и потом се читаю бр. 162, 163, и остали. —

Из Земљописа. I. полгодня учи се. Описаниѳ Сомбора и нѣгове прошлости, по казиваню учитељвом (види Шк. Л. 1860). Бачка; види Пријатељ младежи Год. I. — Срем, Банат, Славонија и воена граница, с особитим обзиром на наш народ у тима пределима, (све по Школ. Листу. 1859 год. стр. 457; 434; и 492. II. полгодня учи се Угарска (на Мапи) са обзиром на околне жупаниѳ: Бараньску, Пештанску и Чонградску, и познаванѣ гора, река и народа и вероисповеди у Угарској као и вароши Муача, Печуя, Сегедина, Пеште, Будима, Арада и т. д. Затим се чита из Читанке бр. 114 Аустрија, 116. Пут по Дунаву; 106. Стари и нови Свет с повешћу о проналазку Америке (бр. 107.); — Св. земља, бр. 112; и обитељи земљ бр. 110; За ради овога употреблюю се Мапе

Војводства српског (од Ђорђевића); Аустрије, Палестине и оба планиглоба (Холле-ово колорирано издање). На предметима под бр. 83. 85. 71. 89, и 93, који се тим редом предузимају, даје се деци први поим о земљи као небеском телу, о видокругу, о сунцу, о округлини земље, о обртаню земље около саме себе, о отношаю земље према сунцу, са показиваньем како постаје дан и ноћ; шта је једна година, и које појаве имамо у 4 годишња времена. Песма бр. 91: „Годишња времена“ пева се по народној ариј: „Шето сам се горе доле.“

Природословни предмети предузимаю се у часовима за земљописне предмете прописанима и то у пролеће и у лето, оним редом као у Читанци што стои. Пред бр. 99, предузима се из науке гледаня лекција 36, „О ваздуху“ са свима покушаима што се тамо предлажу зарад доказа да има ваздуха. Ова се лекција особито има брижљиво израђивати и више пута повторавати. — Пред бројем 100. казује се о води, о пари и о осталим воденим појавленьима по 37. лекцији из науке гледаня (види ст. 195.—205). Сваки ученик овога разреда мора на испиту знати како постаје киша, снег, магла, роса, иње, мраз и туча. Уз читање броја 101. „Дуга“ учитељ разговара и показује како бива преламланье зрака сунчаних, по вел. упутству (стр. 207) у колико се без помоћи призме може то показати. Ту се додаје и казиванье о пари и о јутреньој и вечерньој румени (вел. упут. стр. 209 и 210). Бр. 102 и 103 предузима се у лето кад је грмљавина, и уз то се даје деци наука о муньи и грому по вел. упутству (Лекцији 38, ст. 205—207). Напоследку у ову врсту спада још из II. Читанке предмет 105. „Средство за гасеньє пожара,“ при чему се деца, ако је згоде, са штрцаљицом упознати имаю. —

На свршетку школ. године има сваки ученик III. разреда подпуно добро и правилно с' разумеваньем и добрим изразом читати, и о свачему, што на матерньем језику популарно написано прочита, рачуна дати. — Знање из историје, природописа, земљописа и природословља што се овде чита и предаје, бољи ученици ваља да сасвим себи присвоје, а остали колко је више могуће.

2. Писање. Сваки дан пишу се у школи по казиваню два изречења из св. писма, или из пар. пословица, или из природописа (види Шк. Л. 1866.). Школска диктанда преписују се за домаће упражненије, сваки дан по пуну страну, којом приликом пословице се исписују латиницом, зарад вештбаня у

писаню с латинским писменима. Коя деца пепйшу лепо, та мораю после сваког полдневног одмора школског, — трипут преко недељ — донети исписане потезове и мала или велика писмена по калиграфичном реду написана.

Зарад вештбаня у писменим саставцима задаю се лакши задатци (види Шк. Лист. 1858. Бр. 1. првих 30 лекция). Затим се вештбаю деца у списиваню приповедака, ков приповедати знаю, у писаню малих писама, честитки, конти, квита, и других поманьих у обичном животу употребляваних писмених састављака. Сва овакова вештбаня биваю по предходном казиваню учатељвом.

3. Єзикословље. Првог полгодия. Проста реченица; Подлог, Прирок. — Суштна имена; Род, и брой; Збирна множина; Приложна имена, и код ових 3 степена; Личне заменице; Глаголи у садашньости, прошлости, будућности, у заповедном и у неопределеном начину. — Вештбанє у познаваню свню падежа у єдно — и вишеброю код суштних имена заменица, и приложних имена. Предлози и захтеванє падежа'. — Другог полгодия. Глаголи у траюћем и свршеном облику, сложене реченице. Спрезанє глагола у свима временима. Сва ова єзикословна наука има се на диктандима, особито на пословицама и наукама из природописа, сваки дан вештбати, а притом се имаю сваке недељ поєданпут на маньим предметима из I. II. и V. одсека друге читанке разпознавати реченице, главни делови беседе, падежи, времена, те тако се има єзикословље повторавати. —

При писаню употреблюв се средньи правопис (без ый, и ій, или и без j, љ, њ). —

У говору и писаню строго се на то мотри, да ученици чисто и правилно српски говоре и пишу, и да уобичаєне туђе речи српскима заменюю.

IV. Немачки єзик.

Сваки ученик кои у III. разред преће, мора знати немачки с' латиницом и с немачким писменима писати, й полагано читати, и барем стотину речи — од оних што су у немачком буквару и на штицама — разумевати. У овом разреду йде се прво на то, да се деца добро извештбаю у правилном немачком писаню и читаню с рукописним и штампаним и латинским писменима. Ради тога неможе се употребити она Читанка што є уз практично немачко єзикословље за III. разред придодата,

с тога што су у њој сви предмети с немачким само писменима штампани, па по томе како у овом, тако и у IV. разреду употребљује се за читанѣ: „Erſtes Sprach und Leſebuch.“ Из ове књиге имаю деца читати у трећем разреду I. и II. а у четвртом III. и IV. одсек.. Уз ово читанѣ, под надзором учителѣвим преводи се свака реченица, и речи се исписую у речник немачко-српски па уче се на памет. При домаћем упражняваню у разумеваню немачког єзика, сравнюю деца дотични предмет са истим предметом из српске прве єзикословне читанке. За вештбанѣ у немачком писаню задає се преписиванѣ реченица немачких из читанке са писменима немачким и латинским. Уз то се сваке неделѣ пише по єданпут у школи немачки по диктираню.

Осим овог вештбања у читаню писаню и разумеваню, предає се почетак немачке граматике по књизи: „Практично немачко єзикословиє за III. разред срб. школа у Аустр. царству.“ Првога полгодия учи се први, а другог други одсек. Из ове књиге речи се уче на памет, у толико, да кад учитель на єдном єзику реч рекне, дете значенѣ њено на другом єзику погодити може. Уз читанѣ и преваћанѣ немачких вештбаня под A. упознає учитель децу са дотичним степеном єзикословля по упутству што є зарад учителя у свакој лекцији под Б. изложено. При преваћаню с српског на немачки под B. повторава се и утврђуе граматична наука. — Изречения немачка из вештбаня под A. преписую деца по мало, барем свака дан по 4. вештбаюћи се притом у писаню немачком са обои писмени.

Ученик кои у IV. разред прелази, треба да є вешт у писаню и читаню немачком, да прилично разуме и да већину немачких речи из овог малог єзикословля знаде. Из Граматике немачке треба да познає главне делове говора, код суштних имена род, брой, й 4 падежа, а код глагола садашњост, прошлост, будућност, заповедни и неопределени начин. Просте реченице немачке вала да уме преводити на српски, а по мало при помоћи учителѣвој й српске реченице на немачки, ков много теже иде од оног првог посла.

V. Рачун.

Из рачуна на памет утврђуе се најпре знанѣ множења и деленя по таблици умножаваня у сходним примерима; потом се вештбаю ученици у множеню и деленю са умножителѣм и

делителѣм већим од 10, и у подељиваню новаца и мера на делове и рачунанѣ са овима (по упутству и примерима у §. 39, 41, 42, и 43 Методике рачуна на памет). Пошто се ово добро проучи, вештбаю се деца у разрачунаваню цене по упутству у IV. одсеку горенаведене књиге, и у рачунаню лихве са 5% 4% и 6%.

Из писменог рачупа учи се ово:

1 Написиваѣ броѣва до 100,000. — Подпуно познаванѣ и читанѣ црквених и римских брояка до 1000. (Римске бројке до XII. уче познавати још буквари да знаю на сатима читати). —

2. Утврђенѣ у писменом сабираню, одузиманю, множеню и деленю єдноименчених броѣва. Овде се радня простире на броѣве до 100,000. и код множења се узима множитель а код деленя делитель од две и три цифре. —

3. Точно познаванѣ свију мера и новаца што се у отачбини нашой употребляю.

Рачун са вишеименованим целим броѣвима у сва четири вида, с хитринама рачунским и с првим појмовима о мереню линия и простора. —

5. Двоставнички рачун са целим броѣвима на практичним примерима из обичног грађанског живота.

6. Почетак рачунаня с разбитцима и рачун перцента и лихве.

Све ово учи се по школской књизи: „Књига упражнения у рачуну за сеоске школе. Беч. 1861. —

VI. Појанѣ.

Ученѣ појня стои у тесной свези с науком вере, и њойзи управо припада. Све песме ков ова деца појати уче и ков повтораваю, мораю им се најпре добро протолковати.

У III. разреду предаѣ се од црк. појня ово: Благослови и Хвали душе са повторованѣм свију песама литургиских што их деца пою. Тропари воскресни 8 гласова, и на велике празнике, повтораваюћи оне што се уче у III. разреду.

Осим што се у овом разреду редовно појати учи, приправљаю се још ова деца заедно с ученицима IV. разреда обашка за обично и хармонично појанѣ у цркви. Ово приправљанѣ бива на часовима пѣния, кои се трипут преко неделѣ под управом учителя појня држе, о чему ће бити реч код појня у IV. разреду.

Ученици III разреда на вечерню, Литургiи и прeђеосвeћеной литургiи пoв у св. Претечевой или Горньой цркви Сомборской, кою они редовно полазе и у коiой и апостол читаю.

Из природописа за прво писанѣ и читанѣ.

1. Конь хрже. Крава рiче. Овца блеи. Свинче гуриче. Пас лаѥ. Мачка мауче. Петo кукуриче. Кокош какоће. Голуб гуче. Вуци урлаю. Тице цвркуњу. Славуи поѥ. Косови звижде Кукавице кукаю. Препелице удараю. Жабе крекећу. Челе зуѥ. Комарци свираю.

---

2. Пас ѭма длаку. Конь има гриву. Свинче има чекиню. Тица има перѣ. Корњача има кору. Пуж има љуску. Марва има рогове. Коза има браду. Ѥж има бодлѣ. Тица има клюн. Риба има перя. Коньи волу зоб. Краве волу детелину. Овци волу траву. Козе волу лист. Свињи волу жир. Пси волу кости. Мачке волу мишеве. Вуци волу овце. Лисице волу кокоши. Твор воле голубове. Кокош воле црве. Врабци волу мрве. Ласта воле муве. Рода воле жабе. Пас ѥ пажљив. Конь ѥ зазорљив. Коза ѥ облизава. Ярићи су несташни. Прасци су прљави. Магарцi су тврдоглави. Лисица ѥ лукава. Врана ѥ крадљива. Гусеница ѥ прождрљива. Золь ѥ зао.

---

3. Во има велику главу. Магарац има велике уши. Конь има велике ноге. Пас има велики нос. Овца има велику вуну. Орлови имаю велике канџе. Паун има велики реп. Рода има велике ноге (шта iош). Лептир има велика крила. Вук ѥ опак звер. Хрт ѥ наймршавии пас. Ѥлен има гранасте рогове. Маймуни имаю четир шаке. Соко има найоштриѕ око. Ной ѥ найвећа тица. Пепелюга ѥ отровна змия. Рибе имаю ладну крв. Крешница ѥ светла бубица. Муве имаю шест нога. Пауци имаю осам нога. Раци имаю маказе. Растовина ѥ найтврђе дрво. Ружа ѥ найлепши цвет. Срчика ѥ найболя ябука. Караманка ѥ найболя крушка. Скадарка ѥ найслађи грозд.

Крушка има бео цвет. Јабука има црвенкаст цвет. Кукута је отровна билька. Со је најбољи зачин. Сичан је најљући отров. Злато је најскупља руда.

---

4. Коњ је најлепше домаће животно. Јелен је најлепша шумска животиња. Чапља је најмршавија барска тица. Овца је безазлена и глупа. Чела је вредне; и мрав је вредан. Моруна је највећа дунавска риба. Рибе имаю перја за пливанѣ. Свако зрно икре буде рибица. Свилена буба прави нам свилу. Чела прави мед и восак. Свиње је најкористнија домаћа стока. Тице нас требе од гусенице. Шљива је наша најблагословенија воћка. Ружа је царица међу цвећем. Локвањ је најлепши водени цвет. Локвањ има велики округао лист. Јасеновина је најболѣ коларско дрво. Липа нам даје најболу лику. Од маслачка је лековит корен. Мак је лековит од неспавања. Шенично зрно даје најболѣ брашно. Кокуруз је гиган међу травама. Свака билька тежи к светлости. Дијамант је најскупоценији драг камен. Гвожђе је најкористније међу рудама.

---

5. Чувай се пса, да не уједе. Чувай се краве, да не убоде. Чувай се коња, да не удари. Чувай се мачке, да не огребе. Чувай се крмаче, да не окаља. Чувай се зоља, да не убоде. Коњ има копите, а крава папке. Зверови ймаю јаке зубе и нокте. Мајмуни су највећма на децу налик. Слепи мишеви тамане бубе и муве. Јеж и кртина полезне су животиње. Тице имаю перѣ, клюн и крила. Је има љуску, беланце и жуманце. Рибе имаю перја, шкрге и бешике. Пастрме и кечиге најделикатније су рибе. Крекетуша испред кише највећма се дере. Бувач је за расаде најшкодљивија бубица. Јабука има семе, а трешња коштицу. Цвет воћака налик је на ружицу. Бадем и бресква имаю румен цвет. Оровина је најболѣ дрво за столара. Од брезовог граня прави се обручѣ. Јорговањска је ограда најлепши украс баште. У перунике је лишће као ножеви. Злато је племенита, олово проста руда. Гвожђе је тврда, жива течна руда.

---

6. Мачка има оштре нокте, а вашка тупе. Мачка има оштро уво (слух), а вашка нос. Сисари су покривени длаком,

а тице перћм. Тице виде оштрије пег све друге животиње. У пливаћи тица стоје ноге већма натраг. Ласте иду под јесен у топлије земље. Жабе живе на суву и у води. Грабљиве су рибе дугачке, узане и зубате. Зобово је зрно узано, а пшенично широко. Јечмово је зрно дугачко, а ражно кратко. Кокурузње је зрно крупно, а проипо ситно. Јабуке имаю киселине, а крушке само сласт. Жита теряю по осам стопа дуг корен. Лист има петлю, петељку и шаку. Цвет има чашицу, круницу и плодницу. Плодница има прашљике, сису и семе. Семе има кошуљицу беланке и заметак. Кукута, буњика и млечика отровне су биљке. Печурака има јестивних и још више отровних.

---

7. У вашака је њушка дугачка у мачке округла. Глођаве животиње имаю велике и широке предњаке зубе. Зверови обдан леже, а ноћу на грабеж иду. Чворци и чавке науче по неку реч говорити. По брду је сигурније јашити магарца него коња. У гусака је клун дебео, у патака пљоснат. Лабуд је наша највећа, а царић најмања тица. Грабљиве су тице: орлови, ястребови, соколови, кобци, савуљаге. Барске су тице: ждралјеви, роде, чаплје, шљуке, вивци. Љубичица и јоргован имаю лист налик на срдце. Најболи су дрва уз друмове липа и багрен. Јовина је најболе дрво за грађу у води. Куделя лан и памук, најболе су тикачке растиње. Јестивне су гљиве: смрчци, ворганьи, омолке, царевача, кладушица. Отровне су гљиве: мувоморка, виловњача, коварка, лудара. Биља и животиње имаю од светлости своје боје. У прашљикама стои прашац, коим се биља расплођаваю.

(Продужиће се.)

Писмо II.

Драгутина своме нђгдашњем у дјетинству бившем учителю.

Душевни Ранителю мой!

Хитрост, с коіом си на моје прво писмо из Пожуна у твоја два разположена одговора, одговорио, не само похвалу; но и највећу благодарност заслужује. Садржай пак њйов, толико ми је задовољио љубопитство моје и душу мою успокоіо;

у колико се и сам изјасняваш, да є и диплома правдословног доктората од моє стране, отчинской жељи твоіой савршено одговорила. —

Ал Отче! љубав и искреност твоя позва ме у св. обитель Н. у Фрушкой гори, да се о нашим стварма, рѣчию: о богословских наука напредку и усавршенствованю, обширніе и достаточніе поразговоримо.

Љубави твоіой, свесрдно одговорила є уроѣена ми готовост моя. Па као дѣте, коє у бляженой анѣелской невиности нѣко врѣме на страни одсутствуюћи лишава се умилятог и нѣжног гледања мйле майке своє, на први послух да су кола дошла, коя ће га у обятія майчина одвести, прене духом и весела пуна радости чуства потресу му сву битност нѣгову; таку сам и радост осѣтио, кад сам из слатког садржая умилятог писма твога уразумѣо, да ме ти позиваш мудри савѣтниче, и душевни рањителю мой!. Радостно усхићенѣ ово, недаде ми дуго часа часити, но одма потрудим се ствари моє у ред да доведем, како ћу што пре у отчинска обятия твоя, примлѣн и обгрлѣн бити.

Ал шта ћу Отче? кад є у књизи вѣчности друго разположенѣ већ напред учињено било!

У час, кад сам спреман био на сретни пут к теби се отдати, брзояв ме позва у престолницу нашу. Приспѣвши тамо, све посао иза посла тако се брзо гомилао, као да се устркивала судбина задржаваня полазка мога, са твоим напрасним одлазком.

Окончавши нагомилане послове моє, опростим се престолнице. Па желѣзници сретно доспѣвши у Пожун, за пут спремим потребне ми ствари, и овом рекох: „с Богом!“ Доспѣвши у Пешту, походим омладину нашу, у коє кругу 3 дана задовольно проведем.

Позвавши Бога у помоћ, уђем у пароброд, те тихим Дунавом пребродим до Новога Сада, овог Париза српског. Овдѣ од путованя утрујен два дана одпочинем, гди разумѣм да си пре кратког времена и сам ту био, и да се іошт у повољном налазиш здравлю.

Пун радостног осѣћаня кренем се на пут к светињи Фруошшгорской, и путујући кроз Фрушку планину, чињаше ми се као да свако дрво са многобројним гранчицама своима, накићеним без броя зеленим листићима осмѣваше се на мене, као на свойштину свою. Чињаше ми се — као да и сунце леп-

ше сиа и цвеће напредније клиа; па и бѣли ясен са жутом липом тихим зефиром по воздуху развијани мирис свој обилније расипаше, кои ми обоняния (мириса) чувство дражиште, и радост моју увеличаваше. Милозвучне птичице Фрушкогорске са сладкопѣванѣм своим поздравляху ме као друга из ята свога, као листак из горе своѥ. На два сам мѣста, Отче! конѣ заустављо, и с кола силазио, жуборенѣ милених поточића посматраюћи и слушаюћи, па поред напоя свѣжега ютренѣг воздуха, из врела испод камените стѣне пиюћи кристалну водицу, лѣтну жеђ моју загашивао. Па овако с Божиим благословом срећно приспем у св. Обитель П.

Отче! пуи биях срдечног одушевлѣния; пуи лѣпе надежде и синовнѣг осѣћаня, да тебе нѣгдашњи Наставниче благи, стару десницу цѣливам. Но како се брзо радост ова моя у тугу преобрази. Први преподобни и смирени Старац, кои ми на сусрет изађе, на питанѣ „гди си, шта радиш?“ рече ми: да си по високом налогу највише духовне власти, манастир оставити, и на ново опредѣленѣ отићи, морао. —

Разабрав, коим си путем отишао Наставниче благи! пожурим се небил'те іошт на мѣсту, гди ћеш у пароброд сѣсти, затекао. Ал и овде ми судба радостну надежду моју осуѥти. —

Срећно стигнем на мѣсто паробродског станишта. А гле! Пароброд се већ на средини рѣке окреташе, модар и густи дим се већ у облак дизаше; и предня част лађе бродећи пресѣцаше мирно и тихо текућу славенску рѣку, те упапред оде. —

Узаман си Отче! машући главом знаке сажаленя показивао; узаман сам шеширом и сам са обале машући поздравляо те и срећан пут желио, кад сам као Орангутан на брегу остао, коме ѥ лѣпа Францускиня са острова на лађи измакла. Сад шта сам друго чинити знао, до оне безсмртног Хорација изговорити рѣчи, коѥ ѥ, препоручуюћи лађи, да му по мору путуюћег Виргилија сачува невредима, и здрава натраг поврати, написао: „Navis quae tibi creditum debes Virgilium, finibus atticis reddas incolumen et serves animae dimidium meae.“ т. ѥ. „Лађо! коіой ти ѥ повѣрен Виргилиѥ, обвезана си му, краѥвима Аттическим предай га невредима, и сачувай половину душе моѥ.“

Обратив ове неумрлог Хорација рѣчи на тебе Отче! ништа ми друго не остаде, до ту на мѣсту ѥдан дан провести,

па послѣ Бога молећи, путованѣ по Фрушкой гори предузети. Ово и учиним. —

Бияше дан 14. Іуния, кад сам у св. обитель, последњега међу царевима српским кнеза Лазара, дичну „Раваницу“ приспео. Іошт тай дан до подне почеше правовѣрни и православни долазити, а од подне до вечера, хилядама се већ из свију скоро краѣва Србства народ стекао, да прослави овѣ тужну успомену, на полю Косову 1389. Іуния 15. изгубљѣног српскога царства.

Отче! душа ми моя пѣва, а срдце ми од радости игра, промишљаваюћи о исполинском напредку св. Обители ове. Та опоминѣш ли се Отче! како ѣ Раванице пре 20 година изгледала, кад си ме као дѣте од 5 година у ню са собом водио? „Раванице“ ово свето мѣсто тужне успомене пуне славе прошлости Српске, као што сам овдѣ разумѣо, посвећена ѣ храму „Вознесенія Господня;“ но по моме непресудителном мнѣнію, сад би ю светом „Преображенію“ посветити валяло. Ѳр као год што се Господ преобразио на гори Єлеонской пред ученицима своима; тако се Отче „Раванице“ са свим с поля и из нутра преобразила у очима свѣта, кои іошт свѣже у памети држи изглед нѣн прошастих година. Па сбог тога заслужуѣ, да се назове: „Обитель свето Преображенска,“ дична и поносна Раванице.

Отче! више сам пута разумѣо из уста твоих слѣдуюће рѣчи: „Добра дѣла и заслуге награђую се.“ Ово се душевни ранителю мой, обистинило на особи врѣдног настоятеля манастира свете Раванице, кога ѣ свети Патриарх српски „Самуило,“ у засловию Архиѣрейском Синодално на степен Архимандрита узвисио. Слава дакле Светинама овима, што су вниманѣ своѣ на напредованѣ ове свете обители обратили, и за примѣр подражанія другим настоятельима, ово праведно дѣло учинили. — И опет срдце ми моѣ налаже, да кажем: „Хвала светоме Синоду.“

Бавећи се овде у Раваници, дочекивао сам народ из разних краѣва Србства овамо долазећи, гди сам и многе знанце и пријателѣ моѣ дочекао. При овом на ѣдан пут нека света ѣза обузе ме. Срдце заигра у мени и чешће куцати поче. Прену ми дух мой, и преобрази се душа, ѣр радостно оно чувство, коѣ ми ѣ мила мати моя іошт у раном дѣтинству нѣжно любећи ме, о наступаюћим празницима, са материном любави у срдце уливала, сад на ново породи се у мени, кад ѣ звук звона клонећем се ко заоду сунцу, са јасноззвучном звечком, билом и клепалом,

рѣчию „вся тяшкая“ ударающи, воздух просѣцао; горе и дубраве на одек, Бога на умилостивленѣ, а вѣрне на црковно бдѣние позивао. Те тако поновлѣним дѣтинским и невино-анђелским чувством побуђен, Богу се на молитву отдам.

Присутствующи светом Богослужению свеноћног бдѣния, са умиленѣм и найвећим восторгом душе мое, слушао сам сладко пѣние црковног украса, на крај дочекавши, свето тѣло цѣливам, и мироносан чрез духовног отца, повратим се Отче усамлѣн у тамну ћелию за преноћиште ми опредѣлену. Овдѣ уморени удови тѣла мога, зажеле тихога покоя. Спустим се мирно у ноћну постелю; но ясни сяйнога мѣсеца зраци, кроз прозор сияюћи и освѣтлююћи ћелию мою — сан ми разгоните; а поноћна тишина, баци ме у сладку нѣку меланхолию, коя силно завлада чувствима мойма. Ах Боже! Какве мисли самном необладаше? почнем ти Отче размишлявати о свѣтлом торжеству сутрашнѣг празника; почнем размишлявати о нѣгдашњим неугодним околностима овог Божиег угодника; размишлявах Отче о неслоги и пропасти Српской. Па на послѣдку ум поведе ме и о том мислити, како би се народ наш іош од многог ковита незгоднога, коренито излѣчити могао? далѣ кои би му могли бити найбољи лѣчници? При овом послѣдњем размишлявању мало се задржах; найсходнилѣкаре за наш народ у уму потражих, па кад сам с рачуном готов био, проба ми показа, да би найбољи душевни лѣчници народа нашег имали бити: „Наши свештеници.“

Но ови су на жалост од свѣта, готово да кажем по томе презрѣни, што им станѣ њиово чину сходно устроено ние, и што се код њих клица засѣяна прећашњим Архиереима іошт у млев сатрла ние. На поболшанѣ стања овога народ наш треба вниманѣ свое да обрати; а духовне власти онда с пуним правом треба да их покрену на подвиге духовне. Иначе: „Погибель твоя отъ тебе Израилю.“

При овом размишлявању на єдаред умно ме обася нѣка невидима, само побожном чувству моме уображена свѣтлост; свѣтлост, коя є чини ми се узаимлѣна од пламена огненик єзика, с коіом є дух свети Апостоле обасяо; свѣтлост, с коіом є Спаситель на путу „Савла Тарсянина,“ идућега у град Дамаск, да Христяне бѣдне горко и свирепо мучи, у найвишем блеску обасяо тако, да є физично обневидио и душевно обнесвестио се; но по налогу Спасителѣвом у дом Ананин уведен, тамо прогледао, и разабравши се, дѣло на ков га Господ позвао, са найвећом ревношћу и усрдием радити започео. Ово

бияше св. апостол Павле, кои є найпре као жестоки ревнитель отеческих предания безумно и несрећно поступао; но послѣ као Христианин и Апостол сасвим мудро и поштено дѣло своє окончао тако, да га є света мати црква услѣд трудова и подвига нѣгових праведно: „Похвалом Вселене“ назвала.

И као што напред рекох, Отче, као да ме засу нѣка свѣтлост и као да ме задану нешто; а у истом тренутку учини ми се као и да зачух глас Спасителѣв, гди ми у поноћној тишини изусти: „Прими дух свет.“ Услѣд уображеня овог прене дух мой и преобрази се душа, те почнем размишлявати о том, да обѣт положим Господу Богу на цѣо живот мой. Но пре него што ћу овай отважни корак учинити, наумио сам отићи Отче! у велику Русию, да тамо йа духовной Академіи, свете науке богословске темељито изучим.

Душевни ранителю мой, Латинска пословица каже: „Non accidit in aevo, quod accidit in puncto.“ (Недогађа се у вѣку, што се сбуде у тренутку). А ово се сад мени у єдан мах догодило. Доктор права хоћу Богословию да учим, па послѣ: „Благо иго и лагко бреме Христово на себе да примим.“

Душевни лѣчниче узнемирене ми душе мое! ако нас и краљевине, високе планине, широка поля, дубоке рѣке и многобройни народи, разних обичая и вѣрозакона разстављаю, ипак се на тебе као мога духовног отца обраћам, да ми мудрим савѣтом твоим у помоћ притечеш. Изведи душу мою из дубљине двоумия, па пошли душевног лѣка срдцу и души са неспокойним мислима борећем се Драгутину твоме. Пиши ми Отче, єл стаза добра, коіом сам поћи наумио, да се удворим у свету обитель просвѣте; хоћу л' тамо давно желѣну цѣл постигнути, и хоћу л' послѣ са больим успѣхом на Богословию, на свештенство наше обовга чина, а чрез нѣга на религиозна чувства, и душевни напредак бѣдног народа нашег, яче и силније дѣиствовати моћи?

Мои родитељи по плоти, на ту цѣл средства ми довольна пружаю; а ти душевни препородителю мой: душевна средства обилато пружити неукрати, великодушию твоме срдцем, душом и свим благодарним чувствима своим, отданоме духовном питомцу твоме. Па ако намѣру мою благословиш, одмах ћу се духовной нашой власти за допуштенѣ и благослов одлазка; а граћанской за полученѣ путнога листа приявити.

Међутим добри пастиру мой! пошљи ми твоє у листу пуно

мнѣнiе о предметима свето-богословским, кои се свуда по єврархiи нашой предаю, и кои се од њих на найнижем степену усавршенствованя налазе, да би на духовной Академiи, найвећу пажню мою на њи обратио, и той струци найвише посветио прилѣжанiе моє.

Три мѣсеца од данас, овуда ћу по Фрушкогорским манастирима пробавити, да би нѣшто у пѣнию и правилу црквеном болѣ извикао. —

Ал Отче! како ти радостно као єлен скачем из ноћне постелѣ, кад отац „Киприан“ у прозорѣ, кад румен руйне зоре преко Витезића заруди, гвозденом мальицом о звечку удара, кое данайстократно куцанѣ, одѣк од гора и дубрава ясно звечећ одповраћаюћи, рѣч на слогове дѣли: „У-ста-ни-те!“ и по ходнику шетаюћи: „врѣме молитви и час пѣнию оглашава.“

Духовни Отче! твой други одговор на прво писмо моє, датиран є од 15. Мая; а у тай дан баш било є: „Сошествiе светога духа.“ Праздник овай свагда послѣ Воскресенiя Христова 50 дана касниє бива. Дакле є Воскресенiе срѣдоточиє, као што ми овдѣ честни и преподобни Іеромонаси казаше. Пред воскресенiем 10 недѣля почиње „Триод,“ са своим умилителним и покаянкия пуним пѣсмама и стихирама. А ово є неделя Митара и Фарисея. На сами праздник светог Воскресенiя Христова почиње књига „Пентикостиа“ (Пентикостарион), и излази за осам неделя по свѣтлом празднику Воскресенiя. За тим у недељу Свих Светих на покладе св. Апостола узима „Октоих“ свой обични течай. Овде є по Хронологiи црквеной найвећа мудрост пасху Христову пронаћи, па послѣ кад є шта пред њом било, и кад ће шта послѣ нѣ бити, лагко є докучити.

Истина Отче! да се у гдѣкоим црковним књигама израђено налази, кое є за кою годину слово пасхално, па по нѣму се и датум светкованя пасхе Христове докучуе. Али благи пастиру мой! любезни Драгутин твой ниє навикнут ходити за туђим очима; зато те молим обясни ми она св. писма мѣста, на коима се праздник „Сошествiя св. духа“ основа, и пошљи ми сву разправу црковне хронологиє, да би из нѣ дознао, како се године од рождества Христова, међу годинама од створенiя свѣта и обратно пронаћи могу. Далѣ шта є круг година, Индикт, круг сунца, брой недѣльни, круг мѣсеца, основанiе, Епакта мѣсечна и годишня, и слово Пасхално, како се света Пасха, и друго, што се знатно у ком периоду, ког датума и дана

догодило, по правилима разправе Хронологије црковне пронаћи може.

Мислим Отче! да сам се већ обилно у моме писму изговорио, и доста ти материје дао за будуће твоје одговоре, сад тек прелазим на предмет писма другог одговора твога.

Најглавније је дакле любезно почитаеми Наставниче мој, да ти на гдекоим критичним примѣтбама односећим се на прво моје теби управљено писмо свесрдно благодарим. На благодареи ти на овима, свесрдно ти кажем „хвала!“ и молим те старино, да по правилима Психологије пресудиш темперамент младих година моих, пак ћеш се увѣрити, да они гдекои оштрии у првом писму моме изражаи, не продрзљивости и невоспитаню, но наглости младолѣтној, коя је више сантвиничког, него флегматичног строя, приписати се имаю. И ово те молим, да извинити изволиш, у толико пре, што основано поуздано увѣрен имаш, да из чисте ревности и одушевлѣня према науки Християнской, према православию и великоме Богу моме проистичу. Нама, кои неможемо сви Богословию походити, и обширним догматичним Богословиєм вѣру у нама укоренявати, нуждно је и пренуждно обширније знанѣ науке Християнске по Символу вѣре, кои су броем 318 богомудрих самих Первосвештеника, кромѣ многобројних нижег рода и степена свештеника, у Никеи на првом вселенском сабору због єреси Аријеве 325 године скупљених торжествованом, и под председничтвом првог Християнског цара „Константина“ у повѣстници црковној великог нареченог, установили; и кои су послѣ године 381 броем 150 Архипастира и православня учителя, на Константинопољском првом вселенском другом сабору, под предсѣдничтвом цара Теодосия држаном, допунили.

По овом Символу нуждно је дакле, да православну вѣру нашу срдцем вѣруемо и усти исповѣдамо, како би се у нама што болѣ укоренила, да не би єресима: „Аријя, Македония, Несторија, Савелија“ и других задахнути били; єр су св. Отци расколнике оне, кои би ове себи усвоили, іошт унапред вѣчном проклетству предали. Но на жалост лишени смо єзгровите обширности велеважног предмета овог, и ово тужно сажаленя обстоятелство изведе ме из границе пристойности, те сам се нѣшто преко обичая мога оштрије изразио. — Извини молим Отче, напраситост мою, коя ће се са наступаюћим старіим годинама умекшати. —

Отче драги! учио сам у Катихисису речи св. Писма:

„Люби Господа Бога твога свим срцем твоим, свом душом твоіом, свом мислію твоіом и свом крепошћу твоіом.“ Ово и овим подобне рѣчи, требаю обширног тумачења. Љубов ову стостручно објаснити треба, и показати, како се срдцем, душом, крѣпошћу и мислима Господ Бог любити може. Списания Богословска ово би разјаснити могла. Но на жалост, Отче! свяке струке наученика имамо, — ал ове најманѣ. По моме мнѣнію погрѣшио є дакле блажене памети упокоєни Митрополит велики „Стратимировић,“ што є настојяваo, да се свѣтско свештенство више тѣлесним него умним пословима забавля, и са тим се више за земна него за небесна стара, єр чрез тога га є са правога пута што води к потребной и желѣной цѣли свео, и на странпутицу, коя є душевно безплодна остала, навео. Он є требао да има на уму оне Христа Спасителя рѣчи, што их у св. Евангелію Луке гл. 10. сх. 40 изрече, кад є он приповѣдао и Марија сѣдећи при ногама нѣговима слушала слово нѣгово. Марта се старала, како ће га болѣ угостити, те се и потужи Господу: „Господи зар ти ни бриге ниє, што ме є сестра моя саму оставила да радим?; та кажи іой да ми помогне!“ А Господ іой одговори: „Марто, Марто! о многом се печеш и бринеш; а єдно є само нуждно. Марија є благу част изабрала, коя іой се одузети неможе.“ — Са овим рѣчима дакле засвѣдочио є Господ, да є божествена наука претежния од земног задовољства. Душевни Ранителю мой! чрез ово неразумем да потреба наше Свештенство себе, и своє породице ради за тѣлесне потребе да се стара и брине, како ће болѣ и лѣпше на крај излазати. Не! я сам о том побољшаню стања Свештеничког у моме писму іошт у напред нѣшто укратко казао, па због тога судим да би дужност „Стратимировићева“ била друге мѣре предузети код високе владе, и православних Християна, за побољшанѣ стања подручног му клира. Но Господ нек му души вѣчно спасенѣ даруе.

Душевни Ранителю мой! у прочем одговори твои савршено задовољиште ме. —

Сад пак као єлен, над бистрим студене водице источником нагнут, што огледа прекрасни састав узоритог тѣла: тако Отче! огледа се душа моя іошт унапред у задовољству припослати ми се имаюћих одговора твоих. Пожури се са тим, и здрав буди,

У Манастиру Раваници на великомученика Прокопия 1866.

отданом ти Драгутину твоме.

Школске вести.

ИЗ СРБСКОГ УЧИТЕЉИШТА. Школска година у српском учитељишту Сомборском започета в првих дана овога месеца. Приправници, кои су прошле године први педагогични течај свршили, пошто су 5 и 6. Октобра испит из наука, што су у том течају учили, с добрим успехом положили, премештени су у други течај. Има их сада у другом течају 27, међу коима є єдан син юначке Црне Горе, кои є по свршетку Богословских наука у ср. Карловци дошао овамо, да педагогичне науке изучи, како би потом отачбини и народу свом као учитель послужити могао. У први течај уписало се досад само 16 ученика, од кои̋х су двоица IV. гимназияльи, а двапаисторица III. реални разред свршили; єдан є по дозволеню кр. намест. Савета у Будиму без прописаних наука примљен, под условиєм да по свршетку наука само у Будимской епархіи учительско звание одправляти може. — Има іош неколицина за сад добровольних ученика, кои неимаюћи довољно година, или неизучивши прописане разреде, очекую на решенѣ кр. намест. Савета, да се за редовне приправнике примити могу. — Из овога се види да є брой ученика у првом течаю врло мален, особито кад се у обзир узме велика оскудица на изображеним учительима, коя сада у Србству влада. Но іош горе стои ствар, по томе, што су између новопримљених приправника само шесторица испит за приманѣ с приличним успехом положили. Остали су из науке Христ. из Србског и Славенског читања, из србске граматике а неки и из рачуна тако слаби да се по своме знаню ни у четврти разред србске главне школе примити неби могли; но наставнички збор их є за овай мах у завод примио єдно због маленог броя ученика, а друго што се увидило на испиту, да ови ученици, кои су се у Вршачкой и Кикиндской реалци, и у Врбашкой гимназіи учили, нису своіом кривицом тако велике незналице у србском єзику и у науци вере; него због тога што су им ови предмети по свой прилици овлаш или баш никако предавани. За дивно є чудо, да катихете и учитељи србског єзика у горњим заводима предмете свое готово никако непредаю, а овамо ученицима кои ни појма о науци вере и о србской граматици немаю, отличне и извр̋стне оцѣне даю, а іош є чудние, што нико на предаванѣ ових предмета непази. Чуено да є управительство срб. учитељишта принуђеним се нашло предлог учинити кр. намест. Савету, да дотичне духовне и школске власти пажљивима учини на то, како се у поменутим средњим школама деци нашой србски єзик и наука вере предае. —

Судећи по томе што є тако мало ученика у србско учитељиште ступило, држимо да народ наш іош слабо цени оно важно звание за кое се младеж у овоме заводу приправля, а то є врло рђав знак по напредак народньи. Да є среће, требало би да се најврстнїи синови народа, најбољи и најдаровитїи чланови омладине србске, учитељском званию отдаю и овай єдини србски завод полазе. Онда би тек велики труд приправничких наставника најбољим плодом уродити могао.

Свечано призивание св. Духа држао є 9. Окт. у Саборной цркви Сомборской Пречастни Господин Протопресвитер и Управитель завода

с' катихетама, приправничким и школским, од коих є последньи красну беседу младежи и народу говорио. Сутра дан 10. Октобра започета су редовна предавања. Тога истога дана после подне држан є испит с приправницама из оних предмета, кое им є професор Вукићевић за време овогодишњих ферия предавао. Испит є овай испао врло добро. Од 10. Окг. Катихет завода приправничког Прeч. Госп. Димитрие Поповић предае приправницама овима науку вере, поиме и српски єзик, двапут преко неделѣ, а професор Вукићевић поучава их Педагогии, Методу, рачуну и осталим наукама, држећи предавања трипут преко неделѣ, сваки пут по два сата. Обоица држе ова предавања єдино из чистог родолюбля желећи уз свое званичне послове, и овим радом своме роду српском на услуги бити. — Сада има осам Српкиня, кое се овде за учитељице и васпитатељице приправляю. —

ЗНАМЕНИТИ ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛСКОГА ЛИСТА. Високопречастни Господин Стефан Михаловић Архимандрит Светођурђевскога Манастира у Банату уз завѣтно писмо издано на дан св. Стефана Деспота српског 9. Окт. о. г. приложио є на фонд Школскога Листа у готовом новцу сто форинти аустриске вредности, с том жељом, да се лихва 6% од ове суме обраћа на подпомагање издавања Школскога Листа, а у случаю ако би овай Лист престао излазити, да се онда горня главница од сто форинти фонду српске Препаранднe Сомборске уступити има. Уредник овога Листа, коме є Високопреч. Г. дародавателъ завѣтно писмо с прилогом заедно послао, предао є горњи прилог Одбору Сомборске српске црквене општине, коме є „рукованѣ фонда Школскога Листа повѣрено, назначивши у оба записника изявљену жељу врстнога дародавателя. У додатку к' заветном писму свом, од 18 Окт. о. г. изволио є родолюбиви дародавателъ изяснити се, да се годишня лихва од нѣговог прилога, почевши од 1. Јануара 1867. године, издавати има на плаћанѣ два примерка Школскога листа, за єдног сиромашног учителя Будимске, и за єдну сиромашну српску школу Горњокарловачке Епархије, изяснивши се, да ће Он за два примерка Додатка Школ. Листа іошт по два фор. сваке године плаћати, док с новим прилогом од 50 Форинти, ког є по времену намерап истоме Фонду принети, издаванѣ Приятеля Српске Младежи олакшати узмогне. — До знања стављаюћи народу нашем за овай родолюбиви принос Високопреч. Госп. Архимандрита, уредништво ово дародавателю, као сталном добротвору и подпомагателю овога Листа, явно пред лицем Србства благодарност свою изявлюе.

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛ. ЛИСТА. Омладина Мокринска давала є 1. Окт. о. г. Беседу у корист єдног сиротог ученика кои IV. гимн. разред у Карловци учи. Од чистог прихода приимио є поменути ученик 32 Фор. 32 кр.; а 2 Фор. послала є омладина Фонду Школскога Листа. —

ПОКЛОН УЧИТЕЉИМА. Господин Др. Данило Медаковић, желећи издавање овога Листа подпомоћи; осим оног примерка што га сам прима, предплатио је за двоицу ваљаних учитеља, да им се Школски Лист и Пријатељ Младежи као дар од њега, другога полгодиа ове године шаље. Сходно жељи Господина дародавателя шиље се један Лист Госп. Григорию Стоисављевићу учителю Дервишком у Хрватской, а други Госп. Милошу Настасићу учителю у Беодри.

ОБШТИНСКИ ШКОЛСКИ ФОНД У СЕЧУЈУ. Православна обштина Сечујска у Бараньи почиње из добровољних годишњих прилога установљавати Школски Фонд, из кога ће потребе свог школе подмиривати. Ово су имена приложника, који су завештали сваке године прилоге давати: Г.Г. Іован Болярић парох и упр. школе 1 фр. 60 кр. п. Давид Димић старш. школски 2 фр. 40 кр. Іаков Ђукић 4 фр. Іефто Стоић ешкут 3 фр. 20 кр. Стево Ристић 4. фр. Кузман Бановић 2 фр. 40 кр. Іешо Тупенарац 3 фр. 20 кр. Тома Десанчић 3 фр. 20 кр. Марија Іованновић 3 фр. 20 кр. Іоцо Пазаровић 3 фр. 20 кр. Іоцо Ињић старіи тутор 1 фр. 60 кр. Ђоко Шашлић млађи тутор 1 фр. 60 кр. Данило Бугарски 1 фр. 60 кр. Іово Ристић 1 фр. 60 кр. Совро Бебић 1 фр. 60 кр. Лаца Тупенарац 1 фр. 60 кр, = Свега 40. Форинти. —

ПОПУЊЕНО УЧИТЕЉСКО МЕСТО. У Фелдварцу у Бачкой именован је за учителя Гд. Милош Летић, који је V. гимн. разред у Баји а препарандију у Сомбору г. 1866 свршио. Именовање ово одобрио је кр. угар. Савет.

УПРАЗЊЕНО УЧИТЕЉСКО МЕСТО. У Иванди у Банату отворен је стечај на учитељско место с српским учевним језиком. Плата је: 105 фор. 4 ланца земље, 36 пож. жита, 12 пож. кукуруза, 50 фунти олиј, 12 фунти свећа, 2 хвата дрва и стан. Молбенице се имаю управити на конзисторию Темишварску.

---

* Преч. Г. Димитрие Поповић катихета и професор срб. Учитељишта издао књигу, под насловом: „ВЕЛИКІЙ КАТИХИЗІСЪ содержащая въ себѣ всемогласное пѣніе и иныя различныя пѣсни двунадесятыя праздниковъ христовыхъ, богородичныхъ, ангеловъ, пророковъ, апостоловъ, святителей, мученниковъ, преподобныхъ и безсребрениковъ, во употребленіе слышателей богословскихъ и предуготовническихъ наукъ, такоже и прочихъ благочестивыхъ христіанъ, изъ святыхъ церковныхъ книгъ собранная и Димитріемъ Поповичьемъ, Намѣстникомъ и Пароховъ Сомборскимъ, консисторіалнымъ Сосѣдателем, такоже и крал.

главнаго предуготовителскаго Заведенїа српскога радовымъ Катихитом устроеннаа.“

Ова велика катавасиа како потреби богословаца и приправника наших тако и осталих побожних хришћана у свему ће потпуно одговорити; а осим тога она ће се моћи употребити и по сиромашнијим црквама нашим, особито у којој се само из једног осмогласника пов. Књига ова штампа се у Сомбору новим црквеним словима на врло лепој хартији и имаће преко 16 штампаних табака велике осмине а готова ће бити до Божића. Цена јој је 1 фор. а. вр.

Новци се напред не ишту; а сваком скупителю пренумераната дае се једанаиста књига бадава за труд. Кои скупитель 7 књига предплати, тай сваку осму књигу добива бадава затруд; а књижарима кои би за 20 књига претплатили, уступа се 20% т. ј. четири књиге бадава.

---

* Г. Іован Петровић професор Гимназие Новосадске намерава издати књигу „НАУКА О ЖИВОТИЊАМА.“ По др А. Покорноме.“ Ма да је ово само школска књига, опет ће се сваки њоме користити моћи, ер је тако написана, да је излишно свако предходно знање у овој струци. Да је овака књига народу нашем мила види се отуд, што се Лазићева „Наравна Историја“ данас већ нигде добити неможе; а да је и врло корисна, о томе вальда нетреба ни да говорим. Особито ће она добро доћи г. г. учитељима, приправницима, а највише гимназистама и реалцима, коима се и најтоплије препоручује. Да би је лакше могао сваки набавити, разделио је г. писац на три свезке. У првој ће бити реч о сисавцима; у другој о птицама, рибама и водоземцима; у трећој о инсектима, црвима, мекушцима, зракарима, коралима и маљевицама. Прва ће свезка изнети 4 таб. и стои 20 нов; друга 5½ таб. и стои 30 нов., а трећа 6—7 таб. и стои 30 нов. Сваки шест недеља излази по једна свезка. Предплатити се може и на поједине свезке и на читаву књигу, у коме случаю стои књига 60 нов; и дае се једанаиста у знак признања и благодарности скупителю на дар. Новци се шаљу напред издавателю књиге у Нови Сад.

---

* „Bosiljak“ Лист за младеж, Год. III. излази у Загребу двапут сваког месеца под уредништвом Госп. Ивана Филиповића, и то почевши од Октобра месеца с илустрацияма и о трошку књижара Лавослава Хартмана. Валян овай Лист, кои по неке песмице и чланке ћирилицом штампа, особито препоручујемо омладини нашој. Цена му је 3 Фор. на целу а 1 Фор. 50 кр. на по године.

ЯВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА, Госп. Ђ. О. пароху у С. Крстуру. Предплату с 4 фр. исправно смо примили.

Предплатници Школског Листа.

„Правым̀ подобаетъ похвала:“
Св. Писмо.

I. У БАЧКОЈ.

(Продуженѣ.)

Нови Сад. Скупителъи Г.Г. Арон Михайловић и Радосав Хорват учителъи. Предплатници: Г. Андрија Монашевић пар. и шк. управитель, 3 фр; Господа учителъи: Теод. Димић, 3 фр; Коста Стефановић, 2 фр; Павао плем. Михайловић, 2 фр; Арон Михайловић 2 фр; Лазар Илић 2 фр; Іов. Углешић 2 фр; Стеван Зарић Поповић 2 фр; Рад. Хорват 1 фр; Ст. Жекић 4 фр; Данило Медаковић књижевник 8 фр; Г. Павао Миросављевић трговац 4 фр; Д. Іосић уч. 3 фр.

ГГ. Сава Стојшић пар. и управитель у Футогу 2 фор. Срб Читаоница у Футогу 2 фор. Ал. Коњовић уч. у Брестовцу, 2 фор. Урош Антић уч. у Рибници, 3 фор. Іован Костић парох у Сивцу 4 фор; Ал. Іовановић уч. у Сивцу 4 фор. Гавра Милаков уч. у Бајши, 2 фор. Васа Павловић учитель у Парабућу 4 фор. П. Мирковић учитель у Шивници 2 фор. Н. Бугарски учитель у Керу 4 фор Арк. Поповић учитель у Шоови 2 фор. Мир. Грујић учитель у Товаришеву. 1 фор. Аврам Борђошки парох у Силбашу 2 фор. Прока Лазић учитель у Силбашу 2 фор.

(Продужи ће се).

☞ Због нагомиланих предмета принуђено є било Уредништво бр. 19 и 20 у место єдног табака на 1 и по издати. С' тога ће се предплатницима Школског Листа брой 10 Пријателя Младежи, — кои є такође наштампан, тек са идућим броем Шк. Листа распослати.

Когод нам дугуе, нека се с предплатом пожури єр крајнѣ є већ време к' томе, и дуже се никако силна новчана издавања издржати немогу.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 21. У Сомбору 15. Новембра 1866. **Год. VIII.**

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа двапред на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

План ученя

У СОМБОРСКОЙ СРБСКОЙ ГЛАВНОЙ ОСНОВНОЙ ШКОЛИ

за мушку децу (за 186⅞).

(Продужено.)

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД.

I. Наука Християнска.

1. Читанѣ и толкованѣ недельних и празничних Апостола. Првога полгодия читаю се и толкую ови Апостоли: Нед. 17. „Вы єсте Церкви Бога жива.“ (Коринт. зач. 183) с изводенѣм поученя о чистоти, о чуваню од невалялих примера и о богоугодном животу; Нед. 18. „Сѣяй скѵдостію“ (Кор. 188) с поученѣм о добровольном подпомоганю своих ближних Бога ради. Нед. 23. „Богъ богатъ сый въ милости“ (Ефес. 220.) с поученѣм о благодати Божіой, кою задобисмо по Іисусу Христу. Нед. 24. „Христосъ єсть миръ нашъ.“ (Ефес. 221) с поученѣм о плодовима благодати Божіе, о духовном сазидаваню, о напредованю вѣрних у добру, и о цркви као обштини верујућих. Нед. 25. „Молю вы азъ оузникъ о Господѣ.“ (Ефес. 224), с поученѣм о владаню достойном позива Християнског, о смерном о себи мишленю, о љубавном поступаню према ближньима, о братской слози, и духовной заједници Християна међу собом. Нед. 26. „Яко чада свѣта ходите.“ (Ефес. 229), с поученѣм о томе, ко су деца светлости и по чему се познаю, с упућиванѣм на чуванѣ од дела

таме и вештбанѣ у добродетельи, правди и истини, у добром употребляваню времена, у трезвености, и мудрости Християнской, и у достойном прославляню Бога. Нед. 27. „Возмогайте о Г҃Ѣ.“ (Ефес. 234.) с поученѣм о борби противу греха и о постоянству у добродетельи. Нед. 28. „Благодарим Бога и Отца“ (Колос. 250), с ученѣм о Христу као правоме Богу и єдиной глави праве цркве своє, (у свези с 2. и 9. Чл. Символа вере.) Нед. 29. „Єгда Христос явится животъ вашъ“ (Колсс. 257) с поученѣм о чуваню од нечистоте, срдитости, злобе, хуленя, срамних речи, и лаганя. Разлика између човека, кои се поводи за гадним жељама као скот, и онога, кои чезне за правим усавршаваньем своим обнављаюћи се у познаваню по Богу; о братинству свию люди по Христу. Нед. 30. „Облицытеся.“ (Колос. 288) с поученѣм о милосрђу, благости, и праштаню увреда; о љубави као свези усавршаваня; о Божиєм миру што треба да нам се усели у срдце, о благодарности, о приманю Науке Христове и о усавршаваню у њоj. На Николь дан: „Повинуйтеся наставникомъ вашим“ (Євр. 335) с поученѣм о почитаню учителя и свештеника, и о напредованю у добродетельи. Први дан Божића: „Єгда пріиде кончина лѣта,“ (Галат. 209) о том како смо ми рођењем Христовим задобили усиновленѣ код Бога. На Богоявленіе; „Явися благодать Божия всѣм человѣкомъ.“ (Титу 302.) о цѣломудреном и праведном животу какав смо ми християни проводити дужни у надежди на вечна блага у слави Божиой. — У неделю о Митару и Фарисею (Тимот. 296.) о постоянству у начелима Християнског владаня, и о користи коју добиямо учећи св. Писмо.

Другога полгодия читаю се и толкую ови Апостоли: На Нед. Сиропустну: „Нынѣ ближайшее намъ спасеніе“ с поученѣм о клоненю од обеђеня. пиянства, сваке скаредности, свађе и зависти, и о томе шта значи: „обући се у Христа.“ У време великог поста толкує се и учи напамет из посланице св. Апостола Павла к Коринтянима глава XIII. успоред с значенѣм србским, (види у Читанци за IV. разред стр. 18. „Љубав Християнска“,) и с Еванђелском Науком о љубави ка ближњима из првог страстног Евангелия. Затим глава XV. у свези с 11. и 12. Чл. Символа вере. Особито се има добро проучити од стиха 34—46, и од 46—58. — Такође има се у ово време читати и толковати Апостол што се на Опелу чита (Солун. 270) — На Цвети: „Радуйтеся всегда о

Господѣ“ (Филипис. зач. 247.) о радости у Господу, о миру Божиѣм, о поштеном мишлењу и владању. На вел. Четвртак: „Азъ пріяхъ отъ Г҃а.“ (Коринт. 149.) с поученѣм о установленю св. Евхаристиѣ и о достойном приправляню за св. Причешће. На вел. Суботу: „Єлицы въ Христа Іисуса крестихомся“ (Рим. зач. 91.) с поученѣм о значењу нашега крштења и о помишљаню да нам се као християнима ваља клонити греха а живити у обновлѣном животу по Христовой св. Науци. — На Ускрс и Спасов дан: Первое оубо слово (Дѣян. зач. 1.). Апостол Ускршњи и Спасовски чита се, преводи на Србски, доводи у свезу с Науком вере и с значенѣм празника, и по том деца приповедаю садржай тога читања. Овако бива и са осталим историчним читањима из дела Апостолских, као на неделю Томину, и остале до Спасова дне; на Ђурђев дан (о чудесном ослобођењу Апостола Петра из тавнице); у неделю св. Отаца I. сабора, с поученѣм о дужностима духовних пастира, и о почитаню ков су овима Христиани дужни отдавати. На овай начин чита се и учи и Духовски Апостол: „Єгда скончавахуся дніе пятдесятницы.“ (Дѣян. 3.)

После Духова читаю се и толкую ови Апостоли: У Нед. Свию Светихъ: „Святіи вси вѣрою.“ (Евр. 330). Нед. 2. „Слава и честь и миръ всякомѹ дѣлающемѹ благое.“ (Рим. 82.) с поученѣм о савести по закону природном, што є уписан у срдцу човечиѣм. Нед. 3. „Оправдившеся вѣрою.“ (Рим. 88.) с поученѣм о мирной савести, о трпељивости и ухваню Християнском. Нед. 4. „Свобождшеся ѿ грѣха. (Рим. 93.) о ослобођењу од греха, и о подчињењу правди и о плодовима тога подчињења. — Нед. 6. „Имѹще дарованія.“ (Рим. 100.) с поученѣм о вршењу христианских добродетељи особито о делима милости духовне и телесне, о правой љубави, о братољубию, о почитаню єдан другога, о паштењу у добру, о одушевљењу за правду и истину, о подпомаганю служителя црквених, и о благосиљаню непријатеља. — На св. Илију „Образ пріимите.“ (Јак. зач. 57.) На Преображенѣ; „Потщитеся извѣстно“ (Петр. 65). На Госпоину: Сіе да имѹдрствѹется въ васъ“ (Филип. 208.) На Царски дан: „Всяка дѹша.“ (Рим. 111.) Ученѣ Апостола завршује се читањем и ученѣм најглавније науке о љубави христианской (из I. посланице Іоанове цела глава трећа и из четврте главе стих 7—13, и 18—21)

Сви овде назначени Апостоли, осим оних од Ускрса до

неделѣ Свију Светих, имаю се у школи не само протолковати, него се има из њих и наука изводити, а главна изреченя уче се још и на памет.

2. Толкованѣ Евангелија понавља се по оном реду и онако као у III. разреду. Наука Евангелска утврђује се овде и даю се упутства за християнски живот.

3. Псалтир. У правилном и лепом читаню вештбаю се ученици читаюћи из Псалтира 16. 17. 18. и 19. катизму с разумеванѣм, и доводе у свезу науку ову са Науком вере, библ. повестима и са обредима црквеним.

4. Библичне Повести Ст. и Новог Завета све се повторе, и катихет настоявати има да ученике упозна са св. Писмом као словом и Божиим, са деловима и садржаем овога, и да им читанѣ св. Евангелија, Библије, особито Апостола и Псалтира омили, и потребом живота учини. Пошто се ово сврши, даће се деци поученѣ о св. Цркви нашой, и о превосходству нѣне науке; о вселенским саборима, о правом значеню призиваня светих, и почитаня св. крста, св. икона и т. д. и омили им се црква и обреди црквени; у духу кротости говорисе о другим хришћанским вероисповестима и о разлики између наше и њихове цркве у предметима вере и обреда, и доказује се истинитост и исторично првенство Православне Цркве.

5. Наука о Св. Тайнама толкује се обширно, особито се предузима овде изасненѣ св. Литургије. Уз то се упознаю деца са значенѣм обреда црквених, годишњих св. времена и празника; ту се учи значенѣ Божића, Богоявленија, частнога поста, велике Неделѣ, Ускрса, Спасова дне и Духова, као и времена између та три празника. (види Школ. Лист 1860. и 1861.). Песме духовне на ове празднике, као и молитве и стихире за упокой толкују се и уче на памет, (види Спомоћну књигу за разшињаванѣ цркв. појања.)

6. Из житија светих, осим оних, што се у III. разреду уче и овде понављаю, придодаће се још житије: св. Евангелиста Іоана, Матеја, Марка и Луке; св. Іоана Милостивог, Златоустог и Дамаскина; св. Василија Вел. и Григорија Богослова; св. 40 мученика; Конст. и Јелена, Апостола Петра и Павла и Мајке Анђелије. —

Предаванѣ свију ових верозаконских предмета у четвртом разреду спада у дужност Катихетину, кои тога ради у IV. разреду седмично 4 часа обучаваня има.

II. Српски єзик и стварна знања.

1. Усавршаванѣ у правилном читаню с разумеванѣм и са изразом, с казиванѣм прочитанога и изводенѣм науке из онога што се чита, вештбанѣ у лепом или естетичном читаню. За читанѣ употребљює се: „Читанка за четврти разред Српских главних училишта.“ Заради вештбаня у лепом читаню употребљују се изречения, песме и приповедке из I. одсека. Приповедке ове пошто деца прочитаю имаю их приповедати и из њих се изводи морална наука. Осим приповедака што се у читанци находе, зарад утврђења у благонравности приповедаю се у овом разреду іош неке приповедке и басне из Шк. Листа из Вукове збирке и из других поучних књига.

2. Єзикословлѣ. Поученѣ о диалектима и акцентима Срб. єзика. Сви делови говора. Промене именица, придева, заменица и глагола (по Даничићевой Граматици). О управљаню падежа; о простим сложеним и скраћеним реченицама; о реченицама главним и подчињеним. Цео овай рад практично примењива се на прочитане приповедке, ков се по томе граматично разчлањаваю. Највећма се пази на то, да деца правилно српски говоре, и да умею правилно писати по средњем и по новом правопису.

3. Писмени саставци. Деца се вештбаю у писменом изражаваню мисли, употребљујући неке од оних у Шк. Листу год. 1858 од 30—89. задаће. Осим тога уче написавати приповедке, описания и писма, све из круга свога посматраня; затим конте, намире, сведочбе, обвезнице, и домаће и занатлиске записнике о приманю и издаваню.

4. Стварна знања. (уз читанку, и успоред с њоме). Ученѣ стварних знања поделює се у овом разреду на знања природописна, природословна и земљописна; на повести и животописи славних људи; на поученя о радиности и о друштву људском. — Ученѣ ово бива нешто читанѣм из II. и III. одсека читанке, а нешто разговором.

Из природописа сматраю се и разликую најпре три царства природе, и њихова пододеленя по ономе како се у трећем разреду учило. Затим се предузимаю предмети из Читанке: Коњ (33); Ласте (37); Змије (38); Бубе (39); Пчеле (40). На сваком овом предмету учи се познати дотична врста животиња, а уз први и последњи говори се о неги и користи. Тако се исто уз читанѣ предмета 41. „Чокот“ говори о обделаваню винограда,

ков се ученицима и у ствари самој у пролеће показује (саденѣ и резидба). Овде се уче и различите врсте оплеменьивања воћака, као прицепльиванѣ, спаянѣ, оченѣ и навлаченѣ. — О страним растиньима: пиринач, кафа, шећер, памук (43). Сунђер (44). — Уз читанѣ предмета 45—48, упознаю се ученици с найнужднїим ископаємима и огревима. — Из природослављя учи се: о воденой пари (49 и 50); о роси, иню, магли, облацима, киши, снегу, и тучи, и о обтоку и преображаню воде (51—53 и 57); о топлоти и о термометру; о ваздуху и о барометру (54 и 55); о светлости сунчаной и о дуги; о парной машини (56); о магнету, о грмлявини и о телеграфу (58—60). Све ово уз Читанку, а осим тога разговором учи се наука о унутрашньости земљѣ, о постанку коре земльине, о брегови́ма, изворима, рекама, о мору, о земљѣтресу и о огньѣним брдима. (види Шк. Лист 1862 године стр. 387. „Створъ земљ.“)

Из земльописа учи се ово: Земля и њени делови (66); Европа (67); Европске државе (68); Жительи Европе по народности и по вероисповеди (69); Аустриско Царство и овога делови, брегови, реке, земльиште, поднебиє и народи у Аустр. царству по вери и народности (70). Краљевина Угарска са обзиром на државну управу на устав, народе и верозаконе, брегове, реке, и равнице, земльиште и земаљске производе; средоточна жупанија Угарске, главне вароши и њихове знаменитости. Обширније учи се о Бачкой, Банату, Срему, Славонїи, Хрватской, Далмацїи, и о осталим пределима у коима Србски народ живи, како у Аустриском Царству, тако и на Балканском полуострову. Кратки Преглед осталих делова света: Азиє, Африке, Америке и Аустралиє. Све ово учи се на мапи уз казиванѣ учителѣво. Веће знатности и историчне цртице прибележе деца у свою земльописну бележницу.

На кругли земаљской и на полугруговима уз читанѣ и разговор учи се о видокругу, о обртаню земљѣ око себе и око сунца, о четири годишња времена, о ходећим, стоећим и репатим звездама; о математичним линиjама и точкама на кругли земной; о месецу и његовим менама; о помрачењу сунца и месеца. (уз Читанѣ из Читанке 61—66).

Почем четврто отделенѣ Читанке за IV. разред, у коме ће исторични предмети и биографиє знатних Срба бити, іош ниє света угледало, то се овакови предмети у виду приповедака деци казую, а деца чувено запамте прибележе и потом приповедаю. Из историє учи се ово: О Србима и о Славенима у

обште. Прва седишта Србаља у Бойки и себоба у ове јужне пределе. Срби постаю Хришћани. Кирил и Методије просветитељи Славяна; Руси примаю св. крштенѣ за време вел. кнеза Владимира. О великом жупану Властимиру, о кралѣвима пре Немањѣ нарочито о св. Владимиру и Воиславу. — О Немањи, св. Сави, Стефану Првовенчаном, Радославу и Владиславу. — О кральевима Урошу великом, Драгутину, Милутину и Стефану Дечанском. О Цару Душану Силном и нѣговом Сину Урошу. — О Кнезу Лазару, о пропасти Царства Србског и о високом Стевану, — О Србским Деспотима у Угарской, и о делима Сибињанина Іанка и Краля Матије. Пропаст на Муачу, и заслуге Србаља за пресветли дом Хабсбуршки под Фердинандом I. Обсада Сигета и Никола Зрињски. Себоба Срба у ове землѣ под Патриархом Арсенијем Чарноєвићем, права и повластице Србског Народа у Угарской и у Хрватской, храброст Србаља под предвођенѣм подвойводе Іована Монастирлије. — Животописи Доситија Обрадовића мудраца Србског, Архимандрита Іована Рашћа историка и Богослова, и Саве Текелије великог добротвора младежи србске. Црте из Историје ослобођења Србије од Турака 1804 и 1815 године. Уз повтораванѣ оних народних песама што се уче у III. разреду, овде се уче и ове песме: Урош и Мрнячевићи; Цар Лазар и царица Милица; Марко Кралѣвић и Ђемо Брђанин; Марко кралѣвић и Бег Костаонић; Деоба Іакшића; Предраг и Ненад; Агованѣ.

На краю године читаю се предмети о радиности людской, при чему се дае ученицима поим о радньи и привреди, о поделеню послова међу людма, о занатима и фабрикама, о купованю и промени, о трговинама, и о трговачкой радньи; особито им се улива у срце любав к' трудолюбивости, и к' изученю радньѣ од кое ће живити, и коіом ће по времену себе и свое издржавати, а обштинству као полезни чланови служити. На овай део Читанке има се велика важност полагати, по томе, што ће већи део ученика из овог разреда на занате и на трговину одати се.

Заради разбистреня поймова о дужности човѣка као члана породице, и црквене и грађанске обштине, читаю се предмети под бр. 72 о друштву людском, чему се придодае іош и упућенѣ на права, коя сваки грађанин и уставной земльи овой ужива. — Напоследку понавља се у разговору наука о човечием телу, о умерности и о чуваню здравля. (види у вел.

упутству Наука Гледања лекција 25 и остало у Школ. Листу од прошлих година).

Како из стварних наука, тако и из осталих предмета што се уз Читанку ову уче, испитују се ученици сваке суботе катихетичким начином, и тако се непрестано наука ова понавља и утврђује. На испиту овим истим начином дознаје се у колико су ученици у знањима успели. (свршиће се.)

Из природописа за прво писанѣ и читанѣ.

(Продуженье).

8. Мачка има оштре покте, да може сигурнив лов ухватити. Коњ има високе ноге, да може што већма трчати. Пас има оштар нос, да може лакше траг наћи. Коза ојари дваред на годину по двоє јрића. Штакори поједу сваки дан дваред онолико буба, колико теже. Најлепше су тице: пауни, детлићи, сојке и зебе. Пливаће тице имаю међу прстима разапете кожице за пливанѣ. Барске тице имаю високе ноге, да могу блато гацати. Жишци имаю тврде риле, с коима зрно пробуше те пождеру. Биља имаю две врсте ране: Земну и ваздушну. Лист вуче рану из ваздуха, а корен из землѣ. Биља немогу бити без листа, као ни животиња без плућа. По годовима зна се сваком дрвету, колико є година старо. Од цвета буде плод, а у плоду заметне се семе. Пасуља има: белог, жутог, црвеног, тачкаша, прибранца, шећерца, пасульице. Купус є међу зељима најпитавији, па зато и најпретежнији. Зејтинска су биља: репац, куделя, лан, мак, горушица, сунцокрет.

---

9. Ловачки су зверови: єлен, срна, зец, дивокозе, јазавац, лисица, вук. Глођаве су животиње: мишеви, пацови. зечеви, рчци, веверице. Голуб леже две, кокош три а гуска четир недељ дана. Кад се живина перуша неваља є клати ни єсти. Тице, што велика крила имаю, могу брзо и дуго летити. Водене тице имаю густо и масно перѣ, да вода не пробиє. Највеће су наше тице: лабуд, гем, дропља, ћурак

и орлови. Животиња се миче куд хоће, а растиња остаје где є. Најболѣ су траве за марву: овсик, томка, вика, граорица и детелина. Зейтин се цеди од маслине, ора, лешњика, мака, букова жира. Фабричка су биља: броћ, руй, грозбоя, жутилова и вранилова трава. Свака растиња сиса из землѣ оно, што є коіой рана. Свако билѣ има свою рану, као и свака животиња свою.

---

10. Рибе имаю перая грудиња, трбушна, репиња и леђна, то су весла за пловењѣ. Бубе имаю на глави: риле, ил ждрела ил сиске, и бркове (пипке). Бркови су у буба пипци, с њима пипаю куда ће проћи. Стрвокоп є полезна бубица; сваку мртву животињицу закопа, те смрад загуши. Маре су полезне бубице, єр силне вашице с листа потамане. Кокица є шкодљива бубица, єр начини воћу и расадима силну штету. Сви су жижци шкодливи, ал найвећма: житни, варивни, воћни и виноградски. Гагрица сила штете начини, кад се сува меса докопа. Воденичар, найвећа водена буба, живе рибе уѣда и многу осакати. Єдна кошница даде на 20 фунти меда и две воска. Свилена буба свлачи се четир пута, свако осам дана єдаред. Кад паук на лепом времену итно мрежу плете, неће лепо време остати. Свако дрво има свой корен, дебло, гране, лист, цвет, плод и семе. Листова шака има лице и наличе, вр, дно и руб, и свою граћу. Свако дебло има свою кору, и под њом лику и белику и дрво и срце.

---

11. Сврake, чавке, косови и чворци науче као и папагаи по неку реч говорити. Тице, што танке клюниће имаю ране се од буба, мува, гусеница, црва, зато су врло полезне. Нико нас од гусеница онако прилежно нетреби, као тице, зато их неваля плашити. Кртина повде црва сваки дан тридред онолико колико тежи. Жабе и змиє завуку се под зиму у землю, па онде спаваю, док их пролеће непробуди. Милови и рибе не легу своя яя, него оставе, да их сунце само излеже. Гунделваљи су полезне бубице, єр растроше балегу, те смрад не окужи ваздух. Єленац є найвећа буба, и уме своим горњим вилицама, (роговима) яко уштинути. Кремница є мала мека бубица, што лети из траве као звездица сиє. Куцкало є малецна бубица, што стару покућну дрвенарију гризе и точи, и у том

као сат куцка. Свака бубица има главу, груди и трбу, и на груди оздо три пара нога, а озго пар два крила. Буба има на свакој нози бут, голен, стопу с прстима, као и друге животиње. Све бубе имаю исте уде, и опет є толико разлика, да их се на четреєст иљада врсти знаде.

---

12. Промукао глас, запенѣна уста, крваве очи, накострешена вуна, подвучен реп и тумаранѣ показує бесна пса. Без светлости неможе се билѣ дићи, ма колко топлоте и влаге било. Кроз сису уђе прашац у плодницу и тада се заметне семе. И биља имаю своє непријателѣ: друга биља, коя их загуше; бубе и друге животиње, коє им огризу корен, струк, лист, цвет и семе. И биља имаю своє болести, коє добию од непогоде или неудесне неге и држања. Сваки усев и расад извлачи из землѣ оно, што му є рана, зато исто семе на истој земљи све лошији род рађа, єр є манѣ ране за њега. Биља се немогу мицати да рану траже, него се морају задовољити са оним, шта земља где стоє има. На мрачном месту побледе растиње као и људи и увену, а што є светлије, то се веселије и лепше развија. Много се цвеће под вече затвори, да оне своє нежније уде од зиме заклони. Кореном се растиња за землю држи и на њега рану из землѣ сиса. На крајма корена има сисице као сунђери, коі рану из землѣ вуку, ако є растопљива. Топлота и светлост и ваздух и влага учиње, да биљно сема проклија нарасте и узре.

Одговор учителя

на друго писмо свога негдашњег ученика „Драгутина.“

I.

Љубови моє достойни Юноше,
преображене душе!

Кад сам те из Пожуна у Фрушку гору, на премили наш састанак позвао; то сам с пуним увѣренѣм чинио, знаюћи да ћеш ми се срдечно и брзо одазвати Сине! па се у том заиста, ни преварио нисам. Из неяког дѣтинства твога іошт ми є позната готовост и послушност твоя према старіима. Я као нѣгда

бивши учитель твој, истина сад више никаквог права над тобом немамъ, но љубав она кою према мени гориш, и привржености она кою сваком приликом према мени указујеш, — опуномоћиште ме на то.

Искрено сам те, чедо! позвао, но искрено си и ти позиву моме одазвао се. Нисам те дакле имао нужде искушавати и на пробу стављати, као што є небесни учитель и богочовѣк свога ученика Симона Петра, трикратним вопрошењем дал га искрено љуби на пробу стављо, па послѣ тек рекао му, да пасе духовно стадо овце и јагањце словесне паствe нѣгове (Іов. гл. 21. сх. 15—17).

Нисам сумњао чедо! єр сам увѣрен био, да ћеш са оном готовошћу и усрдіем ту жертву од твоє стране принети, с коіом є готовошћу Авраам возљубљеног сина свога єдинородног Ісака Богу на жертву принео, кога є у 100. години старости своє са своіом супругом Саром, коя є 90. година стара била, родіо. (Быт. гл. 17. сх. 17. и гл. 21. сх. 1—7.).

Увѣрен сам сине! да си готов умних плодова твоих онаку искрену принети жертву, какву є Авел Богу искрено принео, па кою є од рођеног брата Каина главом платити морао (Бит. гл. 4. сх. 8.) о овом увѣрен боим се чедо! да се подобни Каин ненаће и морално убиство над нама неупотреби, єр брат брату найдубљѣ очи копа. А пословица каже: „Реци право, па гледай, те утеци.“

Брзоявни позив у престолницу нашу, явно ми очитує, важност особе твое. —

Кад си пут Фрушке горе предузео, што си радостним чувствима потрешен био, нечуди се ни мало, єр то є сасвим природним течаєм текло. За нас веселіе и радостніе раћа се и сѣда сунце у наши предѣли, него у страноме свѣту. Опоминаи на дѣтинске обичає наше, подмлађую нас, и доба дѣтинства нашег, у мислима нам повраћаю. — Браћ Іваньског цвећа по разношарним и богатомирисним ливадама нашим, у нѣжном дѣтинству, почитовасмо за сушту светињу; у туђем пак свѣту сматрамо ово, као нѣке само обичає, случаєм уведене. Милиі су нам оні предѣли, у коима смо весело и радостно дѣтинство наше проводили па ма ови и пустиня да су, од страних предѣла, у коим смо само по потреби премѣштени, па баш да би ови Швајцарски ил Іерусалимски били. Нису сине! люди без узрока ону пословицу измислили: „Зец тежи онамо, гди се окотио:“ Ово є преблаги Бог чрез майку природу људма уро-

дио; а скотовима и птицама такође чрез нагон природни (instinct) уліо. За примѣр да узмемо само нѣке птице, као што су ласте, роде и ждралови, кои због ладноће велике немогу овдѣ код нас зиму да проводе, но у топлије предѣле одлећу, ал како пролеће заслави, к нама се опет повраћаю, и на стара гнѣзда своя настаною. Слѣдуюћи примѣр душо! служиће ти за довольни доказ истине ове: У Польской ухвати нѣтко роду па іой привеже о врат цедулю, на коіой є написано било: „Haec ciconia ex Polonia.“ (Ова є рода из Польске). У Египту ухвати нѣтко ту исту роду, скине іой цедулю с врата, и прочитавши шта є на њој написано било, на другой цедульи, коју є поред прстена заедно роди о врат привѣсіо, напише: „Ciconiae Polonis redeunt cum donis.“ (Роде се Пољацима, враћаю са даровима). У пролѣће дакле иста се рода у Польску на своє гнѣздо поврати. Ово є доказ био, да свака птица своє гнѣздо тражи, ер є на нѣму яча.

Да те є вѣст, коју си из уста преподобног старца чуо о моме напрасном из манастира одлазку опечалила, о том ни мало несумњам. А и хитню, с коіом си журио се застати ме на мѣсту, у коме ћу у пароброд сѣсти, почувствовати могу. Ал ипак за обадвоицу сине! найвећи ударац биваше, кад смо при првом погледу, єдан од другог у разстоянію од 50. хвати одстояли, а за тим за тили час, обратном погледу, — обратно изчезли.

Гледао сам сине! како си честократно са обале Савске тужно полазно, и послѣ се опет натраг повраћао, пратећи очима у напред пловећи пароброд, и густи са поднебесни облаци рукуюћи се и споиваюћи модри дим гледао, докле си га год доледати могао. А и сам висам се са крова бродског одмицао, докле сам год златну ябуку и частни крст на торню православне цркве доледати могао, у живом уображеню чувствуюћи, тебе у њима гледати.

Давно желѣни наш састанак, осуетисе напрасним растанком. Тужно чувство у оном печалном тренутку, подсѣти ме на оно жалостно позорје, кад є „Овидій Назон“ на заповѣст Августа Кесара Рим оставити и у заточеніе отиѣи морао, како се са своима послѣдню ноћ пола безчувствен опраштао. Да се дакле овдѣ са нѣговим собственим и послужним рѣчма: „Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus, vivit et est vitae nescius ipse suae.“ (Не иначе био єсам, как' громом кос-

њни, кои живи, но живот му бива нечувствени. Превод А. Мразовића).

Дошавши на мѣсто новог опредѣленя мога, дужан сам ти био, одма писмено долазак мой обзнанити; но двоумио сам Драгутине! на коју страну писмо да одправим. Па зато сам на твой лист жељно очекивао.

Душо! ниє могла Ана майка младога Товіе изилазећи сваки дан на пут коим є Товія отишао, па изгледаюћи га да іой се истим путем од оних страна поврати, нестрпѣљивія бити, него што сам я био, изчекиваюћи сваки дан од наших страна пошту, да ми твой премили лист донесе; нит є већу радост почувствовати могла, кад іой є Ангел Рафаил Товію са младом невѣстом и заручницом, као већ вѣнчаном супругом довео, него што сам я весело потрешен био, кад сам се са добитом твога премилог ми писма усрећио.

Из њга сам разумѣо чедо! да за кратко врѣме путованѣ по Фрушкой гори предузети намѣраваш. То ти подпуно одобравам. Бавлѣнѣ твоє у манастиру Раваници врло ми є повољно. Њиіе и правило црковно тамо ћеш точно извикнути. Тамо є іошт само єдан семеняк међу Настоятельи Фрушкогорски заостао из спасоносног врта богоугодног митрополита великог „Стратимировића.“

Што на будилник отца Киприана ютром весело и радостно из ноћне постелѣ као єлен скачеш и у храм божіи на молитву идеш, то само дужност христіянску испуняваш. Свети Апостол учи нас: „Ако єдемо, ако пиємо, или ако ма шта друго чинимо, све у славу божію треба да чинимо.“ Но и ово є сине! у тебе єдна христіанска добродѣтель, коя свакояко похвалу заслужує. Многи од другова твоих, не само да цркву рѣдко посѣштаваю, но ни светим тѣлом и крвлю Спасителѣвом можда у 10. година єданпут се непричешћую !!! Овакови грѣшници одтуђили су се од лица божіег, и Антихрист им є руку задруге пружіо.

Видовска ноћ у манастиру Раваници, у коіой те є умно небесна свѣтлост обасяла, и у коме си у уображеню точио Спасителѣв глас: „Прими дух свет!“ предсказује знатну епоху у животу твоме; ер сретна та мисао, коя ти на ум паде, да у духовну Академию идеш, удвори ће те у свету обитель просвѣте, гдѣ ћеш науке богословске точно извикнувши по сретном натраг повратку, за цѣло на Богословію, свештенство обоега чина, а чрез исто и на народ наш у моралной просвѣти назад заоставши, яче и силніе дѣйствовати моћи. Не

закасни дакле, драги любимче мој! духовној власти због благослова, а грађанској власти због допуштења и путног листа приявити се. Идеа та, код тебе є сине! пород єдногa тренутка. Исто є тако случай и „Мартина Лутера“ на то навео, да се чину свештеничком посвети. Велики овай Реформатор, кои є послѣ мач са обе стране оштри своіой майки цркви, коя га є у нѣдра своя примила, у срдце уріо, и утробу майчину до края крваво разпоріо, изиђе у єдан лѣтни дан са своим нѣким иладим другом и пріятелѣм, у пріятној шетньи изван града свѣжим воздухом прохладити се. На єдан мах облачак се навуче, кои нечаяно кресне, муня сине, гром рикне, а друг поред нѣга ходећи стриглавце паднув — недвижим остаде. Ово є сине! провиђењем великог Саваота догодило се, па и света памѣра твоя, ніє без волѣ божіе.

Сине! я у твоіой благонадежднои особи сматрам преустроителя православног учења свете наше богоспасаваюће цркве; ал не онаковог, какав є био „Лутер, Меланхтон, Калвин и Цвингліи.“ Већ од тебе се надам, да ћеш у нашем овдѣ православію замѣнути руске светописце: „Петра Могилу, Теофана Прокоповића, Димитріа Ростовског“ и све новіе у данашнѣ доба књижевне Апостоле, па да се са тим достоян покажеш оне љубави и милости, кою ти Господ на том сретном путу пружати обећава.

Сине! сам си себи помоћу Господа пут изабрао, коим ходећи и живот по примѣру нѣговом проводећи, желѣну ћеш цѣл брзо и лако постигнути. Али само добро пази, да ако би боля светских и тѣлесних страсти завладала тобом и почела те одвраћати од постигнућа те високе цѣли, кою си постићи устреміо се; онда моли Господа, да те Господ у вѣри укрѣпи. Єр молитва вѣре, као што св. Апостол Іаков каже: „спасава болуюћег, и подиже нѣга Господ, па ако є и сагрѣшіо опраштаму Господ.“ Изцѣлѣи смиравай се сине! живот Нѣгов пред очима имаюћи. Постоян буди и све до края издржи, єр Спаситель каже: „Кои до конца претрпи, тай ће спасен бити.“ (Мат. гл. 10. сх. 22.)

Што се питаня твога тиче; Кои се предмети у Богословіима Єврхіе наши предаю, и кои се од њих на пайнижеи степену савршенства налазе? Одма ћу ти одговор написати и првом поштом одправити. Сад ме врѣме на дужност позива. С Богом! па здрав буди и добре волѣ, негдашнѣм учителю твоие.

У мѣсту новог опредѣлена на св. Майку Ангелину 1866.

Предплатници Школскога Листа.

„Правым подобаетъ похвала.“ Св. Писмо.

I. У БАЧКОЙ.

(Продуженѣ.)

Србобран. Скупителъи Іов. Настић и Павао Дамяновић учителъи. Предплатили: Г. Аврам Ђорђевић наместник 4 фор; Павао Петровић парох 4 фор; Косма Миловић свештеник 4 фор; Іован плем. Николић бележник 2 фор. Нестор плем. Миковић уч. 4 Фор. Гедеон Дунђерски економ 2 фор. Петар Дунђерски екон. 2 Фор. Стеван Сакачев екон. 3 фор. Исак Везилић екон. 3 фор; Тодор Радишић ковач 1 фор. 50 кр. Косма Севкић екон. 2 фор; Сава Бачић екон. 2 фор; Михаил Пандовић трговац 4 фор; Іов. Попић чизмар 4 фор. І. Настић уч. и скупитель 1 фр; 50 кр. П. Дамяновић уч. и скупитель 4 фор; Павао Михайловић учитель 2 фор; Славна Обштина Србобранска 4 фор; Срб. Школа у Турији 4 фор; Г. Петар Чолић наместник и окружни шк. надзиратель у Турији 2 фор. П. Сентомашки уч. Сивачки 2 фор.

Србски Бечеј. Скупитель: Г.Г. Ђорђе Глибоњски учитель. Предплатници: Г.Г. Алекс. Бастић протопресвитер 3 фор; Самуил Бранковић парох 3 фор; Алекса Іосић парох 3 фор. Ст. Болманац ђакон 3 фор; Ђорђе Петровић учитель 3 фор; Михаил Деяновић учитель 3 фор; Тадија Елчић местни началник 3 фор; Ст. Попадић школ. старатель 3 фор. Іов. Сомборски зидар 1 фор; Срб. Школа 3 фор; Ђорђе Вуић писар 4 фор. Ђорђе Глибоњски за два ексемплара овогодишня 7 фор; Паја Байшански ученик 4 фор; Ђорђе Станишић ученик 2 фор. Г. Г. Симеон Майнски свештеник у Петровом селу. 4 фор; Т. Слепчевић учитель у Петровом Селу 2 фор; г. Коста Живковић учитель у Феудварцу 4 фор; Г.Г. Максим Папић прота у Жаблю 4 фор; Сава Поповић уч. у Жаблю 4 фор; Г.Г. Кирић Отић парох у Чуругу 4 фор; Милан Іовановић учитель у Чуругу 4 фор; Срб. Школа у Госпођинци 5 фор; г. Ст. Іанковић уч. у Ђурђеву 4 фор. Г.Г. Мих. Крстић трг. у Тителю 2 фор. Теод. пл. Мирилов. учит. у Тителю 4 фор; Г. Исидор Коларовић архимандрит у Ковилю 4 фор; г. Илия Марковић уч. у Моторину 2 фор; Сава Станковић уч. Стапарски 3 Фор.

Суботица скупитель Ђорђе Гойковић учитель. Предплатници: Г.Г. Исак Луданћ наместник и шк. управител 4 фор; Єфта Арадски ад. и шк. стараталь 4 фор; † Аврам Матић сенатор за девоячку школу у Суботици 2 фор; Божидар Вуић поштар 4 фор; Срб. Читаоница 4 фор; Никола Коњовић уч. 4 фор. Ђорђе Луданћ уч. 4 фор; Ђорђе Гойковић уч. и скупитель 4 фор.

Ада. Г.Г. Іов. Павловић парох 2 Фор; Светозар Вуић адв. 4 фор; Драгутин Дадић учитель 4 фор: Ник. Кирић учитель 3 Фор;

Моол. Скупитель: Г. Милош Ђурчић учитель, Предплатници: Г.Г. Ст. Матић шк. старатель 4 фор; Урош Ненић пар. и директор 1 фор; Божа пл. Каракашевић кнез. 2 фор; Ал. Стаић уч. 4 фор; Милош Ђурчић уч. и скупитель 3 фор; Ал. Докић уч. 4 Фор; Ал. Чичовачки уч. 4 фор.

Сента. Скупитель г. Іован Вуић учитель. Предплатили: Г.Г. Коста Живановић адвокат и Шк. старатель 4 фор; Трива Влашић ђакон

и учитель 2 фор; Iов. Вуић учитель 3 фор; Школска Библиотека 4 фор: Општина села Тиса Симиклуша у Банату за своју Школу 4 фор;

Сегедин. Скупитель г. Тома Іаникиевић учитель: предплатници: Г.Г. Михаил Лефтер школ. старатель 2 фор; Iов. Сремац вел. бележник 2 фор; Т. Іаникиевић уч. и скуп. 2 фор.

НАЗНАЧАЈ ЖЕНСКИЊЕ по светој Божијој речи. Єдва ће ко побијати ту мисао, да се на дела човечанства, и добра и зла, огроман уплив налази у рукама женскиње. Творцу није угодно било даровати јој власти, која подчињава слабог силному, која принуђује, но за то јој је даровао уплив, који покорава и силног слабому, тако да силни и не примећује тога и подчињава се слабому, не осећајући да му се стешњује слобода. Доказа на то има и у историји. Ко не зна, како положај женскиње силно разликује варварски народ од изображених, старе векове од средњих, средње од најновијих? Ко незна, колико огроман уплив многоженство и једноженство имају на нрави и судбе народне? Посредством женске унео је сотона погибао у безгрешни род људски; посредством исте женскиње јавио се Спаситель свету. И т. д.

Уплив је женскиње велики. Но уплив женскиње добротворан је само онда, кад јој се сав живот подура с назначејем њезиним.

А какав је назначај женскиње? И како се врши тај назначај?

Какав је назначај женскиње, шта је т. ј. женскиња и задатак јој, на што ју је Бог саздао, — како се врши назначај женскиње, како женскиња, кћи будући, или девојка, или супруга, или мати, живот свој проводи по Божијој вољи — то је, по светој Божијој речи, точно назначио Руски православни свештеник, ч. г. *Д.* Соколов, у својој књизи „Назначеніе женщины по ученію слова Божія.“

Ја сам, многопоштовани читатељи и многоцењене читатељице, ту Руску књигу не женски пол врло важну, посрбио — и сто овим јављам вам, да сам је намеђио издати на свет.

У име праве просвете хришћанске, љубазна браћо и миле сестре, позивљем вас најучтивије, да ми предплатом помогнете испунити намеру.

Књига ће бити врло лепо штампана. Цена јој је 50 крајцара. С концем текуће године биће готова. Претплаћиваће се до празника Ваведенија о. г. Претплата се франко шаље потписаному. — Скупитељу или скупитељици претплатника даћу једанајту књигу за труд. Књижарима ћу уступити на 35 књига 5 екземплара. У своје време наруџбину ћу о своме трошку послати свакому.

Још једно. Половину чистога дохотка даћу на какву лепу народну цел. А на коју? То нека реши већина претплатника и претплатница. Ја најучтивије умољавам сваког многоштованог претплатника и сваку многоцењену претплатницу, да ми кажу своју вољу у томе.

У Кларији (per Temesvar et Hatzfe(d), 17. окт. 1866.

БОГДАН КУЗМАНОВИЋ парох.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 22. У Сомбору 30. Новембра 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 н. на год.

Да ли свако васпитаније води човека к истинитому савршенству т. є. к истини, добру и срећи?

(Из „Духовне Бесѣде, 1861.," посрбио Богдан Кузмановић, парох Кларијски.)

Азъ свѣтъ въ мірѣ пріидохъ, да всякъ вѣрующій въ мя во тмѣ не пребудетъ (Іован. гл. 12. ст. 46.).

Умни и правни развитак народа, као право и главно условље опште и посебне среће, саставља, у садашње време, главни предмет, коим се занимаю, и влада брижљива, и сложна друштва, и поједине ревносне особе. И видимо, да се данас просвета брзо распростире, по свима краєвима; произилазе се и полажу боље темеље васпитанію; отвараю се нове школе, — појави, што обећаваю добрих последица! И шта друго и може бити савршенство човека, ако не што потпунији развитак сила његових духовних, сила, што означую човечје достоянство? И ко ће и тврдити, да є болѣ, силе те, кое су једне радње, подржавати у жалосном и безкорисном дремежу, него ли им давати сва средства да се развияю као што ваља, за корисну радню? Но питање є: да ли свако васпитаније води човека к истинитому савршенству т. є. к истини, добру и срећи? Свети апостол Павле приметно є о некоим људима, да глаголюшса быти мѫдри обюродѣша (Рим. гл. 1. ст. 22.). А то

значи, да има васпитаније лажно, да има просвета лажна, привидна, шкодљива, која неводи човека к истини, него заблудама, не к добру, него к злу, не к срећи него к погибли. И у садашње време, као и свагда, међу различним мњењима о васпитанију чују се кадкад и неразумна и неоснована, препагла и шкодна мњења. Има люди, кои шшеу мудрии од осталих, но кои само већма вѣрую своіой лажной мудрости, а силом хоће да увераваю себе и друге, да ум човечіи сам собом, цигломсвоіом силом єсте у стању водити човечанство к истиному савршенству путем природнога развитка физичких, умних и нравних сила човека. И ти люди, ти неразумни поклоници човечіега разума, држе по тому да Вера Христова или тек као и обично друго средство служи на усавршаваньє човека, или сувише да є сасвим залишна и непотребна. Ти люди расуђую овако: „Вера є производ неба, а ми смо земальска створења; нас се она нетиче, нама валяю добри чинителіи обштега добра и блага а не аскети благочастия. И није ли и чудно и лудо, захтевати, да ум човечіи и слобода човечіих убеђења зависе од овога или онога религиозногa верованя? Не значи ли то убиняти наше мисли, одрицати сваки напредак, осуђивати човечанство на свагдашње незнање?“

Ми нећемо брже болѣ препирати се с онима кои воле мѫдрствовати паче єже подобаєтъ мѫдрствовати (Рим. гл. 12. ст. 3.) слушаюћи науку премудрога: не ѡвѣщай безумному по безумію єгѡ, да не подобенъ ємѹ кѹдеши (Прич. гл. 26. ст. 4.). Бог, а не люди, нека осуђуе лажно мудроваңе, взимающиса на разѹмъ Божіи 2. Кор. гл. 10. ст. 5.): мѫдъ искони не коснитъ, и погикл . . . не дремлетъ (2 Петр. гл. 2. ст. 3.). Ми ћемо само казати, да є, место собом мудровати, много болѣ и сигурние учити се истинитому савршенству у божаственога учителя, првоисточника сваке мудрости, свакога савршенства и добра, кои є рекао о себи: Азъ свѣтъ въ міръ пріидохъ, да всякъ вѣрѹай въ ма во тмѣ не пребѹдетъ (Іован. гл. 12 ст. 46.). Ми ћемо само казати, да се човек истинито, као што валя, може усавршавати, т. є. да човек може достићи истину, добро и срећу, само онда, кад се усавршаваңе то врши по начелима свете Вере Христове, и осветлює светлошћу нѣном добротворном, и оживлює духом нѣним благодетним.

Објаснимо се.

Слово Божие називлѣ наш ум духовнім оком (Мат. гл. 6.

ст. 23). Но као што є телесном оку, да би видело предмете, нужна светлост: исто є тако и уму, да би болѣ и правилније судио и умовао о предметима, од преке потребе развитак и образованіе, што по томе и називаю светлошћу; „наука є светлост, незнанѣ є тама.“ Но образованіе є производ ума; а ум є наш ограничен; по томе є дакле и светлост образованія сама по себи слаба и несигурна. Светлост ума често се помрачава предрасудама и заблудама, и на тай начин долази подобна светлости блудећега огня, кои само обманює човека и сврађа с правога пута. Светлости ума, кадшто, при дѣлованю порочних наклоности и страсти готово сасвим нестає, а човек остає у дубоком, густом мраку заблуђења, из коега често неможе наполѣ. По томе, окром светлости собствене и природне, нужна є за наш ум іош друга светлост, іош ясния и сигурния. А таква єсте светлост Вере Христове, светлост, коя просвѣщаетъ всякаго человѣка (Іоан. гл. 1. ст. 9.), єр кои верує во тмѣ не пребываетъ, (Іоан. гл. 12. ст. 46.). Па и може ли бити што природнію разумному створењу, него ли са страхом поштовати премудрога Саздателя и поучавати се закону Нѣговом дан и ноћ? А међу тим, због гордости и упорства нашега ума, Вери се Саздателѣвој не покорава онако лако и охотно, као што би се очекивало. Лажни бранителн човечнег разума говоре, да подчињење ума Вери, ков се изискує од стране хришћанства, ограничава слободу мисли, и тим начином држи ум у тесним границама и не допушта му мицати се. А є ли тако и у ствари? Проучаваюћи науку Вере Христове, налазимо, да Вера зарад чуваня ума човечнега од заблуда, иштући да іой се ум покорава, не само нестешнює нѣгова дѣлованя, не само не одбацує и неосуђує нѣгова знања: него напротив држи да є истинита мудрост превелико благо, скупоценіе од свию блага овога света. Ево шта говори Свето Писмо о истинитой мудрости: Блаженъ человѣкъ, иже обрѣте премудрость, и смертенъ, иже увѣдѣ разумъ. Лучше бо сію куповати, нежели злата и сребра сокровища, честнѣйша же єсть каменій многоцѣнныхъ . . . благознатна єстъ всѣмъ приближающимся ей, всякое же честное недостойно ея єсть (Прич. гл. 3. ст. 13. — 15.). Ако питамо историю човечанства, шта значи хришћанска Вера при умном развиваню човека, история нам одговара, да є свугде, где год се примало хришћанство, у свию народа, кои год су се обасивали светлошћу евангелске науке, незнанѣ брзо уступало права своя просвети. Тако є то било н. пр., у

дивних Франака и Ђерманаца; а тако исто и још очевидније, збило се є то у нас Славена. А шта ће то рећи? Не то ли, да Вера Христова не само не стешњује деловање нашега ума и не стаје на пут образовању човека, него на против, откривајући му духовни свет, развијајући у њему духовне силе, показујући му више предмете и више цељи знања, окрилује ум и узбуђује га да се поучава во всѣхъ дѣлѣхъ Господа и Бога (Пс. 142. ст. 5).?

„Но у сваком случаю, — говоре кои мудрую по стїхіамъ міра (Кол. гл. 2 ст. 8.). — у сваком случаю подчињење ума Вери, кое се изискује од стране хришћанства, не задовољава чежњу ума за знањем, и није чисто од лаковерности.“ Но зар є свако подчињење ума лаковерност? Зар є лаковерно оно дете, кое се, осећајући се неспособним управљати собом, ради науке обраћа своєму отцу? Није ли болє и умније, у таковом случаю подчињавати се, него се суетно хвалити својом независношћу и лакоумно се руководити цињим своим умом? Исто тако држимо, да здраво добро употребљујемо свој разум, кад га, увиђајући ограниченост његову и слабост, подчињавамо божанственому авторитету Вере Христове. Поклоници разума хтели би заменити авторитет божанствене Вере авторитетом човечијега разума: „само оно треба признавати за истинито, за истину, што дозволява разум,“ говоре поклоници разума. Но незначи ли то, придавати своєму разуму значај безусловнога авторитета? А таково самомњење није ли знамење самољубља и гордости? Признаємо да є разум највиша и најблагородија способност нашега бесмртнога духа; знамо, да є разум много шта открио и произнашао, корисно и важно по човечанство: но у исти пар знамо и то, да разум човечији нигда није био слободан од заблуда и погрешака, па баш ни у лицу самих својих најбољих представника. Није ли дакле лакоумност, није ли дрско величање, признавати разум за вишега судију истине, — и бранители разума необелодањују ли сами неспособност разума, не опроваргаваю ли авторитет разума, кад се не саглашаваю у своим мњењима о єдном и истом предмету, него се противе єдан другоме, и ни мало не уважаваюћи личност ближњега, задаю ране своим противницима, злима и єдовитима досеткама и погрдама? Може ли се дакле називати лаковерношћу подчињење нашега ума речи Божиој? Та болє се не може употребљивати разум! Па како дивно осветлява божаствена наука Вере Христове наша проматрања, наше мисли, наше умиш-

ља! И како славно размршује завршена питања, код којих очајава природна мудрост, која једва разумева ствари на земли, а никада не постиже својима проматрањима ствари на небесима (Прем. Сол. гл. 9. ст. 16.)!

(Продужиће се.)

План учења

У СОМБОРСКОЈ СРБСКОЈ ГЛАВНОЈ ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

за мушку децу (за 186⅞).

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД.

III. Немачки језик.

а.) Усавршавање у механичном читању немачком, са немачким и латинским писменима, и вештбање у читању с разумевањем из књиге: „Erstes Sprach und Lesebuch.“ Изречења и кратке песмице из ове Читанке, пошто се протумаче, задаю се за учење на памет.

б.) Граматика немачка с учењем немачких речи на памет и с превађањем са немачког на србски и с срб. на немачки. Преводи се најпре устмено у школи, па се онда код куће поново преводи са србског на немачки писмено израђују. Из граматике немачке добро се научити морају код именица слаба и јака промена са главним изузетцима, код приложних имена и заменица такође све промене, код глагола слабо и јако спрезање. Наука о предлозима и њиховом управљању има се такође добро проучити. —

в.) Ради вештбања у немачком правопису пишу се у школи по казиваню диктанда немачким и латинским писменима. — Граматика и правопис учи се по књизи: „Практично немачко језикословље за ученике IV. разреда србских главних школа. —

г.) У часовима за немачко предаваље одређенима, као и при вештбаню у рачуну употребљује се и разговараље с децом на немачком језику. Граматични изрази уче се србски, немачки, и понегде Латински ради оних ученика, који у гимназију прећи намераваю.

IV. Рачун.

Написиванѣ броєва до милиона. Вештбанѣ у свима врстама рачуна са целим єдно и разноречним броєвима на табли помоћу напаметног рачуна.

Наука о делимости броєва, и о најманѣм обштем множном. Точно ученѣ о разбитцима; скраћиванѣ и разшираванѣ ових, доведенѣ разбитака под највеће и најманѣ обште множно. Четири вида рачуна са обичним разбитцима. Десетични разбитци и радня са овима.

Двоставнички рачун. — Рачун по талиянской практици. — Наука о отношаима и сразмерама (пропорциjама). Правило тройно просто. Разрачунанѣ процента и интереса. Трговачки рачун (по кньигама; „Кньига упражнения у рачуну за IV. разред главних школа, и Rechnungsübungen für Wiederholungs und Fortbildungsschulen. Wien 1863).

V. Облици из Геометрије и цртанѣ.

Точке, потезови, углови, троуглови; четвороугле фигуре и то: квадрат, правоугао, ромб, ромбоид, трапез и трапезоид. Многоугле фигуре. Кружна линија. — Прорачунанѣ простора — Поим о телима и то о коцки (cubus), призми, пирамиди; о ваљку, купи, и кругли. —

Све ово уче ученици у редовним часовима слободном руком цртати.

VI. Краснопис.

Осим писмених саставака, вештбали су се іош ученици преко целе године у краснопису српском, латинском и немачком, по собственом плану учителѣвом.

VII. Црквено појанѣ.

Ученици овога разреда заєдно са ученицима трећег разреда вештбаю се у црквеном појању како обичном тако и хармоничном под управом учителя појања. Часови појања овог држе се трипут преко недељ. — У саборној св. Ђурђевской цркви недељом и празником пое ученици VI. разреда сву Литургаю осим „Блажених и Причастога;“ (по Станковићевим нотам); на пређеосвећеним све осим „Господи возвах;“ на вечерњима и ютрењима одговараю на ектеније. Осим тога пое на ютрењима ове катавасие: „Христос раждаетъ славите. Воскресїй день. Божественнимъ покровенъ. Свѣтъ очета моа“.

VIII. Мађарски єзик.

Овай предмет, у ванредним часовима уче само они ученици, коих родитељи то захтеваю.

Из мађарског єзика учи се:

1. Познаванѣ и писанѣ писмена и считаванѣ.

2. Вештбанѣ у механичном читаню, и разумеваню по мађарском буквару: „A. B. C. és olvasó könyv.

3. Вештбанѣ у преписиваню из књиге, и писанѣ по диктанду.

4. Основи Мађарске граматике и вештбанѣ у преваѣаню с мађарског на српски и с српског на мађарски по Шампрянином делу, ког преведе на српски Госп. Милован Іанковић под насловом: „Кратак наук мађарског єзика.“

IX Гимнастика,

Летнѣга полгодия вештбаю се ученйци двапут преко неделѣ у гимнастици од управом учителя гимнастике. Вештбаня се држе у варошкой гимнастичной палестри.

Попуштай!

(Методични поступак при предаваню приповедке на бр. 15. из II. Читанке).

Дечице да ли има код ког одвас на дому коза? Па да ли си ти Милане њу осматрао? А би л ми знао казати, какве є она ћуди? (весела — брза и немирна є). Добро Милане! — Сад ћемо децо, из наше читанке под бр. 15. читати о двема козама. Сви само пазите!

Читай Милисаве! — чита до првог одсека, па потом учитель испитує од прилике овако:

О коме смо овде читали? — (о двема козама) Шта о њима читасмо? — Шта є то „ногостуи?“ — Од чега се ћупріє праве? — Па како изгледа дрвена? — Како изгледа она, коя є од шаяка склопљена? — Гди има такова? — (преко Дунава између Новосада и Варадина) А да како изгледа на ланци? — а гди има такова ћупрія? — између Пеште и Будима) — А какве су ћупріє преко шанцева, бара? како се

ош лепше зове ћуприја? (мост). Тако децо. Мост є права србска реч, а ћуприја є турска. Док над нама Турци господарише, ми смо од њих неке речи усвоили, али сад нам ваља научити чисто србске речи. Од сада ћемо дакле уместо „ћуприја“ казати „мост.“ На кои се начин може іош преко потока прећи? — (прегазити ако є поток плитак, превести се, препливати ако є дубок) — Преко чега вођаше овај ногоступ? — Какав є то поток шумски? — Какав беше тај поток? — (дубок и брз) — Кад кажемо да є поток брз? — А у коє су време потоци брзи? — Шта хтеде єдна коза? — А шта хтеде она друга? — Како би ти то руком своіом показао? — А кад би ти с десне стране обале гледао, за кою би казао да є хтела амо прећи? а коя хтеде онамо? — Шта рече она коза? — Реци ми другим речима то „с пута?“ (сврни ми, уклони се, направи ми пута.) — Како є њојзи она друга одговорила? — А зашто нехтеде ова њојзи свратити? — (што є пре наступила) — Па шта іој є наото она прва одговорила? — А зашто се нехтеде та уклонити? —

Уч. Нек чита до краја Стеван!

Кад се прочита, учитель пита даље: Дали є коя коза свратила с пута? — (ниє ни єдна). Видите дечице, свака се свог првенства држала, те нехтеше єдна другой попустити; — па шта мислиш Миливоє какве бияху оне? — (тврдоглаве) До чега их є довело то њихово тврдоглавство? — (до рвања и борбе) А како то бияше? — (удараху се роговима) — Како ми то другим речима кажемо? — (чикати се, тући се, бити се) — Па шта отуд слѣдоваше? — (згрураше се обадве у поток). — Како се другим речима каже „згрувати се?“ — А зашто се згруваше у поток? — (што изгубише равновѣсне? — Шта є то „равновѣсне?“ — Србски се каже и „равнотежа.“ — А зашто изгубише равнотежу? (што узак мостић беше). — Па како из потока изиђоше? — Сад нека Бранислав целу приповедку поново велегласно прочита, а сви други читајте за њим у себи, и добро пазите што читате, да ми потом можете лепо приповедати! —

Уч. Сад ће нам Добрен лепо и разговетно своим речма приповедати!

Пошто се ово изради, поведе учитель опет разговор од прилике овако: Іошт єдаред нек нам Радивой каже, какве бияху те две козе? А од куд знаш да су тврдоглаве? (што нехтеше єдна другой попустити.) Єст тако є па напоследку

се и туђи почеше, а ето чујисте како су прошле. Али могу ли се козе разговарати као што из књиге чусмо? — Такве дечице, приповедке у којима се животиње или друге какве ствари разговараю зову се „Басне.“ Оне су смишљене и изведене, да нам какву науку за нас живље представе. Шта мислиш Жарко, кога нам ове две козе представљаю? — (два тврдоглава човека). — Бил' знао навести какав пример, у коме се види да је човек тврдоглав? — (Кад два ученика разговараюћи се о ствари каквой један другом за право недаду; један вели: овако је, други опет: није, па није, па штаћеш! Док напоследку се посваде и непочупаю, па се онда окрену један другом плачући. — Кад двоица тераюћи кола сусретну се, па неће један другом да сврне. — Кад кои човек знаюћи да право нема ипак другоме неће да попусти.) Шта су радиле ове две козе кад се сусретоше? — (преговараху се). — Тако исто, децо, и људи се преговараю; — па шта мислиш до шта их то преговарање доведе? — (до свађе) Шта је противно свађи? — Шта се може из свађе излећи? — (туча) — Па коме шкоде такови људи? — А шта треба радити кад на тврдоглава човека наиђеш? (одпустити му.) — Шта је тврдоглавству противно, — (попуштање) — Зашто треба тврдоглавом попустити? — Какву поуку за нас из ове басне узети можемо? — Да, кад на тврдоглава човека наиђемо, попустимо му; ер само тиме ћемо избећи сваки немили сукоб с' њиме. Дечице! Христианин човек треба са сваким да благо поступа, да никоме неговори опоре речи, да се ниским несвађа; ако је кога увредио, треба да га моли за опроштење, ако се с киме споречкао или свадио, да се помири, а ако је ко њега увредио, нетреба да тера што но вели „мак на конац“ већ нека је брзо склоњен на помирење. Како учи Христос Спаситель да се имамо владати према своим ближњима? („Све што хоћете да чине вама људи“ и т. д.). — Какво је добро дело „праштање увреда?“ (дело милости духовне). Кад ће нама Бог опростити наше грехе? (ако ми узопраштамо онима кои су нам скривили). Ков је пето прошење у молитви Господњоj? Знаш ли још ков изречење Евангелско о том да ваља праштати увреде? („Опраштајте и опростиће вам се. Ако опраштате људима грехе њихове“ и т. д.) (види Науке еванђелске у Читанци за IV. разред стр. 5). —

Како нас уче св. Апостоли о том да се несвађамо? („Колико год до вас стои, имајте мир са свима људима. Бу-

дите сви сложни, братолюбиви, милостиви, понизни. Не враћајте зло за зло, ни псовке за псовку.“ и т. д. (у Читанци за IV. разред. стр. 16).

Граматично. Какав є део говора ногоступ? — ког є рода та именица? — Какав є део говора дубок и брз? А у коме су роду ти придеви? — зашто у мушком! — Уместо „потока“ метни „Дрину воду“ на реци Дрина с она два придева и т. д. Ово се последнѣ у толико ради у колико є учитель с децом до селе из граматике израдио.

Ј. Б.

Друга част одговора Учителѣвог

на друго писмо свога негдашњег ученика „Драгутина.“

Драгутине Наука Љубимче,
Християнске мудрости питомче!

У твоме писму најглавније є оно питанѣ: кои се предмети богословскй у єрархіи нашой на најнижем степену савршенства налазе, да би на духовной Академіи највећу пажню свою на њи обратіо, и той струци највише посветіо прилѣжаніе своє.

Душо! питанѣ є то од тако великог замашая да би я нѣколико табака требовао, док би ти све достаточно и вѣрно описао и обяснио. Но почем сам у духовну Академию намѣраваш њи, то ћеш тамо све богословске струке проучити, па кои чувствима твоима наймилия буде, ону усвой, и оной највећма посвети прилѣжаніе твоє; ал ипак на све пажню твою довољно обрати.

Међутим мили мой Драгутине! да ти одговор баш сасвим дужан не останем, ово у кратко наводим:

Догматично є богословіе права душа православног исповѣдания нашег. Ово су св. Отци, како восточни тако и западни, из свию у оно доба познатих части свѣта скуплѣни, на никейском I. вселенском сабору год. 325. установили; а послѣ на Константинопольском I. вселенском II. сабору, допуниши 381. год. Како є оно у стара христіянска времена код Грка цвѣтало, то ти управо извѣстно казати немогу, ал' кад Турци Цариград освоише, и ова є наука са свима осталима на истоку готово заборављена. Па и код Руса до 16. вѣка ніє се у овой науци са особитим корацима предњачило.

Први бияше: „Петар Могила,“ кои є вниманѣ своє овой

науки посветио. Єрес лутеранска и калвинска била є у 16. вѣку жиле своє већ почела и у благочестивой Русіи укоренявати. Послѣдователи Мартина Лутера на чистом славенском диялекту са Кирилским писменима у два ма, обширніе и уже вѣроисповѣд свою печатати даду. Прву у граду: „Несвижиніе“ 1562; а другу у граду: „Стойколніе“ 1628 год. Мала Русия іошт се ніе била опростила латинско-польског господарства, и унія, кою већи део епископа малоруских подписа, раздираше утробу св. Цркве Петар Могила примивши управу Кіевске Митрополіе, за отразити горе наведене єреси, спише књигу под насловом: „Православное исповѣданіе вѣре, соборне и апостолске восточне цркве.“ Ову предложи на конечну разправу и преглед синоду Константинопољском. Посланици нѣгови Ісаія Трофимов и Кононовић састанусе са патриярха Константинопољског посланицима: „Порфирном Митрополитом Никейским, и Мелетиєм Сирига,“ кои є патриаршеско лице на себи носио, у Молдавіи 1643. Ови ю са свим у достаточни ред доведу, и потом дѣло ово четверопрестолни патриярси са собственоручни подписи потврде, а 1696 и Руски Патриярх: „Адріян“ ово исто учинити непропусти. Ватрени нѣки заштититель православне догме Грк, именем: „Панагиот“ о своме є трошку на Грчком, и немачком єзику печатати даде 1662. и безплатежно є свакоме, кой ю є желити имао, покланяо, само да се већма распространи. На славенском є єзику издана у Москви 1696. На овом темелю Руси су послѣ дочматичну богословію зидали. Од ових заслужуе први да се спомене: „Теофан Прокоповић.“ Овай, ако се неварам, у Риму є свету Богословію слушао. Прокоповић є догматичну богословію предавао на Кіевской духовной Академіи од 1711. па до 1716. год. Он у том највећу заслугу има, што є догматично богословіе обширно списао, и то, за отразити латинске нове догмате, на латинском єзику. Далѣ науку моралног богословія сасвим є отдѣлио, и као особену науку у систематични ред ставио. Зато га праведно у Русіи називаю: „Отцем систематичног богословія.“

План овай систематичне богословіе Прокоповића, тек є Митрополит Кіевски: „Самуило“ окончао, и у три свеске 1782. у Липском (Leipzig) издао. Од тога времена па до год. 1833. колико су њи врстни и ревностни мужева на сваку руку удешавали, да богословію у систематични ред подпуно доведу, милина ти є читати књигу: „Увод у православно догматично богословіе“ од Архимандрита Дра. Макарія, инспектора и ре-

довнога професора Петроградске духовне Академије. И он је дакле ово у своим најновијим изданијама сретно окончао. Увод у православно догматично богословије печатао је као Архимандрит 1847; а прву част догматичног богословија 1849.; другу и трећу већ као Епископ 1851. четверту 1852, а пету 1853.

Догматично богословије сине! које се овдје у нашој Єрархій предаје, краткій је одломак или извод огромног дјела преосвештеног „Теофана Прокоповића“ Митрополита Новогородског. Душа је овог тјела здрава, но као пород прошастог вјека могао би се са новим дјелом преосвештеног „Макарија“ замјенути. Ово су и у Русији учинили. Са духом времена и науке напред корачаю.

Морална богословија сад долази на ред као посестрима догматичног богословија. Ове две у најтјешњој свези једна с другом стоје, єр су обадве граничје систематичног Богословија. Истина сине! да је морална богословија прошастога вјека от догматичне одјељена, и као за себе постојећа наука сматрасе (види Макаријеве богословије части I, страну 71., и Martin's Lehrbuch der katholischen Moral страну 3. и 4. Mainz 1850.) ал ипак у гдјекоим предметима једва је избјећи можно, да се из једне у другу непређе, па и опет несједини оно, што се једном одјелило.

Морална богословија излаже нам морал христијански, а ово је наука нравствености и нравственог живота. Нравственни живот човјека састои се у тежњи за постигнућем свог последње цјли. Послједња пак цјл јест: савершено спојење са највишим Добром, или са Богом. Савршено спојење с' Богом тек се будућега вјека постизава. Настојећи је живот тек први степен к будућем животу. Дакле казати можемо: Морал је наука о животу, кои нас с Богом веже. Он учи, како човјк овдје свезу с Богом скончава и на наимогућнији начин усавршава, да се онога вјека извршити може. Подпуније је опредјељење: „Морална Богословија,“ него гола рјч Морал. Моралне Богословије установитель је сам Исус Христос син Божји; Црква је носилац његове науке, и тумач његовог живота. Од туда се изводи ово опредјељење: „Црковни је морал наука, коя учи како нравственни живот устроити треба по науки и примјеру Исуса Христа, и како га подпуно и непромјењено чува и објеснява црква.“

Незаборави сине! да моралну Богословију од философије моралне разликовати треба и по томе што се у њој не-

излаже само оно, што є човѣк чинити дужан, него и оно што човѣк као христианин чинити мора.

Ова моралнa Богословия, коя се у нашой Єврахіи предаѳ, да є та, само име носи; а иначе садржай є њен тако на нискомъ степену савершенства, да кад би є какав ученик Рус у руке узео, била би му смѣшнија него Рабенерове сатире. На ову науку найвећма богословски вѣштак какав вниманѣ своѳ треба да обрати, кои жели на степен Епископа узвисити се; єр ако на тебе то узчекамо сине! онда незнам кад ће ово бити?

Пастирска Богословия излаже све дужности православног свештеника. Ову су у Русии списали: „Партеніи Собковскій Смоленски Епископ, и Георгій Конискій“ под именем: Наука о свештеничким дужностима. У Русии є ова 1776 печатана, а код нас є овдѣ блажене успомене Митрополит Стратимировић 1810. препечатао, и за школски штудиум увести дао. Из ове књиге пастирска наука предавана є до год. 1838; а слѣдујуће 1839. год. онда бивши Протосинђел, сад сретно и мудро као „Правило вѣры и образъ кротости“ — управљаючи богоспасаемом православном епархиом Будимском: Епископ „Арсеній Стойковић“ са новом и достаточнијом ю замѣніо є. Слава му! Као спомоглтна овой, могла би се узети іошт она под насловом: „Писма о дужностима свештеничког чина,“ кою є на руском єзику „Александер Стурдза“ списао, а на србски превео пречестни Архимандрит Гаврііл (види повѣст о II. вселенском сабору у Земуну 1855); а іошт као найбогатиѳ сокровиште у овом случаю служити може: Pastoraltheologie von Gollovitz. Regensburg. 1845.

Богословия Полемичка довољна є за изучити ю на изуст. Међутим, за опроверженѣ првенства св. Апостола Петра међу другима Апостолима, довољно служи књижица: „Претрес сврху првенства св. апостола Петра списана латинијом од єдног обитателя фрушкегоре, а издана трошком друштва младиех югославена у Загребу тиском Франѣ Жупана 1850. и слово Московског Митрополита и синодалног члена преосвештеног „Филарета“ говорено 1844. при освештаваню храма манастира Чудова. А при предаваню цѣле полемике учитель науке ове помагати се може са књижицом: „Камен претикания“ превод Г. Павла Николића, пароха Карловачког у Новом саду год. 1847.*)

(Продужи ће се).

*) Од неоценѣне су важности у овом погледу: „Писма православнаго

Школске вести.

ГЛАС ИЗ СРЕМА. Под управом школског Саветника г. Ђорђа Натошевића школе су наше у војводини од 1857 до 1860. године лепо напредовале биле. Учитељи су у то време своју струку својски изучавали, с великом ревношћу школске послове одправљали, и толико се уобште трудили, да се и код најслабијих између њих опазити могао животни неки покрет унапред; власти су опадшиѣ својски се за благо школе и учитеља старале, школе су се подизале, родитељи су и под моранѣ децу своју у школу шиљали. Са укинућем војводине подпадоше школе наше под управу ч. конзисторија и окружних школских надзирателя из свештеничког реда. Премда се гдекои окружни и местни управитељи својски око школа труде, ипак видимо ми у обште сада слабо правог напредка у школама нашим. Има села у коима ни четвртина за школу способне деце у школу неиде, има општина кое законом прописану плату учителю тако неуредно издаю, да овај сирома по годину дана на заслужену платицу своју изчекује. Уз то се поставляю за учитељ људи кои ни појма о учительском званю немаю, а и сами они кои би кадри били школу како ваља држати, нетруде се ер — веле — може и без труда проћи. — Сви ови и многи други нереди у школама нашима повода даше, те в жупаниска скупштина у Вуковару 24 Октобра доконала умолити високу владу да се управа свију српских школа у троединој краљевини и у Угарској поново преда Гд. Школском Саветнику Натошевићу, кои в делом показао шта од школе српске постати може. — Такође в на предлог вел. судца г. Миковића у скупштини жупаниской наређено, да свака општина сремска за своју школу Школски Лист држати има. *)

НОВИ ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛСКОГА ЛИСТА. У брою 20. явлѣно в за знамениги дар од једне стогине форинти, кога в Фонду Школскога Листа високопречастни Господин Стефан Михаловић Архимандрит Светођурђевски приложио, обећавши том истом Фонду још 50

священика отступнику от Православія, од Протоіерея І. Яхонтова. С. П. Б. 1865. и у Духовной Бесѣди од год. 1862 — 1865. Такође писмо Протоіерея Василѣва Француском Епископу Жакми у Христ. Чтенію 1864. Недавно в о истинитости православне Вѣре на Француском єзику издао књигу православни свештеник Владимир Гете, бивши пре тога Абат Римске цркве, кои в пре три године у православну цркву прешао, и сад у Паризу судѣлује при уређиваню Црквеног Листа: „L' union chretiene."

Примедба уредникова.

---

*) Школски Лист примаю готово све Сремске Обштине, ал колико их в платило за ову годину то се мало ниже видити може. (У).

фор. приложити, да би тим издаванѣ Школског Листа и Пријателя Српске Младежи, колико му у снази стои, подпомагао. У стању смо читательима нашим явити, да в Господин Даровател ово свое обећанѣ већ и испунио пославши уреднику овога Листа, уз посланицу на Аранђеловдан о. г. подписану, петдесет форинти а. вр. с жељом, да се ова сума као додатак к пређашњем прилогу његовом на свое определенѣ достави, како би се 6% лихва од главнице ове почевши од 1 Јануара 1867. употребљивала само на издаванѣ Пријателя Српске Младежи, од кога ће уредништво дужно бити један ексемплар сиромашном коем учителю у Будимской епархији а други опет једной сиромашног стања школи у Горњокарловачкой епархији, као дар истога Господина дарователя редовно шиљати. — Горња сума од 50 форинти предана в 20 Новембера у руке Депутације Сомборске Српске Општине којој в рукованѣ Фондом Школ. Листа поверено. Уједно в Управительство Српског Учитељишта благозбрану Општину Сомборску о определењу обадва прилога ова званично известило.

НОВА БОГОСЛОВСКА ШКОЛА У БОСНИ. Општина Српска у Бањалуки завела в у том месту Богословску школу, у којој се младеж Христијанској науци и другим општекористним знањима учи. Школа в ова с дозволењем власти 1. Октобра о. г. на значајни дан Покрова Матере Божие освећена и отворена. Тога дана су и предавања у њој започета. Учитель и Уредитель ове школе в паљани и честити Србин господин Василије Пелагић, кои в у Москви богословске науке слушао и кои в летос по нашим краевима путовао, желећи се лично упознати с раденима на пољу просвете наше. У новом овом Богословском заводу има уписано 12 ученика. Дај Боже срећу и напредак овом новом разсаднику христијанске просвете у Босни. —

Уједно смо у стању явити читательима нашим да у вароши Брчкоме у Босни постои једна доброуређена основна мушка школа са два разреда и једна девојачка школа. Тамошњи врстан родољубац Г. Лука В. Елаковић много се труди око издржавања и напредка ове школе, са чега у пуној мери пред лицем целог Српства похвалу заслужује.

Предплатници Школског Листа.

„Правымъ подобаетъ похвала.“

Св. Писмо.

II. У Славонији и Срему

Осѣк. Високор. г. Теодор плем. Радосављевић от Посавине ц. кр. Генералмајор 4 Фор; преч. Атанасије Поповић прота и окр. школ. управитель 4 Фор; Госпођица Анна Јанковићева учитељица у девојачкой школи 2 Фор; Ј. Н. Хумел књижничар учитељског округа

осѣчког 4 фор; 50 кр. Ђ. Крагуевић учитель 4 фор; Благор. г. Васа Николаевић адв. у Далю 5 фор; — Православна Обштина у Тењу 4 фор; Атанасије Стојановић учитель у Виниковци 4 фор; Дамян Попов уч. у Броду 4 фор; Светозар Поповић уч. у Будимци 3 фор; Ђ. Павловић уч. у Градачцу у Босни 1 фор; Лука Елаковић трг. за школу у Брчкоме у Босни 4 фор; Дим. Вуић уч. у Слатини 2 фор. 50 кр; А. Сѣвер уч у Добровићу 4 фор; Равнатељство препарандије Ђаковачке 2 фор; М. Станковић ђакон и учитель за школу у Капелни 3 фор; Павао Пријаворовић уч. у Смуди 2 фор; Тимотија Витановић уч. у Лисичина 1 фор;

Вуковар. Преко Господина Вел. Судца Миковића плаћено за Обштине Веру, Бршадин, Пачетин, Боботу, Трпињу и Марince 24 фор. Бл. Г. Ђ. Конић жуп. суда председник 2 фор; Обштина Нештин 4 фор; Стеван Радосављевић уч. у Мохову 4 фор; Фил. Недић уч. у Моловину 2 фор; 60. Обштина Визић 4 фор; М. Бизумић уч. у Опатовцу 1 фор; Сима Степанчевић уч. у Сотину 4 фор;

Шид. Тим. Стаматовић уч. и скупитель 4 фор. П. Мауковић трг. 4 фор; Драгутин Грчић ученик 4 фор; Др. Ј. Ђорђевић у Ердевику 2 фор; Прeч. Г. Дим. Марковић прота 4 фор; Обштина Шидска 4 фор; Обштина Кралѣвци, Путинци, и Малрадинци. 12 фор. Обштина у Бингули 2 фор; прeч. Г. Урош Милутиновић прота и окр. Шк. управитель у Митровици 4 фор. Васа Јагазовић трг. за школу у Јамини 4 фор; Обштина Крушедол Село 4 фор; Читаоница србска у Митровици 4 фор; Школа у Гргуревци 3 фор; Вукашин Васић учитель у Прогару 4 фор; Адам Ђорђевић сапунција у Товаришеву 2 фор. 60 кр. — Бл. г. Т. Димић шк. Директор 4 фор; —

Рума Г.Г. Васа Крстић пар. 4 фор Арон Аршинов уч. 4 фор; Сим. Милићевић уч. 3 фор: Јефта Ненадовић уч. 2 ф. 70 х. Сима Ненадовић уч. 4 фор; Срб Читаоница у Иригу 4 фор; М. Кувеждин 4 фор.

Карловци Прeч. Г. Герман Анђелић архимандрит Гргетешки (два екс.) 4 фор; Иларион Руварац архиђакон 4 фор; Манастир Крушедол 4 фор; Стева Лазић гим. професор и основне школе управитель 4 фор; Сава Стојшић богослов 4 фор. Мих. Маринковић богослов 3 фор. Милан Димитријевић богослов 2 фор. Школа Леди начка 2 фор; Јосиф Шевић уч. у Черевићу 3 фор; Петар Јованović уч. у Бешки 2 фор; Земун. Др. Милош Радојчић физик 4 фор; Ник Максимовић уч. 4 фор; Јов. Поповић пар. Јаковачки 3 фор; Ђорђе Јосифовић уч. Болѣвачки 4 фор; Високор. Г. Павао Петровић ц. кр. Саветник у Пазову 4 фор; М. Видаковић уч. 1 фор; Т. Марић уч. Попиначки 2 фор;

☞ Учтиво молимо све оне многобројне сл. обштине и поштовану Господу, коя нам за Лист дугую, да се што пре одужде, почем ето већ последњи месец наступа, и уредништво се у найвећој беди налази дугујући више стотина за Школски Лист, што неби морало бити, кад би сви они досад платили, кои Лист примаю.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и ...

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 23. У Сомбору 15. Децембра 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно двапред: сваког 15. и последњег, а Пријатель српске младежи излази као додатак школског Листа вдапред на месец.
Цена је за оба Листа 4 Ф. а за сам додатак 1 Ф. 20 нов. на год.

Да ли свако васпитаније води човека к истинитому савршенству т. є. к истини, добру и срећи?

(Из „Духовне Бесѣде, 1861.“ посрбио Богдан Кузмановић, парох Кларински.)

Азъ свѣтъ въ міръ пріидохъ, да всякъ вѣруай въ ма во тмѣ не пребудетъ (Іован. гл. 12. ст. 46.).

(Продужено).

Ако је светлост Вере Христове тако необходна по правилно образованије нашега ума: то тим пре није можно усавршавати нашу правност без животворне светлости Вере и без суделања божанствене благодати, кој делује кроз Веру. Искуство свију времена сведочи, да је људска правност без животворне светлости Вере Христове нечиста, непостојана, безкорисна, лажна, с отог што се оснива на самољубљу, што се управља по обичаима и околностима, што се руководи користоносним разлозима, и што је свагда проникнута гордошћу и таштим величанѣм. И вѣруйте, да се те правне болести и недостатци људски, кое од некога времена књижевност с особитом вољом открива, не ће излечити, нити исправити, ни јавношћу, ни образованіем, доклегод ће се људи при свом правном делованю управљати само по шаптаню своега ума и савести свое, и докле год ће достизати правнога савршенства циглим природ-

ним силама. Не намеравамо понижавати труда људске добродетельи: признаємо у човеку природно чувство добра; верујемо да човек има нравних тежня и правности по природи (Рим. гл. 2. ст. 14.): но у исто време тврдимо, да као што човек, у природном стању будући, поня истину само од чести, исто тако и добро сваћа само од чести. Истина, сваки човек, по тайном захтеваню своє природе; необходно тежи на добро, и ище га и тражи васцели векъ, као єдино благо, ковга му є жельна природа: но, при обштой тежньи на добро, свак, руководећи се своим умом и савешћу своіом, сваћа добро по своєму. Єдан га сматра кроз чаровно стакло користолюбля, други га види у обманьивом блеску земне славе; єдан се нада да ће га наћи у многостраном знаню, други опет у непостояном, као морски вали, гласу и мнѣню народа; єдан тежи на добро путем одрицања чувствености, други — сасвим се предаюћи чувственом животу. На тай начин, место тежнѣ на єдно добро, появлюю се различне желѣ засебничког задовольства и засебничке користи, различне врсте зла и вреда; єр што є користно и приятно по єдногa, лако може бити и бива зло и штетно по друге. Шта є дакле? Зар є жеља нравнога савршенства обмана самолюбьивога срца и гордога ума? Не, жеља нравнога савршенства ниє обмана, єр она лежи дубоко у души и срцу свию люди, само ваља њи к савршенству правим путем, не скрећаюћи с нѣга. Тай прави пут, тай цигли и єдини пут, показао нам є божанствени Спаситель наш. Спаситель є открио човечанству пут безграничнога нравнога усавршаваня, кад є казао: БЎдите совершени, якоже Отецъ вашъ небесный совершенъ єсть (Мат. гл. 5. ст. 48.), и у своіой науци и у своєму животу представио є найсавршенїи образац свию добродетельи, за сва звања и стања, за све случаєве и околности људскога живота. Допустићемо, да и посредством умних своих сила човек може измишљати висока правила нравности; но може ли их он остваравати єдино своіа силама, без помоћи одозгор? Ко, поле пазльив будући, не зна, да су нравне наше силе яко раслабљене? Ко ниє искусно, да се противу сваке добре намере, коју имамо, противу сваке жртве, на коју се решаваио, силно противи ветхій человѣкъ (Рим. гл. 6. ст. 6.), ков се противљенѣ у св. Писму назива закономъ грѣховнымъ (Римљ. гл. 7. ст. 23.)? Противу те силе зла, коя живи у нашему срцу, слаба су найискрения решеня, сва усиљяваня човечия, без помоћи и средства са стране. Човек осећа

бреме греховних наклоности, стенѣ под њим, и нема силе и снаге да се ослободи испод нѣга; страда у оковима страсти, — и люби клете окове; мучи се да разбие кип порока, — а опет кланя му се. Тако є, — тако є трудна по човека борба с грехом, што у нѣму живи, — и добро што хоће не чини, но зло што неће оно чини (Римљ. гл. 7. ст. 19.); и само благодет божия, коя дела кроз живу веру у Спасителя нашега, лечи и укреплява немоћну природу човека, одушевлява га ревношћу и наоружава храброшћу при вршењу добродетельи. Одушевљени божаственом благодети христианин говори: Вса могѫ ѡ укрѣпляющимъ мѧ Іисѹсѣ Хрїстѣ (Фил. гл. 4. ст. 13.), и узлази од добродетельи к добродетели, од силе к сили, од савршенства к савршенству.

Є ли, на послетку, нуждно говорити о тому, шта вреди Вера Христова при устрояваню благостаня царства или држава земальских? Но ако є истина, да є добра правност найверни залог народне среће: то є онда истина и то, да се добро и срећа држава и царства могу валяно само градити при руковођењу и помаганю Вере Христове. Ако ние сумњ, да Господни єсть царствїѥ, и той wкладаѣтъ ꙗзыки (Псал. 21. ст. 29.): то онда не треба сумнати се ни о томе, да се у сили благослова Цар свию царева налази главни темељ снаги и среће царства земальских. И сад, є ли требе обелоданьивати лажна начела оних незваних строителя народне среће, кои, под видом распростираня права разума и слободе, хоће да устрояваю народну срећу без религие и правности? Неумитна сведочанства историе доказую, да такви строителы народнога благостаня своим преображльивим тежнями умею само обарати, а не зидати обшту и посебну срећу. И колико се пролило крви, колико є пало невиних жртава, колике се извршило превара, обмана, и колико є пропало правности, под видом разума и слободе, у име лажне просвете, социализма и измишлѣне хуманости! Нека мудрост людска доказуе, да се народна срећа диже богатством, развитком индустрие или обртности, искуствима, и т. д.: ми за цело можемо казати, да є прави и найчи извор народнога добра и блага, у светлости божанствене истине; — Правда возвышаѣтъ ꙗзыкъ: оумалаютъ же племена грѣхи (Прич. гл. 14. ст. 34.). Правда возвишаѣтъ ꙗзыкъ, — само онда напредуе добро обште и срећа повдиних особа, кад државу саставляю люди с добрима и благороднима тежнями, кои су готови тврдо стаити за добро и справед-

љивост, одупирати се неправди и злу, — и кад служе држави не из користи себичне, но из љубави к њојзи, т. є. кад су просвећени истином вере, и одевени сїлом љубави хришћанске. По чему? По томе, што само хришћанин, тврдо убеђен будући. да сам Бог раздаје службе и судбе људима, извршује своју службу у обштини и држави, као Богом дани задатак, с вољом и ревношћу; само є хришћанин свагда трудољубив: с тог, што му є труд живот; само є хришћанин некористољубив, с тог што, по одношеню к осталима, сматра себе као брата милиона браће, и срећу обшту као свою. Проникнути хришћанском љубављу, пламеном, по речи премудрога, као огањ, а крепком, као смрт (П. П. гл. 8. ст. 6.), хришћанин, лако и брзо лети на свако дело службе ближњему, спокојно и без роптаня сноси све трудности и неволѣ на попришту своє службе, и каквих жртава не бива готов, у време нужде, приносити на жртвеник отачаства! И колико би се светлости и радости изливало у народ, кад би се ми у свима својима намерама и пословима руководили по упућиваню љубави хришћанске! Правда возвышаетъ языкъ, — само добродетељни граћани саставляю истиниту подпору држави: само побожни и богољубиви владаоци саставляю славу царства и државе; — и само кад су такви владаоци и такви граћани, неправда се и порок понижаваю и презиру, а истина и добродетель славе се и уважаваю се, — само тада благосиля Господ људе своє миром (Псал. 28. ст. 11.).

Нека дакле света вера Христова своїом небеском светлошћу осветлює умове, оживлює срца, управля савешћу, делима, животом, свию верних синова и кћери Рода и Отачаства нашег! Нека се у нас врши велико дело васпитания и образования по спасоносним начелима православне Вере Христове, и нека се таквим образованием и воспитанием приправљаю верни, послушни синови и послушне кћери цркви, ревностне слуге отачаству, добросавестни, валяни и добродетељни по духу Христову људи!

Методични поступак

при предаваню букварске приповедке.

„Родитељ твоє слушай.“

У приповедци под горњим насловом у буквару, главна є мисао та, да валя своє старије слушати. Методични поступак при предаваню у нар. школи овай є:

а) Учитель приповеди деци целу приповедку са најпростијим речма од прилике овако: Два брата Мирко и Радоица дођу к матери, а Мирко ioй рекне: „Слатка мајко; пусти ме да идем с Радоицом у воће да се играмо!“ — „Па идите моја децо — рекне мати — ал' немојте єсти шљива, єр су зелене, па се можете лако поболети!“ — „Нећемо мати“ — рекну деца и оду радостно. Кад дођу у воћњак, Радоица не послуша матер, него стане єсти зелене шљиве: А Мирко нехтеде єсти. — Кад су пошли кући, рећи ће Радоица Мирку: „Мирко! немој казати матери, да сам єо шљива, єр ће ме тући!“ — „Е, па што си ти єо, кад є мати казала да неєдеш? Но небој се, ако мати неуспита, я іой нећу казати, ал' ако успита, онда мораш и сам казати,“ — рекне Мирко. Іош те исте ноћи кад су легли спавати, ухвати Радоицу љута грозница. „Єсам ли вам казала, да не єдете зелених шљива?“ — говораше жалосна мати. — „Я мати нисам єо“ — рекне Мирко. — „Та ти си ме послушао, па си ми и здрав, ал' Радоица нехтеде слушати, па виш, како се сад мучи.“ — „Одсад ћу те увек и я мати слушати, кад год ми што кажеш,“ — рече Радоица цвокоћући зубима у грозници. — „И треба синко да ме слушаш, па ће онда и по тебе добро бити.“ —

б) Кои ми зна од вас ту исту приповедку приповедити? — Приповеди Драгиња, и ти Милошу! — Овде незахтева учитель течно приповеданѣ, него задає сгодна питања на коя деца одговараю, сећаюћи се на оно што им є он у приповедци казивао.

в) Ту исту приповедку имате ви у вашем буквару. Отворите га на страни 27. под бр. 7. Я ћу читати до прве точке, а ви пазите па ћете и ви исто читати.

г) Учителѣво читанѣ мора бити разговетно и ясно; после прозове єдног од больих ђака, да му прочита до прве точке, докле є и он читао; затим єдно лошије, па онда најлошије.

д) По околностима задаваће учитель деци код сваке точке сва могућа питања од прочитаног. Деси ли се у прочитаној точки коя реч, што деца неразумеју, учитель им мора разјаснити.

е) Тако се ради и са осталим точкама до краја. За тим учитель прочита сам цело, а деца у себи за њим.

ж) Пая нека ми то исто прочита! —

з) Милица, нека ми ту исту приповедку приповеди! —

Сад се поведе разговор: Кои ти се од те двоице болѣ допада? А зашто Мирко? — Заповеда л' нама когод, да поштуемо и слушамо старие? — Ко? — Где? — Па коя заповед заповеда то? — Кажи ми нету божию заповед? — А єли Радовца послушао матер? — Па против ков є он заповеди сагрешио? Како пролазе она деца, коя неслушаю старие? — А како є Радовца прошао? — Єли и Мирка ухватила грозница? — А зашто? — Єли то било лепо од Мирка? — Хоћетел и ви тако добри бити? — Єли Радовца увек остао непослушан? — Єли то било лепо од њга што, се покаяо? — На кога ћеш се ти угледати? Хайде видиђемо хоћешли такав бити! —

Ако има часловаца и псалтираца у школи, то се овима задаю следующа питаня: Знатели коюу библичну приповедку, да ко није слушао своє старије? — Адам и Ева. Па шта є било с њима? Како пропаде први свет потопом због непослушности. — А где є ко слушао? — Како се Ное покорава Богу. — Како є Аврам слушао Бога. — Како Іосиф слуша оца ги иде носи браћи ране. — Како браћа Іосифова слушаю отца, и иду по рану у Египат.

Знатели ков изреченије о послушности?

Еванђелско: „Бог заповеда говорећи: Поштуй отца свог и матер свою; а ко отца и матер непоштуе, смрћу да умре.“ —

Мойсеова: „Сваки нека се отцу свом и матери своіой покорава, ков рад срећан да буде. — Проклет био, ко оца свог и матер свою срамотно.“ —

Солом. „Ко отца свог и матер свою вређа биће срамотан и несрећан. — Покоравай се науци отца твог, и не одбаци савета матере твое. — Ков очи отца и матер не поштуе, те валя орли и гаврани да ископаю и повду.“ —

Пословице: „Где се старіи неслушаю, ту Бог непомаже. — Како старіи свира тако млађи нек игра. — Поштуй старије, па ће и тебе твои млађи. — Тешко оном сваком юнаку, кои неслуша свога старијега.“ —

Напоследку узеће учитель од деце обећанѣ, да ће се сви угледати на Мирка, па као и он поштовати своє старије —

Написао † Ђ. Сентомашки.
(Саопштио С. Ж—ћ.)

Друга част одговора Учителѣвог

на друго писмо свога негдашњег ученика „Драгутина.“

(Продужено.)

Црковног права, на жалост! никаквог немамо; а нуждно є да сваки свештеник извикне правила 7 вселенских и 9 помѣстних сабора. Па треба да є искусан и у Кормчїи, коя є основ нашег црковног права. Као што духовни отац пише Божидару: Чему се имамо надати од оног пресвитера, кои засѣдава у духовном суду, и кои као судия треба да изриче суд над христянима, а не познає закона, по коима му предстои судити? (Додатак к повести о II. вселенском сабору стр. 129.)

Књижица „о судѣхъ церковних“ сачињенѣ Евгения Іоанновића Архимандрита раковачког, доста позиву своме одговара: но позиванѣ на параграфе без наведеног садржая истих параграфа, читателя у забуну доводи. А и сами садржаи истих параграфа єсу чеда покойних унгарских закона, кои су са аустриским законником замѣнути. Па и Декларациум кои є 1779 год. под царицом Марием Терезиом издат преживио се. Унутрашню материю дѣла овог треба из канона и Кормчие саставити; а споляшню форму од части по књижици Евгения Архимандрита; од части по спису Евтимия Іоановића сенатора Новосадског, од части по књижици: „Закон о црквеним властима православне вѣре,“ за Княжество Србию 30 Септембра 1862. у Манастиру Раванници князом Михаилом Обреновићем потврђени. Немци имаю свога Хелферта. Знам сйне! даси као Др. права наплазио на ове књиге: „Von den Rechten und Pflichten der Bischöfe und von den Rechten und Pflichten der Pfarrer und deren Gehilfen und Stelvertretter. Prag 1832. А за воейне свештенике има особита Књига: Verfassung der Militär- Seelsorge mit Rücksicht auf die Rechte und Pflichten des Civil- Clerus in Militär- Geistlihen Angelegenheiten од Михаила Леонхарда. Беч 1842. И Nachträgliche Verodrnungen скуплѣни од истог Беч 1848.

Любезни мой Драгутине! опоминѣм се да є парох Бечейски „Влаховић“ право црквено списао, коє за недостаточно и несавршено прогласише. Рукопис тай налази се у Архиви Карловачкой.

Дал би се на нѣму штогод радити могло? —

Историја црквена неприча нам само приключенија догодившасе у разни периоди, но упућује нас и на читанѣ сачињена оних светих отаца, кои су при єдинству Христианске цркве богомудрим умодарованиама своима, као звезде небесне блистали на востоку и западу, и свѣтлост небесних наука сладостно описујући, распространявали по Вселенной. Па іошт из коих живот учињмо се чисто и непорочно наш живот на славу Божию проводити.

Главна цѣл, кою є дужан пред очима имати сваки онай, кои се са црквеном историом занима, єст: Познаванѣ царства благодати, зарад одлакшања улазка себи и другима у царство славе.

Историја црквена дели се на две гране: На споляшню историю цркве, као обштине вѣрних християна, коя описује њихово благостанѣ и беде, рѣчию све добро и зло што се цркве тиче. Далѣ на историю унутрашню, коя прати кораке вѣре, одушевљавајуће и отликујуће ове црквене обштине, па приповеда нѣно ученѣ и богослуженѣ.

Овай предмѣт, кои се код нас предаје доволян є сине! да га предуготовници свештеничког чина напамет изуче. Ал што є за нас найглавније оно у нѣму оскудѣва. А оскудѣва цео 4. период од освоєња Цариграда чрез турке или од 1453 год. па до данашњега дана. Овай се период допунити може из историје црквене за учењу се младеж у Бѣограду 1853 печатане. У овой є опет тай недостатак, што су по већой части године, у коима се што догађало изостављене. Историописац треба године точно да опредѣли; па макар их младеж напамет и ненаучила; єр потребни и извѣстни нѣки случаєви њима се ползовати захтеваю.

Последњи овай 4. период протежесе преко пуни 400 година, у коме є православна црква: „у Грчкой Русіи, Бугарской и свим предѣлима у коима Срби живе, од Римляна, Лутерана, Калвина, и Мухамеданаца найвеће беде и напасти претрпила, па и опет помоћу Божиом светињу свою одржала; а у благочестивой Русіи є и исполинским корацима напредовала и єднако напредује.

Учителы и предавателы науке ове благочестия нашег, треба да имаю на руци историје Руских списателя: „Филарета и Инокентия.“ Историю Евсевия Памфила Епископа Кесарійског у Палестини, кои є трећег вѣка послѣ рождества Хри-

стова списао 10. књига. Прву є књигу превео Архимандрит Гаврил. А када ћемо се іош са они 9. усрећити? —

Црквено краснорѣчиє (Риторика.) Ова є наука истина више на природи, нежели на овим у њој изложеним правилима основана, ад ипак систематични поредак: мисли, рѣчи и изражения, кои се у тропима и фигурама представляти имаю, много приноси к савршенству науке ове. Овој се неби могло по моме мнѣнию много замѣрити, кад би само са више правилима сходних примѣра обогаћена била.

Ево сам ти сине! укратко богословске предмете, кои се овде у нашој Єрархіи предаю нацртао. Сад ти іошт кажем душо! докле год неуведу се на катедру св. Богословиє професори, кои за овом св. науком жедне; па наравно коє добро платити ваља, и од сваке друге дужности отрѣшити треба; и докле год црквени лист издавали, и овай за издаванѣ оном вручили небудемо, кои довољно волѣ и душевне снаге за овай посао има; дотле се болѣму успѣху предметима у круг светобогословских наука спадаюћима надати неможемо.

А кад ће то бити?

Чедо! познаваюћи добро жарко одушевлѣнѣ Нѣгове Светости Патриярха Српског Самуила, кои єрархиом наше православне восточне цркве овдѣ у Аустріиской царевини сад срећно управља; и познаваюћи ону свету намеру, с коіом Он, као најбољи отац духовна чеда у правой християнской просвети усрећена видити жели: надам се да нећемо дуго іошт без „Црковног Листа," као ограна духовне пиће, у тами чамећи, за овим чезнути.

Љубезни Драгутине мој! Управ кад сам ово писмо завршио био, случай ме усрећи са књигама, за коє до сада ни чуо писам да суштествую, а камоли да сам их видіо и читао. А то су књиге богословске, коє се у Београду на духовној семинаріи предаю, и єсу слѣдуюће: Догматично Богословиє с Руског преведено; Православно нравствено Богословиє, Црковно Богословиє; Православно пастирско Богословиє, и Омилитика, или наука о црковној Словесности. Ове Сине! треба овдѣ препечатати, и у св. Богословію наше Єрархиє увести, па и с њима старе ове, коє су се преживиле замѣнути. Ове су књиге на чистом српском єзику израђене, но наводи су из св. писма у тексту славенском. На нашем єзику и треба науке предавати, єр га младеж најболѣ разуме, пак іой и сами

предмети понятнїи биваю. А што човек добро поня, то єзгровитиє научи и болѣ запамти.

Наводећи ово, немислим црквени єзик занемарити; овай би требало као редовну науку предавати, и св. писмо старог и новог завѣта прилѣжно читати и толковати по правилама херменевтике, а неке предмете и анализирати, по правилима Граматике и словосочинения, пак би то доста било. За ово сам подигао глас мой, кои желим чедо! да не остане безуспѣшан, као глас вапиюћега у пустиньи. Обясненѣ праздника св. Духа и Расправу Хронологиє црковне доцниє ћеш чути. —

Завршуюћи писмо моє Сине! изяснявам се, да већег задовольства неби желио од тога, ако сам само праведну желю твою задовольно, и крѣпко ћу се молити Богу, да ти на путу пошлѣ свога Ангела Хранителя, кои ће те корацима твоима узастопце следуюћи, од сваке на тебе напћи могуће бѣде и напасти предохранити, као што є тога и младом Товіи Господ на путу подарити умилостивио се. Молићу га да ти пошлѣ Ментора, кои ће те на любав к наукама подстицати, као што га є и младом Телемаку сину Улисеевом послао био кад є по свѣту идући Отца свог тражіо.

С Богом Драгутине, умно те цѣливам Душо, целиванѣм духовним, и благодат Господа Бога и Спаса нашег Іисуса Христа, нека навѣк с тобом буде! Амин.

У Плашком на Преображенѣ Господнѣ 1866.

Твой нѣгдашньи Учитель.

Милутин Ратковић.
Єромонах, св. Богословиє професор,
и член Архидиецезалне конзисториє.

Селячки Рачуни.

(практичня задатци за псалтирце и недельошколце.)

1. Селяк потребує за свою стоку преко годиње 522 центе сена; колико ютара ливаде треба да држи, кад се на ютру єдно на друго добиє по 29 центи сена? (Оволико ютара, колико се пута род свакога ютра у целой количини потребнога сена садржи, дакле 18 ютара.

2. Єдан жетелац пожнѣ њиву за 15 дана, али кад би се тай посао за три дана имао урадити, колико би се морало онда жителаца узети? (пет жетелаца).

3. Газда погоди посленика да му ради преко целога лета на надницу, и плаћа му 64 новчића на дан. Кад прође лето, а посленик добие 47 фор. 36 новчића; за колико је послених дана тай новац заслужио? (за 74 дана).

4. Селяк добие на ливади 380 центи скорашњега сена. За пет месеци обично се сасуши сено у 10%; колико ће дакле центи износити ово сено после пет месеци. (само 342 центе).

5. Добро једно износи 237 јутара 598 □° На добру том има 57 јутара 1290 □° ораће, 73 јутра 762 □° косаће земље и 4 јутра 694 □° винограда; остало је под шумом. Колико јутара шуме дакле имаде на том добру? (101 јутро и 1052 □° шуме).

6. За пласт сена у коме има 26 центи тежине плаће селяк 31 фор. 20 новчића; пошто долази центa? (1 фор. 20 кр.) а пошто је 14¼ центи? (17 фор. 70 новчића).

7. Један пар средњих волова поједе на дан 26 фунти сена и 14 фунти сламе; колико поједу на дан шест пари волова. (156 фунти сена, и 84 фунте сламе).

8 Пастир има 1038 оваца; половину прода, и то комад по 3 фор. 30 новч. под условием да му се за годину дана у четири тримесечна рока новац исплати. Пита се: Колико је оваца продао? Колико оваца има примити? — Колико долази примања на сваку четврт годишње? (Продао је: 519 оваца; добио за њих 1217 фор. 70 н. сваке четврт године долази 428 фор; 17½ нов.).

9. Домаћица добие на дан од две краве 24 ице млека; колико на годину? (8784) — А колико млека може она преко године продати, ако за своју домаћу потребу остави сваке недеље 36 ица. — (6912) Колико ће новаца добити за продано млеко, ако продаје ицу по 4 новчића? — (276 фор. 48 кр.)

10. Једна добра кошница ако се неутуче, даје на годину 25 фунти меда и воска, и осим тога један рој, од кога се те исте године може 25 фунти добити; колко прихода донесе кошница та заједно са свои роёви за пет година, рачунаюћи једну фунту сача по 18 новчића. (279 фор.)

11. Домаћин купи угојено свиње за 105 фор. Кад га заколе и измери а оно је 408 фунти тешко. Пошто га долази 1 фунта? (25 ¾ н.)

12. Друго крмче кад се заколе има 190 фунти а од тога се добие 95 фунти сланине, остало је месо. Ако фунта меса стои 24 новчића а фунта сланине 42 новчића; колико вреди онда то крмче? (52 фор. 70 н.)

13. Колико би коштало теле од три године; кад се узме да рана и држање његово за те три године стои 126 фор. 72 кр. а теле кад се отели цене на 5 фор.? — Али је то теле за три године издало 30 кола ђубрета, кола по 45 новчића; има се дакле толико од бити од потрошка па ће се онда наћи права вредност тог телета. (118 фор. 22 н.)

14. Селяк прода на пијаци 68⅝ мерова пшенице по 5 фор. 72 н. 94¼ мерова наполице по 4 фор. 16 н; 25½ мер. ечма по 3 фор. 50 н; 109 мерова зоби по 2 фор. 75 н; и 69 мерова окрунених кукуруза по 3 фор. 80 н. — Од примљеног новцаисплати он одма царскога пореза 105 фор. 64 новчића; црквенога пореза 9 фор. 24 новчића; сеоског домаћег пореза 12 фор. 40 новчића; аренде 245 фор. 36 н; ковачу

107 фор. 42 н; а колару 76 фор. 40 н. — Колико ће му новаца остати? (881 фор. 67⅞ н.)

15. Економ купи једно добро пољско и плати за салаш и стаје 2329 фор; за орању земљу 10,720 фор; за ливаде 3718 фор; а за стоку и опрему 2085 фор; — Продавцу исплати одма 8600 фор; а остало обвеже се да ће исплатити за две године у тримесечним роковима. Колико има још платити снега? и колико долази на свака три месеца? (10,248 фор. а од тога ¼ долази на три месеца.)

16. Меров жита тежак је 78 фунти, а кад се самељ добије се од туда 67½ фунти брашна и 8½ фунти мекиња. Колико ће брашна и мекиња издати меров жита од 80 фунти тежине? (68 фун. 7⁹⁄₁₃ лот. брашна, а 8 фун. 22¹²⁄₁₃ лот. мекиња.). А колико ће издати 27 мерова од те исте тежине? (18 ц. 41 фун. 27⁹⁄₁₃ лот. брашна; 2 ц. 35 фун. 12⁴⁄₁₃ лот. мекиња.).

17. Доказано је да треба давати соли, коњу 4 лота, говедчету 7 лотова, овци 2 лота на неделю. Ко има 8 коња, 18 говеда, и 125 оваца колико ће за њи соли преко године потребовати? (6 ц. 63 фун. 2 лот.) А колико ће за ту со новаца издати рачунаући по обичну цену?

18. 40 фунти скорашње детелине вреди за рану марве толико колко вреди 10 фунти сена, или 31 фунта репе или 20 фунти земљушике (кромпира). Ако се цента сена продаје по 2 фор; 10 новчића; пошто долази цента детелине, или репе, или земљушике? (цента детелине: 52½ н; репе 67½; кромпира 1 фор; 05 н.).

19. Врт има у дужину 48° 5', а у ширину 37° 2', Колико износи простор тога врта? (1823⅝ □°) Ако се за сваки квадратни хват плати 40 новчића пошто долази тай цео врт. (729 Фор. 24½ н.);

20. Једна овца даје 3 фунте и 5 лот. вуне, колико се вуне добије са 612 оваца? (1931 фун. 20 л.)

Школске вести.

СТАНЕ ШКОЛА У СРБИИ за Годину 1865. Званичне Српске Новине што у Београду изилазе донеле су у бр. 104 — 113 Годишње известие министра просвете и црквених дела о стању просветне струке поднешено Његовой Светлости Кнезу Српском. По том известию има у Србији на 1,118,000 жителя, 289 мушких основних школа са 356 учителя и 12616 ученика. У самом Београду има 6 основних мушких школа са 14 учителя и 510 ученика. За обучаванье женске деце има 32 школе са 50 учителяка и 2097 ученица. Потоме дакле на сваких 1000 жителя долази 13 учење се деце. На плату учителя издато је 605,400 порезких гроша. Године 1865 ишло је 4000 ученика више у школу него год. 1863. По истом известию стање је учителя поболшано и будућност њихова и њихових породица у неком степену осигурана је; народ подиже и школе и цркве, болнице путове, општинске и срезке куће. У селима мораю деца због удаљености своих кућа у школском здању да обитаваю, што јако отежчава даванье деце у школу и њихово напредованье у образованю. Сеоска деца после три године

школовања иду својим кућама и занимаю се ратарством, те тако неимаюћи прилике повторавати, већином поборave све што су научила. Недељних школа још нема. Педагогиске школе такође нема, премда се са више страна явно желило да се овакова школа установи. Због оскудице стручног персонала за овај завод и великих жртва, ков би се на одржанѣ ове школе чинити имале, и због тога што є слабо изгледа, да би довољни број врстни кандидата засада школу ову полазно почем су друге службе болѣ наплаћене на свак способнији на овесе отдаe; — Гд. Министар тога є мнѣнија, да се завођенѣ педагогиске школе још одложе, у толико пре што се учитељске науке и у Богословіи предаю, а Богослови дужности учитељске на обште задоволство одправляю.

Године 1863. заведена є висша девоячка Школа, и тим є дата прилика родитељима, да своим кћерма безплатно могу прибрести у отачбини оне науке и знања, с конма се ма у коіой просвећеной земльи женска за изображену сматра. У овой школи било є три разреда а одсад ће бити четири. Ученице, ков ову школу сарше постати могу учитељке у малим женским школама. Школа є ова смештена у џелисходном зданію, уз ков се находи и мали парк, у коме лети ученице раде, разговараю се и сиграю се. Било є 133 ученице а 11 особа ков су науке и знања предавале. Годишњи трошак на ову школу износи 25.320 гроша порезних. У Србіи има две Гимназије: Београдска и и Крагуевачка, и три полугимназије: пожаревачка, шабачка и зајечарска. Законом од 16. Септ. 1863 сведено є ученѣ у гимназијама на шест разреда (у место пређашњих седам), и поклоњено є више позора реалним наукама, новим језицима, цртаню, пѣваню и музици. У свима гимназијалним заводима било є 1413 ученика са 41 професором и 5 учителя вештина'. Издано є на ове заводе те године 331,448 гроша. Зарад телесног развиваня учење се младежи отворена су места за учителѣ гимнастике, али са оскудице вештих лица за овај посао, само се у Београду могло завести телесно вештбанѣ, у коме учествую и ученици свију тамошњих виших заведения, као велике школе, богословије, реалке и полугимназије.

У место постојавше трговачке школе заведена є у Београду реална школа са три разреда, а у Крушевцу, Ужици и Алексинцу законом од 9 Јулия 1865 заведене су гимназиске реалке са два разреда, тако да ученици по свршетку другог разреда у овим заводима могу прећи у трећи реални и у трећи гимназијални разред. (Продужи ће се).

ДОБРОТВОР СРБСКИХ ШКОЛА У СТАРОЈ СРБІИ. У Кіеву станује г. Сима Игуменов трговац, родом Србљин из Призрена, кои се свойски брине за школу и просвету Србаља у Старой Србіи. Он є већ одпре у више пута слао књига одежда и других црквених ствари у отачбину своју. У Призрену негдашњой престолници царства Душановог, постои одавна већ основна школа. Родољубиви г. Сима Игуменов купио є тамо кућу и поклонио ју є обштини Призренской да се у њой школа смести, а о свом трошку с платом од 200 рубаля сребра (300 фр. а. вр.) издржава он єдног учителя у вишем разреду

те школе, кои е пролетос отворен, и у коме науке предае Г. Ставрић србии изучени академик Киевски. По времену намерава г. Игуменов о своме трошку основати и издржавати још један школски разред у Призрену, те тако учинити, да Призренска школа, према ондашњим околностима, одговара нашим реалним, и гимназиским школама, па да постане расадником просвете и хранителком српског живља у пределима Старе Србие, где е сада арнаутски и бугарски језик мах отео. Тако помаже врли овај од рода свога удаљени Србин просвету народиу и извршуе верно аманет просветителя српског св. Саве још за живота свога. Он ће се још неколико година своиом трговином у Киеву бавити, а потом намерава у свою стару отачбину повратити се, да тамо последње дане живота свог проведе, и трудом и зноем стечено иманѣ на благо рода Српског употребиое. За известно се зна, да е честопоменути Србин Киевски цело свое Богом даровано иманѣ — а то е доста велико — завештао на издржаванѣ школе Призренске и подизанѣ других школа у Старой Србии. — За дужност смо сматрали, из писма једног приятеля нашег ово неколико врсти овде ставити, с жељом да би се богати Срби угледали на врстног родољубца г. Симу Игуменова, и да би следуюћи примеру његовом школе и просвету свойски подпомагали.

ПРИЛОГ НА ФОНД ЗА УЧИТЕЉСКЕ СИРОТЕ. Господин Іован Настић учитель Србобрански, као учитель и учитељски син желећи од свег срдца, да се Фонд за учитељске сироте што већма оснажи, приложио е од свое учитељске плате 5 Фор. на овај Фонд, обећаваюћи, да ће ако му Бог здравља подари и у будуће сећати се ове племените закладе, која е наменѣна, да се из ње по времену неяка сирочад српских учителя подпомажу.

---

† **ІОВАН ЂОРЂЕВИЋ** учитель у пензији, који е 42 године многотрудно учитељско звание у Срб. Карловци одправљо, упокои се ове вечери у Сегедину. Ученици његови сведоче, да е он у одправляню своих дужности точан био. Бог нека му даде у раю насеље!.

НАИМЕНОВАЊА Г. Младен Стефановић родом из Сомбора који е III. реални разред и препарандиу у Сомбору г. 1866. с добрим успехом изучио, именован е за учителя у новооснованој Ујчићској школи у Сентомашу. Ово е именованѣ в. кр. угар намест. Савет. наредбом од 23 Нов. о. г. Бр. 83, 927 потврдио, с тим додатком да е новоименовани учитель, по смислу наредбе од 23 Авг. о. г. Бр. 60,113 обвезан на свршетку ове школске године учитељски испит положити, и сведочбу о способности за учитељство у почетку Августа 1867. дотичној ч. конзисторие поднети.

Г. Петар Михайловић свршени богослов и приправник — као што нам из Сентомаша являю — постављен е за учителя у другой новозаведеной Сентомашкой филиалной школи.

Госпођица Ана Іанковића приправница учительског звания именована є за учитељку ручних послова у девоячкой школи Сентомашкой.

Г. Милош Летић савршени приправник постао є привремени учитель у Меленци.

За учителя у Денти поставлѣн є савршени приправник г. Авакум Травањ.

СТЕЧАЈ. Поводом тим, што є за осечког Учителя избрани и консисторіално потврђени предуготовник Лазар Іосимовић нѣких ради фамиліарних околности учительство одказао, овим се ново отвара стециште за попуњење испразњеног звања учительског на осечкой срб. школи II. и III. разреда с тим додатком, да новонаименовани Учитель како службовати почне, целу плату од 525 Фор. к. в. брати хоће.

Просителъи имаю своє молбенице са односним свидѣтелствама на Ч. Архидіец. консисторіум управлѣне, Протопресвитерату осечком до последнѣг Дек. о. г. поднети

ИЗЈАВА БЛАГОДАРНОСТИ. Од стране г. г. учителя Стоисављевића из Дрниша у Далмаціи и Настасића из Беодре, овим се явно изявлює благодарност Благородном Господину Дру Данилу Медаковићу, што є Школски Лист другога полгодия ове године за њих предплатити изволио. (види Шк. Лист брой 20).

Књижевност.

* Српско Далматински Магазин за годину 1866 под уредништвом многозаслуженог списателя нашег г. Герасима Петрановића архимандрита изишао є на свѣт. Ова 25. књига особито се одликує богатим садржаєм своим и по валяности своіой заслужує, да се у свима краєвима српства чита; єр сваки би Србин и свака Српкиня у књизи той племените душевне ране и пријатне забаве за себе наћи могао. Садржай є овогодишњег магазина врло одабран. Особито га краси исторични чланак г. Н. Беговића: „Православна Црква у Крапни, и неколико валяних духовних беседа; занимљиви су такође чланци: Славлѣнѣ Божића у Херцеговини с врло згодним толкованѣм значења речи бадњи дан (од бадеште, бдеще.); обичаи о крстном имену у Хрватской. Далѣ: одломци из путованя єдног отличног Руса по св земльи, од славнопознатог старине нашег Г. Проте Николаевића; животопис покойног архимандрита Режевићког Димитрия Перазића и т. д, — Даном приликом саобштићемо из валяне ове народне књиге читателъима нашима извештає о српским школама у Далмаціи. Цена є Магазина само 60, н. а добити се може код Пречастног Гд. Уредника и

у познатим књижарама. На жалост из списка предбројника види се, да их у Војводини и у Кнежевини Српској једва неколико десетина има. Напротив милина обузима срдце српиново кад чита списак многобројних предбројника у Хрватској Крањи, у Далмацији, Херцеговини и Црној Гори.

* Г. Анта Вукашиновић надзорник свиларства у Осеку објавио је књигу под насловом: „Наук о свиларству и дударству." Књига је ова популарно списана, и сада се по други пут штампа. Ми ју особито нашим утитељима и свима који се с свилоделством баве топло препоручујемо. Цена предплатна је 60 кр. а доцније ће се повисити. Књига ће ова изићи на свет у Фебруару 1867 године.

* Расправа Г. Дра Ђорђа Натошевића под насловом: „Зашто наш народ у Аустрији пропада" коју је Матица Српска из Фонда Накиног са 10 дуката наградила, прештампана је из летописа, у засебној књижици и може се добити код уреднишства овог Листа. Цена јој је 25 н. Позивамо Господу Учитељ да се потруде ову ваљану књижицу домаћим и сеоским старешинама препоручити.

* Сад баш добисмо: „Молитвослов" кога је на потребу православних Српкиња с дозволењем духовне власти на српски језик превео и приредио ч. г. Ефта Вукадиновић свештеник. У овом Молитвослову су молитве Јутренје, молитве о св. Литургији, пре и после причешћа и молитве Вечернје написане чисто српским језиком, да их свака српкиња читати и разумети, па по њима с разумеванем и побожним осећањем Богу се молити може. Књижица та има 62 стране и украшена је иконама: св. Тројце, Матере Божије, Исуса Христа, Тајне вечере, Распетија и Воскресенија Христовог. Може се добити и код уреднишства овога Листа по цену од 50 кр. Ми ову књигу Г.Г. свештеницима и учитељима препоручујемо, да ју у народу што већма распростиру а поштоване родитељ позивамо да своју женску децу о наступајућим празницима оваким молитвословом дариваю. Саобштићемо у Пријатељу Срб. Младежи глас Српкињама од врстног једног члана учење се омладине српске, у ком се овај за Српкиње списани Зборник молитава најлепше препоручује.

☞ Са идућим бројем завршујемо ову годину; с тога се позиваю све сл. обштине и Г.Г. предбројници, који нам досад неплатише, да се до последњег Децембра о. г. одуже. Том приликом могли би нам једно и предплату за идућу 1867 годину послати, или се барем изјаснити, желе ли Школски Лист и у будуће држати.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 24. У Сомбору 31. Децембра 1866. **Год. VIII.**

Школски Лист излази месечно двапут: сваког 15. и последњег, а Пријатељ српске младежи излази као додатак школскога Листа једанпут на месец.
Цена је за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 нов. на год.

ПОЗИВ

НА ПРЕДПЛАТУ ШКОЛСКОГА ЛИСТА ЗА 1867. ГОДИНУ.

С' Божиом помоћи навршује се година дана, од како је Лист Школски издаем, а осма година његовога обстанка.

Да нам је Лист овај од велике потребе за све учитељ, школске управитељ и родитељ, то свако већ увиђа, али би ваљало да све обштине наше и сви одабрани и имућни Срби сходно овоме увиђењу раде, пак да Лист Школски не само држе, него да за њга и уредно плаћаю. Премда се ове године Школски Лист у више од 800 примерака разшиљао, ипак због тога што предплата није са свију страна на време долазила, и што сада још више од 1200 фор. од годишње предплате примљено није, морао сам много злопатити са издаванем Листа, но при свем том издавао сам га точно и уредно, и настојавао сам да читатељи и више добију, него што сам им на почетку године обећао.

Побуђен благоволенем, које неколико отличних добротвора просвете народне Листу овом до сада указиваху држећи га за поводине сиромашне школе и учитељ, а особито уздаюћи се да ће све наше епархијалне и окружне школске власти држанје овога листа обштинама, учитељима, и школским старешинама свойски препоручити, усуђуем се приступити к издаваню Школскога Листа и идуће 1867. године.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ ће дакле излазити и одсада двапут сваког месеца на великом табаку. Уз то ће уз сваки брой Листа излазити на половини табака као додатак: „ПРИЈАТЕЉ СРБСКЕ МЛАДЕЖИ,“ и тако ће читатељи сваког месеца три пуна табака а преко године 36 табака Листа овог добияти.

Школски Лист ће доносити: Чланке о васпитаваню и учењу младежи како у школи, тако и у породици, општини и цркви; предлоге о унапређењу християнске просвете, благонравности и благостаня у народу нашем; израђене лекције учевних предмета за углед; рачунске и друге школске задаће; чланке о школи и о школской управи, о дужностима учителя и старешина; предмете из педагогичне историје; школске наредбе и школске вести; упутства из типика за учитељ, препоруке ваљаних књига за учитељ и свештенике, за народ и за децу. У њему ће наћи поучних и занимљивих састава не само учителји, него и сви родителји дечји и у опште сваки Србин, кои за просветом тежи.

Како пак још до сада „Црквенога Листа“ немамо, то ће се Уредништво по жељи многих отличних свештеника постарати, да у Школском Листу места нађу и чланци духовног садржаја поцрпљени само из православних духовних књига и часописа и списани у духу наше свете цркве.

У Пријателю Српске Младежи изилазиће: Игре и забаве за младеж; басне, песме духовног и моралног садржаја и песмице за децу; одабрана жития светих Божиих угодника; животописи славних мужева и жена; приповедке, предмети из српске и опште повестнице, из природописа, природословља, човекословља, диететике, и особито из науке о домаћем и пољском газдованю.

Због слабог саучешћа, коим се општинство наше предплатом на „Пријателя Српске Младежи“ ове године одазвало (било је само 52 предплатника), и због двоструке поштарине коя се с' тога морала издавати за све листове, неће се у будуће ниодкога примати обашка предплата на „Пријателя Срб. Младежи,“ него ће се он само као додатак предплатницима Школскога Листа разашиљати.

Цена је Школском Листу заједно с додатком за Аустрию и за Београд 4 форинта а. вр. на целу годину, а 2 фор. на по године. За унутрашњост Србије, због двоструке поштарине и других трошкова, кои су с разношиљањем листа скопчани, ставлям годишњу цену од 4 фор. 40 н. на целу годину а 2 фор. 20 новчића на по године.

Надаюћи се, да ћу из Књажевине Српске одсада више предплатника добити, постарао сам се да тамошњи предплатници Лист уредно добияју; с' тога являм, да ћу одсада имати у Београду човека, коме ће у дужност спадати Лист овай разносити, а то је познати разноситель Срб. Листова г. Прока

Теодоровић у Београду, кои ће Школске Листове и за унутрашньост Србиє са аустриске поште на србску пошту по насловима найточниє и на време предавати плаћаюћи прописану поштарину.

Питомци свию наших богословия, приправници учительског звания, и сви ученяци реалних школа, гимназия и академия, како у Аустрии, тако и у Србии, кои би Лист Школски држати желили, добияће га годишнє за 3 фор. а полгодишнє за 1 фор. 50 н.

Све родолюбце, а особито Господу народне Учителє приятельски молим, да се постараю с скупляньем предплатника Школскоме Листу у помоћ притећи. Когод ми новце за пет предплатника пошлє, добиће єдан примерак Школскога Листа и Приятеля Младежи на дар. Толико предплатника могло би се ямачно и у найманьем сеоцу скупити, па тако би овим начином сваки и найсиромашнији учитель с малим трудом Школски Лист себи набавити могао.

Господа скупительи, имаю право, на сваких 10 предплатника, сиромашним школама по єдан примерак Школскога Листа у своє име на дар слати. Оваковних пак школа има найвише у будимской епархии, у Хрватской и у Босни, где нам свима буденє народне свести и просвете свойски подпомагати валя.

Умоляваюћи поново сваког родолюбца, да се скупляня предплате прими, обзнанюем овде имена оне Господе, коя ми се досада обећаше, да ће предплату примати, а то су: Господа народни учителы: Петар Деспотовић у Сомбору, Арон Михайловић у Н. Саду, Н. Максимовић у Земуну, Ђорђе Глибоньски у Ст. Бечею, Іован Настић у Сриобрану, Стефан Іанковић у Ђурђеву, Тома Іанкиевић у Сегедину; Григорие Іорговић и Аркадия Варађанин у Кикинди; Ђорђе Іовановић у Темишвару, и Симеон Бакић у Вршцу. Из Србиє може се предплата слати или преко Београдских књижара на мене, или преко горепоменутог разносителя г. Проке Теодоровића.

Лист ће се школски само онима слати, кои найдаље до месец дана за њега плате, или барем писмено уверенє дају, да ће у течаю године платити. На сваки пак начин найболє є да сви, кои га држати желе, с полгодишньом или годишньом предплатом што скориє похите, да би се Уредништво од неприлика, какових є ове године било, сачувало.

Имена скупителя и предплатника, обнародоваће се одма у првом Листу после приманя. То ће уєдно и као признаница

свакоме служити. Предплатници, кои би захтевали обашка признаницу имати, нека изволе осим предплате єдан штемпл од 7 н. и поштанску марку од 5 новчића послати.

Оне општине и п. н. Господа, коя за овогодишњи Лист іош єднако дугую, нека изволе без сваког оклеваня што скорије отдужити се. Док то неучине, дотле се приватнима шиљање Листа обуставља.

Новци, молим да ми се с насловом предплатника и означењем последње поште у плаћеном писму пошљу.

У Сомбору, на Бадњи Дан 1866.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
издаватель и уредник Школского Листа.

Учитељски Збор

У ГЛАВНОЈ ШКОЛИ НОВОСАДСКОЈ.

По наредби кр. унг. намест. већа — да се тријед у години а имено : у почетку, половини и на свршетку школске године, главне учитељске конференције држе — обдржавана є овде одма после почетка школског главна учитељска конференција у дворани гимназиалној, на коіой су осим овд. учителя и сви професори као и неки део од свештенства овдашњег учествовали.

Местни управитель и председник г. Андрей Монашевић парох овдашњи одпояв уз помоћ учитељску „Царю небесный“ и тиме Богу помолив се са учестницима, одпоче лепу беседу чину конференције сходну, у коіой на ситно нацртав заслуге и велике трудове неумрли и врли мужева србски око подизаня и бранења наших народних школа као што су били : Вуяновски, Мразовић, Янковић, Несторовић и П. Іовановић, тако исто и велику ревност и топло заузиманє у новије доба г. Др. Ђорђа школс. саветника за наше народне школе, и тиме отвори конференцію, и позове перовођу овд. народ. школа г. Лазу Илића, да прочита найвишу наредбу кр. унг. намест. већа у погледу држаня конференције и светована учитељског. И пошто перовођа то учини, умоли он збор учитељски, да себи перовођу за главну конференцію изабере. Збор изабере поменутог учителя за перовођу свога, и рад се одпочне.

На дневном реду у програму били су ови предмети:

1. Рачун уман и писмен.
2. Читанє разумљиво и механично.
3. Краснопис.

4. Дисциплина.
5. Библиотека.

На брой 1. приметило се и од стране управитесьства и учителя, да деца нор. школа нису кадра рачунати самостално и без руковођења учительског. Питанѣ є дакле било ставлѣно, како да се наѣе начин и средство да деца самостално раде и лако поняю.

Ту се отвори жива дебата и гг. професори предлагаше, да би требало, да се рачун уман и писмен разумльиво, понятно и у практичним примерима предає.

Учителы тврдише да се тако ради као што они предлажу и да се опет неможе самосталност у рачуну код већине деце да получи.

Професори говорише, можда кои од учителя нерадн тако и због тога се неможе жельна цель да постигне, па би валяло увести хоспитације.

Учителы пак тврдише, да они идући по испити уверили су се, да се ричун разумльиво предає; али да опет код већине деце неиде. Неки од учителя тврдише, да є рачун деликатна ствар, коя захтева и године узраста и више времена, него што га они на рачун определити могу; єр силе душевне нису єднаке у све деце, нити се у єдно време свой деци развияю, некой пре, а некой доцние, и то є прави узрок несталности у рачуну. Наравно да су многи то одобрили.

Што се тиче хоспитације на то приметише учителы неки, да є то ствар по себи лепа и користна, и да се неко време и држала, али она и много времена потроши, а тога они при овако сйлном послу немаю, тако дакле и од хоспитације неби ништа.

Кроз дугу дебату дакле дошло се напоследку до тога резултата, да се мало манѣ умно у првом разреду и писмено у старйим разредима у рачуну истеруе, но што є до сада чинѣно, и то:

у I. разреду умно до 30. у сва четир вида и броянѣ до 100. тако исто и написиванѣ.

у II. разреду умно опет до стотине и преко стотине до 1000 у сва четир вида, а писмено четир вида проста.

у III. разреду умно и писмено повторенѣ ученог у II. разр. и уз то четир специе вишенаречени броева и разбитке.

у IV. разреду повторенѣ свега ученога у III. разр. далѣ рачунанѣ интереса, правило тройно и основи из геометрие.

За овдашню главну девоячку школу то исто, али писмено

у старіим разредима нешто манѣ, што дотични учитељи немаю подпуне сате предавања због ручни послова.

Учитељи старіих разреда изкусили су, да деца из нижи разреда долазећи у старше, више реди ни редовно брояти до стотине точно незнаю и то баш немали број; што се наравно учителю нижег разреда у кривицу уписати неможе, пошто он вештбаюћи децу у многоструким примерима умним с ума сметне, да се и у редовном брояњу рамати може. Учитељи нижи разреда то нека незаборављу у будуће, но нека децу у брояњу више извикну, што ће им у будуће и лакше бити, єр ће више и времена имати на броянѣ да обрате.

На број 2. приметило се да поред свег проналазка доброг метода деца у читаню како у разумљивом тако и механичном у старіим разредима нешто рамљу, и да би се од нѣ іошт више захтевати могло. Како дакле то да се постигне?

Неки од учителя говорише, да се силно време мора да троши на писанѣ и ученѣ стварни предмета у часовима читаня, єр их нема у читанкама, па због тога и читанѣ механично и разумљиво често одпада. И то є єдна мана.

Неки од господе професора опет говорише како наше саданѣ читанке неодговараю ни по форми ни по духу єзика потреби наши народни школа, єр у њима се налази оно што є за нашу децу маловажно, а напротив онога нема што є важно. У њима се спомиње и Макси и Рикарди а о нашим Немањићима и св. Сави нема ништа. Читанке би дакле требало удесити у духу и єзику српском и по потреби нашой. И то є єдна мана.

О том предмету дуго се іош и млого говора просуло и лепи мисли и жеља изразило.

Да би се дакле како разумљиво тако и механично читанѣ унапредило, дошло се чрез дуго светованѣ до тог резултата:

Буквар да се направи, кои би и узрасту детинѣм и начину ученя саданѣг одговарао; читанке да се преустроє и у њи да дођу предмети што се сада пишу и приповеданѣм у школи без књиге уче. Предмети кои би у читанке уврстити се могли били би од прилике слѣдећи: Нешто из историє црковне, историє српске, природописа и природословля, и из газдинства и т. д. коє предмете деца ученћи, читати би морала више реди и тим се како у читаню механичном тако и разумљивом вештбала.

На број 3. било є разни предлога, но на предлог єдног учителя пристане се и ово заключенѣ донесе:

Да међу све учитељ єднообразность дође, т. є. да сви по „елементима калиграфичним“ децу писати уче. Тога ради да сваки себи купи те лепописне прегледалице, и єдан од учитеља, кои разуме лепопис, да исте протумачи и писати покаже.

Ово држим, да би се могло препоручити, како поєдиним учитељима, тако и за оне, где их више у єдном месту има.

Наравно, да ће се наћи можебити и неки међу учитељима, кои лепо писати неуму, и по томе држаће, да ни децу лепо писати нису кадри научити. То не стои. Само нека сваки учитель себи прибави та „елемента калиграфична“ и по њима нека децу учи, па баш и ако небуде могао онако лепо писме написати као што є у њима, нека само зна где га почети и како написати и везивати ваља, па є доста. Али се тай посао од прве класе почети мора.

Приметило се из искуства, да она деца лепо писати неуму, коя су два три и више учителя променила, па наравно и толико шакописа претурила. Само са єднообразношћу писања међу учитељи наступиће и єднообразност писања и међу децом.

О брою 4. много се практично говорило и световало, како деца и у дисциплини да се руководе; али се опет до никаква закључка дошло није, нити се засад каква савршения теория од постовће у обзиру дисциплине произвести могла. Предмет є овай по себи врло важан, кои много искуство и студиранѣ захтева. Дисциплина є душа сваког наставленя и велики обим поступани у себи садржи, зато и изискуе и многе снаге учителѣве. Тай предмет имао би бити на првом месту у програму за главну конференцию свију учителя по свршетку ове године.

Бр. 5 кои гласи о „библиотеци“ био є таки решен и усвоен, єр сваки од учителя увидио є живу потребу далѣг умног развиваня и у науци унапређења.

Учителю као васпитателю дечијем, највише треба педагогично знанѣ, кое ће га тек кадрим учинити, да болѣ позна и схвати душу и склоности дечије. Библиотека педагогична далеко пружа свакоме учителю и васпитателю средства за болѣ усавршенѣ у той струци. Библиотека ова добила є име „школска библиотека.“

О начину како та цель да се постигне, световало се и дошло се до овога закључка: да дете свако при уписиваню (изузимаюћи сироту) плати десетак сваке године, а учитељи пак опет по 1 ф. а. вр. а по потреби и више. Местни упра-

витель г. Андрија Монашевић, као и местни старатељ г. Ђорђе Давидовић адвокат обећаше сваки годишње по 2. фор. прилагати, докле се при овом заводу находе. На овом дару хвала им!

Деца из овдашњих мушких и девојачких школа услед тог заключка приложише свако по десетак (изузимаюћи сироту децу), од кое библиотеке и она ће посредно и непосредно хасне имати. Свота њихових прилога износи 40 ф. а. вр. коя є већ до свога определења на сохрану предана.

Од локала за „школску библиотеку“ зависи и њено скорашње отварање. Већ су исходни кораци учињени и правос. обштина одредила є већ место за школ. библиотеку.

Према средствима новчаним зависиће и избор књига сваке врсте, педагогичних као и повремених листова садржая педагогичног и белетристичног.

То су предмети што су за главну конференцию овд. учителя приређени били. Из заключака њених може се увидити нешто што смера на напредак школски. Оволико о конференцији овдашњих учителя.

Још нешто. Неки од учителя побояше се, да ће се материя за конференције учительске исцрпити. Учителъи народни! небойте се, материе ће увек за светованье и расправлянье бити; єр є педагогично полѣ пространо, на ком врло много код нас Срба радити треба, єр се у том погледу код нас врло мало или по готову нимало није радило. Педагогично полѣ у нашем є народу до сада врло запуштено било, за учителъима сада дакле стои, єр им се сада прилика пружа у зборовима, да то обрасло полѣ по могућству сила свои мало раскрче и ударе путањом напредка. Млађи учителъи позвани су и од њих се с правом искати може, да са духом времена данашњег корачаю. Данашње є време од напредка, и ви учителъи данашњи будите напредни!

О истину огрешити нећу, ако кажем мнењ многих учителя, да су три термина за конференције учительске много, пошто є то зборење са финанциом тесно скопчано. Учительске плаће нису тако сиње, да оне допуштаю и ван куће што потрошити. А да є то зборење са доста трошка скопчано, ваљда се нико неће посумнати. Скупови учительски бар три четир дана треба да траю а и више, то сиромаха учителя доста ће коштати. Држим, да би доста єдан термин у години био за зборове и зборење учительско, али свију учителя из сви српски вилаєта. Виша власт, или одбор на то из учительства образовани нека дає предлоге, кои ће се на той главной учитель-

ской конференцiи расправляти; но ти предмети мораю у новина благовремено публiковани бити; да би се тиме дало времена учитељима о њима мислити и врх своих мисли штошта рећи. Ти скупови могу єдаред у єдном, други ред у другом месту бити.

У Н. Саду на св. првозваног Андрию. — гљ —

Српска школа у Пећи.

Пећ или Ипек негдашня столица српске патрияршиє варош є у Старой Србiи удаљена три сата од великих Дечана, а 5 сати од границе књежевине српске. У овой вароши има 4000 мухамеданских и 800 хришћанских кућа. Међу хришћанима има неколико десетина римљана, а остали су сви православни и по народности Срби, дочим хришћани римске цркве и сви мухамеданци арнаутским єзиком говоре. У Пећи є свети споменик старине српске, патриршеска велика црква, коју є сазидао св. Арсениє ученик просветителя Саве и други архиепископ Српски, и у коiой се хране целокупна тѣлеса светителя Арсенија, Саве II, Никодима и Данила архиепископа и славног историка српског; ту почиваю у њиовима своима патриарси српски из времена славне и мученичке прошлости наше почевши од св. Іоаникија, па до времена прелазка народа српског у ове земљ. Срби Пећани одликую се чистим осећањем християнске побожности и доброчинством ка ближњему; они, хранећ вѣрно аманет св. Саве, васпитаваю децу свою у постоянoй готовости живити, страдати и умрети за крст частни и вѣру Христову. Понайвише су занатлиє, и од свога труда и заслуге сваке недељ после службе Божиє прилажу по єдан део на „обште дѣло,“ а под тим разумеваю цркву, школу, одкупљиванѣ заробљених и подпомаганѣ невинострадућих єдиновѣраца, као и издржаванѣ болнице и странопримнога дома. У њи постои и братство или црквена обштина под управом народнога проте и єдног световног старешине. Заиста є то пример узвишен, пример на кога би се све обштине наше угледати могле. Школа за мушку децу постояти є морала у Пећи од вайкада, али є нѣ по укинућу патрияршиє по свой прилици нестало, и ову коя сад постои основао є своим трудом старанѣм и пожртвованѣм пре своих 80 година тадашњи „старешина или кнез Пећски Іосиф Пукић. Ова школа има велики уплив на просвету Пећских Србаља, кои сви умею читати а многи између њих читаю и разумеваю црквене књиге и носе на себи тип

образованости старо српске и православне, без сваке примѣсе западне цивилизације.

У ову школу ишло є од пре и погдекоє женско дете; ту се код учителя негдашнѣг попа Зарије учила єдна Српкиня Катарина Симића, коя є пре 11. година завела прво девоячко училиште у Пешти, те су ученице пѣне у древној Патријаршіи Српској године 1855 на празник Ваведенія пречисте Богородице први пут своим дѣвоячким гласом у славу Мајке Божије а на духовно сазиданѣ Пешских хришћана запоеле „Днесь благоволенїа Божїа предображенїе и человѣкомъ спасенїа проповѣданїе.“

Кад у обзир узмемо, да ми Срби у Аустріи и у Србіи, тек по гдекоју женску имамо, коя є кадра учителком бити, и коя се кадра одважити на одправљанѣ овог звања; то се морамо чудити и дивити одважности и самопрегореваню врстне Српкиње Катарине, коя є кадра била девоячко васпиталиште у Старој Србіи отворити и одржати учећи сваке године девојчице науки вѣре читаню писаню и рукоделю, васпитаваюћи их у духу светог православія и поштења старосрбског. Па све ово чинила є врстна ова кћи рода српског без сваке плате, задоволяваюћи се најпростіом раном, коју іой обштина даваше.

У таковом є стању пре 9 година ову девоячку школу нашао славни руски путник Хилфердинг, кои є нас Србе први са споменицима древности из Старе Србије упознао*), и кои є потом израдио, те су православни хришћани у Русіи с братским сачувствіем и усрдіем сакупили прилоге, од коих се на издржаванѣ Пешске школе сваке године 50 ћесарских дуката милостинѣ издаје.

Још споменути нам ваља, да є при осниваню и уређеню ове девоячке школе, особито се заслужним показао Илија Јањић обштински старешина, кои се код турских власти свойски заузимао за дозволенѣ, да се школа завести могла, а браћу хришћане своим мудрим саветима наговорио є, да се издржавања ове школе прихвате, и да кћери своє учити дају. Обштина є потом купила лепу кућу, у коє єдној половини смештена є обштинска болница, и приємница странихъ и убогих, а у другой є смештена девоячка школа са станом учителкиним.

Врстна учителица и прва основателька школе девоячке у Старој Србіи, угледаюћи се на славне Српкињѣ старога доба, примила є на себе свети ангелски образ под именем монахињѣ

*) Види „Русская Бесѣда 1858. IV. Босніи VII. и VIII. преведено у Срб. Лѣтописи.

Екатерине, и као такова продужує єднако свој учитељски посао, имаюћи сада две помоћнице, од коих є една Александра кћи негдашњег учитеља и свештеника Пећског Зарић, а друга Іованка Симићева братучеда учителькина, коя као искусна везиля девойчице лепо везти учи.

Пре 4 године Архимандрит Дечански Хаџи Ћирил, вративши се из Русиє купио є велику єдну турску кућу у Пећи, и поклонио мушкой школи Пећскоj, а почем є кућа та баш до девоячке школе, то є овом приликом и девоячка школа распространћна. Овај врстни настоятель подиже сада іош две школе, єдну у Дечанима, а другу у Лоћену арнаутском селу близу Дечана.

По старању Преосвештеног Митрополита Београдског Господина Михаила, и по дарежљивости српског правителства, шиље се од више година школске књиге ученицима и ученицама ових школа у Пећи. У мушкой школи Пећскоj од прошле године одправля учитељско звање іеромонах Сава из Старе Србиє, кои се у Београдскоj семинарији изобразио.

Осим ових школа, издржава обштина Пећска, као што є већ споменуто, у обштинскоj кући своіой болестнике и старице коє немаю свог рода, те их прилозима своима храни, и у случаю смрти хришћански сарањити дає, ту налазе пристан и одмор и странн хришћани, кои ради богомолћ у Пећ долазе.

Обичай се храни од старине, да Дечански монаси долазе у Пећску патриаршију на славу на дан успомене св. Арсенија, кои пада 28 Октобра, а хранителн славено-српског патриаршеског престола калуђери Пећски са хришћанима своима иду опет у високе Дечане 11 Новембра на славу светковине светог краля Дечанског. На овой Дечанскоj слави године 1865, саобштн сабраним духовним и светским старешинама хришћанским честопоменута монахиня и учитељица Катарина, да би се она одважила походити удаљене предћле Србства, и купити добровољне прилоге по српском народу, ради утврђења, одржања и распространења девоячке школе и болнице. Намеру њену благословиште духовне старешине предела тог Хрисанти Архимандрит и Рафаило игуман Пећски, Хаџи Ћирил Архимандрит Дечански, и Стефан Петровић Прота народни из Пећи, те с писменом и печатима ових старешина духовних, купила є инокиня ова прилоге на поменуту свету цћл најпре у књажевини српскоj, а сад се налази овде међу Србима у Аустрији.

У патриаршији нашој у Карловцима примљена є била она врло лепо, и Његова Светост Патриярх српски Самуил знаме-

нитим новчаним прилогом своим отворио є ред приложника на девоячку школу и болницу у месту древне Патрияршије српске. Примеру врховног архипастира свог, слѣдовали су Г.Г. настоятељи фрушкогорских манастира, и родољубиви Карловчани, Новосађани и Сентомашани и остали Срби.

У очи св. Андрије стигла є поменута монахиня учителька с єдном своіом сапутницом овамо у Сомбор и пробавивши овде, четири дана, свако є ютро долазила у храм Божји на ютренѣ и на литургию, где є шестопсалмије на памет читала, а последньи дан свога овде бављења у суботу учествовала є у читаню акатиста Мајки Божјој, завршивши га с икосом: „Ангелъ предстатель," и читала є о литургији посланије апостола Павла, — а походила є и овдашњу девоячку школу, и приправнички завод, где є по жељи своіой видила и наше приправнице, ков се овде за будуће учительке српске изображаваю. Срби овдашњи, кои имаю осећаня любави према просвети народа свога, приложили су колико є кои могао у новцу и у књигама за школску дечицу. Особито спомена заслужує то, што су приправници наши, — премда су и сами врло сиромашни, — на школу Пећску найвише приложили даровавши 8 фор. 16 н. Исто тако и ученици основне мушке и женске школе Сомборске, речма своих старіих побуђени, принели су свое дарове, а ученице II. разреда іош су своим сестрама ученицама Пећске школе и писамце єдно послале, ков мало ниже читательима нашим саобштавамо.*) Да нас година ова није яко оманула, и да су сви овдашњи поштени Срби добро извештени били о цели на кою се прилози купиште, ямачно би се много већа сума овде накупити могла. — Са жалошћу морам саобштити, да єдан господин овдашњи није ни у свою кућу пустити хтео ову прву учительку српску из Старе Србије, коя сбираше прилоге на девоячку школу и на болницу. — Сакупљене прилоге предала є монахиня Екатерина нашем Г. Проти, кои их є путем поште на Преосвештеног Г. Михаила Митрополита Београдског одправио.

*) Писмо ученица Сомборске Српске девоячке школе ученицама девоячке школе у Пећи:

„Драге Сестре! Далеко смо од Вас, далеко . . . . далеко, ял опет зато осећамо топлу љубав према Вама, ков сте Српкиње, миле сестре наше. Ми се радуємо што Вас сада искрено поздравити и по могућству нашем и мало подпомоћи можемо. Примите ове малене дарове и искрено поздравље од милих сестара Ваших, ков Ваше боле такође осећати знаду. У Сомбору 1. Декемврия 1866. Ваше сестре Српкиње ученице III. и IV. разреда.

Завршујући овај чланак за дужност сматрамо свим нашим обштинама, свештеницима и учитељима, у местима, куда ова родолюбива Србкиня дође, препоручити, да ю лепо и пристойно дочекаю и да се постараю ньой при сабираню добровольних прилога на школу и болницу Пећску на руци бити, имаюћи пред очима да на нама Србима у Аустріи и у Србіи поглавито лежи обвезаност материялно и морално подпомагати распространяваньє просвете у Старой Србіи, Босни, Херцеговини, Црной Гори, у Бугарской и у осталим покраинама балканског полуострова где Срби и Славяни станую. *)

Предплатници Школског Листа.

„Правымъ подобаетъ похвала.“
Св. Писмо.

(Свршетак).

Ш. У Банату.

В. Кикинда. Скупили А. Вараћанин и Г. Іорговић, учитељи. Преч. г. протопресвитер Н. Влаховић 4 Ф. Ефта Крстоношић адв. 4 Ф. гг. учитељи: Гр. Іорговић 4 Ф. Ст. Петровић 4 Ф. Хр. Айваз 4 Фор. Св. Недић 4 Ф. Тодор Шевић 4 Ф. Арк. Вараћанин 4 Ф.; Ст. Грегуш учитель римокатоличке главне основне школе у Перямошу 2 Ф.; преч. г. Коста Кузмановић пар. у Црньи 2 Ф.; Срб. обштина у Црньи 4 Ф.; Срб. школа у Кларіи 3 Ф. Мл. Боберић парох 4 Ф. М. Якшић уч. 2 Ф. Коста Казер уч. у М. Бечкереку 3 Ф. Милош Войновић уч. у Станчеву 1 Ф. Владимир Павловић уч. у Гату 2 Ф. Љубомир Марковић уч. у Немету 2 Фор. Обштина Неметска 3 Фор. Арновлєвић учитель Варяшки 4 Ф. За учителя Видаковића у Сенаду г. Дим. Поповић парох сомборски платио 2 Ф.

Темишвар. Скупитель Ђ. Іовановић градски учитель. Предплатници: Високопреосвештени г. Антоние Нако епископ 2 Ф. Високопреч. г. Теофан Живковић арх. за школе у Чобанцу и у Карловци 8 Фор. Високопреч. г. Стефан Михаловић архимандрит С. Ђурђеши 4 Ф.; І. Д. Николић 4 Ф.; Срећко Михаловић плем. од Јрембине 4 Ф.; Обштина цркве Св. Ђурђа у Фабрици 4 Ф. Др. Тома Стефановић Физик 2 Фор.; Матия Гигић уч. 4 Ф. Сава Вемић парох у Свсеници 4 Ф. Іован Стой-

---

*) Због пописа предплатника, кои се морао у овом Листу довршити, принуђени смо примљене дописе из Вршца, Беле Цркве и Новог Сада за идући први брой од год. 1867. оставити.

ковић властелински надзиратель у Делинешћу 4 Ф. Ав. Травањ уч. у Денти 2 Ф. 50 н.

Вршац. Скупитель Сим. Бакић учитель Предплатници: Високопреосв. г. Емилиан Кенгелац епископ 4 Ф; Гедеон Цветић арх. 4 Ф.; Сава Павшевић архимандрит 1 Ф. Кир. Стануловић архимандрит 4 Ф. Филип Трандафиловић прота 4 Ф. А. Ђуршић Физикус 1 Ф. Ал. Раић уч. 4 Ф. Дружина срб. омладине „Коло" 2 Ф. Михаил Фрачка приправник 4 фор. Ал. Стояновић парох 4 Ф. Тодор Николин учитель Средиштки 4 Ф. Вася Брашован богослов 2 Ф.; Ника Илкић учитель 2 Ф. Лаз. Цвејић адвокат 1 фор.; Пера и Ника Фармаћ, Іоса Поповић, Мариновић, Милошевић, Матеић и Обрадовић грађани, сваки по 1 фор. (за I. четврт) Др. Деметер адвокат 1 Ф. и Т. Ђорђевић грађанин 1 Ф. (за прву овог. четврт).

Бела црква. Преч. Лазар Стефановић протопресвитер 4 фор; Макса Пантелић учитель 3 Ф; Павле Поповић учитель у Кусићу 2 Ф. г. Іосиф Іорговић бележник у Ябуки 4; српска општина у селу Ябуци 4 Ф; Стефан Савић бележник у Вранюцу 4 Ф.

Башаид: А. Јанковић старатель 4 Ф; Мата Грујић учитель 4 Ф.

Меленци: Општина грађанска 4 Ф; Љубомир Думић капелан 3 Ф. 50 н. Миша Ковачевић учитель Тарашки 4 Ф; Гр. Перић учитель у Кумани 2 Ф; П. Фогараш уч 2 Ф. Општина Куманска 4 Ф; Исидор Крецулов учитель у Итебеу 2 Ф. 6. Величковић у Елемиру 5 Ф.

В. Бечкерек: Арк. Косанић учитель 3; и за I. полгод. 1867 год. напред 2 Ф; преч. Іов. Бакаловић 4 Ф; Михаил Недељковић уч. 4 Ф; преч. Г. Данило Станћ прота 5 Ф; (една є за идућу годину урачунана) Чедомиль Петровић учитель у Јарковцу 2 Ф. Општина села Незуине 4 Ф; Д. Давидовић учитель 4 Ф; Сима Савић учитель Ђирски за лист што є општини Ђирской пошилян 4 Ф; Ал. Грујић учит. у Арадцу 2 Ф; Ђ. Павловић уч. у Ст. Ђурђу 4 Ф.

Панчево. Високородни г. Петар Бига генерал 2 Ф; др. Љубомир Гаћански адвокат 2 фор; П. Михайловић адвокат 2 Ф: Іован Илић учитель 2 Ф: Васа Максимовић кожухар 2 Ф; Мих. Атанацковић учитель у Новом Селу 4 Ф; Васа Максимовић учитель у Старчеву 3 Фор; Іов. Димитриевић учитель у Брестовцу 4 Ф; Дим. Поповић учитель у Томашевцу 3 Ф; Петар Купусаровић парох сакулски 4; Арса Данкуц учитель 4 фор; І. Живковић уч. Фаркаждински 2 фор; Петар Илић учитель у Ченти 2 Ф; Сима Петровић учитель Идворски 2 Ф;

Ковин: Благор. Госп. Александар Будисављевић капетан и комендант компаније за општинске школе у Делиблату, Мраморку, Гаю и Дубовцу 16 Ф; Ал. Рогожарски уч. у Долњем Ковину 4 Ф.

Мокрин. Пр. Г. Лазар Поповић парох 3 Ф; Дим. Никковић ђакон 3 Ф. Лука Давидовић учитель 3 Фор; Никола Јанковић учитель и скупитель 3 Ф; Ђ. Обрадовски парох Крстурски 4 Ф; Општина у Срб. Крстуру 4 Ф.

Турски Бечеј: Скупио г. Петар Луџић учитель. Пр. г. Дионисије Павловић парох и шк. управитель 3 Ф; Лазар Азуцки парох и катихет 3 Ф; Никола Сечански трговац 4 Ф; Лазар Іосимовић приправник 2 Ф; Љубомир Мишковић учитель Врањевски 4 Ф; Марко Бибић учитель 4 Ф; Благородни Г. Петар Ягодић властелин у Тот Сигету 2 Ф.

Турска Кањижа. ГГ. Алекс. Кнежевић парох 4 Ф. Сава Фи-

рићхазки изслужени бележник 3 ф, Арон Илић учитель Мартоношки (у Бачкој) за себе и за гд. пароха І. Милића 9 ф, (преостаѳ єдна форинта сувише за идућу годину) Евг. Вучић уч. Мартоношки 3 ф. Теодор Єремић старатель школе Мартоношке 3 ф. Сава Бугарски уч. у Сентиване 4 ф. Срб. Обштина у Црној Бари 4.

Стари Арад: Нѣгово Високопреосвештенство Господин Прокопие Ивачковић православни епископ Арадски 6 ф; (за целу ову годину и за І. полгод. 1867) Илия Поповић учитель 2 ф; Ч. Манастир Ходош 4.

Чанад. Г. Іован Теодоровић званичник за сина Александра ученика V. гимн. разреда 4 ф. Іован Панић уч. Падејски 4 ф.

Батоня. ГГ. Леонтие Петровић пар. 4 ф. Гр. Надањки учитель 3. Пр. Видицки бележник 2.

IV. Будимска Епархия.

Нѣгова Светлост Кнежевић српски ђорђе Ал. Карађорђевић 4 ф. црквена Обштина у Будиму 4 ф Депутация Фонда школског у Пешти 4. Високород. г. Евг. пл. Ђурковић кр. сав. за прво полгодие 2 фор. преч. г. Петар Римски парох и школс. управитель у Сентандреи 4 ф.*) Ст. Теодоровић парох помазки, конс. члан и местни школа управитель 2 ф. Преч. г. Теодор Одић прота у Ст. Београду 4 фор. Г. Плавшић учитель 3 ф. Манастир Грабовац 2 ф. Обштина села Саке 2 ф. Г. Добр. Михайловић парох Муачки и окр шк. управитель 2 ф 60 н. Дим. Косић учитель Муачки 5 ф. 20 нкв. Обштина села Мајше 1. Добр. Лачанин учитель у Жумберку 2 ф. Ст. Гойковић парох у Вемену 2 фор. Стев. Обрадовић парох, школски и конс. члан 5 фор. (до 1 Окт. о. г. имао є за ланьску предплату примати, а овим є у напред исплатио за ову и за целу 1867 годину) Црквена обштина у Сульошу 4 фор. Ст. Салмајић уч. у Болману 2 ф. Рад. Мађаревић пар. у Срб. Титову 2 ф. П. Берић уч. у Брањину 3 ф.; І. Андрић уч. у Моноштору 1 ф. Бож. Ћосић уч. у Бану 4. Српска читаоница у Бану 4. Гавра Болярић саврш. богослов и учитель у Ловри 2.

Бач. Високор. Г. др. Ливиј Радивоєвић ц. кр. дворски саветник у Бечу 4. Федор Демелић от Панъова 2.

V. У Хрватской.

Нѣгово Високопреосвештенство господин Лукиан Николаевић епископ горњокарловачки за себе, за клирикалну школу у Плашкоме и за младеж српску у реалкама петриньской и госпиньской 4 примерка 15. Ч. манастир Гомирѣ 2. Ст. Бабић парох мазински, Васил. Кнежевић прота кореницки, Коста Алимпић пар клокочки, Мих. Мађерчић парох благајски, Іов. Шарац парох полојски, Мих. Барац парох цетиньски, Гт. Лазић парох староселски. Сва ова господа држе лист од септ. до дец. о. г. плаћаюћ сваки по 1. 35 нов. Скупитель предплатника є пречастни господин Милутин Ратковић Богословие професор у Плашкоме. г. Іован Живковић кр. табле приседник 4. (од септ. за Прижку школу); гд. Ђуро Даничић списатель 3.; г. Петар Вучковић прота ресавски у Коларићу 5. (єдна претиче за идућу годину); Никола Беговић парох у Карловцу 3. Исти господин за српску школу у Дрешвици 2. Н. Живковић катихет на реалци раковачкой 2 фор. 50 нв.;

*) Господин овај, изволио нам є већ и за идућу годину у име предплате 4. унапред послати.

Сам. Поповић прота у Плашкоме 2 Ф.; преч. гд Дан Чучковић парох у Суван у Личкой пукови. 1 Ф. 35 н.

VI. Далмация.

Његово Високопреосвештенство Господин Стефан Кнежевић епископ далматински за два примерка 8 Ф.; преч. Атанасия Чурлић арх. и провикар у Котору 7 Ф. (за ову и за идућу годину); Герасим Петановић архимандрит за себе и за срб. школу у Крупой у Босни 6 Ф. Ст. Вуиновић свештеник и конс. председник у Задру 4 Ф. српска школа у Шибенику 4 Ф. Госп. Ђура Анд. Іовић у Шибенику 4 Ф. Петар Пстрановић парох Обровачки 4 Ф.; преч. г. Спиридон Маргетић прото у Имоцкоме 4 Ф. Божо Новаковић учитель на Цетињу у Црной Гори 4 Ф. преч. г. Серафим Перовић архим. м. Житомишлића у Херцеговини 4 Ф.

VII. У Србіи.

Његово Високопреосвештенство господин Митрополит целе Србие Михаил 4 Ф.; преосв. г. Гаврил Поповић Епископ шабачки 3 Фор. преч. г. Теодосие Архимандрит и ректор семинарие 2 фор.; гг. Коста Павловић учитель IV. разреда у Београду 4 Ф. Теодор Миливоевић уч. Блазнави 4 Ф. Стеван Лазић уч. Шабачки 3 Ф.; Сима и Коста Поповић учитељи у Ваљеву 4 Ф. Читалиште Крагуевачко 3 Ф.

Нови Сад. (накнадно) гг. учитељи. А. Михайловић 2 Ф. Коста Стефановић 2 Ф. Т. Димић 1 Ф. Лаза Илић 2 Ф. І. Углешић 2 Фор.

Стари Бечеј (у Бачкой). (продужено из броя 21.) Скупитель г. Ђ. Глибонски. Предплатници: Српска Читаоница 3 Ф. Іов. Сомборски архитект 2 Ф. Сава Ђорђевић адв. 4 Ф. Милош Іоцић адв. 4 Ф. Гедеон Пекаровић поштар 4 Ф. Северијан Татић дистр. економие директор 4 Ф. Пав. Хорватски 3 Ф.

Земун. Три српске школе за 3 екз. 9 Ф. Ч. г. Мл. Ћирић ђакон и учитель дальски 4 Ф.; г. Порфирие Бабић учитель госпођиначки 4 Ф. Обштина Румска 4 Ф.

Явна кореспонденция.

Г. І. Н. Хумлу у Осеку. Од предплате остало є сувишка 60 н.

Бл. Г. В. Н. у Далю. Има сувишка 1 Ф.

ГГ. Ар. Илићу у Мартоношу, и Д. Д. у Ади, претиче од овогодишнѣ предплате 1 Ф.

Преч гг. П. В. у Коларићу, и Д. С. у Бечкереку. Вама претиче по єдна Форинта, кое ће се за идућу годину урачунати.

ГГ. Є. Вел. у Елемиру и А. К. у Бечкереку. Ваша предплата трае до 1 Юлия 1867 године.

Ко немисли Лист овай далѣ држати, нека први брой од год. 1867. поврати.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

Брой 1. **ДОДАТАК** Год. I.

к

ШКОЛСКОМ ЛИСТУ

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Ватањѣ и одбијањѣ лопте.

(Гимнастичка игра за єдно дете.)

I. Бацај лопту на дувар ил у вис и ватай є овим начином и редом бар по пет пута свако :

1. А) Стоећи на обе ноге и пуштаюћи лопту с рамена : а) бацај десном руком, ватай обема; б) бацај и ватай само десном; в) бацај десном, ватай левом; г) бацај левом, ватай десном; д) бацај и ватај левом. — Б) Пуштаюћи є оздо, с колена, бацај є и ватај по истом реду и начину, као под а) б) в) г) и д).

2. Стоећи на єдној нози: А) дигни десну, стој на левој, па бацај и ватай као под 1. А) и Б). — Б) дигни леву, стој на десној, па бацај и ватай као по 1. А) и Б).

3. Пуштаюћи є испод ноге напред : А) десном руком испод десне дигнуте ноге: бацај и ватай є као под 1. А) а) б) и в). — Б) левом руком испод леве ноге: бацај као под 1. А) а) г) д).

4. Разкорачи и сагни се, па бацаюћи є између ногу натраг и брзо исправљи ватай є као под 1. А) а) б) в) г) и д).

5. Окрени леђа дувару и наслони главу на дувар, а ноге нека су подаље, па бацај преко лица и ватай, као под 1. А) а) б) в) г) и д)

6. Клечећи : а) на обе ноге, бацај и ватай као под 1. А) и Б). — б) клечећи на левој нози, бацај и ватай є исто тако; в) клечећи на десној нози бацај и ватай є исто тако. г) клечећи на левој бацај є испод десне као под 3. А). д) клечећи на десној нози бацај и ватай као под 3. Б).

7. Лежећи бацај и ватай є као под 1. А) и Б).

II. Одбијај є дланом на дувар ил у вис колко више реда можеш, да не падне на земљу 1. А) стоећи на обе и одбияюћи : а) само десном руком б) само левом; в) на изменце десном па левом. — Б) Стоећи на єдној : а) само на левој нози, и одбияюћи є исто тако; б) само на десној и одбияюћи є исто тако. — В) клечећи : а) на обе ноге, и одбияюћи исто тако; б) клечећи само на левој; в) клечећи само на десној. — Г) У положаю као озго под 5. — Д) лежећи.

III. Узми две лопте, па бацај десном руком єдну за другом а ватај левом тако, да док єдна у вис иде, друга да є већ доле уваћена и додата.

IV. Одбијај а) єдну єдним, другу другим длановм; б) десним длановм да пада на леви, левим да пада на десни; в) десним обе; г) левим обе.

Тако се могу узети три лопте: а) две на десну, єдна на леву руку; б) две на леву, єдна на десну; па онда четир лопте, на сваку руку по две уједаред.

Петлови.

(Гимнастичка игра за друштво деце у полю).

На кога коцка падне тај є петао, а остали су петлићи. Најпре се одреди дугачка мета. На сред мете стане петао. Сви петлићи стоє на єдном краю мете, и мораю на други крај претрчати, а да се ни єдан неда ухватити петлу. Петао гледа да єдног ухвати и ако га є пре нег што є онај на мету дотрчао само толико стигнуо, да га шаком по рамену дохвати, то є онај дужан петла на раме узети и до сред мете донети, па онда буде и он петао. Онда трче петлићи опет натраг, а петлови их ватаю, док не постане половина петлови; а онда они кой остану неухваћени узяше петлове, и ови су их дужни на свои леђи пренети од єднога края мете до другога. Што є мета већа, то є игра лепша.

Слепа мува.

(Погађачка игра за друштво деце.)

Сви стану у коло и увате се рукама. На кога коцка падне, тај є слепа мува. Томе се марамом очи вежу, да ништа не види, па стане на сред кола. Онда се коло окреће, док мува длан о длан не удари. Одма коло стане, а мува приступи єдном, ухвати и погађа ко є, па ако погоди, онда є онај мува; ако не погоди, враћа се у среду кола, па иде по ново. Погађаня има различни врсти, и мора се на почетку игре уговорити, коим ће начином мува погађати: пипаюћи уваћеног само по глави, или само по лицу, или само по руци, или само по ањинама, или познаваюћи га по гласу, и онда мора уваћени извртним гласом маукнути, ил кукурекнути и т. д. Могу сви у колу и седити; онда се мува везани очию мора неколико реда у сред кола окренути, па онда приступати, ватати и погађати.

Боє.

(Погађачка игра за друштво деце.)

Сво друштво седне у коло. Єдан започне игру овако: баци мараму на кога у колу хоће и рекне бою кою хоће, н. п. бело. Одма мора онай на кога є марама пала казати ствар єдну од те боє, н. п. снег, и онда баца мараму даљ, на кога хоће, и каже име боє, коє хоће, да онай погоди єдну ствар те боє, па да баца даљ. Ко не пази, или не уме да погоди, или ако рекне ствар, што є већ речена, мора дати залогу.

Кад су се довољно наиграли, онда се одкуплују залоге овако: нека онай чия є залога приповеди єдну приповедку, или рецитує песму, ил зада ил реши загонетку, ил каже єдну или одређен брой пословица или изреченя, или одпева кою песму, или одигра кою гимнастичку игру ил. т. д.

Ова игра може се начинити за старију децу мало тежа ал и забавния том погодбом, да се сме казивати само нхе ствари из те собе, или из поля, или из шуме, или само животиња, ил само цвеће, ил каменѣ и т. д. а одкуп залога том погодбом, да се мора свака код свакога од друштва башка одкупљивати оним предпоменутим одкупима, и то како ко од другова хоће.

Прикривена имена.

(Погађачке игре у писменима.)

У овой задаћи ѣма прикривено име єдногa нашег великог и славног српског юнака. Ко є то?

Ја сам лепо дрво. Стави преда ме *г*', онда сам брдина. Стави *к*', онда сам покривало. Са *з*', сам леп час дана. С *м*' би сав свет поморила. С *ћ*' би око ископала. Одкини ми главу и надостави *к*', онда сам животиня чудног створа и оклопа. Одкини њойзи главу па замени с *м*, онда є красан цвет, а нѣгово ситно семе од кашля лек.

---

12. Гостиo.

(Єдна рачунска задаћа.)

Било у єдной гостионици 12 гостиo. Ови се погоде с крчмаром, да ће сваки дан у другом реду седити, па да не ниште плате, док они све редове не изређаю, а кад изређаю, онда ће му на єдаред платити сваки по 1000 ф. Пита се колико су реди умели променути се? Зна се да могу своя места променути 3 госта 6 пута, 4 госта $6 \times 4 = 24$, 5 гостиo $24 \times 5 = 120$, и тако иде даље: износ 5-орице умножи са 6-орицом, износ ових са 7-орицом, износ ових са 8-орицом и тако далѣ до износа 11-орице са 12-орицом. Ако су гости сваки дан тридред єли, колико су се реда могли изменяти, ако су сви од 20 год. били, кад су започели и сви до 100 год. живили; єл дочекао крчмар плате?

Проливанѣ течности.

(Єдна физикална игра.)

„Превући воду или вино из пуне чаше у празну.“ Метни две празне чаше єдну уз другу. Узми узицу пролиѣваће артиє и пресави є тако, да єдним краєм допре до дна єдне чаше, а другим краєм, да само преко руба друге чаше вири у ню. Онда напуни ону чашу водом или вином, у коioй узица допире до дна, и остави на миру. За неколико часа прећиће кап по кап сва вода из пуне чаше у празну, проливанѣм узице. Место артиє може се узети и узица памучна и т. д. Место две чаше, може се наређати и више чаша єдна уз другу; ал онда треба за сваку чашу по єдна узица тако стављена, да єдним краєм довата чашу из коє ће вући до дна, а у другу чашу у кою ће преливати да само краєм вири.

Загонетке и загонетна питања.

Даштомити дашто: 1) Ти мене виjаш, а ja тебе; ни ти мене стиже, ни ja тебе.

2) Ja сам дрво с 12 грана, свака грана 4 гњизда, свако гњиздо 7 тица.

3) Дођоше тице без перja, седоше на дрва без лишћа, дотрча момче без уста, поједе тице без перja.

4) Шта прође кроз све трње и брекове, и нигде се не огребе.

5) Ко преде, а никад му конца не видиш.
6) Које је најјаче писмо у Азбуци.
7) Ко иде по води, а не укваси се.
8) Како би написао „жива мишоловка“, са пет писмена.
9) Које двапут умро, а једанпут се родио.
10) Које двоје деце није имало матере на свету.

II. НАУКЕ.

Пословице.

Ако ће прасе стикар обући, оно ће опет у брљу ући.
Боља је памет нег оклоп.
Боље и празна кеса нег празна глава.
Боље комад леба у торби, нег нојево перо за капом.
Боље ништа не знати него којекако.
Боље слеп очима, него слеп памећу.
Бољи је један штедиша, нег десет радиша.
Више вреди шта жена заштеди, нег шта муж завреди.
Више учине господарове очи, нег обе руке.
Ко неће да учи писати пером, он ће мотиком.
Ко много пита много научи.
Ко немари за рад, нек се не тужи на глад.
Ко не поштује крајцаре не стече форинте.
Ко ништа нема, ништа и не вреди.
Ко памети има, а да шта нема?
Ко памети нема, а да шта има?
Ко се не стиди лагати, не стиди се ни красти.
Ко се стиди питати, стиди се знати.
Ко рано устаје вас дан му добар настаје.
Ко у младости ништа не вреди неће ни у старости.
Лењом срећа не процвета.
Луда је глава часком крвава.
Срамота је не знати, ал још већа учити нехтети.
Што немаш и незнаш, нит си вредан да имаш, ни да знаш.
Нека муж још толико завреди, ако жена не штеди, ни једно луле дувана не вреди.

Вук и човек.

(Єдна прича).

Стане лисица казивати вуку о снази човечијој, како му ни који звер не може ништа, и како морају сви Бог зна како лукави бити, да се само могу живи одржати. На то ће рећи вук: да ми га је видети, одма би га расчупао. Ако си то рад, рече лисица, а ти дођи у јутру мени, па ћу ти га показати. У јутру дође вук пре зоре, и лисица га изведе на пут, куд ловац сваки дан пролазаше. Прво наиђе неки старац. Је ли оно човек ушита вук. Није, рече лисица, оно је бијо. Затим наиђе једно ђаче с' књигама под руком. Је ли оно човек? Није, оно ће тек да буде. Најпосле наиђе ловац с' двоцевком о рамену и с' ножем о појасу. Онда рече лисица: ено оно је човек, ако смеш на њега ићи, а ја утеко у рупу. Вук пође на ловца. Кад га опази ловац трже се, јер не имаде у пушки танета; али опет натеже и сасу сва зрна вуку у очи. Стиште вук очи, па наиђе ближе. Ловац му сасу и другу цев. Цикне вук од бола, па дође ближе, већ ловца да ухвати; али овај трже нож, па удари вука и с' лева и десна тако, да опај сав у крв огрезну и вриштући лисици у рупу утече. Шта је ујо, викне лисица, како прође с' човеком? Зло синовче зло и наопако, писам ти помишљао, да је оно пашче онако снажно. Најпре скиде неку цев с' леђа и пуну у њу, а мене посуше зрна, свеми очи напржише; после дуне још једаред, а мени севнуше муње око носа; а кад му још ближе дођо, ал он извуче некакво сјајно ребро, пак ме удари два три ред, умал' мртав нападо. Видиш, рече лисица, какав си фалџија, али тако прође, когод се разнесе.

Војвода Евген Савојски.

(Историчка приповедка.)

Ни єдан човек није учинио аустриском двору ни толико многи, ни толико велики услуга, као војвода Евген Савојски. Ово є био єдан од највећи духова, како на бојном пољу, тако и у царевом савету. Троици царева Леополду, Јосифу I, и Карли VI био є он у сред они највећи бура у спољашњим ратовима и унутрашњим немирима најснажнији штит и обрана.

Евген рођен у Паризу год. 1663 био є најмлађи син Евген-Морица војводе Савојско Карињанскога, кои є био капетан у краљевој гарди. У детинству био є Евген врло слабачак и болешљив, и зато га одреде родитељи на свештенички чин. Али се ово младом Евгену не допадне. Војнички живот, то му бијаше од детинства срце и душа. Приповедке о биткама и ратовима волио є нег Бог зна шта, и слушао би их дан и ноћ. Кад є чуо бубњеве

и трубе, одма се сав успламњавао. За њега не беше већег радованя, него гледати лепо наоружане чете војске.

Кад му умре отац, и мати се одсели из Француске, оста Евген сам, и мога слободније собом располагати. Тада се одлучи на војнички чин, па оде краљу и заиште, да му даде упразнѣно на некој драгонској регементи полковништво. Краљ му се маленом и кржавоме насмеѳ и одбиѳ га. „Я идем дакле туђега цара да служим, рече срдито Евген своим пријатељима, и нећу се другчиѳ у Француску вратити, но с мачем у руци.“ То рекав остави Француску, па дође у Беч и понуди се цару Леополду у службу. Цару се допадне Евген яко и прими га, а турски рат г. 1683 даде Евгену прилику показати се вредна цареве наклоности.

При одбияню Турака од Беча показа Евген толико одважности и срчаности, и тако се допадне војводи Карли Лотриншком, да му овај ѳдну драгонску регементу даде. И у Угарској отликовао се Евген у свакој прилици, ал особито на Муачу, где баш он са свои коняници учини, те се бој с Турци онако сретно по цара оконча. Одма после битке посла га војвода Лотриншки у Беч, да сам цару глас о победи над Туцима однесе и препоручи га цару овим речма: „Од овога младог јунака биће у своѳ доба велики војвода.“ Године 1692 у ѳдном бою са Французима извршн се Евгенова претња, да ће се само с мачем у руци у Француску вратити. Те исте год. добиѳ од цара орден златног руна, највеће отличѣ и цар га начини маршалом.

Евген не беше само на гласу јунак, него и ѳдан од најизображени мужева, а при томе чудо мио и драг, и ѳдан од најправдољубивии људи. Глас од ови Евгенови врлина допре и у Француску и тек онда се осети краљ Лудвик XIV, какво ѳ благо изгубио у Евгену, ономе малом игуману, као што га он у шали називаше. Онда га хтеде радо натраг довући и обећаваше му маршалство и гувернаторство и још преко свега по 2000 дуката на годину, само да пређе нѣму, али му Евген одговори: „Доцно ѳ, я сам царски маршал, дужност и благодарност обвезуѳ ме моме господару бити веран.“ То беше онай славни јунак, кои оно год. 1697 противу султана Мустафе и нѣгове грдне силе започе мегдан.

---

2. ПРОПАСТ ТУРАКА НА СЕНТИ. После поразе Турака на Сланкамену долазилису они опет у већим и маљим четама у Срем и Банат, али се нису могли осветити за Сланкамен. Дола-

зили су у Варадин и у Тител, али свуда одбијани само су сиротињу по селима плячкали и жене и децу у робље односили.

Год. 1695 дође и сам султан Мустафа са великом војском, па оставивши яку посаду у Београду пређе на Панчеву Дунав, остави помоћи темишварском паши, и оде на Липово, које после крваве битке отме, па онда узевши и Карансебеш и Логош врати се натраг. Друге године дође још с већом војском преко Баната под Тител, где наше побије, али са великим своим губитком, и одатле падне под Варадин и обседне. У томе пристигне озго с царевом војском Евген. Султан не уздајући се, да ће код Варадина велико шта учинити крене се отуда, да на Сенти Тису пређе, па да иде узети горњу Угарску и Ердељ, где не беше царске војске, а пуно бунтовника, кои га онамо позиваху.

Узастопце за Турцима удари и Евген. Његови коњаници потуку и увате једнога турског пашу, и од тог чују, да је султан на Сенти ударио преко Тисе мост и с коњаници преко прешо, па сад превлячи топове и осталу џебану, а војска са нешто топова и коњаника још је на овој страни Тисе обкопана у двоструки обкопи.

Евген заповеди, да се одма трчи за Турцима и пошти сам напред, па кад са свом војском наблизо Турака дође, даде знак и сви јурише у Турке. Турци оборе кишу топовски зрна на наше; али у Евгеновој војсци беше толико одушевленъ, да нико и не помишля на смрт; те тако не марећи за турски одпор и њиово убоито оружје удараше наши напред док први обкоп не узеше. Онда улете са сви страна у Турке тако отимлюћи се ко ће пре, да каняници коњ остављаше и с голим мачевима у Турке падаше.

Док се тако један део војске у обкопу с Турци клао, дотле други део под војводом Штаренбергом, где највише Срба беше провали са стране у Турке и одцепи их од моста. Сад више Турци не имаше куд. Велики везир видећи да не може више на ону страну пређи стане викати на Турке да се у обкопи бију; али Турци изгубивши веру посеку њега и више други војвода, па се повуку у други обкоп. Евген јуриши за њима, и Турци стешњени да помогоше ни сабляма измањивати изгубе дух и окрену у највећем страу бегати на Тису па са стрми бедема доле скакати.

Кад се битка започела стаяло је сунце близу захода, а док сунце 11. Септ. 1686 заће и ова се страшна погибия Турака оконча. Преко 20,000 паде мртво у обкопима, а више од 10,000 подави се у Тиси.

Сву ту страшну пропаст гледао є султан из оне стране Тисе, али ниє мого помоћи; псово є и плакао є, и као бесомучан по зомљи валяо се и браду чупао, али узалуд; најпосле у просте аљине преобучен утекне ноћу мраком у Београд, да га нико не знаде; а њгова застрашена војска, држећи да є и он погинуо или да є уваћен остави сав табор и све што беше у њему па побегне куд коє.

Други дан пређе Евген преко, и заузме султанов табор, у коєм увати 8000 натоварени кола, 6000 натоварени камила, 7000 коња, 15000 волова, 160 топова, 260000 топовски танади и небројно застава, коњски репова, бубњева и сребрни свирала. У султановом шатору, коєг на 50,000 фр. вредности ценише наће єдну саблю од неоцењене вредности и узме целу војну касу са 5,000,000 фр. Још наће и много кола пуно веринга, што Турци донеше, да роблѣ вежу и воде.

То беше прва победа, што є одржа Евген као главни заповедник цареве војске, и то беше најстрашния пораза, што є Турци у последња доба претрпише. Ту започе Евген своє сяйне победе на коима себи вечиту славу остави.

Одма после те поразе узме Евген нешто Штаренбергови Срба и оде у Брод, па удари у Босну и свуда Турке сломивши узме Сараєво. Сломљени Турци мораше пристати на мир, кои се 26. Јан. 1699. у Карловци утврди, где цару Леополду уступише целу Угарску са Ердељом и Славонном а само Срем и Банат остаде још неки час у њиовим сломљеним шакама, док и ово не пустише.

(Продужиће се.)

Мати.

(Из науке о дужностима).

Мати є човеку после Бога прва светиня на земљи.

Ко нас є на свет изнео и онако слабе и неяцке на свои недри одоно и одневао? Мила майка. Ко є небројне ноћи над нашом малом постељицом без санка проводно, кад смо мали и слабачки час од оне болести пиштали, час у оном болу превияли се? Мила майка. Ко нас є на свом наручју по топлом сунцу и чистом зраку нашао, да нас ту животом и снагом напои? Мила майка. Ко нас є, кад смо на слабачки ногу єдва се држати могли

ПРИЯТЕЉ
СРБСКЕ МЛАДЕЖИ

за

ГОДИНУ

1866.

Издае и уређује

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

I. ГОДИНА.

У СОМБОРУ.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

САДРЖАЈ.

I. Игре и забаве

ГИМНАСТИЧНЕ ИГРЕ. Жабице, и Град стр. 1. Киданѣ ланца стр. 17. Воденица стр. 33. Бој ромих, и Вученѣ шаке стр. 49. Бацанѣ ногама стр. 50. Чучавац и Одбиванѣ од зида стр. 65. Путо, и Ајдук стр. 81; Вученѣ лакта стр. 82. Меур стр. 97, Вученѣ клинка 98; Теранѣ лопте 113; Бацанѣ штапа 114; Дизанѣ проштца 129; Теранѣ лопте у четворо 145; Ноша 161; Трка стр. 177.

ПОГАЂАЧКЕ ИГРЕ. Мириси стр. 2; Прикривена пословица 3; Сенови 17; Трговци 33. Слепа мува 50; Слепа мува и єзик 82; Слепа мува и прсти 98; Слепа мува и уво 129. Занати 177.

ИГРЕ ЗА ЗАЛОГ. Животинѣ стр. 35; Црвенкапа 51; Менажерия 66; Неша 83; Чивутска школа 114; Представлянѣ слабости 145.

Шаљиве игре: стр. 2, 18, 35, 66, 83, 99, 146.

Єзикословне игре стр. 34.

Разметнути слогови стр. 2. и 3.

Физикална игра (куванѣ у ладној води) стр. 34.

Рачунске игре стр. 3, 18, 35, 51, 66, 84, 99, 115, 130, 146, 163.

Загонетке стр. 4, 18, 35, 52, 67, 84, 100, 115, 130, 147, 162.

Решеня рачунских игри и загонетака у сваком брою почевши од 2 одма за загонеткама, и на стр. 178.

II. Науке.

Пословице стр. 4.

Свете речи (од Б. Кузмановића) стр. 19, 36, 52, 67, 85, 101, 116, 131, 148 и 178.

Катихетичка вештбаня 133.

Беседа на св. Саву стр. 22.

Ускршнѣ вечерињ у Цариграду, стр. 41.

БАСНЕ. Вештак судия 5; Два лонца 21. Гусеница 37; Пауци, муве и чеље 55, Млади и стари славуј, 68; Во и коњ 86; Машала и свећа 118; Лисица и маймун; Пас и коза; Чеље и обадови 119; врбова шибица 135; Во и елен; Лептир и чела 136; Драги камен; Магаре и вук у школи; Пањ; Пиле у љуски стр. 153;

ПЕСМЕ. На уранку, од Деспотовића 21; Пролеће, од М. Нешковића 37; Поздрав „Венцу“ од Нешковића 55; Веселост 58 и У Гаю 59, (обе од Десп.) Пчелица, 69; Майска песма од Десп. 69; Поздрав милом Маю; од Милашиновића. 73; Шта и све имам 86; Творцу, од Нешковића, стр. 87; О Преображеню, од П. В. стр. 102; Колко пута Богу захвалити треба, од Десп. 104; Славуј и Дете, од Милашиновића стр. 105; О рождеству Богородице од П. В. стр. 117 и 151; Де погоди (загонетка у стиховима) стр. 119; Коњаник, 120; Дете и јагње,

182; Ветар 136; Дете и тица 136; Бог е љубав, од Десп. 137; О Ваведенію од П. В. 152; На Николь дан стр. 166. Пѣсна на Рождество Хр. 181.

ИЗ НАУКЕ О ДУЖНОСТИМА. Доброчинство, стр. 6; Браћа 38; Поштење 88; Истина 105; Вера 183.

ИЗ НАУКЕ О ЧУВАЊУ ЗДРАВЉА. О разхлађењу 24; О умерености у єлу 57; О умерености у пићу 70; Поученѣ о чуваню здравља с приповедком 106.

ИЗ ИСТОРИЈЕ. Битка на Муачу; 8; Никола Субић Зрињски 61.

ЖИВОТОПИСИ. Кирил и Методије, 73; Парох Обрлин, 122.

ПРИПОВЕДКЕ. Репа, стр. 40; Врабац 166.

ИЗ ЗЕМЉОПИСА. Бачка, стр. 78, 93, 111, 115, 127, 159. Потиски округ 171. Лавра Почаєвска, 140. — Опис Плашкога и Срема, у Писму 174.

ИЗ ПРИРОДНИХ НАУКА. О води, стр. 110 и далѣ. Пас, 154. Догађаи о животињама, стр. 7, 8, 72, 137 и 184.

ИЗ НАУКЕ О ЗЕМЉѢДѢЛСТВУ. О тимареню стоке, стр. 13. О усевской земљи, стр. 31, 45, 62, 88. Спаянѣ стр. 47.

прихватаюћи за руке ходити учио? Мила майка. Ко нас є са милим погледма и гласима учио прве речи сладкога србског єзика проговарати? Мила майка.

И ко би умео изрећати све оне небройне милости, што нам є свакоме своя майка чинила одма од пастанка нашега на свет, пре него што смо сами за себе шта знали и пре нег што смо умели ичим іой благодарни бити. Па любав и милост майчина трає и далѣ и непрестає док год нѣзино срце бије. Она се брине и ради и Богу моли и за свою одрастлю децу, она их чува од сваког зла, светує од сваке опасности, теши и гледа да одлакша болове и у одрастлом веку. Майчин благослов и майчина любав прати децу кроз цео век и кроз цео свет. Своіой деци за любав жртвує она свой сан и свой мир, жртвує своє здравлѣ и готова є за ньи свой живот дати. Любав и милост нѣзина тако є велика, и стална, да ако дете и погреши, и ако іой найвећи бол начини, не само да праша и заборавля, него чим се оно покаје, она га са новом іош већом милости прихвата, чим руке ньойзи пружи.

Зато є прва и найсветия дужност свакога детета, свою матер любити, поштовати є и благодаран іой бити; а та любав, то поштованѣ и благодарност код манѣг детета у томе є, да є слуша речи и делом и да є умилято око нѣ; а одрастлия деца треба да се отимлю, да іой не само посо одлакшаю, и не само да се чуваю, да іой нигде ни у чем жао не учине, него іош да смишляю и да све оно чине и траже, чим ће ньойзи радост начинити. А како є лако своіой майци радост начинити! Шта га небройно прилика сваки час има, где дете може са малим трудом, са малом жртвом майчино срце Бог зна како обрадовати, и ню за онай час найсрећнином начинити: кадкад є само мио поздрав и загрляй, наймалецкии дарак или по нека срдачна реч и жеља, као о имендану, новом лету ил крстном имену, што нѣзину задовольну душу у найвећу радост и до суза доведе.

Добра кћи гледи чим мало порасте и ояча, да майци своіой на помоћи буде и да іой посо колко год може одлакша; а добри син слуша и кад сасвим одрасте свою светуюћу майку исто онако вольно и радо, као што є слушао, кад га є неянка за руке водећи ногом полазити учила.

Али, та добра майка мало по мало остари и ослаби; седе власи обузму ону милу главу; дугог живота рад и патня измучи оне руке, што су свег века за нас радиле; ведро око нѣзино потамни и погрбљена од старости єдва се на изнемогли ногу држи. Тада треба да се любав и благодарност дечия найлепше

покаже. Тада прихвата добри син посрћују мајку, као што је некада прихватала она њега, а добра кћи бди над њом болном у постељи тешећи и негујући је, као што је она њу неговала и чувала; тада траже добра деца њојзи неге што болѣ умеу, нит знаю за кою светињу дужност и бригу, него старој мајци своіој дане продужити и колко је можно радостније учинити. На кад и последњи час њезин куцне, они су око њѣ, молећи се Богу за њу и чуваюћи је тако, да ѝ последњи поглед њезин на њиховим лицима види љубав и благодарност, па благослов умируће мајке њима је најскупоценије благо. А кад се најпосле и оно мило око угаси, које је сав век свој опако брижљиво око нас пшло, онда приступа благодарна рука деце и склапа ладне веђе, а вреле сузе љубави потоком се лију на ладан гроб миле и добре мајке.

Да би само код све деце тако било! Ал није свуд тако! Има неваљале деце, коя неће да помисле, шта је све мати за њи чинила, колико се бринула, радила, мучила. Бивало је тако неваљале деце, што су свою у старости мајку изсмевали, и са грдним речима на њу насртали. Бивало их је и тако бездушни, кои су немарно остављали свою стару и немоћну мајку, да се са сваком невољом бори и у њоj пропадне. Тешко такој деци! њи ће Бог најтеже покарати!

Мајчин благослов и Божи све једнос, а мајчина је клетва страшнија од Божије.

О чистоћи.

(Изъ науке о чуваню здравља.)

„Болѣ бити и сирома, а здрав и јаки, нег богат, а болестан и немоћан. Здравлѣ је више него икое богатство, нит има блага над здравлѣм.“ Св. Писмо.

Нека сумњ, да је чистоћа основа здравља, а нечистоћа легло сваке болести. На кад је тако, и кад сваки чистоћу имати може, когод оће, ер му на вољи стои, онда је нечистоћа свакоме на срамоту и на поругу. Нечист човек сваки је и лењ и срамотан и безстидан човек, и доиста треба дебеле безстидности, да ко своје собствено Богом тако дивно устроєно и на највишу послугу живота даровано тело занемари и напусти, да у нечистоћи и у гаду пропадне. Сме ли ко рећи, да му није можно држати се чистоће? Није ли воде, најболѣга лека противу нечистоће свуда

у изобилю? Зато треба плювати на свако оно леньо дете, кое неће ни свои руку и образа да опере. Сваки дан треба да є то први посо: умити се и опрати, и то чистом и свежом водом. Ко се чешће не опере и не измие, не само да му кожа неможе уредно испаравати и крв чистити, него ни овай свеожившюни и крепльћи воздух неможе кроз нио улазити ни тела снажити. Силно є люди допало различити болести и пропало ядно и чемерно само зато, што су напустили, да их нечистоћа и гад живе поеде.

Ко се неби згадио на оне люде и децу, кои никад косе на глави несчешляю, него є чупаву и пуну праха и блата напусте, те се и ваши и свакояки гад у нио залеже, иза кои одма свакояке гадне болести наиђу: смрдльиве красте и ране по глави и по врату, по лицу, носу и по очима. Има дегде пуни кућа и пуни села свакояки гадни оспа, шуга, чирева и крастетина, а од куда? Само од нечистоће и од неопера.

Шта га их силно люди и деце има, што од люти болова зубоболћ готово до лудила и очаяня долазе, а узрок є само нечисто држанће и неопер зуба. И њи валя свако ютро чистом водом, и ако ниє четкице при руци, прстом или чистом крпом добро изтрти и пропрати.

Нека дакле сваки упамти и нека се чисто држи, умиваюћи сваки дан руке, лице, врат и прса, а сваке недељ єдаред бар и ноге и цело тело чистом водом, ако сапуна ниє, и счешляваюћи косу сваки дан, а сарезуюћи нио и нокте, кадгод треба.

Али чистоћом тела ниє іош учињено све. Нуждно є рад здравлћ, да є и одело чисто, и постеля, и цео стан. Ако се непромену чешће, бар дваред на неделю кошулћ чисте, и добро опране, оно се напуне зноя и блата, пак и кожу упрляю, и не пропуштанћем испараваня с коже часом болест наведу.

Има небройно случаєва, где су люди у нечисте постелћ лежући грдне болести на себе навукли; а како є са чистоћом постеля по многим кућама, нетреба нам спомињати. Па да би какав велики и теретан посо био, постелћ сваке недељ чисто пресвући и сваке недељ по єдаред на сунце изнети, разастрти и оставити, да их чист зрак добро промане. Много се реда већ догодило, да су люди туће постелћ особито перћ купуюћи, а не гледећи на чистоћу найопасниє и найгадниє болести на себе навукли и свакояки гад у свою кућу унели. Кадгод ко на туђу постелю лећи мора, нека увек загледа, є ли чиста и чисто навучена, па ако ниє, онда є болћ, да у своим альинама легне.

Нечистоћа по становима іош є далеко шкодљивија. Она уквари и отрує сав ваздух по собама и одаяма, те тим іош већма здравлю науди. Чист и свеж ваздух є прва потреба за живот здравлѣ и снагу. Зато валя прозоре сваки дан отварати и што дуже отворено држати, да нечист ваздух изађе а чист уђе. Док ниє по нашим кућама заптивени прозора било, и док су сви више на полю седили и лежали него се по тима малима, загушљивима и смрдљивима собицама завлачили, дотле су се сви здравији и снажнији рађали, здравији, снажнији и договечнији били. У тесним и смрдљивим собицама само страшљиви и нечисти људи седити и живити могу. А да шта да се рекне о оним рупама од соба, где су патоси и дуварови и сви намештаи пуни блата и гада! Нека се стиди свака домаћица, коя ниє кадра ни то чисто држати; то ниє домаћица, него неопер, код коє се сваки гад и свака поган залеже. А іош горе су оне, коє ни посуђа не перу, што рад єла држе; код такових не само да свакояке болести него изађу и отрови кои читаве породице утамане.

Догађаи о животиняма.

ДОСЕТЉИВОСТ ПАСИЯ. Ранару Марану у Паризу дође єдан приятель и доведе керића пребијене ноге, те замоли, да се прихвати и да ногу превиє. За любав приятелю прими се Маран и излечи керића. После неколико неделя стане нешто гребсти на Маранови врати. Кад овай врата отвори, уђе излечени керић са іош єдним исто онако пребијене ноге, кои се за своим вођом єдва вући могаше. Маран се зачуди досетљивости керића, кои се почне око нѣга свакояко умилявати, молећи готово да проговори, да се и друга нѣговога прихвати. Маран учини па излечи и овога.

КРВОЛОЧСТВО МАЧКЕ. Реформатски свештеник Мариат у Енглеской имађаше єдногa великог мачка, коег є врло волио и више од 10 год. тако држао, да га є на трпезу уза се стављао и од свакога єла увек на чистом таньиру и нѣму давао. Єдареd позове Мариат госте на обед, и не стави мачка на трпезу. Мачак гледаше из прикрайка, ошел' и нѣму таньир пружити. Мариат не учини, него баци єдан комад меса мачку под стол. Овим увређен мачак нехте єсти, него се одма повуче из собе и нестане га. Кад се после обеда разиђу гости прилегне Мариат малко да оддрема, и заспи, а нѣгов брат изађе мало у баштy у шетню. Єдан часак затим довесе писмоноша писмо на Мариата. Брат прими писмо и пође у собу да преда. Кад у собу уђе како се грдно зачуди кад опази брата свога свега крвлю обливена и мртва. Најпре помисли, да є онога кап ударила, али разгледавши учинему се по врату као гре-

ботине од мачки ноката. Мачак лежаше у истой соби и чињаше се као да спава. Брат, кои природознанац беше, да се увери, да л' є доиста мачак убица привеже убиеному конопац за ногу да мачак неспази, па заповеди, да сви из собе изађу и онда из прикрајка трже за конопац. Чим се нога мртвацу задрма скочи мачак и поново стане врат мртвацу чупати. Тим се брат увери па зграби мач и стане мачка вињати, али лукави звер утече и никад га више невидоше.

ЛУКАВСТВО ЛИСИЦЕ. Неки лекар имађаше лисицу, кою є тако упитомио био, да є преко дана пуштао слободно по кући ходити; ер никога ова ни од људи ни живади и живине невапастоваше. Кадкад є лисица обдан и у шуму одлазила, али под вече се опет кући враћала, и само є ноћу везана на ланцу бивала. Єдаред осети, да є огрлик од ланца довољно простран, да се може извући, пак се пролукави и оде сваку ноћ извлачитисе, па по суседству кокоши ватати, али пре зоре є увек опет код куће у ланцу била. Видећи є свако ютро на ланцу нико с' почетка и не помишљаше на ню, али доцније узму вребати и доиста є ухвате.

Тице.

Понайвише є несмисленост и непажња на природу, кад ко на место да тице као чуваре у пријатељ пази и брани њи као душмане гони и тамани; или є само луд и пуст несташлук, или оно урођено штеточинство, што се обично на занемареној деци вија, кад занђу на тичија гњизда скидаю или свалюю Школа и кућа, и родитељи и учитељи ваљало би да заєдно науком и саветом настоє, да се та распуштена деца од онога лудог и пустог рушења тичија гнизда оставе, и место тога да се науче мотрити и пазити на живот тица, па да их іош у своє куће и баште маме, да се ту настане и одомаће. А мало само пажње довољно би било, да сваки увиди њихову вредност и позна велику по нас корист, па да их чува и да то чуваље сваком приликом найтоплије препоручуе. Ево ћу само неколико примера да о томе наведем. У єдном стакленяку видио сам на лишћу на три дрвцета руже ваљда на 2000 вашица. Ту донесу и пусте єдну сеницу, па за неколико часака похвата ова све вашице и сва три дрвцета на чисто отреби. Гледао сам єдног црвендаћа, кои є у соби за єдан сат на 900 мува похватао. Єдан пар ноћни кобаца потамани вечером у єдном часу читав рој мушица. Єдан пар царића донесе своим тичићима

у єдном сату по 30 до 40 пута по єдног црвка ил мушицу. Тако є сеница за воћњаке а особито за шуме од неоцењене користи, нарочито противу оне најшкодљивије лептирице паликоже. Истина, сеница се неусуђує на ову жежљиву гусеницу, али іой сва яйца потамани. Єдна єдина од ових лептирица нанесе за єдно лето кадкад и по дваред по 6 до 8 стотина яя, а єдна сеница поједе их са сваи тичићи за єдан дан по читаву пияду. Чим се где ова шкодљива лептирица накоти, одма су ту и сенице и царићи, ако их само будаласти люди неразплаше, па лети и зими нѣзина яя по дрвлю траже и тамане. Уз сенице присаюзе се и пузавци, кои та лептирска гнѣзда и под кором дебала нађу и сва поеду. Саме врабце валя већма пазити, него што се обично чини. Єдан пар врабаца донесе своим тичићима на дан по 250 до 300 гусеница ил црвића. Кад се дакле проесапи корист, што є тим требљећем гусеница ови почине, то се неможе она котарица трешања, грашка ил жита, што ови по воћнацина, баштама ил њивама покраду, ни у обзир узети. Исто су тако користне и савуляге. Оне потамане ютром и вечером грдне гомиле шкодљиви ноћни лептирица и њиови гусеница. Где се она погана буба кокица накоти, ту є неколико совулага од неоцењене користи. Ал исто су тако и чворци, чавке, вране, крешталице, стракани и друге. Булюна донесе свако 5 минута по єднога миша у гнездо. Гледо сам єдан пар совица кои су єдно вече 11 мишева своим тичићима довукли. Готово све ситниє тичице ранесе преко целе године, а особито за време легла и одранюю своє тичиће самим гусеницама, црвма, лептировима, мувама, пауцима и другим гадом; тако су: све пиньице, патицврци, ципе, стракани, муварке, дроздови, говедарке, царићи, ковачићи, сенице, шеве, зебе, штрпадци, ласте, пузавци, славуи и ко би их све изређао. Те тичице потамане милионима лептирски яя и гусеница, мува и мушица, бубица, мрава, башица, црва и осталога гада, и то чудноватим поделењем тога посла, кои им є у овом великом домостройству природе одређен; єдне траже найвише єдну, друге другу врсту тог гада; єдне их вребаю и ватаю на лишћу и цвећу, друге на деблу, неке испод коре, єдне их ватаю на летеню, а друге траже и чепркаю по земльи.

По томе су нам дакле све ове туце найверниї саюзници, коє нам треба привлачити и чувати, наместо што их гонимо или што напуштамо, да их луда и пуста деца гоне, плаше и растерую. Без помоћи тице ниє можно земльоделцу обстати, ако овай то и незна. Тице нам чуваю усеве и расаде и воћа и шуме од

пустоши небројне гусенице, бубе и свакојака гада. Зато ваља сваки, ко и најмањи комадић земље има, све можно да употреби, па да тичице ове намами и ту одомаћи. А за то се пре свега иште, да њихова гњизда на миру оставља; ер тичице те колико су малене, опет су толико паметне, да одма осете, где се најсигурније настанити могу, и без стра од пушака, замки, клоња, батина и камења живити: а когод има ока и ува да види и чује живот у природи, тај ће по воћкама и расадама познати, и по цркви и вреви тица чути, где су домаће и сеоске старешине паметне и деца добра; ер, где се тице пазе и чуваю, ту их гомила цркуће и своје песме пева, а треблећем онога шкодљивога гада највећма свою благодарност показую. Па та разлика не опажа се само од села до села, него ћеш и од селишта до селишта познати по богатијем листу и цвету, кои домаћин уме већма ове чуваре и пријатеље пазити и чувати. А може се за ово још и више шта чинити, не само распуштену и невалялу децу одбияти, да те полезне тичице нерастерую и гњизда њихова недираю. Кад многи спрема стан за роду мећући точак на димњак, а само из наклоности ил суеверје, то може исто тако и овим малим тичицама, ако не из особите наклоности, али бар рад своје собствене користи чинити да се ту стане и загњизде и ово им одлакшати очистећи све рупе по старим гранама и деблима где се тице радо гњизде, од плесня и маовине, или поправљећи од стари дасчица мале сандучиће са више одаица и малим улазним рупама, па привежући их за гране по дрвима, рупама на исток окренуто, да су од киша сигурне. Ко тим мале ове тичице у своја воћа и баште намами, а уз то и њихове непријатеље луду и пусту децу, што гњизда руше и ја узалуд ваде одбије, код њега ће се брзо одомаћити, и окром користи многу му забаву и веселе чинити; а корист ће набрзо сваки опазити на воћу и на цвећу, на расадима и на усевима, па труд онај и трошак, кое буде имао око прављења оних сандучића и чишћења рупа доиста ћему се илидостручно накнадити и наплатити.

Лист овай излази сваког месеца једаред; коштa 1 фр. на год.

Изд. и уређуе Др Ђ. Натошевић. — Штампа краљев. угар. свеучил. печатня.

Број 2. **ДОДАТАК** Год. I.

К

ШКОЛСКОМ ЛИСТУ

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Пастир и овце.

(Гимнастичка игра за друштво деце).

Окружи се велико коло, најмање 30 корачаја у ширину. То є овчије коло. У њега се намеће толико камена, колико є другова, и ставе се, неки ближе краю кола, неки дубље у нутри, то су овце. Онда се коцком одреди, ко ће бити пастир, и он седне у сред кола. Остали су вуци, и ови улећу у коло, да узму по єдну овцу, а пастир брани и неда. Ово чини оплетеном марамом. Кога од вукова марамом удари, тај постаје пастир. На єдног пастира улећу само два вука, на два пастира четир вука и тако све на сваког пастира по два вука више. Игра траје док нестане полак вукова ил оваца. Преоставше вукове мораю пастири онолико пута около кола на леђи обнети, колико є он оваца однео. Кои од вукова ни єдне овце неоднесе, тај мора пастира на леђи око кола обнети, ако се о друго шта непогоде.

Мртви мачак.

(Игра за децу у полю.)

Окружи се повеће коло. У сред кола стави се єдан повећи комад артиє, то є мртви мачак. Играчи стану редом изван кола, и првом на реду вежу се очи и дадему се прут у руку, па окренувши га на крај кола триред пуштаю га, да иде куд зна на мачка, и где мисли да є, да стане, и триред прутом по земљи

около себе да удари. Ако не погоди мачка даје залогу и онда се везују очи другом на реду, да исто то чини, па редом. Ко згази ногама мачка изводи се из кола, и ту поново тријед окренувши се иде да удара мачка. Ко мачка погоди, тај добива обкладу, како је на почетку игре погођено, и. п, да га сваки, ко није погодио мачка на леђи цело коло обнесе, или да одкупи залогу, како овај захте. Нико несме прут по земљи вући, ни њим мачка тражити.

Елементи.

(Погађачка игра за децу.)

Сви седну у коло, и један баци мараму на кога оће из друштва па рекне један елеменат (елементи се зову вода, ватра, земља, ваздух.) и. п. вода; а онај, на кога је бачена марама, мора одма казати једну животињу, која у том елементу живи; ако не уме казати или ако каже, што је већ речено, даје залогу и баца мараму даље, па рекне елеменат кој оће, само не ватру, пошто у њој никоја животиња неможе живити.

Ова се игра може начинити тежа тим, ако се уговорй: да сме бацач запскати још, да му се каже име животиње или растиње, или, ако се погоде, да се казују само животиње једнога реда. На краю игре одкуплюю се залоге.

Писменска задаћа.

Кој све речи можеш истерати из речи: ора, кад: 1. напред једно писмо додаш; 2. кад натраг једно писмо додаш; 3. кад на место првог друго ставиш; 4. кад на место последњег друго ставиш; 5. кад прво изоставиш, а натраг једно додаш; 6. кад последње изоставиш, а напред једно додаш; 7. кад то исто учиниш, али натрашке читаш?

Прикривена имена.

(Погађачка игра у писменима.)

1. Потражи и *пађиђеш* у овој врсти *име* једнога нашег славног генерала.

2. У овој задаћи *нађи* и *склопи* име једнога нашег славног митрополита.

3. Из ови *писмена склопи* име једнога нашег народног *добротвора*.

Рачунске игре и задаће.

1. Како ћеш начинити, кад одузмеш од осам полу, да остане ништа?

2. Како ћеш начинити, кад одузмеш од тринајст полу, да остане осам?

3. Како ћеш сложити броеве 1 2 3 4 5 6 7 8 9 да изнесу управо 100?

Бук.

(Једна физикална игра.)

Узми повећу флашу, напи до пола водом, зачепи добро, узми једну од најтањи тршчица или танку стаклену цев или камиш, пробуши чеп и задени ту трску или цев до близу дна флаше, али заглави да нимало ваздуха из флаше ни мимо чепа ни мимо цеви изаћи неможе: дуни кроз цев у флашу што већма можеш, па ако је све добро запушено, вода ће на цев шибати, и то што цев тања буде, (коју можеш озго начинити пером тању начинити), и што већма задунеш, и већу флашу изнеси, то ће и дуже и даљ воду бацати.

Одкуда то? То бива од тиске ваздуха. Дувањем у флашу скуписе у њу много ваздуха, кои се у нутри разпиње да изађе, а кад нема куд, ер је све добро запушено, он воду гнječи и оздо на цев напољ тера.

Загонетке и загонетна питања.

1. Ко је бијо само пет дана млађи од своје матере?
2. Ко уђе у ватру црн, а изађе црвен?
3. Шта иде уза степене, а небакће?
4. Двоног седи на троногу, дрпа четворного.
5. Кад га виђаш бежи од тебе, а кад бежиш, трчи за тобом.
6. Пуно чекиње ко крме, чисти прље ко бесно.
7. Живи а нема душе, чује а нема уши, говори а нема језика.
8. Чија мати није имала ни руку, ни ногу, ни главе ни очију, ни срца, ни душе.
9. Путују четири брата: један ходи без одмора, други ждере без одмора, трећи пије без одмора, четврти звижди без одмора.
10. Ја каква сам, и остајем: ако млада, и остајем; ако стара, и остајем, имам очи, а не видим; имам уши, а нечујем; имам уста, а неједем.

II. НАУКЕ.

Пословице.

Боље сирома у поштењу, него богат у срамоти.
Боље сам бити, него са хуљама.
Боље је много знати, нег много имати.
Боље с памећу, него са снагом.
Боље на поштеном путу рамати, него на непоштеном јахати.
Боље је ваљан штедилац, нег добивалац.
Више жена у кецељи из куће изнесе, нег што муж на расточени коли унесе.
Више уради перо, нег пушка.
Дужник и лажа свеједно су.
Кога на једној крађи ухвате, и на другој нађ' сумњају.
Како свој занат чуваш, тако ће и он тебе.
Ко неће да буде чтец, он ће путујућија.
Како ти њиву гојиш, тако ће и она тебе.
Кад Бог кућу прокле, даде јој луда господара.
Лакше је село растећи, нег кућу стећи.
Лења младост вашљива старост.
Није сирома ко мало има, већ ко много треба.
Није срамота пасти, већ не устати.
Нико се није научен родио.
Не чини другом неправде, па неће ни теби други.
Рад и штедња обогати и просијака.
Сиротиња је највећа невоља.
Са занатом ћеш даље отићи, него с пуним товаром блага.
У мека оца неваљала деца.

Грабљиве рибе.

Туже штуку, да је прогутала буцова. Је ли то истина, што ови туже, упита сомина. Јест господару, ево како је било: дође чиков и стане ми се привијати око уста, ја му по очима видо, како се радује, да ми буде ужина. Ти ћеш склизити ко мастан, помислим ја и одма ми пође вода на уста. Ал у онај мах кад ја зину, скочи буцов и прогута ми чикова испред носа. Ти си ми боље дошо, нег комад сланине на

комад меса, помислим ја, па скочим и прогутам безобразног буцова. Није ли тако право? Право дакако, рече сомина, тако би учинио и ја; него сад да и мени ушура дадеш, и ово рекавши разглави вилице па прогута све скупа тужене и тужитеље. Така је правда код сви хуља.

Отац.

(Из науке о дужностима.)

„Поштуј оца свог и матер свою," то є прва заповест са обећанѣм: да ти благо буде, и да дуго поживиш на земљи. Св. Писмо.

Много година мора да прође, док дете до снаге дође, да може само себи набавити рану и одело и стан. Па ко се за све ово стара, док смо ми и мали и слаби за ове терете? Добри отац. Он ради и мучи се од ютра до мрака, и све што зноєм и муком заради, оде највише на то, да нама неомане ране ни одела ни стана. Не престано брине се он, како ће нас одранити и воспитати, и ова брига пратиға и у постелю и какад по читаве ноћи санка на уморене очи непушта. Брижан и замишлѣн полази на свој свакидашњи рад и брижан и замишлѣн враћа се с њега, а за чим се брине и шта мисли? Како ће као добар и поштен човек свою породицу одранити, нѣзино станѣ побољшати и свою децу сретну начинити. Неуму деце ни близо измерити, како многе и тешке бриге на срцу добра оца стоє. Не брине се он само за садашњост него іош више за будућност своє деце, на сам себе запитує: шта ће бити од мои синова, шта од ћери мои, и шта имам чинити, да и они у своє доба буду добри и отлични људи. Зарад тога шалѣ децу најпре у школу, купує књиге и друге школске потребе, драговољно плаћа учителя, єр их нит уме нит има кад сам онако научити, него их вечером макар и уморен радом испитує, шта су тај дан у школи радили и учили, па колко уме помаже им и опоминѣ и поджиже их на прилежност у науци и на добро владанѣ, и нема веће радости за њега, него кад види и кад од свакога чує, како му хвале децу, да су добра и прилежна. Та добар отац ни єдан и неживи за себе него само за своє. И кад деца одрасту, па могу сама за себе радити и што им є нуждно набављати, па оцу труд и бригу одлакшати, іош неће он да их напусти, него іош сам све терете вуче, све послове свршує, да само што више времена остане деци за школу и науку, да што више добри и користни наука за живот набаве,

ѳр куд год се обазре види, да се данас само са науком напредује а без њ свуда пропада.

Већ є син одрастао, ал брига очина нема краја. Одрастлия деца све више и више трошка и бриге родитељ стаю, па било да их даю на занат или на науку. Кадкад наступе зла времена, скупоћа, глад, помор, нестане заслуге или дође болест; па ко ће у таком добу да измери терет брига, што тада на добра оца навале! И опет му сав терет буде лак, ако види да су му деца добри вешти и вредни люди изашли.

Од вас дакле децо зависи срећа и живот вашег добра оца. Слушаюћи га одлакшавате му теретне бриге и дужности, приманюћи и отимлюћи се за своіом науком подижете и у њему лепо и тврдо наданъ, вештином свога рада правите му радост и понос, добрим владаньм и животом одбиште од њега сваки страх за вашу будућност, а любављу и благодарношћу даєте му утешењ за његову старост. ѳр онда види, кад му руке од многа рада клону и од старости ослабе, да ће га добра деца његова помагати и благодарно накнадити оно, што є он свет века за њи чинио. Највеће радованъ у његовој старости то є, кад види синове своє, како их као вредне и валяне люде сав свет поштує и уважава, и ако кои до коєг вишег звања отлича и достоянства дође, то му є милє и већма се радує, да є син одликаван него да є сам. Онда више нестрепи од оне старости кад неће моћи више ни за себе бришути се ни радити, ѳр є уверен, да његова добра деца незнаю ни закою вишу ни светшю дужност, него све бриге на себе примити и њему старом а изнеможлом колко већма могу спокойне и задовольне дане чинити, ѳр то є, што сваки добри син и свака добра ћи о своме добром а старом оцу непрестано на уму има.

И доиста имаю то сва добра деца на уму непрестано, али неваляла деца кадра су на свога добра оца заборавити, и има их, кои у невалялству толико задру, да свога старога измучена и болесна оца оставе и напусте да се са сваком бедом и невольом мучи и да без помоћи пропадне; тошко той деци и њиновой души! Њи ће Бог іош теже казнити, него оне, кои на своју стару матер заборave, или напусте, да у невольи пропадне; на той ће се деци вршити она клетва св. писма кои каже: ко се свог оца и матере одриче безбожник є и нечастивоме друг; и она: кое очи оца и матер непоштуе, те валя да орли и гавраши изклюю.

Догађаи о животињама.

ПРИВРЖЕНОСТ КРАВЕ. Колико се чини марва да є глупа и немарна, опет има примера велике привржености к онима кои є ране и негую, и ово се особито виђа на кравама, коє яко жале за своим добрим господарима. У Шалону имађаше єдан сиромашак краву, с ком є врло бдаго поступао и како му сиромаштво допушташе добро држао. Дође нужда и он приморан буде краву продати. Купи є из истога места єдан богат човек, где крава много болю рану добиваше, него код онога сиромашка. Али она нехте код новога газде ништа єсти него непрестано рикаше врло жалостивим гласом. Кадгод є у полѣ изтераше, прво одбеже старом газди, и мораше є онде сви виати и туђи, да є у полѣ изтераю. Ни у полю нехтеде сад више єсти као ни у кући нова господара, с тога поче од дана до дана све већма мршавити и опадати а непрастаяше рикати. Найпосле разжали се новом господару, те є врати сиромашку на поклон, где крава поче одма весело єсти и сасвим себи дође.

ДОСЕТЉИВОСТ ОД КОЊА. Бивши профессор Кригер из Хале казуе овай догађай: єдан од мои приятеля пође на коню кући ноћу кроз шуму. Хитећи удари главом о єдну грану тако яко, да одма обнесвешћен с коња падне и као мртав остане. Коњ видећи господара да се немиче, окрене брже натраг на по сата оноѣ кући, од куда су пошли. Кад тамо дође, али врата затворена и домаћи поспали. Он стане врата дрмати и нагама туђи дотле, док се домаћини кроз прозор испромоли, и на нѣгово найвеће чудо опази коња самог, кои жестоко на врати удараше. Одма се поплаши, да се нне нѣговоме госту несрећа каква догодила, те брже се обуче и изађе. Коњ одма окрене натраг и оде преднячити, а овай за њим, и дође у шуму на оно место, где іош онай у несвести лежаше, те га прихвати и мало по мало опет себи доведе.

МОЛБА ОД ОВЦЕ. Єдан Енглез яшећи коня полѣм наиђе кроз неке гудуре а ту истрчи пред нѣга єдна овца жалостним гласом блећи, и ужурбано около нѣга трчећи, а све с преда на коня скачући, као да га задржати и вратити хтеде. Нѣму се ово чудно учини, те сиђе с коня и пође за овцом, коя одма напред оде сваки час на овога осврћући се и непрестано блећи. Поприлично далеко од друма у гудурама застане овца и продере се мало већма, а одунд се одзове неки слаб као изнемогао іош жалостнии ягњећи глас. На тай глас приступи овай ближе и опази ягње међу каменѣм тако заглављено, да се никуд мањи немогаше. Одма он прихвати и куртализше кукавно ягње, а овца скакаше од радости, час око нѣга, час око свога избављеног ягњета, као да ван себе од радости беше и одтрчи с ягњетом к стаду, коє подалеко оданде єдва се догледати могаше.

Војничка крајина.

(Једна лекција из Историје).

1. ПОСТАНАК КРАЈИНЕ. Кад су Турци коначно разорили бугарско, српско и грчко царство, и кад се нису више имали никога одунд бојати, онда су почели и на ове стране нападати, да предузето пљачканје и освајање продуже, и да хришћане тамане или у робље одвлаче и на муамеданство присиљаваю.

Томе њиовом насилю бијаху на овој страни прво изложен Банат, Срем и Славонија. Ово бијаху најбогатије земље за пљачку: туда се бијаху населили Срби, кои све богатство своје из оних страна овамо пренеше, и овде под своим деспотима и војводама а у заштити угарски краљева бој са своим душманима наставише. Ови бијаху Турцима и највећа препона у њиовом даљем завојеваню: њи мораше разбити, да могу безбриге даље ићи. Овуда бијаше и најпречи пут на Будим и на Беч, да и ове престолнице заузму, као и Цариград. Притоме нијемаше овде уз Дунав и уза Саву никои тврђи места ни многи брда и планина на сметњи.

Ал неостављаху они ни друге крајеве низ Дунав и Саву на миру, ма да се тамо и с већим препонама борити имаху, а с мањ изгледа на пљачку. Непрестано упадаху они у ове стране дуж целе крајне секући, пљачкаюћи, палећи и нечувена нечовечства чинећи. Ни једна година непроће на миру, ни једно доба године небеше сигурно. Зими упадаху још чешће нег лети, ер преко смрзли вода часком овамо прећи и натраг утећи могаху. Они долазаху овамо у великим четама, по две три и више иљада айдука, пак иљадама душа народа и небројно глава марве одвађаху. Тако пустошише ове крајеве непрестано.

У таквој невољи морало се и на овој страни старати за обрану. На дојне крајеве Дунава ненаваљиваху Турци много, ер ердељски и каравлашки кнезови непрестано с њима шуроваху. Банатске, Сремске и Славонске крајеве бранише доњикле Срби под своим војводама и Деспотима. Ал горња крајина стајше без обране. Отуда се угарски краљеви највећма и страшише од Турака. Тамо је требало држати сталну непрестано на опрезу стоећу војску. То је осетио још угарски краљ Матија, зато је одпустио горњо Карловачку и Вараждинску пустињу Србима из оних страна долазећим и од турског насиља бежећим и примао их је, да овде сва права остали грађана уживаю, остављаюћи им њове сопствене ка-

петане и војводе, веру и језик, а да само тай крај од Турака бране. То беше прва војничка крајина.

Исту ту нужду увиди доцније и угарски краљ Лауш II. али са својим празним џеповима немогавши плаћене војске држати принуђен буде свом шуру Фердинанду I. аустриском г. 1522 Сењ, Клису, Крупу, Лику и друга онуда утврђена места и пределе уступити, да он те крајеве заклони од Турака. У та доба бияху оне српске насеобине поново од Турака опустошене, те Фердинанд доведе немачку посаду. Али издржаванѣ ове војске коштова силне новце, и било би на дуже време целу землю поѣло. Они, кои подалѣ, од турски граница становаху, немараху много прилагати на издржаванѣ те војске, држећи, да су довољно осигурани; а кои ближе становаху, ти немогаху тога силнога трошка издржати. То наведе владу на ту мисао, да устрои војску, коя некошта много новаца, те нареди, да се војницима место новаца землѣ даю, и тим их начини и војницима и земљоделцима. Тако бияху већ год 1559 ускоци устроени и населѣни у Жумберку (Сихлбургу) на врх Хрватске, те тако настане **вараждинска војничка крајина.**

Али се овога устројства најсвојскије прихвати аустриски велики војвода Карла, кои год. 1579. град под своим именом Карловац горњи (Карлштат) основа и **карлштатску војничку крајину** оделивши од вараждинске насели обе поново доселившим се амо Србима.

А кад оно доцније цар Рудолф г. 1597 оном славном дипломом одпусти доселеницима из они страна данак, одма се населе ови крајеви и већма. Тада се присаюзи њима и онай предео између реке Купе и Уне под именом **Петриньске крајине**, коя се све већма и већма намножаваше, док доцније год. 1696 недоби Бана за свога капетана, те се отуда и назва **банска, бановска крајина.**

Међутим траяху у Лици и Крбави непрестане борбе између Ускока и Турака, где вечно име стекоше српски сердари и војводе Стоян Јанковић, Илия Смиљанић, Мариян Кнежевић, Дуя Ковачевић. У тим борбама немогавши Турци Ускоцима одолети најпосле сви листом из ти крајева утекну год. 1689, те тада се и тай цео предео Аустрии коначно поврати и тим се горњо карловачка крајина сасвим утврди.

После карловачког мира год. 1699 буде Аустрии повраћена и Славония, Срем и Бачка, и мудри цар Леополд добро познаваюћи важност војничке крајине нареди, да се и ови предели

исто онако устрое, као и горња крајина. Тако постане год. 1702 и славонска, и сремска, и потиска и поморишка војничка крајина, а год. 1724 и банацка.

Доцније се предузе сталније уређење целе крајине. Царица Марија Терезија увидивши, да није нуждно онолике велике просторе земаља у Славонији и Срему, Бачкој и Банату за војничку крајину држати, и да би државне приходе умножила, даде год. 1746 велике комаде Славоније и Срема, а год. 1750 Бачке и Баната изсећи из војничке крајине, па их раздели и присаюзи дотичним жупанијама, неке стави под коморска добра или даде под спаилуке, оставивши становницима, које све Срби бијаху на волю, ко волије изселити се у крајину. Тада се изселише на две и по пљаде српски породица из Бачке и Баната, кои волише остати војници и под аустриском управом, него пасти под жупаније и спаије, и настанише се по банацкой и сремской крајини; а остали, кои се нехтеше селити, они се измолише и изкупише за слободне грађане, прво год. 1749 Сомборци и Новосађани, после год. 1751 бачки крунски дистрикт, а год. 1774 банацки кикиндски дистрикт, сваки са свое десет села.

Кад после свршенога наследног рата заповеди царица, да се све оне постојеће различите народне војске разпусте, задржа и умножи она само једине шајкаше, кои још од Деспота Змај Вука Бранковића устроени неборбене услуге и у турским и у осталим ратовима чињаше, и кои после смрти од Деспота црног Јована из Сегедина Тисом на горе уз Дунав кроз многе опасности пробивши се у Коморан дођу и онде све до год. 1763 остану, а тада на царичину заповест у Бачку дођу и онде низ Дунав и низ ушће Тисе настањени буду.

2. ДОМАЋИ ЖИВОТ КРАЈИШНИКА. Како сви Славени од порекла свог, тако живе и крајишници у задругама. Имаће неделе синови, нити се по смрти оца разилазе из куће, него остаю сви на једном огњишту, па тако има кућа, где по 20 оженјени глава са своим породицама сви скупа живе и једну свойту или племе чињиваю.

Сви скупа изберу себи једнога између мушки глава, ког за најприкладнија држе за старешину, па тога сви као оца слушаю и њему се као господару покораваю. Његова је дужност у договору са осталима наређивати, шта ће ко радити, на кои ће домаћи или пољски посо ко ићи, шта ће се од ране или живади и осталога за кућу задржати, а шта продати; његова је дужност све шта ко кући прибави чувати и кад треба издати, дугове из-

платити, постараћисе за довољно ране и одела, ленѣ на посо терати и за невалялство свакога свог каштиговати.

Исто се тако избере између жена єдна за газдарицу, старешицу, пак та раздає послове женама, наређує коя ће хлеб месити и пећи, коя єла готовити, живад и живину надгледати, коя ће ткати, крпити и друго. Старешина и старешица стараюсе, да све на своє време уређено буде, да се на време у цркву ходи, и да є слога и любав међу дружином и добар ред у целой кући.

При єлу су сви заєдно, само где є дружина врло велика, ту єду найпре люди сами, после жене, найпосле деца. У главной кући седи само старешина са своїом породицом, а сви остали женћни парови имаю своє одељене одає, ваяте, а само су зими, где их ниє много, сви ускупа.

Што сви заєдницке завреде то є заєдничко добро целе дружине; а што ко на самце завреди, припада дружини само док се обште потребе подмире, па што претиче, то є онога самог, ко є завредио. Ништа се несме продати без знаня свију; исто се тако несму ни дугови правити, без знаня свију.

Тай задружни живот найбољи є знак, како є то мйран и добар народ. Ту се поштую старци више нег у други народа, и сами се међу собом већма любе него други. Старце и старице назе као светињу, и деца су своим старцима врло покорна и и любе их.

Обичаи тичући се вере има ту и више и лепше, него у други народа: при крштеню, венчаваню, сараньиваню, спомињаню мртвих. Исто тако има обичаи тичући се домаћега и пољског живота много и красни, све основано на задруги и задружном животу. Али найвећма є на гласу гостопримство и гостољубност. Сваки странац прима се драго и любавно. Госту се дає найлепша соба и найвећа част, при коїой обично само старешина седи и госта разговара.

(Свршиће се.)

О човеку.

(Из Антропологиє).

Човек є по Св. Писму найотличнији од и сви створења; он є по облику и по подоблю Божиему створен. А како є и Богом одређен, да господари над земљом и над свем, што се на земљи находи, то є он круна створеню и цар на земљи.

По своєм телу спада он међу земаљска створења, єр му є тело од земље и опет ће у земљу, а душом є узвишен над њи, и Божијега порекла.

Његова є прва дужност старатисе за своє душевно благо и спашење, али уједно с тима иду и дужности коє се тела тичу и коє несме занемарити, ако ће да своє телесно и душевно здравље сачува и да своє душевне и телесне снаге и даре удесно употреби. Зато є бар овлашно познавање самога себе у ове обе стране, познавање свога телесног и душевног створа врло главна и врло користна наука. Ту науку ћемо само укратко овде да прођемо.

I. О створу тела.

1. Споляшњи облик. Човечје є тело найкрасния зграда; нема ïой равне, ни споляшњом лепотом, ни унутрашњим строєм и снагама. Оно є склопљено из многоструки удова, коi сваки своє определење има, и сваки свою дужност вршити мора, да се може живот и здравље одржити. Найпре ћемо га с поља да прегледамо.

Найглавнии су споляшњи уди: глава, труп, руке и ноге.

Глава є найманьи али найврстнии део. На њој и у њој смештену се све найглавние душевне справе: очи, уши, нос, єзик и мозак, у ком станує онай невидљиви дух човек, са своїом свести и слободном вољом, своїом големом памети, найбистрим разумом, божасвеним умом и свима онима светим осећањма, што их Бог само њему своме љубимцу даде. Са тога є глава найврсния део тела и стои озго, на првом месту, где круни и цару пристои.

Горня и стражня страна главе: теме и затемак косом є обрасло, коя чува главу од зиме и жеге, од ветра и кише, и од сваке стеге и позледе, рад чеда и ню чувати ваља. Ћелава є глава изложена многим незгодама. Али косу вала и као украс главе пазити, коју є сам Бог и на то одредио.

Предня страна главе лице є. На лицу се позна радост и жалост, брига, гњев, стид, понос и многа друга душевна осећаня, потреси и немири. Зато се и држи лице за изданцу и огледало душе и огледало њезине красоте и благородства, као што и Св. Писмо вели: мудрост човечия обасява му и лице. Али и чистоћа и нечистоћа, здравље и многе телесне болести на лицу се виде и познаю.

Труп є средњи и найвећи део тела, снага тела. У њему су смештене све за телесни живот нуждне справе. Труп є на троє поделѣн: врат, груди и трбу.

Врат є споя трупа с главом. Он є найманьи и споля найтањи, а унутри найзаплетении трупов део. Спреда се види као јабука нека, то є гротло: иза гротла стои єдняк, иза єдњака вратне кости; а свуда около ових меса и небройне жиле и живци, све справе важне за живот, зато є свако стезање и позлеђење врата опасно.

Испод врата стоє широке и снажне груди, трупова снага, живот и храмина найблагороднии справа за живот. У грудима стоє беле цигерице и срце, справе за предисање и за крвоток. Споля и с' преда на грудима стоє обе сисе, два млечна ибричића, као тикивице, са своим сисцима, брадавицама; то су судови и самотоци млека прве и найслађе

матернѣ ране. Са стране стоѥ пазуха, два лагумца, хранилнице ручни жила и живаца. Натраг стоѥ за ношню терета и за одмрлежанѣ удешена леђа, а вр њих плећа, грудни штитови и оклопи, и уѥдно тврђаве руку.

Испод груди стои мек и пун дробова трбу, то ѥ права куйна. У њему су смештене све справе и судови за свариванѣ ѥла и за пречишћаванѣ ране. Споља и спреда стои мали угнутак, лажичица, ту се деле груди и трбу. На среди стои пупак, знак рођеня човечијега од матере. Доле ѥ крило. Трбу ѥ са стране испод ребра најслабији, с тога се зову та места слабине. Оне су и кайвредовније по оне, кои далкове имаю. Испод слабина стоѥ широки и яки кукови, крила и оклопи трбуа и трупа оздо, а уѥдно и тврђаве ногу. Натраг стоѥ крстине, а сасвим доле и натраг забачена су цревня ушћа, као олуци и испусти те телесне куйне.

Ноге су справе узправнога и поносногa стояня и хода људског. Оне су станива и носиоци целога тела, зато и ѥсу подуже и снажне. И ноге су на троѥ поделѣне: бут, голен и стопу.

Бут ѥ горњи и найчи део ноге, снага ноге. Он ѥ главом у куку а кореном у колену углављѣн.

Голен ѥ средньи део ноге између бута и стопе. Голен ѥ спреда гола кожа и кост, отуда и име, а натраг стоѥ снажни листови, то су играчи и скакачи.

Крайни део ноге, нѣзина подлога, то ѥ стопа. Она ѥ у човека пошира, да ѥ сигурняя, а пуна на зглавкове споѥни чланчића, да ѥ виткия. Лицем ил стременом ѥ голия и сувља као и голен, а табаном правом подлогом ѥ дебља, мекша и гибкия, рад мекшег хода и стаяня. На край стопе стоѥ пет кратки стиснути чланкави прстию, рад лепшега чаровнијега хода; ал у источној Индии, где људи нестежу стопе обућом, могу и ножне прсте размицати и различне послове свршивати: швачи држе ногама шав; а било ѥ људи без руку рођени или кои су несрећом ручне прсте изгубили, пак су научили ногама свлачити и облачити се, ѥсти и пити, иглом шити, неки и писати и рисати и найлепше иконе ножним прстима правити.

Озго на трупу стоѥ руке. То су справе за рад и обрану, па за слободу и господарство човечије. И рука ѥ но троѥ поделѣна: раме, лакат и шаку.

Раме (мишца) ѥ горњи и најслободнии део руке и нѣзина снага. Главом ѥ сглављѣна са плећем, а кореном са лактом.

Лакат ѥ средњи део руке, између рамена и шаке, и сглављѣн ѥ главом са раменом, а кореном са шаком.

На лакту стои као на држалу укоренѣна дивна људска шака, најмањи али најврстнии део руке. Шака ѥ алат над алатима. Она ѥ справа за све људске вештине и умешности, најокретния и на сваку послугу увек готова служавка души. Са свои крачићи, то пет нездвакои, на све стране савитни подужи и врло осетљиви прстию удешена ѥ она за све можне послове и радње. Шака ѥ најзгодниі алат за ватанѣ и држанѣ, за пливанѣ и пужанѣ, за згртанѣ и разгртанѣ, за пипанѣ и ударанѣ, за меренѣ и броянѣ, немима и за говор, и ко би оне неброjне вештине и занате избројо, што их људи са тима своима тако незват-

ним чинећима се шакама и претима свршую. Човек најслабии од сви животиња и без икаква оружја на свет долазећи својим разумом али помоћу ови малецки шака држи власт и господарсво над најљућим зверовима и најсиловитиим светским снагама.

(Продужиће се.)

Свилена лептирица.

У Азии у источной Индии има гусеница од єдне на очима врло незнатне лептирице, коя кад се завия опреде чауру од єдне єдине али по 1000 стопа дугачке сяйне и меке жице, коя є далеко яча од кудельне и ланене или ма коє друге тикачке жице, то є свилена жица. Іош у найстария времена опазили су Китайци (Хинези) да се та жица лако сновати и у найлепше платно ткати даде, пак іош на 2700 год. пре Хр. донесу семе у свою землю и узму ову гусеницу у велико неговати, и свилу ткати и продавати, пак силно овим богатити се, єр чак 300 г.пос. Хр. бияше свила іош тако скупа, да є за 1 ℔ свиле 1 ℔ злата давана, и више є се тражило него што се наћи могло.

Да би се што више света прихватило ове врло користне струке рада узму саме царице у свом двору са својим дворкињама гусеницу ранити, чауру одвијати и свилу ткати за пример осталом свету, и као што китайски цареви негу њива и вртова до найлепшег савршенства само тим доведоше, што сами на њиви и у врту радише, тако се царице заузеше око неге свилене гусенице, те тако народ листом око овога приону и свилоделство изађе изворомъ богатства за сву землю. А да би ова тайна само у њи остала, забране законом, да се нико за главу не усуди семе од ове лептирице изван земљ износити и тайну свилоделства издавати, те тако преко 3000 год. дана бияху они єдини, кои целому свету свилу продаваху. Тек на 500 год. пос. Хр. изађе за руком двоици грчки калуђера у шупљим штакама семе од ове лептирице крадом из ове земљ изнети и у Цариград донети, где сретно за руком пође гусеницу неговати и свилу ткати. И код Грка прихватише се царице и прве госпође овога рада и сачуваше тайну преко 700 год. дана. Тек у XII-ом столећу прихватише се овога и Талияници, а пре 200 год. и Француси, па онда и Немци и остали, и код свију преднячише кнежеви и кнегинѣ, садећи дудове у милионе и одушевляваюћи свой народ примером и наградама на негу ове користне гусенице, а шалюћи о свом

као и државном трошку способне људе у оне земље, где свилоделарство у најлепшем цвету бијаше, да виде и да науче шта и како се то ради. Тако постаде овај незнатни црвак благословом људства, што данас милионе вредни руку забавља, њима лаку и лепу заслугу даје и силно богатство доноси.

Лептирица је ова средње величине, 1″ дугачка и са раширеним крилма 1¼″ широка, жућкато-бела, има поприу мрку пругу преко горњи крила и има црноперасте пипке, брке. Повећа и трбушатија женка снесе како се из своје свилене кућице (коконга) извуче по 4 до 5 сто меки јаица, која одма стврдну, то је семе. Јаица су ситна ко проја и тако лака, да их по 20,000 на 1 лот иде. Најпре су жућкаста, после потамне, најпосле дођу модросива и то су здрава, а неваљала остану бела и жута.

На топлоти од 16 до 20 обичнн степени излегу се за 4 до 8 дана из тога семена ситни црноглави и вунасти црвићи, кои мало по мало све бељи бивају, чудо много једу и чудо расту; поједу сваки дан двапут онолико колики су сами, нарасту за оно 30 дана са једва видљивог црвка до 2½″ величине и буду 9500 пута тежи него што су били, кад су се излегли. Ранесе само листом белога дуда, зато се у пролеће кад дуд крене ставља и семе на топло место да се црви излегу. За оно 30 до 40 дана века мењаю кожу 4 пута од прилике свако 7 дана. Ако је доволно ране и умерено топлоте иде све по неки дан брже; а другчије по наки дан спорије. Већ дан пре него што ће кожу свлачити стане мање јести, буде тежа и леня као санана а све главу у вис дижући, док се тако и неукочи, и онда тако као у неком сну остане по 24 до 30 и више сати; а после се почне опет будити, и онда најпре кожу свлачити па затим поново још халавије јести, као да накнади оно што је дангубила. Воли топлоту, сувоћу и чист ваздух, и ово су три најглавнија условља за пријање. Кад се свлачи онда је највредљивија на влагу и зиму, али и на сувшину врућину, а ни прстима је дирати неваља. После четвртог преобука једе највише и нарасте највећма, па онда на једаред престане јести и што донде увек као залепљена с листа немакне се, сад се протумара там амо све сваки час главу у вис дижући. Тада јој је тако пун трбу, да на светлост гледана чисто се провиди од дебљине, а бела је и мека као тесто, тада је зрела за предиво. У трбуу низ црево има две повелике кесе и у њима густе бале, то је свилена материја. Ове су кесе тада тако препуњене, да гусеницу узнемирују, зато тумара и тражи згодно место, да се овога терета опрости. Најрадије мили у вис, а кад је згодно место нашла гранчице, пруће, иверје или мреже, а она онда на оне две мале ру-

нице ниже уста пушта те бале као две жице, отуда є жица двострука, али их у исти мах и заєдно упреда. Најпре разапне неке жице као ограду, па онда у той преде праву чауру, и ово ради 3 до 5 дана. Чаура є као голубиє јає велика, у полу краћа од гусенице; у мужака є мало мања, шиљастија и на среди поясаста, у женке већа и округлија. Од гусеница са жутим стражњим ногама буду чауре жуте, а од оних са белим ногама беле. Кадкад се догоди да јача гусеница уплете собом слабију, и онда у нутри обе вреду па изађе двојак чаура као оно двојак шљива, кад две шљиве срасту. Свака чаура има 3 свилене као поставе, споља шња є заплетена као од кучина, испод нє є она права свилена жица по 8 до 12 стотина стопа дугачка и лепо намотана, а изнутра є постављена чаура іош неком разчешљяном свиленом вунцом да є мекше лежати. Ни ова вуница ни она споља недаю се сновати и само се за лошиє свилене ткаве употребљює.

У чаури лежи гусеница по неколико дана као мртва, најпосле се у лептирицу претвори, а то буде около 20-ог дана, коя тада са неком из уста єдком водом чауру окваснвши прогризе и извуче се. Овако прогрижена чаура не вреди много, єрбо є сва она свилена жица изпрекидана. Зато се гусенице у чаури убияю, да є непрогризу, и то се чини 10-и до 12-и дан после запредења, стављши их и подржећи у врелој пећи или на врелој пари, док год се чує у нутри пуцкараня, коє по разлики топлоте трає по неколико минута до пун сат и више. А остави се само онолико чаура, да их лептири прогризу колико коя треба да семена увати. За ватанє семена ваља одлучити беле чауре за се, а жуте за се, да се лептири неизмешаю и да се тим чистиє семе добиє за лепшу белу и лепшу жуту свилу. *)

Од 1 ℔ добри чаура добиє се до 3 лота семена или на 60000 зрна, али су редко сва добра, зато се обично рачуна од 1 ℔ чаура 2 лота семена, са 40000 ія. За израненє оволико гусеница треба до 100 дрва дудова, а добиє се до 100 ℔ чаура, и од њи по 8, 10 и до 12 ℔ чисте свиле, али ако ниє довољно ране и ниє довољно добре неге, а оно кадкад єдва 3 ℔ чисте свиле изађе.

*) Ваљало би да покупа сваки ђак само две три гусенице ранити, коє лако може, па да сав овай знаменити живот свилене лептирице пажљиво пропрати, а имаће пуно забаве с њима и сила радованя, гледећи их како єду и расте, како спаваю и кошулю свлаче, како се запредаю и како лептирима изађу и ія несу.

Лист овай излази сваког месеца єдаред; кошта 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

Брой 3. **ПРИЯТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Воденица.

(Гимнастичка игра за по двое деце.)

Узму се парови єднаки величином и снагом, и окренувши се єдан другом савију прсте на обе шаке као куке и ухвате се, и онда укрстивши стопе єдан с другим и пасловивши пете на пете па заваливши се натраг колко год могу, окрећу се заєдно што брже могу. Игра се најболѣ на песку.

Трговци

(Погађачка игра.)

Сви играчи седну у коло, на коєг коцка падне започне игру говорећи: я сам трговац из Арада (или из Аде ил другога места на А). Зовем се Андрић ил друго име на А) и продаєм ваване (или другу робу кое се име почиње са А). Онда други донѣга казује исто тако, само друго место, друго име, и другу робу, али опет на А, и тако редом. Нико несме казати оно што є већ речено, другчије дає залогу. Кад су сви прешли А, онда иду на Б и тако редом.

Може се оставити првом на волю, кое хоће писмо да узме. Ако є велико друштво, могу све по 3 до 5 на єдно, па онда други 3 до 5 на друго писмо казивати.

Како се одкуплюю залози? Нека целом друштву или сваком пособце другу приповеди єдну приповетку, ил басну, или каже єдно

ил више изреченя, или пословице, на кою задаћу ко хоће, или нека каже 3 до 5 имена цветова, отровбильки, воћа, усева, расада, или домаће ил пољске животиње, велике ил мале тице, рибе, бубе, муве и т. д. или 3 до 5 имена варошн, градова, села, река, планина, земаља, или 3 до 5 имена славних војвода, ил других мужева ил апостола, пророка мученика, и т. д. или, нека свакоме зада ил реши по єдну заговетку, нека декламује єдну песму или нека одпева, нека реши по єдну рачунску ил другу задаћу, нека одигра по єдну гимнастичку игру, кою ко заповеди, или нека начини исту ону пантомиму, кою ко каже, или, начини пред њим сам н. п. смеј срдњу, претњу, страх, радованье и т, д.

Єзикословне игре.

I. Писмена. 1. Кое є писме најболѣ? 2. Кое є најтеже? 3. Кое є претерано? 4. Кое є најживлѣ? 5. Кое є најпоносније? 6. Кое є најмудрије? 7. Кое є најтврђе? 8. Кое є најче? 9. Кое є најдеблѣ? 10. Кое є најтанѣ? 11. Кое є најмирније? 12. Кое є најружније, а кое најпакосније?

II. Речи. 1. Нарисај празан крст и упиши у свако од оно пет поља по єдно писме тако, да считана сва три даду мушко ил женско име, било да их считаваш с лева десно и натраг, или озго доле и увис. Коя су то имена?

2. Изнаћи неколико єдносложних речи, кое и с пред и натрашке читане исто значе.

3. Изнаћи єдносложно речи, кое натрашке читане сасвим други значај имаю.

4. Изнаћи речи, кое и с премештутим слоговима исто значе.

5. Изнаћи речи, кое с премештутим слоговима други значај добију.

6. Последњи слог ца. Додај напред да изађу различна имена мушка и женска.

Исто овако узми за последњи слог: ша, на, са, ра, ко и друга.

Куванѣ у ладној води.

(Физикална игра).

Узми лончић, што виши а ужи, то є болѣ, најболѣ од плеха; тури у њга мало негашена креча, и на креч стави неколико кокошин ја, пали ладне воде, промешај са прутићем, и поклопи да неколико минута постои, (да очиташ 3 вѣрую и 7 оченаша) па онда извади ја, биће кувана.

Новац у среди.

(Шаљива игра.)

Ево стављам три новца у ред, и обкладјам се са сваким, да ћу овај из среде новац извући, а нећу га дирнути. Ко год се обклади, да ће ово неможно изгубиће, чим узмем овај с десноga краја новац, па ставим на онај с лева краја, ер онда ниє више онај у среди, а нисам га дирнуо.

Животић.

(Игра на залог.)

Свако дете прими се за коју ће животињу: једно ће коњ, друго во, треће магаре, неко пас, и мачка, овца, прасе, пето, кокош, ћурак и т. д. Коловођа стане пред њих и чим коју животињу викне, та мора својим гласом одзивати се, ако заборави, даје залог; кад викне коња, мора коњ хрзати, кад викне вола, мора во мукати, кад викне магаре, мора магаре њакати, пас лаје, мачка, мауче и т. д.

Рачунске игре.

Напиши 1500 без 0?

Како може 6 и 4 извети 11?

Запитан неко, како је свој век провео одговори: ⅓ као дете, ¼ као младић и момак, ½ као ожењен човек, и сад има већ 5 година како је удов. Колико има ускупа година?

Загонетке.

Који су овци Хришћанима највећи душмани?

Коју буку људи рад једу?

Коју ушку деца најволију?

Која рика највећма за очи уједа?

Које око лети?

Која рана лети и пева и дересе?

Који сен можеш руком ухватити и пуна га кола натоварити, и пећ са њим ложити?

Који је чам низак ко трава?

Које се ребро даје ковати и тући а не пребије?

Која реч највећма језик опече?

Рѣшеня из бр. 2.

РАЧУНСКЕ ИГРЕ. 1.) Пресеци римско XII. посреди на поле. 2.) 99⅞. 3.) 31.

ЗАГОНЕТКЕ. 1. Светлост. 2. Јахач. 3. Сат. 4. Слепи. 5. Мисао. 6. Свећа. 7. Авелова крв. 8. Купус. 9. Лазар четвородневни. 10. то.

II. НАУКЕ.

Свете Речи

(скупио, и с' кратком поуком и сличним народним пословицама изложио Богдан Кузмановић свештеник.)

(Продужење.)

V.

ЛИЈЕНОМ БОГ НЕ ПОМАЖЕ.

*

Всякъ нерадивый въ лишенїи. Лѣнивый є у оскудости. (Пр. Сол. гл. 21. ст. 5).

Коп човекъ не ће да ради, тому Богъ не помаже, тому Богъ не даe ести. Ко љети хладује, зими гладује.

* * *

Окрывалй въ нѣдрѣхъ рѹцѣ своихъ неправеднѡ, ниже ко ѹстомъ своимъ принесетъ а. (Пр. Сол. гл. 19. ст. 24.) Тко руке у нѣдры држи, не ће ихъ къ устма понети.

Неправедно руке у недрима држати, значи, у радно време, као што є лето, не радити. Ко дакле лети не ради, него руке у недрима држи, безъ сваке сумње зими нема хлеба, те тако нема ни ракта дизати руке къ устима.

Према томе врло добро веле наши Црногорци: Ако љето не даде, јесен нема чеса.

* * *

Гонай празность, насытитсѧ нищеты. (Пр. Сол. гл. 28. ст. 19). Лѣниваць ће сытъ быти сиротиње.

Међу Божјимъ уредбама єсте и та, да човеку ваља радити, а не седити, у време радно. Кои се човекъ той уредби Божјой противи тому Богъ не помаже, већъ га казни главу.

Ко лети плаидује, зими гладује.

У човечјемъ животу лето є младость, а зима старость. Ко дакле у младости своїой не ради, у старости нема хлеба.

* * * *

Иженимать, и єже имать, вознетсѧ ѡ немъ. (Мат.гл.13.ст.12). Који нема, узеће му се и оно што има.

Ко нема љубави къ послу своєму, то єсть ко є лењ, те не ради тому ће се узети и оно мало што има, тай не ће стећи ништа. Кои се човекъ не труди, губи што има, назадує.

Гусеница и мрав

(басна).

И то ми је наредба! — уздане гусеница, толики род на воћкама, зар није могло бити све лишће. — Несита хало, викне мрав, зар си ти сама на свету; за тебе је лист, а за мене ред. — И још за некога придода баштован, који их слушаше.

У тај мах долети тица, те ухвати и поједе гусеницу и мрава.

Пролеће.

(Из „Венца“)

Стопило є веће
Мило сунце врело
Жалосно и снежно
Ледено одело.

А тичице мале
У лиснатой гори
Радую се песмом
Той пролетној зори.

Сваки цветић лепи
И зелено биље
Благодареће Богу
Молитве му шиље.

Што им Господ благи
Творац свију ствари,
Место мртвог сана
Нов живот подари.

И маленi мравак
Тебе хвали Боже,
Што посао трудни
Свој наставит' може.

На и свет васцели
Сад ужива срећу,
Коју Господ створи
У милом пролећу.

Димитрије Нешковић, приправник.

Браћа

(из науке о дужностима.)

Ко нам је после милих родитеља срцу најближи? Мила браћа и сестре. Браћа и сестре живе у истој кући и соби, седе за истом трпезом, једу исти леб, и све их једнако иста она мајчина рука негује и чува, и за све се једнако исти онај добри отац стара; зато и нема искреније везе сродства од оне између браће и сестара, те онако, ко је рад, да означи љубав људску у нежној најлепшој чистоћи и искрености, он је каже љубав братска и сестринска.

У којој породици ова љубав влада, ту ћеш наћи најлепша живота, ту се и неволя далеко лакше сноси, јер саучешће братско и сестринско разблажи и олакша сваку беду, сваки бол. Има ли милијег погледа од онога, кад мала сестрица мањега братца или сестрицу у наручје узме, па милосно се са њим игра и пажљиво чува, да му се никоје зло не догоди. Има ли милијег погледа, него кад мали братац и сестрица за руке ухваћени у оној детиној невиности и радости по врту ходе цвеће берући и једно другом венце плетући! А види најстарију сестрицу, како се радостно прихвата послова миле мајке око деце, особито у оне часе, кад ова због других домаћих послова, или због слабости и болести не може сама децу да намири: ту изађе старија сестра на место миле мајке, па и њене љубавне и паметне речи слушају млађа браћица и сестре врло радо. Исто тако смишља и старији брат, како ће млађем радост начинити. И овде се види красна душа кадкад на ситницама: кад узбере и пружи братцу јагодицу, коју он може а онај не може да дохвати, или језгру из ораха, кои он може, онај не може да разбије и извади; он га учи трчати и скакати, показује му тице по дрвлу и рибице по потоку, он га чува од воде и рупа, да се не стропошта, он га води у школу и из школе и показује му драговољно све оно, што је он пре у школи научио. Где год млађем брату опасност загрози, старији га сачува и срчано одбрани. Добра браћа тако су искрена, да ни за радост ни један немари, ако је не може с братом уживати. Ма шта да кои добије, то с другим дели, дели јабуку и крушку, ора на двоје на троје, да сваки окуси, јер је сваком од њих слатко само оно, што заједно поделити могу. Тако израсту добра браћа као једна душа у више тела.

Али дође време да се и растану. Старіи брат мора да пође у свет, да се учи, ер ће му наука леб бити. Како ли є тежак растанак! Њега прати у свет благослов родитељски, прате братске и сестрииске најискреније од срца желѣ, да му Бог даде свако добро и сваку срећу. Они су само телом растали се, а у души и у срцу стои веза іош тврђа, пак у тиоћ молитви к Богу єдан другога спомиње и моли од Бога сваку срећу и напредак. Са чежњом єдва се исчекаю писма и срцима одлане терет, кад отац отвори писмо, па свима скупљенима и грамзећима да чую чита добар глас. Ако се сбива растанак єдан за другим, ако се сви разиђу, опет остане свакоме на срцу очина кућа, и вуче га ономе миломе месту, где су негда уз добра оца и милу мајку сви скупа живили; зато им є то највећа радост, од времена до времена ту се састаяти и виђати. Нема ништа на свету, што би кадро било њи са свим раставити. Єдан другом у помоћ притећи: саветом, делом, утешити, обрадовати, то држе добра браћа и сестре за свету дужност и довека се сећаю оних невиних радости из детинства, што су их код добра оца и миле мајке живили; па кад коє од њих оде са овога света, љубав братска и сестрииска не заборавля их никада, него у чежњи онда чешће погледа на небо, тврдо надаюћи се, да ће се онде опет скупа наћи.

Тако одрасту и тако живе добра браћа и сестре код добра оца и мајке. Али није свуда тако. Има браће и сестара, кои с најгрубљим речма єдно на друго насрће, кои се свађаю и грде, и чупаю, и єдно другом завиди или пребацуе; има их, да старіи млађе мучи, млађи од старијега боє се и зазиру; има их, па тако єдан на другога окрзи, да намргођени єдан мимо други пролазе, ни да се поздраве. Има браћа и сестара, кои се као душмани, а за оно мало наследства по суду тераю, и колю. У таким нечовечким, погањим и скотским срцима није никада братске ни сестрииске љубави ни било. Догоди се, те рђави люди преваре и заваде добру браћу и сестре, али то никада код ових дуго не остане да се не дозна, а уроћена она љубав нагони их, те се измире и опет изгрле и излюбе, и после се іош тврће єдно с другим држи.

* *

Репа.

Сиромашак неки ископа у своме малом вртићу необично велику репу, којој се свако дивио „Баш кад ми је Господ Бог тако мој труд благословио — помисли сиромашак овај — то ћу ову репу нашем врлом и милостивом господину, да поклоним; знам да ће му то особито мило бити, јер се он врло радује, кад ко врт уме лепо обрађивати.“

Он дакле узме ту репу, пак ју однесе својој властели у двор. Спахија видећи поштено и искрено срце овога сиромашка, похвали му његов труд, па му даде као уздарје три дуката.

То се брзо прочује по селу и један од најбогатијих земљоделаца помисли у себи: „Шта, кад је овај убоги ђаво за његову репу три дуката добио, то ћу ја да се постарам, да пл. Господину што претежније и боље поклоним. Хај, та шта ћу ја за једно лепо теле тек да добијем, кад се једна репа са три дуката плаћа!“

Он таки поведе за собом једно од најгојазнијих телаца у двор, и замоли спахију, да му овај поклон не одбаци. Спахија одмах позна срце богатирчево, па се отпираше најпре и нехтеде теле узети. Али га се земљоделац не хтеде оканути никако. Напослетку узме спахија теле, па земљоделцу овако проговори: „Но; кад већ никако другојачије није, то ћу ваш поклон примити, али да ме боље познате, да и ја знам за доброчинство, које ми се из искреног срца учини благодарити, то изволите примити и ви од мене ону ствар за уздарје, која ме тројином стоји колико ово теле!“ Ово рекавши, даде му репу, што је од оног сиромашка добио.

Земљоделац не смеде одбацити овај дар, него узме репу и оде кући, али не весео, као што је мислио, него — с покуњеним носом.

Посрбио Д. Јосић, учитељ.

Јутрашњи радови.

(Из „Венца“)

Руйна зора кад на прозор
Просне јутром дивни зрак,
Тад' є време устаити
Єр є одгнан ноћни мрак.

Пери руке, уми лице,
Чешљај главу, то є ред,
То све чини дете мое.
И кад будеш кадгод сед.

Обуци се, па управи
Небу горе поглед свој,
И заштити да благослов,
Теби пошље Творац твој.

Тад' се вес'о посла лати,
Учи, ради, док си млад,
Єр леньштину у старости
Тек ће снаћи прави ад!

П. Деспотовић.

Ускршњ Вечернѣ

у великой Цариградской Цркви

(по очевидцу, из Духовне Беседе.)

Велика црква у Цариграду сачувала є древни обичай, по коме у њој први дан Ускрса са особитом свечаношћу свршує вечернѣ сам васељенски патријарх са освећеним сабором, а у присутству многобројног православног народа, различитог по єзику и по народности, али уєдињеног духом светога Православија.

Године 1852 при патріарху Антиму била є ова светковина, што ю описа очевидац Софонія садашњи епископ Миргородски. Како се Литургія први дан Ускрса у Цариграду и на целом истоку ноћу одма после воскресенія свршує, то и ускршњ вечернѣ или второє воскресеніє, — како га Грци називаю, бива рано у половини дана.

Јошт у пол 11. сакупе се у Синодикон то єст у синодску дворану у патріаршіи Архіереи и дипломатички хор посланика Грчког, Србског, Каравлашког, Карабогданског и Руског да честитаю праздник св. патріарху. У 11. сати уђу ђакони, свештеници и архимандрити и примивши благослов обуку свештене одежде и наместе се у оближњој дворани, мало час архиђакон, и други ђакон с' кадіоницама, два ђакона с' рипидама и међу њима єдан с' великим износним крстом, шест ђакона с' тријеріяма и 8 певаца, а пред свима лампадаріє или свѣтилоносац поново уђу у синодалну дворану, гдѣ є слѣдовало свечано облачењ архіерея и самога патріарха, дочим певци пояху: „Да возрадуєтсѧ дꙋша моа о гд҃ѣ ꙗкω облече мѧ вꙑ ризꙋ спасенїа“

Крстни ход крене се у цркву. Напред њаше лампадаріє, за овим ђакон с' крстом и око њега двоица с' рипидама, за њима носиоци трикирія и дикирія, по том архиђакон и други ђакон с' кадіоницама, 8 іеромонаха и 4 архимандрита, а за овима протосинђел и велики економ носећи велико богатоукрашено Евангеліє. За евангелиєм ишли су певци поюћи ускршњи девети час. Писац онда бивши архимандрит ишао є по жељи патріярховој за Евангеліем пред самим митрополитским збором. Преосвештени митрополити бияху у камилавкама и сваки држаше у руци мало Евангеліє. Ред Светителя завршиваше Патріарх држећи у єдној руци еванђеліє а у другој патріаршески жезал.

Спустивши се с' горњега ката и угледавши на патріаршеском двориштy небројни православни народ а около себе збор светитеља, биях силно усхићен од радости — говори писац — преносећи се мислима у времена Јустинијана и Константина, кад є православіе у пуном свом блеску ярко сіяло на истоку и кад оно 900 клирика окружаваху патріарха у найвеличанственіем храму свете премудрости Бога Слова. — Готов биях у овай мах предати се маштанію о Софіи цркви, о слави Православія на истоку, — ал брзо као светли метеори изгубише се успомене ове у мрак прошлости, кад опазих предамном прости храм Божіи без трула и торњева, украшен само желѣзним крстом. То бияше живи символ саданѣг сиромашнѣг бѣдног стања свете цркве на истоку.

Пролазећи између народа кроз западна врата уђе Литія у храм Божіи, и у св. Олтар. Митрополити стану са три стране около частне трапезе а иза њих свештеници начине други ред. Пред трапезом сам Патріарх крстовидно кадећи узгласи: „Слава сватѣй єдиносущнѣй и нераздѣлнѣй Троицѣ . . . .“ Пошто се Христосъ воскресе трипут у олтару и трипут у певницама одпоє, патріарх започне васкресне стихове произносити, и то стојећи пред престолом на среди рекне: Да воскреснетъ Богъ. Наспрам десног угла частне трапезе: Якw изчезаетъ дымъ, да изчезнутъ. Код югоисточног угла: Такw да погинутъ грѣшници. Потом испред трапезе окренув се лицем к' народу узгласи: Сей день єгожє сотвори Гдь возрадуемся и возвеселимся вонь. Напоследку на сѣверо источном углу слѣдоваше: Слава, а на сѣверозападном: и нынѣ. — Митрополити и сав освећени сабор у олтару подељени на две стране пояху на изменце грчки и славянски: Христосъ воскресе.

При појању Господи воззвахъ, патріарх свечано оходи сву цркву. Лампадарје и архиђакон иђаху пред њим, а осам ђакона с' трикиріома и дикиріама иђаху за њим. — У време входа изиђе патріарх из олтара с' жезлом у руци у пратњи свештеника' и ђакона и стане у великолѣпни патріаршески сто, што є с' десне стране цркве на овалном (дугуљасто округлом) амвону. Сто' є овай врло древни, и говори се да є с' њега проповедао іошт св. Јоан Златоуст.

Кад се половина химне „Свѣте тихій“ одпоє, патріарх узме трикиріє и дикиріє па сишавши се с' свог трона пође у

олтар и са царскїх двери благослови народ, а по том сам он узглашаваше велики прокимен и овога стихове, а освећени сабор у олтару на две стране полаганим и свећаним појањем одговараше на сваки стих. —

Потом свети Патріарх попне се на горњ место (узвишено седалиште у зачелю олтара наспрам частне трапезе). Четири Митрополита стану до њга с десне стране на степенима горњга места, а с' леве стајаху Посланици. Друга четири архіерея разреде се с' єдне и с' друге стране около частне трапезе а писац овога чланка читао є на царским дверима према народу Евангеліе на Славянском єзику. Протосингел на првом степену патріаршеског стола, и архиђакон на узвишеној проповедаоници читаху Евангеліе. Пред Евангеліем служителн цркввени у три мала звонцета у олтару доста пријатно звонише. До седамдесет поликандила и све свеће што бињху пред иконама, и што их људи у рукама држаху, запаљише, и трострука светлост — разнобојних воштаница, кристалних поликандила', и ярког полудневног сунца што кроз прозор допираше, чињаше се као да ясно представља ону божанствену светлост, ков се воскресењем Христовим испуњава небо и земља и пренсподня.

Читањ одпоче на грчком єзику сам патріарх с' молитвом: И о сподобитнся намъ. Читалаца беше 12 и сви редом повтораваху оно што и патріарх по на четири єзика; єдни грчки, други славенски, трећи арапски а четврти турски. Исто тако сви повторе и: „Премѫдрост прости услышимъ святаго Евангелїа." Желю мира изрази само патріарх а по том сви за њим повторе: „Отъ Іоанна св. Евангелїа чтенїе" и „вонмемъ." Евангеліе: „Сѫщѹ позднѣ въ день той" поделѣно беше на пет оделења, и кадгод кои читалац своє оделењ завршиваше, звонила су она мала звона у олтару. То читањ на разни єзици служи за знак, да є Христова православна црква свуда и свагда єдна и иста, єдина, света саборна и апостолска, и да у њој влада єдан дух, єдна вѣра и єднако служењ Богу.

Читаво по часа траше читањ Евангелія, по том одма чим се сврши єктенія сугуба и просителна, Литія се крене из храма Божіег, оним истим редом али другим путем, кроз врата што се находе на источној страни олтара.

Прекрасна жива слика на ново се сад оку указа: Сва порта са ове стране као и од западне, па и сва улица што

є уз' ню, пуна народа понајвише простог али непоколебимога у вери своих праотаца. Не могући добити места у цркви хришћани жељно ишчекиваху наполю свечани ход, и угледавши освећени сабор и Патријарха, побожно се поклонише, и за пресвећнога се сматраше сваки кои се могаше приближити да целива св. Евангеліе, да добіе благослов, или да се барем дотакне одежде своих архипастира. Дуго се морало стаяти док се гомила мало разступила, напоследку одкріе се узка стаза између две стѣне народа, коіом се свештени ход полагано далѣ мицаше.

Евангеліе, та новозавѣтна светиня, тай прави кивот Господњи, у коме су живе речи самог єднороднога Сина Божіега Господа нашег Іисуса Христа, ношено є и сада пред іерарсима, обколѣно христолюбивим народом, кои празноваше пасху нову и свету. Певци пояху ускршњ стиховнѣ, и свечани припѣви: „Да воскреснетъ Богъ и расточатся врази его“ громогласно се орише под ведрим небом. О да би се ова свечана жеља старозавѣтне цркве (Числ. 10, 33 и 34), извршена у новозавѣтној, и на бѣдном христіянском истоку скорим онако испунила, како свако право христіянско срдце жели! Заиста у оваке свечане тренутке усхиѣує се силно дух православнога човека, подиже се к' небу, осеѣа да с' њиме заедно славе Пасху велику и прославѣни небожителы, и учествує у небесној радости њиховој. Каква ли ће радост бити, кад єданпут наступи обновленѣ и ослобођенѣ све твари од робства и тлѣнія и кад се ми удостоимо Тебе Христе, Пасхо велія и найсвештенія, подпуно сматрати и наслађивати се у невечернѣм дану царства Твоега. —

С' оваким осеѣањем — заключує побожни очевидац — веселом ногом ступих у синодалну дворану, где велможе православног истока Кнез Самоски, велики Логотет, и други отлични Грци дочекаше Патріарха. Поянѣ се заврши, и Патріарх свлачећи се даде отпуст и благослов па онда седне на своє обично место. — Посетителы поседаю унаоколо, с коима се васеленски архипастир дуго и дружелюбно разговараше. Пре разлазка сви притомни примисмо од патріарха благослов, а он праштаюћи се с нама даде свакоме по неколико разнобојно украшених и позлаѣених црвених ја. —

О усевской земльи

(єдна лекция за недельошколце).

(Продуженѣ.)

Найболѣ є кад се сва четир ова материяла то єст песак, иловача, креч и црница (humus) помешаю, — онда таман валяно буде, єр єдно друго дотера. Песак начини иловачу кртнію, а ова нѣга стегне, те се могу усеви и расади болѣ у корен ухватити и пружати се. Песак са иловачом непушта воду као сито, да кроз оде, а иловача са песком не држи є озго, него є као сунђер приме у себе и разиђе се по њима, и буду обоє умерено влажни, и онда их ни сунце не усиява, као оно сам песак, нити их распуцава, као оно саму иловачу, него умерено загрева.

Обоє их іош болѣ поправи креч. Овай своіом кртошћу и топлотом начини иловачу іош кртнію и топлію, а своіом примљивошћу воде начини песак чвршћи и влажніи, те плодніи.

Найболѣ их све троє дочини и зачини црница. С њоме буде свака земля іош мекша, и влажнія, и топлія, и више ваздуха држећи, а овамо є сама собом напуни раном за расаде и усеве, зато на овакой сви расади найболѣ и напредую; у њой су као у магази ране, пак се гоє и благую, као оно стока на дебелой ливади, па ниє чудо, да на овой смеси найлепше узрасту и найбољи род донесу.

Али има и у смесама велики разлика. Нису ни ове све добре, него их има и больих и лоших. Смеса има неброй; од врло мало песка, иловаче, креча и црнице, па готово до самога песка, ил саме иловаче, ил самога креча, ил саме црнице, а онда не валя. Чим коєга материяла сувише има, а другога мало ил ни мало, не валя; и што є коя земля ближа чистом песку, ил чистом кречу, ил чистой иловачи, ил чистой црници, тим горе. Ако н. п. на 100 лотова онога горепоменутога талога има преко 60 л. песка, оно є готова пескуша; ако є преко 60 л. иловаче, оно є готова смолияча; и опет су ове болѣ, него ако є толико креча или црнице, а нема друго што є нуждно.

По овим различним смесама землѣ су врло различног свойства. Што є више иловаче, то є тврђа, а што више песка, креча, црнице, то мекша. Тврђу землю теже є радити, а

мекшу лакше; отуда се и зову иловачне землѣ тешке, а пескуше као и црнуше и кречуре лаке; и има их по разлици смесе тешких и тежих и најтежих и врло тешких, а овамо опет лаких и лакших и најлакших или врло лаких: ако є до 80% иловаче, онда су тешке, ако преко 80% онда врло тешке; а ако є до 80% песка, онда су лаке, ако преко 80% онда врло лаке. Ни єдна од ових није ваљана, него се и врло лаке као и врло тешке остављају за испусте, или се морају дотерати да буду ваљане.

Исто се овако разликују землѣ сушне и мочарне, ладне и вреле, масне и мршаве. Што є више песка, то се онамо на сунцу јаче угрее, а овамо сву воду пропусти; а што є више иловаче, то теже воду прима и дуже по њој стоји баре, отуда се зову оно вреле и сушне, а ово влажне и ладне. Кречна є земља још врелија него пескуља, па као што є иловача тим мочарнија, што є на већој равници, или у опакој долу, где нема куд да се оцеди, тако є кречна још врелија, на јужној страни и мало на брду, где є и сунце тим већма загрева. На врелој земљи све пре истера и узре него на ладној, по недељу две и више дана, а на ладној све и кашнѣ и спорије и лошије, отуда се зову и ленѣ и мртве землѣ. На врелој земљи, песку и кречу изгоре и ђубре сила пре зато се морају ове чешће ђубрити, а на иловачи и ђубре спорије труне, и дегде пре ускисне и пропадне. — Влажне подводне и мочарне землѣ најболѣ су за ливаде, а суве најболѣ за виноград, особито кречне; али и детелине и варива волеју креч.

Чим є у земљи преко 10% црнице зове се земља дебела и масна; са 5 до 10% црнице зове се земља средња, и ова є толико јака, да може по 50 година жетве и бербе давати, да се не мора ђубрити. Само ако є манѣ од 3% црнице онда се зове земља мршава и мора се ђубрити, ако ћемо да шта прија на њој.

Има єдна смеса од наједнако креча песка и иловаче, зове се сига, — и то кречна, ако є више креча, иловачна ако є више иловаче, песчана ако є више песка у њој. Ова смеса ако и није за расаде и усеве, али є најболја за поправљанѣ и дотеривањѣ смољача и пескуша.

Колко се досад знаде најболѣ су смесе, у којима є 40 до 60% песка, 30 до 50% иловаче, 1 до 10% креча, па онда є довољно ако є само 3 до 6% црнице окром

оно 1 до 5% осталих нуждних ствари. Овако има од направи удешених смеса, и люди их сею и жању од кад памте, па іош плода даю, іош нису исцрпљене; али их има іош више, за ков се зна, да су до пре кратког времена најберићетније биле, али су нештедньом тако истрошене, изхрпане, да се данас непрестано ђубрити мораю; најпосле има их, ков само зато ни за кои расад ни усев нису, што имаю у себи по нешто противно, слатине, салитру, шикшов, тресета, киселину, гвожђе и др. ков никои расад неподноси; или зато нису за усеве добре, што им покрай остале добре смесе нечега недостає, те због онога немогу ништа да носе.

(Продужиће се.)

Спајнѣ

(из науке о воћарству).

Ако хоћемо да нам воћка напредуе, морамо є неговати. Неговати се мора и просто дрво и оплеменѣно, али оплеменѣно много лепше и укусније воће дае, него неоплеменѣно, а и пре присѣва. Каква є н. п. разлика између киселе и опоре вишнѣ са ненакаламљеног дрвета, и оне благовкусне шпањолске вишње; каква є разлика између шљиве зукваче и ренглоте, између дивлѣ кајсије и оне красне шепталије. — А ипак дрва дивља запремаю исто толико места као и питома, па и у неги није толико разлика, колика є у добитку. — С' тога би ваљало да сваки човек у своме двору (авлији) у врту, у винограду около њива и уз путове сади воће па да га припитоми, и као питомо да га негуе. — Само се нехатости и крайней леньости нашой приписати мора, што тако мало питома воћа у нашим краевима имамо.

Има више начина, ними се воћке прицепити и тим оплеменити могу.

Ми ћемо овде само о најзгоднѣем говорити, а то є СПАЈНѢ.

Спајнѣ младих воћака предузима се у пролеће, кад дрво терати починѣ. Најболѣ є време зато Март месец, али може се спајати и Априла, па и прве половине Маја. Шибљике одсећи ваља у Јануару или у Фебруару са воћке питоме, за кою знамо да є здрава, родна и да є од добре врсте. Шибљике мораю бити леторасти, и то не дужи од 12 палаца, єр оне врло дугачке немаю у себи довољно снаге. Најбољи су они леторасти на ними очи $\frac{3}{4}$ до єдногa палца єдно од другога стоє. Тако приправљене шибљике оставе се у сасуд пун

песка и држе се у сувом подруму, или се у снопић повежу и у врту закопаю у землю, пак покрію земльом и песком; мало час пред спајањем изваде се из земље шибице и метну у лонац с' водом. Ако се спајање у првој половини Марта предузме, док се іошт пупољци развіяти непочну, могу се шибљике у онај пар с' питоме воћке одсећи, кад смо спаяти наумили.

Спаја се овако. Одабрати ваља такву шибљику коя є исто онолико дебела, колико и дивљака кою смо оплеменити наумили. На питомой шибљики оставе се два или највише три ока и испод долњег ока, ког задржати намеравамо, са противне стране оштрим ножем у косо се шибљика зареже у дужину 1¼ — до 1½ палца, тако да рез иде одозго доле. Ако на шибљики има више од три ока, онда се врх засече и воском залепи. Одма затим ваља дивљаку у висини од ½ стопе или мало више на гладком и чистом месту одоздо у вис исто онако у косо зарезати, као што є питома шибљика зарезана, али оба зареза мораю у свему єднака бити, и онда их споимо тако, да кора калема на кору стабла свуд у наоколо дође и с' њиме се прилюби или спои, па ће онда и унутри лика на лику, белика на белику, а срдце на срдце доћи, те ће сок из стабла у прицеплёну шибљику без препоне прелазити моћи. Овако споєни каламак добро ваља обмотати свуд унаоколо ликом или узаном везицом (пантљиком) кою смо најпре воском натопили, и увезати. Но при замотавању чувати ваља ока од повреде и оно дольнё оставити да из повезе вири и да се види.

Кад се каламак прими, рана зарасти, и ока у велико потераю, онда у Јунию месецу ваља га прегледати, и завой на дольной страни одпустити, да се сок у висину болё пењати може. Под єсен се завой полагано скине и одма се другим промене, а на идуће пролеће и овай се баци и младица слободно остави. Може се у место лике и везице употребити папир воском натоплёи, па се њиме споєно место добро облепи. Ово є у толико болё, што такав завой младица сама сбаци кад іой више нетреба.

Код спаяня сва се вештина састои у том, да се добро удесе обадва зареза. Тога ради почетници треба да се добро извештбаю у зарезиваню на врбовом или другом каквом дрвећу, а и после бриљиво треба да мере и да сличе обадва реза као да су у єданпут на єдном дрвету учињена. Ко се єданпут у овом послу извешти, томе спајање од руке иде, и тим се онда начином најбрже прицеплюе.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

Брой 4. **ПРИЯТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овай излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Бой ромих

(гимнастичка игра за друштво).

Сви се договоре на кою ће ногу рамати, па дигну ову у вис, а на другой прекрстивши руке на прса скакућу, па удараю єдан другога раменом о раме и гледе да оборе. И овде се узме пар и пар. Није слободно ударати ни у прса ни у леђа, но само у раме. У овой игри не вреди само снага него и вештина; како ко уме измаћи се од ударца, те тим довести онога, кад ође найвећма да удари, да промашећи сам падне; исто овако уме да превара и натрчавало, кад натрчавши место да удари варне, а онай надаюћи се яком ударцу, па спремљен на іош ячи одпор, у онай мах изгуби вагу и падне.

Игра се на полю, на трави или на песку. Могу се погодити, да на добивени знак сви промену ноге. Могу се погодити да двоє на єдног иду, онда мора овай врло вешт бити, и мора се само чувати, да недође на среду, да га не ударе обоица на єдаред.

Вученѣ шаке

(гимнастичка игра за парове).

Пар и пар окрене се єдно другом, наслоне десну стопу єдну низ друго тако, да где є єдног пета тамо су другог

прсти. Онда се ухвате десним шакама, па свак себи вуче, колко може, док єдан другога не надвуче. — После се чини исто ово левом руком; онда се наслоне левим ногама. После пружи єдан десну други леви руку, и вуку се. Најпосле пружи онај десну, овај леву.

Бацањѣ ногама

(гинастичка игра за самце).

Стави комадић даске ил дрвета међу обе стопе, и онда покушај тако скочити, да у онај мах кад скочиш и то парче даске што више можеш у вис стопама бациш. Покушај ово сваки дан по неколико реда, док не узможеш то парче даске више главе бацити.

Слепа мува

(Погађачка игра.)

Сва деца како на ковча коцка падне, стану у ред єдан другом за леђа. Први є слепа мува. Онај изалеђа поклопи му шаком очи не гнječећи, али да ништа не види. Єдан од другова изађе из кола и дрине слепу муву за нос, за браду, и на питанѣ мувино: ко ме дира? мора дирало одговорити изврнутим гласом, а мува погађа ко є то; ако не погоди од єдаред онда излази други и дира муву, док не погоди, а онда є оно мува, и стане на место муве, а други из реда вата га за очи, а бивша мува и ватало иду натраг.

Решења на єзикословне игре у бр. 3.

I. 1,) д (добро). 2, з (земля). 3, ѳ (ѳѣло). 4, ж (живѣте). 5, љ (људи). 6, м (мислѣте). 7, т (тврдо). 8, ѡ и ѿ зауставе ил врате конѣ и волове. 9, ъ (дебело ер). 10, ь (танко ер). 11, п (покој). 12, ч (черв). ѱ (пси).

II. 1) Ана, Аца, Аћа.

2) Дуд, боб, кук, шаш, тат, жеж, жиж, люл, пип, цић, чуч, дад, дед, и двосложне: ја, око, оро, имали іош?

3) Сир, бор, кос, вез, сан, мач, дух, рад, раж, ром, цар, ћуп, ћуд, тук, трк, код, вис, вас, ваш, бок, со, лав, рак, дан, див, и двосложне које, имали још коя?

4) Баба, гага, папа, дада, тата, мама, саса, мала, нана, ово, жеже, куку и леле, имали још коя?

5) Кока Васа, шака, жика, жила, Мата, Раша, Мара. и друге.

6) А, У, Жи, Пе, Те, Ге, По, До, Да, Ма, На, Та, Ша, Мо, Ми, Не, Ра, Мари, Дани;

Ша, То, Да, Пе Те, Ви, Ма, Мо, Ми, Не, Ра, на, А, На, Ни, Ша, Та, Ле, Ста, са, Со, ва, ве, И, У, Та, Ћо, Ра, Ћу, Ћи, Пе, Ма, Са, Ко, Рай, Ран, Мар, Жар, Мир, Зор, Здрав Стан, Душ, Милен, Цвет, Стой, Влай, Гой.

Црвенкапа.

(Игра за залог.)

Сви играчи седну у коло. Сваки добије друго име; једно је црвенкапа, други зеленкапа, један белокапа, други црнокапа, један модрокапа, други жутокапа, и тако их има и мркокапа и златокапа, и дрвенкапа и другчије. Онда бацају једну мараму један на другог, сваки гледа да баци на онога кои не пази, како би га преварао, да мора дати. залог. Нп. Жутокапа не пази; онай, у кога је марама види га, да не пази, али се чини да не види, па гледећи, на друге баци мараму на њега викнувши: жутокапа. Одма од часа мора овай названи одговорити: Шта? я? а онай кои је бацио мараму мора рећи: да, ти. Одма затим баца опет овай мараму на другога говорећи: не я већ нп. Мркокапа, или други кои не пази, па и тай исто тако пита, и онай кои му је бацио одговара, а он баца далѣ. Ко одма од часа не одговори, даје залог. Што се брже игра, то је игра живља, и веселия ер се ништа друго не чуе, него само: н-капа, шта, я, да, ти, не я, већ н-капа.

Рачунске игре.

Како може бити 2 × 8 само 13?

Како ћеш написати 1000 без 0?

Кад се од 10 одузме 10 не остане ништа; али я ћу начинити, кад од 10 одузмем 10 остане 20, ко ће у опкладу.

Загонетке.

Која је глава без носа?
Који пето нема кресте?
Које су найпаметнији люди?
Један ме носи, двојица вуку, а троица прате, докле нестане?
Ко је тим бољи што је пакоснији?
Лежи црна квочка на ватрени јаји?
Која је вода најшира а найплића?
Док ме чуваш ја сам ти сватко и свашто, а кад ми леђа одереш, нико и ништа?
Шта неможе нико приповедати?
Шта жеже а ладно је?

Решења Рачунских игри и Загонетака из бр. 3.

РАЧУНСКЕ ИГРЕ: 1) MD. или ѧф. 2.) Настави римско VI. и IV па ће бити XI. 3.) Тай има ускупа 60 година. Као дете превео је 10; као младић и момак 15; као ожењен човек 30 година.

II. ЗАГОНЕТКЕ. 1.) Муамедовци. 2.) Јабуку. 3.) Крушку. 4.) Паприка. 5.) Соко. 6.) Врана. 7.) Јасен дрво. 8.) Јечам. 9.) Сребро. 10.) Креч.

НАУКЕ.

Свете Речи.

IV.

БОГ НЕ ПЛАЋА СВАКЕ СУБОТЕ.

Богъ сѫдитель праведенъ, и крѣпокъ, и долготерпѣливъ, и Богъ је праведан судија, и јак, и дуго трпи, и

не гнѣвъ набодай на всакъ день. (Ѵ. 7. ст. 12.)

ниє свакій данъ готовъ на гнѣвъ.

Кадъ ко учини какво зло, па му прође, као безъ казне Божіе, а он мисли, да му є вєћ и опроштено, а не зна, да є Богъ само трпљивъ, те чека, да се човек, поправи. Ако се кашто и чини да Богъ не казни, опетъ зато Бог ником дужан не остаје; єръ ако и ниє свакій данъ готовъ на гнѣвъ, опетъ зато, као праведанъ судія, плаћа.

Бог не суди сваки осми дан. Бог је спор, али је достижан.

VII.

ПРЕКО МЈЕРЕ НИКАКВА ДОБРА НИЈЕ.

*

Медъ wкрѣтъ гаждь ѹмѣренно да не како пресищенъ изключи. (Пр. Сол. гл. 25. ст. 16.)

Кад' нађеш медъ, єди га умѣрено, да се не обѣдеш и не поблювєш.

Ако є што и тако слатко као медъ, опетъ є само до мере добро; преко мере ниє ни најслађа ствар сладка, ни најболя ствар добра.

Не откини прст при меду. Ако је мед и сладак, ма не ваља прст угризати.

* *

Дѣлатель пїанибый не кѫдетъ богатъ. (Сір. гл. 19. ст. 1.)

Пїяница посленикъ не обогатисе.

Ма колико ко вредан био и радио, ако є пїяница, не може се обогатити. Пїяница прво троши много на пиће, друго пїянъ у радно време не доспева на радню.

* * *

Невинно вїно, ѹкоризненно же пїанство: и всакъ прекывай въ немъ, не кѫдетъ премѫдръ. (Пр. Сол. гл. 20. ст. 1.)

Вино є невинно, алъ пїянство заслужує укоръ, и свакій, кой се преда томе, неће никад' стећи памети.

Вино и мудрога побудали, кадъ га преко мере ниє.

* * * *

Не кѫди винопїица, ниже прилагайся къ сложенїемъ и кѫпованїимъ масъ: всакъ бо пїаница и кѫдникъ, wскудѣетъ, и оделчется въ раздранїа, и въ рѫкавїцахъ сонливый. (Пр. Сол. гл. 23. ст. 20 и 21.)

Не буди пїяница ни изелица; єръ свакій ће пїяница и блудникъ осиромашити, подеранъ ћеш, и свакій ће лѣнивацъ рите носити.

Не валя преко мере ни ести, ни пити, ни спавати, не валя преко мере ништа.

* * * * * *

Комѹ горе; комѹ молва; комѹ сѹдове; комѹ гwрести и свары; комѹ сокрѹшенїа ботце; комѹ сини очи; Не прекыбающимъ ли въ вїнѣ, и не назирающымъ ли, гдѣ пирове кыбаютъ; Не ѹпивайтеса вїномъ. (Пр. Сол. гл. 23. ст. 29., 30. и 31.)

Коме горе (яо, авай)? коме туга? коме судови? коме яди и пнати? коме на опако? коме црвене отъ плача очи? Ніе ли онима, кои сѣде прй вину и гледе, гдѣ се испіяю чаше? Не опіяйте се віномъ.

Ко по много пије, по глави се бије.

* * * * * * *

Сонъ здравый w̃ чрева умѣренна: веста завтра, и дѹша єгw съ нимъ. Трѹдъ вдкнїа и холера и чревоколѣнїе съ мѹжемъ ненаситнымъ. (Сір. гл. 31. ст. 22. и 23.)

Здравъ санъ долази отъ умѣрена стомаха; устае ютромъ и душа му є съ њимъ. Несыт човѣкъ не може да спава, преврѣесе, подригива му се, й грыжа у трбуху мучи га.

Децо! єдите и пійте, колико вамъ треба; преко мере нити єдите, нити пійте. Не раѣамо се да нјемо (него нјемо да живимо.) веле наши стари. Будите умерена стомаха, па ћете и здрави быти, и дуго живити, и яки быти; єръ у пияницу нема ни чоека ни јунака, као год ни у изелици.

* * * * * * * *

Не пресищайса во всякой сладости, и не разливайса на (различїе) брашна. Яко во многѣхъ брашнахъ недѹгъ вдетъ, и пресищенїе приближитъ даже до холеры: пресищенїемъ во многи ѹмроша, внимаай же приложитъ житїе. (Сір. гл. 37. ст. 32.—34.)

Не претовари стомахъ свакомъ сласћу, и не грабисе за различна єла. Множина єла навлачи болесть, и претоваренъ стомахъ води у холеру. Отъ многа єдења многи су помрли; а човѣкъ умѣренъ у єлу продужує животъ свой.

Ко више заложи но може прождрјети, удавиће се.

* * * * * * * *

Виждь, wгради стажанїе твое тернїемъ, сребро твое и злато твое сважи: и словесемъ твоимъ сотвори вѣсы и мѣрѹ, и ѹстwмъ сотвори дверь и заворѹ: внимай да не какw поползнешися имъ,

Гледай те огради иманѣ твое трнѣмъ, сребро твое и злато твое свежи, рѣчма твоима начини вагу и мѣру, на устма твоима направи врата и затворъ. Пази да не поклизнешь

ниже падеши прамо ловцијем. (Сір. гл. 28. ст. 27.—30.)

језикомъ, и да не паднешь предъ очима навѣтника твога.

Будите умерени, децо, и у разговору; преко мере не ваља ни говорити. Особито пазите те говорите само оно што є на своме месту; еръ кам из руке а ријеч из уста, и што изиђе из уста то се не повраће у уста, а ко бесѣди шта хоће, мора слушати шта не ће, и ђе нема ограде, по злу иде баштина.

Пауци.

(басна).

Сложе се єдаред пауци и оплету велику мрежу, па ће у слоги и єдини на њој живети. Но да видиш зла! Чим упаде прва мува, дотрче сви ко пре на њу и ту се љуто око ње поколу. Онда видише, да тако не може добра бити, те опет свак себи оде и сваки за се мрежу оплете. Боље је сложна инокоштина него несложна єдина.

Мува и чеље.

(басна)

Потвори мува на чељу, да є њезин мед само гола краћа, што га с хиљада цветова покупи. А чела одговори: я скуплям сок и од њега направим мед, али шта правиш ти?

ПОЗДРАВ

„ВЕНЦУ“

дружини србско-приправничке омладине.

Єдва и нама освану данак,
Єдва нам мину тай прии сапак,
Немило досад што нам є крио
Светлости байне сванутак мио.
Єдва с очию тама нам прну,
Те раскидосмо ту слику прну.
На глете, браћо с истока чиста
Како се сунце румени блиста,
Како ужива, како се смеши,
Како нам срца млађана теши,
Како нам светлост злаћану пуди
Да нам просветли срце у груди.
Пружаймо горе мишице тешке,
Пробудмо наше душе витешке,
Не даймо, држмо, ох браћо драга
Да нам не заће сяй тога блага! —
Светлост є извор свију врлина,
Светлост є чедо свију милина,
Она є стаза свакоє среће,
Без ње се нико узвисит' неће.
А тама пуста, суморна тмина,
Зло є за сваког земальског сина!
Зато пробудмо успане душе,
Нека се тмине већ са њи сруше;
Па нек се вину, нек се пробуде,
Нека за сліом својим зажуде,
Што ће их дићи плавој висини;
Єрбо є грешно — чамит у тмини.

Милена браћо, српински роде,
Синови дични златне слободе
Будућност скора нашега века
У свој нас већем загрљај чека,
Да нас упути, да нас управи
Ружичном стазом у живот прави,
Де нас и среће и — патња клета
На своја прса чека и срета. —
Задатак нашег будућег рада
И позив свети жића нам млада
Трудан є мучан, о браћо моја.
Он ће нам доста натерат зноја,
Али є іоште важан и сјаи,
Најсветіи є, узвишен, баіан;
У њему благо, напредак, срећа
Народу нашем лежи највећа,
Сад когод за тим брижљиво тежи,
Комегод народ на срцу лежи,
Кои у срећи народа драга
Собствена своја ужива блага,
И кои жели Србинству среће
Да му процвати ко майско цвеће;
Ништа нек нис светле томе :
Већ нек се ода позиву своме,
Па ће му анђео с небеса свети
Благослов Божій у срце снети. — —
Како ће с' наше срдашце врело
У вельой срећи топити цело
Како ће крвца у образ линут :
А он од велье радости синут;
Кад угледамо подмладак чили,
Србинства дичног тай понос мили,
Што некад беше под нашом руком,
Ког усрећисмо, ми нашом муком;
Да у врлини и срећи цвати
И да та радост ко сенка прати.
То ће нам грдна награда бити,
Найвећма ће нас то усрећити.
Па ово да би дочеко свако :
Трудити само вала се яко,
А згоде за то ево нам нове
У збору малом дружине ове.
Ту ћемо збрати мирисно цвеће,
Ков нам никад увенут не ће;
Ту ће нам ново сунце да гране,
Што ће нам златит будуће дане;
Ту нам є благо, што увек сиѣ.
Ков ће целог жића да траѣ.

Сад сеймо само избрано семе,
А добра плода донеће време;
Делаймо свесно око врлине
Да нам сунашце среће не мине,
А ово двоѣ, то миље драго
Донет нам мора вечито благо! —
— — — — — — — — — — —
Сад вельи Боже вечне милости
Молећем твоме сину опрости;
Што слабе руке подиже своѣ
Теби у висе пред лице твоѣ:
Што грешним гласом запросит смеде
Милости твоѣ безкрајне седе.
Погледай Боже, с небеса доле.
На децу твою што ти се моле :
Да благословом пресветим твоим
Милошћу, срећом и благом своим
Усрећиш наше то подузеће,
Да нам процвати ко прамалеће. —
Још єдну речцу искрену, велю
Још єдну живу ватрену желю,
Још єдан одзив душе ми моѣ,
Примите, браћо, у срце своѣ.
Какву ми желю срдашце крие
Перо у станю исписат ниѣ;
Какву би срећу желет вам тео
Језик изрећи не би умео;
Јер племенита, вельа и чиста,
На слабой души желя се блиста.
Али што ми єзик може изрећи,
То ћу вам, браћо искрено рећи?
Да Бог да увек у срећи цвали
На никад више не малаксали!
Да радња наша и подузеће
Благослов Божій с висине стече!
Да нам Бог свети напредка гради,
Како ће моћи потомак млади
На истом месту одважно смело
Продужит ово преважно дело,
Што су му претци почетка дали
И своим трудом ту основали!
На іош се, браћо молимо Богу :
Да нам подари злаћану слогу;
Та „слога само Срба спасава!“
У њойзи лежи сва наша слава,
У њой є срећа свакоме Србу;
Тако нам, браћо, стои на грбу!

(Примљено у „Венцу“ на Цветн 1866.) М. НЕШКОВИЋ.

О умерености у єлу.

(из науке о чуваню здравља.)

Многи родитељи яко греше, што одма с малена на много єло децу науче. Из те хрђаве навике изађе ненасит и прождрљивост; ту се силом желудац разшири и разпусти, те постану деца несити ждеравци, кои обично іош остану и леньи и глупи. Снагу не дає много єло, него єло просто и здраво, па добро сготовлѣно и добро у желудцу сварено. Сваранѣ извуче и излучи из єла оне найспажніе сокове, те овима оснажи тело. Ко дакле єло халаво у себе трпа, и живо гута, па уз то іош и желудац преко мере напуни, тай никад неће то єло добро сварити. Има неброй примера, да су изелице не само телом троми и трули и болешльиви, него и умом сви тупи и глупи. Зна и марвинче кад є доста, па престане, чим є глад заязило; зар човек да буде гори од марвинчета, па да трпа у себе више, него што є довольно за насит. По здравлѣ є сила пробитачніе не досиѣен него пресиѣен од єла устати. По томе нема жалостніе, него видити мало дете, а са буравим и веh као камен тврдим трбуом, да непрестано комадину леба у шака и у зуби држи. Тица, найживља животиня, па за неколико дана тако клюкана сасвим клоне, омлитави и полак отруне; а код детета, по себи млитавога, кад овако непрестано и леб или колач у зуби има, зар є и очекивати друго шта, него бледило и побулост и трулеж и шкрофлу. Леба, чега найманѣ деци голо давати треба, баш то се код нас найвише дає; ніе дакле чудо, што су онако сва кржава. Али ніе само брашно деци шкодльиво кад неумерено било у лебу или у колачу или у тесту вареном ил печеном єду, него є шкодльиво и само воће, коє є другчіе ако є зрело найздравіе єствно. И воће, чим се неумерено єде, онога часа навуче различне болести, особито ако є іош недозрело; у часу є ту пролив и срдоболя, и има неброй случаєва, де га многи люто одкає и многи главом плати. С мером є само све пробитачно, а без мере є и найневиниа ствар шкодльива.

Исто су овако шкодльиви за децу сви зачини: яка киселина, со и лютина од паприке, бибера и друго. Све ово само распалює и само квари природни кус и природни осеhай глади и ситости.

Исто є овако шкодљива и маст. Многи људи држе, да є єло тим питавије и снажније, што є масније; а то є варанѣ. Сувише масно єло не само да није питаво ни крепеће, него іош смета сваранѣ, и ваља имати яки желудац, кои ће га свладати.

Али највећма ваља децу уздржавати и чувати и опоминяти од посластица. Ово найрадије имаю, и умерено чини им добро, али ко ће их умерити; а неумереност у овом већма шкоди, него ма шта друго. У деце, коя много посластица добиваю, довека є желудац слаб, окром што и зуби пропадну и кус ослаби, дакле све три найглавније ствари за одржанѣ снаге здравља и живота.

Исто є тако шкодљив овай данас све већма мах преузимљући обичай, малой деци на место добре чорбе или добра млека кое є за децу найблагословеније єло, давати кафу и то іош са свачим мешану и панчовану, што нити є питаво ни здраво. Види се и на зрелим людма по бледом и жутом лицу и трулежу, кобга є данас све више и више, и познаѳ, когод онай шкодљиви и убитачни обичай узме, сваки дан па іош по више пута кафу пити и њоме се ранити. Сила є здравіи свет био, док се није за њу знало. И данас су они сила сретниіи, кои за ню и не знаю. Али, пека є єло кое му драго, свако и найздравије шкодљиво є, чим се без мере трпа, зато є у єлу главан закон: єди умерено и єди на време и болѣ не доєсти него преєсти.

Веселост.

Ми смо деца весела
На овоме свету,
Весела є и чела
Кад лети по цвету.

И тице су веселе
У зеленом гаю,
Па у песми и нама
Знак весели даю.

А и яњци малени,
Никада не туже,
И боя є весела
У румене руже.

Из дружине„ Венца“

И сунце нам весело
Шаље луче сяйне,
Па нам људма казуе,
Божанствене тайне.

Веселост се огледа
Свуд по томе свету,
У сунчевим зрацима,
У мирисном цвету!

Та што око Божије
Са небеса гледи,
То не живи никада
У жалости, беди!

П. Десп.

У Гају! . . .

Диван ти є Боже
Тай лисnати гај,
Па іош кад завлада
Мирисави мај, —
Ха, онда є прави
Првобитни рај.

Лепир тамо леће
Са цветă на цвет,
Чела вредна неће
Да устави лет,
За посо є мравак
Сваки заузет.

Тамо цвеће шири
Посвуд мирис свој
Разлеже се тамо
Дивни тичій пој,
Све у славу Твою
Силни Боже мој.

Гле, како се сиє
Тамо сунчев зрак
И кроз густо грање
Како гони мрак
Да осветли доле
И најмањи злак!

Диван ти є Боже
Тай лисnати гај,
Па іош кад завлада
Мирисави мај,
Ха, онда є прави
Првобитни рај.

(Примљено у „Венцу“ 3. Апр. 1866.)

П. Деси.

Никола Субић Зрињскій

(из историје).

Никола Субић од старе и славне породице славонских грофова Зриновића бан Славоније, Рватске и Далмације, био є један од највећих јунака у историји угарской и заслужує, да се причисли највећим јунацима свію времена.

Никола се родіо г. 1518. — Кад су Турци први ред на Бечу били г. 1529 био є Никола тек од 11 година, и већ се ту толико отликовао, да му є цар Карла V. поклоніо једног хата и од злата ланац око врата.

Доцніе се Никола на сваком сукобу са Турцима врло јуначки отликовао. Год. 1542 побіе се царска војска са Турци и бише већ да клоне и да се великой турской силй преда; али ту из ненада долети Никола са свои 400 коњаника и са том шаком с' леђа на оне силне Турке са највећом жестином уда равши царску војску охрабри, те турке разбію и побѣду одрже.

Исто се тако јуначкй борїо г. 1543, 1553, 1555, 1556, 1557, 1565, противу Турака й са своїом малом али срчаном војском, у коїой окром мало мађара и нѣмаца сами срби и хрвати бияху, браніо є Никола Сјавонію пуно 12 год. од Турака баш тада, кад ови у найвећой снази бяху.

Найвећу славу стече Никола у оной безпримѣрной борби на граду Сигету г. 1566. Силный Сулеман, кой цѣлой Европи страх зададе, подчинивши своїой власти готово цѣлу Угарску хтѣде покорити и оне предѣле, што іошт нехтѣше нѣгову власт припознати. Год. 1566 крене велику војску, и дође овамо. Напред пошлѣ Мемед пашу Соколовића потурченика Босњяка са 36,000, а он за њим пође са 300,000 војске, да покори Єгру и одатле да иде на Беч. Међутим се догоди, те Сулемановог рођака Мемеда, за везира над Босном наређеног и одозго у Босну пђуђег, српскій војвода Вук Папратовић у Шиклошу близу Сигета са своїом малом четицом запази, нѣгово 300 коњяника пратнѣ изсѣче и сина Мемедова жива уваћена у Сигет своим друговима доведе. На то разгнѣвљѣн Сулеман заповѣди, да сва сила удари найпре на Сигет. Никола имађаше само 3000 друга у Сигету, и са том шаком люди одважи се бранити Сигет противу оной грдной сили турской. Кад види, да га турци обколѣше, сазове све своє люде и првый се закуне, да ће умрѣти, а града турцима не предати. Ту исту заклетву положи и цѣла нѣгова дружба, и тако се започне та страшна и чудновата борба ове шаке јунака са стотинама хиљада турске војске.

Прво имаше турци нову варош освоити, коя слабим зидом опасана бяше. Разрушивши са своїим великим топовима зидове хтѣдоше є на јуриш отети. Али их Никола одбіє и изгубивши подоста свои храбри другова а видећи, да нову варош неможе одбранитй, запали є, и повуче се у стару варош. Ова бяше опасана яким зидом и дубоким водом напуњѣним шанцем. Овдѣ се браніше Никола пуно 10 дана противу найжешћих турских нападаја. Али кад види, да се ни ту одржати неможе запали и њу, и са своїим заоставшим друговима повуче се у град. Овдѣ се іошт жешћа борба одпоче. Турци жестоко бише град из своих великих топова, Али паша јањчарскій ага хтѣде пресѣћи граду воду, да тим примора обсѣднуте, да се предаю. Но 400 одабраних Николини јунака са војводом Радованом Србином и Дандом Хрватом излете из града, посеку на 3000 јањчара, многе турске топове зачепе и осуѣте турску

намѣру. Сулеман видећи толику храброст шаке обсѣднутих и толико неброjно паданѣ своих најбољих јунака разгнѣвлѣн заповѣди, да се свакій дан по 7 пута јуриша на град. Обсаћеници бранише се са нечувеном отважности; њих беше све манѣ и манѣ, али сваки умирући остављаше своим друговима аманет, да га освете на турцима. Сулеман стане прѣтити Николи, да ће му погубити зароблѣна сина, ако непреда града, али узалуд; никоја претња ни наговор немога окренути Николу, да погази заклетву. Сулеман обећа 10,000 дуката, ко му Николу жива ил мртва донесе, али у Николиној дружби ненађе се издаице. Горди овај и најбѣшњи Султан видећи да му неиде ништа по вољи и гледећи, где од шаке људи гомилама његове најболѣ војске срамотно гине, од самога гнѣва разболѣ се и 4-ог Септ. ту умре.

Великій везир плашећи се још и веће срамоте претан од војске Султанову смрт, и заповѣди одма, да се запали град. Зрињи повуче се са своим преоставшим друговима у горњи град. Овдѣ се немога дуго одржати, ѳр небијаше ни хране, ни џебане, ни топова, притоме му турци силну штету из дољњѣг града чињише. Септ. 7-ог јурише турци и на горњи град и запале га, и тако немогућно поста више бранити га. 8-ог Септ. уютру увати ватра и Николин стан. Онда се он у најсвѣтлије одѣло обуче, тури 100 дуката у џепове да га непретреса узалуд ко га убіе, пак своим скупљѣним друговима рече: „Браћо! пламен нас пече, дим нас гуши, смрт нам стоји за вратом, умрѣти се мора. Сетите се ваше заклетве, да ћете пре погинути, него града предати. Ево дође време, да се изпуни заклетва. Болѣ да погинемо као јунаци са мачем у руци, него да нас турчин као плашљиве жене живе спали и сажеже. Ми умирємо за вѣру и слободу, тако ѳ Божија воља, њој се морамо покорити. Ја идем напред.“ Ово рекавши усѣдне коња, и опаливши последњій највећій картач топ, с' коим до 600 турака обори, у оном диму са своє 600 друга, — толико их још преостало бијаше, — улѣти у турке, и ту се чудна сѣча започе. Никола буде одма напочетку ове страшне сѣче ударен коплѣм у прса и тешко обрањен. Али он и неосећајући ране секао ѳ турке а своју дружбу храбріо, послѣ га ударе више пушака и он мртав падне, ту падоше и славне подвојводе његове Вук Папратовић, Јован Очаревић, Новаковић и више других славних Срба, али и силне турке изсѣкоше. Великій везир освој Сигет али изгуби

преко 20,000 војске, тим разслабљени турци врате се натраг и непомишљаху више на Угру и на Беч. Смрт Николина спасе землю и велики део Европе, од турске поплаве. Сами турци почитоваше овог славног сигетског јунака толико, да његово тѣло са највећом војничком свечаношћу сами сахраниште.

О усевској земљи

(једна лекција за недељошколце).

(Продуженѣ.)

По свему досад реченом види се да је разумном земљоделцу преко нуждно, да познаје землѣ и све њнове разлике и њиову вредност.

Ове разлике могу се по нешто голим оком познати. Што је која земља бела или шарења, то је знак више креча; што је црња особито иза кише, то више црнице; што жућа или црвења то више гвожђа; што светлуцавија, то више песка; што се по орању већи бус види, при орању већи бус хвата, и манѣ распада, и већма сија, што се на суши види више пукотина и клатова, а по киши се већма лепи за ноге, за кола, за ратила, или се по њој виде барице и локве, то је више иловаче; а што се при орању већма дроби и мрви и рони и бразду засипљѣ то више песка и креча.

Нешто се може земља познати и овако: што је која слања, то је више салитре; што опорија то више гвожђа; што горчија то више горчулѣ; што љућа, то више луга и шикшова и др. Што већма удара на лончарску землю, особито кад се дане на ню, то је више иловаче; а што више удара на плесан или друге задаје, особито иза кише, то је више црнице. Што је под прстима оштрија, то је више песка што мекша и маснија, то више црнице; што се осећа мршавија то је више креча; а што је лепљивија и болѣ се месити даје, то више иловаче. Што је на длану тежа, на сунцу врелија, у ладу ладнија, то је више песка.

Нешто се даю землѣ познати и по билю које најрадије на њима расте. Где год видиш пуно полѣ шаша, трске, рогоза, шкрипа, катанца, вунке, комораца, мишякинѣ, дивизме, титрице, мајкине душице, козѣ браде, ту је песак; а од питомих најболѣ прија на песку кромпир, проја, раж, јелда, коку-

руз, репа. Гдегод видиш пуно полѣ: томке, водопиѳ, репува анте, крља, паламиде, пољске детелине, чичка, дикиће, ту ѳ иловача; а од питомих најболѣ прија на њој сви остали усеви, варива, репац, главата зеља. Где видиш пуно полѣ треслике, напрстка, чемерике, турчинка, дивљѣ жалфиѳ, попонца жуте детелине, куколя, подбела, ту ѳ креч; а од питомих најболѣ прија на њему детелина, варива, репац, особито чокот и коштичаво воће. Где ѳ много коприве, кукуте, горушице, ту ѳ црница; а од питомих прија на овој све као и дивљѣ све, али особито главата зеља, тикве, лубенице, динѣ, куделя, дуван. Уопште се држи, што ѳ коя земля, полѣ, ледина голия или кржавиѳ буди чим обрастла, то ѳ яловия, а што ѳ већма и гушће ма чим обрастла, то ѳ знак да ѳ боля смеса, зато и беричетния.

Али и све ово показуѳ землю тек овлаш. Ни по овом се не зна, чега све у коиој земьи има, ни колико од свачега; а ратар кои незна, шта све има у своиој земьи, своиој болти и магази, не зна, ков усевске ране највише има и за ков усеве и расаде, ѝ не зна, ни како се може ово дознати, то ѳ гори и срамотнии, него онаи занатлия и трговац кои незна шта има у своиој болти и магази, и не познаѳ еспапе с коима тргуѳ, ков продаѳ и купуѳ. Оваке незналице мораю данас сви пропасти.

За ово наближе познаванѣ землѣ има различних начина; ево ѳдан од најлакших, може га сваки покушати, нетреба много вештине, а сила да землю позна.

Узми од сваке землѣ, кою ћеш да испитуѳш, по ѳдну тавицу или лонац; стави уз врелу пеѣ, да се добро осуше; одмери од сваке по 1 фунту, нали на сваку кишнице што више коя примити може, оцеди мало од воде и опет сваку измери, да видиш, колико ѳ коя кадра воде примити, навуѣи. Остави их после на сунцу, док се сасвим осуше, да видиш и то, колико ѳ коя кадра влагу држати. У овом су землѣ тако разлиѣне, да ће већ само ово многоме очи отворити.

Узми од сваке ове али добро осушене землѣ по 100 лотова; баци сваку башка у повеѣи лонац, нали бар трипред толико кишнице, прокувай добро непрестано мешаюѣи, и остави на мир, да се изталожи. Озго ће изаѣи црница, као неко мрко блато: то пажливо одли, и остави код топле пеѣи да се осуши и сув прах буде, па онда измери, да видиш колко на 100 лотова има црнице, или %. Што ѳ у лонцу остало валя налити кишницом и измуѣкати што већма, па оставити на

мир. Како є песак тежак, за неколико часа сав ће се изталожити, док иловача іош као мутљг озго по води плива. Овай мутљг валя пажљиво с песка одлити, песак код пећи осушити и измерити, да се види, колико има % од пѣга. Да дознаш дал' нема у оном мутлягу са иловачом и креча, остави да се изталожи, па осуши га, и онда супи на пѣга неку кап яка сирћета, и ако стане пиштати, знак є да има креча, и онда валя дотле капляти сирћета, док прсканѣ нестане. Затим се има опет све у лонац кишнице бацити добро измућкати, па на мир ставити, да се иловача исталожи, и валя и ню осушити и измерити, па што сад буде ускупа не достаяло до 100 лотова, то се одбия на креч и на друге растопльиве ситнице што су водом избачене. Ако се нп. нашло до 5 л. црнице, до 45 песка, до 45 иловаче, то ће до 5 одпасти на креч и друго, и то ће бити добра земля.

Још валя песак и црницу пре мереня ситно просеяти (на платно) да се види колик є % крупних мрвица, коє нису од користи, єр іош нису довољно измрвлѣне, да их може вода растопити и усев за рану употребити. Што є крупних мрвица више, то є земля лоша. Може у овим крупним мрвама бити найболѣг материяла за рану усева, али є узалуд кад овай материял іош ниє спремлѣн, да га може усев посисати, ниє довољно сирвлѣн, ниє растопльив. Он може тек кроз неку годину доцниє бити од користи; али ко семе сеє, он треба за пѣга ране одма, а не после неколико година, пак му є узалуд онай материял, кои ће тек после неколико година за рану валята. Има начина, да се и ово дозна, кои су материяли у земльи сасвим зготовлѣни за рану расада и усева: валя од оних растиня, биля и трава, што на той земльи расте узети, спалити, и њиов пепео испитати, па каквих се материяла пађе у пепелу, оних има у той земльи готових и спремлѣних за рану расада и усева. Єсте, да є ово испитиванѣ пепела врло ситан и мучан посо, и треба много алата, а іош више знања и вештине; али су вешти люди све ово испитали, й има у књигама забележено, шта свака трава у свом пепелу има, те нама ништа друго нетреба но само познавати траве и имати ове пописе.

(Продужиће се.)

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

Број 5. **ПРИЯТЕЛЬ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овай излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЯНЂ ТЕЛЄСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Чучаваџ.

(Гимнастичка игра за друштво).

Єдан од друштва на коєг коцка падне, стане у среду, а сви остали чучну око нѣга, и гледе особито они иза леђа, да се брзо дигну и да га шаком по рамену ударе па опет брзо да чучну; а овай пази, ако може коєга шаком дирнути пре него што є онай чучнуо. Док ово не учина, мора у среди стоияти, да га чучавци по рамену удараю, а коєга овай дирне пре него што є чучнуо, онда онай иде у среду.

ОдбиянЂ од зида.

(Гимнастичка игра за самце.)

Стани бар єдан риф далЂ од зида, нога уз ногу, и наслони се с оба длана на зид, крста и колена и врат укрути као оно прошца, па отисни длановима од зида, да се исправиш. Измакни онда стопе са шаке ил по далЂ од зида, и спусти се на зид, па опет отисни, и тако покушай, колко год далЂ од зида стопе измаћи можеш.

Покушай после исто ово чинити єдном руком, друга на кук ставлЂена; найпре десном, после левом, све из далЂега.

Најпосле покушај самим палцем отискивати се, друге прсте скупљене у песницу.

Менажерия.

(Игра за залог.)

Све друштво седне у коло. Сваки изабере себи коју ко воли животињу гласом да представља н. п. Један да рже као коњ, други да муче као крава, један да блеи као овца, други да мекеће као коза, један да гуриче као прасе, други да се дере као магаре, један да лаје као пас, други да мауче као мачка, један да пева као петао, други да виче као кокош, један да пуњка као ћурак, други да гаче као гавран, или да гуче као голуб, или да зуи као бумбар, или да свира као комарац. и т. д. Коловођа мора све гласове добро знати, и седне у средину, па чим му кои глас почне, одма мора онај ког се тиче трипут за њим учинити, другчије дав залогу. Коловођа пази да увреба и викне као онај кои непази. Кад се доникле овако поиграло, онда коловођа рекне, да свима носи ране, и одма морају сви устати па сваки својим гласом викати, рзати, мучати, блеати, мекећати, гурикати, лајати, маукати и т. д. и тим с крај.

Врачарско коло.

(Шалљива игра.)

Код свих чаролија и врачарија употребљују врачари врачарско коло. Ево да се познамо и с њиме. Ја стављам следећу задаћу: у сва четир угла ове собе, стављу по један нож; ко ће на сред собе у коло да стане и сва четир ножа да узме, а из кола да не изађе? — Стани на сред собе, узми обруч или прут у коло савијен, уђи у њега и дигни до појаса, или начини кредом себи око појаса коло, па иди с њим куд оћеш и купи ножеве како волеш. —

Рачунске игре.

Како би на ове четир црте I I I I додао још пет, па да их буде само пет.

Кад у подне додаш 8 оно је 8, а кад у вече додаш 8, оно је 4. Шта је и како је то?

Како ћеш начинити, кад од петине одузмеш полу, да опет остане пет.

Загонетке.

Једна рупа пет лагума, пет лагума пет ајдука?
Ко истера из два мртва једног живога?
Ко дан и ноћ теше, и никад ивера не падне?
Дању пуно, ноћу празно?
Ко улази у цркву попреко?
Мог оца син и опет није мој брат?
Ко у селу има највише деце?
Четир сестре иду по води па највећу вода најпре по глави облије.
Шта светли боље него две свеће?
Ко иде на купање а остави трбу- код куће?

Решења из бр. 4.

I. РАЧУНСКЕ ИГРЕ: 1.) Узми два римска VIII па их настави, изићи ће XIII.

2.) М, $\bar{a}$, хиљада, тисућа, 999½.

3.) Свуци рукавице, па ће од десет прстију бити 20.

II. ЗАГОНЕТКЕ: 1.) У купуса. 2.) На пушки. 3.) Ужари ер непрестано попуштаю. 4.) Повесмо на преслици и конац међ прстима. 5.) Пас на ланцу. 6.) Котао на живом угљевлю. 7.) Роса у пољу. 8.) Огледало. 9.) О своіой смрти. 10.) Коприва.

НАУКЕ.

Свете Речи.

VIII.

РАЧВАСТ КОЛАЦ У ЗЕМЛЮ НЕ ИДЕ.

Всякое царство раздѣлившеся на са запустѣетъ: и всякъ * Свако царство које се раздијели само по себи, опустје-

градъ или домъ раздѣливый-ся на ся не станетъ. (Мат. гл. 12. ст. 25.)

ће; и сваки град или дом који се раздијели сам по себи, пропашће.

У комъ су царству или дому људи несложни међу собом, као рачвастъ колацъ, те свакъ о своіой глави ради, шта хоће, а не шта старешина наређује и законъ: то царство мора опустити, тай домъ мора пропасти.

Само незрели људи могу любити неслогу, кои не знаю, да од једнога дрвета никаква грађа не бива, кои не мисле, да једна палица ни пред царем не гори, кои не знаю, да є многій посао тешко єдноме човеку радити.

IX.

НИЈЕ СВЕ ЗЛАТО ШТО СЕ СИЈА.

*

Єсть пѹть, иже мнится человѣкомъ правъ быти, послѣдняа же єго приходятъ во дно ада. (Пр. Сол. гл. 14. ст. 12.)

Има таковога пута, кой се људма чини правъ, но крај му улази у бездну паклену.

Имаю такве мисли, имаю такви разговори, имаю таква дела и т. д., коя нам се у почетку чине найлепша и найболя, но на последку не можемо да их се раскаемо.

* *

Сѹть пѹтіе мнящіися прави быти мѫжѹ, окаче послѣдняа ихъ зратъ во дно адово. (Пр. Сол. гл. 16. ст. 25.)

Има путова, кои се човѣку чине прави; но излазакъ њиховъ у дно адово гледи.

Нису сви путови добри; ние све добро, што би човѣкъ хтео или желио.

* * *

Пѹть грѣшниковъ углажденъ ѿ каменіа, а на послѣдокъ єго ровъ адовъ. (Пр. Сір. гл. 21. ст. 11.)

Путъ є злочинаца углађенъ каменомъ, а на краю є тога има адова.

Грешници мисле да добро чине, кадъ греше; њихови им се путови чине прави: али тешко њима на последку.

Млади и стари славуј.

(басна).

Гле оне дебеле прве у клоњи — рекне млади славуј старо-ме — ајде да их ухватимо. Не — викне стари — њих су људи онде

и метнули, да нас намаме и ухвате. Ти увек нађеш страа, рекне млади, и прне те на прве; али у тај мах и клоња клопе, и славујак остаде ухваћен. Видиш — рече стари — то је казан лакомства и проздрљивости; што увек сустигне оне, који неслушају старије своје.

Дете и мачка.

Дете. Што се, цицо, тако често умиваш, — што чистоћу своје длаке уживаш.

Мачка. Когод није рад, да га једе гад, тај се мора чешће прати, очистити, очешљати. Чисте шапе, чисто лице, другче не сме бит' у цице.

Зато цицу не да псују, већ је људи одликују. Посаде је и на свилу, па је држе и на крилу. А да с' није мила, прала, не би с' тога достојала.

Пчелица.

Лети пчела малена
Око цвећа шарена;
Нити стаје, нити седа
Док не скупи доста меда.

Ко јој рече, Боже мој,
Да остави мили рој?
Ко је учи де ће стати,
Де ће меда насисати?

Бог је учи, зато зна
Де је башта шарена,
У ком цвету има сласти,
Де ће проћи, де ће пасти.

Мајска песма.

(„Из Венца“)

Већ се поља сва зелене
Милји є сунчев сјај,
Све су воћке одевене,
Хајдмо, хајдмо док є мај
Хајдмо сви у гај

Тамо цвеће дивно цвати,
Ха, тамо є сада рај,
Неможемо мировати,
Хајдмо, хајдмо док є мај,
Хајдмо сви у гај!

Тамо ћемо цвеће брати,
Ти нас Боже погледай,
Ми ћемо ти хвалу дати. —
Хајдмо, хајдмо, док є май,
Хајдмо, сви у гај!

Ко ће овде да се пати?
Где сад чујеш уздисај?
Та нећемо мировати,
Хајдмо, хајдмо, док є май,
Хајдмо сви у гај.

Славуј ће нам пропевати
Док не буде дану крај,
Ми ћемо се наиграти,
Веселће нас миди май,
Хајдмо сви у гај.*)—

П. Десп.

О умерености у пићу.

(из науке о чуваню здравља.)

Вино є по св. писму дар Божји, да развесели срце човека; али и овај дар, кад се не држи у нћму мера буде клетва и силном на пропаст. Гледни пијанога човека, има ли гаднијега погледа: лик људски, а без осећања и без памети, не кадар ни држати се, пада и єдва се диже, да се опет сурва као заклана стрвина; здрав читав, а не зна за себе; ниє луд, а нема свести; око укочено, єзик сплетен, руке и ноге узете, па у мукама плаћа са гнусним повраћањем свою неумереност. Ни други дан ниє ни за кои рад, него иде као осрамоћен стидећи се сам од себе и од своих, шта є од себе учинио. Па какав ли є тужан и жалостан крај сваком ко се ода на пиће, и коєм ово у обичај и у крв пређе, де га сав свет оним гадним и презреним именом пијанца прозове. Бадава є онда, што кадгод нађе на њега стид и каянћ, кад га є заяшила страст, па неда поправити се, ма како да предузимлћ. Ту плачу, и кукаю жена и деца, и пуно стида и ужаса окрећу се од рођенога оца, кои тако свој отачки понос побаци, и свою отачку дужност погази, да све иманћ и сву заслугу у овој несретној налепи расне. Њега пре времена остави снага, на лице изађу грдни знаци, да сваки пијанца позна и одплює; нћму изнемогну ноге, и дрхћу руке и нису више ни за кои

*) Песму ову ставио є гд. Никола Грунћ учитељ Сомборске главне школе на ноте, и научио децу, те су є врло лепо певала на Майской свечаности у Сомбору 17. Мая.

рад вредне, њега пре времена остави и разум, па се онда још доникле вуче, скапаюћи од глади, а од свег света презрен. До тога є пијанство њих ниједе хиљаде довело. Нека се дакле сваки још од младости чува, и нека не напушта на се ову најгаднију страст и срамоту, нека помишља на Бога, и на свој образ, на своју част и поштењ и своє здравлє и живот. Неброй грдних злочинства почини се у пијанству; грдно ово и срамотно зло поколє роћену браћу, најболє пријателє, покрви децу и родителє, и нема светиње, кою ниє пијанство погазило. Па колико є у пијанству гадан несретни човек, још грђи є старац и момак, још грђа є жена и девојка, кад се даду на пиће, тек ово су највећи гадови пред Богом и пред људма.

Још пагубниє є пиће ракиє. Ракија још пре сатре свакога. Ракија є утукла неброй породица, опустила читаве обштине, утаманила читаве народе. У истории о Америци има више примера, да су они дивљи народи, што беху најчвршћи, најснажнији, а притом и многобройни, у неколико колена сасвим пропали и сасвим их є нестало с лица света, чим су се пићу ракиє одали. Ко год се научи на ракију, тай више не буде без њ; он ютром блед с постелє дижући се дрхће и неможе да ходи, ни да стои, док ракиє не узме; ни за кои посо ниє без њ; изгуби стид и срам, и чежња за ракиом тако га понизи, да и последње искре људскога поноса с њега не стане. Кућа у коіой овлада обичай пића ракиє, постане права чемерница; ту ћеш наћи прљаву и бестидну жену, опала и глупа мужа, и децу болешљиву голу и у свакоме гаду. Па кои родитељи још и деци своіой даю да пију ракију, то су прави отровници и убице.

Ниє сила болє ни пиће пива. Ако и єсте невиниє од вина и од ракиє, али смесама коє каквима, што их у њега међу ниє много утекло од оних. Уз то се зна, да и најболє пиво начини човека тешка и трома и заглупи, те са тога є највећма шкодљиво деци и момчадима, кои су још у развитку своих телесних и умних снага. А опоій од пива још гори є него онай од вина и од ракиє.

Најболє пиће, што га є Бог за напој пак за одржанє здравља и живота обилно дао, то є свежа и чиста вода. Само неблагодарни људи и будале не увиђаю какав є велики дар Божји извор добре воде. Само є ово єдино пиће, од коєг може

сваки пити, колко му срдце иште, да никад не препне, и да никад не шкоди; ер є она єдина благотворна души и телу; само пиће, чисте воде чини око да є бистро, ум ведар, срце мирно. Али како има и бунарских вода различних, и има и незгодних, то не би требало да буде тешко и мучно, макар и подаље мало за добром водом отићи, коју за пиће узимљемо; и гдегод близу коєга места извор добре воде има, ту не могу люди ништа болє ни по себе благодетније учинити, него извор тај добро оградити и чувати; ер то є прави извор благослова и здравља чак и за потомство.

Догађаи о животињама.

ВЕРНО ПСЕТО. Неки месар из Касла по имену Снел враћаюћи пре неколико година куплєну марву дома сукоби на сред поля некаквог просяка, кои пред њега стаде и милостињу запроси. Док се Снел окрену да из торбе пуне новаца извади нешто и овом даде, изманє овай неком толигом, и удари Снела по глави, тако да га одма крв облие и он онесвешћен на землю падне. У исти мах скочи Снелов пас на просяка, свали га на землю и стане чупати и крвавити, и найпосле свали у неку водоњжу, коя онде уз пут беше; затим се врати своєм господару, па лижући му с лица и главе крв, дође овай себи, и дигне се, и наће своє новце и пође дома, али у исти мах чуе неко стењанє, и кад приступи водоњжи опази онде просяка, коєга опет стане пас крававити, да га єдва овай одбранити могаше.

ОДАТА МАЧКА. Мачка є подмукло и опако звере и ваља се особито деци чувати од ње, ер су многа грдно насакаћена остала и многа погинула од мачке. И опет се казуе за некаква мачка, што є єдно дете одвише волио. Он є тако непрестано за дететом ишао, да се само на часак, кад є лов ловио од детета одмицао; а кад год би миша уловио, одма є пун радости детету дотрчао, да се пред њим игра с мишом, као да том игром и детету радост учини. По несрећи падне то дете у богињу па умре. Док є боловало, мораше мачка у комору затварати, ер га не могоше одбити од детиње постеље. Кад дете умре. мачак по свой кући трчаше тражећи дете и немогоше га отерати с врата собиња, где мртво дете лежаше. Кад сараниште дете, не стаде и мачка, и чак после 14 дана дође кући сав скоцан од глади, али га одма опет не стаде, чим мало нешто ране узе. После тога долазаше само у часак дома и одма га иза єла нестаяше. Дуго не знаше дома куда се дева мачак. Єдаред пођу за њим, па где га нађоше? близу гроба детињега имађаше у некой старой зидини лежу. Пет година ту поживе мачак низ гроб, док єдне люте зиме и сам онде не погибе.

Поздрав милом Маю!

Тиха ноћца прошла,
Зорин зрак се блиста;
Из зрака на цвеће
Пала суза чиста.

Гле! и птице мале,
На гранчице стаю;
Да у песми кликну:
„Поздрав милом Маю!“

Па ю цвеће држи
У свом загрљаю;
Да мирисан пошлѣ:
„Поздрав милом Маю!“

И дечица чила.
Мајску зору знаю;
Те с птицама слажу:
„Поздрав милом Маю!“

Па и сама дрва,
У шуми, у гаю;
Сва шапућу тихо:
„Поздрав милом Маю!“

(Из Венца)

Ст. Л. Милашиновић.

Св. Кирилъ и Методіє.

(житіе)

Градъ Солунъ у Македонији био є у деветом столећу полу грчкій, полу славенскій. Славяни у Солуну и у околини были су већ дотле вѣру Христову примили. Леон филозофъ и знаменити чиновникъ Солунскогъ града, кои є у почетку IX вѣка тамо живіо и са своє уѣености, прѣвичности и поштења врло припознат био, имао є два сына; старіемъ было є име Методіє, а млађемъ Константинъ. Обоица су у дому родительскомъ добро воспитани были, и из ране младости показивали су особите дарове ума и склоность к' наукама. По свой прилици су они у дому родительскомъ и грчки и славенски добро научили, а може быти да су и сами родительи ньихови порекломъ Славяни были. Методіє дошавши до савршеног узраста поставлѣнъ буде за старешину и управителя Славянских племена у околици Солунской, али после нѣколико година остави ово достоянство и примивши на себе иночкій (калуђерскій) чинъ настани се у єдном манастиру на гори Олимпу, посветивши животъ свой єдино богоугодним делима и свештенимъ наукама. Млађій братъ Константинъ вос-

питавао се међутим у двору Византійскогъ (грчкогъ) цара, заєдно са младимъ царевићемъ Михаиломъ. Довршивши науке, због своихъ великихъ способностій добіе насловъ филозофа то єсть любителя мудрости, и постане књигохранителемъ велике библіотеке код цркве Св. Софіе. Бавећи се ту с наукама посвети себе и Константинъ монашкомъ животу, па прозванъ буде Кириломъ.

Козари, — народъ што становаше у источном делу садашнє Русіе, — пошлю цару Грчкомъ посланике захтевајући од њега учителѣ, кои ће ихъ учити вѣри Христіянкой Царъ пошлѣ Кирила и Методія да проповедаю Евангеліе међу Козарима. У граду Херзонесу, недалеко од садањегъ Севастополя у Криму, пробаве света браћа дуже времена учећи єзик Козарски, и потомъ почну проповедати народу св. Евангеліе. Обративши у вѣру Христову кнеза Козарског и многи народ, оставе ту друге свештенике и вратесе у Цариградъ.

У то време царство Бугарско врло є било велико и снажно. Простъ народъ у Бугарской беше рода Славянскога и яко наклоњенъ вѣри Христовой, коя є већ дотле у Бугарской своє послѣдователѣ имала. У самой породици царской была є вѣра Христова радо примљена. Методіе позванъ у дворъ Бугарскогъ цара Бориса или Богориса, наслика врло вешто на стѣнама царске палате страшный судъ па обясни цару блаженство праведника и муку грѣшника. Слика та и Методіево толкованѣ тако се косне срдца Борисовог, да є он вѣру Христову одма приміо, и крстіо се узевши име Михаилъ. Од тога часа Христіянство се и међу отменима Бугарима яко множити почне.

Власть Бугарскогъ цара ширила се у то време чакъ до Пеште и Ваца, а одатле се почињала Моравска земля, коя се простираше преко садашнѣ Словачке и Моравске а у свези стаяше са земляма Чешкомъ и Панонскомъ. У Моравску, Чешку и у Панонію долазили су были свештеници из Нѣмачке да тамошнѣ становнике у вѣру Христову обраћаю, али су слабо што успѣти могли, потоме што народъ није разумѣвао службу Божію, коју они на латинскомъ єзику служише. Растислављ великі Кнезъ Моравски и Коцелъ Кнезъ Панонски пошлю своє људе грчкомъ цару с' овакомъ порукомъ: „Народъ нашъ жели примити Христіянску вѣру, али у насъ нема учителя, кои бы намъ кадри были законъ Божій на нашемъ єзику казивати; чули смо да има у твоіой земльи таквихъ учителя, па те молимо да намъ ихъ пошлѣшъ.“

Царъ съ радошћу прими ову поруку и одма одправи Кирила и Методија да иду проповѣдати св. Евангеліе моравскимъ и панонскимъ Славянима.

Славяни іошт као незнабошци имаћаху свою азбуку, коя се у глаголскимъ писменима до данасъ сачувала. Кирилъ желећи славянску азбуку савршеніомъ учинити и грчкой приближити а да ипакъ за славянски єзик згодна буде, науми саставити нову азбуку да се њоме пише слово Божіе, и у књигама предає од єдног поколења другоме. Постећи 40 дана затвори се онъ у ћелію съ неколициномъ своихъ ученика и из грчке и глаголске азбуке сложи азбуку ову, коіомъ се мы и данасъ служимо, и коя се по имену своегъ сачинителя ћирилицомъ зове. Потомъ приступи к' преваћаню св. Еванћелія на славянскій єзикъ почевши радню са преводомъ првыхъ речи изъ Евангелія св. Јоанна Богослова: „Искони бѣ Слово и Слово бѣ къ Богѹ и Богъ бѣ Слово.“

Пошто се преводъ св. Евангелія године 862. довршн, самъ патріархъ са духовнымъ сабором одслужи службу Божію и молбанъ за благу намѣру благовѣствованія међу сѣвѣрозападнимъ Славянима, па у присутству царя и правителства, свечано посвети Кирила за Епископа.

Епископъ Кирилъ съ братомъ Методіемъ и с' своимъ помоћницима и ученицима крену се на путъ и године 863 доспѣю у Велеград престолницу Моравске землѣ.*)

За четири и по године проћу ови свети благовѣстници слова Божіегъ сву Моравію и Панонію, учећи Славяне закону Божіемъ, и писмености. Самъ Коцелъ Кнезъ Панонски, кои стаповаше у Марибору, ніе се стидіо већ у годинама учити се славянской књизи и предао є Кирилу 50 своихъ одабранихъ младића на науку. Свети проповѣдници су се неуморно трудили учећи народъ, а узъ то су превели с грчкогъ на славянски савъ псалтиръ, великій део Библіе и службу Божію. Одъ тога се времена започела међу Славянима служба Божія служити на єзику славянскомъ, кога сви Славяни разумею, и кои є Србима, Бугарима, и Русима и до данасъ єзикъ црквеный и свештеный.

Предаваюћи Славянима слово Божіе на разумљивомъ за њи Славянскомъ єзыку написа блажени учитель Константинъ

*) Велехрадъ одстои два сата одъ варошице Храдиша у Моравской. Садъ є Бенедиктински манастиръ, у кои с' литиями ходе западни Славяни на богомолю.

у предговору къ св. Евангелію ове знамените рѣчи: „Ослышите словѣнски народь вьсь, слово ѿ Бога приде, слово иже кр҃митъ доуше чл҃чькыѣ, слово єже кр҃питъ сердца и оумы. — Всяка доуша ѿпадаѣть жизни Божїа не имѫщи живота єгда словесе Божїа неслышить. — Сѫвр҃зѣте прилежно оумоу двери, орѫжиѣ приѣмше тврьдо нынѣ єже коуютъ книгы господнѣе, главоу ськрѫшающе неприазни, коукви ко сиѣ иже приметь моудрость Хр҃истосъ глаголетъ, и доуше ваше оукр҃питъ.“ и т. д. (Предисловіе Св. Кирила просветителя славянскогъ, къ преводу Евангелія, ков в г. Гильфердингъ нашао у Пеѣской патріаршіи србеской. види Рус. Бесѣда 1858. I.)

У Моравской и у Панонїи претрпише света браћа многе бѣде и люта гоненя. Нѣмачки епископи завидеѣи успѣху њиховомъ туже их римскоме папи, у ковга патріаршію спадаху ове землѣ. У то време почело се было истина неспоразумленѣ између цркве грчке и латинске, али ипак ніе было іошъ сасвимъ произведено разделенѣ цркве. С' тога Кирилъ и Методіе дођу у Римъ, да одбію одъ себе клевете немачкихъ епископа. Папа Адріянъ II. желеѣи одржати у цркви миръ и слогу, прими благовѣстнике славянске с пристойнимъ уважаванѣмъ, и славянскій преводъ Св. Писма стави у време службе Божие на частну трапезу, а за доказъ да дозволява одправляти Богослуженіе на Славянскомъ єзику допусти имъ, да у самоме Риму у црквама св. апостола: Петра, Павла и Андрея, могу служити св. Литургію и на славянскомъ єзику.

Наскоро затимъ Кирилъ од многога труда и путованя уморенъ разболи се, и осеѣаюћи да ће умрети прими схиму или великій анђелскій образъ. По том на срдце метне Методію, да се и у напредакъ свойски заузима око просвештаваня Славяна, говореѣи: „Брате, насъ смо двоица заѣдно обдѣлавали єдну њиву, и ето я падамъ сада на брази рано завршујући данъ свой, а ты бы радъ живити у самоѣи на горп Олимпской; али я те молимъ неоставляй започетога дѣла, єръ овимъ подвигомъ благовѣствованя Евангелскогъ можешъ се найвећма спасти!“ Потомъ подигнувши очи к небу помоли се крепко Богу за просвѣѣенѣ славянскихъ племена: „да сахрани Господъ вѣрно стадо свое, да га избави одъ бѣда и заблуђеня, да ихъ саѣдини све єдиномисленошћу и єдинодушношћу у св. вѣри, да ихъ упути на дѣла Нѣму угодна и на право разумеванѣ свете науке, и да ихъ силомъ свемогуће Свое деснице заштити.“ Завршивши молитву и благословивши

све притомне блаженый Учитель отиде ка Господу у 42. години од роѣенія 14. Февруара 869 године. Тѣло нѣгово саранѣно є у храму св. Климента у Риму.

Свето извршуюћи завѣтъ брата своѓъ Методіє врати се у Панонію и у Моравску, гдѣ с' великом ревношћу продужи просвѣћиванѣ Славянскихъ народа, и по єдинодушной жељи народа поставлѣнъ буде за епископа ,Панонскоѓъ и Моравскоѓъ. Непријатељи просвете поново пакостише епископу Методію, па с' тога мораде онъ и други путъ у Римъ ићи, гдѣ одъ првосвештеника Римскоѓъ добыє дозволенѣ да може службу Божію на славянскомъ єзику служити. Дозволенѣ то овако гласи: „Мы похвалуємо писмена славянска, што ихъ є Кирилъ саставіо, и заповѣдамо да се на томъ єзику казую дѣла и хвала Господа нашеѓъ Іисуса Христа, єръ Бога славити ваља на свима єзицима, као што є речено у св. Писму: Хвалите Господа вси языцы, и похвалите Єго вси людіе; по томе што Богъ кои є створіо єзике: єврејски грчки и латински, створио є и све остале на свою славу и похвалу.“

Тако оправданъ Методіє врати се къ своіой пастви. Но завистници никако немируюћи туже га опет грчкомъ цару Василію Македонянину што є у Римъ ишао, и Методіє мораде ићи у Цариградъ да се правда. Царъ и патріярхъ приме епископа славянскоѓъ врло лепо, и задрже нѣколико нѣговихъ књига за потребу южнихъ Славана. Оправданъ предъ светскимъ и духовнимъ старешинствомъ христіянскога истока врати се Методіє у свою духовну область. Одъ тога времена, па све до смрти своє, трудіо се онъ неуморно распространяваюћи вѣру Христову по Моравской, Панонји, Ческой, и по Польской чакъ до Кракова. У вѣчность се преселіо 11 Мая 885 године, и по свой прилици сахранѣнъ є у саборномъ храму Велеградскомъ.

После смрти блаженога епископа Методія стари непријатељи славянске просвѣте поново стану гонити свештенопроповѣднике славянске и ученике Методіеве, кое по ньиховомъ наговору Светоплукъ Князъ Моравски одпусти из своє землѣ. Изгнани учитељи нађу прибѣжиште у Бугарской и тамо продуже апостолску радню свою, добивши у разнимъ краєвима царства Бугарскоѓъ епископске катедре и установивши училишта за изображаванія свештеника. Међу ученицима Методіевима, кои се из Моравске у Бугарску преселише, споминю се

као найславнїи: Климентъ, Наумъ, Сава, Агатангелъ и Гораздъ. Климентъ є найревностнїе продужїо радню свете браће и као епископ Оридски држао є кодъ себе велику школу, у коїой є до 3000 ученика припремїо за проповеданѣ слова Божїегъ, и ови по томъ у Србїи и Бугарской, у Дакїи и у Русїи распростираху вѣру Христову.

Кирилъ и Методїе заєдно са споменутомъ петорицомъ своихъ ученика одавна се почитую у цркви православной, особито у Бугарской, као свети првоучителъи и просветителъи славянски. Моравска земля почитуе ньи такође као своє свете заштитнике.

Године 1863 прославлѣна є у многимъ Славянскимъ краєвима, како у православной нашой цркви, тако и у римокатоличкой, тисуѣгодишня слава у споменъ св. Кирила и Методїя. У Срб. Београду томъ приликомъ издано є на светъ црквено правило овимъ светим Божїимъ угодницима, коє се на данъ успомене ньихове сваке године на Богослуженїю свршивати има.

Тропаръ є ньиховъ ово:

„Ꙗкω апостолωвъ єдинонравнїи и словенскихъ странъ оучителїе, Кѵрїлле и Меѳодїе богомѵдрїи, владыкѵ всѣхъ молитѣ, вса языки словенскїа оутвердити въ православїи и єдиномыслїи, оумирити мїръ и спасти дѵши наша.“

Бачка

(єдна лекція за Псалтирце.)

Бачка се зове южни део Угарске кралѣвине између Дунава и Тисе. Састои се из негдашнѣ Бодрињке (Бодрог) и Бачке Жупаније, коє су године 1802 државним законом саединѣне у єдну жупанию, и из Тителског Српског Шайкашког округа.

Са сѣвера граничи се Бачка са жупанином Пештанском, Чонградском, и с Малом Кумаником; са истока растављя ю Тиса од Баната; са запада и юга дѣли ю Дунав од Баранѣ, Славоније и Срема.

Негдашня Бодрињска или Бодрожка Жупания по свой прилици била є садашня сѣверна Бачка од Баѣ до Сомбора; ер и сад се на-

ходе у Бездапской шуми развалине града Бодрога и мало далѣ остатци Бодрошког Манастира кое народ наш Мађарском Црквом назива.

Од године 1526 — 1685 господарили су у Бачкој Турци, а после њихове владе састояла се сва Бачка из србске потиске и бунѣвачке Милиције, коя се делила на капетаније и имала свое утврђене шанчеве, а у последнѣ време обстанка свога подпадала є под управу царског обрштара кои у Сегедину становаше. Од Бунѣвачких капетанија најзнатније су биле Суботичка, Бајска и Сомборска, коя є последня у почетку осамнајстога века у Србску капетанију преобраћена. Србски шанцеви били су поглавити ови: Мартоношт, Сента, Ада, Бечеј, Феудварац, Варадински шанац (сад Нови Сад) Ст Томаш, Обровац, Паланка, Товаришево, Брестовац, Богиновац и Сомбор.

Године 1740 царица Марија Терезија на захтеванѣ Угарског земаљског Сабора укине сву Бачку и Поморишку Милицију, и тада подпадне већи део Бачке под жупанију, а само јужни угао између Тисе и Дунава остане у војничком стању под именом Шајкашког баталиона.

Садашња Бачка жупанија простире се на 170□ миля. Површина землѣ є све сама равница, тако да нигде неможеш планине угледати, но ипак северни и североисточни део жупаније стоји много више него западни и јужни. По опоме простире се од Станишића до Врбаса брдо Телечка. Земљиште є добро плодовито, али ипак не свуда у једнакој мери. Са северне стране око Суботице, Јанковца, Баѣ, Мадараша и Барачке има много пескулѣ, коя се досада само за ледине и винограде употребити могла, али пре 20 година насадише у Суботичком хатару лепе шуме, кое врло добро напредују. Подунавски предео є понајвише подводан а земља од Сонте до Плавна салитрењача и тек средњѣ важности. На брдима є иловача тако тврда, да се могу земунице и подруми неозидани држати а несруше се; у долинама и на равницама є плодна црна земља, на коіой добра рана роди. Између канала и Дунава находи се уздуж тако добре землѣ да на њой без ђубреня најлепше жито роди ков се с Банатским успоредити може. Ако изузмемо баровите подунавске пределе, у осталим деловима Бачке ваздух є здрав, поднебље топло, али ипак зиме бивају оштре и ветрови яки.

Дунав улази у жупанију код Баѣ, а Тиса код Мартоноша. Од маньих вода споменути ћемо: Мостонгу, коя се пружа од Сомбора преко Францовог канала и код Букина улази у Дунав; Црну бару и Криваю код Сентомаша, и Ваіаш код Баѣ.

Єзеро највеће є у овој жупанији Палић код Суботице кои се на 1 □ милю простире.

Францов канал кои скончава Дунав с' Тисом простире се на 14½ миля, и ископан є на почетку овога столећа од Моноштерсега до Врбаса а одатле прочишћена є црна бара до Фелдварца и употребљена за канал. Име носи од цара Франца за време кога є прокопан. Почем є пак пре неколико година вода у Дунаву код Моноштора други правац узела, то є прокопан канал до више Бездана, и сад се находи прва каналска устава (Schleusse) на спрам села Батине, те тако сад лађе из Дунава више Бездана у канал улазе, а код Фелдварца се у Тису пуштаю.

Бачка са сусѣдним равним Банатом єсу две найплодовитије покрајине у домовини нашој, с' тога се ове землѣ и зову Аустриском житницом. У Бачкој роди сваке године око три милиона пожуњаца раже. Чисто жито најболѣ роди у Булкесу, у Врбасу, Керу, и Сентомашу. Наполица се свуда сеѣ, ечма има довољно, а зоби у изобилію тако да се са овом раном велика трговина води. Срби, Бунѣвци и Мађари сију кукуруз, а Словаци и Немци много земљонике. Бачка конопља по белоћи и дужини прва є и најболя у Угарској и њоме се велика трговина води тако, да се под именом Опатинске конопље чак у Енглезку износи. Сваке године роди у Бачкој до близо 30,000 центи конопље, и то се добија понајвише из нечких места, као што су: Опатин, Сентиван, Оџаци, Филипово и Каравуково. Тек у новије доба почеше Словаци и Срби коноплю сијати. — Репац такође може се у Бачкој с' великом корићу обдѣлавати. Немачка села засађена су свуда многим дудовима, а жене, деца и старци у тима местима баве се с пролећа с' раненим свилених буба, на коима леп новац заслуже. Вино се по највише доноси из Баранѣ и из Срема, премда и у Бачкој около 26000 ютара винограда има, али само у песковитом земљишту око Суботице и Бач добро вино роди. Шума има од старине само у Подунавлю, али су у новије време око Суботице, Алмаша и Јанковца засађене велике шуме.

У Бачкој има много добре рогате марве, и коња, а Срби држе и много оваца. Најбољи є риболов на Дунаву у Живи, коя патриаршеском властелинству дальском припада.

Жителя има у Бачкој до близо по милиона, кои у 3 слободне кр. града, 16 трговишта, 87 села и 31 пустари станују. По народности има по Фиѣшевој статистици: 100,742 православних Србаља (осим Шајкашке у коіой опет има на 28,000 Србаља); 89,249 Србаља римске вѣре (шокаца) 7070 Русина, 10,479 Словака (сада их има преко 15,000) 186,102 Мађара (по свој прилици су овамо урачунани и Бунѣвци у горњој Бачкој), 98,408 Немаца, и 7770 Евреја.

По верозакону има православних (Срби); Римљана (Бурѣвци, Шокци, многи Мађари, Нѣмци, и нешто Словака); Унията (Русини); еванђелика или Лутерана (Словаци и имноги Немци); и Реформата (Нѣмци и Мађари). Православни Християни имаю свог Бачког Епископа, кои у Новом Саду станує, и под коим стоє 63 парохіалне Цркве и два Манастира Ковиљ и Бођан. — Римљани имаю 78 богатих плебанија под управом Калачког Арцибискупа; Унияти имаю четири Цркве у Крстуру, Куцури Ст. Врбасу и у Новом Саду, и припадаю Крижевачкой Епархіи. — Лутерани имаю свој Бачко Сремски Сениорат, коега є столица у Новом врбасу. —

(Продужиће се).

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

Број 6. **ПРИЈАТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овай излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Путо.

(Гимнастичка игра за друштво.)

Овде се прво одреди мета, до ков ће сви скакати, и одреди се награда за онога кои први, а каштига за оног, кои последњи до ње дође. Онда сви стану у ред, и сваки свов обе ноге веже марамом ниже колена, то є путо, и онда на дат знак сви спутани скачу ко ће пре до мете. Игра се само на трави или на песку. Ко први дође, он заповеда, шта ће последњи за каштигу да чини, нп. да га на леђи до мете однесе, или, да што одигра нл одпева или друго шта; или се погоде, да прва пола играча, коя до мете дође, другу полу узпш, и да є ова на леђи натраг однесе.

Айдук.

(Гимн. игра за друштво.)

За ову игру треба мали брежуљак, као оно град (види бр. 1.) Єдан од деце на ков коцка падне, то є айдук; он иде на град, да сам брани град. И овде има два кола свуд около града, то су шанчеви, горњи є градски, дољни непријатељски. Сва остала дружина стане около града оздо, па єдан

по єдан натрчава на айдука, да га свуче доле. Ко га свуче, он є онда айдук, а онай є мртав, и иде из игре. Коєг айдук ухвати, и тай є мртав, и иде из игре, док сви не падну. Први айдук има их найвише да свлада, а следећи све манѣ. Кад нема никога више, онда починѣ игра из нова. Може се играти и на равници. Што є град већи, то є боля игра.

Вученѣ лакта.

(Гимнастичка игра за парове.)

Пар и пар окрене се и стане као и при вученю шаке и одапре ногама, пак се десним лактом закваче и вуку, коѣе кога левимда надвуче. После се закваче левим лактовима, найпосле с десним, и десним с левим. Кои су вешти у баланзованю могу се окретати, вртити, онда наслонѣие ноге стоє само петом на земльи, а друге лете у ваздуху.

Дизанѣ штапа.

(Гимнастичка игра за самце.)

Узми поманьи штап, ухвати га за єдан край тако, да є длан у вис окренут, укрути руку у лакту, али и колена, и крста, и дижи штап лагано у вис, док га над главу не дигнеш. Учини то и другом руком. Узми после други дужи и тежи штап и дижи га исто тако найпре єдном па другом руком. Лаких штапова може се везати два, три и више на ускупа дизати. Тежи штап ухвати найпре за дебльи край па дижи, а после ухвати и за танъи. — За оснаженѣ руке врло добра игра. —

Слепа мува и єзик.

(Погађачке игре.)

Узме се различнога воћа и єстивнога кореня, или колача, изсече се на ситне коцке, стави се свако башка, и онда се на коцку одреди,

ко ће за ким долазити да погађа. Првом на реду вежу се очи, и онда му се даде редом на језик по једна коцка од оних јестива, да је поједе, али да и погоди, шта је, ели од јабуке, ил од крушке, шљиве, брескве и др. или од корена овог ил оног, од овог ил од онога колача. За свако, ков непогоди, даје залог. Кад је окоштао све, онда се другоме везују очи, па овај погађа, и тако редом, док се сви не обреде. Што је више јестива а ситније мрве, тим је боља игра.

Узме се више чисти празни чаша, и успе се у једну чисте изворске воде, у другу бунарске', у једну киселе, у другу мало с водом вина, у једну с водом мало сирћета, у другу с водом мало шећера, у једну мало с водом соли, у једну мало с водом млека, или расола и др. И онда се коцком одреди ко ће за ким долазити да погађа, па првом на реду вежу се очи, и један од друштва даје му малом кашичицом од сваке воде редом, да погоди, каква је. За сваку што не погоди; даје залог. Кад је обредно све, онда се везују очи другом, да исто тако погађа, после трећем, док се сви не обреде.

Неша.

(Игра за залог.)

Све друштво ухвати се у коло, рука за руку, руке опружено, па иду у наокодо, а један стоји у среди то је Неша и управљајући пева: Неша има пет синова, пет синова има Неша, ти неиду, ти непију, него гледе, па сви чине, овако. Сви певају с њиме, кад дође до речи овако, онда се изери рукама, или ногама или лицем како кад оће, а сви морају одма стати и онако исто чинити. Ко не учини, или не уме, даје залог. Неша мора бити вешт у свакојаком кривљењу, и што боље уме, тим је веселија игра. Кривљења има очима, устима, главом, трупом, рукама, ногама или помешано, у једаред са више удова.

Невидљива ствар.

(Шаљива игра.)

На свету има много чуда; има људи видовити, па виде више него други; има врачара, па обсену другоме очи, те не види ни оно, што сви виде. И ово је цела истина. Ја ћу ти нешто у руке дати, то можеш стиснути, гњечити, превртати и вући колико год волиш имаш, и опет нећеш видити шта је, а сви у наокодо видиће. — Међу тим узми његову руку и стави на његово уво. —

Рачунске игре.

Два оца и два сина донесу из лова сваки по једнога зеца, а нема више но три зеца, како је то?

Како ћеш начинити, да од шестине одузмеш $\frac{1}{6}$ и од деветине $\frac{1}{9}$ па да опет остане она шест, овде девет?

Један богат човек поклони цркви шест сребрни кандила која су у скупа 600 лотова тешка, а свако за 1 лот теже од другога. Колико је било свако тешко?

Загонетке.

Бела белу тера преко бела поља, дај ми Бела бела леба из белога крила?

Гурава кобила све поље побила?

Гураво прасе све поље опасе?

Једна груда воска свему свету доста?

Беле овце из кошаре вире?

Шта неможе бити на тавану?

Шта неможе о клину висити?

Шта є сваг рад бити, а немари да је?

Шта на воду иде, а воде не пије?

Шта ће бити сутра а било и јуче?

Решења из броја 5.

I. Рачунски задатци. 1.) ПЕТ. 2.) Осам сати од подне буде само 8, а на осам сати у вече додај још толико, па ће изаћи 4 сата по поноћи. — 3.) Напиши „петина“ па побриши „ина,“ остаће пет.

II. Загонетке. 1.) Рукавице и прсти. 2.) Ко ватру креше, 3.) Сат. 4.) Чизме. 5.) Дете на крштењ. 6.) Я. 7.) Учитељ. 8) Четир сисе у краве. 9.) Три и више свећа. 10.) Ястук.

НАУКЕ.

Свете речи.

X.

СВЕ СЕ МИЈЕЊА ДО ВОЉЕ БОЖИЈЕ.

*

Іисѹсъ Хрїстосъ вели: „Нѣко и земла мимоидетъ, словеса же моа не мимоидѹтъ.“ (Мат. гл. 24. ст. 35.)

Исусъ Христосъ вели: Небо и земља проћи ће, али ријечи моје не ће проћи.

Небо и земля и све што є на њима, могу о себи рећи: Данас јесмо, а сутра нијесмо; али за Господа Бога и волю Божію не може тога нико и нигда казати; Господ є Богъ вазда онай истый, Божія є воля вазда она иста; Божіе се речи нигда неменяю, Божій є законъ вечитъ.

Ко не зна, да човекъ може бити данас чоек сјутра црна земља? Али Господъ Богъ, воля Божія или речи Божіе, остаће навекъ као што и данасъ єсу.

* *

Благъ Господь, въ вѣкъ милость єгѡ, и даже до рода истина єгѡ. (Ѱал. 99. ст. 5.)

Добар је Господ; милост је његова ва вијек, и истина његова од кољена на кољено.

Речи су Божіе воля Божія и истина Божія; речи су Божіе вечне, дакле и воля є Божія вечна, и истина Божія. Што є првима људима истина была, то є и нама сад, то ће и последњему колену нашему истина быти, истина Божія. Истина се Божія не меня.

* * *

Истина Господня пребываетъ въ вѣкъ,(Ѱ. 116. ст. 2.)

Истина Господња траѕ до вијека.

Тако є.

* * * *

Господь разоритъ совѣты языковъ, ѿметаетъ же мысли людей, и ѿметаетъ совѣты князей: Совѣтъ же Господень во вѣкъ пребываетъ, помышленїа сердца єгѡ въ родъ и родъ. (Ѱ. 32. ст. 10. и 11.)

Господ разбија намјере незнабошцима, уништава помисли народима, обара савјете кнезовске. Намјера є Господња тврда до вијека, мисли срца његова од кољена на кољено.

Помисли, намере и савете људске, све то разбија и уништава Господ, кадъ се не судараю съ Божіимъ помислима, съ Божіимъ намерама, Божіимъ саветима.

Све се промијенило до воље Божје.

* * * * * *

Многи мысли въ сердцы мѫжа : совѣтъ же Господень въ вѣкъ пребываетъ. (Пр. Сол. гл. 19. ст. 21.)

У срдцу човѣка многе су намѣре; а совѣтъ Господањ єсть вѣчанъ.

Само оне мисли и намере људске ков се слажу съ Божіима мислима и намерама, ваљаю и єсу вечне; само Божій савет єсть вечанъ; незнабожачке се мисли и намере мењаю.

* * * * * *

Всѧка плоть ꙗкѡ трава, и всѧка слава человѣча ꙗкѡ цвѣтъ травный, изше трава, и цвѣтъ ѥѧ ѿпаде : Глаголъ же Господень пребываетъ во вѣки. (Посл. Петр. зач. 58. ст. 24. и 25.)

Свако је тијело као трава, и свака слава човјечија као цвијет травни: осуши се трава, и цвијет њезин отпаде; Али ријеч Господња остаје до вијека.

Тако є.

Во и Коњ

(басна.)

Посумња се једаред во, да л' је коњ онако удесан за бој као што га кажу, па рече: та ни рогова немаш. Коњ се окрене па живо вола по уву депи. Од часа се разиђе волу сумња. На то рече коњ: ко ће шта волу поћатно да начини, мора се по њему владати.

Шта ја све имам.

Ево имам два ока у глави,
Њима видим како с' небо плави,
Видим цвеће, птице, рибе чиле,
Видим моје родитеље миле.
Очи моје, Богу фалу дајте,
Очи моје весело гледајте!

Ево имам ува два,
Послушна су обадва,
Њима слушам кад нам вели нана,
„Децо моја, будите вољана!“
И кад баба зове да се ради:
„Ко год ради небои се глади!

Имам уста, говорићу њима
Оцу, мајки, пријатељма свима.
Штогод мислим казат' могу,
Штогод не знам питат' могу,
Могу певат,' смејати се могу —
Ох па могу молити се Богу!

Имам срце мало у грудма,
Весело је међу добрим људма,
Родитеље љуби као добро сво!
Ал одкуд ми срце у грудима то?
Бог ми даде срце, та зар не знам, где!
Бог ми даде срце, љубав, живот, све.

Творцу

(по немачком.)

Кадгод ми се силе твоје
Мудрог створа, Боже свети
И љубави твоје вечне
Благодарна душа сети:
Сав усхићен не знам како
Да ти славим образ твој
О пресвети отче мој!

Кудгод глёнем, свуд сја
Дивна чуда дела твоји
Тебе пајно небо штује,
Тебе слави, тебе с' бои;
Ёр га врелим сунцем красиш,
Одеваш га дивним баіом
И звездама, бледим сјіом.

Ко ће смерит' трк ветрова,
Ко л' є кадар кишу дати?
И за тайну унутарњост
Ове землѣ разабрати? —
Ти єдини силни Боже,
Твоја ј само благост сјіна
Неизмерна и безкрајна!

(„Из Венца“)

Тебе слави зрак сунчани,
Бурна мора, горде горе;
И најмањи ситни црви
Оданост ти своју творе,
Сво растинѣ чило виче:
„Бог нам жића даде само
С тог Га скупа величамо!“

Људско тело, кога створи
Твоја рука Боже святи,
Богодани дух и разум
Што нас вавек добру прати.
И васцели створ човечій
Највећи нам доказ даје,
Љубав твоја колика є.

О, Господе, ти си Бог наш!
Тако цели народ кличе.
Па и ја ћу да те славим
Кроз сво моје кратко биће.
А сва дивна васиона
Уздаюћ' се у тог Бога
Предузноси Творца свога.

М. Нешковић.

Поштенѣ.

(Из науке о дужностима.)

Шта є поштенѣ? Највеће благо, коє є дао Бог у срце свакога човека сиромака као и богата. Кои благослов доноси то благо? Доноси веру и поштованѣ свег света, ко год нас зна. Ко увек оно чини, за коє може одговор дати Богу и савести своіой, то є човек од поштеня. Свако зло дело, коє ко чини, вређа поштенѣ; ко є поштенѣ изгубио све є изгубио. Шта вреди лупежу и варалици и отимачу што има новаца и блага, кад нема највећега блага поштеня. Шта вреди лажи, и потваралици и опадачу, што се уме довияти, кад му сама душа вичe: нечинiш поштено. Ко чини поштено? Онай, коєг се речи и дела слажу са поштенѣм. Док год ко чува своє поштенѣ и не окаля га, дотле нити є сирома, ни несретан, єр има у срцу свом благо највеће; поштенѣ и добро име увек є єдно є другим; а добро є име препорука у сав свет. Поштенѣ є велика снага, редко се ко усуди противу нѣга, и когод се усуди, пропадне. Поштенѣ є вера и поуздавѣ тако, да се на реч поштена човека сваки ослони. Ко дакле жели, да пред Богом и људма и сам пред собом вреди шта, нека чува своє поштенѣ; то є огледало врстности; то нека сяє чисто и ясно и из вашега срца.

Непоштенѣ, ако где шта и задобиє, опет изађе свакоме пре ил после на зло и пропаст. Болѣ є мрва поштеня, него товар непоштеня. Што є поштено єдаред и довека. Непоштенѣ є велико зло и велика срамота; непоштен погази и изгуби онай больи део своєга људскога бића.

О усевской земльи

(єдна лекция за недельошколце)

(свршетак.)

За испитиванѣ различите врсте земљ, — о ком є у брою 4. овога Листа говорено — ште се по нешто вештине, те зато, ко є рад, да са своим испитима што сигурнии буде, нека их више реда учини, не само да се увери, да є добро

чинѣно, него да се извештба; и ако є већи комад земљ, кою испитує, валя с више места бар са сви краєва да пробе узме и да пробу начини.

Држим да ніє нуждно доказивати, колико є важно познавати землю. Само ко землю познає, уме є и разумно користити. Без познаваня земљ ніє земљоделство, но само гађанѣ по мраку и ослањанѣ на срећу. Ко не разуме шта ради нерадн болѣ него и свако живинче; а ко разуме, он и напредує. Где се земля познає, онде се и разумно ради, онде цвета и земљоделство, а са овим и народно благостанѣ, и снага народа, и слобода и слава; а где земљоделство пада, пропада увек и народ, народ и богати и радљиви, и кои тера и занате и трговину, а камо ли онай, кои на занате ништа не дає.

При оценьиваню земљ има се пазити іош и на дубљину нѣзину, и на нѣзин табан, али и на површност и на положай.

Дубљина усевске земљ од велике є важности. Узалуд є найболя земля, ако є плитка, ако одма испод нѣ лежи камен, те се не да ни дубљ у ню заорати, ни закопати, да се не удара на камен. Разлика између плитке и дубоке земљ, то є баш као између плитке и дубоке с новцима кесе; она у часу изда, а ова трає.

Колико є коя земля дубока дозна се копаюћи є, или бушећи на више места. При овоме има се разликовати таван горньи или прва ораница, од тавана дойнога. Горньи таван дошире, док у нѣму црнице има, и то є права усевска земля, прва ораница; а одатле починѣ таван дойнй. Што є горньи таван дубльи, то є земля вреднія, єр дуже рађа; а што є овай таван плићи, то изда пре баш као плитка кеса.

По дубљини разликую се три врсте земљ: ако горньи таван износи манѣ од 6 палаца, (по стопе), зове се плитка; до 8 палаца зове се средня, а преко 10 зове се дубока.

Готово сви усеви и расади доносе тим више рода, што є земля дубља, єр корен више ране вуче, те болѣ прия. Зато и вредност земљ са нѣзином дубљином расте и пада, и то тако да са сваким палцем преко 6 расте вредност за 8%, а са сваким палцем испод 6 пада вредност са 20%. Ово є дакле ствар врло важна и валя да се сваки разуман ратар обазире на ово, било да землю купує, или да є продає.

Исто є овако и дойни таван землѣ од велике важности, колико за усеве и расаде, іош више за горньи таван, — и ниє валяи ратар, ко и ово не познає. Готово сви расади и усеви пружаю свой корен и у дойни таван. треба дакле сеяч да зна, шта ће му корен од семена онде наћи; оће ли гладнити или благовати. Окром тога : вредност дойног тавана мери се увек према горњем. Ако є испод пескуше опет онаки таван, кои сву воду іош дублѣ попушта, онда є то по горньи таван іош горе, него, ако испод смоляче опет онаки тавни стои кои воду не пропушта; єр онде се пескуша іош већма осуши, а овде смоляча іош већма у води дави, и іош мучније є поправити и єдну и другу. Али, ако є испод горњега тавана оздо онаки, кои є кадар горњега мане поправити, онда є земля у толико вредния; а іош и више, ако є испод доброга горњега тавана добар и дойни. Ако є испод иловаче таван песковит или кречан, или испод пескуше ил кречулѣ иловача, онда се може изораванѣм дойног тавана и мешанѣм са горньим поправити и дойни и горньи, и начинити, да од лоше землѣ изаће добра, те тим вредния. Истина є, може се ово учинити довлачећи оно што земльи недостає са стране, с ледина, с брда, из шуме, с реке, и одкуд є ближе и лакше, пак ораваюћи (у пескушу иловачу, у иловачу песак) као што се чини с ђубретом; али є свако довлачењ сила скуплѣ, него кад се онде на месту испод землѣ, па іош без дубокога орања изорати може; ово є и найлакши и найбржи и найєфтинни начин поправляня землѣ, ма да се у земляма, где земльоделство цвета нежали и из далѣга довлачити онай материал, с кони се коя земля поправля, єр се рачуном и искуством осведочило, да се за свяку форинту и стотину и ильаде и милионе, кои се на ово издаю, на ономе далеко богатиєм и болѣм роду и плоду па кадкад за годину за две дана, по пет и десет пута више добиє, него што є на поправлянѣ землѣ потрошено.

При оцењиваню землѣ и положай є нѣзин од велике важности єр и од овога зависи плодност. Свакоме є познато, да су югу окренуте землѣ найтоплиє, северу найладниє, западу окренуте више влаге добиваю, а истоку окренуте више од зиме и ветра страдаю; отуда на южном положаю сваки род и раниє доспе, и больи буде; на западном положаю доспева позднияе и буде лошии; іош позднии и іош лошии є на источной страни, а найдоцниє доспе и найлошии изаће на страни северной. Нека сваки покуша

мерити и брояти, пак ће одма видити, како и боља земља, и бољи род, и болѣ семе опет манѣ и лошијега рода даѣ на северном положаю, него на южном.

Али ниѣ гледати ни само на ово. Ако є нп. южни положай сасвим отворен, да га може источни ветар бити своіом ладноћом и западньи своіом влагом, онда ниѣ сила вреднііи од оних; а ако су ови заклонѣни од севера, могу вредити, готово као и онай.

Уз ово валя да є и земля згодна за положай. Пескуша, коя є по себи сува, не валя за южни положай, єр є овде сунце іош пре осуши, него на другом положаю; особито є за зимнѣ усеве рѣава пескуша на южном положаю, єр са овога положая прво снег оде, те ту усеви найбрже од мразева пропадну. Неваля пескуша ни на ютренѣм положаю, ту є опет яки суви ветровй осуше и размеѣу, и многу штету усевима почине; него є пескуша найболя за положай западньи; ту добива од влажних ветрова вііше влаге, коя іой є врло нуждна. На западном положаю, па кад се іош и влажна година деси, може пескуша беріѣетния бити, него друга много боля земля, на незгодном положаю и у незгодну годину. Са иловачом є сасвим другчиѣ: ова се на западном положаю, па у мочарной години сва у води удави. За ову є свакад, особито у мочарне године бољи южни положай. Источни є положай за иловачу добар само у мочарне године, ако ниѣ сувііше ладних ветрова. Кречна є земля своіом наравлю сѣла на пескушу налик, те и у онаким положаима боля; и ова є у мочарне године беріѣетния, а у сушне яловия.

Исто овако има и висина места уплив на усеве и на расаде. Што є коѣ место виіше на висини, на брду, то є ладниѣ и веѣма ветру изложено, а у низи є и топлиѣ и заклонитиѣ, само ако нема онуда ветромета, кои веѣма шкоде, него на вису зима. Брдашца, коя су 25 до 30 степени коса и югу окренута, па ако су и од севера, и од пола истока и запада добро заклопѣна, то су праве жупе. іош ако є кречне землѣ, или ако є ма коѣ друге црне ма не црнице да се покриѣ, онда су то найболя места за виноград и за све южне расаде и плодове; на таким местима, ко их уме разумно користити, могу и код нас доспети вина и воћа, коя се могу мерити, са найбољима на свету.

Найпосле има и површност землѣ своѣ мане и своѣ до-

бре стране. Сваки зна, да є равна земля лакша за рад, него не равна; а што є коя стрмија, тим є манѣ вредна, не само зато, што є теже радити, него што є сваки ветар и киша у дол рони, и то баш онай најбољи таван с нѣ у дол носи, са чим ню све плићу и голију и јаловију оставља, а долове нѣзином машћу пуни; отуда су предели око ушћа река, као и око ушћа потока сила берићетнији, него други.

Али има и овде изузетака. Ниє ни равница за сваку землю пробитачна. Иловача є тим гора, што равниє лежи, єр онда іош вода на њој лежи, нема куд да одиђе; а на потолитом месту, не само да є лакше одпустити, него одиђе и сама. Са песком є противно; овај се опет и на равници тешко одржи противу ветра, а на брду є іош горе по нѣга.

Окром ових знакова има вешт ратар іош и других, по коима ваљану землю позна, и цени, и мери, и има вештине, те уме и на незгодниєм положају, са своє лошѣ землѣ, больи род добити и већу асну свуђи, него невештак и незналица са најболѣ землѣ и најболѣга положаја; па іош вешт ратар уз то не само, да свою землю не оштети, не поарчи, него є іош заштеди и болю начини. Сваки зна, да є земља тим лошија што се више види по њој шљунка, и пиљака, и камења, кои не само што узалуд леже, него и ратила яко сакате, и силно овим трошка начине. Готово є овако са панѣвима и са коровом по њивама, кои є усевима од веће штете него пиљци и каменѣ: Разуман ратар при оценьйваню вредности землѣ узимлѣ на рачун и то, колико му є од куће удалѣна, єр зна добро, да є земља што кући ближа, то пробитачнија, а далеко од куће лежећа земља многоме незналици сав донос однесе на времену и на вожњи, макар било на собствени коли и коњи. Разумнога ратара видиђеш далѣ, како уме и лошиой земљи начинити већу вредност: он изравна рупе; он є очисти од панѣва, и отреби од камења; он утамани коров; он сатре слатйне; он паленѣм начини тресет најплоднином земльом; он на згодне рупе пропусти воду издана, ако зна дає оздо песак, и онда изсечући иловачне табане њиове сасвим издане уништи; он осуши баре и мочаре било на отворене яркове, било као што многи новиєг доба чине, на олуке и на цеви испод землѣ, коє истина сила кошта, али се ови трошкови сила реда одма с првом жетвом накнаде, а земљи вредност са много % од єдаред подигне. Вешт ратар уме свою малаксалу

земљу кадгод само са єдан ил два прста дубљим оранћи оснажити, извлачећи ону оздо снажнију здравицу у вис; он уме са дојним таваном дотерати горњи и поправити најлошију земљу, ако су само тавани угодни: најпосле, он уме и редом коє за коим семе сеє не само са земљ бољи род добити, него још и овим земљу поправити; где на против незналица најболу земљу побатали, попарложи, поарчи и поквари тако, да ни пола од оне вредности нема, коју би имала, кад би вештаку у рукама била, и ни десети део онога рода носи, коєга би носила у вештака.

Бачка.

(Продужено.)

Слободне и кралѣве вароши у Бачкој жупаніи єсу ове:

НОВИ САД на левом брегу Дунава наспрам Варадина, єдна од најлепших вароша у дољној угарској. Овде є столица православног Епископа Бачког. Има пет православних цркви а то су: Саборна или Свето Ђурђевска, у којој є гробница епископа Бачких; Альмашка највећа и најлепша од свију новосадских цркви посвећена светим великим Іерарсима, у овој цркви хранила се стародревна икона Матере Божие са драгоцѣним украсима, коя є у време покрета нестала; Успенска, Іовановска или св. Предтечева и Николаєвска, покрај коє се находи доброуређена болница православне црквене општине. Осим тога находи се од старине мала црква на ченејски салаши, а пре неколике година подигао є преосвештени Епископ Платон Атанацковић о своме трошку цркву св. Петра и Павла — на Альмашком гроблю. У Новом Саду постои српска велика гимназија, коя є године 1846 основана, и 1865. с' знаменитом државном годишњом подпором по милости нашега пресветлога Цара Франца Іосифа I снабдѣвена; ту станує књижевно друштво Матица Српска, духовни стол или конзисторија епархије Бачке, и Српско Народно Позориште.

Нови Сад є постао тек у трећој десетини прошлога века, кад су се Срби из Рац-Алмаша и из других места у Угарској амо доселили, и кад су се београдски грађани године 1739, пошто Београд турци задобише, овамо преселили. У почетку се звала ова варош варадински шанац, а име Нови Сад добила є 1749, кад є за слободну кралѣву варош проглашена.

Осим Србаља Православне вере, који у Новом Саду знамениту већину и по брою жителства и по богатству сачињаваю, има у Новом Саду општина од свију вѣрозакона што се у угарској находе, и свака вѣрозаконска општина има своју цркву. Тако римокаголици имаю 2 Цркве и 1 капелу; униати русини, ермени, лутерани, калвини и евреи

сваки по једну цркву имаю. Нови Сад је год. 1849 од бунтовника из града Варадина страшно разорен и попаљен, али се помоћу царском брзо из пепела обновио и сад је много лепши, него пре што је био. Жителя има 18,000, од коих једни знатну трговину воде, а други се са земљоделством и рукоделством занимаю. — Нови Сад је средиште књижевности српске на овој страни. У њему се находе две књигопечатње, од коих је једну преосвештени Епископ Платон недавно поклонио гимназији Новосадской. Тај исти штедри Меценат Српски наменио је свој великољепни за 40,000 форинти купљени дом за палату правне академије српске, која ће се, ако Бог да, по времену у Новом Саду подићи. — Нови Сад се зове по немачки: Neusatz, мађарски Ujvidék, а латински: Neoplanta.

СОМБОР, највећа Српска варош у Угарской. Жителя има 22 хиљаде, од коих близо 12 хиљада Србаља источне цркве, а остали су понајвише Србльи западне цркве и зову се Буњевци; уз нешто мало Немаца и Мађара. До године 1745 Сомбор је са своим насељним пустарама сачињавао капетанију Сомборску у Српском потиском округу. Те године старешине домаће у својој скупштини закључе да моле за себе она изузетна права која у Угарской уживаю Јазиги и Кумани; но уместо да им се ова молба уважи, добије варош ова год. 1749 повластице слободне краљеве вароши али са смањеним простором, тако да је сада 8 села насељено у наоколо на негдашњи земљишту ове вароши.

Срби досељивали су се у Сомбор у разна времена за време владања Турског у Угарской, а особито после изгнања Турака из ових земаља, које је било около 1685 године; они источни цркве пореклом су понајвише из западног дела Србије (Валјевског и Шабачког округа, око реке Колубаре Језаве, и предела Лугомира), а они западне цркве су из Далмације (око Макарске, и Дубровника); први говоре источним, а други западним Српским наречием.

У овој вароши има три православна храма Божија: Свето Ђурђевски или велики, који је саздан 1759 године, на месту пре тога постојавше мање цркве, и у коме је сарањен Обр-Капетан Милиције Сомборске кнез Јанко Бранковић синовац последњега Деспота Ђурђа, (умро по свој прилици између 1722 и 1739 године), и владика Бачки Јоан Јовановић; друга парохијална црква је Светопредтечева саздана на месту где је за време Турске владе Џамија, а пре тога хришћанска црква била, трећа је црква Светоуспенска на великом гробљу. — Римљани имаю парохијалну цркву Св. Тројце, која је пре тога намастир отаца бошњачког реда светога Франђ била, по цар Јосиф II. протерави одавде Фратрове, предао ју је овдашњој римској општини. Друга нова Римска црква сад се у велико зида. Варошки дом подигнут је на месту где је негда био дворац кнеза (грофа) Јанка Бранковића. Жупаниска палата стои на само на врло лепом узвишеном месту, у њој се находе две малене црквице, једна наша а друга римска, обадве су посвећене успомени Св. апостола' Петра и Павла, ербо је у прва времена историје Угарске постојавша у овом пределу жупа-

нія Бодричка славила св. Петра а жупанія Бачка св. Павла. У Сомбору постои српска учителска приправничка школа, коя є 1812 основана у Сент-Андрији, а 1816 овамо пренешена; далѣ варошка подреалка, и српска главна основна школа.

Жительи се занимаю землѣделством и тргую раном и марвом. Францов канал одстои на ½ сата од вароши.

Около Сомбора има на земльишту варошком 12 селишта, коя у округу варош опасую, и то су од сѣверне стране: Ранчево са горньим салашима, Билић и Обзир. Са источне стране: Миличићи, Шапонѣ, Иваново село и Источна Градина са деловима пустаре Кулице, и Петковца. Са южне стране Западна Градина са селиштем Жарковцем, у коме є до 130 кућа и Српска школа, и селиште Чичово са врло плодним земльиштем. Са западне стране єсу селишта: Буковац са Српском школом; Шикара (негда Пиперош) и Брањевић, са северо западне стране є Ненадић с бу.ѣвачком школом.

СУБОТИЦА. Велика варош са 50,000 жителя, међу коима има преко 40,000 Бунѣваца или Далматинаца (Србаља западног наречия и римске цркве), 5000 Мађара, и до 4000 православних Србаља. Варошки хатар простире се на више квадратни миля, и жительи су земльом тако богати, да многи по више стотина, а гдекои и хилядама ютара землѣ имаю. Стародревна црква Францисканскога самостана била є негда турска кула или тврдиньица; велика парохіална римска црква сазидана є по плану калачке арцибискупске цркве. Православна є црква онизка али дугачка и посвећена є Спасовом вазнесению, — Ту се налази лепо здание за позориштна представленя, велика гимназия, и многе основне школе, међу коима єдна двокласна Српска за мушку, и єдна єдноласна за женску децу. —

На по сата од вароши идући у Сегедин єст єзеро Палић, на коме се налазе лековите купке.

У Суботици и у околини станую богате племићске породице, Рудићи, Войнићи, Сучићи, Антуновићи и т. д.

Окром спомену те три слободне и кралѣве вароши жупанія Бачке поделює се на пет срезова, од коих последньи сачинява кралѣвски крунски слободни потиски округ.

У прва четири среза ово су знатния места:

БАЈА. Слободна варош, на северној страни Бачке Жупаније ¼ сата од великог Дунава, на Дунавцу кои се зове Шугавица, и по коме се бродити може. У Бан има 16,000 жителя, кои се трговином и рукоделством занимаю. Од занатлия има ту много чизмара, кожухара, опанчара, кабаничара и крояча. Четири годишня вашара врло су на гласу, особито са добре марве и свиня, кои се амо дотерую и одавде чак у Пешту, у Беч и далѣ продаю. Но найвећма є ова варош на гласу са житне трговине, єр се ту преко године по више стотина лађа натоваре пшеницом, наполицом, зоблю и кукурузом, те се носе Дунавом на ђурску и Мошоньску пияцу. Још се води овде трговина с даскама, вуном, кожама и вином. Негда су овде сами Србльи становали, кои су у мирно доба као врстни грађани и трговци, а у време

рата као храбри и одважни војници домовини служили. Сад є број православних Србала тако мален да єдва 800 душа сачињава. Остали су жители (изузевши 1000 єврея, и неколико стотина еванђелика) римской цркви отдани. Међу овима простота говори србски западним наречием и назива себе Буњевцима. Занатлие и трговци говоре понайвише мађарски и нешто немачки.

Срби православне вере имаю две цркве, єдна є парохиална или велика, коя слави св. Николу летиħга, а друга пли мала, у коіой се само на Богородичне празднике служба сриши, находи се у дворишту велике србске општинске куће, и посвећена є Благовештенію. Римляни имаю єдну парохіалну и єдну Францискапску цркву. Варош ова о своме трошку издржава велику мађарску гимназію, главну мађарску, и двокласну основну србску школу. Бая є године 1839, 1 Мая по нов. кал. готово сва изгорела, али є потом іош много лепша сазидана.

Северно од Баєвст буњевачко место Ванцага, а ближе к' Дунаву недалеко од станице паробродске показую место, где є по Географи Матіе Белия у 17. и 18. веку била србска юначка веселбина „Пандур" од кое задобише име србски пандури, кои су у ратовима, што их є Аустрия против Нѣмаца водила, чуда храбрости починили.

Южно од Баєу шуми недалеко од байске водице, куда многи наш народ у очи Преображенія долази, био є манастир наш Моношторац, кога су Ракоцини бунтовници, кое народ наш куруцима зове, у очи Преображенія 1707 опустили и калуђере потукли. Иконостас тога манастира находи се у цркви села Рићнце, а и књге Србулѣ тамо су и у селу Станишићима. Од Моношторца к' югу уз Дунав бияху на почетку прошлога столећа србска села Сремляни, Сантово, Барачка: Даутово. Сад у тим местима живе Мађари и Немци, само у Сантову Срби римске вере пли Шокци. Из осталих места разселио се народ у Станишиће и у Сомбор.

Југоисточно од Баєу селу Рићници има іош до 80 србских кућа кои су се населили из старога Леђена, (сад не далеко оданде лежеће пустаре), где се као што се говори родио славни Руски генерал Кутузов, кога — веле — да є майка у повою у Русію однела, приликом кад су се Срби за владе Маріе Терезіе у великим четама одавде у Русію селили.

У околини Байской станую племиħске буњевачке породице на своим пустарама: Латиновићи у Боршоту, и Пиюковићи у Матиевићу.

Овим се отвара предплата за друго полгодиħе овога Листа.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

Брой 7. **ПРИЯТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овай излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАНЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Меур

(Гимнастичка игра за друштво.)

Игра се меуром на тврдой равной ледини. Меур (бешика) се узме од месара крављи или други, па добро надува и веже, іош га гдекои обшию кожом, да є ячи; данас их има по дућанима од каучука. Што є меур већи и округлїи то є болъи. Све друштво стави се у коло, што є коло веће то болъ. Разиђу се єдан од другог бар на неколико корачая. Онда єдан удари меур о землю, овай одскочи, а онай од играча, коєм меур найближе доће, мора га у онай мах кад у вис иде, или кад пада озго руком ударити, да опет од землъ одскочи, да га други исто тако удара. Кад се ударанъ вешто умери, може меур дуго време све од єдног на другога да скаче, да не умре, зато валя сваки да пази, да га не само умерено удари, него и да ударцем правац даде, да наостане у сред кола, ни да искочи из кола.

Неки се играю меура и тако, да га удараю песницом одоздо, да у вис лети. Овде є теже сачувати коло. Неки га туку и ногом у вис.

Вученѣ клипка

(гимнастичка игра за парове.)

Пар и пар седне на землю окренуто єдно другом, и одупревши се табанима єдан с другим ухвате се за штап или згодан комад од гране (то є клип) па свак себи вуче да надвуче. Клип се вата: најпре єдан обе руке у среду, а други обе споља; после овај у среду, а онај споља, најпосле єдна овог па оног. Може се место клипа вући и шакама. Овде се има пазити, да се колена не савију, чим се колена савију, одма є тај и надвучен.

Слепа мува и прсти.

(Погађачке игре).

1. Узме се различнога семеня од шеница, ражи, зоби, ечма, кокуруза, пиринца и др. или коштице од бресквe, кајсије, шљиве, трешнѣ, семе од јабуке, крушке, бундеве и друго, од свакога по єдно зрно, и стави се све у єдну кутију; онда се коцком одреди, ко ће за ким долазити да погађа, и првом на реду вежу се очи, пак даде кутија, да єдно по єдно вади и прстима да позна и да каже шта є, за свако што непогоди, даје залог. Кад є обредно све, онда долази други на реду и тако далѣ док се не обреде сви.

Може се и овако играти, да се двоица по двоица узму, пак овај невезаних очију задаје ономе везаних очију, да ово или оно семе извади, а после ће ово исто задавати онај њему.

На место семеня могу се узети и друге ствари, нп. крпе од платна кончана, памучна, вунена, свилена, и др. или различито лишће од дрва: јабуке, крушке, кајсије, шљиве, трешнѣ, дуда, багрена и др. или могу се узети различне књиге, да погоди ков є коя; или свако од друштва пружа муви редом своју шаку, да погоди по шаки ков ко. Могу се узети различни новци, или од различнога дрвета єднако комаће или различно каменѣ, различне землѣ и др.

---

2. Узму се различне мере, као што их имаю дућанџије од ½ лота од 1, 2, 4, 8, 16 лота, од 1, 2, 3, 4 и 5 фунт. и одреди се коцком, ко ће за ким долазити, да погађа, па првом на реду вежу се очи, и даду му се све мере, да погоди и по величини и по терету ков є коя; или да друг његов ниште коју ће меру, а онај везаних очију, да є

нађе и даде. За свако што не погоди, даѕ залог. Може се одредити и нека награда оном, ко све погоди. Може се играти, да се не везују очи, него да стави руке натраг, и за леђи, да му друг єдну по єдну меру даѕ на длан, па тако да погађа. Могу се мере ове и спаяти, и наєдаред на длан му метнути 4 и 2 лота, 16 и 8, 16 и 4, и т. др.

---

3. Узму се различни новци и ставе на стол, кои орлом, кои уписом озго, или стави се єднако комаље папира, неков чистог неков исписаног, или се узму а отворе књиге штампане са ситніим и крупніим словима, па слепа мува мора пипаюћи погодити шта є шта, ако може на писаном папиру погодити правац писане врсте и празног места, или у књизи врсту купних слова и ситних, тим є игра боля.

Још єдна невидљива ствар.

(Шальива игра.)

Можеш и горећу свећу од нековг у друштву сакрити тако, да пред њим стоиш, да види шта радиш, и кад учиниш, да све друштво види свећу, а само он не. — Стави муѕ заєдно са свећњаком на главу. —

Седам чаровни таблица.

(Рачунска игра).

А.

1.	3.	5.	7.	9.	11.	13.	15.	17.	19.	21.	23.	25.	27.	29.
31.	33.	35.	37.	39.	41.	43.	45.	47.	49.	51.	53.	55.		
57.	59.	61.	63.	65.	67.	69.	71.	73.	75.	77.	79.	81.		
83.	85.	87.	89.	91.	93.	95.	97.	99.						

Б.

2.	3.	6.	7.	10.	11.	14.	15.	18.	19.	22.	23.	26.	27.	30.
31.	34.	35.	38.	39.	42.	43.	46.	47.	50.	51.	54.	55.	58.	
59.	62.	63.	66.	67.	70.	71.	74.	75.	78.	79.	82.	83.	86.	
87.	90.	91.	94.	95.	98.	99.								

В.

4. 5. 6. 7. 12. 13. 14. 15. 20. 21. 22. 23. 28. 29. 30
31. 36. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 47. 52. 53. 54. 55. 60.
61. 62. 63. 68. 69. 70. 71. 76. 77. 78. 79. 84. 85. 86, 87.
92. 93. 94. 95. 100.

Г.

8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.
31. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 56. 57. 58. 59.
60. 61. 62. 63. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 88.
89. 90. 91. 92. 93. 94. 95.

(Продужиће се и разјаснити у идућем брою.)

Загонетке.

Без коже у пећ уђе, а с кожом изађе.
Где наш црвенко леже, ту трава не ниче?
Где неваља копати бунар?
Где се плаћа вода најскуплѣ.
Два локвања око паља.
Два се брата преко плота за браде вуку?
Док се отац роди син по кући ходи?
Дрвена кучка у потоку лаје?
Заклах вола бивола, изудих га на удове, сваки уд вола даде?
Закла бика, све село свика, кад дође да слави, нема шта да стави?

Решења из броја 6.

I. РАЧУНСКЕ ИГРЕ. 1.) Био в у лову унук, отац и деда.
2.) Напиши шестина и деветина пак сбриши у обе речи крайня три цесмена „ина.“

3.) 97½, 98½, 99½, 100½, 101½, и 102½ По оом рачуну, друго є за 1 лот теже од првог, треће за два лота, четврто за три: пето за четири лота, а шесто за пет лотова. Сви ови пет кандила имаю 15 лотова више. Кад се од 600 одбије 15, остає 586; то є 1/40 од те суме 97½. Толико важи најманѣ кандило, остала су єдно од другога по 1 лот тежа.

II. ЗАГОНЕТКЕ. 1. Ягње и овца; 2. Коса; 3. Срп; 4. Сунце; 5. Зуби; 6. Бунар; 7. Яѣ; 8. Стар; 9. Звоно на крави; 10. Данас.

II. НАУКЕ.

Свете речи.

XI.

ЂЕ ІЕ СЛОГА ТУ ІЕ И БОЖІЙ БЛАГОСЛОВ.

*

Богъ вселитъ єдиномыслєнныа въ домъ. (Ѱ. 67. ст. 7.)

Богъ уселява оне кои су єдних мисли у домъ.

Кадъ люди єднога дома, поштуюћи и слушаюћи старешину, иду у свачему єданъ другомъ на руку, могу лепо и дуго у задрузи живити, могу срећно живити.

Рука руку пере, а образ обадвије.

Једно другому а Бог (ће) свакому.

* *

Єи что добро, или что красно, но єже жити братіи вкупѣ. (Ѱ. 132. ст. 1.)

Како је лијепо и красно, кад браћа живе заједно.

Гди сва браћа живе заедно у слози, онде є Божій благословъ.

* * *

Братъ и брата помогаемъ, якw градъ твердъ и высокъ, оукрепляетсѧ же якwже wснованое царство. (Пр. Сол. гл. 18. ст. 19.)

Кад' братъ одъ брата помоћи има, онда є као тврдъ и высокъ градъ, и крѣписе као темељно царство.

Кадъ се люди, особито браћа, или чланови єднога народа, међу собом помажу, онда су яки, онда не могу пропасти.

Ко је добар јунак? — Доста люди добар юнак. Без друштва нема юнаштва. Јача су двоица него сам Радојица.

Пѣсна

О светомъ Христовомъ Преображенїю.

О Ѳаворе, славна горо, достойна спомена,
По свемъ свѣтѹ гласъ се носи, твоега имена.

На теби се, Господь Іисѹсъ, преобрази славно.
Дѹхъ облакомъ, Отацъ гласомъ, показа се явно,

У три лица- Богъ єдиный- теке прославїо;
Вѣчный споменъ, своє славе, вѣрнымъ оставїо.

За ѹвѣритъ Апостоле, Іисѹсъ є Месїа,
Божїа сила свемогѹћа воскреси Моусїа.

Она иста изъ красногъ Рая привлачи Илїю;
Іисѹсъ Христосъ, преображас' у славѹ велїю.

Поста лице као сѹнце Сына Божїега,
А одѣло посве бѣло єкао одъ снїега.

Гора сае на све краје. Райскїй мирисъ дава;
Іисѹсово свѣтло лице свѹ ню обасава

Петаръ гледећ', на тѹ славѹ на савъ гласъ повика:
О Господи! за живленѣ овди є прилика.

Немой више, ѹчителю, одавде слазити;
Сѣнице ће насъ троица Вами направити.

Теби єднѹ, Моусїи єднѹ и єднѹ Илїи,
И свѹдете Вы ѹ њима прекрасно живили.

Вво мене и Іоанна, вво и Іакова;
Штогодъ треба послѹжити, на слѹжбѹ готова.

Тако Петарѣ говорѣки Іисуса молѣки :
Одъ милина и дивина незна штоѣ рѣки.

На то Моусей и Илїа, невидьени быше;
По наредби Божественой они с' уклонише.

И изъ быса їоштъ свѣтлїа блисну Божа слава,
и Богъ Отацъ изъ облака ласно проговара :

„Ово є Сынъ мой возлюбленый, Нѣга послушайте,
Да є Месїа истинитый свуда увѣкраите!"

И премда є Божїа слава умѣрено сала;
Ал' є опитъ, человѣкомъ страву задавала.

Апостоли, као люди, на землю падоше,
Удивленѣмъ обузети за се незнадоше.

Іисусъ благїй сагибасе, диже их за руке;
Силазѣки низ' планинъ казуе за муке.

Муке своѣ, муке люте горке превелике!
За искупитъ, человѣке даволске сужнике

Потребно є распетъ быти и крвъ пролїати,
И на крстъ у мукама с' душомъ се растати.

Тѣло у гроб за три дана быт ѣе затворено,
И после ѣе воскресути, быти прославлѣно.

Божїомъ славомъ свагда сати као и на гори;
Славлѣнъ быти одъ Ангела у небесни двори.

Слава Отцу и Сыну и Духу светоме,
У Троици прекосветой Богу єдиноме.

Аминь.

У Коларину 25. Јулия 1866.

Колко пута Богу захвалити треба.

(По немачком.)

Вишњем Богу толко пута
Захвалити треба,
Колко зрака нама пошље
Сунце с плавог неба.

И колико звезда има
Што на небу сяю,
Колико є тренутака
Одкад оне траю.

Колко капльи воде има
У пучини мора,
Колико є риба тамо
И другога створа.

Колко травки на свом свету
Широкоме има,
И листића колко малих
Висе на дрвима.

Колко зрна сви златови
На њивама крию,
И малених колко црви
Испод земље рию.

Колико се праха дигне,
У плавоме зраку,
Колко ситна снега има
У зимњем облаку.

У жилама колко тече
Вреле, топле крви,
Колко песка брдо има,
Кад се сасвим смрви.

Колко живих свега дишу
Испод овог неба,
Толко пути вишњем Богу
Захвалити треба.

(Из „Венца“)

П. Деск.

Славуй и Дете.

Славуй птица мала,
На граничци спава;
Та одмор є њему
Нуждан к'о и свему!

Єдно мало дете,
Кроз шумицу греде;
Па славуя спази,
И ближе му слази.

„О! птичице мала,
Вальда си заспала?
Када тако стоиш
А нећеш да поиш!“

То весело рече,
Па несташно клече;
Да славуя зграби
Да га носи бâби.

Али славуй бодри
Сна се ослободи.
„А зашто ме тако
Вребаш све єднако?

Кад ти ништа нисам
Учинио криво;
Зашт' у робству да ми
Мучиш тело живо?

И мене є Бога,
Ко и отца твога;
Ко и тебе мала
Слободна саздала

Преблагота Бога,
Создателя свога;
Коіи га и рани
И ода зла брани.

Неб' ни теби било,
Повольно, и мило;
Да затворен живиш,
А ништ' да не скривиш!"

А детенце мало,
Јошт є ту стаяло;
И єдва се сети,
Да кући полети.

То му изговори,
Па одлети гори
И на дрво паде
Песмом славит' стаде

Да пред бабу клекне,
Да му ово рекне:
„Та неправо чине,
Коіи птице кинѣ!" —

(Из Венца)

Ст. Милашиновић.

Истина.

(Из науке о дужностима.)

Коі човек увек истину говори, то є човек од истине. Он се види и позна по явной и слободной речи. Коє са такове речи познат, томе се отвара свако уво и свако срце. Човек од истине учинй са єдном речи више, него други са пуном торбом говора и обећаня и утврђиваня, ако ниє познат, као човек од истине. Истинит говор има велику вредност; то видимо и отуда, што нас и Христос Спаситель учи говорећи: Ваша реч нека є; да, да, и не, не. По томе треба сваки да говори кратко и просто, како шта ко по своєм увереню зна да є истина. Ко отворено по истини говори, зове се истинит. Са истинитим човеком сваки се радо дружи и пристая уз нѣга, єр се не боі, да ће га обманути. Истинит човек неће претаяти истине ни онда, кад є сам у погрешки, и волиє штету отрпйти, него себи после пребацивати: „нисі стао за истину." Тако стоі он отворено и за правду, и когод га зна верує му и ослања се на нѣгову реч, то є плата йстине.

Неистина долази гдешто од незнаня и од неразумеваня па у томе се може доникле опростити; али човек од разума и поштеня чува се, да ни из незнаня не падне у неістину. А ко отиде неістину говори, то лажа. Лажљивост є врло удо

свойство, и увек є знак неваљала срца и душе, отуда и пословица вели: ко рад лаже, рад и краде, и увек зло прође. Сваки онај, ко за другим говори лаж, отице и у намери, да шкоди оног имену и поштењу, то є опадач. Опаданѣ є намера душевно другога поробити, зато є опаданѣ веће злочинство него краља и отиманѣ других сполашњих добара. Опадач є најпоганији нечовек, зато га сав свет највећма и омрази.

А да ко є варалица? Онај, кои лажљивим речима, и доказиванѣм и увераванѣм оштети друге на новцу или другом добру. Натурити хрђаву ствар за добру, и овом подобно, то є превара; ко ово чини, то є варалица, а варалица ниє ни мало бољи од лупежа.

Али највећма се огреши противу истине онај, кои и лажљиву сведочбу дає. Божја заповест изриком вели: не сведочи лажљиво! Па іош кад треба сведочбу потврдити заклетвом, и дође лажљив сведок, те се лажљиво и закуне, и саму заклетву преступи, то тай не само да є од свега света погажен, него узима и вечито проклетство на себе. Такови не само да є погазио своє поштенѣ, него є и сломио сам себе у вечиту пропаст.

Кад се разгрејеш, задуваш или ознојиш, не пиј одма.

(Поученье о чуванію здравља с приповедком.)

Здравље, децо моја, треба већма да цените, неголи и све забаве и радости. Нужне су нам и забаве и радости, јер нам веселе душу и срце, и чине, да нам сокови телесни и крв по телу лакше и боље околују или иду, што здравље унапређује; али нам исте те забаве и радости могу и шкодити здрављу, тому јединому најбољему богатству у овому животу, кад их или преко мере уживамо, или кад их не уживамо као што ваља. Ако сте, на пример, од многога играња ознојени, ако тече зној с вас, и ви, будући вам је то неповољно, идете одма на отворене прозоре, да се разлађујете, или одма пијете ладне воде, то си можете тиме, што не ће-

те бар четврт часа да трпите жеђ или зној на себи, у један ма навући на врат јектику или суву болест, и многу другу болест, или и преку смрт. Или ако ћете каквога јела, сотог што вам је здраво повољи, неумерено и преко мере јести, то си можете тим преузроковати грчеве у желудцу, који такође руше здравље, као и нагло разлађивање.

Али хоћу да вам приповедим приповедку о неком Мити, који је изгубио здравље и живот с отог што је угрејан пијо. Кадгод се сетим тога Мите, свагда се забринем за вас, да не како и ви учините те прођете као Мита. Мита је био ваљано дете, и баш у тим вашим годинама. Учитељу је своје-му мио био, јер му је био у школи најбољи ученик, и ако когод што није знао у школи, учитељ је само запитао њега и он є заиста вавек све знао. Ди је што лепо и добро видио или чуо, одма је он то написао, и после показао својима родитељима или учитељу својему. К томе био је здраво кротак и тако добра срца, да је сваком све чинио, што је могао. Ако ком сиромаху није имао шта дати, то су му онда сузе из очију текле. Ни оном црву, кои му је под ноге ишао, није хотћмице ништа криво чинио. Другови су га здраво миловали, и ди је он био, тамо су ишли за њим и другови му, и сваки је гледао, како би био близу њега. Једном речи, ко га је год познавао, свак га је миловао; јер је Мита био и леп телом, а и особито душом, и свак је у себи мислио: Мита ће бити велики, знатан човек. И био би постао велики и важан, мила моја децо, јер су му родитељи били имућни људи и одлични, и могли су га као што ваља школовати — да није млад, премлад умрео.

Мита се играо једаред лопте са својима саученицима, близу једнога дрвета, за којим је бунар. Мита ожедни, јер се здраво загрејао. Кад опази бунар, брзо отрчи с још два друга своја к бунару, извади воде, захити шеширом, и напије се на сву вољу; исто тако учине и остала дворица.

Онда тек падне Мити на ум, шта су га учили родитељи и учитељ: да не пије одма, кад се разгреје, задува или ознојн, јер си може шкодити здрављу! Но Мита помисли єданпут као ни једанпут, ваљда ми сад баш не ће ништа шкодити, а од сад ћу се чувати! и отиде к осталим друговима својима. Али се, децо моја, Мита љуто преварио! Тек што је стигао на игралиште, а њему већ није било онако добро као пре. Сад или га є мучила мисао, која му је све једнако пребаци-

вала, што је пијо, или је баш ухватио зло своме здрављу што се нагло разхладио. Мита се одма остави игре, и отиде кући. Можда би му користније били да је био остао на игралишту и даље се играо; јер лекари кажу, да нагло расхлађење, или се сад расхладио ко купањем, или наглим пићем ладне воде, или наглим прелажењем из врућине на хладноћу, или ма којим другим начином, не шкоди толико здрављу, кад се човек одма после опет угреје, и зноји. И то је истина. Кад се човек нагло расхлади, жилице се у белој цигерици скупе и стисну, крв у њима стане, запали се; али кад се човек после таковог наглог расхлађења одма опет игром, радњом или другим којим начином, разгреје и зноји, жилице се у белој цигерици опруже и отворе, и крв узме опет свој пут. Али се ипак на то не треба ослањати; доста пута не помаже то ништа. Најбоље је, чувати се те се нагло не расхлађивати. Но Мити, који је већ био заборавио на речи својих родитеља и својега учитеља, да се нагло не расхлађује, ваљало је да се опет игра и зноји. Али Мита није учинио тога, већ је, као што сте чули, одма отишао кући.

Мити је срце казивало, да је наглим расхлађењем шкодио своме здрављу, па није смео изазвати родитељима пред очи, јер се бојао, да ће му родитељи по лицу познати, да му није добро — да их није слушао; и тако је Мита тајио болест, која му је за цело била већ у цигерици — док најпосле није пао у кревет.

Онда су видили и родитељи, шта је; али доцкан. Мита да није тајио родитељима своју болест, већ да им је одма казао, шта је урадио, и с чега му није добро; но он је ћутао; мало зло буде велико, и цигерица, која му се од наглог расхлађивања запалила, и која се у почетку могла излечити, упаљивала се све већма, и онда се најпосле гнојила. У почетку су му се стешњавале груди, и он је тешко дисао, и сад га нападала врућица, а сад опет зима; после га је мучно дању и ноћу тежак кашаљ, и он није могао спавати, здрава му је боја из лица нестајала, месо му се губило, и онда није више могао да живи, а на школу није више ни мислио; ничему се није више радовао ни веселио, био је све невесео, и изгледао є готово као мртвац.

Отац и мати, који су му се пре врло радовали, надајући се, да ће им у старости бити одмена и утеха, а који су га сад

гледали, како очевидно пропада и вене као цвет, стајали су око њега невесели и жалостни, и плакали су; и он је сам плакао, видећи, како му нико не може да помогне, већ како му душа који час може излетити из тела. О, децо моја! како му је тешко морало бити, кад је помишљао, и кад је у души осећао, да је могао живити, Богу угађати и људима користовати, да се чувао нагла расхлађења, а кад је при томе увиђао, да са света овога мора одлазити, коме још никаква добро није учинио, и на коме ништа не оставља, до само жалостна оца и још тужнију матер, којима је требало у старости да буде одмена и подпора.

Ја сам тога Миту миловао, и живио сам и с родитељима његовима добро, па сам га, док је боловао, често посећивао, и био сам код њега и онда кад је издисао. — и видио сам, да нигда тако здраво није био невесео, као кад је говорио: „О, како сам лако могао још тридесет и четрдесет година живити! А сад морам овако млад умрети, а још нисам ништа добро учинио у овоме животу!“ А кад сам га онда тешио тиме, како је био добро и послушно дете, и како је тим већ доста добра учинио у своме животу, одговарао ми је: „О, али сам родитеље своје здраво ожалостио, скратио сам и мој и њихов живот, срдце ми се од туге пара, кад их видим како невесели стоје око мене, и кад се онда сећам, да сам свему тому ја крив! О кажите сваком детету, које познајете, и свима мојима друговима, да ме једино то пре времена у гроб носи, што сам се разгрејан пићем нагло расхладио и ако ће слушати, те се чувати и бојати наглога расхлађивања — нека онда кажу, да сам бар толико добра у овому животу учинио, да сам другога од опасне непажљивости спасао!“

Сад кад отидем на гробље, и видим гроб Митин, станем и помислим у себи: „Ту лежи Мита, који је с јединог наглог расхлађења пре времена у гроб сишао.“

Посрбио Богдан Кузмановић.
свештеник.

Неваљали дечко Мита.

Беше єдно мазно дете
По имену Мита,
Кое увек само хтеде
Да с' игра и скита.

Он учио ниє никад
Баш никоју књигу.
Нит є о њој бар кадикад
Он водио бригу.

Већ є ваздан тумарао
Тамо и онамо;
Пак є богме и украо
Што є мого само.

Куд се ниє он пужао
Кога ниє диро?
Мира ником ниє дао
Сваког є секиро . . .

И тако є одрастао
Лудо и опако;
Пак є нањ га омрзао
Од људи баш свако.

Јогунаца он є био
Као гуштер люти,
И увек се он кавџио
Куд є ишо — свуди . . .

Єдном кад се досетио
Да већ ниє мали;
Радо б' и он шта учио,
И баш се нешали . . .

Ну шта ће сад он да учи,
Кад є већ наћнико!
Сад са књигом да се мучи
Да се тре толико!

На кон опет намислио
Бит' шегрт столарски,
Мајстор га є пак примио
У дом свој отачки . . .

Дан два ту є пробавио,
А кад се напраши,
Ником ниє ни явио
Него одперяши.

Тако данас он столара
Сутра пак усмара,
А прексутра Господара
Оставља бравара.

Код кожара њему смрди
Кућа и сепия
А посао сваки грди
Ништа му неприя.

Е па шта ће сад да буде
На кон у животу?
Чуйте! чуйте! њег осуде
На грдну срамоту . . .

На крају се он одао
И лупеж постао,
Пак є робства он допао
И као роб пропао!

У Араду

† Илия Поповић.*)
учитель.

*) Трудољубиви покойник послао є овай састав іош за живота да се у Пријателю Србске Младежи штампа, с том приметбом, да се о догађаю, што га є овде описао у Ст. Араду приповеда.

Бачка.

(Продуженѣ.)

Далѣ су у Бачкой и ова места:

Милитићи или Лемеши (Nemes Militits) племићко село. Имућни жители овога места сви су племићи. Половину их има Буњеваца, који су се амо из Суботице доселили кад се ова за краљеву варош прогласила. Најчешће су Буњевачке породице: Кнези-ѳ или Бѣлошеви, Видаковићи и Вуєвићи. — Друга половина састои се из Мађара, који су понајвише из горњих Словачких жупанија, као племићи, доцније овамо доселили.

Бездан варошица с 7000 жителя Уз њу ѳ недавно повучен Францов Канал до Дунава који одавд ½ сата одстои. Жители су понајвише Мађари и међу овима многи занатлије На Дунаву код Бездана ѳ устава каналска, и Батинска скела за прелаз у Бараню. Тамо ѳ и паробродска станица.

Опатини или Апатин. Варошица на Дунаву са 7500 жителя који су сви Немци, премда неке староседиочке породице имаю имена која им Србску или Славјанску прошлост показую. Место ѳ ово на левом брегу Дунава. Улице су простране и чисте са обадве стране великим дудовима засађене. Куће су високе, угледне, дућатке и лепе, и на први поглед опазићеш, да у њима станую људи имућни, вредни и уредни. Немци Опатински раде коноплю, (преко године 5000 центи) сваковрсну рѣну и репац; многи од њи баве се риболовом и трговином. Старци и старице, и неяка деца и девојке преко лета баве ес са свилоделством у тако великом размеру, да се у месту 8 свилара ивходи, а преко зиме плету котарице од прућа, и сламне шешире, али нитко никад без посла не седи. Има овде свакояких занатлија, каквих ћеш редко у дољноземским варошима наћи, тако има пекара (што фине калѣве пећи праве), кљиговезаца, токара, иконорезаца, трубопривлаца позлатара, и т. д.

Южно од Опатина на по сата уз Дунав на ѳдном Дунавском рукаву (Фоку) била ѳ негда славна србска граничарска населбина „Богчиновац или Бокшаново.“ Кад ѳ год, 1745 фактично укинута Бачка милиција, Богчиновачки граничари нехотећи променути свое станѣ са селячким невољништвом држали су се у шанцу свом више година бранећи оружием права своя. Напоследку пошто им држава даде пардон под условием, да се одатле изселе, примире се они и населе село Стапар.

Стапар. Чисто србско село са 5000 вредних и одабраних становника. Ово се место населило око 1760 године из Богчиноваца и из другог неког сеоца Вранѣша што ѳ било на острову ѳдном код села Сонте. Стапарци се одликују вредноћом, братинском, слогом чистотом и љубави к своіой вери, народности и слободи, и особито тим, што су се све до данас отдржали да ни ѳдан странац немогаше у селу њиовом землѣкупити и настанити се, премда ѳ, како се приповеда, у прећашня времена коморски спанлук яко око тога радио. Свою мушку децу

радо у школу шалю и просто али чисто одеваю, те тако и у овом погледу за углед многим околним селяцима и варошанима служе.

Имаю єдну дворазредну мушку и єдноразредну женску школу, кое су децом препуњене. Школска су им здања засада у врло ядном стању. Црква є посвећена Ваведенію Богоматере, према броју житељств малена є али врло лепа. На столовима стоє иконе са иконостаса Богчиновачког, кое є у првој половини прошлога века сликао славни српски молер Крачун и кое су много лепше од оних што се у нас доцније моловаше. На по сата од Стапара правцем кои води у њихову стару постойбину баш на римскоме шанцу, кои се туда провлачи, између родних винограда над водом Мостонгом, и близо шуме коя се зове „Гай“ налази се Стапарска водица с црквом успенія Богоматере, коя є пре 15 година на место стариске капелице подигнута. Потомци побожних и юначких Богчиновачких Срба сачуваше у своіой цркви за стотину година частиу трапезу и царске двери из свое старе цркве и ово обоє као свете древности народне красе сада ову нову цркву опоминюћи народ, кои на лепом времену свако неделѣ амо долази на службу Божию, на свое предке и на подражаваніе њиховим врлинама а напредовніе у вредноћи и у просвети. У очи већих празника преко лета овде биваю велики Сабори околнога народа, кои немаюћи у близкости намастира, найрадие долази амо на Бденія и на Литургие, Ту слепци српски уз гусле яворове умилним своим гласом певаю дивне српске песме о Кнезу Лазару и осталим нашим народнима мученицима и юнацима.

Између Опатина и Стапара лежи богато немачко село. Пригревица Сентиван. Ту су іош у почетку друге половине прошлог столећа све сами Срби становали, а потом се у Сивац одселили, где се и данас на Минеима у левой певници читати може на листовима подпис: „Оїѣ книга Сентиван сила Пригревице“

Брестовац, лепо село у коме сад єдна трећина Срба и две трећине немаца станує. Овде є била столица Капетаније Брестовачке, у коіой є био около године 1740 славни капетан Продановић. Црква св. Петра и Павла остала є іошт из граничарског времена и у њой се чуваю нека српска писмена из тог доба.

Кула, угледно трговиште на сред Бачке жупаније, са обе стране Францовог канала. Жители су Срби, Мађари и Немци. Овде биваю знатни годишњи Вашари и води се велика трговина с раном.

Црвенка врло угледно село па Францовом каналу. Жители Немци половином су луторани, а половином калвини; воде яку житну трговину и веома су изображени.

(Продужиће се.)

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

Брой 8. **ПРИЯТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 Ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Теранѣ лопте.

(Гимнастичка игра за друштво.)

Игра се на равној ледини. Могу се играти двоица и више. Има различних игри.

Ако играю двоица, узме сваки своју палу, па се разиђу на далѣ, и сваки сам себи надає и тера на другога. Могу се погодити, ко лопту из висине летећу у шаке ухвати, да є два или тридред застопце тера; онда му є онај руком добацує.

Могу се играти два пара, и стану у накрст, па узму две лопте, и тера єдан другом, ко кою пре добиє.

Могу се играти више пари, кад се ставе сви у накрст и узму толико лопти, колико є парова. Ако ко кою ухвати, промене место тако, да є оном два и тридред за стопце тера, од коега є ухватио.

Могу се играти троє са єдном лоптом и палом овако: єдан надає, други туче, трећи вата, а са овом погодбом: кад онај ухвати, онда он туче, онај што є туко надає, а коє надавао трли. Исто се овако промену, чим ударач неотера лопту у вис, него по земљи; могу се погодити да и по тридред или по пет пута сваки застопце удара. Има и ова погодба: ко увек у вис отера или застопце тридред, или ко увек или за-

стопце трипед ухвати, да добие изметнуту награду, а ко промаши трипед удараюћи или ватаюћи, да даде залог.

Има и ова игра у трое, да онай кои удара трипед застопце бие, па ако на први или други пут далѣ лопту отера, он до одређене мете трчи тамо и натраг, а они двое гледе да га лоптом ударе, па ако неударе, онда опет има право трипед тући. На трећи ударац мора до одређене мете трчати, или губи право удараня, исто тако губи право удараня ако га лоптом погоде, и онда он иде да трли, трла надае, а надавало удара. Мета несме велика бити. Дегде се погоде, да само надавало лоптом онога гађа, а дегде гађа само трла. У овим случаима мора му онай други лопту додати.

Бацанѣ штапа.

(Гимнастичка игра за самце.)

Узми поячи и потежи штап; ухвати га за горњи крај али само палцем и кажипрстом, дигни од землѣ, опружи лакат, па сад гурни штап мало у вис, у тай ма пустивши га, да га ниже мало са иста два прста ухватиш, и тако ради далѣ. Рука мора непрестано у лакту укруђена, а штап непрестано у вис ко свећа стояти. До по штапа иде лако, од по ниже све теже. Найтеже га е усправо одржати, кад се близу дойног края доће. — Ово валя и левом руком радити.

Чивутска школа.

(Игра за залог.)

Сваки од друштва узме књигу или комад папира у шаке. Найвештии уће у среду, пак у папир гледећи стане свакояко кривити се и дерати, а сви од друштва мораю то исто чинити. Ко неучини одма дае залог. Коловоћа или Неша учини све на часак, па онда се на часак умири и само мрмља, па онда опет друго крйвлѣнѣ започне и с' другим коим гласом. Иза сваке промене мора на часак премирити се. Што е Неша вештии, тим е веселия игра.

Седам чаровни таблица.

(Рачунска игра.)

(Свршетак.)

Д.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
30.	31.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	
59.	60.	61.	62.	63.	80.	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.	
88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.						

Е.

32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.
45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.
58.	59.	60.	61.	62.	63.	96.	97.	98.	99.	100.		

Ж.

64.	65.	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.	73.	74.	75.	76.
77.	78.	79.	80.	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.	88.	89.
90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.	97.	98.	99.	100.		

Нека ко ма који број са ових седам таблица запамти, ја ћу му погодити, који је број запамтио, чим ми само ово каже, на којима се још таблицама тај исти број налази. Како? (Сабери прве бројеве тих таблица на којима се тај замишљени број находи, и то је замишљени број.)

Загонетке.

Зими служи, лети зубе суши.
Има крила а не лети, и миче се а неходи.
Једна чаша масла свем свету доста.

Кад је змија најљућа?
Кога є лако преварити?
Кога неваља питати за пут?
Ко држи кућу?
Која кокош најмање јаја носи?
Које је најгори занат?
Ко је заб друг?

Решеня из броя 7.

1. Леб; 2. Ватра; 3. Крај воде; 4. У вину: 5. Глава и уши; 6. Гребени; 7. Лепиня; 8. Пратляча; 9. Бели лук; 10. Кокош кад снесе яе.

Свете речи.

XII.

БОГУ БОЖИЈЕ А ЦАРУ ЦАРЕВО.

*

Їисѹ́съ Хрїстосъ вели: Воздади́те кѣсарева, кѣсарѣви: и́ Бо́жїа, Бо́гови (Мат. гл. 22. ст. 21.)

Исусъ Христосъ вели: Подајте ћесарево ћесару, а Божије Богу.

Богъ захтева одъ људи, да Га љубе, а то ће рећи, да испуњују вољу његову, заповеди његове. То треба давати Богу; заповеди Божје валя испуњивати.

Царъ ште одъ људи, да га поштују, а то значи, да му се покораваю наредбама. То треба давати цару; цару валя чинити, шта наређуе.

* *

Свето писмо каже: Воздади́те всѣ́мъ до́лжна: ѥ́мужѥ у́кѹ ѹро́къ, ѹро́къ: а ѥ́мужѥ да́нь, да́нь; а ѥ́мужѥ стра́хъ, стра́хъ: и ѥ́мужѥ чѣ́сть, чѣ́сть. Ни ѥ́дино́мѹ же ничи́мже до́лжни кы́вайте, то́чїю ѥ́же любы́ти дрѹ́гъ

Свето писмо каже: Подајте свакоме шта сте дужни: коме дакле порезу, порезу; а коме царину, царину; а коме страх, страх; а коме част, част. И не будите никоме ништа дужни осим да љубите један дру-

дрѹга: любай ко дрѹга, законъ испо́лни. (Посл. Пáвл. зач. III. ст. 7 и 8.)

гога; јер који љуби другога закон испуни.

Валя давати свакоме своѥ; ѵръ страшно ѥ што наша речь народна каже: Дуг неплаћен гријех неопроштен.

XIII.

ЗДРАВЉЕ ЈЕ НАЈВЕЋЕ БЛАГО ОВОГА СВИЈЕТА.

*

Здра́вїѥ и крѣпость лѹ́чше ѥ́сть всѣ́кагѡ зла́та, и тѣ́ло здра́вое, нѣжели богáтство нєзчи́сленное. (Сïр. гл. 30 ст. 15.)

Болѣ ѥ здрављѣ и снага, него свако злато, и тѣло здраво, него небровно благо.

Без здравља нема богатства.

* *

Нѣ́сть богáтство лѹ́чше здра́вїѧ тѣ́лєснагѡ, и нѣ́сть весе́лїѥ па́че ра́дости сердє́чныѧ. (Сïр. гл. 30. ст. 16.)

Никакво богатство ніе болѣ отъ тѣлеснога здравља, и ни єдно веселѣ ніе веће отъ радости срдечне.

Здравље је највеће богатство.

Пѣсна

о Рождествѣ пресвете Богородице.

Блажена Анна — красный цвѣтъ,
Роди данасъ — на овай свѣтъ.
Роди дѣвѹ пречистѹ
Божѥмъ Сынѹ и Христѹ:
Скинїю — скинїю.

Храмъ пречистый красный и пресвятый
Пресвѧтѣнъ Божѥ благодати.
Име носи прекрасно,
Одъ Ангела сказано
Марїа, Марїа.

Горе и холми сладость искапайте,
Вѣрна сердца, радосно играйте;

Врх најбетља доброта:
Мати свїю живота:
Роди се, роди се.

Їоакиме и Анно — торжество є славно,
Мило, желано — єдва дочекано:
Патрїарси желише,
Сви пророцы молише:
За нєга, за нєга.

Царю Давиде, євоти желана,
Богъ испълни — своя обєтьана.
Кћи прекрасна твоє гране —
На рукама добре Анне:
Краси се краси се.

Радуйте се Христански народи,
Данаске се наше добро роди,
Роди се мати спасителя,
Душа наши искупителя:
Благога, благога.

Родила се — Богородилница,
Света, красна Ангелска царица,
Предостойна споминана
непрестаног почитана:
Нашега, нашега.

О Царице и Богородыце!
Превелика добротворенице.
У милости имай насъ,
Молимо те мы данасъ,
И свагда — и свагда.

Амнн.

У Коларићу 25 Јулия 1866.

Басне.

Машала и свећа.

Кукавицо! рече машала свећи — нико те и негледа; какав ти је шкиљав пламен, дете га угаси; а гле мој пламен, ни ветар и дне-

може ништа, него се диви ко год га види. — Мирно светлећи и своју дужност смерно вршећи одговори свећица: колко могу светлим и чинним драговољно, а и непомишљам, шта ће ко рећи и хоћели ме ко хвалити или не.

Лисица и мајмун.

Узме се лисица ругати мајмуну, што нема и он онако лепу кожу као она. Је ли твоја кожа доиста тако лепа, као што је кажеш, и тако вредна, као што хвалиш? Дакако — рече лисица, то ваљда видиш и сам, нити би ми људи онако о глави ишли, да није због ове лепе коже. — Ако је то, рече мајмун, оно на част ти таково благо, са кога ти о глави иде онај, од кога неможеш утећи.

Пас и коза.

Истуче пастир своега пса немилосрдно. Ово опази коза и обрадује се у наду, да неће више пас онако пастиру веран бити, те да ће немарно пуштати стадо да иде куд хоће. Једаред заспи пастир, а коза одма прескочи обалу, па у виноград; али од часа скочи и пас за њом и истера је напоље. Будало! рече коза, служиш тога, што те мало час онако нагрди. Ја своје дужности, одговори пас, погазити нећу, ако ће ми највећу неправду учинити.

Чеде и обадови.

Једаред гледаху обадови како чеде раде, па стану гунђати: по Богу, да спора и узалудна посла; нашто ли толико мерење и окруживање; свака би по десет пута изашла и донела, колко времена изгубите, око тога узалудногa уређивања. — Не дирај нас, рече једна чела, чини се, да се нередом заштеди време, међутим га се дваред више изгуби. Пола посла сврши, косе научи, по реду га вршити.

Де погоди!

Знам ти једну колебицу шарену
И у њојзи животињу малену;
Њоме ти је колебица пуна сва,
А домаћин има танка рога два.
Он је тако веран својој колеби,
Кудгод иде он је носи на себи.
Рог му дирни — он с' увуче као миш.
Дал ћеш да му часно име погодиш?

Коњаник.

Можда б' и ја јахат мого.
Јест — ал најпре треба много.
Треба коњиц за јахање,
Треба седло за седање,
Треба стремен да се полнем
И оструге да га коснем,
Треба колан да га стегнем,
Треба узда да затегнем, —
Треба тети, треба смети:
Па да видиш куд се лети!

О води.

(Из природословља.)

1. Море, нѣгова површност и дно.

Три четврти од површности землѣ покривено є морем, окром оних простора, што их заузимлю єзера баре реке и потоци. Велики ти и непрегледни простори сланих вода, што землю покриваю зову се мора.

Многом ће се учинити чудно, да є толикй простор од површности землѣ одредно Бог за воду, а за обитео люди животиня и растиня само мали део сува оставно. Али коме су познате све користи, што их отуда свет има, тай ће видити у том нов доказ божѣ милости и мудрости. Познато є, да плодност землѣ од тога зависи, ако довољно воде, єр без воде нит могу растинѣ бити, ни без ових животинѣ обстати. Ту сву воду што є треба добива земля из ваздуха, коя повремено отуда у виду киша и снегова пада. А кад се запита, одкуда у ваздуха толика вода: онда є одговор: од мора. С површности свих вода, мора, єзера, бара, река и потока и с површностй свих мочарних ствари диже се пара неприметно и непрестанце у вис, у ваздух. На висини ваздуха, где є увек тим ладније што є више, сгусне се та невидљива водена пара у небройне єдва видљиве сићушне бешчице; нагомиланѣм тих парних бешчица начине се облаци, а из облака падне вода у капљама као киша или у ледени зрни и мрвицама као туча и снег. То є и узрок, да више добиємо киша иза западних ветрова, него иза источних, єр они долазе с мора, одкуд многу пару и облаке донесу, а ови долазе с' великих сувих простора, те и сами суви као жедни дошавши попию и разнесу и оно паре и влаге, што овде нађу.

Кад неби било толико мора, и кад небй заузимале воде толико простора, онда би се манѣ правило и паре и манѣ є у ваздух долазило, почем се пара само на површности воде прави. А кад би у ваздуху манѣ паре било, оно би и манѣ кише падало, те онда бй већи простори од суве землѣ морали остатй сушни и неплодни. По томе видимо, да є мудрост божя наредила баш оноликo сува и воде, да може ова управо оноликo паре и влаге дати, колико онамо треба. Удешено є єдна према другом.

Још се отуда и то вйди, да є вода на земльи у неком непрестаном претвараню и обтоци: са вр мора и других вода претвара се топлотом непрестано у пару и диже се у ваздух, а у ваздуху претвара се ладноћом у облаке и пада у виду кише ил снега доле, па пои биля и животинѣ, а што є сувишно, то ил одма онде оде опет паром у ваздух, или се враћа, што се непотроши за изворе потоцима и рекама, опет у море, да одувд опет у ваздух оде. Тако иде непрестано горе и доле, само у нека доба и на неки мести више ил манѣ, по разлици предела и њиових положая и по разлици топлоте и годишньих времена.

Површност мора и єзера као и осталих вода чини се да є сасвим равна, отуда се и каже: равно ко вода; и доиста има єдна справица, што се зове водени кантар, (либела) мала стаклена затворена и водом тако напунѣна цев, да тек мало ваздуха остане као окце, с коіом се извиња и мери равнина ствари, н. пр. лежи ли патос или друга коя ствар сасвим равно. Али површност од воде опет ниє равна, него є свиєна по округлини и привлачной снази землѣ (шк. л. 1864, стр. 264) отуда и сви онде наведени появи. Из истог узрока свиєна є површност од єзера и од свих осталих вода, само є тай свиютак неприметан, єрбо є и величина од єзера према величини землѣ врло малена и незнатна.

Морско є дно исто овако неравно као и површност землѣ, и по нѣму има планина и брда, равница и долова као и на суву, зато и ниє море свуд исте дубльине. Има места, где су люди узалуд се мучили, да ухвате мору дно и да измере дубльину. Найвећа до сад позната дубльина износи 43380 стопа, на єдном месту у североатлантском мору, а обична є дубльина атлантског мора 6000 до 8000, великог мора 14000 до 18000 стопа; Црно є море само 800 до 3000 стопа дубоко, у мореузу Гибралтару има 5360 ст. дубльине. Найболѣ су познате дубльине мора

на приморјима, и има их данас на сваком ваљаном морнарском земљовиду точно назначено. Источно море није дубље од 180 до 240 ст. а и мореуз између Француске и Енглеске неизноси пуних 600 ст. дубљине, те кад би ту вода за толико стопа опала, могло би се сувим доћи из једне земље у другу.

Гдегде је море особито уз обале врло плитко. Ови су плићаци по морнаре врло опасни, особито, ако су голе стене, па кад их тек мало вода покрива. По дну мора има стена, и песка и блата, ока и на суву. Стене су обично блатом покривене. Песка има у мору тако много, да се и пословицом каже: као у мору песка, дегод је реч, да чега много има. И на ушћима већих река има свуд силно песка, што га река онде непрестано сноси. Исто је тако много песка на свима плићацима низ морске обале, што га морски таласи онде набацају. Али има и у сред мора големих песковитих прудова, кои дегде врло плитко под водом стоје, те их морнари невиде, него изненада наједаред лађама насрну на њих и обично ту страдају, јер их баш ту морски таласи и разбију.

У осталом нетреба мислити да је од мора дно свуд голо и пусто. Има и по њему различних биља што онуда расте, и по том билю пуно пужева и рака и других морских животиња. Туда се баве радо и рибе, туда граде и корали њихове камените зграде, она грањаста од мерцана дрва и начине их читаве шуме и брда, истераю врховима са дна па до врх мора тако, да се после на њих, као оно међу палисаће и шипове нахвата тврда и сува земља и начине се острва за обитео људи и животиња. Колико је морско дно неравно, најбољи су доказ острва, која ништа друго нису, но врхови од брда и планина, што се с дна морског у вис дижу и својим врхом ил венцем и гребеном (хрбтом) изнад мора изађу.

Парох Обрлин.

(Од год. 1740 до 1826.)

(Животопис.)

Један од најлепших примера правог свештеничког живота и рада, то је парох Обрлин у Стаинталу (Каменодолу) код Страсбурга.

Сеоце ово лежи међу високим брдима и стенама сасвим

од осталог света одлучено. Пре Обрлина не беше ту ни путова, ни излаза и састанака, и Каменодолци оцеплѣни од света живљаху у највећој сиротињи и глупству, ни себи ни другом на корист.

Овим ядницима, кои не беху своіом, но своих старешина кривицом онаки, доведе судбина Обрлина за пароха, коєм пође за руком те љубављу своих парохиана и своим неуморним радом уз помоћ божю претвори пусти Каменодол, и ено га стои данас као рај башта.

Овај врли млад човек (беше му тек 27 год.) опази чим дође, да код ове сиротинѣ два главна посла има: прво, да подигне њиово душевно станѣ, коє само кривицом свештеника и учѣтеля онако опало ѣ пропало беше; па онда да поправи и споляшнѣ станѣ, да их извуче из оне сиротинѣ и леньости, яда и гада.

Оно прво одпоче са толиком еванђелском мудрошћу и смерношћу у простоти своє красне душе и срца, да се одма найлепши род опажаше. Чисто се виђаше, како неволю своих люди у свакидашньой молитви пред Господа изнашаше. Оснажен оваком живом молитвом прихвати своє люде речю божіом, коя є єдина кадра срце исправити, душу исцелити и право спасенѣ дати. Како реч ову држаше за єдини и неисцрпиви извор живота и спасења, тако беше и сваки нѣгов говор чист еванђелски дух у простой еванђелской речи. Врло добро знађаше он и тврдо о том уверен беше, да є већ само читанѣ и просто изясненѣ речи божѣ довольно снажно, да свакога оснажи и благослови.

Још мудриє и ревньивиє прйхвати другу полу своє дужности: да своє люде из њиове домаће сиротинѣ и пропасти извуче; и чудо, баш у овом, где нѣгову искрену волю и желю њиова добра найочитиє увидети могаху, баш у овом беху с почетка найтврдоглавии, и тешком се муком научити даху. Како ли му замераху, што их са њиових домаћих нереда, нечистоће и леньостй прекореваше. Све нѣгове найлепше и найкористниє предлоге називаху некористним новйнаренѣм.

Први Обрлинов предлог беше, да се начини валян пут до града Страсбурга, кои одма преко брда лежаше; єр, како у оной рупи никоє проће за своє производе не имаху, нит ичега што им нуждно беше ни потребних за рад алата лако прибавити могаху, онако се и предаваху сиротињи, те нит посопце имаху шта, нити могаху за општинско добро шта учинити.

Говораше он, да им є пут овај пре свега нуждан, и да ће им од велике користи бити, єр ће моћи своє производе лако на пијацу у ту богату варош донети и по лепе новце продати, те себе окрпити и подићи. За овај пут требало є єдно брдашце пресећи, и уз поток насип дићи и тврд мост начинити. Најпре се згледаху Каменодолци, како може парох ово и помишљати, єр држаху ово за немогућност; али парох непопушташе, него говораше и световаше и представљаше користи и изнашаше свакоме рачун, док се мало по мало не осветише, те овај доста мучни посо одпочеше, у чему им он беше вођа и најврснији помоћник. Још им нађе он и разумне пријатељ у вароши, кои подпомогоше, те се посо овај сретно довршн. Одма почеше осећати селяни, од колико велике користи по њих ово беше, єр не само да за своє производе лепе новце на пияци згртаху, него им после варошани и сами долажаху, доносећи им новце на ноге.

Други посао беше, да поправи путове између осталих околних места; па како недељом и о празницима озбиљем и љубављу коіом испуњен беше, и своє парохияне душевно напуњаваше и дизаше, тако их свакога следећег дана са мотиком о рамену по сто и двеста на оправлянє ових путова предвођаше; свуда и у свему беше он пример и огледало, добро знаюћи, да ни најсилния реч сама никад оно неизради, што пример. Одма чим ово довршише, почеше осећати корист од овог іош већма, єр сва околна села идући у варош и натраг преко Каменодола удараху, те се отвори овде сутицај на велику корист овога сеоца.

Од своєга малога прихода, (неизнашаше више од 500 ф. годишнє) умияше Обрлин по нешто жртвовати на то, да своє лепе намере изврши. Прво беше, те набави за њих довољно потребних алата, што их одпре са великом дангубом и каматом из вароши донашаху и враћаху. За ове алате погодише се с продавцима у вароши на повремену одплату. Друго са чим своє људе од коначне пропасти сачува беше, што своим и њиовим малим иманєм установи позаимиоиицу, из коє сваки могаше, ком прека нужда беше, по нешто новаца дићи, под условом, да их на време са малом каматом врати. Овим избави своє људе од чивутског глобљења, коє их већ до пропасти довело беше.

Онда одабра Обрлин сву отреситию момчад у селу, па их сам одведе у Страсбург на занате; к зидарима, дрворез-

цима, коларима, столарима, ковачима, браварима кроячима и другима и сваког их месеца обилазаше и одушевљаваше, да своє занате добро изуче; по томе их дома враћаше, те овде радише за се и за варош, и све своє селяне занатима научише. Овим начином изађе за неколико година у Каменодолу од оних худих колебица єдна по єдна лепа и тврда кућа, покривена црепом са добрим подрумима, тврдим оградама и згодним стаяма.

Са највећим одушевленєм прихвати Обрлин, да своє парохияне вештинєм земљоделству научи. Он подиже негу лана, и умияше најболє семе набавити. Он подиже негу земљунике (крголя, кромпира) набави и за ове, ков се већ онда искварише беху, најбољи нов и снажан расад. Он подиже негу детелине, за кою пре нєга Каменодолци и незнађаху. Исто тако изведе у Каменодолу сеянє различних других за рану, за лекове и трговину најкористнијих биля, и даваше у свему овом својима не само поученє, него и пример. „Недајте ничему да код вас живих пропада“ ово беше нєгова реч свуда „него дижите, што год добра можете.“ Он их научи ђубре збирати, чувати и користити, и даваше малой деци награде, коя скупляху с ђубрета крпе, коже и кости. Запуштен и запарложен парохиялни врт засади он младицама; тако и порту у колико ово потребе црквене допуштаху, и изведе за кратко време красне воћняке, коима и своє парохияне наведе, те за неколико година изађоше сви домови у Каменодолу окружени најлепшим воћем и вртовима, да их є данас милина гледати.

Овай срећан успех подиже Каменодолце, те се и на већа предузећа склонише. Обрлин наведе ратаре, те се оставише пашняка, и почеше своју стоку код куће ранити, а оне големе пусте и голе ледине претворише у богате њиве и ливаде, те тако Каменодолци и у најхрђавијим годинама имаху довољно ране не само за се и за свою стоку, него и за продаю; а њнова стока уредном и болом раном и тимаренєм изађе све лепша и снажния и за кратко време надмаши сву осталу из околине стоку, коя на вашар истеривана беше. Каменити предео чињаше им многе незгоде, али они све ово свладаше и изведоше на стенама богате роде. Најпосле заведе Обрлин у Каменодолу земљоделски збор и стави се у споразумленє са осталим у околини одпре постоявшим и лепо делавшим зборовима, те овим доведе земљоделски рад іош у лепши цвет, опчне и из своєга збора издавати награде за ремеке у овой,

радньи, особито за воћа и стоку, а своим настојаваћем учини, те њгови Каменодолци найлепше ремеке изнашаху и страних награда найвише добиваху.

Исто се овако заузе Обрлин и за сеоску школу, па свом оданошћу помагаше и чињше толико, да за кратко време Каменодолска школа изађе прва и на углед целой оной великой околини. Сва деца пођоше радо у школу, чим видише, да се и учитель и парох и родитељи радују њиовом успеху и да радо све што им є за науку нуждно набављаю.

Найзнаменитиє шта Обрлин у погледу школе учини ово є: он први у Европи заведе малодечиє школице, и са овога изађе чувен и слављен по целом свету, особито у истории школе. Одма іош на почетку, кад овамо дође, опази, у каквой се невољи мала деца находе, кад оду старија деца у школу, а родитељи на рад. Без надзора остављана, не само да се излажу опасностима живота и здравља, него у самоћи ни душевно се неразвијаю како би ваљало, те зато остаю натраг. Одма опомене Обрлин свою жену на ова зла, те ова, коя исто онако заузета беше, да свою околину подигне и срећну начини као и њзин муж, нађе одма неколико згодних дадиля, те сабра сву Каменодолску децу од 2 до 6 година, и заведе школице, где се ова мала деца играюћи у малим и лаким користним радњама забављаху.

Између ових дадиля нађе се єдна врло вешта и овом сасвим одата а проста девойка, коя се управо за праву и прву основателькy ових знаменитих и неоценћно користиих школица држи. Ова беше управо, коя све оне красне мисли наскоро затим умрше попадиє у дело изведе и понуни. Паметна ова и врсна девойка, коя найпре код Обрлина служавка, а после домаћица беше и њгову децу одневаше, прихвати све оне школице без икое награде и плате, те сву ситну децу надгледаше, болне обилазаше, сироте помагаше; и у свима красним Обрлиновим намерама велика помоћ беше, са чега є старац Обрлин под свое и за свою ћер узе. Девойка та звала се Луйза Шеплерова, и стои данас као єдан од найкрасних примера женске изврсности. Њне и њнога поочима славнога Обрлина велике заслуге ниє само са благодарношћу припознао Каменодол и цела она околина, него и влада. За овай лепи труд добиє Луйза 5000 ф. награде, што є неки богати париски трговац изложио за онога, ко се найболћ отликуе у доброчинству за род людски. Све те новце жртвуе ова врсна

девойка на малодечию школицу изявлюючи, да ово ниє нѣзина слава, но нѣзине покойне помайке, попадиє.

Старац Обрлин буде отликован од владе и добие новчану помоћ, да не мора више онако сиротовати, него да може безбрижние живети и іош више добра смишляти и чинити, коє он верно чиняше, до последнѣга часа своега.

Тако проведе света душа ова свой кратки живот на овом свету, на вечито благосилянѣ свию кои га знаћаху, и свию кои ће чути за нѣга.

При погребу смртних остатака славног Обрлина, скуплѣн беше силан народ из далеких краєва; не разликоваху се ту свештеници ни народ различних вера, него сви клечаху око гроба лиюћи сузе, као деца за своим добрим оцем. Па да се ни по смрти име овога славног човека незаборави, сакупи народ из добровольних прилога и основа фонд под именом Обрлиновим, кои и данас стои на велики благослов оних предела.

Бачка.

(Продужено.)

Стари Сивац єдно од найстаріих коморских села у Бачкой. Стои у средини жупание под брдом Телечком и уз Францов канал. Староседиоци овога места су Србльи, кои су око половине прошастога века 18 свештеника и 2 ђакона имали, почем је сваки имућнїи газда свештеника у кући имао за ослободити се од роботе. Године 1780 доћу овамо Срби из Пригревице Сентивана, кои су морали свою постойбину Немцима уступити. Доцние настане се овде и неки Словаци римске вере кои се брзо помађаре.

Нови Сивац село одма до Старог Сивца са северозападне стране насељно 1780 године Немцима са Райне и Мозла. Немци су ови реформатске или калвинске вере. Досељни овамо добили су по наредби цара Іосифа I. готове куће, марву, селячку справу и засеяну землю; за прних десет година нису никаквих земальских пореза давали и слободни су били од воячења. Кад су се амо доселили нису знали никаквога польскога рада, него су их наши люди томе учити морали, а сада су далеко вештїи у свакой польской радньи него Србльи, а своїом штедльивошћу и уредним животом врло су се помогли, те сад већ скоро єдну трећину землѣ и кућа из србскога села себи присвоише, ша се и тамо населише. Што се овде о населеню Немачком говори, то исто важи и за сва немачка села у средньой и дольной Бачкой; сви су они єднаком милости државном овде настанѣни и подпомагани.

Бајша село с леном православном црквом, кою є у славу Божию сазидао србски властелин Димитрие Зако, а великолѣпно украсио покойни Ђорђе Зако и нѣгова супруга Мария рођена Текелина.

Оџаци (Hodzsak) немачка варошица са 3300 жителя, кои іошт већма него Опатинци конопљу раде и врло су се том радњом обогатили. Знатно є да Немци Оџачки већ од 50 година све на єдној и истој земљи конопљу сею, ал' сваке єсени землю ту шталским ђубретом яко ђубре. Ово є место такође било у првој половини прошлога века чисто српско, и наша є црква била на оном истом месту, где се сад великолепна римска црква находи. Има іош и сада испред кућа надгробних стећака од белог камена с надписима, кое из порте разнесоше, а пре неколико година имао сам прилику видити у неког Србина из дољне Бачке некадашњи званичан печат села Оџака с надписом: „Кнез Сима из Оџака.“ Срби Оџачани по долазку Немаца настанили су се у Парабућима, — Има у той околини іош неколико немачких и гдекое словачко-мађарско село, где су пре 70 година сами Срби становали. Такова су села: Каравуково или Папићи, Филиново, Богоєво, Дорословo и Срб. Милетићи. У овом последњем селу има сада само 17 српских кућа, а у осталим споменутима нема већ ни єднога Србина.

Многа и люта гоненија у овом пределу претрпили су Срби због своє вере и любави к' слободи, између 1740 и 1750 године, и по казиваню народном, премногі є наш юнак тада окривљен злочинством на коцу живот свой окончао, само зато, што ніе хтео под жупаниску и спахинску власт драговољно подчинити се, ни из постојбине своє селити се. (Види књигу: Rigicza és környéke. Pája 1863).

Бач, варошица на лепом месту близо Мостонге с Фратарским манастиром. Негда є ту била тврдиња, и столица Епископа Бачког у XI и XII веку. Од овог места носи име Бачка жупанија. Наши люди казую да є у Бачу била негда наша црква и да су тамо Срби живили, кои су се у прошлом веку у Деронђ преселили. Сад у Бачу и у околини станую Срби римске вере, кои се овде зову Шокци, и задржали су свою стародревну мушку и женску ношню. Бач є сад главно место равноименог властелинства, кое припада Калочком Арцибискупу.

Бођан православни манастир с црквом Ваведенія Пречисте Богородице. Манастир овай основао є у 16 столећу неки трговац Богдан из Далмације. Цркву є насликати дао Сегединац Михаил Темишварија. Негда є манастир тай имао много земљ, али околна властелинства ове себи присвоише и сад осим нешто шуме има само до 100 ютара ораће земљ и виноград у Срему. У манастиру є єдан игуман с два єромонаха. Недалеко одавде находи се остров Жива с риболовом што припада властелинству српске патрияршије.

Крстур, чисто Руско село са 6000 жителя, кои су врло трудољубиви и побожни люди, говоре малорусски али сваки знаде и српски; имаю врло лепу и доста велику цркву, коя є сваке недељ и празника народом препуњена. Друго руско село у средњой Бачкой зове се Куцура. Обадва су насељена из Горњ Угарске за владе М. Терезије.

(Продужиће се.)

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

Брой 9. **ПРИЯТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 Ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ
ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Дизанѣ проштца.

(Гимнастичка игра за парове.)

Пар и пар стане єдан према другом, и єдан легне на землю на леђа, пак се укрути што већма може особито у коленима куковима и крстима. Други ѣа хвата оберучке преко среде бутова одоздо обухватаюћи и диже га у вис док не изправи. После чини то онай са овим. После се дижу ватаюћи се оберучке испод колена, после ватаюћи само десном руком преко бутова, и испод колена, најпосле само левом руком.

Друго дизанѣ проштца.

(Гимнастичка игра за парове.)

Єдан легне према дувару коем тако, да се ногама одапре о дувар и укрути се сав, а други га ухвати обема шакама за врат и диже док исправи.

Слепа мува и уво.

(Погађачке игре.)

1. Сви седну у коло. На коег є ред да буде слепа мува, томе се вежу очи, и онда єдан по єдан од друштва насмеє се, а мува мора

погодити ко є; кад су се сви редом или преко реда смејали, онда се један по један накашљује, а мува погађа ко є; затим један по један рече, а мува погађа ко є, најпосле један по један шапуће, или повуче ногом по патосу и друго, а мува погађа ко є. Што непогоди, даје залог. Овде морају очи тако везане бити, да уши сасвим слободно остану.

2. Узме се по два комада стаклета, трепа, гвожђа, бакра, сребра, дрвета и др. Један комад мален, други много већи, и стави се на сто. На коме є ред ономе се вежу очи, па један од друштва узимље комад по комад, кои оће, и спусти, да звекне о сто, а мува мора погодити, какав є комад, од чега ли већи или мањи. За свашто што непогоди даје залог. Може се играти, да се очи невезују, него да се окрене леђи столу, па дапогађа.

Девет пошта.

(Рачунска игра.)

1. 1. 1. Од ових у три реда стављених девет пошта бројева, има
3. 3. 3. да се збришу пет пошта тако,, да остале четир поште
7. 7. 7. скупа сабране изнесу број 12. Како се има учинити?

Шеснајст поља.

(Рачунска игра.)

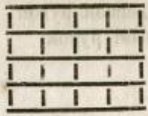

У ово 16 поља има да се упишу ови 16 бројева: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 и 16 тако, да у сваком реду изађе сума 34, сбраяюћи редове уздуж, у вис, или у накрст. Како се има учинити?

Загонетке.

I.

Има једна стража
На њој човек стои,
Што без ногу ходи,
А без руку броји.

II.

Животно мало
Рогове има,
Ал убости немож'
Никога с њима.

И кућу имаде,
Где само стои,
Па ју свуда носи,
На леђи свои.

III.

Ја се увек видет могу
На сунчевом зраку
А кадгода и у ноћи;
Само не у мраку.
У по дана казаћу ти
Да сам врло мали,
А у вече, дуг сам, као
Јаблан кад се свали.

Из „Венца“ П. Л.

Решеня из брóя 8.

ЗАГОНЕТКЕ. 1. Сонце; 2. Ветреняча; 3. Сунце; 4. Између госпоја; 5; Лудога; 6. Слепога; 7. Крпеж; 8. Коя найвише какоће; 9. Инат, по оной пословици: Од ината нема горега заната; 10. Дуг.

II. НАУКЕ.

Свете речи.

XIV.

ДОК ИМАШ, ДОНДЕ И ЧУВАЙ.

*

Помани врема глада къ врема сытости, нищетѫ и укожество къ день богатства. (Сïр. гл. 18. ст. 25.)

У време сытости сѣти се глади, и у време богатства спомени се оскудости и спротынѣ.

Штедња је прво теченѣ. Боља је добра штедња него рђаво теченье. Ако не начува, не натече.

Бијеле новце ваља остављати за црне дане. Чувај бијеле новце за црне дане.

Ко хоће да штеди, нек зарана почне. Ако чоек не штеди, сврх вреће и саврх пала, залуду штеди кад је у дно. Доцкан је онда штеђети кад нестане.

Урадиште свега биште.
Уштедиште још'те више.

XV.

БОЉЕ ТИ ЈЕ ИЗГУБИТИ ГЛАВУ НЕГО СВОЈУ ОГРЈЕШИТИ ДУШУ.

*

Кая полза человѣкоу, аще мірѣ вісь приобрѣщетъ, доушѣ же своюѣ штщетитъ, или что дастъ человѣкъ измѣноу за доушѣ своюѣ; (Мат. гл. 16. ст. 26.)

Каква је корист човјеку ако сав свијет добије а души својој пауди? или какав ће откуп дати човјек за своју душу?

Ниѣ користи човеку ни одъ богатства, ни одъ живота и здравля телеснога, ако му е душа грешна. Съ отогъ валя душу чувати, ѣръ кадъ се огрешн и изгуби, друге нема, нити се може добити; ѣръ свак има (само) једну душу. Децо! чувайте душу свою одъ свакота греха, ѣръ у будућем веку не ће моћи човекъ ни каква одкупа дати за ню; само іошъ докъ смо овде на земльи можемо дати одкупа за душу свою, можемо е одкупити сузама, уздисаима, милостиньом и другимъ таковимъ чимъ; тамо нема за ню одкупа.

**

Горе мірѣ ѿ соблазнъ: нѣжда ко єсть прїити соблазномъ: обаче горе человѣкоу томоу, имже соблазнъ приходитъ. Аще ли рѫка твоа, или нога твоа соблажняетъ та, ѿсѣци ю, и верзи ѿ сеѣ: добрѣйше ти єсть внити въ животъ хромъ или безъ рѫки, нежели двѣ рѫцѣ, и двѣ ноузѣ имѫщю, вверженъ быти во огнь вѣчный. И аще око твоє соблажняетъ та, изми є, и верзи ѿ сеѣ: добрѣйше ти єсть со єдинѣмъ окомъ въ животъ внити, нежє двѣ оцѣ имѫщю вверженъ быти въ геенноу огненноую. (Мат. гл. 18. ст. 7.—9.)

Тешко свијету од саблазни; јер је потребно да дођу саблазни; али тешко оном човјеку кроз кога долази саблазан. Ако ли те рука твоја или нога твоја саблажњава, одсијеци је и баци од себе: боље ти је ући у живот хрому или кљасту, него ли с двије руке и двије ноге да те баце у огањ вјечни. И ако те око твоје саблажњава, извади га и баци од себе: боље ти је с једнијем оком у живот ући, него с два ока да те баце у пакао огњени.

Рука, нога и око значе људи и сродници, ков као свој удъ любимо. Ако насъ такови људи или сродници саблажњаваю, ако насъ на грехъ наводе, треба да ихъ се одричемо, треба да ихъ одсецамо и одбацуємо одъ себе, као покваренъ удъ, да не поквари све тело и душу.

Боље је бити и избијену него по све убијену. Боље је и рањен него убијен (бити). Бѣље је и рањену него (по све) убијену (бити).

Треба чувати душу одъ греха више него и животъ земальскій; душа безъ греха претежнія є одъ богатства, одъ сродника, одъ живота на земьи; болѣ є быти безъ греха, него савъ светъ имати, него живити, єръ животъ у богатству, а у греху, гори є одъ смрти.

Катихетичка вѣжбаня,

ученика српске на малой гимназии у Горнѣм Карловцу.

(Допис.)

Морамъ начинити кратакъ уводъ найпре, да се разуме овай прилогъ, кои є наменѣнъ „Приятелю Српске Младежи.“ Надам се да ћу вама учинити по вольи, кад вам ово доставлям, а и свакоме любителю нашега школскога напредка. Насъ є било ове године свега 10 на овой гимназии. Састаяла би се сваке неделѣ и праздника у стану „српска школа“ званом. Ту би дошла и остала младеж српска, што се овде учи, осим раковачке реалке; єр ова школа имаде за себе свога катихету; па они неће у наше ято. — Предметъ се почне сваки пут точно у 8 сахати ютра. Св. Еванђелиє на првом є реду, затимъ долази редовни „Апостолъ,“ а после пѣниє. Овако то у насъ бива:

Старіи ученици, кои већ кньиге имаду (єръ валя знати, да ми сви немамо тиє кньига: єдно што се овђе не продаю, а друго што насъ имаде сиромаха) читаю редомъ стихъ по стихъ. Наймлађи као „букварци“ казую повидне речи, ков су од чатца чули и запамтили. Поячи кажу више шта су запанетили, ако могу кажу и цео стихъ, или докле є већъ очитано. Зрелий имаду славенски текстъ изустити, па онда на српски то исто превести. Тако иде до края зачала. После довршена читаня, ми приповедамо редомъ цело зачало. Онда намъ г. катихета на питаня све іошъ єданпутъ разложи, и добия одъ насъ такове одговоре, да намъ цео предметъ оживи пред

очима. Савъ тай посао иде нама по све лагано за рукомъ, те се ништа не мучимо. За йдућу катихизацию валя насъ сваки да изради писмено та читања, где се исправляю и оценюю. Тако се ми учимо нашъ црквенославенски єзикъ, учимо свою веру, српски правопис, вежбамо се у говору и моралном мишленю. Сваки насъ имаде та упражняваня наша чисто написана изъ целе године школске, те ихъ чувамо за угодни спомен. Дозволите ми да садъ овде наредамъ одъ тога неколико примера, како смо ихъ израдили. Да незапремим много листа, изоставићу текстъ, а узећу само поученя, како ихъ є сваки нас схватио:

I.

Из св. Еванћелиста Марка: Христосъ у Капернауму изцелио болнога четворицом донешена. Књижници се ругаю подмукло Христу. Народъ се диви показаноме чуду.

(Израдно ученикъ II. разреда Ђуро Банявинъ овако):

Ово св. Еванћелѣ одкрива намъ свойства Божия:

1. Свезнанѣ, єръ є Исусъ знао, да књижници лукаво мисле у срцима своима. Исто тако знао є онъ и тврду веру овога разслабљѣнога.

2. Свемогућство, єръ є єдномъ речи изцелио болнога.

Учи насъ да будемо искрени, храбри, отворени и смирени люди, као што є и Исусъ био. Да се небоимо добро учинити и народу своме послужити. Исусъ се није бояо лукавије Фарисеа, већъ онъ њима каза у очи безъ сваког страха. Такови су Србльи свагда били. Имамо лиепъ примеръ код Юришића Янка. Онъ є био у турской тавници и каже самоме султану: „Єсам я богме твоє Турке набияо на коплѣ, па ихъ бацао преко себе у Лабъ и Ситницу. Ево ме сада у твоима шакама, па чини одъ мене што ти драго“. — Књижници нису дошли били у скупштину да се ползую; него су дошли били да за Исусомъ привирую, што 'но реку: шпияю. Србинъ не сме бити шпионъ и привиривало. єръ є то недостойно поштена човека. Неваля њи у скупштине, да друге люде подпажавамо па ихъ после оговарамо, — Валя да будемо родољубиви као Христосъ. Да познаємо своє добротворе као и овай еванћелски народъ, да знадемо за њи, па да се купимо око њи. Тако ће наша вера у нама жива бити, и Богъ ће нас

благословити и изцелити. „Силан Боже! све се сь тобомъ може. Види Богъ опачину й кроз облачину. Зна Богъ чиѥ улѣ у кандилу гори.“

II.

Из св. Евангелиста Матеја: Христосъ у пустињи нахрани много народа са нешто рибе и хлѣба. Самъ остаде и одпусти народ.

(Израдио ученик II. разреда Младенъ Живойновић.)

Ово св. Еванђелѣ учи насъ да будемо милосрдни помажући брату своме у невољи. Тако ћемо заслужити благословъ божи и у пустињи, и са мало хране наситићемо се. Ваља да будемо точни у своме послу као и Исусъ; па да започети посао не оставлямо, већ да га стрпељиво довршимо. Доброй се вольи ништа ниѥ отело. Угледаймо се у онай народъ, кои пође и у пусто место за Исусомъ, само да што добро научи. То сѧ Жидови били, а ми смо хришћани, па текъ Србльи — потомци св. Саве и Душана. Апостоли су іошъ детињасти: ѣръ помишляю више за ѣломъ. Такови су били люди у старом завету. Ми смо подъ благодати и благословомъ божимъ. Лакомство ѥ грех. Лакоме Израильце Богъ ѥ у пустињи казнио. Србльи живу у благословеним землямa, па њима ниѥ прирођено лакомство. Србльи су шта више гостолюбивъ народъ. У Лици Србин ће ти дати млијека место воде. „Весело срце куђелю преде. У паѥ — ниђе ништа; а у Радиште — свега биште. Кога Богъ благосиля, ноко га уклети неможе.“

(Продужиће се.)

БАСНЕ.

Врбова шибица.

Благи створителу — уздану врбова шибица, — дао си расту толику снагу, ни бура му наудити неможе, а мене остави овако слабачку! — Ти си витка, попуштај, па ћеш боље проћи нег оно, беше одговор. — У тај мах дуне олуј, и преломи раст, а врбова шибица оста весело љуљаюћи се.

Во и јелен.

Громоран во и лаки јелен стајаху једаред заједно на ливади. Јелену! рекне во, ако би лав напао на нас, да обојица сложно на њега ударимо. — Не ишти то од мене, рече јелен, зашто би се ја упућтао на лава, кад ми је и боље и сигурније уклонити се.

Лептир и чела.

Летећи око бокора цвећа опази лептир на неком цветку челу, која се онде подуже бављаше сисајући мед, пак је њу упита: а што си се тога једнога цветка толико прилепила, а не летиш као ја играјући се час овим, час оним. „Па која ти је корист од те игре, рече му чела, и диже се пуна меда, те оде својима.

Ветар.

(За малену дечицу.)

Ја сам ветар, дижем пра;
Зар вас није, децо, стра!
Сад сам дете ка и ви
На ћарлијам којеђди;
Сад сам вијор, момче оло,
Играм коло наоколо;
Сад вам цичим као гуја,
Сад сам ветрић, сад олуја;
Затворите прозор, врата,
Да вас ветар не замлата.
Ја сам ветар, дижем пра,
Зар вас није, децо, стра.

Дете и тица.

(По немачком.)

Дете. Ух, да имам лака крила,
да полетим, хај,
Да полетим испод неба
као оро тај!

Тица. А ја дете да имадем
тако управ ход,
И да зборим тако лепо
ко ваш људски род.

Д.

Бог є любав.

Ти си Боже любав сушта,
То ми каже сунчев сяј,
Зора руйна, вече дивно,
И васцео свет овај.

Мало видим я на свету,
Мален ми є очиглед.
Па и опет то све єсте
Љубве твое исповед.

У огледу поточића,
Што га кити многи цвет,
Огледа се љубав твоя,
Како силно љубиш свет.

Тица мелих што их храниш
Разлеже се свуда глас,
Песма њина учи људе,
Да ти Боже љубиш нас.

Волне небом што долазе
И благослов просну свој,
И те су ти знак доброте
И љубави, Боже мој.

Дуга, када од свих боя,
На том небу проспе зрак,
И она є Боже мили
Од љубави твое знак.

Па и њива плодоносна,
Златан онај житни влат,
Та и он є нама људма
Од љубави твое дат.

Ти благослов свету даеш,
Свашта овде има плод,
Да си Боже љубав сушта
То ми каже сваки род!

(Из „Венца.“) П. Д.

Догађаи о животињама.

КОШЋУШКОВ КОЊ. Славни пољски војвода Кошћушко, живише под старост у Швајцерской близу вароши Солотурна. Ту имађаше некоега приятеля своега, па имаюћи єдаред овоме нешто да поручи, зовне ондашњега некоега младића по имену Целтнера, и предавши му своега коня да узяши, замоли га да отиђе до Солотурна. Овај учини, а кад натраг дође, предаде коня говорећи: ево вам вашега коня и никада га више я не узяши, ван ако ми и вашу кесу не дате, да собом понесем. Кад га упита Кошћушко, зашто то, одговори овај: Колко год сам просяка уз пут срео, код сваког стаде коњ, и не хтеде с места поћи, док сваком не удели. Напоследку кад све што новца уза се имах издадо, доведе ме у не малу забуну, єр више не имах шта давати, те морах најпосле руком учинити, као да даем, и оне ђаволе преварити, само да кући утечем.

О води.

(Из природословља)

2. Морска вода, њезина боя и светлуцанѣ.

Морска вода није овако питка као речна и изворска, него је слана и горкуласта на блютка; а то је отуда, што у њој има различних соли, понайвише ове соли обичне. Найслания је вода у великом мору; ту је на свако 100 ф. воде по 3 до 3 и по ф. соли. На ушћу већих река није море онако слано, као на други мести, ер га речна вода мало разблажи. Речна је вода лакша нег морска, пак се на ушћу подалѣ у мору изнад морске воде држи, док је бура и таласи са морском неизмешаю. Само ни ово мешанѣ нейде до морског дна, ер ни бура не заньия сво море до дна, зато је морска вода што дублѣ то слания. Найманѣ је слано источно ил бело море, особито његов ботнички залив, зато, што се у њега многе и яке реке изливаю те га разблаже.

Питаће многи: одкуда у мору толика со? На ово нема известна одговора. Но почем знамо, да у земльи на много места има дебелих жила и големих тавана нагомилано соли, коя се отуда као рудокопина вади, то је вероватно, да и на дну мора такових жила и тавана соли има, које морска вода топи и тим се соли.

Од те многе соли морска је вода и сила тежа од воде речке и језерске, и због тога свака ствар лакше плива и теже тоне на мору, него у реци. Когод је прилику имао купати се у мору, тай се уверио, да се у мору куд камо лакше плива него у реци. То је и узрок, да теретне лађе које по мору плове, чим у реку уђу одма тону, и ако се не одвади терета, оне се утопе.

Како любопитни човек у свачему, чим му што само собом ясно није, одма за узрок пропитује, тако и овде пита: Зарад шта је морска вода слана? На ово се даје више узрока навести. Колико је со нуждна за многе животинѣ и растинѣ на суву, іош је много нуждния онима животинама и билю, што их одреди Бог, да живе у мору. Многи люди ваде и сами со, што је требаю, из мора. Но найглавнии узрок, што је море слано ово је, да се море сачува од трулежа. Да је со противна

трулежу и да сачува ствари од трулежа, познато є сваком од суве меса, купуса и др. Зато се соле. Истина є, да се опет декад догоди, те море дегде отруне, особито уз тия приморя, кад кроз дуже време нема буре, и онда изађу оне опаке и смртне болештине, жуте грозвице, куге и море, што иляде и иляде люди у часу поморе; али кад неби ни толико соли у мору било, то би те море уза сва приморя па онда и далѣ по суву владале, и за кратко време све живо на свету потрле.

Кад заитим у стакло морске воде, а она є обичне боє, управо без боє, али кад є гледиш у мору, а она є модрозелена, на неки местн угасито модра,, а уз приморя обично лепо ведрозелена. Узрок є овог различна ломльивост зрака светлости, о чему ћемо на другом месту говорити. Местимице є море и другчиє боє, чему су увек узрок оне различне ствари, с коима се кад помеша. Тако є на неки мести црвено и то у повећима као облацима, а то є од неких црвених а ситних морских животиньица, коє се онде небройно, као у големе облаке ил роєве стеку. На други є опет мести жуто, то долази од жутог блата, с коим се онде помеша. Црно, црвено и бело море не зову се тако по бои воде, као да би у њима вода црна црвена ил бела била, єр то ние: вода є њнова као и обична, и незна се управо, одкуда су дошла та имена. Само жуто море има доиста своє име од жуте боє, а ово од онога жутог блата, што га жута река у море уноси.

На они мести, где є на дну мора камен ил стена, па кад ни бура воду неузмути, ту є море сасвим бистро и провидно. Тако се около западоиндиских острва провиди морско дно из дубльине од 40 и 60, дегде и од 90 и преко 90 стопа. Кад се туда човек навезе, а оно се виде у дубльини читави вртови и ливаде од морских биля и од корала, по њима мили неброй морских пужева школяка, и миче се неброй других морских животиня, а преко њих и мимо њих плови разновидна морска ситния и крупния риба. Ово є єдан од найдивниих погледа у мору и уєдно облик, какав є живот на дну мора. У црвеном мору виде се корали из 120 стопа дубльине.

На неки мести светли површност великога мора ноћу као ватра, реко би одоздо горе, и ако тада случайно лађа туда пређе ил чамац, а оно се сав траг іош већма светлуца, чисто искре баца. Ово светлуцањ опажа се и на маньим морима особито около лађа и весала. Та светлост долази обично од

неких ситних животиња, коих се небројни милиони на вр мора накупе, па тим већма светле, што их већма вода успљускава. Има дегде и других узрока овог светленя. На неки мести отруне вода од врућине и тишине, те се туда начине различне фосфорске смесе, које као што є познато светлуцаю. Ал били овог узроци кои му драго, поглед є овай тако диван, да путници не могу довољно ову дивоту погледа да нахвале и опишу и да се нагледаю.

Почаевска Лавра.

Почајевска је лавра по реду четврта лавра у Русији. Она лежи у Волинској губернији, на три часа од аустриске границе, на врло лепом месту: на високој гори; и из далека сијају се већ позлаћене куле. Вредно је, да путник сврне у Почајев, ако га нанесе случај да пређе у Русију на граници код Рађивилова. —

Говоре, да су тамо на Почајевској гори избрали калуђери место да живе, кад су их Татари опустошивши у 1243 години Кијево и Кијевопештерску Лавру отуд разагнали. Они се разбегну по пустим шумама и дођу чак до садање Почајевске Лавре, и на том месту, где је саде Лавра, изкопају пештеру, и сазидају цркву успенија матере Божије. — То мњење потврђују и документи Почајевске Лавре, где пише, да су већ около 1240 год. на Почајевској гори живили калуђери восточне вере одељено један од другога, у пештерама и особито као пустињаци. У то доба кажу да се јавила мати Божија у огњеном стубу неком калуђеру и жителју Почајева: Јовану, званом Босни, који је с децом тамо чувао овце. За матером Божијом остао је траг од десне стопе угнут у камену. У тој стопи, од кречна камена, накупи се увек чисте целителне воде, коју црпе сваки дан известном малом мером, и ни на каквој суши не усане вода нити је буде више у кишновито време. Но у Лаври нема нигде бунара ни чесме, него воду коју сами пију и употребљавају, доносе са четврт миље из даљине. Пуадама народа скупља се сваке године на поклонење икони матере Божије, и црпи воду из те стопе. (Калуђери продају сада те воде у стакоцетма богомољцима, комад по 6 копјека, наши пет грошића).

То се приповеда о постанку Почајевске Лавре; а исторични

паметници доказују, да је Почајевска Лавра већ постојала у 1527. год. — То се види из писмена краља пољског Сигисмунда I. г. 1527, и краља пољског Сигисмунда Аугуста г. 1557. Онда је већ бивало вашара о слави на успеније, и постојала мала каменита црква код пештере, у којој су живили монаси. Но не много после употребило је пољско свештенство све своје силе, да у пределима, што су отети од Руса, покори православну цркву римској. Православни бивали су мучени и поругани. Но зато су се и ови тим већма противили и заузимали се за своју православну цркву. Тако је у то време добила Почајевска црква добара, одкуд ће да се издржава. Анна Гојска, спајница, поклонила је 1597 много свога имања на цркву. У том тестаменту говори се, да је одавна у Почајеву на стени суштествовала каменита црква свете Богородице, и у завештају је остављено, да калуђери те обитељи не смеју бити други осим православни. И та Гојска устројила је у манастиру типографију.

Около тог времена изабран је био за игумана отац Јов пре звани: Гвожђем. Њега је прво и прво Константин, острожски кнез, измолио у игумана угорницког манастира, да га пусти у Дубенски манастир воздвижења св. крста, да би овој братији показао, како ваља живити калуђерски, и ту је био он 20 година игуманом. Но овде му додијаше млоге почасти, те он оде крадом у Почајевску гору, где га опет изаберу за игумана, и где се преставио г. 1651; а после митрополитом Кијевским Данилом, буде проглашен за светца.

Још за живота св. Јова придобила је Почајевска обитељ промислом божијим неоцењену икону матере Божије. 1559 године дарује ту икону један грчки православни митрополит Неофит Анни Гојској за то, што га је врло гостољубиво примила. Чељад Гојске примети често неки чудан сјај око иконе и каже својој госпоји о том; ова испрва не хтеде им веровати, док се и сама у сну и на јави не увери о том појављењу и чуду. Чује о том слепорођени брат Гојске Филип Козински, дође и помоли се најусрдније пред иконом и прогледа. Тако чудо приволе госпу Анну Гојску, те она призове епископа и много калуђера и мирски попова и однесу икону на Почајевску гору к пустињацима, који су живили у тамошњој пештери.

Али по смрти Анне Гојске пређе њено добро к спајницама Фирлеј, лутеранске вере, кои живише у селу Козину. Ови нови владаоци чињише небројене пакости и обиде Почајевском манастиру, да недадоше калуђерима ни воде пити са свог имања.

Шта више, договори се Фирлеј са множином своји једномишљеника, и похара манастирско благо и украде и саму икону пресвете Богородице јер је мислио, да ће тиме одвратити православни народ, да не долази амо на поклоненје. — Фирлејанци тако забраздише, да се Фирлејова жена, како ју је муж научио, обукла у црквене одежде, и с чашом у руци дошла у сред међу пијанствујуће и хулила и говорила бљувотине на православије и на св. икону. Но у истом магновењу, би наказана за тако бездеље судом Божијим. По овом случају помире се Фирлеји са Почајевском обители и у измирици називају калуђере ове обители — не унијатима т. ј. православнима. — По примирици пренесу опет икону матере Божије у Почајевски манастир, но друге утвари не повратише, по свој прилици због тога, што су наскоро после тога кад Фирлеји поробише манастир, начшли Кримски Татари, и опустошили место Орљу и друге дворове, и однели сва блага од околни владаоца. —

Пре но што ће се отац Јов преселити у блажену вечност, утешио се, што је видио да се дозидала 1649. г. велика каменита црква. Теодор и Ева Домашевски сазидаше украсише и обогатише је, Ева је у њој и сарањена.

У време Збаражског рата 1675. г. опустошише опет Татари сва села и градове и оболеше са великом силом Почајевски манастир, нападаше на њега три дана, но бише одбијени чудесном и невидимом силом и морадоше од њега одступати — ма да у манастиру беше све сазидано из сами дрва, и ограда беше малена и слаба.

1670. год. 11. Август важан је по Почајев. Краљ Пољски потврди рисовуљом сва права и фундације манастирске, и обезпечи им обстанак и дода: ако би ко хтео да наруши ту привилегију, да обитељи наплати за то 10.000 дуката у новцу.

Али фанатизам, исто ко и неверство, не зна ни за каква права, не уважава ни саме свете законе. На кратко после тога овладају Почајевским манастиром унијатски калуђери, и назову се по духу римске вере — базилијанцима — и ступе у орден латинске цркве, под власт римски епископа. — Још се 1708 год. спомиње, да је тог манастира био игуман православан. Но почињући од 1713. год. па све до 1830. год. у свима актима подписани су настојатељи — базилијанци.

У другој половини XVIII. столећа, појавио се један велики благодетељ Почајевској Лаври гроф Никола Потоцки, Каневски старешина. Говоре да је то овако било: Потоцки живио је с

почетка разкошно и својевољно. Највише је уживао у том, да бије своје „крштане“ (робове — људи, који принадлеже спахији) и да стреља Чивуте, као дивјач; но један чудан догађај промене га сасвим. Једаред проважао се близу Почајева. Коњи се уплаше, скоче на страну и изврну кочија, ма да беше пут сасма раван. Гроф помисли да је томе крив слуга, тргне пиштољ иза појаса, упре га на слугу и дрекне: “Умри хуљо!“ Уплашени слуга окрене се Почајевском манастиру и вапије: „Спаси ме мати божија, што сјајеш чудесама на Почајевској икони;“ и пиштољ слаже. Трипут кресне пето и трипут слаже пиштољ. С тог времена поче Потоцки да чини добра манастиру; сазида (1771—1791 г.) садашњу велику каменяту цркву успенија Богородице — што је на врху — изнад стопе матере Божије, и још неколико стаја за калуђерске ћелије.

Црква успенија Богородице има вид крста — ко што су по већој части цркве у Русији све зидане као лежећи крст —; у дужину је 27 хвати а у ширину је 16 хвати и две стопе. Са стране су две куле, а у среди је кубе — све је позлаћено. Црква је на три свода, и изгледа као да је раздељена на три цркве. Са стране су под сводом корови, а у средњем одељењу је кор као и у нас. — У сред цркве до десне стене — што стоји међу сводовима — стоји трпеза, и под трпезом су мала вратаоца, и кроз њи се гледа на стопу матере Божије — (а тамо се зажеже свећа. Иконостас је искусно резан и богато изкићен. Живопис је такођер лепо израђен и по старој форми — више тавно. — Около велике цркве — као под надстрешницом — налази се стара црква где лежи преподобни отац Јов у стакленом и сребрном гробу, а до ње је мала пештера са узким ходом, да се једва увучеш четвероношке кроз њега; и ту је преподобни Јов живио.

Кад се Волинија присојединила опет к Русији, поврате се Унијати 1831. год. опет својој православној цркви. Почајевска се Лавра тако ослободила свога робовања под туђином, и придобила своје прећашње значење. У спомен тога збиља, служе пред чудотворном иконом и сад сваке недеље службу с акатистом Матере Божије. Чудотворна икона беше с почетка у простом оквиру. Сада трепти у самом злату и драгом камењу, и виси над дверима и спушта се доле у известне часове при божијој служби, да је верни народ целива. — Почајевски манастир добије наименовање Лавра, и тако сада има у Русији четир манастира што их зову лавром: у Кијеву, Петрограду, Москви и

Почајеву. Настојатељ Почајевске Лавре је Волински епископ, а рад управе постављен је у њему архимандрит и наместник. —

Кад се улази у манастир, стоји ван манастира с десне стране манастирска гостионица (ко наши бирцузи, но манастирско имање), где се примају гости странци и путници. Гостионице су у сваком манастиру одељене од манастира. Ту ће наћи сваки путник ноћиште и закриље. — Истина собе нису раскошно намештене ко у нашим манастирима, но сваки у њима бива примљен најмање на три дана — био он богат ил сирома. — Кад се уђе у манастир, стоји с леве руке лепо зданије на П (покој) — у њему су ћелије. — Има још и више зданија у манастиру — за типографију и за млађе. — У првом је кату библиотека. У њој се налази осим богословски књига, још и други исторички и филозофски и пр. Трпезарија је при земљи и доста је повелика. Астали су намештени на П (покој). Под великом иконом стоји налоња и на њој књига рад молитава. — Обед је доста мршав, јер руски калуђери неђеду никад у свом животу меса; него у мрс кувају кравијим маслом. — Пред трпезарином је у време ручка и вечере увек пуно ништи и убоги, којима се дели милостиња и остатци са трпезе. — Звонара је засад још од дрвета и врло низка; но сада зидају нову и високу од камена. — У Русији је у свакој готово цркви звонара одељена од храма; јербо строј руски цркава је по већој части у византиском смислу — са кубетима — а не на торњевима (кулама); и тако немогу тамо бити звона. А још ваља знати, да су у Русији звона мало претежнија од наши. — Руси не звоне ко ми — не љуљају звоно, него клатно, и звоне у другчијем — да се изрази — такту, и ми се једва можемо да привикнемо том звоњењу, јер смо од детинства привикли к нашем.

Кад пређе Лавра опет у православне руке, би све обновљено и манастир и велика лепа башта ограђена каменим зидом. У њој је до 100 калуђера; — и занимају се осим богомољем са печатњом и укорењем црквени књига и са литографисањем црквени икона. — Сваке године иде силни народ из целе Русије у Почајевску Лавру, да се поклони чудотворној икони и да се напије и умије целителном водом из стопе матере Божије! —

Највећи је приход Лаври од Богомољаца. — Са бедема видй се управо у Аустрију. — Милан Костић.

Издаѳ и уређуѳ Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.

Брой 10. **ПРИЯТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 Ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Теранѣ лопте у четворо.

(Гимнастичка игра за друштво.)

Теранѣ лопте у четворо иде као и у троє, само овде су двоица што туку, єдан падае, други трли. Погодба є као и у троє, разлика є, да больи терач удара триред и зове се варятор, али ово се меня, єр ако се неможе сам одунд с места довести, онда є онай други варятор, ако є дошо с места, и има право ударати триред. Кад онога на трчаню лоптом погоде, или кад трла лопту ударену на летеню ухвати, онда ови долазе да тераю, а они трле. Дегдѣ се погоде да се тек после два ил триред ухваћене лопте изгуби игра, и ово є болѣ, єр онда се лепше лопта тера, т. є. удара се увек у вис.

Исто овако иде и теранѣ лопте, ако є више парова, а може их бити по пет и шест. Више од шест парова неваля, онда є болѣ у две игре да се поделе.

Представлянѣ слабости.

(Игра за залог.)

Сваки од друштва узме да представля по неку слабост, н. п. єдан представля срдитога, други веселога, єдан плачнога, други сажалеваюћега, єдан гордога, други подмуклога, єдан суетнога, други пия-

ноги и т. д. Коловођа стане у средu, па или изазива по именце єдногa по єдногa, а све пази непажљивога, или чини по нешто од онога, са чим се она слабост дає познати, коју є рад да изазове. Ко неучини одма своє, дає залог.

Неможно.

(Шальива игра.)

Много се чини лако лагацко, а кад дође да се учини, а оно и Голияту неможно. Ето ти си баш добар скакач, я ћу метнути ову сламку предате, да є прескочиш, али тело да остане усправо и круто, ни чланка ни колена, ни кукова, ни тела ни главе да несавияш, па неможеш прескочити.

Допустићу ти да смеш савияти колена, и опет неможеш прескочити сламке, кад є ставим на землю, уз дувар.

Стани с леђи и петама уз дувар, па се сагни, али колена не сави, да сламку дигнеш, не можеш.

Ти си добар гимнастик, умеш дигнути ногу напред и настрану, али де стани уз дувар левом ногом и левом страном сасвим наслоњено на дувар, па дигни десну ногу, не можеш.

Не можеш седећи устати са столице, ако єдан услов допустиш, да при устаняю леђа не савияш ни главе напред нагнеш, и да колена у правом куту задржиш, и стопу подасе не подвлачиш.

Двaєст и пет броєва.

(Рачунска игра.)

Од 25 у 5 редова по 5 стављено броєва погодити, кои є ко брой запамтио.

Напиши или подай нека ко кое оће броєве напише. Н. пр.

20.	24.	14.	10.	32.
72.	16.	84.	88.	50.
12.	41.	93.	64.	18.
15.	30.	80.	54.	61.
44.	51.	42.	78.	28.

Оћеш ли да погодиш, кои є ко брой запамтио, то мораш ову таблицу преписати али тако, да броєви, кои у горньой таблици упоред стоє, у твоioй преписаной єдно испод другог дођу овако:

20. 72. 12. 15. 44.
24. 16. 41. 30. 51.
14. 84. 93. 80. 42.
10. 88. 64. 54. 78.
32. 50. 18. 61. 28.

Нека сад сваки каже у коєм є реду и на ком є месту онай нѣгов замишлѣни брой у оной таблици стаэо, (ти да негледаш оне таблице) пак ће у том реду и на том месту бити и сад, само не у дуж, него у дно. Н. п. Ако є у оной таблици био у 3-ћем реду на 4-ом месту, то є и онде и овде 64.

Загонетке.

IV.

Ја ко биљка поникнем из земље
А ти камен начиниш од мене,
Па кад хоћу да послужим тебн,
У воду се тело ми промене.

V.

Пред тобом сам у по дана
Па невидиш лице моје,
А у ноћи, најтавнијој,
Виде мене очи твоје.

VI.

Идем ја, иде он,
Обојица идемо,
Па никада не можемо
Један другог да стигнемо!

VII.

Братац сеји не може
Лице да сагледа,
А он опет у своје
Њој гледати неда.

Решеня из броя 9.

РАЧУНСКЕ ИГРЕ. I. Девет пошта. Збрише се из првог реда 1, из другог 2 и из трећега 2 броя или єдно 1, два 3, и два 7.

Шеснайст поля. Напишу се овако:

1. 2. 3. 4.
5. 6. 7. 8.

9. 10. 11. 12.
13. 14. 15. 16.

и онда промени средњ из првога реда са средњима из дојнога реда, и средњ из преднѣга са средњима из стражњѣга, и то у накрст овако, 2 са 15, 3 са 14, 5 са 12, и 9 са 8, пак ће изаћи свуда 34.

ЗАГОНЕТКЕ. I. Сат. II. Пуж. III. Сен.

II. НАУКЕ.

Свете речи.

XVI.

НЕ СТОЈИ КУЋА НА ЗЕМЉИ, НЕГО НА ЖЕНИ.

*

Женѫ доблю кто wбрѧщетъ, дражайши єсть каменїа многоцѣннаго таковаа . . . таковаа добрыхъ корыстей не лишитєл, дѣлаетъ бо мѫжѫ своемѫ блага бо все житїе. Wбрѣтши болнѫ и ленъ, сотвори благопотрєбное рѫкама своима . . . собираетъ сєбѣ богатство. И богатєтъ изъ ноши, и даде крашна домѫ, и дѣла рабынамъ. Узрѣвши село кѫпи: и̑ плодwвъ же рѫкъ своихъ насади стажанїе. Препоясавши крѣпкw чресла своа, утвердитъ мишцы своа на дѣло. И вкѹси wкw добро єсть дѣлати, и не угаситъ свѣтилника сѧ всю ноць.

Тко ће жену добру наћи? та є скупља отъ многоцѣнногa бисера . . . она є срећна. Цѣлога се живота свога о мужевљевој срећи бави. Тражи вуну и ланъ, и уради рукама своима све, што годъ є потребно . . . сабира себи богатство. Рано ноћу устає, и већ є сготовила єло за све у дому, и служкињама наредила посао. Види њиву, и купи ю; трудомъ својихъ руку тече иманѣ. Стегне се пасомъ, и утврди мишце своє на посао. Осѣћа како є добро бити прилѣжномъ, па іой се свѣћа не гаси свуноћь. Лактове своє пружа на радню

лакти своа простираетъ на полезнаа, рѹцѣ же свои утверждаетъ на вретено, и рѹцѣ свои ѡтверзаетъ убогомѹ, длань же просте нищѹ. Не печетсѧ ѡ сѹщихъ въ домѹ мѹжѣ ѥѧ, ѥгда гдѣ замедлитъ: вси бо у нея одѣани сѹть. . . Славенъ бываетъ во вратѣхъ мѹжъ ѥѧ, внегда аще сядетъ въ сонмищи со старѣйшины жителми земли. . Уста своа ѡтверзе внимателнѡ и законнѡ, и чинъ заповѣда language своемѹ. Крѣпостїю и лѣпотою ѡблечеса, и возвеселися во дни послѣднїа. Тѣсны стези домѹ ѥѧ: срамна же лѣностнагѡ не гадѣ. . . (Пр. Сол. гл. 31. ст. 10.—27.)

корысти, и у своѥ прсте узима вретено. Отвора руке своѥ сиромаху, и длањ свој простире убогоме. Мужъ іој ніе у бриги за кућу, ако се гдѣ закасни. У дому нѣномъ сви су одѣвени . . . Мужа іој чествују люди кад' сѣди у скупштини између мѣстныхъ поглавара. . . Мудро отвора уста своја, и пази добро, шта ће рећи. Здрављемъ ѥ и лѣпотомъ одѣвена; весела ѥ и у старост. Тѣсне су стазе у нѣнъ домъ; не ѥде у лѣности хлѣб...

Ђе није жене онђе ниѥ ни куће, то ѥсть ваљане жене гди ниѥ, онде ніѥ ни добра у кући, ни напредка. Жена унапређује кућу, жена добра.

Катихетичка вѣжбаня,

ученика српскиѥ на малой гимназии у горњем Карловцу.

(Продуженѣ.)

III.

Изъ св. Еванђелиста Луке: Христосъ у кући Лазаревой. Марта гледа да га угости — а Мария слуша науку нѣгову. Праздникъ Ваведения св. Богородице.

(Израдио Јанко Мудрињић ученик I. разреда.)

Христосъ неодобрава Мартину ваљаность, ѣръ ѥ ништава. Онъ похваљује Марину желю да научи слово Божиѥ. Тако и завршује данасъ: „Блажени су они, кои слово Божиѥ слушаю и обрщую.“ Такови су били и родитељи пречисте Богородице.

Они су завѣтовали дѣте своѥ на цркву. Уз ту цркву била ѥ и школа. Они су дѣте своѥ одмахъ у нѣзиной трећој години тамо сами одпратили. Ту се Марија учила страху Божиѥмъ, па онда и прести, шити, ткати, везти, иверати и свакоме домаћем послу. Самъ првосвештеникъ дочекао ѥ ову малу ученицу предъ црквомъ и очитао іој молитву. Тако почимамо и ми и завршуѥмо школску годину у цркви са св. молитвом. Тко у младост учи, тай се подъ старость не мучи. Наука зла мука, ал' одука триста мука.

IV.

Изъ св. Еванђелиста Матеја: Христосъ пита ученике своѥ: што говоре люди о нѣму? а што говорите ви о мени? Петаръ исповѣда Христа да ѥ онъ синъ Бога живога. Христосъ ублажава Петра.

(Израдио Савва Верга ученикъ I разреда.)

Христосъ намъ даѥ примѣръ да се постарамо за добро ниѥ своѥ, и за добар глас предъ народом. Особито морамо гледати, да о нама добро мисле наши ближньи, наши старии: родитељи и учитељи. Ваља да истину свагда говоримо чисто и искрено. Истине се морамо стално држати. Учитељ своѥ морамо поштовати, као и Петаръ овѣе. Ниѥ Христосъ Петра у камен претворио, већъ ѥ ту камен вѣра, коју ѥ Петаръ исповѣдао, а то ѥ самъ Христосъ Синъ Бога живога. На томе камену подигао ѥ Христосъ цркву свою православну. А што ѥ Христос Петру обећао, то ѥ ишло свию апостола ѳднако; па иде и насъ свию. Ниѥ Христосъ дошао да дијели „титуле“ и господства. Ниѥ онъ рекао, да нѣгови наслѣдници кую новце, и подписую смртне пресуде; већъ ѥ рекао: „Кои оће да буде господаръ, некъ ѥ тай вама свима слуга“ Имали су Жидови своѥ горде Фарисеѥ, кои су се облачили широко и дугачко, и шарали своѥ капе; али ипакъ ѥ Богъ видио, да народу тоне треба Спаситель, те имъ га ѥ и послао. Фарисеи су варали свакояко бѣдни народъ. да га могу само лакше држати подъ своіомъ петомъ и глобити га. Изъ школе Фарисейске ниѥ Исусъ примао за своѥ ученике, него просте рибаре. Школа ѥ Фарисейска отрована била лукавством, и уносила ѥ зле туђе обичаѥ у народъ. — Има у свѣту тога кваса іошт и данасъ; али се ми одъ тога морамо чувати! „Болѣ поштенъ гласъ, него свиленъ насъ. Нема имена безъ славна племена.

Што добро незнашъ о томе неговори. Испеци па реци. Образа су само два прста. Волимъ души, нег' цареву благу."

Видѣо Н. Беговић катихета

саобштио Ђуро Банянин
ученик II. резр.

ПѢСНЯ ДРУГА

О Рождествѣ пресвете Богородице.

Веселмосе, радуймосе, данашнѣмъ данъ;
Восхвалимо, прославимо, чистъ, йзабранъ.
Бож'ю Матерь й преславну, ангелскъ царицу;
Най:краснію и пречистъ, Марію дѣвицу.
Кол славна, данъ данашньій, на добро роди се,
Да одъ Бога свако добро, кроз ню изводи се.
Пакълъ затворъ, врагъ затворъ, грѣхъ разрушенъ.
Людма радост, и ўтѣшно с' Богомъ садружен.

Слава Теби, благій Боже, Творче и Господи!
На неизречны Твои дары й нашой словоди.
Имай милость, й стерплинѣ за наша згрѣшена;
Духомъ светымъ ўпути насъ, на пѣть йсправлена.

И Ты блага, милостива, кою прославламо;
Не одреци нами помоть, кою потрѣбамо.
Не одреци, нег' притеци к' свемогутьемъ Сыну,
Да насъ люте й немиле вѣчне муке мину.
Й покровомъ могутьнїемъ свагда насъ покривай;
Свакъ напасть й неволю, отъ насъ отискивай.
Помагай намъ кольнмъ быти, грѣхе омражати;
По упутству Твога Сына душе украшати.

Й васъ двое премилое, Богородителъи!
Іолкїм' и Анно, кудите нам' доброжелателъи.
Наше ўмилне препорўке да непрезирете,
Ван'добротно намъ помажте, као и баше дѣте.

Ком васъ є ў старости преобрадовала,
И честь ваш҃ й ўтѣхѫ силно ўзроковала.
О' њомъ заедно молѣ҃ за насъ, Ѵнѣ҃ творите,
Да намъ к҃де Онъ милостивъ, о' томъ га молите.

Аминь.

У Коларићу, 1866. П. В.

П Ѣ С Н Я

о' Воведенїю пресвете Богородице.

Што славимо данасъ,
То є добро за насъ;
Входъ ў цркв҃ дѣвинъ
Красный спомен҃ нѣзинъ.

Одъ Ангела Гавриила,
Веселъ гласъ пр҃имила,
Дать' одъ д҃ха светога,
Бога пречистога.

Кадъ є мала была,
Ѵ цркв҃ ходила;
Ѵ третьем҃ лѣт҃:
Подокна дѣтет҃,

Іисѹса зачети,
Носити почети;
Тако є и было:
Слово с' испѹнило.

Одъ Майке бодьена,
Славно спроводьена;
О' малымъ дѣвицама:
Сайнымъ сѣтьицама.

Слава входѹ дѣвинѹ,
И праздник҃ нѣзинѹ;
Што є церковна красота,
И христанска доброта,

На данашньїй данакъ,
Тай было састанакъ,
Кадъ сѧ є пратили:
Честно прославили.

Богомайко умилна,
Царице свесилна
Пѣснѹ нашѹ пр҃ими;
Зла одъ насъ от'ими.

Светомъ Захарїи є дали,
Ѵ цркв҃ предали;
Гдѣ є и остала,
Преславна постала;

Свете р҃ке простри,
Покровомъ насъ покри;
И сохрани многа лѣта.
Лѣта, лѣта, лѣта:
Одъ злога навѣта.

Аминь.

У Коларићу 7. Окт. 1866. П. В.

БАСНЕ.

Драги камен.

Дође неки још неуглађен па таман драг камен у кујунџиницу, и опазивши онде своју браћицу, како се сјају и какву живу светлост бацају, зачуђен упита их: Ко вама даде ту дивну светлост и те миле боје? Вештак, рекоше му, таруђи нас о тврђе камење, гладце. — Овако ѳ добра школа; таруђи свали ону гробу кору с душе детије, па изведе урођене даре на видело и развије их, те се сјају пред светом још боље но драго каменѣ.

Магаре и вук у школи.

Магаре и вук дођу у школу да уче, како се имају у свету владати. Учитель говораше: Ко ништа незна, тај ништ' и невреди; и учаше: што ниси себи рад не чини другому. Али вуку се учини, да је казано,: што ниси себи рад, чини другому; а магаре држаше, да је речено: ко ништа незна, тај и вреди. Тако изађоше обоје из школе, и тако осташе, док оног не умлатише, и овог не одераше.

П а њ.

Моја је прича жалостива, али ће можда друге научити, да буду паметнији, рече она ушшата слушкиња, што оно испод постеље чека, да људе изува, па онда онако настави: Ја пањ бијах, и дођо у шаке вештаку, који хтеде од мене истесати крст, па да ме сви љубе и поштују, и поче ме тесати и цилити и гладити и дотеривати, све га зној попадаше. Али моја тврда и чворната глава не хте за његовом руком него све пуцаше у страну. Најпосле викне он срдито: кад нећеш да будеш крст, па да те сви љубе и поштују, а ти буди онај последњи слуга, па нека те сви ногама гурају и газе. Тако ти ја на место крста, којем би се сваки клањао, ево изађо слуга, о којег сваки своју обућу таре.

Пиле у љуски.

Још у љуски беше пилету дуго, те још ни паперја не имајући утече пре времена недозрели пород. Ма шта би с њиме? То нека кажу они, што пре времена оставе школу.

Пас.

(Природописна цртица.)

Нема човеку вернијега друга од псета! Та не прати ли га он по снежним шумама севера, а и по пустим Алпима врелога југа; не прати ли га он по плодовитим ливадама зелени долина, а и по голим врхунцима високи брегова; плива с њим по дебелом мору; путује с њиме по густим прашумама Америке. Свуда, где се човек настанио, видимо и верно псето уз њега! Он је највернији чувар двора и дворишта. Спокојно домаћине наслони од посла уморену главу и спавај без бриге, сви спавајте, пас је будан, он ће на оштре зубе дочекати лопова, он ће лајањем својим растерати по мраку лутајуће ноћнике. Па се не плаши ни зато, да ће ти милог пријатеља, да ће ти укућанина ил рођака напасти — зна он шта је теби мило и драго, познаје он све што је твоје, шта ли је туђе. Ал тешко си га тек ономе, ко му господара дирне. Бесно се устреми верна ова животиња на нападача, не пази на ударце, на ране и болове, и неће се смирити дотле, док душманина не одбије, док госу не одбрани, па ма га и живота стало. Ал не бој се опет за то њега, драго дете моје, он ти је најстрпељивији, најпажљивији, највеселији другар, он ти је веран и брижљив чувар, он те може избавити кад ти пенушећи се таласи прете, ил' кад отровна гуја на тебе сикће. —

Па како разуме сваки поглед, сваки миг пастирев. Пажљиво седи он код његови ногу, слуша његове заповести, облеће разиласеће се крдо, лаје, да и за реп чупне кадшто непослушно које јагњешце, које на његову опомену не пази; па онда у гомили пасеће стадо надгледа. И не досади му се, не умори га тај посао; шта више, и ноћу кад се пастир одмара, прати он удвострученом пажњом сваки корак повереног му стада, и чува га од насртаја по поврчини лутајућег се курје и други грабљиваца.

Не пази он на студен и топлоту, на глад и жеђ, на снег и лед, на брег и долу, кад му ваља траг наћи, измаклог јелена стићи, ил у житу ил џбуну сакривену птицу поплашити. Па ипак, кад најватреније гони, кад најдуже скокове прави звиждни само ловче, па ево ти послушног пса у тренутку код тебе. да чује и врши твоје даље заповести.

Али се још већма дивити морамо, кад погледамо на камчатског и на св. бернадског пса. Камчатски су пси једна врста паса, што служи Камчатковцима, Остјецима, источним Самоједима, Тунгузима и Манџурцима место теглећи, а у неким пределима у Сибирији место поштански коња. А особито у Камчатки, где нема ни коња ни вола, нит' друге какве домаће животиње, тамо је пас најпотребитија животиња. Дубоки снег, преко кога пси лако прелазе а да не упадају; стрмените брегове и узанке долине; густе и непроходне шуме; силне оне потоке и реке, које се или ни мало, или тек нешто замрзну; буре, које путове завејавају — све то Камчадалац никако небн могао с коњем — баш кад би и имао — прећи. да му није лаког, брзог, дурашног пратиоца, да му пса није. Али и јесу Камчатски пси најбољи у Сибирији; од силног напора и ватре, ноге изјере, крв им удари кроз кожу у длаку, те она сва поцрвени, ал они опет и опет даље иду. А тако су снажни, да четир пса, која обично у сонице прежу, по три човека и још два и по пуда*) терета врло лако вуку. Обично натовари Рус на четир пса 5—6 пуди, и пређе на дан ако је хрђаво време, до 40, а кад је добро, и по 100 врсти?**) Тамо псе тако исто радо држе и тимаре, као код нас добре коње, и много се на то гледи, ко има добре псе и лепу опрему серсам за њи.

Осим тога, што лако путују по најгорем путу и најдебљем снегу, још је и то добро код паса, што су тако добре вође, да по највећој помрчини, по најстраховитијој вејавици не помере пута. Ако је така страховита вејавица, да се мора лећи на снег, као што се то често догађа, то ће пси полегати уз господара и својом топлотом живот му сачуватн. А кад види Камчадалац, да му пси у снегу рупе копају и у њи се увлаче, то за цело зна, да ће бити јаке вејавице и буре.

Ко није чуо за самостан св. Бернада на брегу, који се тако исто зове у Швајцарској? Овде, где магла, снег, непогоде и Лавине (грдне снежне лопте, што се с брегова ваљају) готово читаве године путове завејавају и путницима пропашћу грозе — ту живе до 12 калуђера, којима је поглавити посао, да путнике безплатно дочекују и негују. У друштву са

*) У руском пуду има 40 фунти.

**) Седам врсти чине једну нашу миљу.

великим, обученим псима, дан на дан путују они но бреговима, па траже пострадале путнике, или и саме псе са стакоцетом ракије и котарчицом леба о врату за изнемогле путнике, на пут шаљу. Па кад пас наиђуши путника затрпаног у снегу, ил смрзнутог од зиме, а он као стрела дотрчи у самостан, покаже тамо својим немиром, да је нешто нашао, и враћа се са милосрдним калуђером на место, где несретник лежи. Један само пас, Бари се звао, спасао је на тај начин за 12 година 40 људи од известне смрти. И благодарни људи однесоше га кад је оматорио у берниску болницу на негу, где је и до смрти остао. Сад се још може видити испуњен у бернском музеуму са стакоцетом и котарчицом о врату.

А јесу ли Срби опазили та дивна својства у пса? Јесу да како. Та ено како лепо описују наше народне песме, како је Секула имао богато обученог пса (бизу), што им је уходио Турке.

Пред њим биза самовољна пође,
Па турскога обиде шатора,
Она Јанку уз колено дође.
Пита Јанка од Крајине Мујо:
„А за Бога побратиме драги!
Чија биза од планине дође
Те обиде шатора мојега,
А каква је, јад је задесно!
Окована у ферецу златну;
Бог зна има добра господара!“
„Ово ми је биза Секулова
Кад идемо друмом кроз планину
Обилује многе каравуле,
А да мене не запану Турци.“

И данас многи код нас брижљиво пазе на свога пса. Не иште се да псе из претеране њежности на крилу држимо, али ни то није тај човеку осим човека најверниј друг заслужио, да га само са „хе“ и „шибе“ частимо; јер заиста се човеку највише може на томе честитати, што се осим свију животиња пса за себе привезао. То је заиста најчудноватија и најлепша победа, коју је човек над животињама одржао.

О води.

(Из природословља.)

3. Моротоци, прелив и одлив. Морска вода сачува се од трулежа највише тим, што є ветрови буре, али и друге погоде готово непрестано у немиру држе. Али окром тога има по морима неких места, где морска вода неким одређеним правцем а неодвисно од ветрова непрестано тече, то су моротоци. По морнаре є од големе важности све моротоке точно познавати; єр колико ови своим правцем и брзином пловитбу по мору олакшаваю, ако и лађа оним правцем ићи има, у толико опет смета, ако лађа другим или противним правцем пћи мора, и часом є Бог зна куд од праве мете и правца однесу. Найзнатнии є онай мороток што се зове Голф, кои починѣ на северозападной обали од Африке, па тече кроз атланско море Америци, а онамо дошавши дере уз источну обалу од Америке с юга к северу. Ова река има дегде по 15, па до пуних 60 миля ширине, и протиче особито на ужацима страота буйно. На источной обали северне Америке одбия се ширећи се на Европу тако, да се на западной обали Европе прилично осећа, и чак из Америке амо кладе и панѣве и друге ствари наплавлява. Са северозападних обала европских окреће се к югу на острва азорска, па тече преко Мадере на канарска острва. По рачуну славнога Хумболта пређе ова река то своє коло од 3800 миля за 2 године и 10 месеци. На найбржи мести пређе по 3½ милѣ за сат. Кристоф Колумб є баш кроз то, што ова река доплавля гране и панѣве од сасвим непознатих дрва, а кадкад и лешине од люди коже као бакар црвене, дошао на ту мисао, да мора негде на западу од Европе бити нека земля, где она дрва расту и они люди живе, и држећи да се може лађом до те землѣ доћи, пошао є и нашао Америку.

Има и онаких моротока, што теку од севера на юг и доносе с полова из оних ледених краєва не само ладну воду него читава голема брда од леда у воду топлих предела чак до екватора, те тим ону врелу воду разхлађуе и оне врућине разблажуе.

Окром овѣх моротока има море іош нека врло знаменита кретаня, коя у одређене часе дана редовно сваки дан насту-

наю, одливи и преливи (осека и плима). Готово на свима морским обалама опажа се, како море на час све већма и већма расте, у вис се диже. и то траје пуних 6 сати. Ниске обале тада преливе, отуда се зове прелив. Кад є тако пуних 6 сати намирило, онда почне опет падати, удари натраг, одлив се, то є одлив. И ово траје пуних 6 сати. Одма затим поново расте, па опет пада, и тако иде непрекидно, од кад є света и века. Сваки дан редовно двапут нарасте и двапут опадне. Висина, колико свакад нарасте и падне различна є по разлици места. Маня мора особито међуземска нарасту и падну много мањ него велика и пространа мора, и у ладним краима никад онолико ненарасту, као у краима умереним и топлима. Тако се у белом мору прелив и одлив једва опажа; у средиземском мору једва 1 до 2½ стопе нарасте и толико опадне; а на обала отворених мора нарасте по 6 до 18 стопа, и има неких места особито на источној обали северне Америке, где на 50 до 70 и више стопа за оно 6 сати у вис дође и за следећи 6 сати опет за толико стопа падне. Где су обале ниске, ту лети море том приликом у землю страота брзо, и преплие големе просторе од земљ, коя мало час сасвим сува и слободна од воде беше. Овом приликом улази морска вода и у реке и устукне их тако, да ове окрену за тай мах током натраг, и то на велике дужи. Хамбург лежи на реци Лаби (Елби) коя се у северно море излива. На овом се мору осећа прелив и одлив доста яко, пак є чисто необично гледати, како лађе у време прелива без икоих ветрила Лабом противу обичнога тока реке у Хамбург улећу.

Како ови морски преливи и одливи са свакидашњим током месеца упоред иду, то є сасвим близу памети, да ово дизанѣ и паданѣ мора сасвим од месеца зависи. Као што теку планети око сунца, и месец около земљ једно из тог узрока, єр их привлачна снага ових засобом вуче, исто тако има и месец као големо тело, свою снагу, коіом и он опет понешто землю себи привлачи. Но почем є он сила маньи од нѣ, то ниє ни нѣгова привлачна снага толико яка, да би могао землю на нѣној стази померати; али є толико яка, да може ове гибкие земске елементе ваздух и воду покретати. Отуда мора на оном месту свакад расту, изнад коег места месец управо стои, а с других неуправо изпод месеца лежећих места у исти мах пада, о чему ћемо на другом месту више рећи.

У беломе мору єдва се опажа прелив и одлив, из узрока горепоменутих, и опет се догоди, те и ово море кадкад ил врло яко нарасте, или опадне. Кад ячи ветар од севера дуже времена подржи, а он натера воду на Сунд и Белту, и тим несамо да смета, да вода наполѣ у северно море неоде, него іош отоком оном одуда воду унутра увуче те тим учини, да се у белом мору необично силна нагомила. Исто се ово догоди онда, кад ваздух већма пригнѣчи северно море него бело, као што то увек буде, кад на северном мору подржи лепо ведро време ако є у исти мах на белом мору мутно и стуштено. На супрот одиѣе силна вода из белог мора нагло наполѣ, кад противни ветар и противна тиска ваздуха подуже подржи.

Исто се тако догоди и у маньим заливима белога мора те вода нагло нарасте, кад є ветар унутра утера, особито ако се у таки залив и већа коя река излива. Ту ветар не само да многу морску воду у нутра утера, него ни речкой води неда наполѣ, устукне є натраг и тим начини, да ова своє обале прелиє и велике потопе начини. Тако є изашао онай страшни потоп у Петрограду год. 1824, 19 Новембра. Ова велика и красна варош лежи на равници и то на найнижим обалама реке Неве, коя се онде близу испод вароши у фински залив излива. Онога дана нарасте море за неколико часа врло яко и баци сву невску воду натраг, те ова прелиє своє обале и у часу буде сва ова красна варош под водом. Том приликом се силне куће порушише, и єдна велика война лађа, кою нанесе вода у варош, наседе на єдну порушену кућу и остаде на њој. Каже се, да є том приликом преко 20,000 душа погинуло.

Бачка.

(Продужено из бр. 8.)

Стари Врбас, село на Францовом Каналу са 3500 жителя. У покрету 1848 ово є место яко пострадало с тога, што є тамо био главни око' бунтовнички. У то су време многе Србске породице пропале и поразсељивале се, а много є невино погублѣних Србаля ту се скончало.

Нови Врбас. Врло лепо немачко село одма до Старога Врбаса. Жители су врло богати и имаю две цркве, єдну лутеранску а другу калвинску. Лутерани имаю овде свою полугимназию, коју основаше 1826. године и у коіой се многа српска деца уче. Више села на брегу Телечки види се гробници Іосифа Киша првога и найревноснией участника при копаню Францовог канала.

Темерин, сад мађарско село близу римскога шанца и Новога Сада. Овде се родио митроносни певац српски Лукиян Мушицки, Владика Горњокарловачки. Године 1808, кад властелинство Мађаре овамо насели, Срби се преселе у Шајкашку и населе тамо пустару Ђурђево.

Сириг, велика пустара близу Новога Сада, коју є пре 120 година владика Бачки Висарион Павловић од ц. кр. коморе купио, и коя є баштина Новосадско Бачких српских Владика.

Паланка Стара и нова. На Дунаву наспрам Илока, у њима се прилична трговина води. У Старой Паланци живе Срби а у Новой Немци.

Деспот Сентиван. Српско село. По причаню овде є била столица Деспота Српског Іована Чарноевића (за владе Фердинанда I), кои є са своих 10,000 српских јунака на пољима између Тисе и Дунава противу Турака и царских отменика храбро воевао.

Кулпин, српско-словачко село у коме се родио славни Митрополит српски Стефан Стратимировић.

Петровац, негда српско а сад велико Словачко село са 8000 жителя са лепом евангеличком црквом и парохиялним зданием.

Стари Футог, варошица на Дунаву, на врло лепом месту, негда властелинство славне српске породице Чарноевићеве кое є од њих због пренебрегнутог формалитета неког одузето. Жители су и сад понайвише Срби, радени люди и на гласу бостанџие. Овде се много купуса сади. Црква є велика и лепа, слави св. Врачеве Кузмана и Дамяна. Вашари Футошки негда су на гласу били и на њи су долазили чак из Москве трговци с црквеним књигама, одеждама и иконама. Кажу да су тіи вашари по читав месец дана трајали, с' тога се и находи на сред вашаришта црквица, у коіой су вашарџие службу Божию слушали. Уз Стари Футог є немачко место Нови Футог.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

Брой 11. **ПРИЯТЕЉ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Школском Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Ноша.

(Гимнастичка игра за парове).

Игра где єдан другог до одређене мете носи. Погоде се тако, да є ношач до мете єдан, а од мете натраг други.

Ноше има различни врсти. а) Ноша о леђи јашаћки. Ношени ухвате се ношачу обе руке око врата, а ногама испод рамена. б) Ноша о леђи висећки Ношени ухвате се само рукама а ноге висе. в) Ноша с преда јашаћки. Ношени ухвати се с преда и пружи ноге ношачу испод пазуа. г) Ноша с преда висећки. Ношени ухвати се само рукама око врата, а ноге висе; могу се ноге и натраг повити. д) Ноша о рамену јашаћки. Ношени узаши на раме, лево ил десно. е) Ноша о рамену висећки. Ношени обгрли рукама ношача, а ноге висе. ж) Ноша јагњета. Ношени савије се ношачу око врата, тако, да обе руке на єдну а ноге на другу страну око врата дођу. з) Ноша џака. Ношени легне као џак ношачу преко єдног рамена, десног, после левога. и) Ноша прошца. Овде се узме ношени као проштац на обе руке предасе и носи баш као оно мало повисно дете лежећи. Ношени може бити укрућен као мртвац, а може бити млитав, као утопљеник. к) Ноша на руци. Овде се ношени посади на руку, као мало дете, да седи на десној руци, после на левој, ноге висе, а рука єдна обгрли ношача. л) Ноша књиге. Овде се узме ношени под пазуо па носи као књига, али се

мора укрутити. м) Ноша кврге. Ношени чучне и ухвати се рукама испод колена, или за стопе, а ношач га узме као венац на руку, или на раме. н) Ноша о врату Ношени стане ношачу за леђа, промоли руке ономе испод пазуа и сплете их укреним прстима за врат, па га онай диже и носи. о) Ноша извртута. Окрену се оба єдан другом леђима и закваче се лактовима, па тако носе. п) Ноша двойке двоноша. Ношач узме двоицу па носи: јашаћки или висећки с пред и састраг или о рамену, или цака, или на руци, или књиге. Овако є после и ноша тройке, троноша, и ноша четворке.

Извештени у ношеню ваља да покушаваю трчећи и бежећи. Ово є врло користна игра, за доцније избављенѣ бедних од невоља.

Три бадема под єдним шеширом.

(Шальива игра).

Стави на стол три бадема, и поклопи их са три шешира, сваки бадем єдан шешир, и позови, ко уме нека учини, да сва три бадема под єдан шешир дођу; ако нико не зна, онда мораш сам покупити сва три зрна бадема, па поєсти и єдан ма кои шешир на главу метнути. —

Може се учинити и овако. Стави три шешира на стол, узми три зрна бадема, поєди их пред свима, и обкладі се, да ћеш их под кои ко оће од она три шешира ставити; кад ти означе а ти стави на главу. —

Загонетке.

VIII.

Један цветак жуте боје
Сакривен имаде,
Ти га не мож' извадити,
Док не скрхаш белу стену,
На ситне комаде.

IX.

Вода ватру гаси.
Тако прича гласи.
Али мени вода,
Жеравицу дода,
Па кад ме упали,
Онда ме развали.

X.

Ја поникнем из те земље
Па одећу дадем сваком,
Богатима, убогима,
Царевима и просјаком.

П. Д

Тридесет новчића.

(Рачунска игра.)

Положе се 30 нов. на стол, и двоица се погоде, да узимаћ од њих по колико ко оће, али не уедаред више од 6, са тим условом; да напоследку онај све 30 добие, ко остане да последњи вуче. Како ћеш вући?

Пилярица и яя.

(Рачунска игра.)

Нека пилярица донесе 15 комада яя да прода, гушчия по 3 нв. кокошия по 1½ нв. а пачия по ½ нв. Кад е све продала имала е управо онолико новаца колико е имала яя. Пита се колико е од сваке врсте яя имала?

Решеня из броя 10.

ЗАГОНЕТКЕ. IV. Шећер. V. Звезда. VI. Дан и ноћ. VII. То исто.

II. НАУКЕ.

Свете речи.

XVII.

КАКАВ ЈЕ КО ТАКО И ЧИНИ.

*

Всако древо доброе плоды добры творитъ: а злое древо плоды злы творитъ. Не можетъ древо добро плоды злы тво-

Свако дрво добро родове добре рађа, а зло дрво родове зле рађа. Не може дрво добро родова злијех рађати,

рити, ни древо зло плоды добры творити. (Мат. гл. 7. ст. 17. и 18.)

ни дрво зло родова добријех рађати.

Добри људи добро чине, а зли зло.

* *

Благій человѣкъ ѿ благаго сокровища износитъ благая: и лꙋкавый человѣкъ ѿ лꙋкаваго сокровища износитъ лꙋкавая. (Мат. гл. 12. ст. 35.)

Добар човјек из добре клијети износи добро; а зао човјек из зле клијети износи зло.

Људски чоек људски и говори, а поган погански.

* * *

Воздѣланіе древа явлаетъ плодъ его: тако слово помышленія въ сердцы человѣческомъ, (Сир. гл. 27. ст. 6.)

Питомост воћке явља се по њеном плоду, а по бесѣди срдце човѣче.

Чоек се по бесіеди познаје. Какав чоек тако и зборн.

* * * *

Ѻдѣяніе мꙋжа, и смѣхъ зꙋбовъ, и стопы человѣка возвѣстятъ, ѩже ѡ немъ (Сир. гл. 19. ст. 27.)

Одѣна, зуби кад' се смѣе, и ходъ свѣдоче о човѣку.

И по оделу, смеху и ходу познав се човек.
Занатлију посао показује.

XVIII.

УЧИНИ ДОБРО, НЕ КАЈ СЕ; УЧИНИ ЗЛО, НАДАЈ СЕ.

*

Ѹклонися ѿ зла, и сотвори благо, и вселися въ вѣкъ вѣка. (Ѱ. 36. ст. 27.)

Уклањај се од зла, и чини добро, и живи до вијека.

Дете! Кои човек бежи од зла, и чини добро, тай наслеђује живот вечный! Хоћете ли се дакле кати, ако ћете добро чинити, или ако сте добро чинили? Я мислим да се нећете кати.
Ко добро чини, не ће се кајати.

* * *

Не ѿрецыса благотворити требующимъ, єгда иматъ рѫка твоа помагати. Не рцы: ѿшедъ возвратися, и завтра дамъ, сильнъ ти сущу благотворити: не вѣси бо, что породитъ находящїй день. (Пр. Сол. гл. 3. ст. 27. и 28.)

Не отрецы се помоћи ономе, кои потребује помоћи, а рука твоя има чимъ помагати. Не рецы: иди и дођи другій путъ, сутра ћу ти дати: а можешь отма учинити добро.

Имајте, децо, на уму нашу народну реч, кои каже: Боље је рећи: не ћу, но: сад ћу, те помажите оному човеку, кои помоћи у васъ тражи, одмахъ; ер нико не зна шта носи дан, шта ли ноћ, и лако може сутра онай човекъ искати помоћи, у кога данасъ другій ште.

* * *

Аще алчетъ врагъ твой ухлѣби его аще ли жаждетъ, напой его: Сіе бо творя, угліе огненное собереши на главу его, Господь же воздастъ тебѣ благая. (Пр. Сол. гл. 25. ст. 22. и 23.)

Ако ти є непріятель гладанъ, нарани га; ако ли є жеданъ, напой га: то чинећи живо ћешь угљевлѣ на главу му мећати, а Богъ ће те наградити.

Учини добро и непријателю и не кай се; добримъ се лакше побеђује непријатель, него злимъ.

* * * *

Не твори зла, и не постигнетъ тя зло. (Сир. гл. 7. ст. 1.)

Не чини зла, пак те неће постићи зло.

Ако хоћете, децо, добра, нечините зла; ер зло добра доњијети не ће.

* * * * *

Всако древо, єже не творитъ плода добра, посѣкаемо бываетъ, и во огнь вметаемо. (Мат. гл. 3. ст. 10.)

Свако дрво које не рађа добра рода, сијече се и у огањ се баца.

„Зло чинила Ђурова Јерина
Зло чинила, горе дочекала“

ПѢСНА

Светителю Нїколаю.

Светый Нїколае,
Христовъ угодниче;
Церкве свѣтилниче:
Окорый помотьниче.

Да по своїой милости.
Нами грѣхе опрости.
И благодать дарѹе,
Да се дѹша радѹе.

Честный, славни отче,
Дивный чѹдотворче,
Оказни се на насъ;
Моли Бога за насъ.

Добротворе силный,
Овай глас умилный
Одъ насъ прїими радо:
Те Хрїстово стадо.

Ты Хрїстово стадо,
И старо — и младо,
Одъ небола крани:
Светителю изкраный.
Аминь.

Врабац под капом.

(Приповетка.)

Неки повелики дерањ по имену Илија навата једаред врабаца, и незнајући куда ће с њима потрпа их све на главу под капу. Можеш мислити какав је ту бијо вашар на глави. Путем идући сукоби га неки странац, па лепо поздрављајући упита за пут неки; али Илија имајући под капом врабце погледи га само а у себи помисли: „шта је мени до твојег пута“ и не дотаче се капе ни даде одговора. но прође. Странац помисли: Овде мораю не отесани људи бити, па пусти Илију. Одма затим сукоби се Илија са кнезом. Ово беше човек стар, којега сви поздрављаху; али Илија нехте, не само што врабце под капом имађаше, него што и без врабаца не отесан беше. Кнез рече слузи, који за њим њаше: де гледни нијели томе дерању прирастла капа за главу. Слуга прије Илији и рече: рад кнез да зна шта имаш под капом, деде је скини. Илија нехте а кад слуга трже капу, пррр, разлетнише се врабци куд које. Сви се људи стану смејати Илији, и од то доба оста му име Илија Врабац; па онако се, кад ко неће другога да поздрави и да старијем капу скине, и данас каже: тай има врабца под капом.

О води.

(Из природословља.)

4. Морски таласи и буре. Како є вода течна и врло гибка, то се по себи разуме, да є сваки потисак онога часа узнемирити мора. Ово узнемиренѣ има свой неки уредни вид, и каже се усплюсканѣ, узталасанѣ. Кад пустиш у воду велики камен, он растисне воду и док потоне, растиснута она вода дигне се около онога места у вис и начини као неко брдо од воде, низ кое увек има и дол, то є талас. Тай први талас потискуюћи околну мирну воду начини од нѣ други талас, а овай трећи и тако иде далѣ, док до противне обале недоћу, и док се сва вода неусплюска, неусталаса. Гледећи таласе мислио би човек, да вода таласом напред иде, а то ниє, него се само люля; свака капля воде, што под талас доће, не миче се напред, него остаюћи на своме месту диже се само у вис, колико є талас, и пада доле. Помисли сад на место онога камена да навали на воду друга коя сила, н. п. ветар, да є згнѣчи, и помисли, да є овай незгнѣчи на час као оно камен, него непрестано на час яче на час слабиє на ню навалююћи, пак ћеш лако поняти, како и одкуд постаю таласи. Ветар є дакле, кои обично таласе начини и што силниє и дуже душе, то се тим већма вода усплюска, узталаса. Обични су морски таласи по 8 до 12 стопа високи, на кое кад се дода и дубльина, то износе 16 до 24 стопе. Свака дакле лађа, кою ухвати на мору ветар, полеће са сваким таласом по 3 до 4 хвата у вис и одма затим пада по исто толико хвати доле.

Знаменито є, да ово таласанѣ морске воде на ветру недопире дублѣ од 60 највише 90 стопа у дубльину; сва остала дубља у мору вода стои довек на мѣру од ветра, па нека ће озго каква му драго сила дувати. Ово се најболѣ види на морским стенама. Где стене по 20 и 30 стопа испод воде стоє, ту се разбияю таласи о ню, и пене се и прскаю, да є страх гледати; а где стене дублѣ стоє, ту прелазе таласи, без да се онога прскања види, знак, да є оздо вода мирна. Где су обале ниске ту є прскањ слаблѣ, али на високим па окомим обалама ту є прави страх гледати, єр ту оне големе таласине бацаю воду по 50 до 100 стопа у висину,

па тешко оној несрећној лађи која се онде наблизу деси, ер є од часа таласи о обалу гружу, где се као оно яе о камен сва размрви и ту свима гроб буде.

Од тога страшнога љуљања на мору на бури добију сви у лађи људи страшну муку и блювање, у коєм их неко очајанє ухвати тако, да у оним мукама најпослє ништа већма не желе, но само што пре да Богу душу дају. То є морска болест. Међутим пређе мука и ниє никад онако опасна, као што се учини, ако є човек само поле здрав, попусти сама од себе, чим се бура утиша, или чим се на суво изађе, а неком престане одма чим из далека угледа суву землю. Редак є путник, коєга ова болест на мору мимоиђе, а који чешће по мору путуе, он се на оно љуљанє научи, и огугла, па и ову муку све слаблє добива, најпосле є и не осећа. Али има по неки, који се нипошто на ово љуљанє научити неможе, да га неухвати мука, него ма колико по мору ходио, увек мора ону муку да отрпи. Тако є био онай славни енглески војвода Нелзон, који є свакад ону муку добио, кадгод се особито после дужега бављења на суву навезао на море.

Силовита бура надигне таласе далеко веће него обично, и падаю доле са таком снагом, да се све поломе и размрве, што год се међу њима деси. Кад таки талас на лађу падне, а он читаво комаће од нєг одвали или є по по поле раскине; покрха катарке од више стопа дебљине, или сву лађу водом напуни и подави. Али највише лађа пропадне са тога, што их бура нанесе на стене, и о њих разбије. Најчешће и најжешће буре на мору биваю обично у пролеће и у єсен; тада сваке године силне лађе пропадну; има дека бура те по стотину и и иляду лађа и не број људи подави. За доказ колика є снага и сила ових бура и колика висина таласа служи најболє онай пример год. 1837, од оне велике холандске лађе, што є оно бура баци и заглави међу стене тако високо, да кад се по том море утиша, остаде лађа заглављена на толикой висини, да испод нє велике лађе са највишим катаркама пролазити могаху. Год. 1834 ноћу између 11 и 12 Октобра свали море грдан простор земље од шлезвичког острва нордстранда, којом несрећом преко 6400 људи утону и преко 50,000 комада стоке у море паде и подави се. Исто со тако зна за острво Херголану које є од пре сила веће било, али га и данас море руши и велико комаће од нєга одкидаюћи у море свалюе.

Колико є мило и величаствено по мирном мору пловити и

преко оне угасито модре ил угасито зелене равни летити лако као перо, толико є страсние и ужасние отрпати яку на мору буру, где човек око себе ништа друго невиди, но само црну облачину и грдне таласе, кои се као планине ваљаю, дижући се тако у вис, да мислиш, што оно Доситеј вели, оде у небо, и падаюћи доле, да мислиш пропаде у Содом. Ту лети у вис лађа, ма она била найвећа, као и лака лопта, а пада доле као олово, тако, да се найдеблѣ греде на њоѣ крхаю, као оно суви прутићи, и сва грађа нѣзина тако страотно шкрипи и пуца, да мислиш све се распаде. Тада и сваки жив на њоѣ човек, ма он колико срца имао свакога тренутка помишли ту му є гроб, єр „грдни су морски вали, и страотна є хука њихова; али є опет свлни на висини Господ". (псал. 92, 4) Ово є и єдина мисао и єдина утеха сваког путника, кои се тада на мору деси, та єдина мисао и држи га; онако и пословица вели: ко се незна Богу молити, ваља га на море послати. Да би само неку сличицу имали о оним невољама, што их морски путници претрпе, док се ил од оне смрти избаве или њом погину, ево ћемо само неколико догађая да наведемо.

У вторник 27 Фебр. г. 1849 крене се американска лађа Флоридан из вароши Антверпина за Њиорк у Америку. На њоѣ беху до 200 путника преселаца, кои свою землю и завичай оставише, да у туђини у белом свету болю будућност потраже. Први дан беше време лепо, али око поноћи дуне ветар и навали мећава са снегом и ледом. Пред зору наседне лађа на неку стену и провали се. Одма наюри вода у дойни спрат и одма ту неке путнике, кои од морске болести обнезнањени онде лежаху удави, а многе свали са крова лађе у море. Уз лађу беху два чамца. Єдан чамац преврне ветар и два у њему морнара удави. У други чамац нагомила се толико много људи, што из топуће лађе бегаху, да и од ових 20 у море падну. Сви морнари утекну на краєве од лађе, и вежу се ужима, да их вода неизбаци, а до 100 путника држаху се за кров од лађе. Може се мислити, какав ту жалостан беше яук и лелек. Мало затим раскиде се лађа наполе, а єдан големи талас однесе готово све у море, кои на крову беху. Тако преостаде њих само неколико, кои се за морнаре држаху. Од њих свега 12 кои ову страоту преживише умре одма затим њих 6 од зиме и од мраза, у четвртак и петак смрзну се іош двоє; а остале беднике нађе други дан єдна енглеска лађа и себи прими, беху свега њих 4, и

то 2 енглеска и 1 шведски морнак и само 1 єдини од оно 200 преселаца.

Шведска војна лађа Карлкрона пође са 18 топова и 130 људи год. 1846 у јужну Америку, да оданде иде у Индију. Више од ¾ својега пута прећу срећно, и већ се сви радоваху, да опет своє на дому оставлѣне виде. Али 30 Априла на вече ухвати их близу острва Кубе изненада бура, и за неколико часа сву лађу покрха и утопи. Само два минута држаше се на води, па онда оде сва на дно; готово сви људи пропадоше одма онога часа, само неколико њих похватаю одвалѣне даске и греде, па пливаху по мору, да се спасу. Капетан и 7 морнара ухвате се за чамац, кои извраћен беше. Ових 8 избаве іош других 9, а остале мораху гледати, како се морем даве, єр немогаху дотурати чамца до њих. Тек што бура мало попусти, али се око ових склопе неке прождрљиве грдне рибетине, те ови кукавци мораху свом снагом љуљати чамац да га преврну и у нѣму се спасу, да им она чудовишта не одгризу ком руку ком ногу. Кад чамац срећно преврнуше; онда мораху шакама и капама воду наполѣ плюскати; єр ту небеше ни исполаца ни други возарски оправа. Кад тако чамац мало исплюскаше, онда се предаше судбини и широком мору, без весала, и без єла и питке воде, жестокой жеги дана и якой зими ноћной пеки од њих голи голцати без єдне єдине альинице на себи. Чак трећи дан, 3 Маја срећом наиђе онуда американска лађа Сван, те их себи прими. Од њих 130 људи само се њих 17 избави.

Іош є страшнија судбина оних бедника, кое бура на какво пусто у мору острво баци, где іош грђих неволя претрпе. Кадгод протече по година и више дана, док случайно коя лађа туда прође, да их прими и избави. Догађа се и то, да их на острвима дивљи ухвате, па ил потуку ил у тешко робство увале. Не ретко догоди се, да се лађа запали, па изгоре, као да би где на суву била, и онима бедницима ништа друго не остає, него бирати, или ће у ватру, да изгору или у море да утону. И на лађи изађе ватра с' непажњ исто као и у кући на суву, и ма да є на мору, где баш довољно за гашенѣ воде има, опет нема друге помоћи, него што пре бегати сви на чамце, па куд кое по мору расеяти се и тражити да кою лађу угледаю, коя ће их примити, кое може кадкад по више дана да потрає, где љуто претрпе ту глади и жеђи, од зиме и

врућине, ако их и ветар и бура и друга зла поштеде. Нема ништа ужасније него пожар у лађи, особито ако є іош у њој много људи; какве ли муке они претрпе док помру то нико ниє у стању описати. Єдан од најстрашнијих примера имамо из последњег доба, што се догоди са лађом Аустрион. Ова пође 1 Септ. г. 1858 из Хамбурга у Њујорк. То беше велики морски пароплов и повезе тада 560 људи са 57 деце собом. После 13 дана неповољне возидбе дође до Невфунландских прудова, и како ту први леп дан имађаху то єдва дочекаше да сву лађу очисте и изкаде. Ради тога узе єдан од слугу буре катрана и усиян ланац. Ту се неотице превали буре од катрана, те се запали катран, и у тили часак букне изнутра сва лађа у пламен. За неколико прогоре и кров и пламен ухвати све штогод на крову беше. На гашенє небеше у оном страшном диму и жеги и смраду ни помислити. Многи путници поскачу одма у почетку у море, а други тек онда, кад их поче ватра живе пржити. Срце пуцаше од вике и лелека. Две сестре загрливши се и помоливши Богу скочише и утонуше. Неки путник из угарске са своє седморо деце, наговори најпре свою жену да скочи, за мајком скоче шесторо веће деце, а најмањ седмо узе он у наруче те за њима скочи и сви утону. Више жена нехођаху пре скакати, док аљине на њима горети непочеше. Неколико чамаца што уз лађу беху претоварише се, и подавише сви. Више њих погушише се од дима и од смрада доле у лађи. На ужима и катаркама држаху се неки више сати, док и њих ватра не спржи, ил уморне руке не пустише, те неки у мору утонуше, а други живи на ватри изгореше. Около 5 сати по подне нађе туда фрацузка лађа Маурицие, те само іош 67 живих душа нађе и избави. У томе нађе ноћ и мрак; затим нађе норвешка лађа Катарйна, те и ова іош 22 живих по мору похвата и избави, и тако том несрећом њих 470 кое изгореше, кое се погушише и подавише, а само се њих 89 после грдне муке и страве єдва спасоше.

Бачка.

(Продужено).

Потиски округ у Бачкой.

У жупанији Бачкой находи се краљевски крунски потиски округ или Дистрикт. Кад є у почетку владе Марие Терезие српска Милиция

у Бачкой укинута, онда су Срби у Потисию на основу српских народних повластица, и својих заслуга силно желили задржати автономију свога округа, да би у пределу овога своју веру од језуитског гоненя а своју слободу од шпанског тлачења сачувати могли. На молбу њихову царица им године 1751 даде повластицу којом се потиски српски округ у Бачкой од роботе ослобађа и под автономну управу свога народног поглаварства ставља. У то време у целом потиском дистрикту небијаше никаквог другог народа осим Србаља православне вере, која є та повластица за отличне заслуге њихове дарована. Но пре него што є ослобођењ дистрикта објављено, дакле између 1840 и 1851 године, врло многи Срби из тога предела расселили су се кое у дальну Русију кое у Банатска села Крстур, Чоку, Санад, и Мокрин, и тако є у тај мах многа дистриктска земља у парлогу лежала, нити є било довољно руку за обрађиванђ пространог земљишта. Срби из Бачког подунавља из Чонградске и Стојнобеоградске жупаније хтедоше се у потиском округу населити, и ту уточишта за своју веру, народност и слободу потражити, али спане њихове стану на пут овом исељаваю, и задржаваћи стоку и остало живо благо народа овог отешчаю им и готово немогућим учине извршењ ове красне намере. На то по плану од жупаниске и коморске управе удешеном површе римокатолички, Мађари, Словаци и Буњевци из горњ Угарске у дистрикт Бачки и населе се на земљи српской заузевши скоро половину земљ као своју собственост. Срби се нису противили овом насељиваню него су још доселењцима земљ поклањали, цркве и школе им зидали и драговољно саизволели, да ови иноверни и иноплемени допиаци сва она права уживаю, кол су по смислу повластице једно дистриктским православним Србима припадала. Тим начином године 1774 поново се дистриктска повластица с додатком, по коме се права дистриктска подједнако на Србе и Мађаре поделе. — Породице српске, којих су предци у време укидања милиције официри били добило племство угарско и племићке курналне земљ. Такове су породице: Јеремићи, Заке, Мађански, Бодрљице, Брановачки, Тешићи, Николићи, Војновићи, Каракаши и др. — Римокатолички доселењци, по томе што им се у цркви само мађарски проповедало и пояло, и што се у школи само мађарски учило, на брзо се сви помађаре, и сад већ у целом дистрикту врло мало буњеваца а нимало словака нема. Осим садашњих дистриктских места, по смислу прве повластице од 1751. овом дистрикту припадати би имао Жабаљ, Чуруг, Горњи и Дољни Ковиљ, но ова четир места одцепе се од Дистрикта и припадну шајкашком округу.

У Потиском Дистрикту находе се ова места :

Мартонош село на Тиси близо Сегедина са 4000 жителя, међу којима има више од половине Србаља, који су вредни људи и добре газде.

Стара или српска Кањижа, варошица са 10000 жителя, међу којима є једва нешто више од 1000 Србаља.

Сента варошица с 15,000 жителя од којих су 3000 Срби. Овде є принц Евгеније Савојски године 1697, Септембра 11 (по новом кал.) над турским султаном Мустафом II. славну победу одржао, истиснувши Турке из њихових тврдих обкопа, и магнавши их на мост што

су преко Тисе направили били. Но само є султан са нешто мало војске у Банат срећно прешао, а већи део Турака наће у Тиси гроб. Насред Тисе има и сада острово, за кое веле, да є од Турака и њихове воене справе постало. У војски принца Евгенија Срби су се храбро отликовали. А после битке код Сенте сва Бачка се од Турака коначно ослободила. Успомена победе ове слависе у Сенти сваке године 30 Августа (11 Септ.), а у народу нашем и сада се за онога кои јако шпетує говори: „добио ко турски цар на Сенти.“

Ада или Острово варошица с приличном житном трговином. У њој є између 6000 жителя, трећина Србаља. Школско здание є једно од найлепших, а школски иоћњак, и Фонд за куповање књига школских може за образац служити свим осталим општинама.

Моол велико село с 6000 жителя, од коих су до 4000 Срби. Црква Моолска слави св. Саву просветителя. У овом се месту родио славни списатель Григорије Терлаић, кои є као професор свеучилишта у Харкову у Русији умро. Јужно од Моола лежи Петрово село с 4000 жителя, међу коима су Срби претежнји бројем.

Српски Бечеј варош на Тиси с 10,000 становника, од коих є већа половина српска. У Бечеју є била средоточна управа и столица магистрата дистриктског, а и сада є ту економска управа дистриктских добара. У несрећном покрету од год. 1858 и 1859 Бечеј са свима дистриктским селима јако є страдао и погорео, али є после мало по мало опет сазидан. Нова великодћпна православна црква слави св. Ђурђа. Ниже Бечеја, тамо где Францов канал у Тису улази, вст село Феудварац (Тиса Фелдвар) са 5000 жителя међу коима има половина Србаља.

Сентомаш, варошица на левом брегу Францовог канала с 10,000 жителя, међу коима има до 8000 православних Србаља, кои се јуначством, храброшћу, родољубљем и пожртвованћем за опште благо отликују. Земљиште є Сентомашко врло плодовато и на њему сваке врсте рана изобилно роди, а Сентомашани се осим земљадћства баве још с скотоводством и имаю врло добре овце, говеда, и найлепше коње у свој Бачкој. Великодћпна црква с два торња посвећена є св. вознесенију Христовом, и недавно є вештом кичицом искусног сликара нашег г. Новака Радонића прекрасно живописана. Сентомаш є дао роду српском много славних мужева, међу коима немо овде споменути блаженопочившег владику Горњокарловачког Сергију Каћанског, и покојног Исидора Николића Србоградског бившег великог жупана у Бачкој Торонталу и Вршачком округу. Српска народна војска године 1848 у обкопима Сентомашким храбро се држала и три силна нападаја непријатељска: 2 Јулија, 7 Августа и 9 Септембра 1848. јуначки є одбила; но 23 Марта год. 1849 Мориц Перцел Сентомаш є освоио, разорио, попалио, и многе ненаоружане људе, слабе жене и нежну дечицу потукао. Са јуначке обране, коіом се Сентомаш у покрету одликовао, а и по томе што су најачи шанчеви сентомашки, кои су са сјевероисточне стране код баре Кривае ископани били, Србобраном се називали, — достойно припада месту овом име „Србобран.“ Јужно од Сентомаша є мало село Турија са 2000 жителя, кои су у свему као и Сентомашани врстни и одабрани синови рода српског.

Писмо из Плашкога

калуђеру Лази у Фрушкой Гори.

Любезни отче Лазо!

Што вам досад писао нисам, узрок є моє важно занимањ. Но да немислите, да сам ово из заборавности према Вама чиніо, ево се овим одужуєм. Подиебіе овде є код нас мало оштрије, него тамо код Вас у Фрушкой гори. Вода здрава и цѣлителна као и козіе млеко. Ми смо овде окружени горама на коима су саме камените стѣне, па на коима: чамовина, буковина и друга іошт разна дрва расту. Због многих шума и слабог извоза ми се овде са 3 фор. по хвату греємо. Бог кад є предѣл овай стварао, пустіо є майку природу, да се с њиме сигра, па из сваке є игре, по єдно бреговито чедо из руку испало. Колико год погледи, толіко се холмића разне величине оку на углед стављаю. Окружени горама, читав сат наоколо, оку се за изглед прекрасан простор указуе. Долина є селима, коя се из неколико само кућа састоє, накићена и разним усѣвима засеяна, као и мирисним ливадама од природе богато украшена.

„Плашки," мѣсто у коме є Резиденција православног епископа Горњокарловачког, одвеh є мало, и свега око 40 кућа брои; али є опет варошица и селяци га градом називаю. Има свою Суботом піяцу. На близу овде рѣчица „Дрстуља" испод планине извире, и од врела одма на десет хвати у растоянію има воденица, коя даске пили. На истой рѣчици има више воденица за меляву и две за пиленѣ дасака. У ню се сниже двора владичина слива друга рѣчица „Врњика," па послѣ кроз пол часа на више места под землю утиче, и испод планине текући на єдном се месту опет появлює; затим опет под планину другу утиче, и незна се више дал гди на ново извире. Она се на више кракова напослѣдку дѣли и сваки крак има посебице своє мѣсто, гди усише, и гди изчезава. Од врела до последнѣг нѣног крака нема више до єдан и пол сата. Дакле за сат се и пол раѣа и умире за око наше. Она има у себи рибе пастрме, коя нас у постне дане обилато рани.

Овде є воће врло рѣдко, а грожђа готово нимало. И као што сам разумѣо само єдан пензіонирати официр нешто

га пред кућом има. Преображенѣ прође без освећења грожђа. Єданаисти Мај скувао є варива: но наново посеяна добру су жетву дала, само кромпир болує, па кои су људи њиме свињ ранити почели, покаяше се ююто; єр су свињи од нѣга скапавати почели. Три четири душе посташе жертвом свирѣпства колере.

Црква катедрална посвећена є Входу пречисте Богодице, а сазидана є за времена побожног владике Данила Якшића. Овде у клирікалном заведенію има 40 ученика. Нѣгово високопреосвештенство Господин Епископ Лукіан, десеторицу о своіой рани издржава. Слава му!

Плашки лежи у пуковини Огулинской, коя є знатна због рѣдки и врстни синова свои. У овой пуковини рођен є покоини патриарх Раячић, у селу Лучањи Бриньске сатніе, одкуда є и наслов Барон Бриньски задобіо. У овой пуковини рођен є и преузвишени ц. кр. у пензіи Фелдцајгмајстор бивши у Далмаціи воєни и цивилни Гувернер Господин Лазар Мамула и родіо се код Манастира Гомиря, у селу коє од нѣговог племена и име носи „Мамуле.“ Ове пуковине пуковника изабра народ наш 1 Мая 1848 године за войводу србског „Стефана Шупљикца,“ а овде се у плашчанской парохіи родіо и турскій Маршал; „Миле Латас,“ (Омер Паша Серашћер). Овай последньи знатан є за історію турску, Но и Црна гора са Херцеговином и Босном неће га наскоро ни лако заборавити. Био сам скора на прагу дома, у ком се родіо.

Код вас тамо налази се куряци; а код нас овде има и медведа, кои се показую у време зрели кукуруза, и коє људи лове, па кожу за осам форинтіи продаю, а поред тога іошт их и пуковина с неком новчаном помоћи награђує. Око Плашког є предѣл скоро најпітоміи у целой пуковини овой, па као такови є и најплоднііи; зато га и зову овде гдикои Банатом Огулинским.

Ово су красоте предѣла Плашчанског, али ипак оне се дивоте лишава, коју є природа варљивом оку у земном раю прекрасном Хопову даровала. Тамо из ћеліе са прозора гледаюћи, кроз дальни простор опруженог дола при залазку сунца чак престолницу србску „Бѣоград,“ без увеличаваюћег стакла, са чистим ясним тѣла нашег оком природно видимо.

Авай граде, авай Бѣограде! кад год сам на тебе прй залазку сунца погледао, свагда ми є оно жалостно позорје

на ум долазило, кад є богомрзкій „Синан-Паша,“ свето тѣло светителя Савве из Манастира Милѣшева донео и на Врачару, Богу у пркос, побожним Србљима на пакост и жалост, себи пак самом на велику грпоту 1595 године спалити дао.

Али исти тай зрѣник, око кога се више пута сузама замућене очи моє врзоше, опет и радост у души моїой побуди, сѣћаюћи ме на 30. Новембер на дан првозваног Андріе 1806, кад є храбри вожд србскій Црни Ђорђе, са 18000 храбри витезова, гдѣ су му на руку пшли: „Конде и Узун Мирко“ са іош три вѣрна друга своя, са „Гушан-Аліом“ мегдан подѣлио; па гди є храбри витез србскій Васа Чарапић, отети Бѣоград на Стамбол-капіи животом платіо.

Исти тай зрѣник града Бѣограда радостна чувства у мени побуђуе, сѣћаюћи ме на 1827 год. кад є народ србски са ону страну Саве слободу получіо.

Авала, коју сам место овдашњег „Клека“ пред очима имао сећа ме на 1804. годину кад є на њой србска вила тужно попѣвала и бѣдне Србљ, да се робства турског ослободе, позвала. —

Цер планина, коя се са равном Мачвом види са главнога друма више Манастира, опомиње ме на рѣдку храброст „Милоша Поцерца,“ и на дично юначство „Чупића Стояна,“ Србски у њой свети самостани „Петковица и Чокешина.“ кое сам са другом моим „Вуић Владимиром“ 1847 год. Августа мѣсеца походіо, опоминю ме на жестоку битку, коју су два брата юначна Недића у потоку више Дубокога, са дружином своіом против Босански турака ваздан скоро водили, гди их є Ћурчія изневеріо, и кад им є нестало пушчаног праха и олова, као жертве крволока турски пали су.

(Продужи ће се).

☞ Прошасти брой Пријателя и Школскога Листа бр. 21. без кривице Уреднишства стаяо є на овдашњой пошти неколико дана неодправљн.

Издав и уређув Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрие Вагнера и друга.

Брой 12. **ПРИЯТЕЛЬ** Год. I.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца єдаред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Трка.

(Гимнастичка игра за друштво).

Има є различно, по реду или ко пре, на право, у колу или у различним виогастим правцима или у колу, са радом руку или без овог.

При трчаню ко пре, нареди се велика мета, и обележи с обе стране дугачком линиом, па сви стану у ред, и на дат знак трче сви ко пре до мете. При трчаню раздељени су єдан од другог подаљ, да єдан другог неможе руком дохватити.

При трчаню по реду иде єдан за другим све на два корака раздалеко, и несме єдан другог предтецати, него пазе свй, да увек у єдном растоянію остану. Коловоћа заповеда како ће се трчати, и он дає правац било да иду на право, или у колу, или да виогаю. Може се трчати, да сваки држи руке на куковима, или да сви удараю руком десном, или левом на изменце од пазуа доле, или преда се, или трчећи на прстима, са укоченим коленима, или колико се ко погурити може, или четвороношке, или вучки по земльи, да се трбу готово вуче по земльи.

Занати.

(Игра за залог.)

Сваки од друштва узме да представля кои ко оће занат, єдан да крои или да мери као крояч, други да шие као чизмар, єдан да

тка као ткалац, други да куе као ковач, један да сапуни ил оштри као бербер, други да набија обруче као качар и т. д. Коловођа седи у среди па свира н. п. као у клавир и часом учини по штогод, што има кои од њих чинити, и одма мора онай коега се тиче свое чинити, или дае залог; а док коловођа свира, мораю сви свирати. Може коловођа и свирке менати, час вући као егедуш, час играти протина као флауташ, или као гайдаш, или као тамбураш и другчие.

Решеня из броя 11.

ЗАГОНЕТКЕ. VIII. Жумањак у јајету. IX. креч. X. лан.

РАЧУНСКЕ ИГРЕ. Тринест новчића. Узми увек ти први, и то 2 нв. а после пази на онога, с'ким играш, колко год узме он, ти да узмеш само онолико да допуниш нђгов брой до 7. нп. он узме 6, ти смеш само 1; он 5, ти смеш само 2; он 4, ти смеш само 3. Овако узимаћи биђеш увек ти последњи и по погодби све 30 нв. добити.

ПИЛЯРИЦА. Имала є 1 гушч. = 3 нв.
5 кокош. = 7½ нв.
9 пачии = 4½ нв.

15 яя 15 нв.

По овом есапу: узми као да є само две врсте яя, најскупљих и најевтиних, и као да нема оних више, но 1, а остало 14 да су сва а ½ нв. то износи све скупа 10 нв. Ово є са 5 нв. манђ, него што треба, по томе мора бити 5 средње цене, ово 5 кокошиних одбивно од 14 пачиих остае 9 пачиих. *)

II. НАУКЕ.

Свете речи.

XIX.

БОЉЕ ЈЕ ПОШТЕЊЕ У СИРОМАШТВУ НЕГО БОГАТСТВО БЕЗ ПОШТЕЊА.

*

лѹчше укрѹхъ хлѣка съ сластїю въ мирѣ, нежели домъ исполненъ многихъ благихъ, и непрабѣдныхъ жєртвъ съ бранїю, (Пр. Сол. гл. 17. ст. 1.)

Слађи є комадъ сувога хлеба на миру, него у свађи пунъ домъ заклане живине.

Боље је и празну врећу под пазухом носити него врага у њој.

*) Решенѣ ове последнѣ рачунске игре, послао нам є г. Младен Райн Стойковић из Модоша.

* *

Лѣчше малое праведнику, паче богатства грѣшныхъ многа. Зане мышцы грѣшныхъ сокрушатся, утверждаетъ же праведныя Господь. (Ѱ. 36. ст. 16. и 17.)

Боље је мало у праведника него богатство многих безбожника. Јер ће се мишице безбожницима потрти, а праведнике утврђује Господ.

Поштење је претежније од новаца.

* * *

Лѣчше жити во углѣ непокровенномъ, нежели въ повапленныхъ съ неправдою. (Пр. Сол. гл. 21. ст. 9.)

Боље є живити у непокривеномъ роглю, него у великомъ дому неправедно обѣленомъ.

Тако є.

*

Лѣчше частица малая со страхомъ Господнимъ, нежели сокровища велія безъ кользи. Лѣчше учрежденіе и зелія съ любавію и благодатію, нежели представленіе телцевъ съ враждою. (Пр. Сол. гл. 15. ст. 16. и 17.)

Боље є имати мало са страхом Божјим, него велико богатство без тога. Слађе є ело зеља съ љубовмъ и у миру, него у вражди печено теле.

Боља је и празна торба неголи враг у торби.

* *

Лѣчше малое пріятіе съ правдою, нежели многая жита съ неправдою. (Пр. Сол. гл. 15. ст. 29.)

Болѣ є малено пріиманѣ съ правдомъ, него великій добытакъ съ неправдомъ.

Боље је празна врећа него враг у врећи.

* *

Лѣчше има добрее, нежели богатство много, паче же сребра и злата благодать блага. (Пр. Сол. гл. 22. ст. 1.)

Болѣ є честно име, него велико богатство; пріятанъ быти лѣпше є одъ сребра и злата.

Ниє племена до славна имена. Боље је добар глас него злато и сребро.

Децо држите се поштења; свакъ може быти поштенъ. Ако човек неможе бити лијеп и богат као што би хео, може бити добар и поштен.

XX.

ПАУК ПО ЦВИЈЕЋУ БЕРЕ ЈЕД, А ЧЕЛА СКУПЉА МЕД.

*

Благая благимъ создана быша изъ начала, такожде грѣшнымъ злаа: Начало всякїа потреби въ житїе человѣку, вода, и огнь, и желѣзо, и соль, и семїдалъ пшеницы, и млеко, и медъ, кровь гроздова, и масло, и риза: Вся сїа благочестивымъ во благая, сице и грѣшникомъ преврататся въ злаа. (Сір. гл. 39. ст. 31—33.)

Као што су добра у почетку створена за добре, тако су исто зла за грѣшне. Најглавнија є човѣку за животъ потреба: вода и ватра, гвожђе и со, брашно пшенично и млеко, медъ и крвь гроздова, масло и одѣћа. Као што су сва ова благочестивыма на добро, тако се грѣшнима окрену на зло.

Єдну и исту ствар употребљює добрый човекъ на добро, а злый на зло.

XXI.

КО СЕ ХВАЛИ, САМ СЕ КВАРИ.

*

Да хвалитъ та искренній, а не твоя уста, чюждій, а не твои устнѣ. (Пр. Сол. гл. 27. ст. 2.)

Нека те другій хвали, а не твоя уста, туђе, а не твое устне.

Боље је да те други Фали (него да се сам Фалиш).

* *

Не бюди правдивъ велми, ни мюдрися излише, да не когда изюмишися. (Єккл. гл 7. ст. 17.)

Не правдајсе много, не претеруй у мудрованю, да се не обезумишь.

Добро се само хвали.

* * *

Іисусъ Христосъ вели: „Внимлите милостыни вашея не творити предъ человѣки, да видими бюдете ими: аще ли же ни, мзды не имате ѡ Отца вашегѡ, иже єсть на небесѣхъ, Егда убо твориши милостыню, не вострюби предъ собою, якоже лицемѣри творятъ въ сонъ-

Іисусъ Христосъ вели: Пазите да правду своју не чините пред људима да вас они виде; иначе плате немате од оца своєга који є на небесима. Кад дакле дајеш милостињу, не труби пред собом, као што чине лицемјери по зборницама

мищахъ и въ сгогнахъ, яко да прославятся ѿ человѣкъ: аминь глаголю вамъ, воспріемлютъ мздꙋ свою. Тебѣ же творящꙋ милостыню, да не увѣсть шꙋйца твоа, что творитъ десница твоа. Яко да бꙋдетъ милостыня твоа въ тайнѣ, и Отецъ твой видяй въ тайнѣ, той воздастъ тебѣ явѣ. (Мат. гл. 6. ст. 1.—4.)

и по улицама да их хвале људи. Заисто вам кажем: примили су плату своју. А ти кад дајеш милостињу, да не зна левака твоја што чини десница твоя. Тако да буде милостиня твоя тајна; и отац твој који види тајно, платиће теби явно.

Не ваља добро чинити ради голе хвале људске, већ ради самога добра; добро чинити треба тога ради, да се множи добро, чим се Богу угађа, добро чинити ваља Богу за љубавь, па било хвале људске, или не било.

Децо! не хвалите се сами! Добра дела ваша нека вас хвале! Предъ судіомъ света биће све явно. Не чезните, децо, за људскомъ хваломъ, коя бива па и пролази, и коя в доста пута лажна, таштa. Чините дела хвале вредна, то есть Богу угодна, и истинита похвала не ће вамъ гинути предъ судіомъ света, предъ свима небесима силама и предъ свима светима! *)

Пѣ С Н Я

о светомъ Рождествꙋ Христовꙋ.

Радосный намъ данъ оклиста,
Свето Рождество Спаса Христа,
Одъ пречисте дѣвице,
И небесне царице:
Маріе, Маріе.

Данъ є данасъ радосный,
дꙋшамъ нашимъ сладосный
Вр с' ужеже светьа,
Свега свѣта сретьа:
Найветьа. найветьа.

Данаске є сретный часъ,
Вре' испꙋни Божій гласъ,
Кога Богъ окетьа,
И пророцемъ заветьа:
Одъ вѣка, одъ вѣка.

Весели се свѣте,
Връ Ангели лете,
С' небесны высина,
Видет' Бож'ег' Сына:
у пасла, у пасла.

Ангелъ гласъ шири,
Богъ се с' людма мири;
Земльи радость даде,
На ню светлость паде:
Прекасна, прекасна.

Самъ є Богъ истиный,
во вѣкъ вѣка предивный;
И садъ порадъ любави,
Да насъ одъ зла избави:
Смири се, смири се.

*) Ово є извод „Светих речи“ из повеће збирке Г. Богдана Кузмановића свештеника, коју є он за печатню приредіо. У.

Одъ дѣве се роди,
Насъ грѣшне походи;
Нашѣ немоть узе на себе,
И све наше тегобе:
Невольне, невольне.

Нашъ порѣчникъ уфаный,
Ѣдва дочекани,
Їисѣсъ Хрїстосъ Спаситель,
Људскога рода искупитель:
Преблагїи преблагїи.

Кога смѣрно славимо,
Дѣше свое красимо,
Евангелскомъ добротомъ,
Добри дѣла красотомъ:
Обилно, обилно!

Омилуй намъ се Божїй Сыне,
Помилуй насъ Ты с' высине;
Срдца наша огрѣни;
Дѣхомъ светымъ задани:
На добро, на добро,

Милость твоя нека бѫде,
Благословит' свое люде,
Да бы у мирѣ живили,
Плодови се множили
Земальски, земальски.

Слава Богѣ великоме,
У три лица єдноме,
Отцу, Сыну и Дѣху Светоме,
Царѣ благомъ небесноме:
На вѣки, на вѣки.

Аминь.

У Коларићу 1. Дек. 1866. П. В.

Дете и јагње.

Јагње моје, скочи мало,
Де, — да видим како знаш,
Ев' и ја ћу, што си стало!
Што се самном неиграш!

Де, потрчи, ев' овако, — —
Де да видим ко ће пре,
Напред само, брзо, лако,
До ливаде шарене!

Та што си се забленуо,
Куда гледиш онамо,
Хај будало, скачи брже,
Скачи, — гледај овамо!

Где ливаде, где травице,
Та где цвећа шарена.
Ту су млога браћа твоја
Белог руна, — свилена.

Хај беканче, трчи тамо,
Паси траву зелену, — —
Ал' ми немој да опустиш
Сву ливаду, — шарену,

П. Д.

Вера.

(Из науке о дужностима.)

На кога се ко ослања, радо од тога прима и обећање и обвезање; а ко своје обећање и обвезање савестно изврши, то се зове човек од вере, и сваки има на њега веру. Вера је веза сваке дружбе; на њој се држи породица, и општина, и држава; од ње долази сваки благослов. Ко је веран и поштен, ма у којој он служби био, он је на благослов свакоме, па и њега сваки благосиља. И вера донесе сваком поштованје, као и истина и поштење, па и онај најмањи слуга поштован је, чим се посведочи, да је веран. Вели пословица: чист ко злато; као што нема на злату никакве мане, ничега нечистога, тако ни на души верна и поуздана човека. Али ко ће овако да буде, ваља добро да премисли, кад шта обрише и обећава; ер ако после неби могао своју реч одржати, било због оскудице снаге или средства, он изгуби веру и нестане поузданя на њега. Ко је дакле рад, да сачува име поуздана човека, нека добро мери, пре но што се прими службе које. Ко неизврши на се примљену дужност изгуби име поуздана човека. На поузданога човека повери сваки свако благо, па ко поверено благо не сачува поштено, тај погази веру. А вера није само у великим добрима, него у малима Ко је веран у малом и у многом је веран, а ко је неверан у малом, и у многом ће бити неверан, вели св. писмо. Најмања невера гроб је вере. Зато је сасвим опака она мисао, којом неки држе, да је невера у ситницама допуштена. На ситницама научи се и за крупнице, и на малом за велико, и тера даље, док не дође у неверству и непоштењу до највећега. Силни су људи само овим путем сатрли се и пропали, особито слуге и сиромаси Али савест опоминје свакога код сваке и најмање невере; зато ваља сваки да пази на њу, па да сачува своје лепо име поштења, истине и вере.

Догађаи о животињама.

СЛЕПИ ПАЦОВ. Ни на коју животињу, што уз људе живи, не гледе се људи толико, као на пацова, и опет има и на пацову по нешто, што би мого многи човек за пример узети. Неки учен човек, који обичај имађаше све око себе добро мотрити, казује следећи догађај.

Једно јутро не осећајући се најбоље, останем подуже у постељи. На једаред чујем, да нешто у крају собе, а баш према постељи јако гребе. Ја погледам тамо, а оно изађе из рупе најпре један, па онда и други млад пацов. Најпре се сташе страшљиво свуд унаоколо обзирати и онима сјајним очима гледати, па онда осетивши се без опасности пођу купити и јести са земље мрве лебиће. Мрва беше по доста, а баш према постељи лежаше једно повеће парче. Држао сам за цело, да ће одма на ово навалити; али не, него чим га опазише, одма обоје брже болје утеку у рупу. Помислио сам, вальда су ме опазили, па се поплашили; али не. Не прође ни један часак, па ево их опет из рупе, и с њима један велики и немоћан очевидно стари пацов, ер га ови вукоше и потискиваше управо к оном већем парчету на земљи леба. Најпре не знадох, шта оно гуранје значи, а после опазих, да је онај матори сасвим слеп, ер непрестано око онога комадића леба њушкаше и бадаше, а никако да га погоди. Па како му и мицање тешко беше, то се ужурбаше ова два млада, и гураше га и овамо и онамо, и најпосле потиснуше му онај комадић леба управо под уста. За тим трчаше по соби те доношше му и друге мрве, и ни једне не хтеше повести без њега. Хтео сам им бацити и парче колача, што нузасе имадох, али сам се бојо, да ову честиту дружину не расплашим. Ова детиња нежност ових младих зверића, кои за свою стару мајку више чињаше, него многи људи, доиста ме до срца дирну! Ако овако сви пацови у оваком случаю чине, то онда код њих не стои она пословица, што људе срамоти: „Пре ће један отац десеторо деце одранити, него десеторо деце једнога отца.“

О ЛИСИЦИ.

(Из природописа)

По І. Г. Фишеру.

„Лисицо, лисицо, нама су више пута говорили, да си ти врло мудра зверка; па дедер бога ти приповеди нам ти сама шта је и како је с тобом! пре свега нам кажи каква си и колика си!“

„„Ја изгледам од прилике као какво псето од онако средње величине. Моје витко тело дугачко је две а високо стопу и по. Ја имам дугачак, прав и врло космат реп, који је на врху беличаст, као и грло што ми је, а иначе ми је цело тело црвенкасто. На репу имам жљезду, из које цури нека течност која мирише као љубичица.““

„Па дедер нам сад приповеди где ти живиш, а особито би ради били знати, како ти градиш своју кућицу!“

„„Е па ја живим по целој земљи, а највише ме имаде у

северним крајевима. Јаме, у којима ја живим, или правим сама, или, што ми је много удесније, ја истерам јазавца, па се уселим у његову рупчагу. Обично су 3 до 6 стопа дубоке, а унаоколо имају кадкада 40 до 50 стопа, и изгледају као какви одници, котлови и вајати. А близу јаме имам обично још по коју рупчагу, да се нађе, ако би дошло до невоље. Најважнији ми је одник онај, што спавам у њему, а у тај исти одник бежим, кад ме повијају моји злотвори.“

„Ал сад би опет волели знати, чим се ти частиш кад огладниш, и како ти долазиш до твоје ране; приповеди нам сад и то.“

„„Ја најрадије конабим гуске и патке, зецове, младе срне и кокоши, ал' особито радо једем меда, слатка воћа и зрела грожђа; али кад тога нема, несрдим се баш ни на мишеве и пацове, змије и кртине, а добро ми пријају и бубе и црви. А да увардам оно, што ми је за јело, ту ми здраво помаже мој фини господски нос, кои свашта уме да нањуши. Кад нацуњам какво живинче, да је гдегод прилегло, а ја ти полагацко, као мачка, милим, и то увек уз ветар, и довучем се на трбуву до близу живинчета, пак онда наједанпут вешто скочим и шчепам га. То највише с тићама тако радим. Па за то ме се тице највећма и боје, па чим ме осете, а оне подигну дреку, те тим и свима комшијама својим даду на знање, да је општи непријатељ близу. Косови и дроздови прате ме скачући с дрвета на дрво и крештећи опомињу друге животиње да сам ту, а ја оћу да скапам од једа. Врло се лукаво владам, кад набасам на зољино или бумбарово гњездо. Ја најпре шапом раздражим рој зоља или бумбарова, а кад ме нападну, а ја се ваљам по земљи као бесомучна, бијем репом непрестано по земљи, и бацакам се као бесна све дотле, док их све непотучем. Онда тек извучем са свим њиово гњездо, и наслађујем се том слатком и прекрасном раном. Бојећи се да ми не нађу моју кућицу, никад нећу ићи у лов близу моје рупчаге, него увек врло далеко од ње, баш као што раде и ваши лопови, који су лукави као и ја, те свој занат терају увек далеко од свога села. Кукурекање петлова. и какотање кокошију, увек ми изгледа као пријатељски позив, да им у пооде дођем. Али кад им одем, онда ми није доста да се само за онај пар наситим, него их наубијам сијасет, па их посакривам гдегод у трави, или одвучем у моје амбарове. А оћете л' сад да вам приповедим, како варам тичаре, па им

крадем уваћене тице; и како лукаво конабим младе пољске зецове у њиовим собственим кућицама?““

„Нећемо, нећемо, лисицо, сити смо ми већ твога злочинства; него нам рецп, да л' можеш ти кадгод с твојим разбојништвом и да награбусиш?“

„„Као и сваког лопова, што га има међу дивљачима, тако и мене гоне ловци, јер ја за неколико дана потаманим све зецове и живину, што их има у околици, или их бар расплашим; они ме убијају доста пута баш при послу, или терају на мене ајку, или ми наместе гвожђа, или нађу на моју кућицу, па ме ископају. Том приликом ртови њиови пањуше место где сам, па им лајањем дају знак. Кадкад ме удаве у мојој јами, и то тим, што позапуше гдегод је какав отвор, а спрам највећег наложе ватру, те ме дим угуши. Тако они мени долазе главе, мени кукавном створењу, која им толике пољске мишеве таманам, а још сам им и од те користи, што им после моје смрти моју лепу мекану кожу радо и весело остављам.““

„Но, неваљалцо једна, сад смо доста о теби чули; али о леденој лисици готово ређи још ништа не знамо: па дед нам штогод и о њој приповедај!“

„„Моја сестра ледена лисица, од прилике је толика иста, као и ја, а њена светла, свилена длака у зиму је бела, а у лето пепељаста. Она живи само у најладнијим земљама, на прилику у Исландији, Камчатки и тако даље, и људима је тамо и на добро и на зло. На добро им је с тога, што јој је кожа врло скупоцена, а на зло, што је она тако безобразна, да улази човеку и у кућу, и све што нађе поједе, изгложе или однесе у своју стеновиту пећину. Што се тиче лукавштине и безобразлука, ту она мене далеко надмаша; она, на прилику, њушка болесног човека, као што то пси чине; она подкопа стубац, ако има на њему што за јело, тако, да мора пасти; путнике у сну штипа за нос, скине им у спавању капу с главе, или ако су легли на какву кожу од животиње, она је извуче испод њих, и т. д. За то их и ловe Самоједи, Руси и други народи, па им је тим милије, што је кожа загаситија; одеру је и продаду.““

О.

Писмо из Плашкога

Калуђеру Лази у Фрушкой Гори.

(Свршетак.)

Дед отче Лазо да видим, има ли китњасти Срѣм, колевка моя, историчних споменика?

Има да како!

Кад са висине тог главнога друма погледам на сав Срѣм, опоминѣм се светог „Димитрия," као патрона славног града „Дмитровице," старог Сирмиума.

Кад погледам на саму фрушку планину, сѣћам се іошт римског Императора Пробуса, кои є у садашњем селу Грегуревци први винову лозу засадио, сѣћам се и смрти нѣгове, кои є војнике гонио, да копаю ярак из рѣке Саве кроз долиьи Срѣм, па кои є то и главом платио.

Сѣћам се Срѣма као драгог камена, кои є у крупи уткан био лѣпог и пространог српског царства. И он ме опоминѣ на негдашню славу, кад є у нѣму 13. столећа у граду Дабрацу (сад село Добринци) живио српски краљ Драгутин, господар од Срѣма и Мачве, пошто є уступио краљевство српско, рођеноме а млађему брату свом, краљу Милутину. Врх куле цркве Добриначке испод церя се види са друма што є више Хопова.

Са истог погледа, кад сам источно погледао, и нехотице ставляо ми се на углед Сланкамен, тужно мѣсто сладке успомене од године 1471 до 1497, у коме є Змай Деспот Вук, на понос народа српског 26 година господствовао над свим областима, у коима є народ српски живио под угарском круном. Господствуюћи тамо, себи є и задужбину свету цркву сазидао. На послѣ многих на бойноме полю сабраних лаврових вѣнаца, коима є юначку свою увѣнчао главу, онде є и кости своє оставио 1497.

Сланкамен овай и по смрти Змай Деспота Вука, повѣствицу є српску ал на туђ рачун дичио. Србльи су себи изабрали 1691 год. војводу Іована Монастирлию, па под предводѣнѣм нѣговим, сдружени са цесарском војском те исте године у великой и рѣшителной битки код Сланкамена, силно су поразили Турке. Они су тада 34 заставе и 11 тугова турски задобили (тугови су коньски репови, кои турским пашама за накит и одличие служе). Овдѣ є и сам велики везир турски Ћуприлиѣ, са 20,000 свои Турака на боишту остао. Монастер-

лия са своим храбрим Србљима, заиштао є био том приликом Турцима за леђа, па их є због, те тако Срби учиниште да ова по Турке несретна битка, а по ћесара сретно рѣшена буде. Осим сведочанства, коя є Монастерлия од царски генерала задобио, да се са Србљима јуначки борио, и ко славом увѣнчаном оружию царском много допринео, шта є народ српски за награду добио? —

Сланкамен пун є славне успомене за китњасти Срѣм наш од године 1694., у коїой су Турци град Варадин обсѣли били, те код Сланкамена на Дунаву од Србаля не само да су потучени били, него су им Србљи іошт пуних 12 лађи отели на јуриш, и то: 3 лађе пуне топова, пушака, пушчаног праха, олова и разног другог оружя; а 9 лађа' ране, хальина и други за рат потребни оправа.

Од источно лежећег исторично српског Сланкамена, нѣшто мало к сѣверу кад сам погледао, свагда сам упирао очи на свето Деспотску светиню Крушедолску, гди є майка Ангелина, удовица Деспота Стефана, основала Манастир за дѣвойке. Крушедол опоминяо ме є на годину 1509, кад є Деспот Ђурађ Бранковић, коїй се у народу нашем као Максим владика спомиње, Манастир сазидао. Опоминѣ ме и на Іована Деспота, коїй є Манастиру Крушедолу 16 села на поклон даривао. Пак гди су сад та села?

Крушедол є и због тога исторично знатан, што се у нѣму чувају тѣлесни остатци, по већой части изгнанаца, патника и за народ страдаюћи Срба. А ти су: Стефан Деспот, Ђурађ Деспот као Максим владика; Іован Деспот брат нѣгов; Ђурађ II. Бранковић Деспот, кога є ћесар Леополд за барона најпре, а наскоро за тим године 1688 за грофа признао, па кога є послѣ код Кладова 29. Октобра 1689., дакле равно 300 година послѣ падения српског царства на Косову полю, чрез Генерала свога Маркграфа Баденског под стражу ставио и у Сибињ под затвор отправно. Оданде є слѣдуюће године у Беч одведен, гди є 11 година провео. а из Беча премѣштен буде у Єгру у Ческой и тамо 10 година у затвору проведе. Заточеник овай преставио се год. 1711; а 1743. пуковник Танасије Рашковић тѣло му у Манастир Крушедол пренесе. —

У Крушедолу є саранѣн 1848. Стефан Шупљикац ц. кр. Генерал-Маіор и новопотврђени војвода српски. У Крушедолу є саранѣн и преосвештени Петар Іовановић, исторични муж за цркву прекосавски Србаля, први Митрополит по ускрснућу Ср-

биѣ, кои се у Срѣмски Карловци Септемврия месеца 1864 год. у вѣчност преселио. Осим други мужки іошт се и женски тѣлесни остатци хране у Манастиру Крушедолу, и то: Майке „Ангелине“ Деспотице, и госпоѣе „Любице“ княгинѣ Србске, супруге покойног кнеза Милоша, и майке владаюћег србскога кнеза Михаила Обреновића.

Са главног друма Манастира Хопова гледаоцу, преко удаљени модрећи се шума, као на ясном огледалу на супрот стои онай положай на рѣки Сави, гди ѣ Деспотице майке Ангелине и нѣни синова Ђурђа и Іована деспота србски „Купиник“ престолница била (садашнѣ село Купиново у Петроварадинской пуковини), у коме ѣ Ђурађ по смрти майчиной Деспотство брату Іовану уступио, *) а сам чрез Левита Митрополита Софіиског 1486. као монах у храму посвећеном светом Луки, за свештеника рукоположен а послѣ и за владику посвећен био. Овай ѣ био и Митрополит у Каравлахіи, гди ѣ врло знатну улогу играо, како код романа тако и код краля угарског Владислава II. па кои ѣ напослѣдку у Крушедолу живот свой окончао 1516. год.

Са истог тога горнѣга друма Хоповског гледаюћи источно Сланкамен, гди се Фрушка гора од источне стране започинѣ, и гледаюћи на противной страни западно край нѣи код високог бреста у Грунту „Привине главе,“ представља се фигура неког малога срна, преко кога савіютка сакривене за планином леже развалине града нѣгдашнѣг „Берексова“ (садашнѣ село Беркасово, господштина унiатског владике) престолнице Деспота Іована, у ком се због нападања турског из Купинова преселити морао. Беркасово тужна успомена србска, у коме ѣ послєдня граничица деспота србски од лозе Бранковића засушила се 10. Декембра 1503. године.

Од прилике єдан сат од Беркасова са ону страну Фрушке планине у варошици Шаренграду, види се заоставша развалина куле, у коіой ѣ Мойсило Рашковић у чину пуковника као предводитель войске србске и мѣстозаступник подвойводе живио.

---

*) Деспот овай Іован, имао ѣ супругу Єлену, кћер Стефана Іакшића, са овом ѣ родио само єдну кћер Марию, ова се уда за Бана хорватског Графа Франгепана, с њим роди Стефана и Катарину. Стефан ѣ био жупан модрушки. Развалине замка нѣговог, како кроз прозор погледим пред очима ми стоѣ. Катарина се уда за Николу Зрињия Бана хорватског, славна јунака од Сигета год. 1566. — Рапћ кн. 3. бр. 336.

Развалине куле ове, модричасто тавне сѣнке, при излазку и заоду сунца мртва крила своя купаю, у тихом и ладном Дунаву.

Посматраюћи са друма тога дивни строй китнясти босански планина, опоминьо сам се на негдашнюю сяйност Босне под србским владарима; опоминьо сам се и на тужно садашнѣ робство подчињене браће, коіой се дипломация Европейска под именом „Раѥ“ на очиглед без сваког сажаленя смеѳ. Избавленѣ кад ће послати Господ людима своима; и кад ће полумесец животворећему крсту поклонити се?

На равну са ову страну валовите Дрине, шумама заклонѣно лежи село Моровић, обиталиште кратковременог прихватника достоинства србскога деспотства Стефана Щиляновића, коі ѳ такођер због Турака у Бараню прешао. Тамо ѳ 4. Октобра 1515. времени живот са вѣчним замѣнуо. Са друма вашег види се и то парче Фрушкогорске славе, гди у манастиру Шишатовцу у светом ћивоту храни се тѣло Светителя овог.

Горньи и главни тай друм Хоповски води к Варадину граду, коі ѳ по Србљѣ исторично знатан због год. 1694. у коіой су се са Турци борили.

Не далеко од Хопова лежи Патриаршия србска срѣмски Карловци, коі су исторично знатни због год. 1699. у коима ѳ цар „Леополд“ мир са турци заключио. Исти ови восточно прама Хопову лежећи Карловци исторични су за Србљѣ и због год. 1848, у коима су Србльи 1. Мая достоянство войводе србског и патриярха ускрснули.

Южно испод манастира Хопова лежи исторично место Ириг, у коме су Србльи на брежульку код цркве Успенія Богоматере, са Турци юначки мегдан подѣлили, но знатном већином нападнути уступити морали.

Ириг ѳ знатан и због нѣгдашнѣ слѣпачке школе, у коіой су слѣпци ѳдан другоме србске народне пѣсме приповѣдаюћи, дѣла: Кралѣва, юнака и войвода србски пѣвали, па чрез то су свагда у свѣжой успомени код народа нашег живила, те нису вѣчном забораву предана.

Западно од друма тог види се зелени Гай, на кога трбуху источно лежи обитель Раваница, коя ѳ сада с поля и из нутра свѣтла, због вредноће и мудрости надзирателя нѣног. У ньой лежи свето тѣло последнѣг међу цареви србски Кнеза Лазара, коі ѳ у вторник 15. Іуніа 1389. год. на полю Косову вѣнцем мученичества увѣнчан, горку чашу грозне смрти испити морао.

На подножју истога брега западно лежи манастир Язак, у коме се у светом ћивоту с десне стране пред олтарем чува свето тѣло послѣдњѣ грапчице свето-Неманьине лозе, послѣдњѣг цара српског Уроша, кои е на Косову полю под брегом Некудима, на извору студене водице, од грѣшне руке богомрзког Вукашина, у четвртак 2. Декембра 1367. године, грозну и безчовечну смрт изкусио.

Са погледа тог горњѣга друма, на ясном и чистом огледалу простора равнога Срѣма, особи моіой на супрот стояо е наимилиј предмет: Рума, мило мѣсто рођења и гибка колѣвка нѣжног и невиног дѣтинства мога, у коіой сам сва драга ми и мила на увѣк оставио. Дал ћу Боже іошт кадгод я видити Срѣма; и дал ћу знанце и пријатељ, кумове и сроднике к себи нѣжно пригрлити, па подмлађен као слеп прискочивши старой майки руку полюбити? Ах, Боже изведи из тавнице душу мою!

А кад сам окренувши се вѣнцу планине Фрушкогорске десно низ зелене винограде погледао, усмотрио сам крст на кули оног самостана, у коме се славни Доситеј у младости своіой читаюћи житија свети отаца, посветити желио, и у коме сам Милош — Милутином постао!

Драги Отче Лазо, праштаюћи се с Вама чрез бѣли лист овай, поздрављам Вам наступаюће празднике: Рождества Христова, нову годину и свето Богоявленѣ. Равним начином поред Вас поздрављам ове празнике и свима милим моим Срѣмцима уобште, а особено предрагим и нигда незаборављѣним Румљанима моима.

У Плашкоме на Туцин дан 1866.

Милутин Ратковић
св. Богословије Професор.

Србкињама.

Драга Србкињо! Ти си кћи једнога народа, који је познат са многих својих добродетељи, који је чувен са многих својих лепих својства, а особито са јунаштва и побожности. Да не говорим о јунаштву, о њему се не сумњају ни непријатељи наши, само ћу да ти нешто споменем, што се тиче побожности србске. Ти знаш да је Србину његова вера у тесној свези са народношћу његовом, обоје му је једнако мило, једнако свето. А шта је вера без побожности није нужно казивати. Допустићеш ми, да побожност може код човека само онда тврда корена захватити, ако је клица њена још у најранијем детинству у њега усађена. А ко ће други усадити у детињу душу

ту свету клицу, него мати, која ваља да још у најранијим годинама улева у млађани ум детета свога мисли о ономе Суштаству, које је господар целога света; о Суштаству, које је створило небо и земљу; о Суштаству, које по заслузи дели међу људе срећу и несрећу, те да му улије у невино срце поштовање према том високом Суштаству.

Наравна ствар, да се ту пре свега иште, да је религиозно чуство срцем и душом сваке матере овладало, јер човек може само од оног другоме дати, што и сам има: само оно другог учити, што сам зна, о чему је сам уверен. За то ваља да су матере пуне оних мисли и осећања, које улева хришћанска вера и црква у човека.

Поштовање према највишем суштаству изјављује се добрим делима и молитвом.

То сам све с тога напоменуо, што сам рад да те упутим на један извор, из кога можеш црпети најлепше мисли и најпобожнија осећања, а који ти извор уједно даје и речи, којима ћеш мисли и осећања та пред лицем божијим исказати, и то у топлим молитвама к Богу.

Пре краткога времена обрадовао нас је частни г. Јефт. Вукадиновић, свештеник, новом књижицом, којој је дао име:

„Молитвослов на потребу православних Србкиња."

То је збирка молитава, што их Србкиња има читати у свако доба дана, и при сваком чину службе божије, а све су написане чистим српским језиком.

Књижица је посвећена: Светлој госпођи Милени Петровића, кнегињи црногорској и честитој Србкињи, у знак поштовања црногорских врлина.

Свака Србкиња, која љуби своју веру, и која жели да побожност и даље остане карактеристична црта у нашем народу гледаће, да деци својој улева у душу љубав и поштовање према оном, што је свето. Главно је средство, којим се ум и срце богате религиозним мислима и осећањем — књига, написана у духу свете вере. А међу таквим књигама заузима једно од најодличнијих места ова нова књига частн. г. Вукадиновића, честитог свештеника српског, пак зато је свакој Србкињи најтоплије препоручујем, а њојзи је књига та и намењена.

О.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Бродиском Андрије Вагнера и друга.